

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

**Sefer 'ir Binyamin asher banah ḥomat ha-'ir
ū-me-gedulehah ve-'amudim aśah le-bet bet Yiśra'el
ḥeleq ha-sheni ... ha-rav ... Binyamin Ze'ev Ṿolf n.r.ū av
bet din ve-rosh metivta de-ḳ.ḳ. Zmigrod**

Binyamin Ze'ev Ṿolf

Frankfurt de-Oder, [1698]

VD17 1:698249Q

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10824

48

ואל בנסס ספר אפסא א א
 B. 20
עיר בנימן
אשר
 אשר בנה הרר ברנר ב הפיא
 כפה חומת העיר ומגדליו ועמודים עשה
 לבית בית ישראל חלק השני מותיב ומפרק
 רמי ומשני ומה דתנא ושייר הוא חסרון אשר לא יוכל
 לבנות כי דבר תורה מעות קונות וכמאי דקמן נראה
 ו חסר יבא זה וילמד על זה אשר הכל ואמר עליו כי
 הוא זה מזה כן מזה דורש כמין חומר כל חק שיעמו
 לו אומר טעמו ככפיות בדבש וכוונת לא נמר ה"ה
 כבוד הרב הגדול המופלא ומופלג ל"פ"ה ע"ה כבוד
 מיהרר בנימן ואב וואלף נ"ו אב"ד ור"מ דק"ק זמיגראד
 י"ו בכרב הגדול המנוח מוהרר שמואל דרשן ז"ל ה"ה
 הקן המנוח השר ונגיד המופלג בתורה וחכמה כמפורד
 אנדרהס סג"ל ז"ל חתן הגאון המפורסם רבן של בני
 הגולה מוהרר יושע ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק קראקא יע"א
 ותהי השלמות הספר יוסו שגיסן לבנימן
אמר רדיד רדוד ישבון לבטח לפק
פה קק פרנקפורט דאדר
 תחת מחלת אדוכיכו הדוכס הגדול המיוחס מיוחד המהולל
 והאדיר פריורד השלישי קורטירסט נ"ו בראני בחת
 היה ויתבשא עלכותוחתן
 מיט אויף זיכט האדון יוחנן קריסטוף בעקין דאקטור
 ופרופסור בעיר הגדולה המהוללה פרנקפורט דאדר
 גדרוקט מין חוויי ביא דטן חטרן אויכו גאט טאזן
 * * * * *
 Cir. Benjamin. * * * * *

173

I.E.B.

הסכמת הרב המאור הגדול הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דקק פוזנן והגליל יצו

ראיתי בין כתפי בנימן שוכני ס"ט ועוקר הרים . האיר דבריו כספירים . וכל פה שבת והלה מגבירים . כמעלות ומדות אמת חכמים כלם נתקיימו בו ואותו מהדרים ומפארים . ה"ה כבוד הרב המאור הגדול המופלג ומופלג דורש טוב לעמו כמהר"ר בנימן זצ"ל וואלף נרו אב"ד ור"מ דקק לאקטא יצו וכלם אחו"כ בש"ח שפר ארנ נכסי ופומבי וגם אני קריתי ושמתי בבמה מקומות של שבטים שחיל"תן בנפון שפוני טאוני אצעת ואגדת ויאורו עיני על אור חדש ונערב כמוהו . כן אמרתי דין הנייה לי וכל מן דין סמוכנא ולא כל אנפין שוין להיות נכניאים וכתוב"ס ועשות ספרים כאלו ירכו בישראל וכל המסייע לדבר מצוה כזו חיל"ס יגביר י"ש חיל"י לאוריית"י גדול תורה ויאדיר כן יוחקו מיליו בספר . מהני אמרי שפר . וגורתינו כח"ס על המדפסים שלא יודפס עוד ספר נחמד הל"ו בלתי רגון וידיעת המחבר במשך עשרה שנים מיו ההדפסה . הכ"ד חלה לכבוד אב"סניא של תורה היו"ו ח' א"ך תשרי תנ"ה לפ"ק פה יערסלב . נא נפתלי בלא"ה הרב הגדול המופלג בדורו מוהר"ר יצחק בן זל"ה החונה בק"ק פוזנן יע"א והגליל יצו :

הסכמת הרב המאור הגדול הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דקק גיקל שפורג ומדינת מערהרין יצו

בנימן זצ"ל יטרוף טרף בקלפי קלף וגויל וגוית מחיפה דבר איש בו רוח חיים נבנית העיר הזאת עיר בנימן בין כתפי שכן בשכונה גוואיל לפני ולפנים מן התומה קלוטה כמי שהזמנה על גבי מקום אב"ד יצו ולכסוף מוקף גווייל עשור סופרים הנה העיר קרובה והוא מצער בנימן לבלע הרצועה אשר יבא מבית קדש הקדשים ומעין יובא מתחת מפתן הבית ביתא מעלא רוח הווא לבכ"ו שביא ומוסכת לב אלס בשיחה נאה אשר מסיח לפי תומתו תומות ישרים כיאר אגדות הש"ס ביאר רחב רחבת ידים למיקם בו חיות"ל משבח"י פירי פרי עין חיים הס' למונאיהם כפה יש פה ואחלמה ויהלום ה"ה הרב הגדול המופלג ומופלג כבוד מוהר"ר בנימן זצ"ל וואלף נרו אב"ד ור"מ דקק ומיראד בן הדרשן המופלג מוהר"ר שמואל ז"ל אשר חיבר פירוש על האגדות ספר נחמד וקרוא בשמו עיר בנימן עליו חופף חפופי דרכים דרכי נועם נעים כריסו שווייה כריסו מלאה ורחבה כרחבא דפומבדית מדיוק וגרים . אב"ע דלא אויתי וביארתי כולה רק אחיה עליון שלח לפני להיות מכיב וקורא קריאתן ווה ללון וכן גופן אות בדמ"ג סיימין כי כולה צדדא מתא מתחיתיהו כי אוק"י אחוק"י כי לפי הנשמע אתמתי גברא ואתמתי קאיע על כתב"ש עיקרן ושדשן של חרוב האורכב וסדן השקמה שקמה אלו מתו נכבו כמו נד"ה פתוח פתיחת הל"ב בתורה . אתמתי אף שלא ראיתי רק אפס קצתו מעדה אחוזתו ובתי ערי חמה . ת"ת נבאל לחנאן ויפה כמו לגאול כי ראיתי כמה באוני הדור שנתנו על"הן ויבדקו וקד"ש תופס דאיו וכא"י שדדא יתיב פן יהיה אחזקו נד"פ"ס וישחית את נחלתו ככן אמרתי להסכים עם המאור הגדול הרבני יצו שיפנו מעינותיו של כבוד הרב הגדול המופלג הכ"ל ולהסכי"עם גוירת החרס שלא ירוס איש את ידו להדפיס הספר הכ"ל שניות מדברי סופרים בלי רגון הרב המחבר במשך עשר שנים מיו הדפוס וכל השומע תבא עליו ברכת טוב היו"ו ח' ד' שנט נחת לפ"ק : נא דוד הוא הקטן בן המנוח המפורסם מוהר"ר אברהם אופנהיים זצ"ל ה"ה תוך עם אני ויש עדת יאומן . החונה בק"ק גיקל שפורג ובכל מדינות מערהרין :

הסכמת המאור הגדול הגאון המופלג אב"ד ור"מ דקק פרעמיסלא

ראיתי חר מכני עליה ובידו ספר נחמד אשר אין וחבר חכם הרוס הרב הגדול המופלג ל"פ"ה כבוד מוהר"ר בנימן זצ"ל וואלף נרו בהרב ה"ה מוהר"ר שמואל דרשן זצ"ל פירוש נחמד אף נעים על אגדת דב"ש וחלב תחת לבונו פה משיח מרגלית מרגנית דלית בה שימיו וכה ויכה הרבנים בספר נחמד הכל להיות למאור עינים . כן אמרתי חלילה לי מחשוא מחול להמנות לדבר מצוה עם האורו הגדולים הרבנים יצו המסכימים באמתותיהם חופפים לדברי חכמים שדרכונו ומסמרות נשועים להדפיס הספר נחמד ההוא וישמחו בו ובתורתו המוסכת לבו של אלס באגדתא ושמעתי והניי מסכים ג"כ לגוירת החכמים הרבנים בגוירת חרס ונידו שלא להדפיס ספר ההוא בלי ידיעת רבן רב"ר הרב ה"ה המחבר יצו על כלות עדה שנים מומן ההדפסה כ"ד מדבר לכבוד התורה היו"ו ח' ח"ת דוספ"ו תנ"ה לפ"ק פה יערסלב נא יוסף סג"ל מלכו חונה בק"ק פרעמיסלא :

הסכמת המאור הגדול הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דקק שידלוק

שמעתי וראיתי דרישת האב שאין למעלה הימנו ה"ה הרב הגדול המופלג המפורסם בישראל כ"ש מוהר"ר בנימן זצ"ל וואלף נרו אב"ד ור"מ דקק ומיראד הוסוף עיר גדולה בישראל עיר בנימן אשר חיבר על אגדת הש"ס ח"ד ח"ד בחית לעומקא . קרא ומתניתין כוונת דייקא דמי דקלא ווקיף האי קושיא והאי פירוקא . אמרתי כל כי הני מילי מעליותא ראויס הס להיות חקוקים . דברי ערבים ומוקקים . מנוקים מטופים ומוקקים . דברי אמת לעד תקים . כן הסכמתי עם גאוני ארץ הכל להדפיס ספר הכל ג"ס עם גוירת על כל המדפיסים ומתקקים . כ"ד י"ג זך שנט תמוין לפ"ק הק' שמואל החונה בק"ק שידלוב ואגפיה :

הסכמת כבוד הרב המאור הגדול אב"ד ור"מ דקק מעזריטש יצו גיסו של הרב המחבר נרו

הנה שמעתי אחר קדוש מדבר וחילוס יגבר פוס ממלל רברבן . ועבד קרבן . כל קבל די ביה רוח יתירא נוציא דנהרא ועבד קרבא בהיות דאבי ורבא מנהרין שמעתי בעל תלמוד ואגדה . נחמד מכל כלי חמדה לתורה ולתעודה . ה"ה גיסי ידידי המפורסם בשן הטוב המאור הגדול המופלג ומופלג ל"פ"ה כמהר"ר בנימן זצ"ל וואלף נרו אב"ד ור"מ דקק ומיראד אשרי עין ראית כל חלה אמרתי אמרות שהורות מנופת מתוקים ונרופים ומוקקים וחזו מאן מסהדי עליה ואף ג"ס כי לב חכם ישכיל פיהו מהלך דקדיין וכתבין . חזו מעפלות אלקים ופועל החכם ע"כ באתי ג"כ להיות סניף לדברי הגאונים הכל להיות הדברים דברי אלקים חיים נאמרים ונכתבים ווחקו בעט ברזל ועופרת . לכבוד ולתפארת . ווה גמור בעדו לטוב להביא הכל כל דברי הספר לגוירת למשמרת . לגולה הכותרת . כ"ד המחבר לכבוד התורה היום יוס"ד ח"ת דוסכות תנחית לפ"ק הק' שמואל בא"ו המנוח מוהר"ר אברהם סג"ל מקראקא החונה בק"ק מעזריטש לע"ע מתן המלך המנוח הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק זצ"ל אב"ד ור"מ דקק פוזנן והגליל יע"א :

UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek
1754

הסכמת המאורות הגדולים הגאונים הרבנים דגליל וואלין יצו

הנה ראינו דברי רבי יצחק ויצאה מחלקו של בנימין ה"ה כבוד הרב המאור הגדול דרשן ופרשן רבב ישראל ופרשיו כבוד מוה"ר בנימין זאב אב"ד ור"מ דק"ק לאקטש יצו אשר איין וחקר ותקן ודורש טוב לעמו בדפוסים אגדות כעל ימים יסדה ועל גהרות יכוננה ועליו לא יבול וכה חופף כל היום ובערב זאב יטרף טרף זרוע אף קדקוד . שנון נחמד-איה סופר ואיה שוקל ומודד . בדברי אגדה ותלמוד . הואב בכנס בין הספרים ודורש ומוקד בשבע חקירות . ודרישת שלימים ועריבים וניחוחים . כרית תפוחים זה אתרוג בשמאל ואגדה בימין בערכים . כאלו מן השמים . יורדים כרוכים . הן כסף והנה לא נערכים . מיתן איפוא וכתבון מיליו בספר ספיר גזרתו להוציא לאור תעלומה את האור הנגון לפענת נפונות ואור יקרות . להיות מכתב חלוקי על הלוחות חרות . כתננו רשות והרמנא להדפיס אמרי-שפר . הנימילי מעלותא לשמח בהם אלקיס ואנשים . כי"ג מידות נדרשים . לכל חפניהם . בשלום רב לכניהם . אך על זאת פקדנו עינינו ואמרנו ועינינו כולנו פה אחד וגורנו בחרם י"ב על כל יושבי חוג הארץ . לכל יפרוץ פרץ . להביא הספר הגל לבית הרפוס אם לא בכלות עזרה ש"ים אחר כלות הדפסת הספר הגל לא בידעת כבוד ה"ה הגל היום יוס' ד' שנכראו בו המאורות הנג' ל"כ' המאורות הגדולים הרבני' דגליל וואלין יצו אשר נכאלו וס'י פה בק"ק טרהאוזן בוועד קה"ל ע' . נא יעקב בלא' מוה"ה החסיד מוה"ר ר' יצחק ז"ל ה"ה החונה בק"ק קרעמנין והגליל יצו . ונא' הקטן נפתלי הירץ בלא' א' מוה"ר ישראל ז"ל אשכנזי חונה בק"ק קאוולי :

הסכמת המאור היה הגדול אביד דקיק ברלין ומדינת מרק

ראה זה חדש . ענף ושורש . כולו מקרא קודש . מעלה פרי מגדים . מתוקים ומחודדים . אשר העלה ואשר הניא . כשרא שחיבא אפתורא דדעהא . לפני שולחן של מלכים פירוקים נעים לחדש חידושי אגדות על כמה מסכתות בדרך פילפול ושיטת התלמוד כמים לים מכסים . ה"ה הרב המפורסם המופלג בתורה . פיהו מחכים ופיהו מורה . המרום מהורר בנימין זאב במהורר שמואל . אשר אור תורתו וירח . כשמש וירית . בקהל עם קדושים ק"ק ומיגוראד . קהלה מפורסמת ומיוחד . רבתי עם רבתי בדעות . שמה שרי תורה ושרי נבואת . כולם מחמטין במחלתו ואור תורתו וגם פה הראה רוחב ועוצק לבו בקהל קדוש ישראל וכדורש נפלא פריבים לשומעיהן ומתוקים . כאלו מסיני נחקקים . וכמה רבנים גאונים נתנו עידיהן ותלו זיני אן . בהסכמה מגוי' וגמורה . להביא הספר לאורה . וגם אנכי אחד מהמטויים המסכים לפתוח יוס' ודברי אמת להדפיס הספר עיר בנימין . כ"ד הכותב לכבוד אשכנזי של תורה ויהא חתני חלול תכ"ז לפ"ק שמעי' בלא' ה"ה ר' אברהם יששכר בער ז"ל ה"ה פה ק"ק ברלין ומדינת מרק יצו :

הסכמת כבוד הרב המאור הגדול אביד ורימ דקיק גלוגא רבתי

הנה שיענוה באפתורא בחלקו של טורף מאטוסו בשדה יער יערות דגש וחלב תחת לבונו לבון מרפא עליהו לתרופה ה"ה הרב המאור הגדול המופלג . כבוד מוה"ר בנימין זאב וחלף כבוד אב"ד ור"מ דק"ק ומיגוראד אשר הפליא לעשות בחיבורו הנחמד דברי חידושים ונחמדים . מדבר בגדושים על אגדות פיו מיוסדים . ע"כ פאתי כיה"דא ועוד לקרא להיות סינף לאריות דני עליא דברי הגאונים הגל וידי עממם להוציא תעלומות החכמה לאורה להנות מויון והודו ולשבוש מטובי ופסו"ה ת"ח הגל ואורו יורח כאור חמה ברה . והמסכבו והמסייעו יהיה ברוך ומבורך ככל הכרכות אחת מהנה לא נעדרה . כ"ד החותם לכבוד התורה . היום יוס' כ' ו' תמונ' דהאי ש"א . תכ"כ ותכונן במהרה . נא' הק"ק יצו לייב בלא' א' מוה"ר משה ז"ל חונה פה ק"ק גלוגא רבתי לע"פ :

הקדמת הספר הנותן אמרי שפר

אמר המחבר ברוך דברים לא יחדל פשע אשר זה היה דבר ה' אליהלל החכם בחכמתו וגו' ודבר שפתיים אן ליחסור ואמרתי אשמרה דרכי מחטות בלשוני . ומה שהיו מן ההכרח ועת לדבר אשב מצד הקיבורים בקצירת האומר . סהא מצוה . והנה אפתח במילי דאגדת' להודיע מעלת הלומדה והדורסה . בירושלמי מס' ע"ז אית' וז"ל כד' ר' אבהו מירדך עברון קומוי י"ג נהרי דאפרסאון . אמר אינן למאן . אמרו ליה דידך . אל כל אינן דאבהו ואני אמרתי לריק יגעתי אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי ע"כ . ביפה מראה מפליא ומגדיל התמייה על האי תנא' ר' אבהו שקרא על עצמו הנקרא הוה אני אמרתי לריק יגעתי וכי חסיד ק"ב ה"ו שלא לשלם לאיש חסיד כמפעלו ע"ש שהארץ בזה . ולעבד נראה עפ"י מה שדרשו רז"ל שני פירושים בפסוק כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית וגו' . האחד נדרש בירושלמי דא' אמרת כי אותן שכתב חגיגים ושירושו מבואר בגמ' דין שלכך כרת הק"ב ברית עם ישראל על תורה שבע"פ מאוס דזקפי למגמרניהו ממנינו למדן סהק"ב חפן בלימודי החמורי דוקא ולכן אמרו בירושלמי השומע הגדה אינו מקבל שכר לפי שאינם חמורים ולכך גם העוסקים במקרא מדה ואינה מדה . רק המשפה היא מדה ונופלים שכר כי חמורים הם דברי תורה שבע"פ . ועוד שנית נדרש בירושלמי במסכת פאה וז"ל אם שימרת מה שכתבתי וקיימת מה שכתבתי . אתה מקבל שכר ואם לאו אינן אתה מקבל שכר . ושירש ביפה מראה אם שימרת מה שכתבתי . דהיינו שלא כתב התורה שבע"פ . ולא קרא בע"פ מה שכתבתי בכתב או אני כורת ברית עמך דהיינו שמקבל שכר . ואי לא . לא . ועל זה הקשה שם דמאי איריא שאינו מקבל שכר . הלא גם שנוא איכ"ב ברא' אם מחלוק תורה שכתבתי בע"פ . או אפכא . דהא אמרינן דברים שכתבתי אי אתה ראוי לאמרן בע"פ . ותיירש שם לפי שמנינו בשאר מצות הבאים בעבודה כגון המתענה תענית חלו בשבת שנתרעים ממנו עונג שבת ואע"פ מקבל שכר וקורע גזר דינו . לכך בא כאן ללמד שגם השכר לא יקבל ע"כ תורף

756

הקדמת הספר

דבריו ע"ש לך ר"א הוא ס"ל שהמקרא הזה כי ע"פ הדברי האלה בא משום דתקופי למגמרניה לכך כרת הק"כ ברית עומה שיקבלו
 סכר על התורה שבש"פ דוקא לפי שהם חמורים . לכך אמר כל אילן ראב"ה הלא אנדא האומעה אינו מקבל סכר . אך אחרי
 אשר אל כל אילן דורך שפיר קרא אנפשי המקרא הזה אני אמרתי לריק יגעתי . אכן האמת אינו כן כי שום דבר לפני הק"כ
 קלות בחמורות . ומ"ש כי ע"פ הדברים האלה להורות בא כי דברים שבע"פ אש אמרם נכתב אינו מקבל סכר ואל יקשה כקושית
 יפה מראה הכל שהרי גם עונש איכא בהא . לזה יש לתרץ כי משפטי את"ה שהוא העונש ופעולתי את חלטי שהוא השכר שניהם
 כמבואר במצוה הנבאה בעבירה ובתירוץ י"מ הכל . לזה בא הכתוב לומר שאם מחליף תורה שבכתב לבע"פ לא יקבל גם השכר
 אבל באמת אין הק"כ מקפח סכר כל כריה אפילו סכר האנדא . ועיין גם בחיבורינו זה סוף מסכת סוטה באגדת שאמרו
 ר"ל עלמא אמתי קאי אחי דושא דבי סדרא ואיהא שמייה רבא דאנדאא וגם ארז"ל הלומר אנדא מכפר עונותיהם של ישראל ואף כי
 לא באמר לעשותה עיקר מ"מ מיעוטן יפה ותורה היא ועליהם נא כב"ד חכמים יתלו . ואני בשם קדשו נטחתי וקרוב מנדקי
 ואדברה כגד מלכים ולא אבנש וה' אלהים יעור לי ואף כי לא נתקיימה מחשבתי להביא לבית הדפוס על כל חלק הש"י מה שהניח לי
 מקום להתגדר המנוח החכם שמוסמך הגאון מוה"ר יאשיהו פ"י ז"ל שלא חיבר רק על חלק הראשון . אך מנחת עני נקמצת
 ולא הבאתי אף עשירית האיפה ומדה ואף בחיבור זה קיצרתי במקום שהיה לי להאריך ואף באגון הגמרא שהבאתי קיצרתי וסמכתו
 על היודע והדן אותי לכף זכות ודינהו המקום לזכות רק אל יבהל וימהר הקורא קו תילה כ"ל לא אבנש ואלכתי
 אכי אשר היה בעזרי יגמור חסדו בעדי בזאת תורת העולה כלו כליל עד גמירא להביאו לבית הדפוס
 בזכות אבותי הקדושים אשר בארץ המה וכפרט זכות אדוני אמו"ל אשר לא נתפרסם אור
 תורתו בחיבורו כזה על ספר הזהר מאמת המלאכה כי רבה היא ולא היתה דים די
 העבודה לעשות בכסף וזוהב להוציא תעלומות לאורה אולי אבנה מומנו וזכותו
 להיות האב זוכה לכן בחכמה וכו' . ואגורה באהלו עולמים דלמירי
 שמעת משמי כי מדרשא ואשכ בבית ה' לאורך ימים ולא
 ימוז ספר התורה מפני . ומפי זרעי . וזרע
 זרעי מעתה ועד עולם אמן :

פ"ד אסקופה הנדרסת לרגלי צדיקים ות"ח ותלמידיהון הצעיר באלפי בנימין זאב וואלף באמ"ר המנוח הרב ה"ה מוה"ר שמואל
 דרשן ז"ל ה' חתן הנגיד הראש נשר גדול בישראל כמה רר אברהם סג"ל חתן הגאון המפורסם מוה"ר יושיע ז"ל ה"ה מקראקא :

חבף לתלמידי חכמים ברכה ועל הסוב יזכר שם הסוב של גיסי כבוד הרב המאור הגדול מהר"ר שמואל ס"ל אב"ד ור"מ דק"ק
 מעזריטש אשר גמל אותי בנדקתו והלנה לי סך מסויים להדפסת הספר . ישלם הפעלו במדה אמר . ויהא רעוא דחירוס
 רשיה וקרנו יתרום בכבוד . להיות הן ועושר בכיתו ונדקתו לעד . וקרסולו לא ימעד . אמן

וברכתי תעלה לראש הצדיקים קטני מנהגי קהלתי ק"ק ומיגראד יזו אשר עשו עמי חסד ונענוס הגדול גמלו אפי כל טוב בשבתי
 בביתי ובלכתי בדרך אתה תשמרם ותנצמם להיות שלו גבולס באין פרץ ויוצאת וזוה כרחובותם . ויברך אותם בבואם
 ובצאתם . וימלא משאלותם . אמן :

אמר

דא סמוכים מן התורה מנין דכתיב
 סמוכים לעד ועוים עשו כבאמת וישר :
 הנה בלי ספק כי האי תנא מייטי רחיה דדרשין בכל מקום
 סמוכי אף שכתבה התורה כסדר ולא הקדימה לכתוב את
 המאזה קודם אף הדרשין סמוכים דודאי במקום שלא כתבה
 התורה כסדר והקדימה את המאזה קוד' אף רחיה ליה דדרשין
 סמוכי שהרי ע"כ המקור אומר דרשני והנה בזה דילפינן באין
 למדרש סמוכין כסדר הטעם שאמרו רז"ל במדרש למה אין
 מוקדם ומאוחר בתורה שלא יאמרו דברי פיושים הם פי' כאלה
 שכורה מלבד איזה סיפור דבר' שזוה"ק כסדר הראוי
 להיות לכך שכתבה התורה לכתוב שלא על הסדר שידעו הכל כי
 תורתנו תורת אמת וא"כ אי נראה דדרשין סמוכים איב טעם
 לסמוך כל פרשה למכתבה ויש לומר שלא בא הכתוב להנמיח
 מלבן של דוקים שלא יאמרו דברי פיושים הם וכו' וכו' וכו'
 ונקשה תמיהת האזן בח"ב במסכת ברכות פ"ק דל"ל ההוא
 מינא לר' אבהו כתיב מזמור לדוד ככרחו מפני אבשלום בנו
 וכתיב מזמור לדוד ככרחו מפני שאול במערה וכו' וכו' וכו'
 ומעשה קדים מעשה דשאל הוה ברישא לכתוב ברישא ח"ל
 אתון דלא דרשיתו סמוכי קשיא לכו אמן דדרשין סמוכים לא
 קשיא לן למה נסמכה מלחמת אבשלום למלחמת גוג ומגוג
 לומר לך אם יאמרו לך אדם כלום יש עבד שאורד ברבו פרש"י ו'
 ויבא להכחיש דברי הכביא אף אתה אמו' לו כלום יש בן שאורד
 באביו אלא הוה ה"ה הוה הקשה בח"א למה לא שאל האי מינא
 על מלחמת גוג ומגוג גופא שהקדים דוד לכל המעשים אשר
 היו בימיו אבל לפ"י נראה דודאי ידע האי מינא תירוק הגמרא
 שאם יאמר אדם כלום יש עבד שאורד ברבו וכו' אך זה הוקשה
 להאי מינא כי שם אדם לא יכחיש ספר תהלים לומר כי דברי
 פיושים הם אחרי אשר יראה כי הוקדם מלחמת גוג ומגוג לכל
 המעשים אשר קדמו ולא באמר ספר תהלים על הסדר כודאי
 הכל בכתב מידה עליו השכיל וכרחי הקדם באמר ולזה שאל
 על מזמור לדוד ככרחו מפני אבשלום שזה באמר אחר מלחמת
 גוג ומגוג למה לא נכתב מעשה דשאל ברישא כי אין שייך
 בזה לומר עוד שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שאורד ברבו
 ויבא להכחיש דברי דוד מטעם הל"ל למה השינו' ר' אבהו אתון
 דלא דרשיתו סמוכים א"כ דריכס אתם לומר הטעם שכתבה
 התורה שלא על הסדר שלא יאמרו דברי פיושים הם ולכך קשיא
 לכו ה"ל להקדים מעשה דשאל ברישא וכו' אבל אמן דדרשין
 סמוכים לא ס"ל זה הטעם שנסתר דעת המכחישים בזה
 שאקדימוס האזנה לר' קשיא לן מידי למה נסמכה מלחמת
 אבשלום למלחמת גוג ומגוג לומר לך אם יאמר לך אדם וכו' כי
 לדין לא פלטינן בזה שאין מוקדם ומאוחר מדעת המכחישים
 ולדעתנו ל"ל להוסיף טעם על מה דאיתא בגמ' דאפי' ליתאן ללא
 דריש סמוכין בכל התורה במשנה תורה דריש סמוכים
 לפי שכל התורה י"ל דכבונה כתבה התורה שלא על הסדר
 את הפרשיות שלא יהיו שייכי אהדדי שלא יאמרו דברי פיושים
 הם אבל במשנה תורה אשר הואיל משה באר את התורה להיות
 כמחור הלימוד היה לסדרם לפי סדר הנכון לכך במשנה תור'
 ראוי לדרוש סמוכין ודוק :

פי' אור
 הנמר
 ככרבו
 דל"ל
 ההוא
 מי' לר'
 אהו
 פזים
 חזמור
 לדוד
 ככרחו
 הכפי
 אבשלום
 וכו' ה'
 מעשה
 קדים

ומקומו כל אשר ארך אשרו לפוס רישא כמו ודכחש
 ליעזר לו ענה זאת כדי שידעו כל ישראל כי נכאש בעיני אביו
 הלא אף בלא זו האעשה היה נכאש בעיני אביו על שהיה נדרש
 ממנו אבל לפי' נראה אחרי אשר יעשה מעשה זו לבד אל
 פלגיו אביו ידעו הכל כי לא יוכל לראות את פניו עד ונכאש
 בעיני אביו כי זה ידעת מקרא מלא מה שקילל מעשי לדוד נא
 איש הדמים השוב ה' עליך כל דאי שאל וגו' ויתן ה' את המלוכה
 ביד אבשלום בך והבך כרעך כי איש דמים אתה והנה
 ה' יב לולה זנגל וכו' כי אפי' נדע אש עין רק מה שבנו דרשו
 הוא כמאמר חובי הארבי לדוד בגמ' דשנדרין דל"ל מ"ט לא
 דרש סמוכין ומסכת יפת תואר דס"י וראית כבזביאשת יפת
 תואר וסניך ליה כי ייהיה לאיש בן סורר ומורה אך אי נראה
 דבאמת לא דרשין סמוכים ע"כ ל"ל כי שאל דוד אשר מלך
 שכמותו יהרגנו בנו וזאת היתה הענה היענה בא' הל' פלגיו
 אבין ותחזיק הדין כתיב דל' יהודא ללא דריש סמוכין וס"ל
 בזה אדם אנוס אביו ומפשות אביו וידעו כל' י"א כי נכאשת
 בעיני אבין מה שהקדים את עצמו והרשיע אותך באמרו שגולד
 לו בן סורר ומורה משום דנסיב יפת תואר ולא דריש סמוכין
 וענה אש תחזיק ההלכה ללא דרשין סמוכים ידעו הכל כי
 נכאשת בעיני אבין כי נתגלה רעתו כי השיב' עליו כל דמי
 שאל והוא איש הדמים וכו' ותקו ידיו כל אשר ארך וכו' ה'
 מזמור לדוד וקונה לדוד ה' מה רבו נרי שדרו' כהדרש אלו אחר
 עינה כשי' נרה היתה לי ועכשיו שבני עינה את נשיה' מה רבו
 נרי כי אלו אחר עינה את נשיה' לא היה לו נרה כי אש נרה
 עיניו פשו ועכשיו שבני עינה כשיו נריך הוא לתרן מעשיו על כי
 כנו רודפו שלא היה איש הדמים מוכרח לתרן מעשיו על כי
 עבר רק בדבר הזה ללא דריש סמוכין והל"ל בן סורר ומורה
 וא"כ יבא לתרן מפני מוכרח לתלות הסיבות בבנו שאל על
 פילגשיו שלא יפה עשה לפי שאסור באנוסת א"ל לומר דדריש
 סמוכין ומעשה האב וכנו סותרים זה את זה ליה אחר ועכשיו
 שבני עינה את נשיה' מה רבו נרי ודוק :

כ"א
 חל"ה
 ויה רבו
 כרי' לו
 זכר
 עינה
 כשי' וכו'

ג תניא איש אמי ואב'ו תיראו יבול אשר לו אביו היטמא ואו
 שאל' אל' תחור' ויבול ישע' וית' ל' איש אביו ואביו תיראו
 וגו' א"י ה' ביובס חייבים בכבודי :

ב קידושין דל"ב פירשו התוספת' מה ש"ל אב'ו אל' תחור' און
 הפירוש שאם האב'ו בידו שאל' יחזירנה לב'עלו רק פירושו הוא
 שאל' יסירנה עצמו בהשבת אב'וה כי בשעה זו יכול להסירנה
 עצמו בכבוד אביו וה"א דישמע לו ע' שוכנה זה דא דנקט התנא
 שני דברים אלו שפי' מכל מצות האזנות בתורה לפי שאינו
 כשומאית המת והשבת האב'וה דריח' מפני כבוד הכריות
 כאר' ל' גדול כבוד הכריות שזוה"ל תעשה שבתור' והרי שה'
 הולך לשחוט פסחו זכ'ו וכו' משואף לתת זמנה וכן גבי
 השבת אב'וה מנינו שדר' ל' והתעלמות פעמי' שאת' מתעלם
 הא' כיצד וקן ואינו לפי כבודו וא"כ ה"ח שפי' כבוד אביו לא
 כ"א שדרתו אלו השנים וישמ' לו ת"ל אמי הכוללם חייבי' בכבודי
 ד יבול א"ל אביו היטמא וכו' ישע' לו ת"ל אמי ה' כוללם
 חייבים בכבודי :

קדושה
 עבודה
 ה' יבול

המפרשים הקשו על הגדת זאת למה לי קרא תיפוק לי שאם
 אל' אביו היטמא דשע הוא ולא עוש מעשה עמך וכנסו כדוחק'
 ליישב הקושיא ולפי' נדע דלק"מ אחרי שכבר נתלקו כו' גדולי
 הדור הרא' בס' והגהת מיימוני הובא דעתם בש ע"ד ס' רמ'
 סי' ע"ש דס' ל' להרמב"ם דאפי' אביו רשע ובעל עבירו מכבדו
 ומתירא ממנו ע"כ ל' דגבי כבוד אב'ו לא שייך עושה מעשה
 עמך אך זאת השיב אל' לבי להקשות על דברי התוספת' שאמר לו
 ככאן למה לי קרא דאמי ה' ללמד שלא ישמע אל' אביו אם שוקר לו
 לעבוד על דברי תור' תיפוק לי מהא שאם אביו חל' השקני מים
 ואינו מומרת השקני שאני כבוד אמו ועושה כבוד אביו שהוא
 ואינו חייבים בכבוד אביו וה' נראה הכי שהוא ואביו חייבים
 בכבוד הקב"ה ותרגו סדרמהכא' לעינן התם פי' אמה שאינו
 שומע B ז א

מטבת יבמות

שומע לאזניו כשאל היסמא ולפינן הא סברא לפי שאזניו והוא חייבים בכבוד הקדש ומוה ולפינן הא סבר ג' לגבי אביו ואם סכבוד אב קודם לפי שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו. והשתא דנדרין קרא למילף הא סברא אבתי לא ולפינן מהכ' כלום דלמא מה שאמרה התורה כאן שלא ישמע לאזניו כשאל היסמא לפי שאם אמר לו היסמא רשע הוא ולא עושה מעשה עמך הוא משאל כשאזניו אמר לו השקני ואמו אומרת השקני שאף כי היא חייבת בכבוד בעלה מ"מ לא מקרי בהא עוברת על דת ומקרי עשה מעשה עמך מכל שמניח כבוד אמו ועושה כבוד אביו דלמא לגבי דריה שניהם שווים ויש ליטע דוק :

ח יכול יתירא אדם מבית המקדש ת"ל את שבתותי תשמרו וקדשי תיראו. מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת. אף מורא האזר במקדש לא מקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש ואזהרו סוטה מקדש לא יכנס אדם אחר הג' במקלו במנעלן וכו'. ואין לי אלא בזמן שבה מקיים. בזמן שאין בה"מ קיים מנין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו. מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם :

התמיהות בכאן מפורקמות. דהאך עולה על הדעת שיתירא האדם מבית המקדש מעש ידי אדם עין ואבן והתוספת פתחו בגולד זה לומר כי לא רצה המקדש להקשות יכול יתירא אדם מאב ואם דמהיכי יתתי שיקבלם לשם אלהות. משאל כגבי מקדש דהוי דבר שבקדושה. ה"א דישתמוה לשם אלהות ה"ו וגם זה רחוק מאד לפי השכל. ועוד דקאמר ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים וכי הא בהא תליא. הלא אף אם הו' פירוש שיתירא ממקדש ענינו שייך ג' שאלה הו' ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים. ל"ל דזה ידעת דאפ"גו תנאי במדרול אי נסתלקה השכינה אחר החורבן לאו א"ו. והנה בגמ' התענית פ"ק תנא ר' יוסי לא המקום מכבד האדם. לא האדם מכבד מקומו שכן מצינו בסו"ט כל זמן שהשכינה היתה בהר. התורה אמרה גם הגאון ובבבבב א' ירבו ל מול הבר ההוא. נסתלקה השכינה ממנו אמרה התורה במשך היוכל המה יעלו בהר. וכן באהל מועד וכו'. מצינו למדן בסו"ט ובאהל מועד נתייר המקו בקדושה וכנסתלקה השכינה יא המקום מקדושתו. אך קדושת בית עולמים דחמירא קדושתו מסיני ואהל מועד כדאית בת"כ ובכמה דוכתי לא יתנו מידי ספק זה אי קדושת המקום במקומו עומד אף כי אין בעליו עמו ונסתלקה השכינה ממנו או לא. ועכ"פ זכינו לדון אי ניתא כו"ד לאו זה השכינה מכותל מערבי וזה דודי עומד אחר כתליו פשיטא לן שקדושת המקום במקומו עומד אף בחורבנה. לכן של תמלה יכול יתירא אדם מבית המקדש להיות המקום גורם כי אדמת קדש הוא חמירא קדושתו מסיני ואהל מועד שאף בזמן דליכא שכינה לא יא המקום מקדושתו. ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת וכו'. אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא כי אף מקדש דחמירא קדושתו לא ממקדש אתה מתיירא כי אין המקום מכבד וכו' אלא ממי שהזהיר על המקדש ובזמן דליכא שכינה אין ואי לא לא וכדאשכחן בסו"ט ואהל מועד. ונכך חזר ושאל הש"ת דאמרינן דגם במקדש לא ממקדש אתה מתיירא ותליא בהשגרת שכינה. בזמן שאין בה"מ קיים מנין. כי היא גופא מספקא לן היש' בקרבנו אם אין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם. אף מורא האמורה במקדש לעולם. כי לאו זה השכינה יכותל מערבי ועדיין חביבותיה גבן דוק. וזוה דעת קדושים תדע היובת שבין הק"נה לישראל שהק"נה פתח תמלה לומר שכו"ל ואשכח איכס וישראל אמרו השיבנו האליך ונשוב רך בהבין מר"ל ביומא שאמרו גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה שכלאמר הן

יאלץ איש את אשתו וגו' ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאסה גדולה הקשה תאוה לעינים מאי אולמא דהאי עשה דתשובה כונת דואג הית על לה' לקנאות שאול כדוד לומר כי

ענין מ"ש הגאון בח"א למה אמרינן היבא דמיתדל טפי לא אולינן בתר רובא לפי שדרו"ל בפסוק לא תענה על ריב על ריב כתיב כונת ש"מ דלגבי דעדיף לא שייך רובא וכוה. ל"ל כונת דואג דאכיל דואגא קודשא ב"י מלפא שאול באמרו דאיתי בןלישי בית הלמיני וידע נגן גבו חיל וגו' דרו"ל כל הפסוק על לשון הרע נאמר גבור חיל שידע לישא וליתן במלחמת של תורה וכו' ככולהו ח"ל יונתן בני כמיהו ראיתי כיון שאלו זה עמו הלכ' כמיהו בכל מקום מילת' דלא הוה בשאל מיד אוקיני ביה. אשר זה לכאורה יפלא על חכם להרע כדואג מה לו להאריך בשבח כמה שהיה יכול להשיבו יונתן בני כמיהו. ה"ל מיד לפתוח כי הלכה כמיהו בכל מקום שלא היה שום פתחון פה לשום אדם להשיב בדבר זה. אבל לפ' זנית מאד טי כל כונת דואג הית על לה' לקנאות שאול כדוד לומר כי

שומע לאזניו כשאל היסמא ולפינן הא סברא לפי שאזניו והוא חייבים בכבוד הקדש ומוה ולפינן הא סבר ג' לגבי אביו ואם סכבוד אב קודם לפי שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו. והשתא דנדרין קרא למילף הא סברא אבתי לא ולפינן מהכ' כלום דלמא מה שאמרה התורה כאן שלא ישמע לאזניו כשאל היסמא לפי שאם אמר לו היסמא רשע הוא ולא עושה מעשה עמך הוא משאל כשאזניו אמר לו השקני ואמו אומרת השקני שאף כי היא חייבת בכבוד בעלה מ"מ לא מקרי בהא עוברת על דת ומקרי עשה מעשה עמך מכל שמניח כבוד אמו ועושה כבוד אביו דלמא לגבי דריה שניהם שווים ויש ליטע דוק :

ח יכול יתירא אדם מבית המקדש ת"ל את שבתותי תשמרו וקדשי תיראו. מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת. אף מורא האזר במקדש לא מקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש ואזהרו סוטה מקדש לא יכנס אדם אחר הג' במקלו במנעלן וכו'. ואין לי אלא בזמן שבה מקיים. בזמן שאין בה"מ קיים מנין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו. מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם :

התמיהות בכאן מפורקמות. דהאך עולה על הדעת שיתירא האדם מבית המקדש מעש ידי אדם עין ואבן והתוספת פתחו בגולד זה לומר כי לא רצה המקדש להקשות יכול יתירא אדם מאב ואם דמהיכי יתתי שיקבלם לשם אלהות. משאל כגבי מקדש דהוי דבר שבקדושה. ה"א דישתמוה לשם אלהות ה"ו וגם זה רחוק מאד לפי השכל. ועוד דקאמר ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים וכי הא בהא תליא. הלא אף אם הו' פירוש שיתירא ממקדש ענינו שייך ג' שאלה הו' ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים. ל"ל דזה ידעת דאפ"גו תנאי במדרול אי נסתלקה השכינה אחר החורבן לאו א"ו. והנה בגמ' התענית פ"ק תנא ר' יוסי לא המקום מכבד האדם. לא האדם מכבד מקומו שכן מצינו בסו"ט כל זמן שהשכינה היתה בהר. התורה אמרה גם הגאון ובבבבב א' ירבו ל מול הבר ההוא. נסתלקה השכינה ממנו אמרה התורה במשך היוכל המה יעלו בהר. וכן באהל מועד וכו'. מצינו למדן בסו"ט ובאהל מועד נתייר המקו בקדושה וכנסתלקה השכינה יא המקום מקדושתו. אך קדושת בית עולמים דחמירא קדושתו מסיני ואהל מועד כדאית בת"כ ובכמה דוכתי לא יתנו מידי ספק זה אי קדושת המקום במקומו עומד אף כי אין בעליו עמו ונסתלקה השכינה ממנו או לא. ועכ"פ זכינו לדון אי ניתא כו"ד לאו זה השכינה מכותל מערבי וזה דודי עומד אחר כתליו פשיטא לן שקדושת המקום במקומו עומד אף בחורבנה. לכן של תמלה יכול יתירא אדם מבית המקדש להיות המקום גורם כי אדמת קדש הוא חמירא קדושתו מסיני ואהל מועד שאף בזמן דליכא שכינה לא יא המקום מקדושתו. ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת וכו'. אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא כי אין המקום מכבד וכו' אלא ממי שהזהיר על המקדש ובזמן דליכא שכינה אין ואי לא לא וכדאשכחן בסו"ט ואהל מועד. ונכך חזר ושאל הש"ת דאמרינן דגם במקדש לא ממקדש אתה מתיירא ותליא בהשגרת שכינה. בזמן שאין בה"מ קיים מנין. כי היא גופא מספקא לן היש' בקרבנו אם אין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם. אף מורא האמורה במקדש לעולם. כי לאו זה השכינה יכותל מערבי ועדיין חביבותיה גבן דוק. וזוה דעת קדושים תדע היובת שבין הק"נה לישראל שהק"נה פתח תמלה לומר שכו"ל ואשכח איכס וישראל אמרו השיבנו האליך ונשוב רך בהבין מר"ל ביומא שאמרו גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה שכלאמר הן

יאלץ איש את אשתו וגו' ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאסה גדולה הקשה תאוה לעינים מאי אולמא דהאי עשה דתשובה כונת דואג הית על לה' לקנאות שאול כדוד לומר כי

ענין מ"ש הגאון בח"א למה אמרינן היבא דמיתדל טפי לא אולינן בתר רובא לפי שדרו"ל בפסוק לא תענה על ריב על ריב כתיב כונת ש"מ דלגבי דעדיף לא שייך רובא וכוה. ל"ל כונת דואג דאכיל דואגא קודשא ב"י מלפא שאול באמרו דאיתי בןלישי בית הלמיני וידע נגן גבו חיל וגו' דרו"ל כל הפסוק על לשון הרע נאמר גבור חיל שידע לישא וליתן במלחמת של תורה וכו' ככולהו ח"ל יונתן בני כמיהו ראיתי כיון שאלו זה עמו הלכ' כמיהו בכל מקום מילת' דלא הוה בשאל מיד אוקיני ביה. אשר זה לכאורה יפלא על חכם להרע כדואג מה לו להאריך בשבח כמה שהיה יכול להשיבו יונתן בני כמיהו. ה"ל מיד לפתוח כי הלכה כמיהו בכל מקום שלא היה שום פתחון פה לשום אדם להשיב בדבר זה. אבל לפ' זנית מאד טי כל כונת דואג הית על לה' לקנאות שאול כדוד לומר כי

ענין מ"ש הגאון בח"א למה אמרינן היבא דמיתדל טפי לא אולינן בתר רובא לפי שדרו"ל בפסוק לא תענה על ריב על ריב כתיב כונת ש"מ דלגבי דעדיף לא שייך רובא וכוה. ל"ל כונת דואג דאכיל דואגא קודשא ב"י מלפא שאול באמרו דאיתי בןלישי בית הלמיני וידע נגן גבו חיל וגו' דרו"ל כל הפסוק על לשון הרע נאמר גבור חיל שידע לישא וליתן במלחמת של תורה וכו' ככולהו ח"ל יונתן בני כמיהו ראיתי כיון שאלו זה עמו הלכ' כמיהו בכל מקום מילת' דלא הוה בשאל מיד אוקיני ביה. אשר זה לכאורה יפלא על חכם להרע כדואג מה לו להאריך בשבח כמה שהיה יכול להשיבו יונתן בני כמיהו. ה"ל מיד לפתוח כי הלכה כמיהו בכל מקום שלא היה שום פתחון פה לשום אדם להשיב בדבר זה. אבל לפ' זנית מאד טי כל כונת דואג הית על לה' לקנאות שאול כדוד לומר כי

ביאור הגמ' גדולה הקשה כספר תאוה לעינים מאי אולמא דהאי עשה דתשובה כונת דואג הית על לה' לקנאות שאול כדוד לומר כי

כי אך לו האלוכה ורובא דעלמא בתר דוד גרירי שהרי קבעו הלכה כמותו לפי דעה רובא וכדי שלא יסתנה אלו מדעתו לומר כי לכך הוקבע הלכה כמותו מאוס דאיתו מייחד טפי לכך הקדים עגמו לדבר עבירה לספר בשבחו יודע נגן גבור חיל שידע לישא וליתן כולחמת' של תור ומחודק גדול וככולהו אל יונתן בני כמותו ואח"כ הוסיף לומר וה' עמו הלכה כמותו ככל מקום וע"כ ס' ל' מאוס דדוד ה' ל' רובא דחי מאוס דמייחדר הלל גם יונתן כמותו . לכך מיד חיקני כי ודוק :

א' מי הוא זה אל עקיבא בן יוסף ר' א' אחיה הוא עקיבא בן יוסף ששטרך הילך מסוף העולם יער כופו שבבני שב בשתף ידבו בישראל :

עיינ כח"א ולי נראה לפי שני פנים יש במיר'ל בפסוק ולא קם עוד כבוד בישראל כמשה חד אמר בישראל לא קם אבל כח"ה קם ומנו בלעם . וחד אמר בכנענים לא קם אבל בחכמים קם מאן ניהו ר' עקיבא והכ' אי ניימא דרע"ק בן גרים הוה איכא ליימור בישראל אף בחכמים א"ל להיות כמשה ומה שכל יקר רחיה עינו של רע"ק מה שלא ראה עינו של משה הוא מ'טעם דכ"ה קס . אכל אי ניימא דרע"ק מיישראל הוה והיה לגבול יוסף הנדיק ושמו מעידו ר' עקיבא בן יוסף כגודע מוספר הגלגולים ע"כ כ"ל דגם בישראל קם כמשה בחכמים . רק בכנענים לא קם כמותו . לכך הוה ר' דוסא דייק בלישניה אתה הוא עקיבא בן יוסף שאין הולך מוסף העולם ועד סופו והשם מעיד כי מישראל אתה שב בני כמותך ירבו בישראל כי מתך אני רואה שפסר להיות כמותך רבים בישראל כי בחכמים אפשר להיות כמשה ודוק :

ח מעויני עלי שמי סואוץ ועל מרוב ווישב חגי רבניא ואמר שלשה דברים צרת הבת אסורה עמו ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומוקבלין גרים מן הקרובים מן התרומות: פרש"י ו' עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית . לפי שהיהודים הדדים בארץ עמון ומואב הותר להם לחרות ולורוע בשביעית לפי שארץ עמון ומואב כבשם יהושע ולא כבשום עולי גולה וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמוכ ענים עליהם בשביעית . ועל מוקבלין גרים מן הקרובים פרש"י ז' ולא אמרינן ממוזרים הם עבדות ישראל שבאו עליהם נכרים וה' הולד ממור ע"כ . הנה שלשה אלה נפלאו ממני ולא ידעתיים מה שישב חגי הנביא ואמר אלו שלשה דברים כפעם א' על מרוכה אחת כאלו הם קרובים בענין אחד והמה רחוקים זה מה כרחוק מורת מערב וז' לחבר אלו השלשה דברים להיות נאמרינן בפנים אחד וכל א' צריך לחכרו . דבאמת רנה חגי להורות הלכה למועצה שצרת הבת אסורה והנה מצינו שכמה משפחות בני צרות נטיעו בישראל כדאית' בסוגיא זו לפי שנתלקו בזה גדולי ישראל שיש מתירין צרת הבת ולא מצאו הלכה ברורה לאסור צרת הבת ולפיכך נטיעו בישראל כמה בני צרות ורנה חגי להורות הלכה לזרות לגלות אותן משפחות שטיעו בישראל לכך הוצרך לומר עוד אלו שני דברים עמון ומואב מעשר עני בשביעית . ומקבלין גרים מן הקרובים וכו' . דזה תדע מה שביארו התו בגמ' בקידושין התוספת דעדות על משאר'ל שאליהו ב'א לטמר לרחק ולקרוב משפחות וז' חגיבא בן עזאי אומר ר' הוה אומר ויבא בן האשה הישראלית והוא בן איש מצרי והרי הדברים ק'ו מה משה רבו של אליהו לא רנה לגלות הממורים עד כי נתגלו מעגמן . אליהו תלמידו של משה עא"כ ש'א יגלה ממזרין ולא פסולים עד שיתגלו מעגמן עכ"ל . נמנו למדין מן הדא שאסור לגלות אותן משפחות שטיעו בישראל . וכהיך לוק מנאחי רחיתי בספרו הקדמונים טעם לשכת למה קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל ויהי' כיוסם עולי הגולה עדיפא מביסום הראשון כימי יהושע והזקנים . לפי שכתוב

דאיה שאסור לגלות כוסם קדושות

ראשון היו הרבה גרים ונתינים מה שקבלו כימי משה ויהושע . טעם מש"כ עורא אשר הפרים הפסולים ועשה את ישראל כסולת לשכת נקיה ואין שכינה שורה חלא על משפחות מיוחסות שבישראל על מה לכך גדלה מעלתם להיות קדושתם קדוש עולם אמור מעתה קדושה מה שלא גילה מרע' הפסול זה בן האיש המצרי אס כאלו שגזרו לגלות משפחות ולכך גדלה מעלת עורא וזרו . נריכס אנחנו לומר כי אפשרי הלכת' כמ"ד גוי הבא על בת ישראל הולד כשר נמצא שלא היה כלל שמת דופי בכך המצרי . ודאיה ליה שגוי ועבר הבא על בת ישראל הולד כשר נמצא למד מקרובים ומדומי' שמקבלין גרי' מיהם ואין חוששין שגולמו מוכנת ישראל לבא שבאו עליה נכרים לפי שאף אס יחי כן לא נפסלו ומבא בקהל לפי שהולד כשר . לכך יפה סימנן חגי הנביא לומר שלשה דברים הללו ויבא ידי חובתו ואמר צרת הבת אסור ומה שטיעו כבר בישראל לפי שהללו היו אוסרינן ומתירין הורה חגי ואמר עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית והותר להם לחרות ולורוע בשביעית לפי שלא כבשום עולי גולה וז' כי מעלת עולי גולה עדיפא מכולהו לפי שגילו משפחות והפרים פסולים שנתקרכו מביניהם וא"כ מהם יראו וכן יעשו הלכה לדורות לגלות משפחות שטיעו בישראל מבני צרות וכדי שלא יקשה לבכס ללמוד ק'ו ממה רבן של כנ' ישראל שלא גילה בפסול בן האשה הישראלית והוא בן איש מצרי וכדעת התוספתא הכל הוסיף חגי ואמר מקבלין גרים מן הקרובים ומן התרומות ולא חשו שמא באו מישראלית שבאו עליה נכרים אלא כ'ל דא"כ לתשוב לו חששא כי אף אס יחי בן הולד כשר נמצא דליכא למילף קל וחומר ממה ובאמת הוכח דאיכא פסולא מנהו לגלות משפחות ודוק :

א' מי הוא זה אל עקיבא בן יוסף ר' א' אחיה הוא עקיבא בן יוסף ששטרך הילך מסוף העולם יער כופו שבבני שב בשתף ידבו בישראל :

עיינ כח"א ולי נראה לפי שני פנים יש במיר'ל בפסוק ולא קם עוד כבוד בישראל כמשה חד אמר בישראל לא קם אבל כח"ה קם ומנו בלעם . וחד אמר בכנענים לא קם אבל בחכמים קם מאן ניהו ר' עקיבא והכ' אי ניימא דרע"ק בן גרים הוה איכא ליימור בישראל אף בחכמים א"ל להיות כמשה ומה שכל יקר רחיה עינו של רע"ק מה שלא ראה עינו של משה הוא מ'טעם דכ"ה קס . אכל אי ניימא דרע"ק מיישראל הוה והיה לגבול יוסף הנדיק ושמו מעידו ר' עקיבא בן יוסף כגודע מוספר הגלגולים ע"כ כ"ל דגם בישראל קם כמשה בחכמים . רק בכנענים לא קם כמותו . לכך הוה ר' דוסא דייק בלישניה אתה הוא עקיבא בן יוסף שאין הולך מוסף העולם ועד סופו והשם מעיד כי מישראל אתה שב בני כמותך ירבו בישראל כי מתך אני רואה שפסר להיות כמותך רבים בישראל כי בחכמים אפשר להיות כמשה ודוק :

ח מעויני עלי שמי סואוץ ועל מרוב ווישב חגי רבניא ואמר שלשה דברים צרת הבת אסורה עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומוקבלין גרים מן הקרובים מן התרומות: פרש"י ו' עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית . לפי שהיהודים הדדים בארץ עמון ומואב כבשום יהושע ולא כבשום עולי גולה וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמוכ ענים עליהם בשביעית . ועל מוקבלין גרים מן הקרובים פרש"י ז' ולא אמרינן ממוזרים הם עבדות ישראל שבאו עליהם נכרים וה' הולד ממור ע"כ . הנה שלשה אלה נפלאו ממני ולא ידעתיים מה שישב חגי הנביא ואמר אלו שלשה דברים כפעם א' על מרוכה אחת כאלו הם קרובים בענין אחד והמה רחוקים זה מה כרחוק מורת מערב וז' לחבר אלו השלשה דברים להיות נאמרינן בפנים אחד וכל א' צריך לחכרו . דבאמת רנה חגי להורות הלכה למועצה שצרת הבת אסורה והנה מצינו שכמה משפחות בני צרות נטיעו בישראל כדאית' בסוגיא זו לפי שנתלקו בזה גדולי ישראל שיש מתירין צרת הבת ולא מצאו הלכה ברורה לאסור צרת הבת ולפיכך נטיעו בישראל כמה בני צרות ורנה חגי להורות הלכה לזרות לגלות אותן משפחות שטיעו בישראל לכך הוצרך לומר עוד אלו שני דברים עמון ומואב מעשר עני בשביעית . ומקבלין גרים מן הקרובים וכו' . דזה תדע מה שביארו התו בגמ' בקידושין התוספת דעדות על משאר'ל שאליהו ב'א לטמר לרחק ולקרוב משפחות וז' חגיבא בן עזאי אומר ר' הוה אומר ויבא בן האשה הישראלית והוא בן איש מצרי והרי הדברים ק'ו מה משה רבו של אליהו לא רנה לגלות הממורים עד כי נתגלו מעגמן . אליהו תלמידו של משה עא"כ ש'א יגלה ממזרין ולא פסולים עד שיתגלו מעגמן עכ"ל . נמנו למדין מן הדא שאסור לגלות אותן משפחות שטיעו בישראל . וכהיך לוק מנאחי רחיתי בספרו הקדמונים טעם לשכת למה קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל ויהי' כיוסם עולי הגולה עדיפא מביסום הראשון כימי יהושע והזקנים . לפי שכתוב

שקדושת המקום תליא בזמן וכו' איך ראי כלל מאדם שלא
נשא בתו דמאי אולמא דאדם מחוה לל' ממקו כפרתו נכרא
שהרי עדיין לא הוקדש המקום . ועכ' שניהם היו אשים
בהארכת יומו של הקב"ה . נכך אמרו ס"ת שכתוב בה לא יבא
עיונו ומאובי בקהל הנשרף באש ועשו התורה פלגתה בדין
זה שבכ' אסור בבתו לפי שלא היה להם ראי מוכחת בדין
זה והזקק :

פרק ביצד

יא אמר

רבא רמו לשניות מן התורה מנין וכו'
הא דביקש רבא למנא טעם לשניות
לעריות יותר מכל הגדרים וסיגים שעשו חכמינו לרמוס
בתורה דוקא . כל שאם באת לדרוש ספאטו פרהא כך לפי
משאר ז'ל ביומא פ'בא לו דחפסינהו אנשי כנסת הגדולה
ליצרא דעבירא וכתלינהו לעיניה דלא ליגרי בקרובות איך
לפ' לא היה כדך לעשות משמרת למשמרת מאס ספור ספור
וכו' בימי חכמי המשנה שהיו אחרי אנשי כנסת הגדולה .
לכך בא רבא להשיענו כי יש רמו לשניות מן התורה . ואיך
אף דהאידנא איך שום גדר אכתי באיסורא קמיית הוא
כנענ' . ובדרך אחר נראה לי לבאר בדרך קצרה
וארוכה בהקדים משאר ז'ל בסנהדרין פ' ד' מיתות אורי אמר
רב יודעים היו ישראל בע'ז שאין בה ממש ולא עבדו ע'ז אלא
להתיר להם עריות בפרהסיא פרה' ז'ל שהיה יצחק תקפן על
עריות אמרו נפרוק עול תורה מעלינו ואל יוכיחנו עלערו'
אבל ע'ז לא תקפן יצחק עכ"ל . והנה הדבר תמום מאד שהו'
מתיראים מפני עונש העריות שלא יוכיחם על זה פרקו עול
מעליהם לעבד ע'ז . ומה העילו בזה איך יבאו ויפסדו משפט
על צון ע'ז החמורה שבכולם . ענינו ואמרתי ע'ז משאר ז'ל
בגמרא דסנהדרין האומר פלוני רבעני לרצוני אינו נאמן
וקפא בתוהא אמרין דחשוד על עריות ארבעים ככתפיה
וכשר לעדות . ותרנו בתו דבשאלא חשוד על עריות כשר
לעדות משום דינרו תקפו . משא"כ גבי פלוני רבעני דאין
יצרו תקפו עליו כל כך משום הכי פסול לעדות . וזכינו לדון
דמי שהו' בעל עבירה מחמת שינרו תקפו כשר לעדות .

ביאור
נחרא
יודעים
היו
ישראל
פ'ו
שאין
בה ממש
ולא
עבדו ע'ז
אלא
להתיר
להם
עריות

והנה זה ידעת דנשינתו של אדם ואיבריו של אדם מעירים על
האדם וז'ל דנשינתו מעירה על האיברים של הגוף ואיברים
של גוף מעדין על הנשמה והקב"ה מרכיב חומר על הסומא
כנודע והנה אחרי אשר הנשמה והגוף שניהם יחדיו פעלו
עולה ועשו עבירה יחדיו ה'ל פסולים מחמת עבירה וה'ל
כפלוני רבעני לרצוני וז'ל דאחרי אשר יצטרק תקפס המה
כשרים לעדות להעיד זה על זה . והנה הגור תמיס פעלו וכל
דרכיו משפט אשר אינו רונה לדון את האדם בלא עדים והנה
בהעדאת הנשמה והאיברים וה'ל להם להעיד רק כשיצטרק
תקפס ושאו כשרים להעיד לכך התחמו הדור ההוא אשר
ידעו כי אין בע'ז ממש לא היה יצטרק תקפס ובעריות תקפס
יצטרק ויראו היו לנפשו שלא יכשלו בעריות ויעידו עליהם
הנשמה והאיברים כי בעבירה שיצטרק תקפס כשרים הם
לעדות . לכך עבדו ע'ז ואמרו נפרוק עול ממנו כפרש' ז'ל
שלא יוכיחם על עריות שיפסלו הנשמה והאיברים שלא יעידו
עליהם כי הכשילו בעביר שאין יצטרק תקפס כ'כ דהיינו בע'ז
ויפה אמרו חז"ל לא עבדו ע'ז אלא להתיר להם עריות כי
מחמת מון ע'ז שאין יצטרק תקפס ויפסלו הנשמה והגוף לעדות
לא יוכלו להעיד עליהם על שום עבירה . הדרן לקמא כי
בדבר אשר יצטרק תקפס איך שום גדר כי מתיראים לנפשו
לעבור עבירה שיצטרק תקפס כי הנשמה והאיברים יעידו
עליהם לכך פרך רמו לשניות מן התורה מנין כי עריות איך
לשום גדר וכל' ודוק :

יב רמו לשניות סנהדרין מנין . דבתיביאית תתועבות
האל

ארשב' נאמר רבי ינתן מאי דכתיב יוד פרו צר על כל
מחמודי זה ע'ז ומוא הבשע שנכנסו גוים לחיבל הכל נפנו
על כסף והרב והם נפנו על ס"ת ואשרו ס"ת שכתוב בה לא יבא
עמוני ומואבי בקהל ה' נשדוף באש :
הא דהוציא העמונים ומואבים מכלל אונאי ניין לדרוש פסוק
זה עליהם דוקא . כל דדריש טעמא דקרא מה שאל כאן יוד
פרש נר על כל מחמודיה כי ראתה גוים באו מקדשה דנאמע
אחרי שראו כי גוים באו מקדשה לכך יוד פרש נר על כל
מחמודיה . זה גרס להאי תנא לדון בדבר החדש לאדרש
האי פסוקא על עמוני ומואבי דוקא . דזה ידעת מרז'ל בפסוק
ועברתו לא כן בדיו שדרז'ל תחלת עיבורו של מואב בזנות
היתה ומלאו כל הספרים מזה כ' לכך נאסרו עמוני ומואבי מ'ו'
פסול ממזרות שנולדו מלחם שבח על בזנותו . וזה יתכן למ' ד'
כן נח אסור בבתו . והרמי מוכחת שכן נח אסור בבתו אמרו
בגמ' דסנהדרין פ' ארבע מיתות תדע שבכ' אסור בבתו שהרי
לא נשא אדם את בתו ופ' התו' ז'ל שבשאלה מזה מען הדעת
היתה ראוי' למות מיר . ואי משום אדם שהיה שרוי בלא אשה
היה יכול לישא את בתו . אלא ש'מ דכן נח אסור בבתו . ואיך
היא תאובה ניבחת לעמוני ומואבי אס ואמרו שלא כדן נכרחק
מלבא בקהל ה' יש להשיב כראיה ברורה הכל כי בכ' אסור בבתו
אך הכוכחה זו יש להשי' דמכל' הא שזנה היתה ראויה למו' מיר
טפי מאדם הלא דיו לבא מן הדיון וכו' כמו שהאריכו וימו' של
הקב"ה לאדם כמו כן נוכח לומר כי גם לאוה האריכו . וז'ל
ללא דמיו להדרי אחרי אשר אמרו רז'ל בת'א בפסוק וייצר ה'
אלהים את האדם עפר מן האדמה וז'ל אדה' ר' ממקום כפרתו
נכרא שגא' וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה הא' דא'
ויזכח אדמה תעשה לי לפי שנלוו היה לפני הקב"ה שעתיד
לחטוא וכו' . איך גבי אדם נוכח לומר כי כיפר אדמתו מה
שנכר ממקום כפרתו . משא"כ גבי מוה שלא היתה רק אחת
מזלעותיו וידעת גמ' ערוכה כי אדה' ר' לא היה רק ראשו מ'א'
וגופו מכלל . איך גבי דודה לא היה שום דבר לכפר על עונה
להאריך לה וימו' של הקב"ה היתה ראוי' למות מיר אלא כל' שלא
מתה משום שהיה אדם שרוי בלא אשה לפי שבכ' אסור בבתו
אך כל זה יתכן איך קדושת המקום היכל ויזכח לאו במחיצו'
תליא מילתא כנודע מספרי החכמים הראשונים אשר זה מקו'
המוזכח הוא שהקריב עליו אדה' ר' וקין והכל וכל האבות . וגם
עתה בחורבנה אליהו מקריב תמידין בכל יום כמו שהאריך
בזה גם עשרה מאמרות . וכלהו תנאי לא פליגי רק אי
בטלה קדושת הארץ בחורבנה . אבל מקום היכל ויזכח שהו'
א משבחה דכריס שקדמו לעולם וכסא כבוד מרום מראשון
מקו' מקדשנינו ודאי קדושת קיימת מקודש בריאת עולם ועד
עולם . אבל אינימא דקדושת המקום בקדושת הארץ תליא
וכשנת בטלה קדושת הארץ גם קדושת המקום בטל איך קו'
הדברים כשעדיין לא היה שום קדושת הארץ . שגם המקום
לא נתקדש ואיך א' לומר שלאדם האריכו הזמן לפי שנכרא
ממקום כפרתו . משא"כ גבי מוה . שהרי בימיו לא היה עדיין
קדושת הארץ . והנה בפסוק אלהים באו גוים נחלתך דרוש
במדרש אמר אסף הנחת אותם ואתה אמרת והור הקרב וימו'
אמור מעתה כי קדושת המקו' לא היה אלא לזמן ואחר שהגיע
גון הבית ליחרב בטל קדושת המקום . איך הדרן לקמא שקו'
הדברים כשעדיין לא הותחל השום קדושה שאין כאן קדושת
המקום כלל . לכך יפה דקדק האי תנא בלישא דקרא יוד
פרש נר על כל מחמודיה זה עמוני ומואבי שפרשו דיהם על ס"ת
כי ראתה גוים באו מקדשה זה היה בשעה שנכנסו גוים
להיכל דוקא . לפי שקודם לזה הנדיקו עליהם הדיון תורה
של לאיבא עמוני ומואבי משום פסול ממזרות לפי שבכ' אסור
בבתו והיה להם ראיה מוכחת בדעת הגמ' שהרי לא נשא אדם
את בתו . רק אחרי שראו כי גוים באו מקדשה הוקשה להם
קו' הכניא אסף איך הנחת אותם והלא הזר הקרב וימת וז'ל

האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם . האל קשות מכלל דאיכא דכות מאי ניהו שניות לימא פליג אדר לוי דארל קשה ענשו של מיות מענשו של עריות שזה נא בתן אל יחה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל . גבי עריות נמי הא כתיב אלה . והוא למעושי מרות מברת :

הא ללא פריך אדר לוי בעלמא הא קושיא גבי עריות נמי הא כתיב אלה ומאי קשה ענשו של מדות איכא הכא . כל משום דסווק לזה אמרו אי לאו שניות פגע בערוה גופא נמנא כי השניות הס פתח לעריות ואיכא לפרש האקרא אשניות לומר כי את כל התועבות האל דהיינו אותן עריות שאינם חמורים כ"כ כמו אותן שנאמר בהן אלה רק אותן תועבות האל . דהיינו שניות עשו אנשי הארץ אשר לפניכם בזה פתחו בדבר עבירה וע"ז ותמא הארץ למרי פגעו בערוה גופא ור לוי כי אמרה למילתי קשה ענשו של מדות מענשו של עריות על אותן עריות אמר שכתוב בהם אל . ומדות קשה מאותן עריות שגבי מדות נאמר אלה . וגבי אותן עריות לא נאמר בהם רק אל . וקושית המקשן של לימא פליגא אדר לוי כן הוא דעל משמעות דורשין פריך דרבא יליף שניות מדוקא דאל . ור לוי יליף שניות מאל גופא דר"ל דר"ל לוי ס"ל דאל נא בעריות גופא ועלה אמר קשה ענשו של מדות דהא גבי עריות נמי כתיב אלה . אלא ע"כ אשניות אמרה למילתי ש"מ דשניות יליף מאל גופא ולא מדוקא . והשת דמשי אל קשה ואלה קשה מאל . ד"ל דאל קאי אעריו גופא דאי אשניו קאי האין יתפרש אל קשה אשניות דמאי רכות מהם . אלא ד"ל דמה דאר לוי מענשו של עריות שזה נא בהם אל קאי על עריות גופא . פריך ספיר גבי עריות נמי הא כתיב אלה ודוק :

יב רב יהודה אר מחא איון וחקר תיקון משלים הרבה : הא דרב יהודה דאמר הא קרא ומפרש לה אשניות דלמא על כל סייגי התור נאמא המקר הזה . כל בהקדים הפסוק מרישא דכתיב ויורש שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם איון וחקר תיקון משלים הרבה כי זה תדע משאר"ל בפסוק מעוות אשר לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והאליד מאנה ממור והנה אי נומא דעריות חמירא דלא מהני גבי תשובה ל דקרא דאל קשה לאו לדיוקא אתי להורו דאיכ רכות שניות . רק לגופא אתי להורות חומרת דעריו דלית לי תקנת בתשובה אבל אם ימא שאין לך דבר שעומד בפני התשובה ע"כ ד"ל דיוקא אתי קשו מכלל דאיכא רכות שניות . והנה הילייעה והבחינה נילף מדוד שנתקבל בתשובה כמר"ל הגבר הוקם על שהקים עולה של תשובה ש"מ שאין לך דבר שעומד בפני תשובה . אך לזה יש לומר כדעת האומרים כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה . והנה גמ' ערוכה היא בשבת פ' במה בהמה כל האומר פנחס חטא אינו אלא טועה שנא ואחיה בן אחיטוב בן פנחס כהן לה אפטר הכתוב מייחסו והרי כבר נא יכרת ה' לאיש אשר יעשנה לא יהי לו ער בחכמי פרוש"ל בן חרוף וחכם ואם כהן הוא לא יהי לו מגוים מכה . אלא ש"מ פנחס לא חטא והנה הוכחה זו תוכיח ג"כ על דוד מלך ישראל שכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אחרי אשר היה לו בן חכם ומשכיל אשר עליו נאמר ויחכם מכל האדם בודאי לא חטא . לכך יפה נדרש המקרא הזה כמין חומר דודאי אלו לא היה קהלת חכם היו הכל אומרים כי לכבוד אביו דורש שניות להורות כי אל נא ללמד קשות מכלל דאיכ רכות מאי ניהו שניות ולא לגופא אתי ללמד כי עריות קשה דלא מהני ביה תשובה . אבל עכשו יותר שהיה קהלת חכם וידעו הכל כי דוד לא חטא כלל כי היה לו ער בחכמים וא"כ לא היה צריך לתקן שניות להורו כי לערוי מהני תשובה . אפ"כ איון וחקר תיקון משלים הרבה . מזה יבא לרבי יהודה למדרש האי קרא דוקא אשניות ולא על שאר סייגי התורה ודוק :

יד הנשען מן העריות ונתגייה אסור לבגס משום דרב אסי . דארא חבר במקד עקשות פה ולוות שפתים הרקסס :

פרש"י ז"ל משום דאתי לאחזוקי קלא קמייחא וזה כנשד מן פניו בת ישראל נמי דיוח הכי ועיין במהרי"ק שורש קכ"ט דאם כבר נתפרסם הדבר והוכרר בעדים שכל על פניהו בת ישראל מניה לכנסה שכבר הוחזק הקול ע"כ וכו' תנין מאמר נהן לדוד כ"א ב"א אל בת שבע שאמר נתלדוד מדוע בנית דבר ה' לעשות הרע בעיני ה' אותנו הרגת בתרוב בני עמון ואת אשתו לקחת לך לאשה כי ממי נישא לזאת מחלה על הרגת אחיה או על לקחת ב"ש . כי ודאי לפי דעת האוהר שאורי שמו מעיד עליו שלא בא עליה לזנות וגם בתגרשה נאמא שדינה כפניו כיצפתה זו כאנוסה הלדעת נמי ככתיב פק ואת מעשה שהיה מפני מה לא אסרו . התם אונס היה פרוש יד"ל מעשה שהיה עכשת שבע שהרי הכל ידעו שכל עליה דוד ומשני אונס היה . ואין אשה נאסרת על בעלה באונס נמינו למדן אחרי שלדעת הוזה לא בא אחיה כלל על בת שבע כי לא אשתו היא מחמת זיווגו והתם אונס היה לדעת הגמרא ומילא נהן דין תורה שראויים בת שבע לדוד ולו תהי' לאשה כד אנוסה אך אם לא הוכרר הדבר בעדים ולא נתפרסם ה"ל לדוד הדין כדן נשען ומשד למוד אסור לכנסה . והנה לפי דעת התו ז"ל שחשבו לאורי' למורד ביום שלא רנה לילך ליבשב עם אשתו אע"ג שאין בידו אש כלל כי ידע כי יהוד תהי' לאשה כדן אונס ויפתה וכלל . ד"ל כי בזה ה"ל ימורד לפי כלל הוכרר בעדים הדבר וה"ל לדוד דין נשען אסור לכנסה ולאורי' היתה מותרת . ולזה הוכיחו נהן הנביא בשנים אותנו הרגת בתרוב בני עמון ודנת דינו כמורד ביום שלא רנה לשב עם אשתו כל שהיתה ראוייה לאוריה ולא לדוד לפי שה"ל דין נשען אסור לכנסה לפי שלא הוכרר בעדים שכל עליה . וה"כ ואת אשתו לקחת לך לאשה הלא לפי דברך ה"ל רק כנשען ואסור לכנסה ומעשך סותרים זהו ודוק :

פרק החולץ

טו תר גר שבא להתגייר בזמן הזה אישים לומדי דאית שבאת להתגייר אי אתה יודע ישראל בזמן הזה דווי' וסחופים יסורין באים עליהם . אם אימר יודע אני ואיני כדאי סיי מקליו אותי . הא דאחלין אותנו בלשון שלילה ואומרים לו אי אתה יודע ולא קאמרי הוי יודע ישראל בזמן הזה דווי' וכי וגם זה אמ"כ להם יודע אתי ואיני כדאי . כל לפי ש"ש לפרג שני פירושים על הפסוק הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתמשב . הראשון יש לפרש ע"פ מה שנומא בספרי הקדמונים בפסוק לבדד ישכון ואין עמו אל גבר כי הגרים יש להם מורו בפני עצמם וישראל יש להם מדור בפני עצמם וכדעת ר"ל בגמ' כ"י הנביאים לא נתכבאו אלא לבעלי תשובה אבל כד קים גמור עין לא ראתה וגו' ולא ערופי גרים מבעל תשובה וכדרך הזה יתפרש הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתמשב . ואני אומר ודריבא להאי פסוקא מריש' לסיפא כי מראש נורים אראנו ומגבנות אחרנו הן עם לבדד ישכון ע"פ מר"ל נורים אלו האבות א"כ לפ"ז ראש נורים הוא אברהם ראש האבות וזה ידעת מ"ש בעל עשרה מאמרות בפסוק כי אב המונקוים נשתד ראשי תיבות אב הגן והוא ג"כ ס' ת נגה שהוא אב המונקוים והיה תחל לגרי' שהם מהיכל נגה יש להם חלק בגן ולכך נקרא אברהם אב הגן וכדנזקו שעליהם נא עין לא ראת ארז ל בגמ' מאי עין לא ראת שלא ראה עין מעולות א"ת אדם הוכן ה' הדר בן ושמיא תאמרן זה עדין ת' לזוהר מנא מעדין להסקית הגן עדין למוד וגו' למוד . נמינון למדין אחרי שאב המון שהוא אב גרי' עדין לא נקרא רק אב הגן ולא עדין ו"כ הפסוק כי מראש נורים אראנו זה אברהם שהוא ראש האבות שנקרא נורים אראנו כי הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתמשב כי הנדיקים הם בעדין אשר עין לא ראתה . נמינון למדין שיש לפרש האי קרא ובגוים לא יתמשב דקאי לע"כ

ס"אור
הפסוק
חיותו
הרגו
כחרכ
כ"י
עמון
וגמור

מסכת יבמות

מלמטה כאכסדרה שכל הרוב לצאת יוצא. וכרעה דהא תלויה
שכל הרובה ליכנס וכנס בזה ופריך בגמרא דמנחות וליעול
בהך פירוש בזה הפתח שלה שפתחו מתחתיו ומשני לא
מסתיעא מילתא כדל דאמר ר' ב' לא ליתמא פותחין לו ב'א
ליטער מסייעין לו וקשה כח הטירה מכח הטימאה שפתח
גדול פתוח לטומאה ול'הרוב לצאת יופתח קטן לרוב ליכנס לרוב
קדוש וטהור. אך הא גופא מספקא בגמרא אם העה"ב נבר'
ב'יד והעה"ז בה"א או להיפך. והנה בסמוך לזה אמרו בגמרא
מפני מה העה"ב נברא ב'יד מפני שמה מועטים פרש' ז'ל
הנדיקים בעה"ב הם מועטים. והנה פ"כ אם עה"ב נברא
ב'יד ע"כ עה"ב נברא בה. לכן אמרין לגר היו יודע
שהעה"ב אינו פשוט אלא לנדיקים. וא"כ שעמה מועטים ע"כ
נברא עה"ב ב'יד ועה"ז בה"א ומה תדע כי ב'א לשמא פותחין
וכא לטהר מסייעין לו ודוק:

יש אסור לן החום שבת באשר חלבי אלך :
הא דפרטת אסור תחומין יותר מכל מצות
שנתורה. ל'ל לפרש עפ"י מה'אדרשו ר'ל בפסוק ותלכנה
בדרך עברך על ארצת הדרך והלכנו חוץ לתחום. ופירש ביפה
תואר כי ל'ל שאגה היתה מלפניהם שהלכו חוץ לתחום דאי
נימא שהלכו משום פיקוח נפש מחמת רעב א"כ למה אמרו
שעברו על ארצת הדרך הלא מאוס פיקוח נפש הוי שרי. א"כ
יש לפרש הכא כפשוטו של'א תלמוד רות מועצה נעמי לומר
כי תחומין שרי לכן היתה דריסה להודיעה כי תחומין אסורין
ומה שיצתה חוץ לתחום הוי כצונג ושבת. אך בעיקרא
דמילתא אמונא אלא לשי מ"ש הגאון בעל מגלה עיוקות הטעם
שפיקוח נפש דוחה כל העבירות שנתורה ל'לפי שהאדם מיישראל
יש לו כל'א אחיזה באות אחת מן התורה וכנטריוקן ישראל יש
שום רבות אחרות לתורה והתורה הוי כמו נקבה לגבי הנשמה
של ישראל וכמו שהנקה מושעבדת לובר כמו כן התורה
שהיא נקבה מושעבדת לנשמת אדם מיישראל וזריכה שתדחה
מפניו ולכן כתבו הת' בסנהדרין פרק בן סורר ומורה כי אלה
המצוות וגו' וז'י בהם ולא שימות בהם לא באמר רק לישראל ולא
לכל ע"ש. וא"כ הגרים שאין להם אחוזה בארצות התורה רק
בהתגין לא נתנו המצוות לרשות מפניהם ומאוס רות שהיתה
גוירית באמר המקרא הוי ותלכנה בדרך שעברו על התורה
כי לגבי רות לא אצטרף פיקוח נפש ואף גם כי נעמי אצטרף
מ"מ על של'א מיתתה ברות תלו הסורחון כשניהם. וכוה ביאור

אומר אי בגמרא דברכות פ"ט כשהוציא רע"ק להריגה שאל
תלמידיו רבינו עד כאן א"ל כל ימי הית' מנעבר על הפסוק
בכל לבבך וככל נפשך אצטרף מתי יבא לידי ואקיימו עכ"פ
שכל לידי לא אקיימו אשר כל ימי תמתי לדעת למה ננעבר
הוי תבא יותר על פסוק זה לומר מתי יבא לידי ואקיימו הלא
כל ישראל ננטוו ע"ז לקדש שמו הגדול ברבים. אכל לפ"ז
יתכן מאל. אחרי שפירש הגאון ב"א כי רע"ק מתאיר
על עצמו הוי. לקדש השם בדבר שאינו מחוייב
כלל להקהיל קהלות בר'סולמסור נפשו בשביל זה. ועל
זה בוכת רע"ק הוי שהיה מנעבר משי יבא לידי ואקיימו
לקדש השם אף בדבר שאינו מן החיוב ע"ש. ולכן לרע"ק נאה
לומר כן ולא לוללות כי אצטרף אשר ידעת מי שמוסר נפשו בדבר
שאינו מחוייב לדעת כינה רבות'הוה כחובל בעצמו והתורה
אמרה וז'י בהם וכו' אך זה שייך גבי ישראל שה זורה נלחית
מפניהם והוי כנקבה לגבי זכר משא"כ רע"ק הוי בן גרים
ולכן דרש כתרי אחרות כבודע לדמיה הוי שרי לקיים בכל
דבר מקרא בכל נפשך אפילו הוי כוטל את נפשך ככל ודוק.

ד אסור לן יחוד באשר תליגי אליו :
הא דפרטת אסור יחוד כל מאוס שרצתה להגיד כי אמרתי
לי תקחו גם הית' הילילה לחים גם ילדתי בנים הלקח תשרונה
לפי שאמרים אותם בנים לייבמן ל'לפי שהם אחים אן האם :
וכדי

לעה"ב אגריי דק אינם מתערבים עם ישראל. או נוכל
לפרש כפרש' י'ל בחומש כשה"ה כטוב בעה"ו ישראל עמהם
ואוכלים בטובה עמהם. וטובה זו אינה נחשב לישראל
לעה"ב ה'ד'נבוים לא יתחשב פי' הטובה שקבלו בגוים לא
יתחשב לעה"ב. לכך יפה אר"ל גר הכא להתגיייר בזמן הזה
שודאי כל מנמתו לעה"ב. כי בעה"ז ישראל מרודים מאד.
וכדי שאל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' כי חלק בחלק יאכלו
הגרים עם ישראל לעה"ב. אמורים לו אי אתה יודע שישראל
בזמן הזה דויים וסחופים ואף כי א"ה יושבים ברוב טובות
והנלחות אינם נהנים ישראל מזה. וא"כ א"ל לפרש הפסוק של
וב'ד'ו לא יתחשב שאינו עולה בחשבון לישראל הטוב שמקבלין
עם א"ה שהרי באמת אין ישראל מקבלין שום טובה עם א"ה.
וא"כ ל'ל פירושא דהאי קרא כי הגרים אינן במחיצה א' עם
ישראל לזה אמר ובגוים לא יתחשב שאינם כדלים להימנות עם
ישראל. א"כ מה ראית שבאת להתגיייר. אם א"ל יודע
אני פירושא דהאי קרא ואיני בדאי באמת להיות עם ישראל.
ויפה אמרה התורה ובגוים לא יתחשב. או רואים שמהנהנה
נתגיייר ולא ע"מ לקבל פרס מיד מקבלין אותו ודוק
טו ומודיעין אותו מצות קלות רהמדות ומודיעין אותו
עוד לקט שבחה ופאה :

פרש' י'ל לפי שה'אמקפידין על הממון וכימ'ל בן נח נהרג על
פחות מזה פרוטה. והנה לפרש' י'ל הוי להודיע להגר כל
מצות התלויות בממון שיש בהם חסרון כים. וכל'ל לכך לא
אודיענהו רק עון לקט ושכחה ופאה לפי שאר"ל יש גר משול
כחמור ויש משול כאברהם אבינו וה' שמגיייר עצמו לש"ש ולא
לשם פניה אחרת. והנה תמן תנינן בברייתא ח'ל כי יגור גר
בארצה אין לי אלא בארץ מקבלין גרים בח'ל מנין ת'ל אתך
כל מקום שאתך. הקאו בתוספת למה ל'יקרא דאתך לרבוני
הא קבלת גרי' חובת הגוף הוא וחובת הגוף נוהג בין בא"י בין
בח'ל. ותיירו בתו'ה'א בארץ דוקא מקבלין גרים מאוס
דאיכא שכחא דא"י ולא הדרי בהו. אכל בח'ל דליכא שכחא
דא"י ואיכא למיחש דלמא הדרי בהו ויחזרו לסורס ה'א דלא
ליקבלניהו קת'ל. והנה עתה קשה בארץ למה לי דאם בח'ל
מקבלין גרים אף דליכא שכחא ואיכא למימר דלמא הדרי בהו
מכ"ש דמקבלין גרים בח'י. אלא ל'ל דהוי גופא קת'ל. אף
שמגיייר עצמו מאוס שכחא דא"י אפ"ה מקבלין אותו לגר. א"כ
מעשה ואמר הגר כי רשאי לגיייר עצמו אף בשביל איזה פניה
אחרת. לכן מודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה להורות לו
כתרוך השני בגמרא דלפי' בארץ מקבלין גרים אף דאיכא עון
לקט שכחה ופאה אם אינם מקיימים בארץ הוי עון גדול ושמא
לא זיהו הגרים במנות הללו לפי שהם מקפידים על הממון
והיו ישראל נעבדים בעונם אפ"ה מקבלין אותם ודוק :

יו ומודיעין אותו סקצת מצות קלות ומקצת מצות הגו'ר ש'ט
דאי פרוש נפרוש דא'ר חלבו קשים גרים
לישראל בספח :

הלשון תמוה שאם נפרש לו המנו כדי שיפרוש מה לנו להודיעו
הקלות לא הוי להודיעו רק החמורות כדי שיפרוש. ל'ל לפי
דאפליגי תנאי בהנהדרין פרק חלק בפסוק לכן הרחיבה שאל
נפשה ופערה פיה לבל'י חק דל'ל ל'ל למי שמאיר אפי' חוק א'
ור'ס ל'ל למי שמקיים אפילו חוק אחר. והנה אם היו מודיעין
לו רק החמורות הוי דריש לנפשיה כר'י שאפי' מי שקיי' חוק
אחד אינו נופל בגיהנם כי כדאי אפילו חוק אחד להגילומן
הגיהנם לכן מודיעין לן קלות וחמורות וע"כ יבין מדעתו כי
אין בכח חוק אחד להציל מן הגיהנם וצריך לקיים כולם שלא
ישיר אפילו חוק אחד כגל'ל פשוט :

וח'אמרים לו הוי יודע כי העה"ב אינו עשוי אלא לצדקים
ל'ל שגם בזה בא להודיע להגר כלל היראה
כי ב'א לשמא פותחין לו וכו' וזה למוד ר'ל מפסוק כי ביה'
זור עולמים שהעה"ז נברא בה ל'לפי שהעה"ז דומה לה' שפתח

מסכת יבמות

מזה דתימא גוי הפקירא ניהא קמ"ל דה"מ גדול דטע" טעם
דאיסורא . אבל קטן וכות הוא לו . וכוה תבין אלה הדברים
אשר דבר משה אתם נכבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם כי
צרכי אתם להיות פה ובאמת ולא אתכם לברכא אנכי כורת
ברית כי את אשר ישנו פה זאת אשר איננו פה . ואל יקשה
בעיניכם מה נשתנו לו משלו . ופרש להם כי אתם ידעתם את
אשר ישנו בארץ מנרים זאת אשר עברנו בקרב הגוים ותרשו
את איקוניתם ואל"כ טעמתם טעם דאיסורא יש לחוש פנים
בכס איש או אשה אשר לבנו פונה . אבל כדורו העתידים ללא
טעמו טעם דאיסורא וכן להם שלא בפניהם . הדרך לקרא
גירות הגדול בזמן הזה לדינא דאורייתא לאו גירות הוא כלל
והנה על הטע' הראשון מפני שלא קיימו שבע מצות כ"כ פרש"י
ז"ל שעד עתה לא היה הק"ב מדקדק עמהם רק עתה אחרי
שתגייירו מענישם על שלא קיימו בגיותם שבע מצות וסב"ו
נשערה מאד . לכן פריך ר"ח מפני מה גרים בזמן הזה מעניש
דודאי איבא למימר שהק"ב מדקדק עם הגדולים רק בזמן
הזה שאינם נקראים גרים גמורים כי לא היו ראויים להתקבל
כלל כ"כ ולמה הם בזמן הזה מעניש . ומשני מפני
ששהו עמם דלא היה תברייהו שם הו מלכא ונתגייירו כשהיו
קטנים ללא הו בעי מומחים וכאז פשהו גדולים לכן הם
מעניש לפי שאינם גרים גמורים ואלו לא היה מלכא ונתגייירו
כשהיו קטנים היו גרים אף בזמן הזה . לכן מהרר"ל אבהו
אתירוצא ואמר מאי קרא שם הטעם הוא העיקר של ישלם ה'
פעלך ותהי משכורתך שלימה וגו' ואלו היו טעמי הראשונים
לפי שלא קיימו מצות או שאין עושין מאהבה הדרך ידעו בעו
דגבירות לא שייכי הני טעמי אשר משכורתה תהי שלימה .
אבל למה הטעם מפני ששהו הוא שייך דוקא בזמן דליכא
מומחין וכ"כ אבל במומחים שהיו ב"ד מומחים לא שייך ששהו
ויפה אמר ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה . ואל"כ לפרש"י
ז"ל שמיירת לבא . ולא יקשה ג"כ קושית התוספות ע"כ ודוק
כי כן הוא לעב"ד :

בז' יומי אמר גר שנתגיייר בקצו שגולר דמי . אלא מפני
מה מעניש לפי שאין בקצו דקדוקי מצות בישראל :
פרש"י ז"ל כקטן שגולר דמי ואינו נענש לשעבר . והנה הלתי
ספק כי נס' דס"ל לפי שלא קיימו מצות כ"כ ס"ל ג"כ גר
שתגיייר בקטן שגולר דמי דודאי לא פליג אכולהו תנאי דס"ל
דגר מותר אפי' בשאר האם מטעם זה דגר שנתגיייר בקטן
שגולר דמי . אלא דכאן גחלק באף דקטן שגולר דמי היינו
לענין זה שאין לו אב ואם לענין עריו או לענין זה להיות נענש
בעון אבותיו ולפקוד עליו עון אבותיו הוא בקטן שגולר דמי
וכאלו אין לו אב ואם . אך עונותיו הראשונים אשר עשה בגיותו
אינם נמחלים לו . ור' יוסי ס"ל דגם לענין עונות הראשונים
הוא בקטן שגולר דמי . והנה לכולהו תנאי דהכא לתלו העונש
בגרי' גופייהו לומר מפני מה מעניש ולא אשתמיטת חייבייהו
לומר כי הק"ב פוקד עליהם עון אבותיהם . ז"ל א' משני
טעמים . הראשון דגר שנתגיייר בקטן שגולר דמי ואין להם
אב ואם . או שזכר לומר כדעת הספרי בפסוק הכרת תכרת
הנפש ה' עונה בה וז"ל עונ' בה למה נא' לפי שגא פוקד עון אבו'
על בניו וכול אף ע"ז יהי נפקד על בניו על שילשים ועל
דיבעים ת"ל עונה בה . בה עונתיו ואין נפקד עון ע"ז על בניו
שילשים ודיבעים . וכל ימי היתו תמה למה יבא עון ע"ז להקל
ולא להחמיר אחר זה ומנתי ראיתי בס' בחיי שעון פוקד הוא
מדת רחמים שהק"ב פוקד פירושו מחסר החטא מן החוטא
עצמו ומותן העונש על בניו ושילשים וגו' כדי שלא יבזה הכל
מן החוטא עצמו . לכן בעובד ע"ז זהו עבאו כי עונה בה ואינו
נפקד על בניו וגו' . א"כ מעתה אל תחמה שאין הק"ב פוקד
עון אבות על הגרי' כי דוקא בישראל פוקד עון אבות כי מדת
פוקד הוא מדת רחמים ויש שמונין מדה זו בכלל שלש עשרה

בז' יומי אמר גר שנתגיייר בקצו שגולר דמי . אלא מפני
מה מעניש לפי שאין בקצו דקדוקי מצות בישראל :
פרש"י ז"ל כקטן שגולר דמי ואינו נענש לשעבר . והנה הלתי
ספק כי נס' דס"ל לפי שלא קיימו מצות כ"כ ס"ל ג"כ גר
שתגיייר בקטן שגולר דמי דודאי לא פליג אכולהו תנאי דס"ל
דגר מותר אפי' בשאר האם מטעם זה דגר שנתגיייר בקטן
שגולר דמי . אלא דכאן גחלק באף דקטן שגולר דמי היינו
לענין זה שאין לו אב ואם לענין עריו או לענין זה להיות נענש
בעון אבותיו ולפקוד עליו עון אבותיו הוא בקטן שגולר דמי
וכאלו אין לו אב ואם . אך עונותיו הראשונים אשר עשה בגיותו
אינם נמחלים לו . ור' יוסי ס"ל דגם לענין עונות הראשונים
הוא בקטן שגולר דמי . והנה לכולהו תנאי דהכא לתלו העונש
בגרי' גופייהו לומר מפני מה מעניש ולא אשתמיטת חייבייהו
לומר כי הק"ב פוקד עליהם עון אבותיהם . ז"ל א' משני
טעמים . הראשון דגר שנתגיייר בקטן שגולר דמי ואין להם
אב ואם . או שזכר לומר כדעת הספרי בפסוק הכרת תכרת
הנפש ה' עונה בה וז"ל עונ' בה למה נא' לפי שגא פוקד עון אבו'
על בניו וכול אף ע"ז יהי נפקד על בניו על שילשים ועל
דיבעים ת"ל עונה בה . בה עונתיו ואין נפקד עון ע"ז על בניו
שילשים ודיבעים . וכל ימי היתו תמה למה יבא עון ע"ז להקל
ולא להחמיר אחר זה ומנתי ראיתי בס' בחיי שעון פוקד הוא
מדת רחמים שהק"ב פוקד פירושו מחסר החטא מן החוטא
עצמו ומותן העונש על בניו ושילשים וגו' כדי שלא יבזה הכל
מן החוטא עצמו . לכן בעובד ע"ז זהו עבאו כי עונה בה ואינו
נפקד על בניו וגו' . א"כ מעתה אל תחמה שאין הק"ב פוקד
עון אבות על הגרי' כי דוקא בישראל פוקד עון אבות כי מדת
פוקד הוא מדת רחמים ויש שמונין מדה זו בכלל שלש עשרה
קבל

קבל

מדות של רחמים וא"כ לישראל באמרה מדה זו נולד לעובדי ע"ז .
וז"כ המדרש בפסוק ויוד יעקב כויד שאמר עשו ליעקב מה טיבו
של כויד זה אל שמת אותו וכן אל באותו וקופנה מדה ד' א"כ המדרש
אין תחית המתים לפי שזה ידעת מר"ל כי בן מ"ח שנים הכיר ויוד
אברהם את ברואו והנה זה הרשע תמה לנפשו אחרי שאר"ל
ק"ב הפרש"י בתור נגד שנותיו של אברהם א"כ היה לאברהם
לחיות ק"ב שנים אחר הגירות כי גר שנתגיייר כקטן שגולר
דמי לכן אמר באותו וכן פגעה מ"ד הד שמת קודם זמנו שהיה
לחיות ומספר פרש"י בתורה וא"כ היה לו לחיות עוד מ"ח שנים
יותר . אלא ז"ל דלאו כקטן שגולר דמי וא"כ מה שאין קדוקין
אבות על הגרים ז"ל לפי שפוקד הוא מדת רחמים ובעובד
ע"ז נא' עונה בה שאין עונותיהם נפקדים על בנייהם . וא"כ
לעונה בה להכי אתא . אין תחית המתים מן התורה לפי
מה דאית בסנהדרין פ' חלק שאמר ר"א בר יוסי בכבר הזה
זייפתי ספרי מנינים שהיו אומרים אין תחית המתים מן התורה
אמרתי להם עוב' בה לאימת לאו לעה"כ ואחרי דמפ"י הוי קרא
דעונה בה שאין עון ע"ז נפקד על בניו . אין לומר על הת"ה
ולכן ר"א בר יוסי בשמיעתא דאמורא אול דס"ל גר שנתגיייר
כקטן שגולר ולכן אין פוקדן עון אבות על הגר ועונה בה לאו
להכי אתא שאין נפקד עון ע"ז על בניו . להכי אמר עונה בה
לאימת לאו לעה"כ ודוק :

קהל רק קודם שנשאה בויה וימא הוה גרים לפרסם הלכה ו
קודם ניסוחיה כי מותרת לבא בקהל א"כ ספיר מקסים החוספס
כיון שבאה להתגיייר בלא חידוש הלכה לדעת ר' אבהו מה זה
דקאמר הכא שהגרים מעוניים על שפיהו מלבא בקהל ומפיק
מדכתיב ותהי משכורתך שלימה אשר באת לחסות שמהרת
לבא הלא קרוב למאתיים שנה היתה לפי המשכון כנלע"ד
זכור תבין נאמר נפלא ותמוה שהובא בספר תאזה לעינים
באגדתא דא וז' ותהי משכורתך שלימה א"כ חסא אשר באת
לחסות ויבספר יפה ענף הנדפס מחסד גרים הכי ותהי
משכורתך שלימה א"כ חסא שלימה פי' דדרש שלימה חסר
שלמה כי רמז לה שיבא ממנה שלמה והנה עמוק עמוק מי
ימנאנו לרמזו לה על שלמה והלא דוד אביו היה גדול ממנו ומה
הוקשה לו כפשו' להוציא המקרא יידיפשוטו ולענות הכתובים
נמדר כתיב ואלא קריין ולפי' יתכן מאד שהוקשר חסא קו' התו'
אשר באת משמע שמהי' ואם באת לחשוב היתה קרוב'
למאתיים שנה ולא רצה לתרץ כתיבון התוספת כי בת בנו לאו
דוקא א"כ יש לתרץ כאופן אחר כי זה ידעת מדר' ג' דולע עביר'
לשמה ממנוה שלא לשמה שבסברת' קרבתו שהקריב בלק
זכה ויבא ממנו שלמה דכתיב בעת ההיא יעלה שלמה אלף
עולות והנה אלו קדמה שום אדם מורעו של בלק להחגייר
היה שלמה יוצא מאותו זרע כי זה היה שבר בלק שיבא ממנו
שלמה ואי לא הוה נפיק מרות היה יוצא מקום אחר מורעו
רק זאת היתה מאת השלל קדמה אדם מורעו של בלק לזה יבא
ר' חסא לזון בדבר החדש ותהי משכורתך שלמה פי' שלמה זה
משכורתך מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות שמהרת
שעכ"פ היא מיהרה לבא ולא קדמה שום אדם בגירות וכוה
מתורץ קושיה התוספת לפירושו ודוק :

בן חנא שמעון בן עזאי אומר מצאתי מגלת סתרי בירושלי וכו'
ובחוב בה משנה הרג את ישעיה אמר רבא מידן דייניה וקטליה :
פרש' ז' מידן דייניה שהיה דן אותו בכביא שקר . הא דביקש
דבא למנא טעם על תריגת מנשה לישיעיה הלא דס נקי שפך
מנשה הרבה מאד . כל עפ"י מה שארז' בפסוק וגם דס
נקי שפך מנשה הרבה עד אשר מלא את ירושלים פה אל פה
דפליגי' יתנאי . הא שאל' ממש . ודא שהרג את ישעיה שהיה
שקול כמשה דכתיב כי פה אל פה אדבר בו והנה בודאי מה שבא
התנוב לשבח לישיעיה שהיה שקול כמשה ע"כ כל כמה שבא
עליו מנשה לדנו כנביא שקר ח' ובאמרו משה רבינו לא כך אמר
העיד עליו הכתו להנדיק הנדיק ישעיה שהיה נביא אמת כמשה
לכך אחרי שאמר שמעון בן עזאי שמנא מגילת סתרים והיה
כתוב בה מנשה הרג את ישעיה ע"כ מה שבאמר עד אשר מילא
את ירושלים פה אל פה פירושו שהרג לישיעיה שהיה שקול כמשה
לזה אמר רבא מידן דייניה וקטליה שדן אותו מנשה כנביא שקר
לפיכך בא הכתו ויחסו שהרג לנביא אמת שהיה שקול כמשה ודוק
בח משנה רבך אמר בי לא ידאני האדם וחי ואת אמרת ואראה
את הצבאות משה רבך אמר סי' ב' אלהי' וכו' כל
קראינו אלו ואת אמרת דרשו את ה' בהמצאו . משה רבך
אמר את ספר ימך אסלא ואת אמרת והוספת על ימך חסד
עשרה שנה :

הנה לדברי רבא שאמר מידן דייני וקטליה הני תלתא קראי למת
ליגס באחד היה יכול לדנו כנביא שקר ח' ע"כ גריבוס חנו
לומר כי הם אחת ושלא שמתון אלו השלשה בהנזרפס יחד יהיה
בתפס ע"כ באחד מהם . והנה נתחיל בדאסון למקראי קדש
הכל שאמר משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת
ואראה את ה' . וכוה יש להשיב כפר' ח' כתו דג' בני משה נמי כתיב
ויראו את אלהי ישראל . אך אי נימא כדרז'ל בפסוק ונקדש בכבודי
במכובדי שאמר משה סכור היתי שיתקדש הבית כי או כך עכשיו
אני רואה שם גדולים ממני ומתך . א"כ אחרי דאזכור עדיפי
ממשה י"ל דהם היו יכולים לראות כבוד הקב"ה . לכך פתח ואמר
משה רבך אמר כי לא יראני האדם . ואת אמרת ואראה את ה'
שאלו אדם אחר אמרו שהיה מעלתו גדולה משל משה היה אפשר

ביאור
הדרש
ותי
משכרת
שלימה
א"כ חסא
שלמה

בלא חטא כי לא נתנה ארץ ביד רשע חורק בזה ניתן רשות למסכתית נעיק ריתחא שבעביר קלה נאמר בידו אבל בנדיקוס גמורים אין פטן ואין פגע רע. וה' כעדות ה' כחמה לומר את מספר ימין חמלה כי בזמן שישראל עושים רצונו ועולתה אין בהם ממלאים מספר שנותיהם וזכה משלימין לו. ולכך לא רצו התו להקשות אמיר גופא דרע' ק דלמו וכה משלימין לו. מפ'ק דחגיגה דלמ' אי כיכא גורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא ליה. שהרי לא יראה ולא יונא מי שיהיה נספה בלא משפט שעב' פ' פריך זה הנספה לעבור חיזה עבירה והתור' אמרה את מספר ימין חמלה בזמן שעמך כולם נדיקוס ויהירים בעבירה קלה כבחמורה שאז א"א בהוספה לשום אדם לפירוש יפה מראה וכנ"ל. אבל השת' דמשי רע' ק על פסוק והוספתי על ימין כי משלו הוסיפו לו שפיר מקאים התו' הלא אפשר לחוקיה המלך להיות בהוספת שנים אם נמצא בדורו חיזה שעבר עביר ונספה בלא משפט דמוסיפין ליה. לכן מתרצים החוספת דלוק זה הוספה בין שעב' פ' נגזרו השנים לשום אדם דוק :

לא חניא וכן היה רש' בי אום קבוי גורבא נספא נהילא שנה ואהנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרוים אדם וכו' : האי וכן לא ידענא חמאי קאי ש' היה סיך וסמך למאי דלעיל מיניה. ל' לפי דכסמוך לעיל מיני' אמר רש' בי גזירות פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בפנים וגו' החיו לכס והלא פנחס היה עמיה פ' שפנים כהן היה והאיך אמר החיו לכס והלא גזירות אסור' לכסן לא ש' מ דטף שאינה ראויה לביאה שהיא פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה. והנה זה בדין מוכח בראיה גמורה אי נימא דפנחס נתכהן מיד כשרה למרי ובעת מלקמת מדין כבר היה כהן ע' כ' ל' שמה שאמר להם משה וכל הטף החיו לכס אף פנחס היה עמה לפי שפחות מבת שלש שנים כשרה לכהונה. אבל אי נימא דלא נתכהן פנחס עד שש שלוש בין השנים לא מוכח מידי דכשרה לכהונה. והנה נמצא בספרי המפרשים שלכך נתכהן פנחס מיד כשרה למרי ולא נתייחסו בניו אחריו עד שש שלו בין השנתי' כדאית' בגמ' דזכאים פ' טבו' יוס' לפי שפנחס זכה לנפשו בשעת הרגת זמרי שנכנסה בו נשמת איהו שהוא כהן ל' עליון וכן אמר כי קנא קנאתי לה' צבאו' כדאית' בוהר קנא קנאתי וימנא קמא בשיטים והשת' קנאתי תנינות ע"ש נמצא שפנחס נתכהן מיד מזה נשמ' איהו אחר בקרבן אבל בניו לא זכו להו' הכהן' התייחסו בכהונ' כמוהו עד שש שלו בין השנתיים והנה לדעת האומרים שאיהו כהן הוא יקשה קושי' התוספת האיך חמיה בנה של נרפית ושענינו על עינו. צריכי' אכתנו לומ' כתיב המפרשי הובא בספ' בחיי לפי שגרפית גויה היתה ואין קבוי גוים מטמאי' בהל' וה' ב' ב' יונג' ומשא ע"ש. לכך יפה נסמכו שני ממצאות' הלו שבתחלה היה רש' בי אומר גזירות פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונ' שאל' וכל הטף בנשי' החיו לכס והלא פנחס היה עמיה ופנחס נתכהן מיד לפי שנכב' בו נשמת איהו שהוא כהן ולא יפלא בעיניך כי שאינו הוא כהן והאיך חמיה בנה של נרפית לכך סמך לוח תניא וכן היה רש' בי אומר קבוי גוים אינם מטמאים דוק :

פרק הבא על יבמות

לא חניא וכן היה רש' בי אום קבוי גורבא נספא נהילא שנה ואהנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרוים אדם וכו' : האי וכן לא ידענא חמאי קאי ש' היה סיך וסמך למאי דלעיל מיניה. ל' לפי דכסמוך לעיל מיני' אמר רש' בי גזירות פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בפנים וגו' החיו לכס והלא פנחס היה עמיה פ' שפנים כהן היה והאיך אמר החיו לכס והלא גזירות אסור' לכסן לא ש' מ דטף שאינה ראויה לביאה שהיא פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה. והנה זה בדין מוכח בראיה גמורה אי נימא דפנחס נתכהן מיד כשרה למרי ובעת מלקמת מדין כבר היה כהן ע' כ' ל' שמה שאמר להם משה וכל הטף החיו לכס אף פנחס היה עמה לפי שפחות מבת שלש שנים כשרה לכהונה. אבל אי נימא דלא נתכהן פנחס עד שש שלוש בין השנים לא מוכח מידי דכשרה לכהונה. והנה נמצא בספרי המפרשים שלכך נתכהן פנחס מיד כשרה למרי ולא נתייחסו בניו אחריו עד שש שלו בין השנתי' כדאית' בגמ' דזכאים פ' טבו' יוס' לפי שפנחס זכה לנפשו בשעת הרגת זמרי שנכנסה בו נשמת איהו שהוא כהן ל' עליון וכן אמר כי קנא קנאתי לה' צבאו' כדאית' בוהר קנא קנאתי וימנא קמא בשיטים והשת' קנאתי תנינות ע"ש נמצא שפנחס נתכהן מיד מזה נשמ' איהו אחר בקרבן אבל בניו לא זכו להו' הכהן' התייחסו בכהונ' כמוהו עד שש שלו בין השנתיים והנה לדעת האומרים שאיהו כהן הוא יקשה קושי' התוספת האיך חמיה בנה של נרפית ושענינו על עינו. צריכי' אכתנו לומ' כתיב המפרשי הובא בספ' בחיי לפי שגרפית גויה היתה ואין קבוי גוים מטמאי' בהל' וה' ב' ב' יונג' ומשא ע"ש. לכך יפה נסמכו שני ממצאות' הלו שבתחלה היה רש' בי אומר גזירות פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונ' שאל' וכל הטף בנשי' החיו לכס והלא פנחס היה עמיה ופנחס נתכהן מיד לפי שנכב' בו נשמת איהו שהוא כהן ולא יפלא בעיניך כי שאינו הוא כהן והאיך חמיה בנה של נרפית לכך סמך לוח תניא וכן היה רש' בי אומר קבוי גוים אינם מטמאים דוק :

ל חניא וכל אשה יהודעה איש בראויה לבעל הבתוב מרנר' אהה אימר בראויה ליבעל או אינו אלא בנבעלה ממש בשורא אומר כל רשף בנשים אשר לא ידעו וגו' הוי אומר בראויה ליבעל רבהוב מרנר' . גנא ידעי א'ר חנא בר בינא ר עבירום לפני ציץ כל שפניה מוריקות נידוע שהיא ראויה לבעל ביוצא בנדר אהה אומר ויצאו מאנשו יבש גלעו ארבע מאות נערה בחולה וגו' כנא ידעו וכו' הוסיבוס ע' פ הבית שר ייז בעולה דחה נודף בחולה אין ריחה נודף . ויעבריהו לפני ציץ . א'ר הניא לרצוהו ליה כתיב לרצוהו ולא לפ רענות וכו' : פ' רש' ז' ל' לרצון להם לפי שאנשי יבש גלעד היו מבני ישראל לכך לא נדק בהם הכין לרעה. אבל גבי מדין נדק בהם הכין לרעה. הנה המקטן הרחשון דפריך גבי מדין מנא ידעי ולא הקשה אגופא דקרא וכל אשה ודע' איש מנא ידעי ע' כ' ל' דאפשא דקר' וכ' אשה ידע' איש אס נפרש כפשוטו דמיר' בנבעל' ממש לא קשה מנא ידעי משום שאפשר לנדקה בדרך הטבע כבדיקת ר' כפ' ק דתזנות שהוסיבה ע' פ' חבוית יין בעול' ריחה נודף לפי שפתחה פתוח . משא' כ' אס נפרש שידעת איש בראויה ליבעל הכתוב מדבר פריך ספיר מנא ידעי . שראויה ליבעל א"א כבדיקת חבוית . א"א לפ' ז' מה שהקשה שנית מנא ידעי הלא . ג' בי אנשי יבש גלעד לא הרגורק נבעלה ממש וזה אפשר כבדיקת חבוית שהרי כבר ידע מזה שאפשר לנדקה בחבו' וכנ"ל . גם מה זה שמקשה בתחלה מנא ידעי . וכד משנו ליה שבדקו בחפיות הדר פריך ויעבריהו לפני ציץ . א"א כ' מה זה היתה שאלתו מנא ידעי דלמא באמ' העבירום לפני ציץ . וביותר יפלא אחרו שפרש' ז' ל' על מה דמאני העבירום לפני ציץ שדך נס היה נדיקה זו א"א מאי פריך ויעבריהו לפני ציץ הלא טוב הדבר יותר לעשות מה שהוא בדרך הטבע אם אפשר בזה ואחרי שנוכל לנדוק בדרך הטבע להוש' בה ע' פ' חבוית . מה לנו לעשות מעשה נסים שלא בדרך הטבע להעבירה לפני ציץ . ל' אחרי אשר נודע מספרי הקדמונים כי בני ישראל הרחמנים אשר היו לאכזר להרוג באנשי יבש גלעד כל אשה יודעת איש לפי שדנו אותם כמו מדין ממש אשר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם להחטיא את בני ישראל כמו כן אנשי יבש גלעד אשר לא באו לנקום נקמת ה' באנשי פלגס בגבעה ינא דינס להחמיר ולא להקל כמשפט החוטאים עצמם להרוג בהם כל זכר וכל אשה יודעת איש . נמנינו למדין כי מהראוי היה לעשות באנשי יבש גלעד כמו במדין ולהשוות מדותיהן להרוג אף הראויות ליבעל אף תשובתו כבדו כי א"א היה גזור' גזירה זו באנשי יבש גלעד שהם מבני ישראל ולא יבדוק הכין בהם כי לרצון להם חבוית גבי ישראל ולא לפורענות . משא' כ' במדין שהיה הכין בודק בהם היה מקאים

מקדים התו על מינא אשר של כי קברו למטה במאי טביל ולא פריך האך נשמא לו אלא לל שבשעה קירד למטה נקרא לקים ולא אדם ח"כ מאי פריך השת כי קבריה למטה במאי טביל .
 לכך תרצו התו דזה לא פריך האך נשמא לו לפי שידעל נקראו בנים למקום . אך זאת אלא כי קבריה במאי טביל . וזכה דעת קדושים תדע משארז"ל בשבת פרק ר' עקיבא בשעה שעלה משה למרום אמרו מ"ה מה לילוד אשה בימינו וכו' מיד כל א' וא' נתן לו מתנות ה"ד עלית למרום שבת שבי לקחת מתנות בשעה נאדם בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות . אשר לכאורה כמו שצ"ח ור' נחשב להיות נוטל מתנות דמי בשתו שקראוהו אדם . והלא משה באמת היה אדם וילוד אשה . ולפי' נישא מאד אחרי שזה נודע למרום מהמפרשי' כי נוצר תאנה יאכל פריה מה שיאכחו הכתולאמה אמרו בסוף לכל ה"ד החוק ולכל המורא הגדול שרז"ל שקיבל התורה ו"ה מהמירו של הק"ב לפי דלעיל מיני' כתיב ויקבור אותו בני לילוד הפ"ב קברו בעצמו כל הכבוד הזה הגיעו לפי שקיבל התורה אפי' מידו של הק"ב לכך חיבה יתירה נודעת לו שבעשה כקדומו להיות משמא עצמו בקבורתו ויהי יתכן אי נישא נקרא אדם והיה משמא עצמו בזה נודעת גדול חיבה שבעשה כקדומו להיות הכהן הק"ב משמא לו זה גרס לכל ה"ד החוקה שקיבל התורה . לפי' לא היה מקבל מתנות וישמא משה במתנת חלקו שבעשה קדומו להשכינה . והנה זה ידעת מרז"ל שהבאתי בסמוך כי למעלה היה נקרא אלקים ולמטה נקרא אדם לכך יפה שרז"ל עלית למרום לקחת מתנות הלא כשעלית למרום לקבל התורה כבר קבלת שכרך להיות הק"ב מטפל בקבורתו . ולמה לקחת מתנות . לזה אמר בשכר שקראוך אדם שמלאכים קראו אותך למענה אדם ולדידו אס נקראת למעלה אדם . ע"כ אהי קרני למטה לקים וא"כ אין בזה חיבה ביה שהק"ב מתעסק בקבורתו וכו' לכך לקחת מתנו והטובו כל אשר דברו רז"ל ודוק :
 לג' כל אר' השדווי בלא אשה שדווי בלא שמח' ובלא טובח וכו' במערבא אמרי אף בלא תורה :
 ל"ל דלכני מערבא דוקא שדווי בלא תורה משום דאיתא בקידושין פ"ק הלכ' נשא אדם אשה ואח"כ ילמוד תור' ור' יוחנן אמר ריחיס בנאורו ויעסק בתורה . ולא פליגי הא לן והא להו ופירשו התוספת שר' יוחנן שהיה מבני ח"י אמר לתלמידיו שיצבו לפניו שהיו מבני כהל שהוכרחו לסיב מביתא לא"י כדי ללמוד תורה עלליהו אמר ריחיס בנאורו לפי שזה דבר כבד לסיב מביתו לעצוב את אשתו וללמוד תורה . אבל בני ח"י שישבס בנייתא אף אחר הנישואין עלליהו אמרו הלכ' נשא אדם אשה ואחר כך ילמוד תורה . לכך מדוקק היטב במערבא אמרי אף בלא תורה אבל לבני ח"ל טוב יותר להיות האדם לבדו ללמוד תורה ואח"כ לישא אשה ודוק :

טעם
 למה בא
 הכתוב
 אל חלה
 חלה
 ונס
 באור
 הפסוק
 האשה
 אז יתח
 עמדי
 היא
 תכנה לי
 מן העין
 ונזמר

שיהיה וכאז בתורת העולה כלאו הקריב עולה וכן בכל הקרבנות שיעלו עליו כאלו הקריבוס מ"מ דיו לכא מן הדיון להיות כנודק ענמו ואי לא אנסיב לאו קרבן אקרי לכך כשהגיע לכלל עונשין שהוא בן עשרים ולא נשא אשה אומר הק"ב ה תיפת ענמותיו של זה כי א"ל להתכפר בשום כפרה . וזה היה חכמתו וערמתו של הנפש הקדמוני שגא בתחלה אל חוה לפתותה שתאכל מן העץ תחלה כדי שלא תקים עצתה ח'ו שתהי' עור לאדם שיוכל להתכפר ע"י קרבן וכפר בעדו ובעד ביתו ואותו רשע סבור היה שתמות חוה מיד כדעת התוספת בסנהדרין פ' ארבע מיתות שכשאלה חוה מעץ הדעת היתה ראויה למות מיד ושבו לא יתכפר אדם אפי' יעבור על איזה עבירה אס יפתנו הנפש בשום דבר . אך הק"ב מלא רחמים חשב לבל ידח ממנו נידח שלא מיתה חוה אחרי אכלה . והאדם לא ידע את חוה אשתו כי לא מתה לתקנתו כדי שיתכפר בקרבן רק חשב כי אין עבירה באכילה זו שאלו היה זה עון היתה מיתה מיד . והוכיח לעצמו סברא זו כי א"ל לומר שלא מיתה כדי שיכפר בעדו ובעד ביתו אחרי שאפשר להתכפר בוודוי דברים לבד וכמשארז"ל במדרש שאמרו חוטא מה ענשו שאמרה התורה יביא קרבן ויתכפר והק"ב אמר קחו עמכם דברים . לכך אמר אדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל אחרי שאת' בענין נתת לי האשה ולדעתך שבידוי דבריו סגי א"ל לקרבן והיא נתנה לי מן העץ ולא מיתה סבור היתי אחרי שלא מיתה מיד אחר אכילתה מותר הוא לכך ואוכל ודוק :

לה אמר אלעזר בל ארמ שאין לו אשה אינו אדם שנאמר וכו' ונקבה בראש ויקרא ששם אדם :

ל' דר"א לשיטתו אולי מה דאמר בחגיגה שאל' הר' היה תחלת בריאתו מן הארץ עד לרקיע שנאמר אחר וקדם צרתני ותשת עלי כפכה פ"ד ו'ל אחר וקדם צרתני שתי יצרות בתפלה גבוה ולבסוף שכל וא"כ לא דרוש לה"י קרא אחר וקדם צרתני עד ופרנפסיס נכראו אבל אי' הוא דרוש אחר וקדם צרתני עדו פרנפסיס נכראו לא היה מוכרח מזה שכל אדם שאין לו אשה אינו אדם מקרא דוכר ונקבה כראש ויקרא ששם אדם לפי שתחלת בריאת האדם הראשון היה רק פלג גופא ולא היה קרוי אדם לבדו כד'ו פרנפסיס נכראו ודוק :

לי ואמר ד'אכל אדם שאין לו קרנע אינו אדם שנא' השמים שמים לה והארץ נתן לבני אדם :

הא דלא דרוש ר"א והארץ נתן לבני אדם כפשוטו כנשמעו שכלל הארץ שהוא עולם התחתון נתן לבני אדם . ע"כ ל' דהוקשה לו קושיית המפרשים למה לא נאמר והארץ נתן לאדם שהוא היה הקדמוני ולמה פתח הכתוב תחלה בבני אדם . דודאי אי נישא דאדם היה קיומתו מסוף העולם ועד סופו וקדם שסרת ולמד' דממורח למערב רחוק טפי כמן הארץ עד לרקיע פירשו התוספת בחגיגה דל' דא"ר היה הכל בנ"ע עד שנתמעט דא"כ אדם היכי הוה קם בעול הוה שהוכרח להיות ראשו בשמי' לפי קומתו א"כ לפי' שאל' הר' לא היה יכול להיות בעול התחתון הזה רק היה מדורו בנ"ע לא יתכן לומר והארץ נתן לאדם כי לא היה חלקו בארץ ומה ל' הטעם שקין וסכל חלקו את העולם בחיי אביהם לדעת חד יד' ב"ר שזה אמר פתח וזה אמר חלקו ומתוך כך ויקסך ועל הכל אחיו ויהרנהו אשר לכאור אין הדעת סובלת לירש את אביהם בחייו . אבל לפי' נישא שאל' הר' לא נכלל בעולם התחתון להיות שלו כי היה הכל בנ"ע וכו' אך ר' אלעזר בשית' דלעיל קאי וכמה דל' בחגיג' שאל' הר' לא היה קיומו רק מן הארץ עד לרקיע וא"כ היה יכול להיות אדם הראשון בעול הזה לכך הוקשה לי שפיר למה קאמר והארץ נתן לבני אדם ולא לאדם עצמו דלדידיה א"כ לרוחק דתוספת שאל' הר' היה בנן עין עד שנתמעט לכן יבא לדון בדבר החלש לוי' דקאי על בני אדם שכל מי שאין לו קרנע אינו אדם ודוק :

מִסְבָּחַת יְבֻמוֹת

לו ואר אלעזר מאי דבתיכ אעשה לו עור כנגדו וכה עוררתו לא וכה כנגדו :

כל דשייכי כוליהו הא דאר אלעזר להדדי אחרי שהוכחנו למעלה דהכל בשיטתיהו אזל מיש בתגובה אל הר קודש שסרח היה קומתו מן הארן עד לרקיע ודריש אחור וקדם כרתני שהי נכרא בשני יצירות תחלה וסוף שבתחלה היה גובה קומה ולכסוף נתמעט עכ לית ליה האי דרשה שלו פרטופים נכראו דלויף מן פסוק אחור וקדם כרתני על שני פרטופים וכלל לכך הוקשה גם כאן לרא מרד אעשה לו עור כנגדו . לפי שבזהר רמי רב אחא בתיב וכו' ונקבה בראש דמשמע שנכראו בפעם אחת בתחלת בריאת האדם . וכתבינן ויאמר אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עור דמשמע שאחר בריאת האדם נכראת חוה ויתרצו עס בוהר דבאמת נכראת בתחלת בריאת האדם רק שלא היה קורת רוח לאדם בה לפי שהיתה פטם נגד אחור לכך אמר הק' בה אעשה לו עור כנגדו שהיה עמו פנים פנים כפיטם איב נימא ר' פרטופים נכראו לק' כתי' עור וכת' כנגדו . שבאמת זהו העור כמה שהיא כנגדו שנסרה הק' בה מן האדם . אך לרא דלשמע' אזיל לית ל' ר' פרטופים נכראו הוקשה לו מרד אעשה לא עור כנגדו . וכה עוררתו לא וכה כנגדו והוק' :

לח אשכוחיה ר' יוסי לאליהו אל בתיב אעשה לו עור כמה אשה עוררתו לאדם אל אדם מביא חשים לביתו חטם כוסס :

פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאיר ע' ניו ומעמידתו על רגליו :

הואמר הלו אחור דרשני כי למה היה ר' יוסי מהדר כ' כ' אחרי אליהו שאמר אשכוחיה ר' יוסי לאליהו כאלו היה אבידה המתבקשת וכי לא היה אדם בבית המדרש להשיב על שאלתו זאת ולא פירשהו חכמים עד שבא אליהו ועירשה . כלל לתרץ בהקדים הקדמה ופלאה מ' ש בעל העשרה מאמרות בספרו הנכבד שמה שארזל פנחס הוא אלי לאו למימרא דאיהו אליהו ממש . אלא שכל מה שתיקן פנחס תיקן אליהו וכמו שתיקן פנחס נשמת נדב ואביהו כמו כן תיקן אליהו הפגם של נדב ואביהו ע' ש באריות . וזה אחד מהם נדב ואביהו לא נשאו נשים לפי שבתולותיו לא הוללו וחמדו לישא נכות מלכים ואליהו קינא באחאב אשר שמע לבת מולך צידונים שהיא איובל אשתו להיותו שונא בת מ' כוס . והנה לפום דיהעא יפלא הקדמה זו לבני אדם מה תיקן בזה שהוא היה שונא לאחאב על מה שהם לא נשאו נשים . דזה תדע מ' ש המפרשים בפסוק האשה אשר נתת עמדי היא נכחלי מן העץ לפי שחשב אדם אחרי שברא הק' בה האשה להיות לו עור כודאי לתקוני סדרה ולא לעשותו ואחרי שהאשה נתנה לו מן העץ אותו מות היה שלא יאונה לו כל און על ידיה אך שנג בזה כי העור של האשה לאיש אינו רק במילי דעלמא ולא במילי דשמיא וכמרזל ב' מ' פ' הוה כל השומע בעצת אשתו נופל בגיהנם שנה רק לא היה באחאב וגו' ופריך הא אחרי איכשי אתהך גואא גחין ולחוש לה . ומשני הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא . והנה חס נא' כי גם במילי דשמיא אשה עוררתו לאדם וכריך להך בעצתה ואעשה לו עור קאי אף במילי דשמיא א' א' לסוס אדם לעמוד בלא אשה ולהפקיע חלק גבוה ממנו אס תחלת בריאת היה לעשו לו עור אף במילי דשמיא . אבל אס נא' דאעב לו עור פ' רק למילי דעלמא אס יאמר אדסאי אפשי בתק' זו ועמוד בלא אשה אס יש לו בנים אפשר שאין בו עין בהרר הזה . והנה נדב ואביהו שלא נשאו נשים פירשו כל המפרשים שמעלתם היתה גדולה כ' שלא היו צריכי לתולדות ותולדותיהן סל דקיים היתה טובים רק לאת יאשמו כי אסור לאדם לעמוד בלא אשה ויה יתכן דוקא אס נאמר דאעשה לו עור קאי גם אמילי דשמיא וכנ'ל . והנה ברובלמי פ' חלק בסנהדרין אית' ד' לוי עביד דריש דקין קריית שיתא ירחין לגנאי רק לא היה באחאב . אחא אחאב לגבי בליליא אל מאי עבדית לק' ומה שרמית אית לק' רישא דפסוקא ולית לק' סיפא אשר הסתה אותו

איובל אשתו . כמצינו למדין שאחאב תירץ את מעשיו בהסת' אשתו כי הלך אחר ענתה ודעתה . אך באמת לא תבריה אשר שמע לעצת אשתו כי לא נתנה לאדם לעור רק במילי דעלמא . לכך הטיבו אשר דברו קדמונינו ז' כי פנחס הוא אליהו תיקן פגם נדב ואביהו כמה שהם פגמו ולדיריהו מומא היו פגם שא' כשאנשים ק'כו לדעתיהו ס'ל שמוחר להיות האדם לבדו ווי' ש הק' בה לא טוב היות האדם לבדו הוא רק במילי דעלמא וכו' והאומר הי אפשי בתקנתו שומעם לזה תיקן אליהו כמה שקינא לאחאב ולא חשבה להתנגלות למור כי אין בידו אשה באשר כי הסתה אותו איובל אשתו . לפי שלא היה לשמוע לעצת אשתו כי מתחלה לא נתנה לעור רק במילי דעלמא ולא במילי דשמיא וכוה יבוער עונם של נדב ואביהו שלא נשאו נשים כי אין מן החיות לוקח להם עור מיה שאין תועלת בזה למילי דשמיא כנ'ל . לכך ר' יהודה מהדר נמוא לאליהו לשאול לו כמה האשה עוררתו לאדם לפי שהוא קינא באחאב :

אשר הסתה אותו איובל אשתו ע'כ ס'ל כי לא נתנה לו לעור במילי דשמיא לכך שאל לו כמה אשה עוררתו לאדם . והסינו אליהו כי באמת אינה עוררתו רק במילי דעלמא כי אדם מביא חטין - חטין כוסס . בתמי' וכוה עוררתו לאדם ודוק : לש ואר אלעזר מאי דבתיב אעשה לו עור כמה אשה עוררתו לאדם על כל בחמה ודחה ולא מתקרה ועתו ע' שבה אדם על כל בחמה ודחה ולא מתקרה ועתו ע' שבה על חוה :

הנה הגאון פת' אמביא בשם החוקני דל' רבא אדם על כל ודחה אחרי שנתעברו דאל' ב' הא מיעקן בבית אדם כמור' ב' חס על בהיותו שלא תיעקר . ואט' דעת קדושים לא אדע ושנתא דרעבן לא ידענא מ' ש החוקני . ועוד הוסיף הגאון מהר' שא מדי' ש'ל' שבא עליהן אחר שילדו דאל' ב' אין מקבלין עליהם שום זכר אחרי שנתעברו . דמוכח בגמ' דבכורות .

ולדברי הגאונים הכל עכ' פ' בא עליהם מיד הו' כוס קודש שנגרחת חוה ור' במאי דוחקיהו ולאוקרי' שבא עליהם אדם אחר שנתעברו וילדו דע'כ אס הולידו בו' כוס שנגררו ולדעת הגמ' בע'כ' אין מעמידין הפרק פחותה מבת שלש שנים מוקא ילדה נראה מוכת דאוכה יולדת פחותה מבת שלש שנים ע'כ פ'ל דכל מעשה בראשית בקומתן נכראו בו' שנגררו היו ככתי' ג' שנים א' כ' ל' כ' ר' א' ס'ל כ' יוחנן כגמ' שאמר גבול' יש לה פחות מבת שלש שנים נעקרת בבית אדם בת שלשה אינה נעקרת ח'כ אס היה בריאתה כבת שלש לענין ילדה . אף שבא עליהם קודם שנתעברו והולידו לא נתעקרו בבית אדם עליהם ודוק :

פ ואר אלעזר מאי דבתיב אעשה לו עור כנגדו וכה עוררתו לאדם על כל בחמה ודחה ולא מתקרה ועתו וכו' :

הנה יפלא מאד על האי תנא דרדיוס במופלא ומכוסה ממנו שהתירה כוסיה והוא מגלה אותה סבכ'ל כרובעת . בהמה וחיה מה שעתידה התורה לאסור וגם כאשר נכתי' נח . הגם כי נכ'ל לחמר כי בא זה ולימד על זה אחרי אשר כסי' רקרא לחמר ע'כ יעוצב איש את אביו וחמו וגו' והיו לבשר אחד שלמדו מזה הפסוק והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה שאין נעשים לבשר אחד פ' לפי שאין מולדין זה מזה . שאין לו חיבור ותיבת טעם למה שלמע' הימנו באמרו על כן יעוצב איש וגו' מזה יבא ללמד בדבר האדם כי מה שאמר אדם זאת הפעם פירושו שבא על כל בהמה וחיה לזה אמר זאת הפעם האת' לי לבא על כל בהמה וחיה אבל לדורות על כן שנכ'לתי בראת לא ילמדו דורות הבאים ממני ויעוצב איש את אביו וגו' והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה שאין מולדין זה מזה פ' הבהמו מן האדם שאין מולדין זה מזה אסור לא' לבא על בהמה וחיה ועוף . אבל חכתי' לא פלטינן מהא זה הדבר אשר דברנו מה ראה יצור כפושל הק' בה לתעב ולשמא עצמו כמה שאסרה התורה אפילו לכ'כ . אמר אני דזה היה מאמרו

של אדם לתרומתו שאין באמרן זאת הפע' וגו' ע"כ יעוב איש את
 אביו וגו' היו לבש את יבמה בהמה וחיה וכו' לפי שזה ידעת כבר
 שמה שגמרה רביעה לב' לפי שאין נעשים לבשר אחד א"כ
 הוא ליה איסור זה בהשחת זרע לבטלה במה שאיננו נעשים לבשר
 אחד ואם היה הכ"כ מותר להשחית זרע לבטלה לא היה ג' ואסור
 מטע' שאיננו נעשים לבשר אחד והכ' בתו' בסנהדרין פ' ארבע מינות
 גד' ה' קרי פ' שנאמר לבני נח ונשנית בסני' לישראל באמרה ולא
 לבני נח. פירושם ש' בתו' דמי' שמונה על פניה ורבי' מנחה שלא
 להשחית זרעו לבטלה נמשאו למדין כ"כ' שנטמו על השחתת
 זרע זריכים אנו מומר כי הם מנויים על פניה ורבי' . והנה
 קודם חטא אד' הר' שהאדם היה באחד ממנו באחד ממלאכי
 השדת ולא היה מעש' טעם מיתה ע"כ לא היה מנויה ג' על
 פניה ורבי' וכדאמר ר' ל' בגמ' דע"ז פ' ק' אלמלא לא חטאו לא
 היו מולדי וזו הדעת מכרעת כדאיתא בב' בפסוק חלה
 תולדות השמים והארץ ו'ל תניא כל מי שיש לו תולדות מת וזבלה
 וכל מי שאין לו תולדות לא מת ולא כלב' . ופירש טפה תואר
 על ה' ל' שפניה ורבי' הוא לבשת יבמה ומי שאינו מת א"כ
 לתולדות כמו העליונים שאינם מתים ואינם מולידים . וז"כ
 ד'ל באמרם שפרו ורבו הנאמר לאדם לברכה באמר ולא למונה
 לנפי' שזה נאמר לו קודם החטא ואלא היה צריך לתולדות להיות
 מכניז תחתיו לפי שהיה בעצמו נכחי וקיים לעד . אבל זאת
 פירו' ורבו הנאמר לבני נח אחר המבול שאז כבר חטא אדם וגמרה
 גזירה הילודים למות אז נאמר ואתם פרו ורבו למונה .
 וזה מרובל בפומי' ד'ל'ו דהוה אמר אביה שמואל ז"ל בגמ'
 דברכות דאמר רבנן בהילולא דרב המנונא לישרי לן מרי . אמר
 לכו ויי לן דמיתקן לפי שתבלי' הני שאין כי יקח איש אשה לפר
 שאין אשה לא לפנים . וכל מי שאין לו תולדות לא מת ולא
 כלב' . לכן הילולא ויגזן שמהו צנו' אחרית דבר מראשיתו
 ואמר ויי לן דמיתקן לפי שבתחלת הכשולין וראשית השמחה זרע
 האבל . אמור מעתה שקודם חטא אדם שלא היו מנויים על פ'ו
 לפי שלא היו כלים ומיתים ג' על השחתת זרע לא היו מנויים
 ואף ג' על רביעת בהמה וחיה שאינם נעשים לבשר אחד וה"ל
 כהשחתת זרע ג' לא היו מנויים כי לא נטמו כלל על קיום
 המין . אך כדו' שתדע האמת בדברי האומר דאי לא חטא אדם
 לא היו מיתו ולא כדברי האומרים שאף בלא חטא סוף אדם
 למות רק שהיה מי חיים ארוכו ולכסוף גזירה עליו מיתה בשנים
 מועטות . צריך אהיה לרע משאר'ל מירושלמי מסכת שבת
 אד' הר' חלתו של עולם היה וגרמה לו מות מיתה לפיכך נשברה
 מנות חלה לאשה . דקדקו לומ' כי חלתו של עולם היה רק שגרמה
 לו מות מיתה דאי לא היה חלתו של עולם ה'א שבהכרח היה
 למות אף בלא חטא . דזה תדע משאר'ל בפסוק כי עפר אתה ו'ל
 עפר תשוב אמר הק' בה לא קומן גזולה היא בידך . א"כ בהכרח
 סוף אדם למות לשון אל העפר כשהיה כדי להחזיר הקומן גזול .
 אך לדעת המדרש בב' בפסוק ויגרה' אלהים את האדם עפר
 מן האדמה באשה הזאת שמקשקשת עיפתה במים ואח' כ' היא
 מפרשת חלתה . א"כ שהפירש אדם מן הארץ לחלה ולכן מכל
 העולם הוצרך עפר להיות נתרם מן המוקף א"כ ע"כ לא היה
 בחיוב לשון אל העפר ולהחזיר הקומן הגזול כי מתחלה הפירש
 לחלה . ואחרי שמוכרח האדם למות בעונו לא נתקיים מנות
 חלה שהרי ש' ה' העפר לכן צריכים להפירש חלה ותרונו מתד'ס
 מכל הגדולי קרקע לכן האי' תנא ירושלמי הוא דייק בלויט'
 אד' הר' חלתו של עולם היה נאמא שאלמלא לא חטא לא היה צריך
 להחזיק הקומן עפר שלו כי אינה גזולה בידו כי הוא חלתו של
 עולם רק שגרמה לו מות מיתה במה שהחטיאה אותו ו'כ' שלא
 נתקיימה מנות חלה באדם לפיכך צריכי' להפירש מכל עריסות'
 ומוסרה מנות חלה לאשה . וזה היה כונת היוצר הוא הבורא
 שברא לאש מן האש מנלעותיו שאז בראה בפני עגמה הית' היא

ביאור
 בנייה
 בכרכו
 דאחר
 רכנן
 ל' שר' לן
 עד וכו'

ביאור
 ירושלמי
 אד' הר'
 חלתו
 של עול'
 היה כו'

בהכרח למות אף בלא חטא כי האדם הופרש לחלה לבד . והוא
 היתה צריכה להחזיר הקומן גזול ולשוב לנעפרה . לכן בראה
 אחת ומלעותיו כדי שגם היא תהיה פשוטה מהשבת הקומן
 הגזול אם לא תחטא . לזה כיון האדם הקדמוני לתרן מעצמו
 אחר בא על כל בהמה וחיה בדבר שאסור לב' לכן אמר זאת
 הפעם מה שבאתי על כל בהמה לפי שאין אכחנו מבווי' על קיום
 המין לפי שמי שאינו מת אין לו תולדות שהרי היא עצם מעצמי
 וכבר מבשרי ולא נכרחת בפני עגמה לפי שגם היא לא תמות
 בלא חטא לכן הופרשה מעיסת חלה עלי' וא"כ שלא ננטמו על
 פ'ו לפי שאין אכחנו מתים וכלים . אין אנו מנויים ג' על
 השחתת זרע להיות לבשר אחד וכנ"ל אבל לדורות שמונים על
 פ'ו לפי שמוכרחים למות מנויים על השחתת זרע . יעוב איש
 את אביו וגו' והיו לבשר אחד יפא' בהמה וחיה שאין מולדין מן
 האדם וכנ"ל . וזוה תבין מ'ה שאת' האתון לבלעם ולא היה יכו'
 לעמוד בתוכחתו שאמרה לו הלא אנכי אתונך אשר רכבת
 עלי' ההסכן הסכנתי לנפשות לך בה שדר'ל שאמרה לו אשתה
 עושה עמי מעש' אישות בלילה כתיב הכא ההסכן הסכנתי
 וכתיב התם ותהי למך סוכנת וגו' . אשר לכאורה לא בזונית
 דברה להוכיחו על מה שעבר חין . אבל לפ' יפה דברה ובזונית
 דברה כדי שתמנענו מהלך . לפי שזה ידעת מ'ה האפרשים
 שמה אשר להק' בה כי הולך הוא אף כי בידו היה למנוע ויחללה
 כמו שדר'ל בפסוק ויש'ה דבר בפילעם חכה נתן לו כפיו .
 או שה' ה' בידו להפך הקללה לברכה . מ'ה רע היה בעיני' כי
 הולך הוא להכביל את ישראל בזנות והנה זה הרשע דומה כי ישראל
 יהיו חייבים אם יחטאו בזנות ובנות מדין הממשיאים יהיו
 פטורים מהעונש ותפס' כדעת המקנן בגמ' דסנהדרין פ' ארבע
 מינות דפריך אימא בת נח שדנתה נא תיכרנן פ'ר לפי סכתי ג'גי
 ערוה' כ' ע"כ יעוב איש וגו' דמשמע איש ולא אשה . אך
 באמת אמרו בגמ' והיו לבשר אחד הדר' ערביהו קרא שבת נח
 שזה לב' והקשה אשה לאיש . והנה באמת בפלוג' למוסיה וכבר
 אמרו דנפקא מקוהיו לבשר אחד שכן נח מנחה על רביעת
 בהמה וחיה שנא' והיו לבשר אחד יפא' בהמה וחיה שאין נעשים
 בשר אחד מן האדם שאין מולדין מן האדם . לכן אמרה ההתון
 למה הכיטיבתי במקל הלא וטפתך שבתו וננועתי' אותך מהלך
 שלא תחטיא את בני אומתך ויתחייבו ג'ה' הזנות שיזנו כי
 בת נח שזפת' שזה לב' כיוהיו לבשר אחד ערביהו קרא . וזאת
 להורות בת ש'כ' יסוד ברביעה . הלא אנכי אתונך אשר רכבת
 עלי' והסכן הסכנתי שאת' עושה עמי מעשה אישות בלילה וע"כ
 דרשת והיו לבשר אחד שבת' נח שזה לב' בעונת העריו' ולמה
 הכיטיבתי . ולזה לא היה יכול לעמוד בתוכחתה ודוק :
 מא אר'א עתידים בלבעלי אוננות שיעמדו על הקרקע שנה'
 וירדו מאניותיהם כל תופסי משוש וגו' על הארץ
 יעמדו . ואר' אאין לך אוננות פחיהה מן הפרקע טנא וירדו :
 כדי ללא להו' בתרמי' מילי' דסתתן אהדדו שאתהר שאין אוננות
 פחות מן הקרקע למה עתיד' נעלי' אוננות לעמוד על הקרקע
 ל' לפי שבע' הז' עדיין לא יבאה האדמה מקללתה כי לא ניתקן
 עדיין חטא אד' הר' והאדמה מנוחה דברים אחרים קין ודרדר
 אבל לעתיד שתהיה הארץ מבורכת ותצא מקללתה הראשונה אז
 יעמדו על הקרקע וישגא דקרא הכי דייק ורדו מאניותיהם כל
 תופסי משוש מה שנקרא היו ירידה ולעתיד על הארץ יעמדו
 כי עמידה תהיה להם . ולזה אמר' ויתללתי איש האדמה ויטע ביאור
 כרס שהפסוק מתרן מעשה נח אשר מנא' חן והיה איש האדמה . הפסוק
 אבל באמת נח ראה וטעה כי רצה לתקן חטא אד' הר' כדאיתא ויהל נח
 בזוהר ולכן נטע כרס לתקן הגפן שאכל אד' הר' לזה אמר מה
 שהיה נח איש האדמה שהוא פחז'ה שבאומנו' לפי שהי' עבודתו
 ויטע כרס להוציא האדמה מקללתה הראשונה כנ"ל כנלע' ד' :
 מב' אמר ר' אבר' אבינא אין פנו ענות נא לעולם אלא בשביל
 ישראל וכו' :

ביאור
 הנויר'
 בכרכו'
 שאורה
 החזון
 ההסכן
 ההסכתי
 מלמד
 שהיה
 עשה
 עמה
 מעשה
 אישות
 וכו'

מסכת יבמות

כל לקדק בשלשן האי תנא שאמר מתפקקין ולא אמר נחמלין רמז למ"ט הגאון בעל עשרה מאמרו עבירות שכתב מלחטודו עליהם אין האדם נענש עליהם ומדמה להא דתנינן בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו . וא"כ אם הדמיון של העבירות הוא לנגעים תמן תנינא וביום הראות בו נסחרי יום לך יום שאי אתה רואה בו את הנגעים ואיזהו זה חתן כל שבעת ימי משתה שלו נמצא שאין רואין להחתן עונותיו בשבעת ימי המשתה . אבל מכאן ולהלן חושבנא ולהכי נקט עונותיו מתפקקין נסתמין שאין פותחין חלוניו לראות נגעו : וקרוב לזה שמעתי שאחד מגדולי המורים פסק ס"ת שנימצא בה פסוק ביום נתינתה לכה"כ והורה שאין לפסלה בו ביום דה"ל כחתן ביום מופתו שאין רואין את נגעו ואם קבלה אמתית היא נקבל : מו הגני מביא רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה . אר נחמן אמר רבה בר אבון זו אשה רעה וכתובתה מרובה :

הא דעגש את ישראל בעונש כזה לכל פשעיהם לכל מטאתם לא קיללל ירמיה רק בזה : כל דבמיתת דנס לטיי ייה שכתבנו למעלה בתקנתא דרבא דס"ל אדם נושא אשה על אשתו . יש תקנה לאשה רעה וכתובתה מרובה בגרסה בגידה וכדפירש התוספת למעלה והנה בימי ירמיה אשר באו עשרה אנשים לירמיה ורצו לפרוק על הקב"ה באמרם אשה שגרשה בעלה כלום יש זה לה . ובאמת הקב"ה השיבם וכי גירושין לי בית ישראל רק ישראל ראו וטעמו בראותם כל האומות ויבני שקטים ושלוים ישפחה תירש בגירסה סבורים היו שגררשם הקב"ה . אבל באמת האומות אינם רק צרה בגידה כי אפסוק הלכתא ברבא דנושא אשה על אשתו . אך לדעתיהו דלא ס"ל הכי ואומרים כי הם גירושין בית ישראל להקב"ה לכן אמר ירמיה הנני מביא רעה אשר לא יוכלו לצאת מניה זו אשה רעה וכתובתה מרובה כי לדעתיהו אין לה תקנה ככל פשוט : מז בגוי נביל אכעס אר וחנן אירו חבריים . אל לר יוחנא איתו חברי לבלל שגא נפל . אל מקבלי שחורא תריץ יתיב :

הנה מה אשר נתגלגל חובת ישראל ע"י החייבים החבריים דוק ולא משאר אומות . כל דהאי קרא מרישא לטיפא מדריש הס קבאני בלא אל כיעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עס בגוי נבל אכעיסם אי לו חבריים . דזה ידעת שני טעמים שארזו למפני מה גלו ישראל לבלל האחד הוא מפני שבית אדם משם משל לומר שגירש את אשתו להיכן משגרה לבית אמה . והשני איתא בגמרא בפסחים תני ר"ח אלהים הבין דרכה והוא ידע מקומה ידע הקב"ה בישראל שאין יכול לקבל גירות רומיים עמד והגלה אותם לבלל . והפסקתא בין שני הטעמים נראה לעין כל . לטעם הראשון מפני שבית אדם משם כל שנתגרשו ישראל מהקב"ה להיו דומה לנמל למתק שגירש את אשתו להיכן משגרה לבית אמה . ואי תימא כטעם השני כי ידע הקב"ה שאין יכולים לקבל גירות רומיים . לכן הגלה אותם לבלל . לא ימוכח מגלות זה שום גירושין ח"ו ואדרבה הראה בזה רמז חביב כי צדיק ה' אלהינו שהגלה ישראל לבלל . אך זאת יהיה לזכרון מה שהקשו בגמרא על ר' יוחנן שאי בחמנא בטול לך או בטולא דבר עשי למימר דרותאי מעלו מפרסאי והאיתי ר"ח אלהים הבין דרכה וגו' ידע הקב"ה בישראל שאין יכולים לקבל גירות רומיים עמד והגלה אותן לבלל . ומשני לבתר דאיתו חברי לבלל פרש"י ז"ל אחרי שנאו החברים לבלל הרשיעו החבריים את בני בבל מאד עד שחזר ר' יוחנן יותר בגלות רומיים מגלות בבל . והנה באמת נפלאים מעשיו יתברך שבתחלה הגלה אותם לבלל לשי שידע שלא היו יכולים לקבל גירות רומיים . ולכסוף הכבד עליהם הגלו בבל כמה שבאו לשם החבריים עד אשר בחזרו לעמם יותר להיות בגלות רומיים מגלות בבל . אך באמת יפה דן חייבי הנזר תמים פעלו כי בתחלה הגלה אותם לבלל מנדה הרומיות שדע

כל לפרש דאית כמי בחבוקו בפסוק עמד וימודר ארץ ראה ויתר גוים משל לא שינא לגרון וכלבו עימו וכו' כך אפילו שבע מנות שנטשו בני נח לא וכלו לעמוד בהם פרקו מהם ונתנום על ישראל . וא"כ כל העונשים הבאים על הא"י לא בעונם הוא רק כדאיתא בתר"ל בפסוק ונשא השעיר עליו את כל עונות עונות תם שהקב"ה נוטל העונות מישראל ומתנם על האומות . וכוה רגול על לשוני לומר כונת המדרש כי ישעיה ויקטרנו את ישראל לומר אם הללו ע"ז אף הללו ע"ז . אם הללו מגלי עריות אף הללו מגלי עריות אשר לכאורה מאמרים הוא סתום להיות כמסתפק למה אם הללו ע"ז אף הללו ע"ז . ה"ל למימר ע"ז . ה"ל למימר הללו ע"ז . אבל לפ"ז ניחא שאם איתו הללו נענשו עבור עון ע"ז כודאי אינם נענשים לפי שהם עבדו ע"ז שהרי פרק הקב"ה מהם גם שבע מנות . ונתנם לישראל אלא כל שבעין ישראל כל זאת כי נקטו על השעיר את כל עונות תם לכן דקדקו בלשונם אם הללו ע"ז אף הללו ע"ז : ובחטאת ישראל כל זאת . ולזה אמר גם כאן אין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל לפי שהם נושאים עונות תם ככל פשוט :

ביאור ה"י בישיבה בפסוק א"י מדבר בלשון

מג מקרי רבי יהורא לר"י ברי' ומוצא אני מר ממותא את האשה אל בגו האו . אל בגו אסך . כאן הבן חכם שא"ל כמי שאינו יודע לשאל לומר כגון מאן הלא בספרו אמר שלמה זה המקרא על האשה אשר היא מר ממות ובדודי לא אמרה על הנשים דקניות . גם מה זה שהשיב לו רב יהודא כגון אמך פה קדים ואמר כן . כל בהקדים מה דסמין ליה דבית הודר' חייא הוה מנערא לר' חייא וכי הוה משבח מידי איתיה לה אל רב והא קא מנערא לומר . אל דיינו מגדלות בנינו ומגילות אותנו מן החטא . פרש"י ז"ל מן ההרורי עבירה . נמצינו למדן שאף באשה רעה ביותר דיינו שמגלת אותנו מן החטא אף באדם שאין לו בנים . או שיש לו בנים ואינה מגדלת אותם מ' נמ"כ בה דבר טוב שמגלת את האדם מההרורי עבירה . אך בגמרא דגידה פרק כל הוד אל שמואל לרב יהודה שינא אחוה באמתך והשתן לחוק ופרין הא תניא כל האוחז באמה כאלו מביא מבול לעולם וכו' ומשני שאני רב יהודא דאית דמריה עליה דקרי שמואל עליה דרב יהודא אין זה ילוד אשה פי' שאין לו ההרורי עבירה . נמצא לגבי רב יהודא כמה קשה רעה שאין לו שמונה הימנה שמגלת אותו מן החטא . לכן יפה היתה שאלת הבן חכם לחביו ומוצא אני מר ממות את האשה כגון מאן . הלא אף אם יש בה כל הרעות דיינו שמגלת אותנו מן החטא' וגם אביו השיבו כהגון כגון אמך שהיא מנערת אותי ואין יוצא מזה שום פעולה טובה לפי שאין לי ההרורי עבירה ככל פשוט :

מז רב הוה סיפטר טר' חייא אל ר' חייא רחמנא ליצרך ממירי דקשי ממותא אל סי איבא מידי דקשי ממותא נפק דק ואשכח ומוצא אני מרמסות את האשה : הא דהוצרך לדקדק ולחפש זה המקרא של ומוצא אני מר ממות . כל בהקדים מאי דאית רבא אשה רעה וכתובתה מרובה גרסה בגידה דאמרי אינשי בחברתה ולא כסילוא . ופירשו התוספת ז"ל דרבא לטעמיה אזידס"ל נושא אדם על אשתו אבל להקנתנאי דפניו ארבא א"ל בתקנה זו לישא אשה על נשיו . והנה רבס"ל כרבא כרפי התו' דהא רב כי איקלע לאדרשיר אחר מאן הוה ליומא . לכן אמר מי איבא מידי דקשי ממות דליכא למימר שהיא אשה רעה דהא אפשר בתקנתא לישא אשה על אשתו בחברתה ולא כסילוא . נפק דק ואשכח שם זה הוא ללא יועיל דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה שאמרה שלמה בחכמתו שהיו לו טף נשים ואעפ"כ אמר המקרא הוה : מוז א"ר חמא בר חנינא כיון שנשא אדם אשה ע נותיו מתפקקין שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפך רצון מה' : פרש"י ז"ל מתפקקין נסתמין כמו אין פוקקין את החלוק

שדע שאין יכולים לקבל זרות רומיים אך זאת מחייבתן כי הם קנאזי בלא אל כעסוכי בהבליהם בטענת אשה שגירשה בעלה כלום יש זה על זה וכמו שכתבנו למעלה . והנה מה ראוי על ככה לומר פי גירושין לוי בית ישראל ע"כ כל לפי שראו שאלו לבבל הוא סבירא להו הטעם לפי שבית אדם משם ולא עלה על דעתם טעם השני כי לא היו יכולים לקבל גזירת רומיים לבד אף חני אעשה זאת בנוי נבל אכעיסם אלו הכורים שיבאו לבבל וירשיעו זה הגלות יותר מגלות רומיים והגיד להם את אשר יהיה באחרית הימים וכמו דמיותי עובדא דח"ל לר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל . וד"ק :

מח אין בן דני בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר כי רוח מלפני יעטיק ונשמות אני עשיתי כל טעם נכון לפי שכל הנשמות היו במעמד הר סיני כגודע מדברי חז"ל בפסוק כי את אשר ישנו עה ואת אשר איננו עה . והנה גם הקובץ בעי ברכות פ"ק על משאר"ל וכי מוזכר יציאת מצרים ליימות המשיח הביא כמה דעות הגדולים שמה שאר ל ימות בטלות לעתיד לבא קאי גם על ימות המשיח שמצות יהיו בטלות כמו בעה"ב . ולדעתו אומר אני כי תליא בהא חי כל הנביאים נתבאוו לימות המשיח . או ימא און בן העה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכות . דזה תדע דמרגלא נפומי לומר כמה שדרש"ו ר"ל שני ליימודים מפסוק אחד אשר אנכי מונך היום לעשותם . היום לעשותם ולא למחר לעשותם . היום לעשותם ולמחר ליטול שכרן . דמ"ל לדרוש שני ליימודים מפסוק אחד . אבל כד מעיינית שפיר הכל חדא הוא . לפי מה שנתנו המפרשים טעם לשבח על משאר"ל שכן מזהו בהאי עלמא ליכא לפי שהאדם הוא כפועל אצל הקב"ה ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף לכן כאשר יגיע סוף האדם למות והוא כמתים חפשי ובטל מן המצות וקו סוף פעולתו אז נוטל שכרו אבל בהאי עלמא שהוא עדיין עוסק בהעולה ומלאכת ה' אינו מגיע לו עדיין שום שכר . והנה חי לא היו המצות בטלות לע"ל לא היה נוטל גס למחר השכר דמ"ס למחר מהשת לבקראר"ל היו לעשותם ולא למחר לעשותם לפי שמצות בטלו לע"ל והראי היום לעשותם למחר ליטול שכרם למה אינו נוטל שכרו מיד בעה"ז לא כל לפי שלמחר הוא סוף און פעולתו א"כ מוכח דלא למחר לעשותם . ולכן מאן דאית ליה אין בין עה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכות לבד ולא שום שכר ע"כ כל דאין מצות בטלות לימות המשיח שאם היו בטלות היו מקבלים שכר מצות לימות המשיח דמקרי ג"כ סוף פעולתם . אבל חי נימא דנבאמת כל הנביאים נתבאוו לימות המשיח ואיבא שכר בהאי עלמא לימות המשיח כל דלא למחר לעשותם קאי נמי על ימות המשיח שהמצות יהיו בטלות . הדרך לקמא שאם המצות יהיו בטלות לימות המשיח א"כ מה יועילו כל הנשמות אשר עדיין לא באו לעולם ויקרים לבא בן דוד ואז לא יגיעו לכלל חיוב המצות לבן דוד און בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ויבואו לעולם קודם ביאת בן דוד לקיים המצות וד"ק :

ביאור הפלוגתא של און בין העה"ז לימות המשיח כו'

ביאור הגמרא היום לעשותם ולא למחר לעשותם וכו'

ג"כ בגמרא דה"ל כאלו שופך דמים א"כ ה"ל בכלל ש"ד ומצויים ב"כ על שניהם . וראיה ענומה היא מדור המבול שנענשו על השחתת זרע לבטלה כגודע מדור"ל ואי לא הווי מייפקדי לא הווי מיענשו כמו שאמרו בגמרא ע"ז ג"ע וש"ד מדאשכחן דאינענשו גוים על ייהווי . ומעתה אל יפלא ג"כ קושיית המורתי אשר הפליא להקשות בפרש"י ב"כ בחומש בפסוק ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו לרבות אשת איש וא"כ למה ארז"ל כל מי שאינו יודע כתיב געין וקידושין קשים לעולם יותר מזור המבול שגא אלה וכפא וגו' וכאוף פרטו ומתרגם רב יוסף מולרין בגין ומנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכתבי על כן תאכל הארץ . וגם דמי הים יאספו ואזו כדור המבול לא נגזרה גזיר' על דגים שבים שנאמר מכל אשר בחרה מתו ולא דגים שבים . והשתא לפרש"י שנכשלו גם כדור המבול באיסור א"כ היה להי"ג גם כדור המבול גזיר' על דגים שבים ע"כ תורף קו הגמרא הכל ולפ"ז ניחא שעל השחתת זרע היה יכול להענישם ועל עריו לא היה יכול להענישם דזה תדע כי שאול לר' אבהו כתיב וצוה אלהי על האדם על האדם היה הגיוני אדם נצטווה חוה לא נצטווה והסיבם ר' אבהו לאמר כתיב לאמר לחיבריו ונמא שגס חוה היתה בכלל האיברים עיין בב"ר . והנה אף חי דרשינן ויבול לא מוכל ללמוד שום לימוד מלאמר . דחי לא הוה כתיב לאמר הא אדם לבד נצטווה שבע מצות ולהכי אצטרך לאמר לגופא לאמר לאחריני ולדורות . אך אחרי אשר נפרש לאמר לדורות הבאים יקשה על האדם למה נאמר שחרי גם דורותיו נצטוו וכל לדרשה על האדם זה שפיכו דמי וכה"א שופך דם האדם וגו' . א"כ על ג"ע דנפק מן לאמר כדדרשינן בגמרא לאמר זה ג"ע א"כ להעניש לדור המבול דכי מפקת לאמר על ג"ע אין כתיב שום אזהרה כלל על דורות הבאים ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו . משא"כ עון ש"ד נפקא אשפיר מעל האדם שאחרי שנאמר לאמר לאמר לדורות הבאים ע"כ על האדם לשפיות דמים אחי . ובכלל שפיות דמים הוא השחתת זרע לבטלה וככל"ל יפה דרשו רז"ל ויבא אהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ ומלמד ששפכו זרעם על העצים ואבנים ועל זה ראויים היו לעונש כי בכלל זה העון

בכלל ש"ד . משא"כ על עריות לא הווי מיענשו מטעם הכל . כיאור וכוה כל טעם נכון על משאר"ל בב"ר ב"א נחש הקדמוני לתנו דמו של הכל מיד קין ח"ל הקב"ה לבן אנו אומר כל הורג לקין כב"ר יתיר . אשר זה רבים ראוי כן תמהו להיות זה האכזר שופך דם האדם גואל הדם של הכל לתבוע דמו . וגם מה זה היה תשוב' נחש הקב"ה ונתנית וטעם לומר לבן אנו אומר כל הורג לקין יתיר דמשמע שאלו אחר בא לתבוע דמו של הכל שפיר הוה עבד' והשתא ניחא מאד דודאי כל הנבראים לא באו לתבוע דמו של הכל מיד קין כי סבורים היו שלא נצטוו רק אדם והגיוני ועל האדם לגופא אחי להורות כי אדם נצטוו לבד וחוה ותולדותיו לא נצטוו . אך כאשר נתקלל הנחש על אשר הסית להאשה והוא היה יכול לפטור עצמו מן הדין כי לא פיתה רק לחוה לבד והוא לא היתה בכלל הגיוני אלא כל דלאמר קאי לאמר לאחריני וא"כ מייתר על האדם שהיה באמת גם אחרים נצטוו אלא כל דעל האדם לדרשה קאתי שנצטווה על ש"ד לבך עתה גרם הזמן שכא עתה לתבוע דמו של הכל . לבך יפה דן השופט כל הארץ דמיה"ט גופא שבאת אתה ולא שאר הבריות לפי שהם טעו לומר כי על האדם לא קאי על ש"ד אך מקללתך באת עכשיו לתבוע דמו א"כ גם קין שגג בדבר הזה כמו שטענו כל הבריו' ולכן אנו אומר כל הורג לקין יתיר . כי לאו מויד הוא ואינו חייב רק גלות ולא מיתה ככלל פשוט :

ג ר"א אומר כל שאינו עוסק כפ"ו כאלו שופך דמים ר"ע אומר כאלו ממעטאות חסות שנאמר כי כצ"ל אלקים עשה את האדם וכמ' דליוהואתם פרו דביו בו עזאי אומר פאלו שופך דמים וכאלו סמטאות הדמות אל לכו עזאי יש נאה דורש וכו' וזאתה נאה דורש ואין נאה מקיים . אל"ל סח אעשה

תירץ על קושיית המורתי כפדשת כראשית

ביאור הדבר כיאור הפלוגתא

מסכת יבמות

העשה שנפשי השקה בתורה אפסד לעולם שיתקיים ע"י אחרים
הדבר תמוה מאד הלא אלו לא היה כן עזאי דורש כאלו שפך
דמים וממעט הדמות היו לשאלו האין הוא מבטל מפ"ו מה
שהתורה אמרה בפירוש וא"ל לזה שם דרש - ל"ל דודאי גם הם
ידעו מזה שנפשו חשקה בתור דק אמה שהקדים כן עזאי כל מי
שאית עוסק בפרייה ורביה כאלו שפך דמים וממעט הדמות
מזה באו עליו לומר כי הוא נאה דורש ואינו מקיים שאין לו עוד
שום תירוח על מה דלא נסיב חף שנפשו חשקה בתורה - דזה
תדע מה שפרש"י ו"ל בחומש בפסוק ואתם פרו ורבו הנאמר
אחר המבול - פי' אחד שבאין הנאמר ואתם פרו ורבו למנוח
ולחובה - והראשונה שנאמר לאדם פרו ורבו הוא רק לבדדה
ולא למנוח - ועוד פי' שלכך נשמה נפשות פרייה ורביה כדי לסמכו
לפסוק שפך דם האדם ולכלם אלהים עשה את האדם לדורש
שכל שאינו מקיים פ"ו כאלו שפך דמים וממעט הדמות -
וגנה מאין האמר שאתם פרו ורבו הנאמר לאדה ר לברכה ולא
למנוח ל"ל הפעם אחרי שאתה ר פשהיה ב"ג היתה תורתו
אומנתו בנוכח במד"ל וימחשו בגן עדן לעבדה ולשמרה נתן לו
לעסוק בתורה וכן בתקוני האוהר שכל אלו שר התורה ומסר
לו ספר לאדם וע"ז נאמר זה ספר תולדות האדם - לכך היה
עשור מפ"ו - אבל אי ימחש שגם לאדם נאמר פרו ורבו למנוח
ולחובה אין אדם יכול לפטור עצמו בטענה שנפשו חשקה בתור
שהרי אדם כל עסקו היה בתורה בגן עדן ואעפ"כ נאמר לו פרו
ורבו - אך בזה יש חלק שאתה ר עדיין לבדו היה בעולם וזהו
צריך להיות עולם חפד רבנה - משא"כ עתה אפשר לפטור עצמו
בטענה זו אם תורתו אומנתו לבטל מפ"ו - וזה היתה שאלת
החכמים לכן עזאי אחרי שאתה דורש שמופין שכל שאינו מקיים
פ"ו כאלו שפך דמים וממעט הדמות - ע"כ צריך אתה לומר
כפרש"י שלכך נכתב כאן שנית ואתם פרו ורבו כדי לסמכו
לשפך דם האדם ולכלם אלהים לדורש הדרש ההוא - ולמה
אין דורש כפשוטו והראשונה נאמר לאדה ר לברכה ובאין
למנוח אלא ל"ל שאף באתה ר שהיתה תורתו אומנתו אעפ"כ
ננטיה בפ"ו וא"כ למה אתה נאה דורש ואין נאה מקיים ובאזה
טענה אתה רונה לפטור את עצמך - לכן השיבם מה אעשה
שנפשי חשקה בתורה ואפסד לעולם שיתקיים ע"י אחרים -
משא"כ נבי אדם דלא שייך אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים
שהרי נפשו יחידו ואין ללמוד משם כ"ל ודו"ק :

בא ונצחה יאמר שונה הרבנות אלפי ישראל מלמד שאין
הסכינה שורה על פחות פסני אלפים
ושני רבנות ישראל :

והכי איתא במדרש - למעלה רבב אלהים רבותים אלפי שאן -
ולמטה אומר שונה הרבנות אלפי ישראל מלמד שאין הסכינה
שורה על פחות משני אלפים ושני רבנות - הא דרמוה משה לנו
כאן בתורה שאין הסכינה שורה על פחות משני אלפים ושני
רבנות מה ל"מ בזה - ל"ל אחרי שאר"ל שפרשתו ויהי בנוסע
ובנחה נאמר כדי להפסיק בין פורענות לפורענות - פורענות
ראשונה מה היא ויסענו מהר ה' מלמד שסרו מאחרי המקום
פורענות שניה ויהי העם פמתאוננים - לזה בקם משתה רחמים
עליהם שלא יענשו לכך אמר והפסיק בפרשה זו של ובנחה
ועיין במהרש"א ור"ף בשבת פרק כל כתיבי טעם על ויהי
בנוסע ובי נראה טעם של ובנחה שכל הפסיק לפי שאם באנו
לדרוש כדעת הגמרא בע"ז פ"ק שדרשו בפסוק רבב אלהים
רבותים אלפי שאן אל תקרי שאן אלא שאין דה"ל רק ר"ח
אלפים - לא תוכל לדרוש כאן שאין הסכינה שורה על פחות
משני אלפים ושני רבנות שהוא ר"ב אלפים שהרי שאן פירושו
אלפי שאין שחסר מרבותיים שני אלפים - ואם נאמר כדעת
הגמרא כאן שאין הסכינה שורה פחות משני אלפים ושני רבב
ל"ל כדעת המ"פ יתרו ו"ל - רבב אלהים רבותיים אלפי שאן
מלמד שירד הקב"ה כ"ב חלק מלאכים שנאמר רבב אלהים
וגר מהו שאין שיתקיים שיהי ר"ב אף א"ל לדרוש שאן שאין

וכ"ל ויתרן במדרש שאן לשון שמו מלמד שירדו שניים לכלות
סוכאיהם של ישראל אם לא יקבלו התורה - והנה זה ידעת כי
מודעה רבא לאורייתא אי לאו דהדר קבלוה בימי אחאזש ואין
לך מודעה רבא מוה שירדו ר"ב אף שניים לכלות ישראל אם לא
יקבלו התורה לכך באשר סרו מאחרי המקום נכתבה פרשה זו
ובנחה יאמר שונה הרבנות אלפי ישראל - שאין הסכינה שורה
פחות משני אלפים ושני רבנות וזה שנאמר אלפי שאן אין
פירושו שאין אלא שירדו שניים לכלות ישראל - אם לא
יקבלו התורה א"כ אנוסים היו ואין בזה שום עון מה שסרו מאחרי
המקום כי מודעה רבא לאורייתא וזה היה פרשה של כבוד בין
פורענות לפורענות פירושו פירושו :

בב ת"ר בשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה
יוצא ויתן בחובה ואעפ"י שאין ראה לזכר זכר
לזכר שנאמר מקץ עשר שנים לשפת אהרם בארץ כנען וללמדך
שאין ישיבת ח"צה לארץ עולה מן הכנין :

פרש"י ו"ל שנאמר מקץ עשר שנים אז בא אברהם על הגר ולא
קודם לכן לפי שהמתין לשרה עשר שנים שתלד ולכנסו עשר
שנים לא ילדה בא על הגר - וללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה
מן הכנין משום דאיכא למימר עון ח"ל גורם שלא ילדה ולכך
המתין לשרה עשר שנים בארץ כנען ע"ש בחריבות - ופריך
בגמרא וילך מיצחק דכתיב ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו
את רבקה וכתיב ויצחק בן ששים שנה נולדת אחות - פי' ש"מ
דהמתין עשרים שנים וכו' ובתב הגאון מהרש"א ו"ל דקושית
המקאן הוא למד זכות א"י גורם בלא שינוי מקום להכי פריך
גילף מיצחק שהיה לו ר"ב זכות א"י ואעפ"כ המתין לרבקה עשר
שנים - אבל אי נמא דשינוי מקום דוקא גורם עם זכות א"י
מאי פריך גילף מיצחק דלמא יצחק היה צריך להמתין שהיה לו
לתלות בזה שלא שינה מקומו ע"ש - ואנא עני בתרי דהגאון
ה"ל לפ"ו מאי מקא' התו על המקאן דפריך וילף מיצחק הקאו
בתו והלא גם יצחק לא שהה יותר מי שנים לפי שלא היתה רק
בת שלש שנים כשנשאה ועד בת ר"ב אינה ראוי להו"ד והירצו
דמדו שים חלוקים הם - והשתא לפ"ד בגאון הל"ל איכא למימר
דקושית המקאן כן היא דאת"ל דכמספר שנים שנים הם גילף
מיצחק דאדי לפת מאברהם הדין הוא דבעי ישיבת א"י וגם שינוי
מקום בעו באברהם והדר יוציא - משא"כ אי ילפינן מיצחק
בישיבת א"י ללמד סגי שאם ישב עשר שנים עם אשתו בא"י ולא
ילדה יוציא ויתן בחובה וטובא איכא בנייהו וכו' :

בב א"ר יצחק יצחק אבינו עקר היה שנאמר ויער יצחק לח
לנוכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד

ששניהם עקרים היו אי הכי ויעהר לו ויעהר לרם מיבעי ליה לפי
שאינו רומח תפלה צריך לו צורך וכו' :
עין פרש"י בגמרא ומהרש"א - ואנא בגמרא רבא אחמוה
דודאי חף בלא הא דר' יצחק לפרש"י בחומש שפי' על לנוכח אשתו
זו עומדת בקרן זוית זו וזה עומד בקרן זוית זו ויקשה ג"כ ויעתר
להם מיבעי ליה והסבר מכרחת שהתפללו שניהם כי מי היה
יודע מי לא זכה להבנות - לזה אומר אני דלהכי לא פריך בלא
הא דר' יצחק ויעתר להם מיבעי ליה לפי דאיכא למימר כי
שניהם היו משתפקים מי שלא זכה להבנות וכל אחד היה מבקש
רחמים על חברו במד"ל המבקש רחמים על חברו והוא צריך
לחיותו דכר וכו' ובפסכת הגאון מהרש"א בא"י ונמצא זה עומד
בזוית זה ומתפלל על רבקה והיא התפללה עליו כשנשאה כי הוא
עק - אך קמי שמיא נליא הוה כי עקר היא ולא הוא ולכך לא הוה
קשה מידי ויעתר להם מ"ל - כי חף שניהם היו מהתפללים מן
הספק כל א' על חברו - התורה כתבה האמת ויעתר לו
כי רבקה לבדה עקרה היתה - אך השתא דא"ר יצחק כי גם
יצחק איכינו באמת עקר היה ויקשה ויעתר להם מ"ל - שהרי
גם תפלתה הועילה - ולכן משני לפי שאינו דומה תפלת צדיק
בין צדיק וכו' ודו"ק :

בב א"ר נחמן אמר רבא בר אבוח שרה אפסו אי לונת היתח
שנאמר

שנאמר ותתי שרי עקרה וגו' . ועתה חליקה לך כקוסית
 התו במילה על מה שדרשו רז"ל בפסוק וכאשר אבדתי אבדתי
 שאמרה אסתר כאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך לפי
 שכל יום כזונם ועכשיו ברצון . פי' ולכן היתה חסורה לחזור
 למדרכי והקשו בתולמה לא גירשה מדרכי מקודם והיתה
 מותרת לחזור . ותיירצו שם לפי שכל מעשה גט צריך פרסום
 והיו חוששין שלא יודע הדבר למלכות . והשתא קשה הא תינת
 התם שהיו ידאיים לפרסום הדבר בפני המלך כי היא היתה אשת
 מדרכי . אבל בני אברהם מאי איכא למימר הל' לנרשה
 ולא למסך אביסא ולא אס היה מגרשה אף שכא עליה פרעה
 או אביהו לך היתה נידונית בפניו ובאן אף אס היה מגרש בפומבי
 לא היה שום סכנה בדבר כי הם היו רוצים בזה שהיה פנויה .
 אבל לפי ז' נתיאחרי אשר שרה אהנו איילוני היתה ותמן תנינן
 דפ ק דיבמות כולן שנמאנו איילוניות צרות יתן מותרו ופירשו
 התום שם ובגטין דת' שאיילוניות קידושי טעות הם ולא בעי
 גט אף בהכיר בה והא דאמרין אין אדם עושה בעילתו בעילי זנות
 היינו בשאר מומין דוק מאד דעבדי אינשי דאחלי אבל איילוניות
 לא עבדי אינשי דמחיל ע"ם באריכות א' כלפ' ולא היה צריך
 להצדקה לגרשה כי אף אס הית' ה' נבעלת לפרע' או לא במילך
 היתה נידונית בפניו וגם מותרת היתה לחזור לו . וזוה
 תנין משאר רז"ל לפי שהיו ליבני הדור אומרים מאבימל כתעבר'
 שרה צר הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והיו הכל
 אומרים אברהם הוליד את יצחק . דלכאורה יקשה הלא לבני
 יצחק לא הוה לעו כלל לפי מה דק"ל ג' הוצא על בית ישראל
 הוליד כשר בין בפניו בין בא"א . ואי משום חשד דשרה אכתי
 לא פלטה מאה החמד אף כי אברהם הוליד את יצחק דלמא בא
 עליה גס אבימלך . אבל לפי ז' יתכן הכל כי בודאי אלו היו
 יודעים ששרה אהנו איילונית היתה נמנא שאין איסור א"א
 עליה והיתה נידונית בפניו . אף הס' הוכיחו לנפשם כי א"א
 שתייה איילונית לדעת התו בגטין דת' כי ודאי איילונית א"א
 שתתפשא . והקשו התוספת מהא דאמרין שרה אהנו איילוני
 היתה ונתפשה . ותיירצו שם דהתם מעשה גסים היה . והנה
 הרשעים ידרכו קסת לומר כי א"א שהיא היתה איילונית
 ונתרפאה בדרך הגם שהרי מאבימלך נתעברה שרה ולא הוה
 עבוד קב"ה ניסא לשקרא . אלא ע"כ שלא היתה איילונית
 כלל ונמנא שנידונית בא"א לכך צר הקב"ה קלסתר פניו של
 יצחק דומה לאברהם עד שהכל היו אומרים אברהם הוליד את
 יצחק וכמו שפירש ביפיה תואר שאחר ההולדה שגולד כשר . צר
 הקב"ה את קלסתר פניו דומה לאברהם ואס כן אפשר היה
 להיות ההולדה בדרך גס ובאמת איילונית היתה ואף אס יוצאו
 לעו לומר כי בא עליה אבימלך היתה נידונית בפניו ודק' :

גדולת יוסף היה כשכר זניעות שהיתה ברחל כנודע ממד' ל
 ועיין ביפיה תואר . והנה כל המעשים וזניעות שהיתה ברחל
 שמסר' סמימנים לללא אחותה הכל היה זכות אס נאמר דאשה
 לא מייפקדא אפ' . דאי נימא דמייפקדא לא היה בזה שום
 זכות כלל שמסרה הסמימנים לללא כי אדרבא היה לה להקדים
 עגמה לדבר מצוה שאר' ארז' לשכר לילה אחת שקדמה בכירה
 לנעירה קידמתה ארבעה חרות למלכות . אף כי אס היתה
 מצוה בעבירה ומכ' שאן לציאת הדיוק . אס לא שנאמר
 כי לא מייפקדא אפ' ראויה היתה בשכר זניעות שהיה בה
 לגאח ממנה מלכו לשאלו וליוסף כנודע . והנה הויכוח אשר היה
 בין רחל ליעקב שרחל אמרה הנה לי בניס תלתה הסירחון בו
 לומר אחרי דאשה לא מייפקדא אפ' ובאישית שמעיס זה מסרה
 הסמימנים לללא וכנו' ל' א"כ א"א לומר שעונה גרס' שלא ולדה
 וכקו' התוספת שאן לכך אמרה הנה ליבנים כי אהה הוא אשר
 לא זכות להכנות ויעקב הציבה כתיבת התוספת שאלו היה
 לחשש בו היה כן . אבל נהפוך הוא הקחת אלהים אנכי אשר
 מנע ממך פרי בטן ממך מנע וממני לא מנע אס כן אהה טועה
 בדבר הזה כי באמת אשה מייפקדא אפ' וזה עיבוד הוא מחמתך .
 ובאמת יפה כיונה רחל להלכה דק שהיתה עקרה כמרז' לפי
 שהקב"ה יתחזה לתפלתן של דיקים לכך ח'ל הקב"ה וכי כך
 עובין את המניקות לתלת הדבר בעונה ובאמת לא כן הוא
 כי בניך עתידים לעמוד לפני בנה ונאמן קאים ליה שתיקותא
 דאמא ש"מ דיפה כיונה להלכה כי אשה לא מייפקדא אפ' ואין
 להאשימה כלל על אשר מנע אלקים ממנה פרי בטן ודק' :
 ג' אמר ר'א בשם שמעון לומר רבו הנשמע . כך מצוה
 שלא לומר דבר שאינו נשמע . ובהאמר חובה
 שנאמר אל תוכח לך פושטאך הובח להכש
 ויאהבך :

הקשה בספר . האוה לענים מכל' לרבא דאמר חוכה מדכתיב
 אל תוכח לך הלא אף אס יהיה פירושו כפשוטו רמזה שלא
 להוכיחו נשי צריך לומר השלשן אל תוכח לך . ע"ש תירוצו .
 ולענד' ד' דמגופא דקרא מוכח העבירה והמונה שלא לומר דבר
 שאינו נשמע לפי שזה ידעת משאר רז"ל הנח להם מוטב . שיהיו
 שוגגים ואל יהיו מזידים . וזה שייך דוקא בעם הארץ שנידון
 כשוגג ואתה באת להוכיח עונו בודאי מצוה שלא להוכיחו
 להניחו להיות שוגג . אבל לחכם שיודע האיסור אינו מוסיף
 עליו שום עון כמה שמזיירו ואפשר שהוא באזכיר ואס יזכירו
 יסור מעונו ולא יפסיד בזה אס יהיה חכם וירצה להרע בניו
 כמה שיוכיחו אותם כי כבר הוא יודע האיסור לכך יפה אמר
 גלמה בחכמתו אל תוכח לך פן ישנאך שאתה מוסיף לו עון
 מוטב להיות שוגג ולא מויד הוכח לחכם ויאהבך כי לחכם אין
 אתה מוסיף שום עון פתוכחתך כי כבר יודע האיסור ולא שייך
 גביה שוגג אס כן מצינו להדיא כי עבירה לומר דבר שלא נשמע
 וכמרז' מוטב שיהיו שוגגים ודק' :

ג' מותר לשנות מפני רבי שלום שנאמר אבך צוח לפני
 פותו לאמר ב' האמרנו ליוסף אבא ש' וגו' :

ביאור
 החדר
 כפסוק
 ויחל אף
 יעקב
 ברחל
 שאמר
 הקב"ה
 ויביך
 עובין
 את
 פניו

מסכת יבמות

מוכת שלא היה נחמד בעיני אביו רק צויה עליהם שיפייסוהו
כדין פיוס אום לאחיו ורעהו ודוק :

גה ר' נתן אומר מצוה לשנות מפני דרכי שלום שנאמר
ויאמר שמואל איך אלך ושפט שאול והרגני

ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה באתי :

פרש"י ו'ל שהקב"ה צוה לשנות לשמואל מפני דרכי שלום והקב"ה
הגאון בח"א הלא באמת היה כן שהלך לזבוח ותיקן שם ש"מ

עיקר הליכתו היה למצוא את דוד וזה היה צריך לשנות מפני
דרכי שלום והוא תמוה מאוד וכי מפני זה שיעשה שני דברים

ויגיד דבר אחד ויקרא בזה שינוי דבר ובייתר תמוה מכל למילף
מזה דרכי שלום הלא שמואל אמר איך אלך ושמע שאול והרגני

ובדלוי אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. ו'ל בהבין פשטא
דקרא אשר אמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ובמקום

דקטיע היוקא שאני כמדול בפסחים וקדושין מה היה
אשר השיבו הקב"ה עגלת בקר תקח בידך בדלוי שצ"ל תירוצי

לא נבעלו להגיד חזים הצטרפות שהיה לו לילך לאותו מקום אם
יקבלו ממנו איום תירוק והתנגלות. וכלע"ד ע"פ מאש"ל

בפסוק משה ואהרן בפהניו ושמואל בקראי שמו שקול היה
שמואל במשה ואהרן במשה מה כתיב לא חמור אחד מהם

נשאתי אף כשהלך בצרכיהן של ישראל למדון לא נטל חמור
מישראל. אף שמואל כן כשהלך בצרכיהן של ישראל

להמליך עליהם מלך לא לקח משלהם כגוים רק משל עצמו שנא'
ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך נמנינו למדון שנמנעה היה

שקול שמואל במשה. וכן בגמרא דתענית פ"ק אמרו
שקול שמואל במשה מה משה לא נתבטלו מעשה ידיו בחייו אף

שמואל כן. והנה שמואל חש לפנשו כי יוודע הדבר
סהרי חסבו בגמרא זה לצניעות בשאול אשר דבר המלוכה לא

הגיד וכאן מתיירא היה שמואל לפנשו כי יתגלו הדברים
בדבר המלוכה ולא יועיל שום התנגלות בעולם. דק הקב"ה

השיבו כי מורא לא יעלה על ראשו בדברה הזה כי א"א לשאול
להרגו שכל זמן ששמואל קיים לא יבטלו מעשיו ידיו בחייו ואם

ימות שמואל אפשר לדוד למלוך. אף זה שקול שמואל
במשה שאינם בטלים מעשה ידיו בחייו רואים אנו ממעשיו

שדומים הם למעשה משה וכמדול במדרש הגל' מה משה לא
חמור אחד מהם כשאתי אף שמואל כן כשהלך למסוח מלך לא

נטל משל ישראל כגוים רק משלו. לזה יפה השיבו הקב"ה
באשר אמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וחש לפנשו

כי יוודע הדבר באמיתות שלא יועיל שום התנגלות בעולם
לומר כי הלך בעסק אחר. ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך

ואמרת לזבוח באתי ואני לקחתי משליו ולא משל ציבור ואם כן
שקול אני במשה ולא יבטלו מעשה ידיו בחייו וכל זמן אשר אני

חי לא תבין מלכות דוד ולא יפא טבעו בעולם כמדול עדיין
שאול קיים ואין טבעך יונא בעולם. וא"כ אין לך לירא

כלום שיהרג אותך. כי ירגה כקיומך וכגול'. ואם כן
אחרי אשר לא היה שום סכנה בדבר שיהרגו היה לו להגיד

בפירוש בדבר המלוכה שהרי לא יהרגו גם אחרי אשר יהיה
כודע לו אמיתית הדבר וכל"מ לא יפרש בפירו' דבר המלוכה
מפני דרכי שלום ודוק :

נט אמר רב הונא לא ניתן פריעת מילה לאברהם
אבינו שנאמר בעת החיאת אמר ה' אל יהושע עשה

לך חרות צורים וגו' וירלם הנך דלא מהול כלל דכתיב בי פול'
היו כל חטם היוצאים וכל העם היולדים בדרך בצאתם

ממצרים לא מילי. א"כ מאי טוב ומאי טוב אלא לפריעה וכו'.
ובמדבר מ"ט לא מהול. משום דלא נשבה להם רוח צפונית :

מלו דהיינו שמלו ולא פרעוהו'ל כאנוגא מלו כלל ועל אמתן
שלא פרעו דהיינו אלו היולדים בדרך עלונו נאמר שוב ושנית .

ע"כ תורף קושית הרב הגל' . ואף כי לעב"ד דברו תמוהים
מה נשתנו אלו מאלו להיות היולדים בדרך גימולים בלא פריעה

דאי משום חולשא דאורחא לא היה להם לימול כלל ומאן פלג
להו שלא יהיה סכנה בדבר במילה לחודה בלא פריעה מ"מ אי

תניא תניא וכתוב בספר הישר של הגאון הגל' אמרתי לתרן
הקושיא עגומה הגול' שלא היה יכול להקשות אגופא דקרא

לחודא בלא הא דרבה . דזה תדע מ"ש המפרשים טעם נכון
על אברהם שקיים כל התורה ולא נתן אל לבו לימול בשב

עדתו עד שנצטוו מפי הגבורה . לפי גדול המצוה ועשה
ממני שאינו מצווה ועושה . ונכל המצות שקיים אברהם

עד שלא נצטוו היה יכול לקיים עוד שנית אחר הגיוני להעית
מצווה ועושה . משא"כ מילת בשרו א"א לקיים שני פעמים

לכך המתין במצו' זו עד שנצטווה מפי הגבורה כמו כן איכא
למימר טעם נכון לדברי הגאון המחבר הגול' שכל העם

היוצאי ממצרים ידעו כי לא יכנסו לארץ כמדול בפסוק תביאמו
ותסעמו תביאמו ותטענו לא נאמר קיימו בעמים מצות פריע

אף שלא נצטוו . משא"כ העם היולדים בדרך ידעו שקודם
שיכנסו לארץ יצטוו על הפריע כמדול בפסוק וזה הדבר אשר

מל יהושע שא"ל יהוש' מה אהם סבורי שאתם נכנסים לארץ קוד'
שתקיימו המילה . א"כ ידעו העם היולדים כי קודם

שיכנסו לא"י יצטוו ע"ז לא מלו עצמם דהיינו שלא פרעו את
עצמם עד שבא יהושע כדי שיהיו ממונים ועושים וזה הפירוש

בגופא דקרא היה סבור גם המקשן שלא שאל טעמא דקרא
ובמדבר מ"ט לא מהול . אף אמרי' דרבה בר רב הונא דאמר

לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ולא אמר רבותי שפי
דאף למשה לא נתנה עד שבא יהושע אלא ש"מ דל' כפי התו'

דבימי משה היה הלכה למשה מסיני ואתא יהושע ואסמיכין
אקרא א"כ א"א לפרש כפי הגל' שאותן היוצאים ממצרים פרעו

עצמם לפי שלא יצטוו . והיולדים בדרך מלו ולא פרעו
שהמתינו עד שיצטוו עוד . שהרי לדברי רבה נצטוו בימי משה

רק שבא יהושע ואסמכינהו אקרא ו'ל דפי' לא מלו הוא שלא מלו
כלל פריך שפיר תרתי ודלמא הנך דלא מהול כלל וגם במדבר

מ"ט לא מהול . וזוה תבין דברי התוספת בד' לא נתנה
פריעת מילה לאברהם ומ"מ אברהם פרע מילתו אע"ג

דלא נצטווה כדאמרינן ב'ר דאפי' עירובי תבשילין קיים .
ואם תאמר אם לא נתנה פריעה עד יהושע היכי גמרינן מנייה

הא כתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מנעתה .
ויש לומר דהלכה למשה מסיני הוא ואתא יהושע ואסמכינהו

אקרא . אשר דברי התוספת תמוהין מה רצו בזה לומר
דמ"מ אברהם פרע מילתו . וגם למה לא הקפידו קושיא זו

דהיכי גמרינן מיהושע האכתי' אלה המצות וכו' . לפי דהתוס'
רצו לתרן מה דנקט רבה לא נתנה פריעת מילה לאברהם ה'ל

למימר עד יהושע לא הוה פריעה . לכך באו לתרן דמ"מ
אברהם פרע מילתו וא"א למנקט בתמא דעד יהושע לא הוה

פריעה . ולזה הקשו כיון דאברהם פרע מילתו איכא
למימר מה דנקט לא נתנה פריעת מילה לאברהם לאו דוקא

דה"ה בימי משה לא נתנה ומה דנקט לאברהם אבינו לדיוקא
אתי דלא נתנה לאברהם ואפי' קיים . דבשלימא אי אמרת דלא

קיים אברהם פריעה . ע"כ מה שאמר לא נתנה פריעה
לאברהם להאי דיוקא אתי דלא נתנה פריעה לאברהם אכל

למשה נתנה . אף השתא דאמרת דאברהם קיים פריעה איכא
למימר דגם למשה לא נתנה פריעה . רק דנקט
לאברהם להודיע גדולתו שאף על פי שלא נתנה לו קיים
פריעה . לזה הקשו אי לא נתנה למשה עד יהושע היכי
גמרינן מנייה הא כתיב אלה המצות וכו' . ויש לומר
דהלכה למשה מסיני הוא ואתא יהושע ואסמכינהו אקרא

מסכת יבמות

שהיו ארבעים שנה כנויפה . כדי שהיו שלשים שנה שלמים
כנויפה שהוא כמו נידוי שלשים יום וכנולד דרך
בגיתו לית להו חתנות . מתיבב יוסף
ויתחתן שלמה את בת פרעה מלך
מצרים . גיורי גיירחוב . והא מצרית ראשונחחיא . אמר
רבפא אגן משלמה ניקוונתיב . שלמה לאנסיב מידי שנאמר
מכל העמים אשר אמו הגו בהם ובק שלמה לאהבה ואלא
קשיא ויתחתן מתוך ארבה שאהבה מעלח עליו הכתוב כאלו
נתחתו בה .

פרש"י וזל שלמה לא נסיב מידי דרך ונות היה מתכוין ולא
לאישות דכתיב בהם דבק שלמה לאהבה שהוא דרך ונות ולא
אישות ע"כ . ועל והא מצרית ראשונה היא פרש"י זל
ואפילו גיירה מ"מ מצרית ראשונה היא ופ"ה קרי ליה חתנות .
והקשו בתוספת פשיטא דשייך בה חתנות אם בגיירה דהא
תפסי בה קידושין . ונראה דהכי פריך והא מצרית
ראשונה היא והאיך נשאה שלמה אפר בגירות ע"כ . והקשה
הגאון מהרש"א ב"ה דבשלמא לפירוש התוספת דפריך האיך
נשאה שלמה ע"כ זל דגיירה דאי לא גיירה אפילו בנות הוה
אסורא ליה . אבל לפי פרש"י זל פשיטא כי קושית המקשן
הוא על ליבא דחיתון דכתיב בקרא ויתחתן . למה ליה
למייר גיורי גיירה . ה"ל לשמויי בקיבור מתוך אהבה
שאהבה מעלה כאלו נתחתן ע"כ קושית הגאון הכלל .
ולעד כ' דל"ק מ' אחרי אשר לדעת הגאון הכלל שכתב בעצמו
דאי לא גיירה בנות נמי הוה אסורה ליה א"כ האיך היה יכול
לתרץ מתוך אהבה שאהבה מעלה עליו כאלו נתחתן מה לי
אהבה שהוא ונות ומה לי חיתון אם לא בגיירה תרווייהו אסורי
היו לשלמה . לכך הוה נריך לתרץ תחלה בגיירה ואם כן
באהבה שאהבה לא עביד איסורא כ"כ שהוא רק דרך ונות ולא
אישות . ספיר קאמר מתוך אהבה שאהבה מעלה
כאלו נתחתן שהחיתון חמיר טפי אחר הגריות וכמו פשיטא
הגאון הכלל בעצמו . וגם מה שהקשו התו על פרש"י הכלל
דפשיטא דשייך חתנות בגי מצרית דהא תפסי בה קידושין .
זל ג"כ לתרץ דכרי רש"י דמ"מ תיקשי האי קרא לר' שבנ . דס"ל
דאפילו חיבי עשה מצרי ואדומי לא תפסי בה קידושין תיקשי
לדידיה האי קרא דויתחתן ככלע"ד :

כב . עמו ומאב אסורין וכו' . מנה אמר ר' יוחנן דאמר
קרא ובראות שאול את דוד וצאל לקראת הפלשת' .
ויאמר בן מי זה הגער . ולא ידע ליה נהא כתיב ויהי לו נושא
כליו וכו' . אל צא ושאל עליו אי מפרץ קאתי אי מורח קאתי .
אי מפרץ אתי מלכא הוה שהמלך פורץ גרו וכו' אי מורח אתי
השיבא בעלמא הוי . פ"ט הוה משאיל עליה משום מאניה .
דכתיב וילבש שאול את רוד מריו . מאי מדיו כמרתו .
ובתיב ביה בשאול משכמו ומעלח גבוה מכל העם אמר מאי האי
דאתרמו ליה סאנאי ש"מ סלכא ראה ין אל רואג עדש אתח
משאיל עליו אם ראוי הוא למלכות אם לאו . שאל עליו
אם ראוי הוא לנא בקהל או לאו משום דאתי מרות חמאביה .
אל צא ושאל עליו בבית המדרש :

המאמר הלו הוא נפלא מאד ועצמו מספר כל הקושיות ולא
נזכיר רק קצת מהם . אשר מאד יפלא על שאול אשר
בתחלה מאי קסבר להלביש לדוד הקטן את מדיו אשר משכמו
ומעלה גבוה מכל הפס . ועוד שנית מה זה אשר השיבו
דואג עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות צא ושאל
אם ראוי לנא בקהל או לאו . הלא אם יתרוהו לנא בקהל
פדיין לא ידע שאול אי מלכא הוי . או חשיבא הוי . וזולת
שאר דקדוקים המה רבו וז"א להעלות הכל ככתב . וזל
להקדים מ"ס כספר עשרה מאמרות וכפירוש ענינים נפלאים
כפסוק מה שאמר יהונתן לדוד נפלאות אהבתך לי מאהבת גשים
ותוכן הענין הוא שלום רמו יהונתן כי א"א להיות כסא דוד מוכן

הוא לא בא האי תנא להשמיענו כזה דלא נתנה פריע' לאברהם
שבימי משה נתנה בהלכה למשה בסיני דכלא זה ידעין ספיר
דכבר נטשו דל"כ הכי גמירין מיני רק בא להשמיענו דלא
נתן פריע' לאברהם ופ"ה קיימה ולזה באמת רמו הכתו בפסו
וזה הדבר אשר מל יהושע עפ"י משאר זל כל הנביאים נתנבאו
ככה ומשה נתנבא כזה הדבר לכך אמר וזה הדבר אשר מל
יהושע מה שמל יהושע הוא זה הדבר שכבר היה הלכה למשה
מסיני ואתא יהושע ואסמכינהו אקרא . ואמינא טעם לשבח
למה באמת לא נתנה פריעת מילה עד יהושע . ולא קיימוס
במעשה עד ואתא יהושע ואסמכינהו אקרא שלא ניתן לכתוב
פריעה עדיין וזה המצוה להיות ישראל מובדלים בשני סימני טהרה כמו
בין הבהמה הטהורה לטמאה . לפי שנודע שיש בזה ארבע
היושע מלכות שמתולד ממל וארבעת ושפן וחזיר שיש להם סימן טהרה
בצט ממלאת הקליפות והם באים בסימן אחד לכך נמצאים
באמות ניומלי כמונו אבל הם מובדלים מפריעה ואלו וכינו
להויה משה מכנים ישראל לדרך ולא היה שום דביקות לשום
קליפה בהקדושה היה די בסי' טהרה אחד אבל באשר הכניסם
יהושע לדרך פני יהושע כפני לבנה ומקטרוה הירח אשר בעו"ה
ניתן רשות להחיותו לוכנס להקדושה וכמו שהמתיק אמר
זל זה הסוד בספרו על הזוהר שיעור ר' ע"ל מה בא על טומאת
מקדש וקדשו שאז כנס החינוכי וכביכול משמא את הקדש
ויש להם דביקות וכאים בסימן טהרה אחד הוכרחו ישראל להיות
נבדלים מן העמים בשני סימני טהרה מילה ופריעה להבדיל
בין ישראל לעמיסוכין טמא לשאר ולזה רמו אותו רשע בי מרא'
צורים ארמנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב שדרשו דל'
צופה אתי מה שעתידים לעשות בצורים כימי יהושע שאז יקיימו
מצות פריעה וכוה יהיה עם לבדד ובגוים לא יתחשב . כי הם
באים בסימן אחד וישראל בשנים וכנ"ל ודק :

פ"ה כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה
יום שלא נשכה בהם רוח צפונית בחצי הלילה שנא' ויהי בחצי
הלילה וז' אהבה כלבבור . מאי קמ"ל דעת דרון מילתא היא :
פרש"י זל כיון דחצי הלילה הוא עת רצון אף כי נזופים פיו
ישראל ארבעים שנה במדבר מ"מ נשכה להם רוח צפונית בחצי
הלילה . הגה יפלא מאד על מאמר זה דודאי אי היה ראיה
מוכחת ע"ז שנשכה רוח צפונית בחצי הלילה אף באותן ארבע'
שנה שהיו נזופים . ע"כ זל טעם על זה שנשכה להם רוח צפונית
בחצי הלילה . היינו זריכים לדברי אגדא זו לפי שעת
רצון מילתא היא . אף הא גופא מכל' להאי תנא למילתא מקרא
דויהי בחצי הלילה שנשכה להם רוח צפונית באותן שנים שהיו
נזופים . זל דס"ל להאי תנא כי זריכי' אנו לומר כי ארבעים
שנה שהיו ישראל נזופין לא היו כנויפה באותן ארבעים שנה רק
שלשים שנה . וחלק רביעית מאותן ארבעים שנה לא היו
כנויפה . ולכן תלה האי תנא החלק רביעית באותן ארבעים
שנה שלא היו כנויפה הוא בחצי הלילה שמתחיל הלילה ואילןשהוא
עת רצון תמיד ועת רצון מילתא היא לא היו כנויפה אף
באותן ארבעים שנה . כי ודאי לפי התוספת זל שפירשו כאן
שארבעים שנה שהיו ישראל כנויפה היה בעון מרגלים .

מפורש להדיא בקרא טעם הדבר של ארבעים שנה כמספר
הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום . יום לשנה . אבל
לפרש"י זל שפירש הכנויפה של ישראל היה בעון העגל לא
ידענו טעם המנין של ארבעים שנה . וזל לפי מאי דק"ל
במרא כנויפה דידהו הוה כנידוי דיקן שהוא שלשים יום ולפי
החשבון של יום לשנה היה מהראוי להיות ישראל שלשים שנה
כנויפה א"כ הוציא חלק רביעית מן ארבעים שנה כל חצי לילה
שלא היו כנויפה לא תמצא רק שלשים שנה שלימות והוא מספר
שלשים לנידוי . אף זה גופא שנאמר מה שנאמר חלק רביעית
מין מ' שנה ההם הוא כל חצי לילה לזה השמיענו התנא לפי דעת
רצון מילתא היא א"ה היה להיות כנויפה בעת רצון לכן נגזר עליהם

פ"ה
הטעם
למה
כמה
פריעה
עדיין
בין הבהמה
הטהורה
לטמאה .
לפי שנודע
שיש בזה
ארבע
היושע
מלכות
שמתולד
ממל
וארבעת
ושפן
וחזיר
שיש להם
סימן
טהרה
בצט
ממלאת
הקליפות
והם באים
בסימן
אחד
לכך נמצאים
באמות
ניומלי
כמונו
אבל הם
מובדלים
מפריעה
ואלו וכינו
להויה
משה
מכנים
ישראל
לדרך
ולא היה
שום
דביקות
לשום
קליפה
בהקדושה
היה די
בסי' טהרה
אחד
אבל באשר
הכניסם
יהושע
לדרך
פני יהושע
כפני
לבנה
ומקטרוה
הירח
אשר
בעו"ה
ניתן
רשות
להחיותו
לוכנס
להקדושה
וכמו
שהמתיק
אמר
זל זה
הסוד
בספרו
על הזוהר
שיעור
ר' ע"ל
מה בא
על טומאת
מקדש
וקדשו
שאז
כנס
החינוכי
וכביכול
משמא
את
הקדש
ויש
להם
דביקות
וכאים
בסימן
טהרה
אחד
הוכרחו
ישראל
להיות
נבדלים
מן
העמים
בשני
סימני
טהרה
מילה
ופריעה
להבדיל
בין
ישראל
לעמיסוכין
טמא
לשאר
ולזה
רמו
אותו
רשע
בי
מרא'
צורים
ארמנו
הן
עם
לבדד
ישכון
ובגוים
לא
יתחשב
שדרשו
דל'
צופה
אתי
מה
שעתידים
לעשות
בצורים
כימי
יהושע
שאז
יקיימו
מצות
פריעה
וכוה
יהיה
עם
לבדד
ובגוים
לא
יתחשב .
כי הם
באים
בסימן
אחד
וישראל
בשנים
וכנ"ל
ודק :

מוסבת יבמות

רק בהקדים מלכות שאלו כמו שקדמה רחל ללוא והבינה כשא
ללוא חמותה כבוד ברתא מקננת לחמה והוכן כשא ללוא ע"י
רחל כמו כן הוקדם מלכות שאלו מרחל למלכות יהודה שהוא
מלכה וכן לעתיד יהיה הוכן כשא מלכות דוד ע"י משיח בן יוסף
שהוא מרחל ולכן אמר יהונתן לדוד אתה הריה למלך ואני אחיה
לך למאנה ולזה רמז ג"כ בפלאת הכתן כי מאהבת נשים
עייקא כמות שהיתה אהבת רחל ללוא בדוגמא זו ממש היה
אהבת דוד ויהונתן אהבה שאינה תלויה בדבר רק מאת ה' היתה
זאת ולכן מסר יהודה נפשו על בנימין ביותר כי ידע כי מלכותו
לא תכון עד שימלך בנימין תלמה וכו' רמז על לשוני לומר
שא"כ ר"ל במדרש שאמר השבטים מלכות מדוינים אלו עם אלו
אין מה איכות לן אשר לכבוד יפלא על שבטי יה לית בן און מה
אכפת לן אבל לפי נתיחא כי ידעו מה שבכנס יהודה בעובי
הקורה עבור בנימין לכבוד עצמו דרש להכין באמת כשא ע"י
בנימין וכו' לכן כשא נ"ג אלו יהודה אמרו מלכות מדוינים
אלו עם אלו לפי שיהודה הוא מלך לכן הוא ראש המדברים ואין
מה אכפת לן רק שאלו תפס לעצמו כי כל הכבוד הגיעו
כבוד רחל וכאשר ר"ל במגילה פ"ק בשכר נגיעות שהיתה ברחל
זכות ונ"ג ממנה שאלו וכו' ואמר בן מתי נגיעות ומפרש שנות
נגיעות היה ברחל שמערה הסמיך ללוא ע"ש באריות וכו' כ
פ"ב אך הוי גופא דעובדא מה שמערה הסמיך ללוא מי
נימא דהוי זכות אול תליא בהא מי נתיחא דאשה מיפקדא
אפרי וד"ב חו"ל וכו' שהארבנו בזה למעלה במסכתא זו
דאי נתיחא דאשה מיפקדא ח"ו ל"ה היה בזה שום זכות שהקדימה
את ללוא לפניה דהא חתולו במזוה בעבירה גבי נשותיו שנוט
אר"ל לעולם יקדים חסם עצמו לדבר מזוה שבכר לילה אחת
שקדמתה בכירה לעצירה קדמתה ארבע דורות למלכות
ומ"ש כאן גבי ביאת מצוה מהראוי היה שתקדים לחותה
אבל מי נתיחא דל"ה מיפקדא ח"ו וחששה לבנימין אחותה שפיר
קעבדא ויש בזה זכות כמה שמערה הסמיך ללוא וע"כ
שאלו אשר קינה כדוד ולדעתו לא הומלך להכין בשל לדוד רק
שמלך מעצמו בשכר נגיעות שהיה ברחל ע"כ הוה ס"ל דאשה לא
מיפקדא ח"ו והנה נ"ה תבין מקרא מלא בשמואל ח'
ויתר ח"ף שאלו ביהונתן ויחמו לו בן נעות המדרות בומר אתה
בן ישי לבשתך ולבשאת ערות חמך פרש"ל בן נעות
המדרות נעות הוא לשון כרס לפי שבמעשה פילגש בגבע אשר
החרימו ישראל ואמרו חרור האיש אשר יתן את בתו לבנימין
ולבסוף מצאו החרה לשבועתם כמאמר הכתוב ואסתפתם לכם
נשים שכל אבנימין חטף לעצמו אשה מבנות ישראל ואמו
של יהונתן חטפה את שאלו וחשב זה שאלו לפריצות ולכן קראו
בן נעות המדרות לפי שנעות הוא לשון כרס ואחותו מעשה
היה בכרס אשר היו בנות ישראל יונקות וחלות בכרמים ע"ש
באריות והנה בזה יש לתרץ מעשה אמו של יהונתן כי
חכמתית היתה והיתה יודעת לקרש כי א"ל להתרה זו לחטוף
להם נשים ועשתה הלכה למעשה להורות הוראה זו כי שבעת
ישראל מתחלה שלא כדן היתה כי זה תדע משאר"ל בירושלמי
אשר בתחלה מה שאמרו חרור האיש אשר יתן בתו לבנימין מקרא
קראו ורחקו וקראו וקראו וקראו וקראו וקראו וקראו וקראו וקראו
אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהו"ל מקרא קראו וקראו וקראו וקראו
וקהל גוים יהיה חמך פי בתחלה אמרו מאחר שאפרים ומנשה
הם כראובן ושמעון וכללים ככלל שנים עשר שבטים א"כ בנימין
אינו נחשב לשבט כלל אך לטוף קראו שאמר הכתוב גוי וקהל
גוים יהיה חמך גוי זה בנימין קהל גוים זה אפרים ומנשה מזה
למדו שגם בנימין הוא ככלל השבטים וע"ש באריות כמצינו
למדן אלו היו יודעים ישראל מתחלה שגם בנימין הוא ככלל
השבטים לא היו מרחיקין אותו ושבעתם בטעות היתה
והנה בכמה ספרים הובא סברא זו ולכן מלכות שאלו לא היתה
קיימת לפי שהיה מבנימין ובנימין לא אקרי שבט כלל אך אם
נחמו דבנימין אינו נחשב ככלל השבטי יפלא ח"ו על הולדתו

לחיות יותר כנגדו דמי כלע"ד אחרי אשר נודע כי יוסף תחת
יצירתו היה נקבה ונתחלף בטען אמו וכמו שידר הפייטן ביוצר
אל"ה ולי נתיחא דאשה מיפקדא ח"ו אך רחל שלא ילדה
רק יוסף וחמותו נקבה וע"י הדן שפ"ו הוא זכר ונקבה נריכ'
היתה להוליד זכר ולכן אמרה יוסף ל"ה בן אחר כי בהולדת
יוסף לא יצאה יח וכו' לכן חרה אפו של שאלו ביהונתן ואמר
בן נעות המדרות שאמך ינחם ויגדר העולם ועשתה פריצות
גדול בהיפך אשר בנות ישראל לחטוף אחיו והיו יכולים
לתרץ מעשיה כי בזה באת להורות כי שבעת ישראל בטעות
היה במה שרחקו לבנימין כי באות גס בנימין נחשב ככלל
השבטים והרשיה היתה מוכתה שאם לא היה נחשב ככלל
השבטים לא היה נולד כלל ו"ל שכן נולד כיו שתקיים רחל
בנות פ"ו שהרי אשה לא מיפקדא ח"ו אך אחרי אשר אתה
בומר בכין ישי שדוד יהיה מלך ואתה תהיה לו למאנה לפי דלדך
ס"ל שכל מלכותי הוא רק לבנות כשא ח"ו וע"כ ס"ל כי לא
היתה מלכותי בשכר נגיעות שהיתה ברחל ולפי ד"ל דל"ה
מיפקדא ח"ו ולא היה בזה שום זכות כמה שמערה רחל הסמיך
ללוא והוא לבשתך ולבשאת ערות חמך דאחרי ד"ל דל"ה
מיפקדא ח"ו יחמו כי הולדת בנימין היה משוכקו פ"ו
לרחל ובאמת בנימין אינו ככלל השבטים והוא לבשתך
שהמלוכה שלנו אינו רק לבנות כשא דוד ולא בשכר נגיעות שהיתה
ברחל וגם הוא פריצות מאיך אחרי דבנימין לא אקרי שבט
וכ"ל הדרך לקחא כי ח"ף חס נתיחא אשה שאלו בשכר נגיעות
שהיה ברחל לא ינח מידי הפך חס מלכותו היה נחשב כמלכות
זכ"ל למלכות ע"י רחל חו"ל רחל בשכר נגיעות ולכן לאו מלכות
אקרי כלל כנודע מכמה ספרי המפרשים שכן נענש בהריגת
כוח ח"ף כי היו מורדים במלכות מטעם דל"ה אקרי מלך כלל
לכן וילגם שאלו את דוד מדיו ואמר לדוחג נח ושל עליו מי
מפרץ אתי מלכת הוי ואי מורח אתי חשיבא בעלמא הוי וא"כ מאי
האי דתירמי ליה מאנאי ע"מ דמלכותי לאו מלכות הוא כלל
ולכן אתרמי מאנאי לחשיבא בעלמא והנה אי הוה ס"ל לשאלו כי
מלכותו הוא לבנות מלכות בית דוד ח"כ הוה דע כנפשים כי הוא
מלך ממש שהרי מוכרת להיות בן להיות המלוכה לרחל וא"כ
ללוא וכ"ל אלא ז"ל דשאלו דימה כנפשו כי מלכותו הוא בשכר
הנגיעות שהיה ברחל וע"כ אי נתיחא דנחשב זה לרחל לזכות ז"ל
דאשה לא מיפקדא ח"ו וכ"ל וכוה תל"ג א"כ היתר עמומי
ומואבי דזה ידעת פלוגתת ב"ש וז' הפ"ה על יבמותו ש"כ
אמרים מצות פ"ו שני זכרים ושני נקבות וז' אמורים זכר
ונקבה וטעם פלוגתתן הוא ע"י יסוד כנודע וע"כ ח"כ
יותר זכרים ושני נקבות והנה ב"ש ליק גוברייתו של עולם
דכתיב ותוסף ללדת את אחיו את הכל קין וחמותו והכל
ותאומתו ובתוב כי שת"ל אלהים זרע יחר תחת הכל כי
הרגו קין פרש"ל אלא תשלומין בעי ולא כפי בלא שני
זכרים ושני נקבות וא"כ לדעת ב"ש ליק מהא ש"מ ד"ל כי
אשה מיפקדא ח"ו ושרתה חוה תשלומין תחת הכל כי הרגו
קין ולדעה זו א"ל לומר שתאומה יתירה נולדה עם הכל דהא
יותר זכרים ושני נקבות ח"כ כלל והנה איסור עמומי
ומואבי מה שרצו לאסור ח"ף הנקבות הודעתך כבר נחשב
שראים לאסור מאס פסול ממורות שכל לוט על בתו אך
בגמרא אמרו ש"כ מותר בבתו ואת מפני מה לא נשא אדם את
בתו כדי שישא קין את אחותו מאס עולם חסד יבנה
ולדעת האוסרים עמומי ומואבי ח"ף נקבותיהן מאס פסול
ממורות הוה ס"ל דתאומה יתירה נולדה עם הכל וא"כ למה
לא נשא אדם את בתו אלא ז"ל דב"כ אסור בבתו וא"כ ע"כ הוה
ס"ל דאשה לא מיפקדא ח"ו ולכ"ל למילף מקרא דב"ש כי שת"ל
אלהים זרע אחר וגו' לכן לד"ה הוה ס"ל שגולה עוד תאומה
יתירה וכ"ל לכן אמר דוחג עד שאתה משאיל עליו אם הגון
הוא למלכות כדי שתדע אי חשיבא בעלמא הוא ואתרמי ליה
מאן גס אתה לא זכית בשכר נגיעות שהיה ברחל רק לחשיבות
בעלמא

פיאור
החדש
פ' ויג
שחירו
השכטי
מלכים
מדוינים
אלו עם
אלו
פיאור
הפסוק
בשמות
ויח' ח"ף
שאלו
ביהונתן
ויח' ח"ף
לזכר
נעות
המדרות
וגו'

בעלמא . בא ואל עליו אם הוא ראוי לכא בקהל כי אחרי
 שהוא מותר לכא בקהל כל דבר מותר בבתו . ומה שלא נשא
 אדם בתו כדי שיבא קין אחותו כל כי לא נולדה תאומה יתירה
 עם הכל . כי ליק מקרא שאמר חוה כושתו אלהים ורע אחר
 לפי דת שלומין בעי ואל לא ילדה אחרת ממצות פ' שהם שני
 זכרים ושני נקבות . ולפ' כל דאשה מיפקדא אפ' ולסברא וו
 אין זכות כלל בזה שמסרה רחל הסומנין ללאה . ואם אינו ראוי
 לכא בקהל הוא כהיפך כל הלימודים הכל לכך בא ואל עליו אם
 ראוי לכא בקהל הוא . אולי . לכן כאשר דאשאלו כי הוא נוגע
 בהוראה לא יזיק לדומה לומר בא אתה ואל עליו ודוק .
 פג בעו לאברוי עליה מר ועפשאגו איש ושמו יתרא
 הישראלי . וכתב יתרא הישמעאלי . אמר
 רבא סלמד שחור חרבו כישמעאל ואמר כל מי שאינו שומע הלכה
 זו ידקר בחרב עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית .
 הנה בירושלמי מיייתי פלוגת בזה וס' לר' ש בר נחמני דישמעאלי
 היה חלש שנכנס לבית דינו של ישי ומצאו יושב ודורש פנו אלי
 והשעו כל אפסי ארץ מיד נתגיייר ונתן לו את בתו . והקשה
 כיפה מראה על דעה זו של רבא דס' דישראלי היה רק שחגר
 חרבו כישמעאל למה למכתב הישראלי וכי כל ישראל אינן
 ישראלים דל' דלתי לאפוקי מאידך קרא דכתיב ישמעאלי וכי
 אתא קרא ישראל הנכתב בספר שמואל . לאפוקי מקרא
 דכתיב בדברי הימים . ותיירן סס כדוחק . ולעד' ליתרן
 כהנדרף עוד קושיא עמונה על היפוך הסדר שבתחלה נכתב
 בשמואל הישראלי ובד' חור והזכיר מעשיו הראשונים לקראו
 ישמעאלי לדעת רש"כ שבתחלה ישמעאלי היה ילכסוף נתגיייר
 אלא כל לפי שנשמואל הזכיר בסמוך אשר בא אל אביגיל בת נחש
 שנשא בת ישי שנקרא נחש לפי שמת בעשיו ואל נחש כדדל'
 בשבת פרק כמה בהמה לכך נרץ לקראו בשם הישראלי שנתגיייר
 באותו פעם שנשא . ומה שחזר והזכירו בר' ב' בשם הישמעאלי
 להודיענו כי מה שנשא בת ישי הוא לפי שבתחלה היה ישמעאלי
 ואח' נתגיייר וקבל גדים לא אקרי קהל ומותר בעמוני ועמונית
 לפי שהלכה זו היתה רופפת בידם אם הם ראויים לכא בקהל
 שדרי גס ישי בעצמו כסתפק בהוראה זו ורצה לכא על שפתחו
 כדי לטהר ורעו כהוראת ד' טרפון שאמר יכולני לטהר ממורים
 וכו' כגודע מסבר עשרה מאצרות . וזכור זה בסמוך באריות
 והאי תנא פליג ארבא דס' דכך היה מקובל בידם ככר מבית
 דינו של שמואל וחר חרבו כישמעאל . ולכך לרבא ג' כ' לק' מ
 מה שקראו הישראלי כי בא הכתוב ללמדנו מה שנשא בת נחש
 שהוא ישי לא תאמר שהיה גר רק היה ישראלי . וכך היה מקובל
 בירו ככר . אבל בדברי הימים לא נאמר שם אשר בא אל אביגיל
 בת נחש לפי ששם קראו בשם ישמעאלי שחגר חרבו כישמעאל
 ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ודקר בחרב ואם הזכיר זה
 שנשא בת ישי ה' נוגע בדבר ובקושי הגמרא כאן ומי מהימן
 והאר אבא וכו' כל ת' שמורה הלכה ונא אם קודם מעשה בא
 שומעין לו וכו' פירשו התו לפי שהיה נוגע בדבר שנשא בת ישי .
 ועוד כל לומר עפ' מה שמפרש כיפה מראה דמאן דס' ל'
 דישמעאלי היה ואח' נתגיייר ס' ל' מה שכתוב בד' הוא עיקר
 שהוא סיפור תולדותיהן ה' כלו נכתב ישמעאלי תחלה ואח' כ'
 ישראלי ומאן דס' ל' שחגר חרבו כישמעאל ס' ל' כסדר המקראו ישראלי
 נכתב בתחלה לכך א"ל לפרש שנתגיייר ע' ש' ולעגד' עפ' ת' ש'
 למעלה בסמוך דגס לרבא ס' ל' דל' עיקר וה' ל' כאלו נכתב
 כיושא הישמעאלי דודאי א"ל היה לחגור חרבו כישמעאל אחרי
 שנשא בת ישי וה' נוגע בדבר רק מה שהיה ישמעאלי היה קודם
 שנשא בת ישי שא"ל היה עדיין נוגע בדבר ולכך לא פירש רש"י
 ד' כסתופת שהיה נוגע בדבר רק פירש' ו' כל ת' שמורה
 הלכה ונא אם קודם מעשה בא שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו
 לפי שאין מורין בשעת מעשה שיש לומר כי מחמת מעשה שנא
 לית אמה ע' לפי שלרש"י אפשר דס' ל' שנעשה שהורה הלכה
 ולא היה עדיין נוגע בדבר . וכוה יש לתרן נמי מה שהקשה

כיפה מראה למה אמר חגר חרבו כישמעאל ולא כאדום שהיא
 מרי דעובדא ותלי ויבא כאמר הכתוב על חרן תמיה
 לפי שהיקא התוספת על מאדל' עמוני ולא עמונית . דגב
 אדומי נמי נישא הכי אדומי ולא אדומית דכאלמא גבי מצרי לא
 שייך למדרש הכי מצרי ולא יתירית לפי שאם היה נפתח מצרים
 היה מאריך יותר . אך גבי אדומי קשה ותרנו סס כדוחק ע' ש' .
 כמינו למדין כי אדומי נוגע בהיתר זה שעמוני ולא עמונית
 לכך אמר חגר חרבו כישמעאל שאינו נוגע בהוראה זו לפי מה
 שפירשנו למעלה ולא כאדומי ונא זה ללמדנו כי יתרא
 הישראלי לא היה נוגע בהוראה זו וחר חרבו כישמעאל ודוק .
 פד דרש רבא מאי דכתיב פתחת למוסרי . אמר רוד לפני
 הקבר רבשע' שתי מוסדות שהיו עלי פתחתם
 רות המואבית ונעסח העסונות י דרש רבא מאי דכתיב רבות
 עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ופה שכוונת אליו . אלי לא נאמר
 אלא אליו מלמד שהיה רחבעם יושב בחי קושל דוד ואל עליו עליו
 נאמרו שני מקראות הללו
 פרש' ו' לפלאותיך ומחשבותיך אלינו שהתרת הנקבות . כל
 דלרבא דוקא הוקשה מ' דפתחת למוסרי' לו ולא לוולכו . ואחרי
 שמתוך כי מוסרי' קאי על רות ונעמה . הוסיף לדרוש ולשאל
 בפסוק נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אלי . לא נאמר אלא אלינו . כי
 הלא כבר הודעתן כסימן הקדום שיש היה מסופק בהלכה א'
 של עמוני ולא עמונית ורצה לטהר את ורעו מספק . כר טרפון
 שאמר יכולני ממורים לטהר . כיצד ממור שנשא שפחה הולד
 עבד שיחררו נמ' הכן בן חורין וגס ישי ר' לכא על שפתחו שילוד
 ממנה ורעו והיה מותר לכא בקהל אך קמיה שמה . הנה גליא
 הדין דין אמת של עמוני ולא עמונית מנע הקב' לשי' מכות
 בדמים שגילת השפחה דבר זה לגבי רחל וכו' דמנה לו אשתו ש'
 באריות . והנה לדעת חכמים דפליג' על ר' טרפון דרין
 הכל וסברא להו דמחו שגס שפחה הולד עבד וממור נמצא לרדהו
 חי היה ונא מחשבת ישי' מן הכח אל הפועל והיה בא ישי על
 שפתחו היה דג' ח' עבד ומאוב אס לא התיר הקב' הנקבות
 והנה כימות פ' הערל דע' ח' ר' יוחנן מצרי שני שנשא מנרות
 ראשונה ננה שלשי הנה . אלמא בתר דידה שדין לה . ופריך
 מהא דר' טרפון יכולני ממורים לטהר כיצד ממור שגס שפחה
 הולד עבד אלמא בתר דידה שדין לה וכו' נמצא למדן דחי נישא
 תקנתא דר' טרפון כל דבתר דידה שדין לה . והמעין בסוגיא
 זו יראה סס דרבא ס' ל' דבתר דידה שדין לה וקצר המנע
 מהשחרע כאן . וא"כ ס' ל' לרבא כתקנת דר' טרפון לכך הוקשה לו
 מאי דכתיב פתחת למוסרי' דודאי חלו לא היה הדין כר' ט' נחן
 דוד שכת למקום אשר מנע אחי ישי שלא בא על שפתחו ואמר אני
 עבדך בן אמתך ולא בן השפחה וכוה פתחת למוסרי שני איסורין
 שאלו לא התיר הקב' הנקבות ולא מנע את ישי . היה עבד
 מואב ועכשיו פתח לו בני א סורין שהתיר את הנקבות ומנע
 את ישי . אבל השתא דאיכא תקנתא דר' טרפון אף אם לא התיר
 הנקבות היה אפשר לטהר עצמו ע' פסול עבדות מתחלה נמצא
 שלא פתח רק פתח איסור אחד שלא הוצרך להיות כולד משפחה
 ולפ' מאי פתחת למוסרי' לכך יבא לדרוש דקאי על רות
 המואבית ונעמה העמונית שגס רחבעם בן כוה הוצרך להיות
 כולד מן השפחה וא"כ אחרי אשר תלה הדבר של ב' בני כאלו
 שייכא כדדידה עצמו ולוה אמר פתחת למוסרי' שני מוסרות
 שהיו עלי פתחתם . לכך הוקשה לרבא למה שינה כאן הכתוב
 לכתוב נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אלי . לא נאמר אלא אלינו .
 למה יבא לדרוש מלמד שהיה רחבעם יושב בחיקו של דוד ומעשה
 שהיה כך היה באותו פעם שישב בחיקו של דוד לכך אמר בלשון
 רבים אלינו כי עלי ועליך נאמרו שני מקראות הללו ודוק .
 סה דרש רבא מאי דכתיב או אמרת הנה באתי בסגילת ספר
 כתוב עלי . אמר ר' אבהו אמרת עתה באתי ולא
 ידעתי שסגילת ספר כתוב עלי חתם כתיב במצאות הכא בתיב
 שפאתי דוד עבדי :

מיסכת יבמות

רק עד שלשה דורות כי אינו נכנס לחיי יתד וכדע' הירושלמי
הכל . לכן היוקם לה רבה להקשות על דברי רב הונא שאמר
ממור לא חי מדברי תורה שהיה מתקן לנפשו כי רב הונא מירי
בלא ידיע והקטוב מירי טדיע ולכן תלתא תורה עד דור
עשירי בממור מאוס דעב עשרה דורות עידבר דכרי' אינטי .
אך מן המנה הוקשה לו . דנקט בלשון המנה אמרין איסור
עולם ש"מ שים דור אחד עשר בממור וזהו לא דכרי' וס' להיות
אינו חי לכן א"ר יודא לדידי מיפרשא לי מיניה רב יהודא שהוא
אמר הפירוש של המנה דבאמת דידיעא חי ודלא דידיעא לא
חי כלל . אך דידיעא ולא דידיעא עד תלתא דרי חי טפי לא
חי לפי שאתה לשאים שנה הקב' מביא דבר לעולם . ומכלה
ממורים א"כ מה שהיה בדורות הראשונים איסור ממורות עד י'
דורות לפי שהיו מולדין בני ו' שנה ה'ל ס' שנים י' דורות . לדין
הזהירק שלשה דורות וא"כ לכן לא קתני במנה עשרה דורות
כי עולם שלשה הוא רק עד דור שלישי כמאמר ר' זילא
בירושלמי מי יתן לי דור שלישי ואשרנו מאוס דלא הוה . ואין
הטעם מאוס לחיי יתד וד' ק' כי נכון הוא מאד :

סו אור רב הונא רבא נתיבס דור גור עליהם ענא וקרא
המלך לגבעוני' וגו' והגבעונים לא מבני ישראל הם:
וה'ל הירושלמי . תלפין יהושע כרפון אמר אני לא מקרבן ולא
מרחקן במי שהוא עתיד לכבו' בית הבחירה את שדעתו לקרב
יקרב לרחק ירחק בא דוד ורחקן שנאמר והגבעונים לא מבני
ישראל הוה . עכ"ל יהא תלפין יהושע כרפין עד שיבא מי
שעתיד לכבו' בית הבחירה ולא קירבן אוריחקן מיד . גס
מה שצא דוד ורחקן והוא לא בנה הבית רק שלמה בנו . כל
לתרין כי גס יהושע נשתפק בניה שחלקו הקדמונים כי הרמב"ן
ז"ל הוכיח ממה ששלח משה להשלים לסיחון מלך האמורי וכן
שלמה שהעלה למס עובד כל הנותר משבעה אומות ש"מ שנותר
לקיים גס שבעה אומות . אם רוצים לקבל עליהם גירות ומס
עובד וגס הרמב"ם ז"ל סוכר כן ועיין בפי' ארצה פ"ו דשביעי'
רק רבו החולקים ואומרי שבעה אומות ל"מ גירות כלל ולכן
אמר יהושע לגבעונים איך אכרות לך ברית אולי בקרבי אתה
יושב ע"ש באריות . והנה זה תלוי במי שעתיד לבנות הבית
עפי' מרז"ל שאמר הקב"ה לרוד הרבה דמים שפכת וזה ידוע כי כל
מלחמ' דוד היה הכל מלחמ' מצוה וז"ל כמו שכתבו המפרשים שלא
רצה דוד להשלים רק לעשות מלחמה לכן ה"ל הקב"ה הרבה
דמים שפכת . מזה מובח שמועד להשלים אף עס אומות
לכן יפה אמר יהושע איני לא מקרבן ולא מרחקן עד שיבא מי
שיבנה לבית המקדש שאם יבנה דוד ע"כ אין איסור בזה ששפך
דמים הרבה וכדעה שניה במדרש שז"ל הקב"ה הרי הם לפני
כדס הצני ודס האיל . אם כן ש"מ שעל אומות ב"ה לא תחיה כל
גשמה אף אם עושים שלום יומילא ירחק לגבעונים אף אם באים
סיחוימו עימהם ואם לא יבנהו דוד מאוס ששפך הרבה דמים
ע"כ מותר להשלים . יקרבן דוד . לכן מסיים כיון שצא דוד
ריחקן שנאמר והגבעונים לא מבני ישראל הוה נתן טעם על
שריחקן דוד שהרי אם נאמר לו רק אתה לא תבנה הבית מהראוי
היה לקרבן וכ"ל לכן מסיים והגבעונים לא מבני ישראל הוה
שראה בהם סימן אכזריות וכדמסיים כאן ובירושלמי אמר דוד
שלשה מדות באומה זו וכו' לכן ריחקן ודוק :

סח ויהי רעב בוטי דוד שלש שנים שנה אחר שנה יבנה
ראשונה אל שטא עוקרי ע"ז ש בכם .
שניה אל שטא מגליו עריות ש בכם וכו' . אמר דוד אין
הדבר תלוי אלא בימיר ויבקש דוד את פני ה' מאי היא אמר ר' ל'
מלמד ששאל באורים והומים וכו' . ואמר האל שאל ואל
בית הדמים אל שאל שלא נספר בהלכה . ואל בית הדמים
על אשר הסית את הגבעונים שהרג נוב עיר בהג' שחו
מספיקים מים וכו' והגבעונים פעלה עליו הכתוב כאלו חרגו
על המאמר הוה אכזריות דכני הרגשה נינוה ירגישו תענוות
הקושיא אשר זה החיל דוד עד כוש שלש שנים שנה אחר שנה
ולמה לא שאל מיד את פני ה' לידע בש' למי הרעה הזאת .

ז"ל התו' הכא כתיב ונצחתי דוד עבדי . אעפי' שדוד אמר ברוח
הקדש אמרה . כתב הגאון מהר"ש ז"ל על דברי התו' לא ידעתי
מי הכריחם לכן שהממור הזה הוא מאכל לאיתן האזרחי שה'
אברהם וכו' ע"ש ונ"ד קושיית התו' הוא לא על פסוק זה רק על
פסוק חגי אמרתי במגלת ספר כתוב עלי לפי מאי דק"ל דאין
אדם דן ג"ס מעצמו אם לא קבלה מהר סיני למה הקשו התו'ם
אעפי' שדוד עצמו אמרה מה שאמר חגי אמרתי . והאין היה דן
ג"ס מעצמו וזכרנו שבאמת ברוח הקודש אמרה . ולה
נראה לי לפרש בהאי ממוזר של אז אמרתי הנה באתי וגו' .
לרוד ממוזר לפי משאר'ל בפסחים ספר ערפי פסחים לרוד
מוזר מלמד שצרתה עליו שבינה ואח"כ אמר ממוזר . ממוזר
לרוד מלמד שאמר סירה ואחר כך שרתה עליו שבינה ועיין
פרש"י ז"ל ובאן שהמוזר א"א היה ליאמר בלי השואת רוח
הקדש לומר שבמגלת ספר כתוב עליו ללמוד ג"ס מעצמו לכן
הקדים ואמר לרוד ממוזר שצרתה עליו שבינה תחלה ואח"כ
אמר ממוזר זה . וכזה דביל על לשוני לומר עירוש המנה
בפרקי אבות שנו חכמים בלשון המנה . ברוך שבתר בהם
וכמסתם להיות כי התנאים שעליהם היה העולם עומד האין
יתכן לפרש שבת ענינים לומר ברוך שבתר בהם וזמנתם אך
תדע מ"ס בספר המגיד לה' ז"ל . חגי היא המנה המהדרת
בפין כי מנה היא אותיות נשמה נמצא בירוש' הדבר בהם
כן ולכן אמר שנו חכמים בלשון המנה המהדרת כפי' ברוך שבתר
וכמסתם ולא דברי החכמים הוא חלילה לדבר בלשון מהדרת
גדולות וקפארות ח'ו . ולכן אמרו גס כן לשון נסתה בהם
וכמסתם ודוק :

סו אור הונא מסור לא חי . והא אבו תנו ממורים אסורים
ואיסורן איסור עולם . א"ר יודא לדידי מיפרשא
לי מניה דרב יהודא דיריעא חי ולא ידעא לא חי . דידיעא
ולא ידעא עד תלתא דרי חי טפי לא חי .
כאן התו' סוף מה זאת אשר של מה ששנו חכמים במנה ולא
פרך מנפא דקרא דכתיב לא יבא ממור וגו' . וגס בדברי ר'
יודא יפלא מאד על תוספת הלשון לומר דידיעא ולא ידעא עד
תלתא דרי חי מי ביקש זאת מרוד לשאלו על ידיעא ולא ידעא
ה' לתרין בקושר דידיעא חי ולא ידעא לא חי כל לתרין לפי
ש' ש לומר שני פנים לתורה מה שכתבה ג' בו ממור דור עשירי
לא יבא להם בקלה ה' עד שהזכרנו ז"ל לפרש וללמוד בג"ס
דהאי דור עשירי פירושו הוא עד עולם . בדרך אחד
נוכל לפרש לפי משאר'ל בגמ' ואפסיק הלכתא בטא' ע"ש ע"ס'
ד דבר מותר בממורת עד עשרה דורות ולא יותר מאוס דעד
עשרה דורות מדבר דכרי' אינטי ויודעים שהוא ג' . ולא מקרי
קהל לכן מותר בממורת . אבל אחר עשרה דורות כבר נשתקע
סס גירות ממנו וסבורים שהוא ישראל שנשא ממורת לכן
איסור בממורת . כמו כן נוכל לפרש טעם הכתוב שפרטה דור
עשירי גבי ממורים לפי דידיעא חי ועד עשרה דורות . מדבר
דכרי' אינטי ולא יתערבו בישראל . אבל אחר עשרה דורות
מקרי לא ידעא ולא חי . כן יש לפרש טעמא דקרא לחודא
בלא מתניתין . אך כפליים לתושי' מה דאיתא בירושלמי ובמות
פרק הערל וז' לוי' אלו חת ר"א דור אחד עשר שבממור מהו .
ז"ל הביאו לי דר' שלישי ואני מטהרו . מ"ט ד"א דלא הוה . פי'
בישה מראה מאוס דלא הוה שא"א להיות שאינו חי יותר מדור
סני . ומסיים בירושלמי ד"א אמר כר' חנינא דאמר אתה
לשאי' או שבעים שנה הקב"ה מביא דבר לעולם ומכלה ממוריהן
ונטל את הכשרים עמהם וכו' . ועיין בפי' מראה
מה שהקשה א"כ קרא היכי מיתוקם שנאמר גס דור
עשירי לא יבא בקלה ה' תירין שבדורו הראשונים שהיו מולדין
כני' ו' שנים היה אפשר לומר בממורים דור עשירי כי עד ששים
שנה שה' . מביא דבר לעולם לכלותן היה אפשר להיות עשרה
דורות . אבל בדורותינו א"א להיות יותר רק עד תלתא דרי
ע"ש באריות כי לא כתבתי רק המכוון מאס . ומנא ע"כ
מה דתנין ממורים אסורים איסור עולם . פירוש המנה הוא

פירוש
סני
חכמים
בלשון
המנה
ברוך
שבתר
בהם
ובמס'

ובותר יפלא על הירושלמי אשר סס נאמר כי בדק דוד בכל הדור ולא מצא מי שיפאל באורים ותומים מה קיה לו לבדיקה זו ולמה שפסע ולא מצא כל בהקדים מאשר ל ירושלמי כי דואג לא נטרד אלא על שהיה ממרא בבד אמר לשאל המליכו דוד בחיך תמן תנין אין בשאלים באורים ותומים אלא למלך ואצני נוב שאלו לו באלקים ודוד הורה להם הלכה לנעשה כי בשאלין למלך ולנשיא ולא ב'ד' ולמי שנוקד הציבור בו נתנינו למדון כי דואג היה לו דין וקן ממרא שהורה כנגד הלכה והדין ועפ' זענה ואמר אחר הרב היה מהור' שמואל דרשן ז"ל כי זה סוגת רז"ל בסנהדרין פרק חלק נכסוק ורשע אמר חללים מה לך לספר הקי בשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופ' מספרי לשון הרע מה אהה דורש בהם פרש' ז"ל פרש' מרצחים שהרג נוב עיר הכהנים ועל דואג נא' הפסוק הזה כי בודאי על מעשה נוב יש להתפלל עצמו כי הורה כהלכה שהיו מורדים במלכות כי אין בשאלים באורים ותומים אלא למלך והדין עמו ולא כדוד אך דבריו סותרים זה את זה כי פיו ענה בו כי דואג בעצמו אמר לשאל ראיני בן לשי בית הלחמי יודע נגן וגו' וה' עמו הלכה כמותו בכל מקום הרי הורה ולא בוש שהלכה כדוד בכל מקום וע' כ' צריכים אנו לומר כי כונתו היה רק על לה' לקנאו לשאל כדוד במלתא דלא הוה בשאל וכמור'ל בסנהדרין על לשון הרע נאמר יודע נגן וגבור חיל וכרא' כ' מיי' יאסא לאחת מאלה לכך ח'ל הקב"ה לדואג רשע בשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופרשת מספרי לשון הרע מה אהה דורש בהם שאס' התנצל עצמך בהריגת נוב כי הורית ופה ודוד טעה בהוראה ע' כ' צריך חתה לומר מה שאמרת וס' עמו הלכה כמותו בכל מקום על לה' נאמר וא' כ' בשאתה מגיע לפרשת מספרי לשון הרע מה אהה דורש ונמשך סותרים זה את זה ע' כ' דברי פתח הדרך לקמא לפי פסק דוד מותר לשאל באורים ותומים אף לנשיא וא' כ' ד' ולמי שנוקד הציבור בו ושאלו שהרג נוב עיר הכהנים וע' כ' ודנס כמורדי' במלכות לפי ששאלו לדוד באורים ותומים ע' כ' ס' ל' כי אין בשאלים אלא למלך והנה גמרא ערוכה היא בדרכות כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו כל עונותיו וליף משאלו שאתה לשמואל בר לי מאד ולא ענני ה' ג' בחלומות ג' כ' בנביאי' ואלו אורים ותומים לא קאמר משום דקטליה לנב עיר הכהנים פירש רי"ף סס שלא הזכיר הדבור של אורים ותומים שהיה מתבייש להזכיר את השם של אורים ותומים שנאמר ויאמר לו שמואל מחר אתה ובניך עמי עמי במחצתי והנה ע' כ' נובל לפרש שני טעמים מה שאל שמואל לשאלו מחר אתה ובניך עמי במחצתי הפירוש האחד הוא כי לא חטא שאל כלל במה שהרג לנב לפי שדנס כמורדים במלכות משום דאין בשאלים אלא למלך או שנוכל לומר כי בגופא דעובדא של נוב עיר הכהנים חטא רק נמחל לו העון לפי שנתבייש בעבירה שלא הזכיר אורים ותומים משום דקטליה לנב בזה בתכפר עמו והנה מתחלה היה סבור דוד כי מה שנתבשר שאל להיות עם שמואל הנביא במחצתו לפי שנתבייש בעונו ולא הזכיר אורים ותומים ואחרי שאר'ל בסנהדרין שאל הקב"ה לנב על ידך נהרג נוב עיר הכהנים חטא ג' כ' כן להיות נכלם מעונו שלא ישאל באורים ותומים שהיה בוש וירא לגשת לפי שעל ידו נהרג נוב עיר הכהנים ולכך מנע עצמו מלשאל את האורים והתומים ובדק בדורו מי שיפאל באורים ותומים כי לדודיה הוה ס' ל' כי אפשר שיתקיים ע' אחרים לפי הוראתו ששאלין ג' ל' ל' ד' ולמי שנוקד הציבור בו רק שפסע ולא מצא כי לדודיה הוה ס' ל' דאין בשאלין אלא למלך לכך החליט דוד בדעתו כי אין עון הרעב תלוי בו אחרי שנתבייש בעונו ולא רצה לשאל באורים ותומים לכך ח'ל שמה עובדי ע' ז' ש ככס או מגלי עריות יש ככס וכ' ואחרי אשר בדקו ולא מצאו אחר דוד אין הדבר תלוי אלא בו והוה מן הנמנע כי מ' ש' ששאל

ביאור
העירא
בבבב
כשאתה
מגיע
לפרשת
מרצחי
וכדעת
מספרי
לה' ר
מה אהה
דורש
בהם

נאמר לו אתה ובניך עמי במחצתי לפי שנתבייש בעונו ואין ג' כ' כמוהו ולמה הדבר תלוי בו אלא כל דמה שנאמר לשאל עמי במחצתי אין זה הטעם משום שנכלם בעונו אלא לפי שלא חטא כלל בהריגת נוב כי הדין עמו כי אין בשאלין אלא למלך וה' ל' אצני נוב מורדים במלכות מיד ויבקש דוד את פני ה' שאל באורים ותומים כי ח' ל' לשום אדם להיות נענה באורים ותומים רק הוא לבדו לכך בשיתו השיבוהו ויאמר ה' אל שאלו ואל בית הדמים על אשר המית את הנבעוטים ל שאלו שלא נספר כהלכ' כי ודאי דוד היה יכול להתנצל עצמו מה שלא הספיד לשאלו לפי שה' ל' לשאלו דין כנהרג מתוך רשעו ללא ה' ל' כפרה ואין מתאבלין עליו כנזכר בגמרא דסנהדרין פרק נבמר הדין איך לדברך דס' ל' מעיקרא כי כבר נמחל שאלו במה שנתבייש מעונו ח' ל' למה לא הספידו לשאלו שהרי נמחל קודם שנהרג ולא מקרי נהרג מתוך רשעו וז' בית הדמים מה שיש עון בשאלו הוא על אשר המית הנבעוטי אף כי כבר קיבל ענשו במה שנתבייש בעונו מ' מ' ענשו על אשר המית הנבעוטי וכ' כ' הדין שאף שכבר נתבייש בעונו נענש שאלו על זה שהמית הנבעוטים כנלע דודוק :

סט ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול וגו' מ' ש' הני אמר רב הונא העניוים לפני הארון בל שהארון קולטו למיתה בל שאין ארון קולטו לחיים מת' רב הונא ברוב קטינא ויחול המידך על מפיבושת בן יהונתן בו שאולי שלא ה' ב' הנה קושי' רב הונא יפלא מאד אשר שאל מרשע דקרא ומהא לח קשה מידי קכו מורש' ז' ל' דמל' לרב הונא שהיו יותר בניס לשאלו וע' כ' ל' דקושי' הוא שהרי היה עוד מפיבושת בן יהונתן ח' ל' להקשות מיד הסיפא דקרא ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן כל בהקדים מה דאיפת בירושלמי בקידושין פרק עשרה יוחסין ופ' נאמר כי אמר דוד הרוני מעבירן לפני המזב' כל מי שהמוז' קולטו הרי הוא שלי והעבירן לפני המזבח ונתפלל על מפיבושת והלך המזבח וקלטו ה' ד' אקרא לחללים עלין לאל גומר עלי שהסכים הקב"ה עם דוד ופירש טיפה מראה בגמרא דין אמרו העבירן לפני הארון כל שהארון קלטן למיתה וכ' לפי שהארון בטבעו כל הקרב אליו וימ' כמו עווא וכן לויס היה הארון מכלה בהם והפלישתם ואצני בית שמש מתו על ידו והמוזב בהיפך הוא קולט את הרצפה ההורג נפש בשגנה ולכך ג' כ' כן כל שהמוזב היה קולטו לחיים והנה כל המפרשים ובפרט הרד"ק מאריך בזה התירוק על קושי' הגמרא והכתיב לא יומתו אבות על בניס ותירצו סס כי זה הפסוק נאמר בדני אדם לא יומתו אבות על בניס אבל באונא עשה דוד כלום מדעתו שהרי העבירן לפני הארון ואלו לא היה הארון קולטן היו הכל לחיים ע' ש' באריכות וזכור מה עוד בסמוך ולפ' ספיר מצין היקשן כרישא דקרא כתיב ויקח המלך את שני בני רצפה וגו' ש' מ' דברידיה תליא מילתא שכתוב ויקח המלך ואי הוה סס איזה גורל או דבר מן השמים שיקחו אלו הבנים בודאי לא היה נאמר ויקח המלך כאלו סיבת מיתתם היה גתלה במלך שהרי המקום לא היה חפץ בהם וע' כ' ל' כי המלך הוא היה סיבת מיתתם כמאמר הכתוב ויקח המלך שני בני רצפה וגו' ויתנס לבבעוטים ואס' כן קשה מ' ש' הני ומשני רב הונא העבירום לפני הארון וכל שהארון קלטו למיתה בזה היה סיבת מיתתם שלא העבירן לפני מוזב כי טבע הארון להמית כל הקרב אליו כדעת יפ' מ' הכל לכך נאמר ויקח המלך ויתנס לבבעוטים והשתא פריך רב תנא בר קטינא מפסן ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן והשתא קשה האין העביר לכן יהונתן אוהבו לפני הארון ומשני בשמת שלא העבירו או ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון אבל ג' כ' שאר בני המלך שפיר קאמ' ויקח המלך ויתנס לבבעוטי במה שהעבירן לפני הארון וכ' ל' דודוק :

ע סחיב רב הונא בר קטינא ויחמול המלך על מפיבושת

מסכת יבמות

בן יהונתן וגו' שלא העבירו וקלטו ובקס דחמים ופלטו ואבתי ובי משא פנים
אלא שהעבירו וקלטו ובקס דחמים ופלטו ואבתי ובי משא פנים
יש נדבד' אלא ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון והא
בחיב לא ימותו אבות על בנים
הגאון מהר"ן לב בתשובתו בה"ב סימן מ' הובא בשפתי הדין
סל ח"מ סימן קס"ג הוכיח מזה אגדה שאם ערט המלך בשם על
חיוה אנשים מן העיר הזאת שיתנו אותו סך ממון להמלך ונלכדו
ברשתו ואינו ראוי שום יהודי להשתדל אצל המלך לפטור
האנשים ההם מן הכתיבה כי יש לחוש שיעדי ד' ורמז היוק
לאנשי העיר הזאת שישל המלך אותם נתיב על בני העיר אבל
אם לא פרט המלך אותם יהודים בשמות סרק גזר סתם על בני
אנשים מן העיר שיתנו לו חיוה סך ממון ראוי חיוה יהודי
להשתדל אצל המלך לפטור מן הכתיבה אף שיחול הכתיבה על
שני אנשים אחרים תחתיהם והראיה היא מהמראו ד' בנימלה
משני ביקש רחמים ופלטו פריך ואבתי ובי משא פנים יש נדבד
ומשני אלא ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון ש"מ כל היבא
שלא חל החיוב בפרטות על אותו אדם ראוי להצילו כי הבא
בביקש רחמים שלא יקלטנו הארון והלא אם לא יקלטנו
הארון יקלטו לאדם אחר תחתיו אלא ש"מ דכה"ג מהיר
ע"כ תורף דברי הגאון ה"ל והנה אם לדון יש תשו' כי אין הגדון
דומה לראיה עפ"י הקדמתנו למעלה כי ודאי דוד לא היה
עובר על מקרא מלא ח"ש בחטאו וימתו ולא ימותו בני על אב
רק כלמה שעש"ה היה הכל ע"פ הארון וכל שהארון קולפו למיתה
ואם היה רגון הבורח לא היה מתלא רגון הנבעוים האחרים
כלל או שלא היה קולט רק שלם או שנים ולא הוברר עדיין הדין
בשעה שביקש רחמים שיכנסו אחרים תחתיהם והגע בעצמך
לדעת התו' שהקשו למה לא ביקש דוד רחמים על מפיבושת בן
שאול שהיה רבו של דוד ותיירנו דביקש רחמים ולא נענה
והנה לא מצינו יותר כנים לשאול רק אותן שבעה ומפבושת בן
יהונתן והאיך בקש רחמים על שניהם והא צרו להו משענה
ולכ"כ למימר שבתחלה ביקש רחמים על רבו וכצ"ה שלא
הועילה תפלתו ביקש רחמים על מפיבושת בן יהונתן שהרי
תקרא מלא דבר הכתוב ויחמול המלך על מפיבושת בן
יהונתן בן שאול על שבעת האשר בינותם וא"כ הדין היה
יוצא ידי השבעה אלא כל שבהמת ביקש רחמים על שניהם
שלא יפק זממה של הרשעים הנבעוים אבל אם כבר
יצאה הגזירה מלפני המלך ואם יפטרו אותן שני אנשים וכנסו
אחרים תחתיהם י"ל כי אף בסתם אינם ראויים לפטור
וכזה כל לתרץ כאן דפריך והא כתיב לא יומתו אבות על בנים
אחרי כל הקושיה ותיירנו ולא פריך אגוס דקרא ויקח המלך
את שני בני רשעה וגו' והא כתיב לא יומתו אבות על בנים ולת'
ניחא הקושיא וגם התיירן של ד"ו חנן דמשני מוטב שתעקר
אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא שעשה
ד' יוחנן כל הפסוק לאוה אחת מן התורה הנה כבר נתבאר
למעלה כי לא יומתו לא שייך גבי דוגי שמים כלל כי הק"ה
עוקד עון אבות על בנים אף בבאן לקתה מדת הדיון לפי
מה דתינון תמן האומר לשלוחו גז הרגו נפש הוא חייב ושלחיו
פטור שמאי הוקן אומר משום חגי הכניא שלחיו חייב
דכתיב אותו הרגת בחרב בני עמון ואמרין בגמרא דקידושין
ת"ק ד"ל שלחיו פטור דריש ה"י של הוא הנאמ' גבי שאושו חזן
דס יתשב לאיש ההוא דס שפך הוא ולא שלחיו ומה יליף דאין
שליח לדבר עבירה ושמאי הוקן ד"ל שלחיו חייב הוא
הוא לא דריש ולבסוף מסיק בגמרא דתרווייהו דריש ה'
של הוא ההוא רק שמאי ד"ל חייב דפירושו הוא חייב בדני
שמים בדניא רבא פריש' יבעונס גדול ברובת עגמו' ומאן
ד"ל פטור ס"ל דפטור מדינא רבא רק בדניא ושא חייב ע"ש
באריכו כי עת לקצר בהקדמת מפורסמת לכל בר בני רב והנה
לא נעלם מעיניך כי שאול ודוד חטאו בטימי א' כי שאול בעצמו
לא הרג לנו רק אחר לדואג סוב ופגע וכן דוד במעשה דאוריה

שמים למדו אין שליח לדבר עבירה והנה דוד כשישית' אביל ד"ל
כי שלחיו פטור ולפחות אינו נענש בדניא רבא כהורג עגמו
וא"כ אף בדניא שמים סבור היה שיפטרו בני שאול ולא יענשו
בדניא שמים כלל ולכך ביקש רחמים שלא יקלטנו
הארון ולא חשש כלל שאם יביל למפיבושת יכנס אחר תחתיו
כי לדריה הוה ס"ל דאין הדין יבורר כי שאול לא נתייב
בדניא רבא להיות נפקד עמו על בניו ולוחא ד' וילתא ביקש
רחמים על יהונתן לרוב חמתו ואבתי ובי משא פנים כל
התיירנוס פריך והכתיב לא יומתו אבות וגו' כי ודאי אגוסא
דקרא לק"מ דאיכא למימר כי בדניא שמים פוקד עון אבות
אף שהתא דישני כי ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון קשה מאי
משני הלא ג"כ כאן יקשה וכי משא פנים יש נדבד' אלא כל
דכאן לא הוברר הדין לבי שאול לא נתייב בדניא רבא
פריך באמת אגוסא דעובדא ודאי קרא דדניא של הק"ה היא
כתיב לא יומתו אבות על בנים אף כל זה הוא אי נתיב
דפטור מדינא רבא משום דרבינן הוא ההוא אבל אי לא דרשינן
הוא ההוא אז שלחיו חייב ואמרין יש שליח לדבר עבירה
ועגמו גדול ברובת עגמו' לכך א"ר יוחנן מוטב שתעקר את
אחת מן התורה כי רק אחת של הוא ההוא פטורין מן הדיון מוטב
שתעקר ולא יתחלל שם בפרהסיא וכ"ל ד"ר
עא ותקא רצפה בת יתא את השק וחטויה לח אל הצור
בתו אמרין במדרש מלימד שהנדיקה את הדיון ואמרה הצור
תמים פעלו בדרך פשוט וכול לפרש שלכך הוציאו המקרא
מירו פשוט דאי לא שמועין אתי המעשה שהיה שלכך נטתה
אל הצור כדי לכסותו בשק א"כ למה לא עשתה כן מיכל בת
שאול לבניה ואף כי לא היו בניה ממש כמרו' ל' כנסה דרין שאירב
ילדה ומיכל ג' ילדה הלא ע"מ אחרי שנקראו בניה היו רחמים
כרחמינות האם לכך יצא לדון דבר החדש לומר שניקה
מדת הדיון ואמרה הצור תמים ובא הכתוב לומר שניקה עליה
מדה' ד' כמו וידום אהרן וקבל שכר על שתיקומו משא"כ
גבי מיכל לא ידקדק לכתוב כן שהנדיקה מדת הדיון כי לא היו
בניה כלל ועיין בה"א ובדרך הפשוט ודקדוק לישנא דקרא
שנאמר ותטהר אל הצור שמשמעות הענין אף כי היה להרהר
ה' וכדבר הזה הטתה הדיון אל הצור באמרה הצור תמים פעלו
בזה שנקרא צור תמים פעלו נראה כי כל דרכו משפט ואל
אמונה ואין עול כי ודאי לפי הקדמתנו למעלה כי אין שליח
לדבר עבירה משום דאמרין דברי הרב ודברי התלמוד דברי
מי שומעים לא ואשם כלל שאול על הרגת נוב כי שלחיו פטור
מעגמו זה והנה שני טעמים לדבר על מה שנתקלה נחש
ובסוף חוה ולסוף אדם בגמרא דברכות יליף מכאן דנתקלה
מתחילין מן הקטן שהרי בתחלה נתקלה נחש וכו' אף על
זה הקשה בספר תאזה לבעינן דניש' כאן מדור האכול שפתח
בגדול תחלה וימח את כל היקום מאדם עד בהמה עד רמש
ולתה לא התחיל בקלקלה דמבול מן הקטן ותיירן
שם אחרי כי הקב"ה יצר את העולם בהכמה וכמרו' לחכמות
בנתה ביתה שבתחלה טבחה טבחה ברא הקב"ה כל צרכי
העולם וא"כ ברא את האדם שיהיה מוכן לסעודה לכך בעת
איבוד מן העולם לא רצה הקב"ה שיהיה אדם חסר מהם שעה
אחת לכך וימח את כל היקום מאדם עד בהמה התחיל מן הגדול
תחלה ועוד פנים לתורה ואימא מילתא חדתא א"ר
כיונתי לדעת הגדול בדורינו בזה אחרי אשר אר"ל אין
טוענין למסית מכח הקדמוני מאי ה"ל למטען דברי הרב
ודברי התלמוד דברי מי שומעים ולמה לא טענו לו מפני
שלא טען הוא עצמו וד"כ בהכרח היה להקדים הנחש וא"כ
חוה ולבסוף אדם שלו התחיל מן אהדא שהיה הקב"ה מענישו אף כי
הסיתו אותו א"כ מיה היה נחש ללמוד התיירן של דברי הרב
ודברי התלמוד דברי מי שומעים לכך נתקלה נחש תחלה שלא
יהיה לו פתחון פה להשיב התיירן ההוא והנה אי נתיב
שלכך קילל הנחש תחלה שלא ילמוד מדעתו התאונה ההיא של
אין

ב"ה
ב"ס
ו"ג
פ"ה
ע"כ
ע"ג

אין שליח לדבר עבירה ע"כ צ"ל כי הדין דין אמת כן
 וטעמה המשלח מכח טעמה הכל לכן הסתיר הקב"ה דרכו
 של הנפש שלא ימצא פתחון פה ופתח בה בקללה תחלה אבל אי
 נמצא שכל עבר מתחילין מן הקטן תחלה ח"כ אין מזה ראייה
 דאמרינן דברי הרב ודברי התלמוד וכו' אך אי נמצא כתיב וזה
 שבקללה מתחילין מן הקטן יקשה מ"ש פורענות דמבול דכתיב
 וימח את כל היקום מאדס עד בהמה והתחול בגדול תחלה
 וצ"ל לפי שהאדם צריך להיות אחר כל בהמה ומה כמו שבתחלת
 יצירה נבראו כל נרבי עולם קודם בריאת האדם כמו כן בשעת
 חיובו מן העולם הוא ראשון כדי שלא יחס' כל בו בהיותו בעולם
 והנה במדר' דרשו בפסוק הנזר תמים פעלו סינה העולם תחל'
 ואח"כ ברא האדם וכו' ויבחרו הספקות הכל' שאף שהיה מוקדם
 להרהר לומר כי לא יאס' כלל שאלו בהריות טוב' לשפוק דם
 זרעו וכו' כי אין שליח לדבר עבירה והראי' שבתחלה נתקללה
 נחש ואח"כ מזה ולבסוף אדם אין זה כי אס' שלא ילמוד הנחש
 לתקן מעשיו לומר דברי הרב ודברי התלמוד וכו' ש"מ דכי הא'
 בענת מעליית היא י"מ הנדיקה את הדין ותטהו לאורך גיסא
 לומר כי אין זה הטעם ולא בענת היא רק מה שנתקללה הנחש
 תחלה לפי שבקללה מתחילין מן הקטן ולא קשה מדור המבול
 שהתחילה מן האדם והנחמה לפי שה' בחכמה יסד ארץ לכן
 ותטהו אל הנזר ואמרה הנזר תמים פעלו וכדעת המדרש הכל'
 שבתחלה יצר העולם ואח"כ ברא האדם לכן גם בעת המבול
 נמח כל היקום מאדס עד בהמה אבל באמת כל דרכיו משפט
 בישולחיו חייט ודוק :

פרק האשה רבה

עב ולבד סיניה :
 פירוש כמו שא"ה עקר דבר מן התורה ושמעו לו כן יהיו ראשי
 צ"ל לעקור דבר מן התורה ומשני מגדר מילתא שאני פי' כי
 א"ה עשה זאת למגדר מילתא לכן היו שומעים א"י - ואני אומר
 כי בפלים לתושי שאין ללמוד ממעשה אליהו ודגיל על לשוני
 לתקן מה שהקשו בגמרא אליהו הוכח המיך אנוסא ועבד
 שחטי חוק לפי שבחלקו ר"ל בגמרא וס"ל לבי' ש"ש אלה בהקדש
 פרש"י ר"ל בגמרא ד"כ פרק יש נוהלין דלמ' דס"ל יש אלה
 בהקדש לא תנזא חוב ברת בשחטי חוק אס ירצה ויהיה נפטר
 ממלקות אס ישאל על נדרו וינז' הקדשו לחולין למפרע נמצא
 מלא הקריב בחוק ולכן אליהו עשה זאת מדעתו למגדר מילתא
 להקריב בחוק והתפלל שתרד אש מן השמים ותאכל את
 הקרבנות ואז אס יענוה מן השמים שתנזא אש כמו שהיה אז
 כדאי יהיה פעולתו רצויה וידעו הכל כי ה' הוא האלקים
 ואס ח"ו לא יענוה מן השמים ונמצא שערר על שחטי חוק
 יש בירו להשאל על נדרו שינז' קרבנו לחולין ולא יהיה בידו אס
 עון - וזה היה תפלה לאיש אלקים בעלות המנחה וינז' אליהו
 ויאמר ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים ותאכל הקרבנות אך
 זה תדע מ"ש האזן מהר' נטע במגלה עמוקות בפסוק אתה
 החילות להראות וגו' אעברה כא' לפי שבפי' יצחק התיר הקב"ה
 את הנדר שבתחלה אמר העלהו לעולה ואח"כ אמר אל תשלח
 ידך אל הנער לכן אמר אתה החילות והתרת הנדר של יצחק
 אעברה נא התר ג"כ את נדרי שאכנס לארץ והשיב לו הקב"ה
 רב לך אל תוסף דבר אלו עוד בדבר - בדבר גימטריא יצחק
 פ"ש שהאריך נאצינו למדין כי ביצחק הותר הנדר של
 הקדש שהוקדש מתחלה לקרבן ולבסוף הותר הנדר - וזה ידעת
 כי בשעת המנחה היה עקדו של יצחק לכן יפה דבר ובזמנו
 דיבר בעלו המנחה שדר' להתיר מוכרי עקדו של יצחק וינז'
 איהו ויאמר ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים כי ודאי הסומך על
 גם אין עושין לו כס כגודע מדר' אך בזה אין עון כלל שהיה
 יש אלה בהקדש ואין בזה סמיכה על הנס כלל וכנ"ל וא"כ גם
 בזה נאמר דליכא למילף מאליהו מטעם הכל' ודוק :

פירוש
 בפסוק
 א"ה
 ויאמר
 ענני ה'

עב ולבד סיניה :
 פירוש כמו שא"ה עקר דבר מן התורה ושמעו לו כן יהיו ראשי
 צ"ל לעקור דבר מן התורה ומשני מגדר מילתא שאני פי' כי
 א"ה עשה זאת למגדר מילתא לכן היו שומעים א"י - ואני אומר
 כי בפלים לתושי שאין ללמוד ממעשה אליהו ודגיל על לשוני
 לתקן מה שהקשו בגמרא אליהו הוכח המיך אנוסא ועבד
 שחטי חוק לפי שבחלקו ר"ל בגמרא וס"ל לבי' ש"ש אלה בהקדש
 פרש"י ר"ל בגמרא ד"כ פרק יש נוהלין דלמ' דס"ל יש אלה
 בהקדש לא תנזא חוב ברת בשחטי חוק אס ירצה ויהיה נפטר
 ממלקות אס ישאל על נדרו וינז' הקדשו לחולין למפרע נמצא
 מלא הקריב בחוק ולכן אליהו עשה זאת מדעתו למגדר מילתא
 להקריב בחוק והתפלל שתרד אש מן השמים ותאכל את
 הקרבנות ואז אס יענוה מן השמים שתנזא אש כמו שהיה אז
 כדאי יהיה פעולתו רצויה וידעו הכל כי ה' הוא האלקים
 ואס ח"ו לא יענוה מן השמים ונמצא שערר על שחטי חוק
 יש בירו להשאל על נדרו שינז' קרבנו לחולין ולא יהיה בידו אס
 עון - וזה היה תפלה לאיש אלקים בעלות המנחה וינז' אליהו
 ויאמר ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים ותאכל הקרבנות אך
 זה תדע מ"ש האזן מהר' נטע במגלה עמוקות בפסוק אתה
 החילות להראות וגו' אעברה כא' לפי שבפי' יצחק התיר הקב"ה
 את הנדר שבתחלה אמר העלהו לעולה ואח"כ אמר אל תשלח
 ידך אל הנער לכן אמר אתה החילות והתרת הנדר של יצחק
 אעברה נא התר ג"כ את נדרי שאכנס לארץ והשיב לו הקב"ה
 רב לך אל תוסף דבר אלו עוד בדבר - בדבר גימטריא יצחק
 פ"ש שהאריך נאצינו למדין כי ביצחק הותר הנדר של
 הקדש שהוקדש מתחלה לקרבן ולבסוף הותר הנדר - וזה ידעת
 כי בשעת המנחה היה עקדו של יצחק לכן יפה דבר ובזמנו
 דיבר בעלו המנחה שדר' להתיר מוכרי עקדו של יצחק וינז'
 איהו ויאמר ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים כי ודאי הסומך על
 גם אין עושין לו כס כגודע מדר' אך בזה אין עון כלל שהיה
 יש אלה בהקדש ואין בזה סמיכה על הנס כלל וכנ"ל וא"כ גם
 בזה נאמר דליכא למילף מאליהו מטעם הכל' ודוק :

מסכת יבמות

בחיבורו וה' אולי חזקה דלימרו שמעת משמי בגו מדרשא לזכות
איתי ואת נפשי האומללה אי שכינא כל הירח וחדל לדבר ה'
קוטנה כשיפולי דגליו לומר זכי עמי הטילין בכל יום ות'
מחבת לשבת האתענגים במילי דאגלתא שיקראו בזה הספר
אולי אנורה עולמים ויהו שפתותי דו' צמות בקבר ואשב בבית
הלאורך ימים להיות עמוד בין החכמים כשיכנה שלמעלה ולא
חיעול בכיסופא קמיה אמן :

פרק נושאין

עד ישב דע' קואמר שני דברים גר נושא אשת אחיו מאמו
ואמר יהי דברה ל' יונה שנית לאמר שנית דברה
עמו שבינה שלישיית לא דברה עמו שבינה ומי מהימן והאר'
אבא אר הונא אומר רב כל ת' שבורה הלכה ובה אפ' קובם
מעשה בא שומעין לו והא לא ואין שומעין לו וכו' שאני הכא
דקאמר מעשה אחר ינא בהריה :

הנה לפי מה שמפרשי התו' ל גבי ועמ' שא בן איש ושמו יתרא
הי' שמעאלי שגמר חרבו כישמעאל ואמר כל מי שאינו שומע
הלכה זו ידקר בחרב כך מקובלני עמוני ולא עמונית וכו' ופרו'
מי מקומן הא' ר' אבהו וכו' ככל ת' שבורה הלכה ופ'א אפ' קודם
מע'א בא שומעין לו פ'ת היינו דוק היכא שנוגע בדבר כי הכא
שהיה נשוי לבת ישי הוא דאין שומעין לו לפי דברי'הם מאי
פרו' הכא וכו' רע'ק נוגע היה בזה הדיון שגר נושא אשת אחיו
מאמו דפרו'ן מהא דא' ר' אבהו ג' מה דמשני שאני הכא דקאמר
אחריו'א כהנה פ'רש' דל דקאמר מילת דיונה בן אמיתי כהנה
ומגו דמהימן אהא מהימן כמו אהא דביכרין דברי' אמת שביחד
ק'בלן האין בא זה ולימד על זה והמה דחוקים כדחוק מורח
מע'ר'ב ל' לתרו' ולקרב המר'אקוס בתכי'פה וחיבור כאה
עולם וסמוכים עשויים באמת וישר כי רע'ק היה נוגע להוראה
וז' אר' מיגו דמהימן על דרש השני דיונה בן אמיתי מהימן כמו
אהא הוראה קמיי'ת דביכרין דברי' אמת שביחד ק'בלן והדיו'
דיו' אמת ומוכח מהא דדרש שנית דברה עמו שכינה דזה תדע
משאר' ל' במדר' בפסו' וימ' את כל היקו'זה קין שהי' תלוי ברפיו'
עד שבא מכול וסטפו ולזה יש שני פנים הטעם אחד
הוא עפ'י' מ' ש'ב' עשרה מאמרות של'כ' אינה מועלת התשוב'
להיות עון נחמק לגמרי רק להאריך אף שהרי בנינו' אחרי אשר
שבו מודרכ' הרעה לא נקדע לגור דינס' לגמרי רק לפי שעה
בטלה הגוירה ולכסוף בימי נחום האלקושי נאכדו וה' כ'ג'ס
בקין אף ששב בתשובה לא נתבטלה הגוירה והיה תלוי ברפיו'
עד שבא מכול וסטפו דקין בן נח שכל מיתה האמורה לבני נח
אינו אלא חק או נוכל לומר כי לא הועילה תשובתו לפי
שנשא תאוותו של הבל ואף כי על תאוות עצמו לא נתחיי' משו'
עולם חסד וינה ית' על תאוות יתיר' כתי'י' משו' אחותו ואשת
אחיו מאמו ולכן לא הועיל תשובתו כי הוא מעוות אשר לא יוכל
לתקן זה הכא על ערוה והולי' ממ' ממור ולכן בא מכול וסטפו
אף כי עשה תשובה אף בספר הפלו'אה מתרן מע'שה קין עפ'י'
משאר' ל' גר נושא אשת אחיו מאמו ואפ'י' שאר' אש לית להו לפי
שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולקין והכל ה' ל' דין גרים לפי
שאד'ר כפר בעיקר ולכן הותרו בתאוותיהן והנה סוד ה'
ליראו בכתי' האר'י הובא כמה פעמים שרע'ק היה תיקונו
של קין כי רע'ק היה נשמת ישבר חמור גרם ולכן אמר רע'ק
מי יתן לי ת'ת' ואנשכנו בחמור ולכן אמרה חוה קניתי איש את
ה' על קין שהיה ישבר חמור גרם שקנתה לאה ב'את יעקב
בדודאי בנה וזוהי לילה נולד ישבר שהוא קין והוא רע'ק לכן
בא ואמר שני דברים הללו ופתח בוכות עצמו להורות הלכה
כי גר נושא אשת אחיו מאמו כי אף שאר' אש לית' בגר שנתגייר
ואין לקין שום אשמה על שגש' תאוות הבל יתירה על תאוותו
דלית' ביה משו' עולם חסד יינה כי אפ'סיקא הלכת' גר שנתגייר
כקטן שנולד דמי ואמר כי אין ה'כל' כולפי שהי'ס' מכחשת
הלכה שהיה קין תלוי ברפיו'ן עד שבא מכול וסטפו ולא הועילה
סת'ו'ת' עד שח'בד לסי' ש'מ' דמ'א משו' מעוות לא יוכל לתקן

פרק מצות הליצה

עוה אר' יוחנן שבע בעילות בעל אוחורשע בנותו יום שנאמ'
בין רנליה כרע נפל וגו' והאקא מתהניא מעבירה כל טובחן של
רשעים רעה היא אצל צדיקים שנאמר השמר לך כדבר עם יעקב
מטוב ועד רע בשלמארע לחי' אלא טוב אסאי לא - אלא משום
טובתן של רשעים רעה היא בשלמא התם מוכר שסא דע' אכל
הבא מאי רעה איבאי משום דשרי בהו זוחמא דאר' יוחנן בשעח
שבא נחש על חוה הטיל בה זוחמא ישראל שעמדו על רר סיני
פסקה זוהמתן אה שלא עמדו על הד' סיני לא פסקה זו והמתן :
והנה בשבת פ' חבית מטי' בה ועליו' אד' ר' אבהו בר כהנא דא'ר
אבהו בר כהנא עד ג' דורות לא פסקה וזוהמא מאביו'תו אברהם
הוליד את ישמעאל יחמק הוליד את עשו יעקב הוליד אתר'כ'
שנטיס שלא היה בהם שום דופי פ'רש' י'ל דהא דר' יוחנן פליג'
אד'ר' אבהו בר כהנא דא'ר ר'י' ס'ל דיד סיני לא פסקה וזוהמתן ור'
אבהו בר כהנא ס'ל דבימי יעקב פסקה זוהמתן וכו' תבין
אמרות טהורות של אותו דרוק שאמר יעקב א שמעון ואל לו'
עכרתם אותי להבאי' שני ביושן הארץ ככנעני ובכריו תרגם
המ תרגם מה דין עבדותו לאסקא עלי שום ביש עיין כפ'י
התרגו' כי דחוק הוא ולפ' יתכן כי זה שמעון ולוי אחיס לדי'ה' ג'כ
הגדילו המעשה רע מאד באמ'ם כי רעה גדולה ונבלה גדולה א'
עשה עמה בישראל לשכב את בת יעקב שאו פסקה זוהמא' ז'י'ון
כדעת ר'א בר כהנא כי בימי יעקב פסקה זוהמא' ועתה שדא ואל
בה זוהמא וכן לא יעשה'א'לו לא היתה בת יעקב לא היה שום לוי
רעה בזו וכדעת המק'ן הכא מאי רעה איבא אכל עתה כי עכרתם
בבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וממנה פסקה זוהמא' ונ'
ולכן לא רצו להשיא' לשכס אף אחר שנימול כי בשלמא אחר
מעמד' הר סיני פסקה זוהמת הגרים כדאיתא בגמרא דע'י'
דפרו' גרים מאי ומשני אע'ג' דאיכה לא הוו מוליי'הו'הו'
דכתיב את אשר ישנו פה ואת אשר אינו פה אבל בימי
יעקב לא פסקה זוהמא אף מן הגרים רק הם ראו וטעו
שהכתוב מוכרו ואומר ותצא דינה בת לאה כי זוהמא' היה מצד
לאה זוהמת חוה עדיין לא ניתקנה ונשמתה היה מצד לאה
ולכן נזרה בזירה זכר כדוע שנתחלפה בבג'ן לנקב לפי
שאשה מזרעת תחלת יולדת זכר ולכן היתה יצאנית והכתוב
מוכרו ואומר ותצא דינה בת לאה ותלה הזכר בנקבה כדוע
ליודע'ן כי שכם בן חמור שאב זוהמא' ולא היה שום רעה
כלל כי דינה איתות גידה כדוע סוד ה' ליראו ולכן היה
יעקב כמחרי' וקילל אפס' כי עו' ועברתם כי קשתה כי באפס'
הרגו איש שלא כדיו' כי לא עשה רעה בזה ולכן אמר יעקב
שאתם מתנגלים עצמיכם כי נבלה עשה בישראל לשכב את
בת יעקב למה עכרתם אותי להבאי' שני כדעת התרגו' לאסקא
עלי שום ביש להיו' נתלה הסירחון כי לקראת בת יעקב ובאמת
שא דינה בת לאה ולא נת יעקב ודוק מהו

ביאור
הטעם
למה
כה
אחיו
היו
תכל
סיני
בה
הקו
הש

כיצד
הכונה
במקום
ויאמר
בצד
עכרתם
זוהי

עו מה הריזובתי אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת
 אל עד שלא נחתם גזר ריון רשום משנחתם גזר ריון
 אמת ע' בירושלמי ובגמרא שלנו אבל אגיד לך את הרשום
 בכתב אמת לא קשיא כאן בגזר ריון שיש עמה שבועה כאן
 בגזר שאין עמה שבועה :

פרש"י ו'ל אבל אגיד לך את הרשום וגו' מקרא הוא בפיאל
 שהמלאך אמר לו אגיד לך את כל הנגזר בשמים ורשום
 בכתב אמת . הנה רש"י ו'ל יצא כאן מגדר מחיבתו קדש
 להורות לנו את המקום כי הוא בפיאל וימלאך אמר כן לנביאל
 ז'ל דכונת רש"י ו'ל הוא לתרץ הגירסא לפי גמרא שלנו ולא
 משני כדמאני בירושלמי עד שלא נחתם גזר רשום ומשנחתם
 אמת וכפי הטעם דאיתא בג'ל רלכך משנחתם גזר ריון אמת
 לפי שחותמו של הקב"ה אמת ולכך הכל הולך אחר החיתום לזה
 בא רש"י ו'ל להודיע כי המלאך אמר לנביאל אגיד לך את כל
 הנגזר למעלה והוא רשום בכתב אמת א"כ א"א לפרש אמת על
 חותמו של הקב"ה לפי שבדעת יחלאו חדרים
 חדרי התורה מ"ש בציוני כי למעלה האותיות הם בדרך תשרק
 רק תתהפך כמומר חותם כי למטה האותיות המה מראשית ואם
 למעלה הוא תשרק למטה הם בא' ונאריך בזה א"ה במסכתות
 הבאים בס' ד' וזהו תמנא דברי חפץ שבאה אמת תיו לפני
 הקב"ה ואמרה יאות כי למיברו עלמא דאנא חותמא דגוספנקא
 אמת שאף כי תיו היא סוף האותיות למטה בארץ שאותיו המה
 א"כ אבל למעלה היא מוקדמת לכל האותיות ומה שהיא אחרונה
 למטה לפי שתתהפך כמומר חותם לכך פיה פתחה בהכמה לומר
 יאות כי למיברו עלמא כי אנא חותמא דגוספנקא אמת ואם
 אמת מארץ תמנא לפי שאמת מורה על ראש ואמצע וסוף. היה
 הוה ויהיה א"כ בראש האותיות וכו' באמצע ותיו בסוף . לפי
 שהאותיות למטה הם ממוככים אבל למעלה החותם הוא תמנא
 בדרך תשרק תיו בתחלה ו"ס באמצע אלק לבסוף א"כ כי
 יאות למיברו עלמא כי תתיו הוא ראש לאותיות שלמעלה .
 וא"כ שתיו למעלה הוא ראש אותיות ומלאך אמר לנביאל אגיד
 לך כל הרשום ברקיע והוא בכתב אמת א"א לפרש כי בכתב
 אמת הוא פירושו כדפרש בגמ' דירושלמי משנחתם גזר רשום
 לפי שחותמו של הקב"ה הוא אמת שהרי למעלה הוא תמנא לכך
 צריך לפרש גמ' שלנו כאן בגזר רשום עמה שבועה וכו' ולא
 קאי על החותם שהוא אמת רק שגזר רשום עמה שבועה מתקיים
 והוא אמת . וגזר שאין עמה שבועה אפשר להתבטל שלא
 יהיה אמת וז"ל :

אוסור לית בה ונמצא שהוא הדין גם נבי הגנבי ורועי בהמה
 דקה לליכא איסורא בהורדתן ודמן מותר . ואי נימא דא"ה עמונן
 התייר שייך שפיר למדרש ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם
 ולא לפני א"ה כמו שפירשו המפרשים דא"ה לא שייכי באלה
 המשפטים כי ממונן התייר אך יש לפרש כפשוטו שאף שלא התייר
 ממונן שייך לומר אשר תשים לפניכם ולא לפני א"ה שלא כתנו
 דינין לבני נח היינו דיני תורה רק שידונו אותם ע"פ גימוסים
 ודתות ועיין בתשו' הגאון מהרמ"י ו'ל סי' ע' שהאריך בזה הדין
 אם ידונו א"ה במשפטי התורה או דיני הגימוסים . אך ע"פ הפי'
 יש נהגים דמילתא דפשיטא היא שלא נתנו דינין לבני נח אי נימ'
 דדין היינו תורה וכמאמר ד'ל בכרכו מהו דתימא דני' שלמו בעלמ'
 הוא קמ"ל דדין נמי היינו תורה וא"כ כמו שאוסור לב' לעסוק
 בתורה ה"כ אוסור בדינין אם לא שנאמר כי דין לאו היינו תורה
 אצטריך למכת לפניה ולא לפני א"ה . ויהנה גמ' דסנהדרין ארז'ל
 מנין לדין שלא יפסע על ראשי עם קדש דבתיב ולא תעלה
 במענות וסמך ליה ואלה המשפטים וגו' והקשו בתו מהא דאמר
 אבדן לרי' מי שנריך לו עם קדש יפסע על ראשי עם וכו' ותיירו
 מה שתרצו . והנה אי נימ' דדין לאו היינו תורה יש לחלק בין דין
 ובין הבא ללמוד תורה שהבא ללמוד רשאי לפסע על ראשי עם
 קדש והדין אסור . והנה ממש נלמד הפי' של אין מורידין הוא
 שאין אוסור בהורדתן כמה שהרג המצרי ואף כי הכה את ישראל
 לא נתחיי מיתה בזה וכמו שפירשו הקדמונים כי באמת יענש
 משה ע"ז ופי' ארז'ל בפסוק או יבדיל משה שאמ' עליו להפרי ערו
 מקלט שהרגתי המצרי וכו' ע"ל בארבו ואם בלמו להדיק הגד'
 ע"כ מחוייבים אנו לפרש כי אין מורידין שאין אוסור בהורדתן .
 הדין לקמא כי אבדן הוה ס'ל דדין נמי היינו תורה וכמו שאוסור
 לדין לפסע עב ראשי עם קדש כן אסור בניי שבא ללמוד לכרכי
 הוה ר' ישעאל יפסע ואזיל א"ל אבדן מי הוא זה שפסע על
 ראשי עם קדש . השיבו ר' ישעאל חני ישמעאל ד' יוסי באתי
 ללמוד תורה מפי רבי גורה לו הדרך כי דין לאו היינו תורה ולדין
 אסור לפסע אבל אני באתי ללמוד תורה מפי רבי ודין לאו היינו
 תורה לכך א"ל אבדן לפי דברך והוראתך וכי הגון אתה ללמוד
 תורה מפי רבי הלא אתה תפיש גנבי כי לפי הוראתך שאתה
 מפסע ס'ל דדין לאו היינו תורה ע"כ ז'ל ראייתך הוא מדכתי'
 אלה המשפטים וגו' לפניכם ולא לפני א"ה ואי דין היינו תורה
 פשיט דתשי לפניכם ולא לפני א"ה הלא כמו שאסורי לעסוק בתורה
 ה"ה דינין דלמלא המשפטי ללמד בא"כ לא שייכי בדינין כלל כי
 ממונן התייר וכו' אלא ז'ל לפי הוראתך כי לא התייר ממונן ודמן
 ופי' של ויתר גוים לא קאי אהייתר ממונן רק כשאר הפירושים
 שדרו'ל וא"כ ע"כ צריך אתה לפרש העכו"ם . ורועי בהמה דקה
 אין מורידין שאסור להורידן . ולפי' וכו' הגון אתה ללמוד תורה
 מפי רבי . לכך א"ל אם חני שאתי בדין וס' היה לי ללמוד ממה
 רכן של כל הנביאי ולדברך וכי הגון היה משה ללמוד תורה
 מפי הגבורה שהרג המצרי וז"ל :

בזואור
 הטעם
 למתן
 בח
 איתן
 תיו
 תחלה
 שיכרף
 בה
 הקב"ה
 העולם

עו אתא ר' לוחנטיבא אינהו דהוו קלילי יתבי ברובתייהו
 ר' ישמעאל בר יוסי אגב יוקריח חוה בפסע ואזיל אל
 אבדו מי באוהו שפסע על ראשי עם קדש . אל אג' ישמעאל
 ד' יוסי באוהו ללמוד תורה מפי רבי . אל וכו' אתה הגון
 ללמו תור' מפי ר' אל וכו' משה דאוי היה ללמוד תור' מפי הגבורה
 הנה רבים ראו כן תמיה ואיכבה אובל וראיתי באבדן שאל לר'
 ישמעאל ד' וכו' הגון אתה ללמוד תורה מפי רבי מה נשתנה
 הו' הזה מכל הימי אשר תמיד היה שסאהלו והוה רגיל במתיבת'
 קמי' רבי ולא שאל אותי מקודם וגם תאובתו שלא כהגון שהשינו
 וכי הגון היה משה ללמוד תורה מפי הגבורה והלא האומר אני
 אהיה כמה מלקין אותי כ'ל אחרי אשר ארז'ל כי ר' ישמעאל ד' יוסי
 הוה תפיש גנבי כדאיתא בפ' מ' הפועלים אך יש לתרץ מעשיו
 של אותו דיק לפום מאו דתינין העכו"ם ורועי בהמה דקה לא
 מעלן ולא מורדין ואפסיקא הלכתא בט' ד' וש' ע' סימן קכ"ח
 לדעת כמה פוסקים שפי' אין מורדין הוא שאין אוסור בהורדתן
 וא"כ מי שאומנתו בכך לגנוב ולגזול אין אוסור בהורדתן ודמן
 מותר וכו' יציק את הצדיק ר' בר יוסי אך לדעת הפוסקים
 שמפרשי דאין מורדין פירושו הוא שאסור להורידן וכו' יושע
 בן קרח שקראו לרי' חונן בן יין עד מתי אתה מכלה ברמנו של
 אלקימו בודאי הוה עבד אוסור ה' והנה אחרי דבהדא כללינהו
 העכו"ם ורועי בהמה דקה יבא זה וילמד על חבירו . שאם נאמר
 ונפרש הפסוק עמו וימוד ארץ ראה ויתר ממונן התייר דמן התי'
 ע"כ ז'ל כי אין מורדין הפי' שאין בחיוב להורידן ואבל עכ"פ

זואור
 תרגו'
 ספוק
 אחר
 נקט
 ויגון
 ול
 רחש
 יו

עז תני נר קפרא לעולם ידבק אדם בשלש דברי בחליצת
 ובהבאת שלום ובהפדת נדרים בהבאת שלום
 דבת' בקש שלום ודופחו וא' אנא אתי ארדיפה רדיפ' בתיב בקש
 שלום ודופחו ובת' כ' רהם רוזף צוקה וחי' יוצא חיים וגו' :
 הא דר' אבהו מיותר הוא וללא צורך התיאו כאן לר' אבהו אף כי
 פי' רש"י ו'ל להודיענו שכר הבאת שלנו מי בקש וזהו להגיד שכר
 המצוה כאן . וביותר יפלא קושית ר' יו' בירושלמי דבשלמא מה
 שמודיענו ידבק בחליצה לאפוקי מדרכנן דאמרי מצות יבוס
 קודמת . ובהפדת נדרי נמי אצטריך דלא נימא כסס שאין נשאר
 על השפועו ויבוס לקיים את השבועה ולא להתייר כמו כן גנבי
 נדר מצוה לקיים ולא להפיק קמ"ל דנדרים שאני בני המקיימו כאו'
 הקריב קרבן ואבל בהבאת שלום מפי יוסר הנה לומר להרחק
 מן השלום ע"ש תירונו ותירון הגאון מהר"א בח"א . וז'ל דלהכי
 שניה בלשוננו כאן למכת סתמו בהבאת שלום ולא נקט כאן בהבאת
 שלום בין אדם לחבירו ללמדנו כדעת ר' בן קרחא בסנהדרין
 דאמר מצוה לבצוע E 2 ה' נ' שנאמר

שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם והלא במקום שיש
משפט חין שלו וכו' לא חיזהו משפט שיש בו שלו היו אומר זה בינוע
ולאפוקי מדעת החומרים דאסור לכבוש ולהכי אנטריך דר'
אבהו אחרי דמיתו פסוק בקש שלום ורדפהו אזה קאי על
הנחת שלום בין אדם לחבירו לפי מה שאמרנו בירושלמי בפסוק
בקש שלום ורדפהו בקשהו באין ורדפהו במקום אחר שפירושו
שאם אינם במקום אחד צריך אהיה לילך לאותו מקום לעשות
שלום ביניהם ועי' כלא קאי זה על בינוע בשעת הדיוקן שניהם
עומדים לפניו וכאמר הכתוב משפט שלום שפטו בשעריכם
כי שניהם נמצאים במקום אחד לפניו להכי מיתו הא דר' אבהו
דליף ג' ש' מן ורדפהו והוא מופנה ללמוד בג' דליפה דליפה
נאמר באין ורדפהו ונאמר להלן דודק דקדק וחסד וגו' אבל
באמת חין הפירוש של ורדפהו במקום אחר כי זה הפסוק מיידי
בשלום בשעת הדיוקן להיות מבקש שלום במקומו ומשפט שלום
בשעריכם וד' ק :

עט אר"א אמר ר' חננאל הלמידי חכמים מרביה שלום
בגולום :

ג'ל משום דליתא בקידושין פרק עשרה יוחסין אם ראית שני
בני אדם או שני משפחות שמתגררות זו בזו שמץ פסול יש באחד
מהם ואינן מניחין להדק זה עם זה והנה זה ידעת
משאר'ל כי הרבה פסולין נשמעו בישראל ואסור לגלותן
וחכמים מוסרים אותן לתלמידיהן פעם א' בשבוע כדי
שיפראו את עצמן מן המשפחות הפסולות וכן א' יוחסין
היכלא בדיניו הוא פריש' ד'ל שנשבע בהיכל שהיה יודע משפחו
הפסולות הנשמעו בישראל ומה ג'ם אשה נמצ' בספרי הקדמוני'
כי סוד ה' ליראיו אשר התנאי' היו יודעים חיזה משפחה כשירה
ואיזה פסולה ולזה הסוד א' יוחסין היכלא בדיניו הוא רמז
אל היכל ג' אדני שעי' השפינה יודע הכל והוד ה' ליראיו נמצא
כי לפעמים אם מתגרה אדם בחבירו ומתקוטטים זה עם זה
אפשר כי מאת ה' היתה זאת כי שמץ פסול יש באחד מהם ואין
מוניחין וכו' וא"כ שתיקותו יפה מדבורו כי טוב שיתגררו יחד זה
בזה . אבל ת"ח היודעים חיזה משפחה כשירה או פסולה
להם נאה לעשות השלום לכך אמר ת"ח מרביה שלום בעולם
כי להם נאה השלום לעשות לכך מביא ראיה מפסוק שלום רב
לאוהבי תורתך ואעפ"כ חין למו מכשול כי סוד ה' ליראיו ויודעו'
כי חין כאן שמץ פסול ואפשר שגוה רמז ג' בר קפרא לעולם
ידבק אדם עצמו בהנחת שלום אף באמינו דאנן מי ידעין
מהיכא קאתינן ואפשר כי שמץ פסול נמצא באחד מהם
שמתקוטט עם חבירו אעפ"כ . ידבק בשלום . הי' בך את
עמו בשלום ושלו על ישראל ורבנן ותלמידהן אמר :

ברוך האל הנותן עון ותעצומות . שויכני לגמור מסכת
יבמות :

מסכת כתובות

פרק ד

בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה
שמים וארץ וכו' דרש ב'ק מדויהר תהיה לך
על אויבך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו
באזניו :

מאן היוב לן מחטא וניתייבנהו להיות יחדיו ידובקו הני דרשות
דבר קפרא אחר לא קרב זה אל זה ל' דהא משמיעינו בר קפרא
במה שאמר גדולים מעשה צדיקים שהוא בית המקדש יותר
ממעשה שמים וארץ גילה דעתו דס'ל כמ'ד לא זוהי השכינה
מכותל מערבי וזה דעת קדושים תדע מה דפלוגי ר'ל' אם
השכיב הוא במקום הקדש אף לאחר חורבנה או לא . פלוגי בהא
אי"כ'ה הוא של הקב"ה או של ישראל אחרי דליתא בגמרא
ואפסוקא הלכתא שהמרש לא ידור בשכינה א'עם המגורשת
ואם היה בהן לא תדור עמו במבוי והדיון הוא אם היה החצר שלו
הוא נדחית מפניו ואם היה החצר שלה הוא נדחה מפניה וא"כ

מאן דס'ל כי לא זוהי השכינה מכותל מערבי ס'ל' כ'ה
הוא של הקב"ה וכמ'ד'ל בפסוק ואיש כי ימכור את ביתו ואיש
זה הקב"ה כי ימכור ביתו זה כ'ה מ'נענינו למדין כי החצר שלו
לכך אף לאחר חורבנה ונתגרשו ישראל זה עמוד אחר כתליו .
ומאן דס'ל כי נסתלק השכינה בחורבן לפי דס'ל א'ה הוא של
ישראל ואם החצר שלה הוא נדחה מפניה . והנה המקום
תפס השיטה שכל של ישראל הוא ופתח זכור ה' מה היה לנו
וגו' נחלתנו נהפכה לזרים קראה נחלתנו וסיים בזה אתה ה'
לעונם תשב בסוף דור למה לנצח תשכחנו תעוננו לאורך
ימים כי אחרי שנחלתנו הוא והחצר שלנו ואעפ"כ אתה ה'
לעולם תשב ואלו נתגרשו ישראל היה הדיון להיות הוא נדחה
שהרי הוא נחלתנו אלא כ'ל שלא היה כאן שום גירושין אם כן
למה לנצח תשכחנו השיבנו ה'אלך ונסובה . והנה זה
ידעת לחד מ'ד'ס'ל פירושה דהיא קרא ברוך אברהם לחל עליון
קונה שמים וארץ מלמד שהקנה הקב"ה לאברהם שמים וארץ
והנה בודאי אי ניומא דג'וליס מעשה שמים וארץ מכנין ב'ה
בכלל מאתיים מנה וגם מקום המקדש קנוי לאברהם וירושא
היא לנו מאבותינו להיות המקדש נחלתנו לכך בא בר קפרא
לומר ג' גדולים מעשה צדיקים שהוא ב'ה ממעשה שמים וארץ
ואם כן לא קנה אברהם ה'בה' ונאמר הבית לבעליו וכ' זה
כי לא הונרך הקב"ה לסלק שבינתו אף לאחר החורבן וקדשה
הראשונה קדשה לעל' וכ' זה כמה דעים ולא דבר רק הוא ביאור

דרשת בר קפרא בזה . וזה כונת עובדי הים בשירה הנמשך

אשר שררו על הים שאמרנו תביאנו ותטעמו בהר נחלתך מקדש

אדני כוננו ידוך לפי שדר'ל תביאנו ותטעמו לא נאמר וכו' ותטעמו

מלמד שנתגבאו שלא יכנסו לארץ . כי זה ידעת מה שלמדו

ר'ל בפסוק זה אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי נאמ'

על דור המדבר ומכאן למדו ר'ל למנוחה זו אינן באים אבל

באים הם למנוחה אחרת ולכך החריב הקב"ה ב'ה מ' כדי שיבאו

למנוחה אחרת הביאו הקסיד בעל'ב בספרו למדוד זה ודימה

זה הענין למדיר את חבירו ליכנס לבית זה אם נפל ונהה אחר

תחתיו מותר ליכנס לשני ע'ש בארצו והנה לפ' חלה השבוע

על ביתו של הקב"ה כאמר הכתוב אשר נשבעתי באפי אם

יבואו אל מנוחתי דייקא . אבל אי ניומא כי זהו נחלתנו לאו

כל כמוני להדיר אותם מבתים ונחלתם לכך נתגבאו תביאנו

ותטעמו בהר נחלתך לפי שהוא נחלתך לכך תביאנו ותטעמו

לדורות הבאים ולא תביאנו כיך להדיר שלא יכנסו לביתך

ונחלתך . וא"ת שהרי כבר הקנה הקב"ה לאברהם אבינו

שמים וארץ וא"כ בכלל מאתיים מנה . לכך סיימו ואמר

מכון לשבתך מקדש אדני כוננו ידוך נמצא גדולים מעשה

צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ ואין בכלל מנה מאתיים .

ולכך הוא נחלתך . כנלע"ד לפרש דרש ב'ק באופן א' . ואם

באנו לתרוך ולחבר שני דרשות יחד מה דדרש ב'ק ל' דעוד בא'

להשמיענו דס'ל כמ'ד בסיני לא הוה פרישה ואף דק"ל שבעת

ימים קודם ית'כ מפרישין בהן גדול וכו' לא תאמר כל הנכנס

למחנה שכינה טעון פרישה וגם בסיני הואי פרישה למשה

אשר עלה השמימה קמ"ל גדולים מעשה צדיקים שהוא ב'ה מ'
יותר ממעשה שמים וארץ שאף בבה"מ היה טעון פרישה בסיני
לא הוה פרישה והכריע זאת כמ'ד דכסינו לא הואי פרישה .
ולזה הוקשה לו מ'ד יתד תהיה לך על אויבך . עד שיבא לרוך
בדבר החדש באל תקרי אויבך אלא אויבך . וזריכים אכחנו
להביא כאן תוכן ותמונת פלוגתת התנאים ביומא פ"ק
בקצר יו"ל משה עלה בענן ונתקדש בענן שנא' וישכון כבו"ה
הר סיני ויכסהו הענן שש' ימים ויקרא אל משה ביום השביעי
זה היה מעשה אחר עשרת הדברות שהוא תחלה לארבעים יום
דר' הגלילי . פיר' הגלילי ס'ל בששה
בחדש נתנה התורה לישראל א"כ א"ל לפרש פסוק זה וישכון
כבוד ה' על הר סיני וגו' ויקרא אל משה ביום השביעי שקודם
עשרת

אלימא משום דחלקן כל הוא והוא לילתיה עבידא דאמר מר
ון ורת זו קמיצה ובא :

הא דנקטו למזוזא טעם על בריאת האצבעות | יותר משאר
איברים שבגוף כל משום דזה ידוע מה דאית' בספר פענח ח' כיאר
שעד נח לא היה חילוק אצבעות כלל וע"כ שמעתי כי זה כונת הספוק
הפסוק זה ינחמנו ומעשינו ומעצבון ידינו דויקא ואנא מסייס זה
בה מן האדמה אשר אררה ה' ויהיה מדויק ג"כ מעצבון ידינו ינחמנו
מה היה העצבות בזה שלא היה חילוק אצבעות לפי שבגוף ידנו ינחמנו
אדם נתקללה האדמ' ותיקון לגזומה היה המנהג כבודו ולפי וועצבו
שמנחה לא היתה יכולה ליקרפ בלא קמינה לכך בימי נח אדר' ל' ידיו
בפסוק וערכה לה' מנחת יהודא וגו' כימי עולם כימי נח כי נח
היה תחלת תיקון אדם לכך נקרא איש האדמה שהתחיל לתיקן
האדמה שנתן מקללתה והנצרך להקריב מנחה לתיקון הגזומה
הנצרכה לתיקון הברוא להיות חילוק אצבעו שתוכל המנחה להיות
נקממת לכך אמרו זה ינחמנו מעצבון ידינו מן האדמה אשר
אררה ה' היה עצבון ידינו שהיינו נעצבים על ידינו שהיו בלי
חילוק אצבעות וזה ינחמנו שבימיו היה חילוק אצבעות ולכן
אמר מר זו קמינה ונתן טעם על שינוי הברואה שבימי נח
התחיל חילוק אצבעות ולא נבראו מיד כך לפי דכל חדא למילת'
עבדא ועד נח לא היו מקריבים מנחה לפי שהיתה ארורה
אדמה אבל מימי נח שאילו לא פגם כאשר שנה מן היין ויטבר
היה החובה דוגמת מגדל עז שס' הבה"מ והיו כל הקרבנות
והמנחות קרבים בימיו היו כל האצבעות לפי שהיו נכרסים כל
חדא למילתיה היה נצרך הכל בימיו נח ולזה היה צריך ליתן טעם
על חילוק האצבעות יותר מכל איברים שבגוף כגלע' ד :

פנ היה ר"מ אומר מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן
אמרו שירח על היס דכתב ברכו אלא היס
ח'טמק ד ישראל :

הא דנקטו היה ר"מ אומר ולא קאמר ר"מ אומר משמע דר"מ
היה אומר בן דוקא לפי דבשית' אילו והוא היה אומר כן תמיד
כל משום דהא שהיה ר"מ אומר הובא בירושלמי דסוטה פ' כ"ט
שהמים וכן . ושם נאמר שלונת ר' עקיבא אומר אבנו של
ר' יוסי הגלילי שדרשו בפסוק אז ישיר משה ובני ישראל
ויאמרו לאמר שאין תלמוד לומר לאמר ומה תלמוד לומר לאמר
פרש' כבבלי לפי שכל לאמר פירושו שהיה הדבור אומר למשה
לאמר לישראל אבל כאן אין לומר כן ודרש רע"ק כקטן שמקרא
ההלל והן עונין אחריו כל דבר ודבר כך היה משה אומר אשירה
לה' ישראל אומרי אשירה לה' משה את עזי וזמרת יה' ישראל אומרי
עזי וזמרת יה' ר"א בנו של ר' הגלילי אומר כבודו שמקרא ההלל
והן עונין אחריו ראשי פרקי' משה אומר אשירה לה' ישראל אומרי
אשירה לה' משה אומר עזי וזמרת יה' . וישראל עונין אשירה לה'
וכתן הפלוגתא הכל הברא ג"כ הא דר"מ שאפילו עוברים
שבמעי אמן אמרו שירה על היס והקשה ביפה מרחה שאין
ענינו של ר"מ לכאן ותיירק סס דר"מ פליג אהני תנאי דס"ל
דמשה פתח וישראל ענו אחריו ור"מ לא ס"ל הכי לפי שהאז' אמ'
שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה וע"כ זה היה על ידי' רוח
הקדש אשר עליהם וא"כ לא היו צריכים שיפתח משה תחלה
בשירה והם יענו אחריו כבודו המקרא ההלל או כקטן המקרא
ההלל כי רוח הקדש שרה עליהם ולימדם כרת מה לומר השירה
ולר"מ מפרש בירושלמי שפי' לאמר הוא לדורות . והנה פי'
לאמר לדורות מפ' ביפה מראה בדומק . ולר"מ משום
דכנסהדרין פרק חלק אמר ר"מ אז שר משה ובני ישראל לא
נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה שאז לעתיד
לכא' ישיר משה ובני ישראל את השירה א"כ יתפרש היטב לאמר
לאמר לדורות כי לעתיד יאמרו את השירה לכך יפה מדוקק
הלשון היה ר"מ אומר שאילו אדם אחר אמרו שבמעי אמן
אמרו שירה על היס היו הכל שחקין עליו כי הרי נאמר לאמר

שהנצרך

עשרת הדברות היה זה שהרי בששה בחדש נתנה התור' וכבר
אסתלק עין משנה . אלא ל' שנה המעשה היה אחר עשרת
הדברות שאז תלה לארבעים ויום ואם כן קשה למה קרא
למשה ביום השביעי ולא קודם לכן אלא זה בנה אב שכל הנכנס
למחנה שבינה טעון פרישה . ר' עקיבא אומר וישכון
כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן להר פי' שלא כיוס הענן
למשה שהרי כל אותן שנה ימים עלה וירד ונחה על ימנות
הגבלה ויקרא אל משה ביום השביעי לקבולי עשרת הדברות
וס"ל כי בשבעה בחדש נתנה התורה לישראל
ויקרא אל משה וכל ישראל עומדים פי' אחר שלרע"ק
זה היה קודם עשרת הדברות ופי' של ויקרא אל משה הוא
לקבלת עשרת הדברות קשה והרי כל ישראל עומדים .
ומצינו לא בא הכתוב אלא לחלוק כבוד למשה . נמצונו
למדין לדעת רע"ק לא היה פרישה כלל שהרי מפרש ויכסהו
הענן להר וכל אותן הימים שנה לא היה פרישה לפי שכל
וירד להזיזים על מצות הגבלה בכל יום . ר' יונתן אומר
לא בא הכתוב רק למרק אכילה ונחיה שבמעיו כדי לשומר
כמלאכי השרת . פירש הגאון בה' א דר' יונתן נמי ס"ל
כרע"ק דלא בעי פרישה ומה שנאמר ויקרא אל משה ביום
השביעי הוא לקבולי עשרת הדברות ולא הוסי' ס' פרישה .
רק מה שקרא למשה לבדו והלא כל ישראל עומדים . מתוך
ר' יונתן שקרא לו לבדו קודם שקרא לכל ישראל כדי למרק
אכילה ונחיה שבמעיו . והנה ל' דמצינו קמפלגי רע"ק
ור' יונתן דתרווייהו ס"ל דלא היה פרישה . וכל א' מתוך בעיני
אחר מה שקרא למשה לבדו נראה דרע"ק לא מצי אומר כר'
יונתן לפי שאר"ל ביומא פרק י"ב על פסוק לחם אבירים
אבל איש דרש רע"ק זה לחם שמלאכי השרת אוכלים וכשנאמרו
הדברים לפני ר' ישמעאל ח"ל נצאו ואמרו לעקיבא טעית וכי
מלאכי השרת אוכלים כלום אלא מה אני מקיים לחם אבירים
אבל איש לחם אבירים זה המן שנבלע ברמ"ח איברים פי' ואיש
קאי על כל ישראל שכל ישראל אוכלים לחם אבירים דהיינו לחם
אבירים . אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אויבך
וכו' פירוש מאחר שאכלו לחם הנבלע ברמ"ח איברים הרי לא
היו מוציאים רע' ואלו היו צריכים ליתד . ומצינו בדבר שגרו
ה' המוכרים להם . נמצונו למדין לדעת רע"ק טענה
ודרש המקרא הזה על משה לבד שאכל לחם שמלאכי השרת
אוכלים לא היה מצי למדרש מה שקרא למשה הוא כדי למרק
אכילה ונחיה שבמעיו לשומר כמלאכי השרת הלא כבר אכל
לחם שמלאכי השרת אוכלים נמצ' לפי טענות הוה צריך למדרש
כי לא בא הכתוב רק לחלק כבוד למשה . אבל ר' יונתן
לא הוה צריך לטעמא דר' ע' ואמר כדי למרק אכילה שבמעיו
שלא טעה בדבר הוה א"ן אי נימא דמשה הוה צריך מירוק ע"כ
ל' דלחם אבירים הוא לחם אבירים זה המן שהיה נבלע ברמ"ח
אבירים ע"כ צריך למדרש מה אני מקיים ויתד תהיה לך על
אויבך לכן פתח בר קפרא ודרש גדולים מעשה צדיקים יותר
ממעשה שאים וארץ להורות בא דאף כשעלה משה לשמים לא
היה טעון פריש במקדש טעון פריש . וע"כ הוה ס"ל שמה שנאמר
ויקרא אל משה ביום השביעי זה היה לקבולי עשרת הדברות
ומה שקרא למשה לבדו לא היה רק למרק אכילה ונחיה שבמעיו
וע"כ ל' דלחם אבירים אכל איש לא קאי על משה שאכל לחם
שמלאכי השרת אוכלים שא"כ לא היה צריך למירוק אלא ל' ל'
לחם אבירים הפירוש הוא לחם אבירים שאכל איש הם ישראל
שאכלו המן שהיה נבלע ברמ"ח איברים לכך הוצרך למדרש מאי
דכתב ויתד תהיה לך על אויבך ! שהרי לא היו צריכים לזה
שהרי היה לחם אבירים . לכך צריך הוה למדרש אל
תקרי אויבך אלא אויבך פאס' ישמע אדם דבר שאינו הגון וכו'
ודר'ק

פא ממני מהאצבעותיו של אדם דומות ליהדות . מ"ט

אמר
נמר
ביאור
זעמן
ביאור
דבר

מסכת כתובות

שהנזק משה לומר השירה כגדול המקרא להלל ואין אפשר לומר שעוברין אמרו שירה כי מזה מוכח שברוב הקדש נאמרה השירה שהרי אפי' עוברין ידעו לומר השירה אבל רמזיר הוה אומר כן לפי דם לר' אבא ויור' נאמר לעתיד אחרי תדית המתים ואם כן נדרש לאמר בדעת הירושלמי לאמר לדורות אבל נאמרת לא היו נזרכים שיאמר משה תחלה השירה כי ע"י רוח הקדש אמרו שירה הוא היה אומר מנין שאפילו עוברין שבמעמי אמן אמרו שירה על הים וכו' לו כאלו לומר כן ולא לזולתו ודוק :

גב אפר רב נחשו אמר לי הונא בר בתן תנא מנין לנכרת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים וגו' :

כתוב'ה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים ובמסכת כלה דמיתיי קרא דויברכו את רבקה איבא למימר דהתם ברכת אירוסין והבא ברכת נישואין ויש ללמוד משה שבזרכים ברכת אירוסין לאשה המתקדשת ע"י שליח שהרי אליעזר שליח היה עב"ל ואינו אומר לפי פשטא דגמרא חין ראייה מכאן ללמוד לאשה המתקדשת ע"י שליח שבעונה ברכה דהכ' שאנו סהכרסה היתה אחרי שמסרו את רבקה לשלוחי הכעל ולדינא דגמרא מסירתה לשלוחי הכעל זו היתה כניסתה לחופה ולכך היתה טעונה ברכה וכן כתוב להדיא וישלחו את רבקה ויברכו את רבקה אף לפי הפוסקים בטור וש"ע בא"ע סימן כ"ו יש לישב דברי התו"ה ה"ל אף מה שהקשו התו"ה בתחלה להבא וליק מויקח בועז עשרה אנשים וגו' ובמסכת כלה וליק מויברכו את רבקה כל ת"ח יודע דבר הלכה בכל מקום ואפי' במסכת דכלה יראה להדיא בגמרא ה"ל דתיתי קראי זריכו וז"ל דס' במסכתא דכלהי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כגידה שנאמר ויברכו את רבקה ומנין שאפילו אלמנה שנאמר ויקח בועז עשרה נשים וגו' ואם כן א"כ אנו לשנויא דתו"ה ה"ל ודוק :

פר וז' אהנו אמר שהבא כמקלות ברבו אלהים הממקור ישראל וכו' וז' אבהו בהאי קרא דרב נחמן מאי עבד ליה ההוא בעי למרש עמוני ולא עמונית וכו' דאי ס"ד לנכרה לא סגי דלא זקנים ואיך אי ס"ד למדרש לא סגי דלא עשרה אין לפרסומי מילתא וכדאל' שמואל לרב תנא בגדתא מוקא מיתיי ביעשרה ואימא לך נאנפייחו החזפה לעובר קנה :

כנה עין כל רואה יאסוף בשכלו ויאמר מה זאת מ"ט דמ' דל' ל' לברכה לא סגי דלאו זקנים הלא מוסתר טעמא דמ' למרש ולא יקשה לא סגי דלאו עשרה בתי דרובא לפרסומי מילתא אבל ע"ד לברכה לא סגי דלא זקנים ה"ל דמאן דל' לברכה ס"ל גמי דבהא דהורה בועז הלכה דברכת חתנים בעשרה מזה הדין עמוני יבא הלכה דעמוני ולא עמונית ובהא חתי לפרסומי להלכה דעמוני ולא עמונית כי הא בהא תליא ופזו יתורן אשר מקרא מלא הוא כאשר לקח עשרה אנשים ויאמר סבו פה היה לבועז ויכוח עם פלוני אלמוני שיאמר הוא את רות א"כ לא החלט עדיין דעתו שיאמר הוא את רות ואיך לקח עשרה אנשים לברכה נישואין קודם שידע בעצמו אם ישא הוא את רות או לא אלא נראה שבוהו שהכין לעצמו עשרה אנשים הוכיח הדין לפלוני אלמוני כי הדין אמת כי עמוני ולא עמונית וכו' לפי שזה ידעת מרד"ל היתר לעמוני ולא עמונית וכו' לפי שבגמתי נתבוננו למנוה ועליהם נאמר כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בס' לכן נקבותיהן מותרות אבל לוש שנתבון לשם עבודה עליו נאמר ופושעים יבטלו כס' לכן הזכירם אסורים והנה מה שבנות לוש נתבוננו לשם מנוה משורש בקרא להדיא שאמרו ואיש חין בארץ לבא עלינו כדרך כל הארץ שדרו רז"ל כי סבורו היו שנחרב העולם כמו במבול אף

גם כי ידעו כי כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם ע"כ ל"ל כי סבורים היו כאלו מערים הו' על השבעה מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש מביא והנה כ"ס פ"ה תואר כב"ד כתב למ"ד ס"ל כי ויאל' להם אלהי פרו ורבו הנאמ' לאדם נמי למנוה נאמר למה היה נריך לחזור ולשנו' אחר המבול לומר לבת ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו כה כתב הגאון ה"ל לפי שהיה נח דואג כי לחסם יגיעו ועמלו לריק יהיה כי יחזור העולם לתוכו וכוהו כמו שפרש"י ז"ל בחומש בפסוק ואני הנה בריתי אתך לכן גשנה ואתם פרו ורבו להבטיחו בה כי בשום ענין לא יחרב העולם ואם כן ג"ס מוז' הדגשה שמה מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש מביא גיעולו והדרה קושיא לזכות כי חתך אפשר לומר כי לשם מנוה נתבוננו בנות לוש שסבורות היה שנחרב העולם הלא דבר אלהינו יקום לעולם ולכך חזר ונשנה מנחת פריה ורביה לומר ואתם פרו ורבו אם לא שנאמר כי סבורים היו כמ"ד שזאתם פרו ורבו הנאמר לאדם הוא לברכה והשני למנוה והנה במרד"ל שדרש מפסוק ויברך אותם אלהים שברכת חתנים ברכו פי' ביעה תואר דהאי מ"ד ס"ל כי פסוק ואתם פרו ורבו למנוה נאמר ולא לברכה ומה שנאמר ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אותם ברכה היה ברכת חתנים וגם ע"ז הקשה טיפה תואר הא ק"ל ברכת חתנים בעשרה לזה התחכם בועז ויקח עשרה אנשים מוקני העיר ולהורות בא כי ברכת חתנים בעשרה וא"כ א"ל לפרש ויברך אותם אלהים לברכת חתנים שהרי נריך עשרה לזה וע"כ ל"ל כי ויברך אותם אלהים קאי על פרו ורבו כי דק לברכה נאמר ולא למנוה א"כ ל"ל ויאשו בנות לוש במה שבאו אל אביהם ולשם מנוה נח בווננו כי סבורות היו שהעולם יהיה נחרב וכן שניה בווננו לשם מנוה דין שיהיו הנקבות מותרות ולא תאמר כי מאמר שנאמר שנית ואתם פרו ורבו מובטחים היו שלא יהיה העולם נחרב כי הן היו סבורים אחר שהראשונה נאמר לברכה השני נאמר למנוה ואין זה הכטחה על העולם שלא יחרב לכן כאשר לקח עשרה אנשים מוקני העיר התוכח פה עם פלוני אלמוני כי נקבותיהן מותרות ודוק כי נכוחים הדברים למבין :

פח נימא בהא פמפלגו דמר סבר הוא יצירה הואי ומר סבר שתי יצירות הואי לא דב' ע' הוא יצירה הואי סבר בתר מחשבה אולינ' ומר סבר אולינ' בתר טעשה יד' אבהו רמי בתבי זכר ונקבה נרא' ופתיכי כי ביצולם אלהים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבת לבדאות שנים ולבסוף נברא יחיד :

פי' מאן דמברך חמש ברכות שלא בירך דק אשר יצר ס"ל דבתר מעשה אולינ' שלא נברא האדם אלא יחיד ומאן דבירך ששה דהיינו יוצר האדם ואשר יצר ס"ל דבתר מחשבה אולינ' שעלה במחשבה לבראות שנים ע"כ הדבר תמוה מה זה לברך על המחשבה מה שלא נברא נברא בפועל שהרי באמת לא נברא האדם דק יחיד ומה טובה הגיע מזה שהיה במחשבת הבורא יתברך לבראות שנים ל"ל לפי מה ששנו חכמינו ז"ל בפרקי אבות בעשרה מאמרות נברא העולם ומה ת"ל והלא במאמר ח"יכול להבראות אלא ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים העולם שנברא בעשרה מאמרות והנה כב"ד מונה בתוך עשרה מאמרות מאמר של ויאמר אלהים לא טוב היות האדם לבדו חששה לו עור והנה אם עלה היה בדעתו הקדושה לבראו שנים בודאי היה נברא כך דק שצפה הקב"ה שאם יבראו יחדיו שניהם בתחילת הבריאה יחסר ומאמר אחד של לא טוב היות האדם לבדו וה' חפץ למען דקון לזכות את ישראל בראוי יחידו בדי שיתוסף עוד מאמר אחד ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימו העולם שנברא בעשרה מאמרות והנה מזה הצדיקים הוא טובה גדולה להברות מאמר אבל מזה הרשעים יותר טוב היה למעט הדבור שלא יהיה דק תשעה מאמרות למעט

ציפור הפסוק והיה האיש אשר יבנו וגו'

למפט העונות ויה ידעת כבר מה שחלקו אבות העולם יש מהם שהיו אומרים טוב לאדם שגברא ויש מהם שהיו אומרים נוח לו שלא נברא כי כל צד דכרו בפעולה טובה המגיע מזה יש מהם שדכרו בעד דרזיק' ויש מהם שדכרו בעדת רשעי' כמו כן באין מ'ס בתר מחשב' אוליכין וטוב להודו' על המתעבה אשר ענה במחשבתו לכרא' שני' ונמ' שלא יחשב זה למח' וזה טוב לרשעים ומ'ס בתר מעשה אוליכין להודו' להקב' ה' כי יצא לפועל שגברא יחידו וניתוסף ממ' לא טוב היו האדם לבדו שהוא טוב לנדיקים ליתן להם סבר טוב שמקיימן העולם שגברא בעשרה מאמרות ודו'ק :

פו ארשב'ן אר' ויתן בל הוצא למלחמת בית הורגט כריתות כותב לאשתו שנאמר ואת אחיך הפקוד לשלום ואת עובדי' תקח תני רב יוסף דברים המעורבי' בינו לבניה :

פרש'י' ול' גט כריתות כותב לאשתו . שאם ימות במלחמה והא' גט מיום כתיבתו עב'ל . והנה כל ימי גפלאתי לדכרו הגאון בח'א במסכת פ' משוח מלחמה יקשה מאד על הא' דרשב'ן שאמר כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו שהוא לבתו צורך כלל . כי זה תדע מה דאפליגי' תנאי' בפסוק מי האיש הירא ורך הלכב ילך וישכב לביתו ר'י הגלילי אומר מי האיש הירא ורך הלכב מעבירות שבידו הביא הגאון בח'א בשם המורח'י פ' על דברי ר'י הגלילי שאמר מי האיש הירא ורך הלכב מעבירו שבידו לפי דם לר'י הגלילי כי אין מיתה בלא חטא וא' לא למוות במלחמה אם אין עבירה בידו לכך הורגו להודיע מי האיש הירא ורך הלכב מעבירו שבידו ילך וישכב והקשה הגאון בח'א הלא פירוש חטא הוא שוגג וא'כ' אף אם עון שוגג בידו יכול להיות שיימות במלחמה ומה הועילו בתקנה זו שהכריזו מי האיש הירא ורך הלכב מעבירות שבידו הלא הוא שוגג בעבירה . ותיירך הגאון הכל' הא' אין מיתה בלא חטא היינו כשנוכר לעביר ולא שכ' ולכך הכריזו מי האיש הירא ורך הלכב מעבירות שבידו שאם נזכר שעבר עבירה ישוב לביתו ואם לא יזכור לא ימות במלחמה כי ודאי אין הקב' בא' בטרמינא עם כריתות ע'כ' תורף דברי הגאון הכל' ולפ' למה הורגו לכתוב גט כריתות במלחמת בית דוד פן ימות במלחמה הלא מת'כ' אם יזכור שעבר עבירה ילך וישכב לביתו . ואם לא יזכור לא ימות כלל שהרי אין מיתה בלא חטא לדברי ר'י הגלילי לדעת הגאון הכל' . אם לא שנאמר דמאן דס'ל' כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו ס'ל' כמ' דמי האיש הירא ורך הלכב פירושו הוא הוא שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה . ולדיד'ס'ל' דיש מיתה בלא חטא ולאו' לזכות תליא' לכך כותב גט כריתות מלאה בדבר פן ימות בלא חטא . ומאן דס'ל' כי אין מיתה בלא חטא אפשר דס'ל' דלא היו כותבים גט כריתות במלחמה ומה שאמר ישי' לרוד וא' וזה אחיך תפקוד לשלום ואת ערובתם תקח אינו מפרש על דברים המעורבים בינו לבניה שהוא הגט רק דריש כדעת המדרש שהובא במקומו שאמר ישי' לרוד בא' ואלם אותו הערפות שנתערב יהודא' וקייך עבור בנימן שאמר אנכי אערבנו בא' אתה שחתה הוא מיהודא' ותן נפשו תחת שאלו שהוא יבנימן נמצא שפרש . ואת ערובתם תקח מלשון ערבות שישלם הערבות להציל את נפש שאלו שהוא יבנימן מיד גלית הפלשתי וכו' . יערב אמרת שהורות כמה קראי' בספר שמואל אשר זה העבירו קול במחנה והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו לאשה עומד דוד אל האנשים העומדים עמו לאמר מה יעשה לאיש אשר יכה את הפלשתי וגו' ויאמר לו העם כדבר הזה לאמר האיש אשר יכנו וגו' . ויאמר דוד אל שאלו אל יעול לב' :

אדם עליו עבדך יצא ונלחם עם הפלשתי וגו' . אשר זה כל הקורא ושתומם על עבדך ה' לרוד בקש לעבוד ע'מ לקבל חרם שאל חלקו בפיו מה יעשה לאיש אשר יכה וגו' ולא רצה לקבלות קנאת הכנאות אשר חירף הפלשתי מערכות ישראל . ולפ' יתכן מאד להדדוק הנדדוק כי גם דוד בעצמו נסתפק במאמר אביו אם נווהו בזה שאמר ואת ערובתם תקח כדקתני רב ווסף דברים המעורבים בינו לבניה שהא' גט כריתות . או נכטוה בזה שאל' אביו ואת ערובתם תקח שישלם הערבו' של יהודא' שהיה ערכ' לבנימן ויתן נפשו תחת שאלו' ללחום עם הפלשתי . אך זאת תדע כי ודאי אי' נמצא כי אין מיתה בלא חטא ומי שהיה עבירה בידו היה חוזר ממערכי המלחמה היו מקפידים גם על' אבותיהם כי הא' דתימן תימן שאין בודקין מי שהיה מוכתב באסטרטויא של מלך כדי שתהא זכותן וזכות אבותן מסייעתן . אבל אי' נמצא דיש מיתה בלא חטא ומי האיש הירא ורך הלכב פירושו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה . י'כ' הדברים הם ק'ו' אם לא הקפידו על זכות עצמו ק'ו' על זכו' אבותיו וכל דלילי גברי' וכו' יש להדדוק את שאלו אשר נחשב בגמרא דתענית תוך שלשה שאלו אלא כהונן שאמר והיה האיש אשר יכנו וגו' את בתו יתן לו לאשה דלמא יהיה עבד או ממור . וסליה לומר כן רק יש לתרן דברו כי מסתמא שאלו בחיר' היה נזהר עצמו כמלחמת בית דוד שהיו מתירסים בצבא המלחמה כדי שתהא זכותן וזכות אבותן מסייעתן א'כ' מוכל אותו דדוק מאותו עון כי מה לעבד או ממור בתוך קשרי המלחמה . לכך זאת היתה שאלת דוד לעמוד על הפירוש של ואת ערובתם תקח שאלו מה לעשות לאיש אשר יכה הפלשתי גבא' שר נודע לו שכר האיש כי את בתו יתן לו לאשה הנקשה לו שמא יהיה עבד או ממור אלא ע'כ' ל' שלא היו יוצאים למלחמה כי אם המיוחסים שתהא זכותן וזכו' אבותן מסייעתן וא'כ' אי' קפדי אבות אבות מכ' דקפדי אבות עצמן וז'ל' כי לדידהו ס'ל' כר'י' הגלילי דאמר מי האיש הירא ורך הלכב מעבירות שבידו לפי שאין מיתה בלא חטא . א'כ' אין לפרש ואת ערובתם תקח כי הציוני היה ליקח גט כריתות לנשותיהם כי גט זה למה וכקושי ימינו הנול' חל' ע'כ' פירושו הוא שאשלם הערבות של יהודא' לכך אמר דוד לשאלו אל יפול לב' אדם עליו עבדך יצא ונלחם עם הפלשתי כי מזה נודע לו כי בדידיה תליא' מילתא ועליו המלאכה לגמור ודו'ק :

פרק האשה שנתארמלה

פו תר' ביצד מקריין לפני הכלה . ב'ש אומרים כלח כמות שהיא . ב'ה אומרים בלח נאה וחסורה אל' ב'ש לב' חרי שהיתה חגיגת או סומא אומרים לה כלח נאה וחסורה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק . אל' ב'חלב'ש לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעינו או יגנו בעינו חוי אומי ישבחנו בעינו :

הנה יפלא מאד מה ששאלו ב'ה לב'ש לדברים מי שלקח וכו' ישבחנו או יגנו הלא לדברי התנ' דמפרשים טעמיהו דב'ה משום דמותר לשנות מפני דרכי שלום ואם לב'ש אפי' מפני דרכי שלום בין איש לאשתו אומרים מדבר שקר תרחק מכ'ס בניו דיכא' רק דררא דמונא פשיטא דלב'ש גם גבי מי שלקח אסור לשבח מקחו אם הוא נקח רע . כל דודאי גם ב'ש מודה בהא דמותר לשנות מפני דרכי שלום רק ב'ש ופ'ה כל חד בשיטת' אולי לפי מה דפליגי' במשנה ב'ש אומרים לא יגרש את אשתו א'כ' מנא ב'ה ערות דבר . וכה אומרים אפילו הקדימה תבשילו . נמצא לב'ש מאן דנסיב רייך ונסיב שאמר הנשואין לא יוכל שלחה כל ימיו א'כ' נמצא ב'ה ערות :

ב'ש אומר הפסוק והיה האיש אשר יכנו וגו'

ערונו

מוספת בתובות

לדידי ס'ל מנחם ביד גואל הדם והנה ג' בני קנא איש את אשתו
ס'ל לר' ישמעאל רשות ורש' ס'ל חובה . הקאו בתוספת
הא חכמה שמעוין לרע' ק' דס'ל ג' ורצ' גואל הדם את הרומח
דרשות ביד גואל הדם . והנה ס'ל לוקינא חובה . ותיורנו
מה שתיורנו ע"ש . והנה בתו בסופה דף ג' מיימי
בתוספת ירושלמי לראון דס'ל לוקינא חובה ס'ל פנ'ש לאמר לא
יגרש אדם את אשתו אלא כמנא בה עדות דבר . מנא בה
דברים כעורים לגרשה מינו יכול שהיה לא מנא דבר ערוה .
לקיימה מינה יכול שהיו מנא בה דברים כעורים לפוס סן הוא
אמר חובה . לכך הטיבו אשר דברו דל' באותה שעה כאשר
יבא הקב"ה מתדום ואלו קורא משעיר ושללוהו מ' זה בא
מאדום חמק בגדים מבגדה הא ס'ג' בלאו הכי שלרי רשות ביד
גואל הדם ובאשר ישיב להם הקב"ה פורה דרבותי לבדי חסובה
על גואל הדם לפי ד'ס'ל ורצ' גואל הדם את הרומח הוא
חובה . ילמדו הם ג' וקניא הוא
חובה וקניאית התוספת ור' ח' חובה לקנאות ע"ס'ל להלכה
ב' ש' כי לא יגרש אדם את אשתו . אלא כמנא בה דבר ערוה
ולכך חובה לקנאות ופטעם ירו שלמי ס'ל שאם הדין היה נותן
לגרש אף אם לא מנא בה עדות דבר . ודאי אין חובה לקנאות
שהיו הם ר' ונה יגרשה ופדמיסיק התם בתוספת כ'ס'
הירושלמי . ולפי' אס הקב"ה גירש ישראל בודאי כל
שמנא בה חובה עדות דבר לכך באותה שעה באים שרי ח'ה
ויקטרגו את ישראל לומר הללו עב'ז והללו עב'ז וכו' מפני
מה הללו יורדין לגיהנם והללו אין יורדין לגיהנם ולא תאמר
כי לא מנא בהם דבר ערוה שהיו נתגרשו ודאי לגירושין בלא
עדות דבר שזנו אחרי אלהי יצר הרע . באותה שעה
סניגורין של ישראל שהוא מיכאל מסיירא דלכלל משחק ס'ה
פוסק הדין שישראל נתגרשו בלא עדות דבר רק לחיזה עון
הקל כמו הקדושה תבשילו והשתא אפסיקא הלכת כב'ש
וכהיכאם ס'ל לכך מדקדק בע'ז הדין יעמוד מיכאל העומד
על בני עמך ופסק הדין כהילל ועכשו נשתתק מטעם ס'ל
ודוק :

פ' ב' ס'הו לר' זורא שרו ליה הכילא שוק ולא כחל לא
ס'יבוס ועלת חו

ל' דוקא כי סמכו לר' זורא שרו ליה הכי לזולא לזולתו והוא
היה יוצא ב'ס'ר ס'ל לפי משאד'ל ר' זורא הוא מיטמר מלסמכ'ו
משום דאמר ר'א' לעלם הוי קבל וקיים וכן מיתא בירושלמי
הלא דתימא ס'ג' דולה מקצרת ימים . וכן פי' הגאון
ב'ר'א פדקקמא דסנהדרין . אך מנא ח'ה לזה הפואה
מן התורה כי התורה אגונה מגנה ואצלי מגלה . רק ל'ירא
דסוה מיטמר ל'שית'אזיל כדאיתא בכתובות פ' המדיר מכרין
ר' הוהו מ'זבוסים של בעלי דאתן ר' זורא לא הוה יתיב ב'זיקיה
רק ריב'ל מיברך בהו ועסיק בתור' אמ' אילת אהבוסי ועלתן אס
חן מעלם על ל ומדיה אגוני לא מנא בתמי' אבל ר' זורא
דמיטמר מצעלי דאתן ע'כ' הוה ס'ל דהתורה לא מגלה ומגנה
ולכך הוה מיטמר ג'ס' מלסמ' כיה לפי של דידה הוה ס'ל
דהגולה מקצרת ימים ואין ביד התורה להגין ולהציל לכך כי
סמכו לר' זורא שרו ליה הכי לא כחל לא סדק לא פרכוס ועלת
חן ואם חן מעלה על לומדיה . לא כ'ס' דאגוני מגנה
ומורא לא יעלה על ראשו כמו עד עתה . דהוה מיטמר
מלסמכ'יה לפי דהוה ס'ל דלא מגנה ומגלה ליה כי סמכו ליה
סרו ליה הכי ודוק :

פ'ט אפרו על אגרי פס המלך שעבר מלפני הכלה
ושבחוהי חכמים . שבחוהו סבלל
דשפיר עביר . והאמר דב' אשי אפילו לפ'ד גשיה שחלה על
בבוו כבודו מחול מלך שמחל על כבוו אין כבודו כהול דאמר
פר שום תשים עליך מלך שתהא איתמו עליך פושט דרכי
הוא :

עדות דבר וכולי אס היא חגרת או סומא או כעורה אפשר
שנתן עיניו במזון או במספחה או ל'ש' כדאיתא בתעמי פ'ג'
וכמו דעות כנאים א' ס'ה לנו לשקר כי ודאי סכר וקובל .
זכ'ה דס'ל אפי' הקדושה תבשילו סכר הלמא לא הוה דייק שפיר
קודם שנאפה שהיו בדעתו שאם לא תמנא חן בעיניו בקל יוכל
למנא ח'זה שילה לגרשה . ועתה אס לא תמנא חן בעיניו
יגרשה לכך ס'ל דמפני דרבי סל' מותר לשנות כדי לחבב' על
בעלה . והנה לדברי ב'ש' דוקא לגבי אשה שייך למימר דלא
נאפה מתחלה לשם יופי ואפשר שנאפה משום ממון או משפחה
ככל דודאי דק' יפה אבל גבי מקח ע'כ' ס'ג' ס'ג' מיד שיסבחו
בעיניו לפי שאין כאן טעם אחר שלקחו דק' משום פנא המקח
אך דלא דקדק ב'ס' מייקרא בחבשו שאם רע יוסי אפ'ס' להחזיר
עפי' אונאה או ביטול מקח א'ס' הדין נותן והאכל מחי' שיסבחו
בעיניו לכך כאשר סל' ל'ס' והיו התור' אמרה מדבר שקר'
תרחק יפה הציבו ס'ה הרי שלקח מקח רע וסבחו או יגנו הוי
אומר וסבחו לגבי מקח לא ייסי הכי עמי . כן הוא לד' דק'
א'ס' גבי אשה לדידי דס'ל אפילו הקדושה תבשילו מני לגרשה
אפשר אנתן עיניו ביופי ולא דקדק שפיר בחבשו שאם לא תמנא
חן בעיניו אפשר בחורה סמו ג'בי מקח שבקל יוכל לגרשה ע'כ'
ח'זה ס'ה ועילה נמנא שמתר' לשנות מפני דרכי שלום .
וכוה' ס'ל טעם נכון על מה שנמנא פמה ס'מ'ים במקרא כי אס
מיכאל שרסס וכן בעת הדין יעמו מיכאל העומד על בני עמך
לפי שז' ידעת מיכאל מנד' החסד הוא נגד ב'ה ונבדחאל מדה'ד
נגד ב'ש' והטו תרי מלאכי ברקיע נגד הוי תרי תגאי אבות
העלה ב'ש' ונ'ה והנה פריצי בני עמינו . באו אל ירמיה
בית'ל שאמר אשה שגורשה בעלה כלום יסוה ליה הוה הלכה
לעמון כדברי ב'ש' לומר כי לא יגרש אדם את אשתו אלא כמנא
בה עדות דבר ואחרי שגירש הקב"ה את ישראל ע'כ' נמנא בה
עדות דבר וק'ל המגרש אשתו מאס ס'ס רע לא יחזיר לכך
אמר אשה שגורשה בעלה כלום יסוה ליה שהרי א'ס' עוד
לסניגורין וכן הורה'ד הנעסס גאולת ישראל בא בטענה זו כי
אף שאמר בירושלמי נוא' עון דהוא מנסי טובין כשכול ישראל
נעשה שחן כט'פול ס'ה ד'שאת עון עמך . כסית כל משאת'ס
וכמאמר הכתוב ג'ס' אלה תסבחוה . אך צ'ה
חטאיתו נגדו'ו תמיד אחרי אלא כמנא חן ל'ס' ל'ס' ל'ס'
יגרש אדם את אשתו א'ס' כמנא בה עדות דבר לכך אמר דניש' כי
אס מיכאל שרסס הוא היה הסניגור כי הוא מסטרא דהלל דס'ל
אפילו הקדושה תבשילו הוא הסניגור טוב ומלין של ישראל לומר
כי לא תגרשה רק מפני עון הקל . וכ'ה דעת קדושים
תמנא אד'ר'ל בססוק' בעת הדין יעמוד מיכאל העומד על
בני עמך לעתיד לבא יבואו א'ס' הויקטרגו עלי ישראל לומר
הללו עב'ז והללו עב'ז וכו' . מפני מה הללו יורדין לגיהנם
והללו אין יורדין לגיהנם . באותה שעה
מיכאל סניגורן של ישראל משתתק הדי' בעת הדין יעמוד
מיכאל אין עמידה אלא שתיקה וכו' .
והיכלא באמת מה יום מ'מ'ים אשה בעת הדין יעמוד מיכאל
המלין וסניגורן של ישראל הלא ככל יום עומדים עלינו
הויקטרגים והוא העומד על בני עמינו . אבל לפ' יתכן
מאד אס יק'ה נדרש מקרא שלפניו מ' זה בא מאדום חמון בגדי
מבגרה פורה דרבותי לבדי ואין א'ס' אתי . שדר'ל שלעתיד לבא
יאמר הקב"ה אני נעשיתי גואל הדם על בני וכתוב גואל הדם
הוא ימית את הרומח ע'כ' באריות . והנה ס'ל דקארי
לה מאי קארי לה מ'זה בא אדום חמון בגדים . אלא ס'ל
שהלפול והויכות היה כפלוגת' דתבאי במספת' מכות וד'ל ת'ר'
ורצ' גואל הדם את הרומח מנחם ביד גואל הדם ורשות ביד כל
אדם . רע'ק אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם חייבים
עליו והנה סל' להקב"ה מ'זה בא מאדום חמון בגדים הלא
אפשר להיות ופ'ג' בלאו הכי אס ירצ' כי לדידהו ס'ל רשות
ביד גואל הדם . והקב"ה הציבס פורה דרבותי לבדי כי

ב'ר'א
הגמ'
הפ'ג'
מה
עכ'ה
ס'הו
גב'ה

מסכת בתובות

רד

בתינתה בששים רבוא אף נטילתה בששים רבוא
והני מילי למאן דקרי ותני . אבל למאן דמתני לית ליה
שיעורא :

נמצינו למדין כי למאן דמתני לא סגי בששים רבוא
וה"כ רז"ל במדרש גבי מיתת משה לאמר מלמד שהיו מלאכי
השרת בוכין ומספידין ואומרים נדקת ה' עשה ומשפטיו עם
ישראל לפי שכבר נבואת משה כל בית ישראל
ואם כן היה כבר נטילתה כנתינתה כיון שכבר נבואת כל ישראל
שהיו ששים רבוא וזה נודע כי המלאכים הם תמיד מפרשים
ליוצרים ואינם פוסקים אפילו רגע אחד ואם כן יקשה הא"י היו
מבטלים להוצאת המת שהיה עמו כל זרבו נטילתה כנתינתה
לזה היו אומרי בשעת הספדס נדקת ה' עשה משפטיו עם ישראל
ולמאן דמתני לית ליה שיעורא ודו"ק :

ביאור
המדרש
שהיו
מ' ה'
מספידין
למשה
וחמרו
נדקת
ש' עשה
וג'

א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זוהי יורה מחור
ירי משעה שנכנסו גוים לחיבל ועד שיצאו
אל אין אדם מעיד ע"י עצמו :

פירש כערוך שנשבע בהיכל שהוא המעון הקדש . ל"ל הא
דנשבע בהיכל היה כתרזה מקום ומביא ראיה לדבריו כי
נאמן הבעל להעיד על אשתו שלא פסמאת לפי משא"ל כי
אף בחורבן המקדש לא זיה השכינה מבחול מערבי והבוא
זה בספרים כמה פעמים והטעם פירשו המפרשים כדי שלא
תזוו ודו מתוך ידינו ויהיה שבטי יה עדות לישראל כמו
במצרים שנאמר שם החנוכי הפלואי שהיה עדות לישראל
כמו כן עתה לא זו ממנו כדי להעיד עלינו ולרמוז הוה א"ר
זכריה המעון הזה לא זוהי ידה מתוך ידי וכו' ל"ל שלה רמז
הפסוק ואלה שמות בני ישראל וגו' איש וביתר באו שדר"ל
בוהר איש וכיתו דא קב"ה ופמליא דליה לפי מה דאפסיקא
הלכתא כחכמים דאין הבעל נאמן על אשתו והכל באמנין
להעיד אפילו עבדו של בעל חזן מבעלה ושפחה ואחרי
שדרשו רז"ל ואלה שמות בני ישראל ראובן ושמעון סלקין
ואם תאמר מי הוא המעיד הלל הקב"ה הוא כביכול דמות
הבעל והאיש לכך מסיים איש וכיתו באו דא קב"ה ופמליא
דליה ודו"ק :

ביאור
פסוקים
ואלה
שמות
בני
ישראל
וג'

צב . תניא 'אמר ר' אלעזר בר צרוק מימי לא העדתי .
פעם אחת העדתי והעלו עבד לברונה
על פי . חשתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה סביא
תקלה על יין צדיקים עצמו לא כ"ש . אלא בקשו להעלות
עבד על פי :

הא דאמר מימי לא העדתי מה התפלות בזה וכי איוה
עבירה היא להעיד הלל אם לא יגיד ונשא וגו' ואם לא
היה יודע שום עדות אין החיוב עליו להעיד ואיוה לימוד
יוצא משיחתו של תלמיד חכם ההוא
דכהא אשמעינן דינא רבא שכאן ר"א בר צרוק להאיר בא שהרי
מסיים והעלו עבד לכהונה או בקשו להעלות עבד לכהונה על
כל פנים בא להתיר ולא לאסור וכו' תדע הדין וההלכה
במה דאפסיקא הלכתא בשלחן ערוך בחושן משפט סימן כ"ח
ת"ח היודע עדות אין צריך לילך לבית דין להעיד בדיני
מומונות . אבל בדבר שיש בו דאפרושי מאיסורא
חייב להעיד . ופירש הסמ"ע דלא מכעיא אם בית דין
רוצים להתיר האשה שסבורים שמה בעלה
E I ו א והוא

הא דלא פריך בקצרה מדרב אשי דס"ל מלך שמחל על כבודו
אין כבודו מחול ולמה ליה האי יתורא דלישא אפילו למאן
דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול וכו' ל"ל כי נישא
לתרן קושיית התוספת שהקשו עכ"ז מהקשן דמאי פריך
מדרב אשי הא לאו מלך גמור הוא כדאמרינן באלו בחמרי
ותירבו בדוחק דמ"מ הם החוקהו למלך ואני אומר שבו
יתור הלשון דרב אשי הכנים המקשן קושיית התוספת שלא
יקשה כלום . כי זה תדע כי עוד דרש אחד נדרש
בתלמוד שלנו וזכרושלי בפסוק שום תשים כל משימות שאתה
משים לא יהיה . אלא מקרב אחיך אפילו גבאי נדקה ושוטרי
הרבים ע"ש ומביא ביפה מראה דברי התוספת דככל
המשימות שבישראל אפילו אמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה
אבל גבי מלך שנה הכתוב לכתוב עוד תשים עליך מלך שצריך
להיות מן הכרורים ביותר וצריך להיות אביו ואמו מישראל
והנה נודאי אם היתה סכרא מכרחת שגם בנשיא אינו יכול
ליחול על כבודו אע"פ דלא כז"ב בקרא להדיא משום
הסכרא מכרחת שאין ביד האדם ליחול על הכבוד שחלקו
לו מן השמים וכמו דאמרינן לחד מ' דגם הרב שמחל על כבודו
אין כבודו מחול אע"פ דלא כתיב בקרא להדיא אם כן
הוה מיתר קרא דשום תשים והיינו מוכרחים לפרש דכל
תשימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך ע"כ היינו
צריכים לומר כדעת התו' כי לכך שנה הכתוב לכתוב שנית
תשים עליך מלך שהיה מן המוכרח ביותר וצריך להיות אביו
ואמו מישראל ואם כן שפיר שכתובה
הכמים לאגריפס שלא היתה רק אמו מישראל כנודע ליה
מיתיה הא דרב אשי דאמר דאנערין קרא דשום תשים להורות
כי אף נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול . אבל
מלך שמחל כבודו אין כבודו מחול . ואם כן שאר משימות אינם
בהכרח להיות מקרב אחיך דוקא ונמצא שאף במלך סגי באמו
מישראל ומקרב אחיך קרינן ביה ליה פריך שפיר . שכתובה
מכלל דשפיר עביד והאמר רב אשי אפילו למ' נשיא שמחל
וכו' מלך שמחל אין כבודו מחול ולרב אשי מלך גמור הוה ככ"ל .
והנה יש עוד פנים לתורה להפך הענין כסכרא כי מזה
הטעם כל המשימות סגי באמו מישראל לחוד ובמלך
צריך להיות מן הכרורים ומוכרחים ועד שיהא אביו ואמו
מישראל . לפי מה שאמרו רז"ל אין ממנין פרנס
על הציבור אלא כקופה של שרצים תלוי מאחריו שאם תזוז
דעתו עליו אומרים לו חזור לאחורין דקדקו חז"ל לומר אין
ממנין פרנס ולא מלך כי נודאי שאר משימות דרשאים למחול
על כבודם ממנין שאין מיוחסים כדי שלא תזוז דעתם וימחלו
על כבודם אבל במלך צריך להיות מן
המוכרחים שיכהו נשיאותו ברמה ולא ימחול על כבודו .
וכוה ל"ל לתרן הני גתרי דמיכי להרדי משא"ל ביומא פרוק
בראשונה מפני מה נענש שאל מפני שמחל על כבודו וכו' .
וכסמוך לזה אמרו מפני מה לא נמשכה מלכות שאל מפני שלא
היה בו שום דופי דא"ר יוחנן אין ממנין פרנס על הציבור
אלא כקופה של שרצים תלוי לו מאחריו פרשי ר"ל אבל דוד
פסול יש בו כי מרות המואביה בא ל"ל כי משפטי האמת נדקו
יחדיו כי באמת מהראוי היה להיות נמשכת מלכות שאל לפי
שלא היה בו שום דופי וכן ראוי להיות מן הכרורים ומוכרחים
כדי שלא ימחול על כבודו ויהוה נשיאותו ברמה . אך
שאל שמחל על כבודו ולדידיה ס"ל דרשאי למחול אם כן חזר
הדין להיות המלך כמו שאר משימות שאין ממנין אלא כקופה
של שרצים תלוי מאחריו כדי שלא תזוז דעתו וימחול על כבודו
וא"כ שאל שלא היה בו שום דופי אינו ראוי להיות מלך לכך לא
נמשכה מלכותו ודו"ק :

ביאור
המדרש
הפני
מה
נענש
שאל
נכו'

צ ומה כל צרבו ונאמר נטילתה כנתינתה מח

מיסכת בתובות

והוא חי פשיטא שזריך להעיר אלא מפילו בהיפך נמי זריך להעיר דכאן אס קדשה אחר וכדללא כבי ע"ש ואס כן גס כאן באחר הכי כי ר"א בר דקוק אמר מימי לא העדתי לפי שאני ת"ח לך לא העדתי כד' שקטן ממני אך פעם אחת העדתי וביקשו להעלות עבד להכונה על פי . ואף כי שם בחתי להתיר העבד מ"מ איבא בזה עד אפרושי מאיסורא אס יקדש העבד אשה היתה יונאת בלא גט לדעתם לך בחתי נהעיר ומוז תדע כי הדין הוא כן אף שעדות התלמוד חכם הוא להתיר חייב להעיר אס יכול לבא לאיזה עד איסור כגול ודק :

צג השתא מה בהמתן של צריקים אין הקלה במיא תקלה על יד צריקים עצמן לא בש

דתו כמולין פ"ק לא גרים כאן הא קושיא מה בהמתן של נדיקים וכי לפי שאין הקפה מביא תקלה לנדיק לחבול ענמו דבר האסור משא"פ כאן שאף אס העלו עבד לכסוף היה העבד אובל בתרומה ומאכל לאשתו נמנע שאין זה תקלה לנדיק ענמו ונהנה עכ"פ אף להגורמים גירסונו ופ"ל שגם זה תקלה הוא להנדיק שעל ידו נהיה העבירה זה יתכן אס הנדיק עובר בזה שמאכל לאחרים . אבל אס אין בזה עבירה ולא היה נכסוה הנדיק שלא להכשיל בודאי לכל הדעות לא מקרי זה תקלה לנדיק . וכוז תבין תוכחת מגולה שהוסיף הקב"ה לאדם הקדמוני אשר התנגל ענמו לאמר אשה - אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל לפי שאמרתי כי אין הקב"ה מביא תקלה ע"י הנדיק ואסר היה כדעת הגורסים גירסא זו שאף ברומא מקרי תקלה אף באמת שאלו לר"א החדם נכסוה על עץ הדעת שגאמר ויזו ה'אלהים על האדם חוה לא נכסוה . וא"ל כתיב ויזו ה'אלהים על האדם לאמר לאמר לאיבריו ע"ש ביפה תואר נמצא שאדם נבלו נכסוה להוסיף לאחרים ולא נכסוה חוה שלא להכשיל ולהוסיף לאחרים לכן ולחדם אמר כי שבעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתך לאמר לאתאכל ממנו רמוז בזה שלא היה לו ללמוד מן האשה כי זה לא מקרי תקלה לגבי דידה כי אפי צויתך לאמר אותך הוהרתי בלאמר ולא לה ולמה אכלת מן העץ אשר צויתך לאמר לאתאכל ממנו כי היה לא מייפקדא אהא שב לאו דלפני עיור לא נכסוה בני נח כדאיתא בגמרא ואל תשיבני שהיה להביא ראיה ממה שאכלה היא בעצמה והארץ בא תקלה לידה . שהרי היא העלימה שהיא אכלה בעצמה ולכן חטטה ענכיס ונתנה לו שלא ירגיש שהוא האיסור ולכן אמר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי . ולא הרגשתי כמו שפירש ביפה תואר כד' ע"ש ולדעת אדם היה שאס היה איסור בזה וגם היא טעת' לא היה בא תקל' על ידה להכשילו ודק :

ותקשו בתוספת למה נקט מיום שחרב בית המקדש הלל הסנהדרין בטלו ארבעים שנה קודם שחרב הבית וה"ל למימרי מיום שנטלו סנהדרין וכי . ותרנו גם בתוספת כי אף על פי שנטלו סנהדרין מכל מקום כל זמן שבית המקדש היה קיים היו בגדי כהונה מכפרים כמרול' אפוד מבפר על ע"ז וכי נמצא שלא יודון הסוטא בדן ארבע מיתות רק אחר החורבן עיין סם באריות .

וזה ראש יהודא וטעה אשר זה לדעת אפי' דליף אסון אסון יעקב אבל מילי אזהר אף מה דבריו שמים ניגזר ואס כן יפלא על יהודא אשר קיבל על עצמו דבר שא"ל לקיימו ואינו בידו כלל וכמו שהבאתי למעלה בסמוך .

אכל באמת ראש יהודא וטעה בזה בחשבו אחר אשר בגדי החמודות שהם בגדי כהונה של אהר' ולקחם יעקב מן עשו כנודע היה עבור כי הפגדי כהונה מכפרים כתיובן הראשון בתוספת כאן .

בתוספת לא קיימא הכי כי באמת הנגדי כהונ' לא היו יוכפרים רק על הערבנות מה שכל ישראל ערבים זה לזה אבל החוטא בעצמו לא נתספר בגדי כהונה ובאמת מה שאמר מיום שחרב בית המקדש לאו דוקא עיין סם באריות ולכן הצור תמים פעלו שהיו עצמותיו של יהודא מגולגלים בארון כדעת הפוסקים שקבל על עצמו דבר שא"ל לקיימו כי פניחשא ונתחייב מיתה דריני שמים וקרהו אסון בדרך לפי שהשטן מקטרנו כשעת הסכנה וכדיליף ביהושלמי .

וכוזה תבין דברי חכמים אמר נפלא מאד מה שדרש רז"ל בפסוק ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד וגו' וכד' פורפירא דלילה ואמר חלילה לי מעשות זאת כי זה נודע כי הפגדי חמודו של יעקב נמסר ליוסף והלבישו אביו בגדי כהונה כנטלו הכהונה מן ראובן ונתנה ליוסף . והנה כאשר נמסר כתיב ביד יוסף חשנו השבטי כי מאת היתה זאת כי מי שנתחייב הרג נמסר למלכות רק זאת חשנו כי כלם ערכים זה בזה וכשלו אים בעון אחיו ולכן צדקו הדין על לי ענאם ואמרו מה באמר מה נדבר וגו' האלקים מצא עין עבדיך

היה מימי למיליף על חייבי כריתות איהא כמות כ"ד ומאני דיעקב אבל מילי אזהר . אס כן לדבריו קיבל יהודא בערבות מה שא"ל היה לקיימו . ואס כן אפשר דס"ל שלא כדעת המרדכי פרק האונאין והוצא בש ע"ד כס' רכ"ח וס' ש"ד כי המנדה עצמו בעה"ב שאין לו התרה עולמית ולכן היו עצמותיו של יהודא מגולגלין בארון אף לאחר מותו . אבל לדעת אפיו אפשר ס"ל דהמנדה עצמו בעה"ב כ"ס לו התרה רק סיבת עצמותיו שהיו מגולגלים הוא מטעם שקיבל על עצמו דבר שא"ל לקיימו מה שהוא בידי שמים וכמו שהפסקים טעם זה גודולי המורים . ורבה לא יליף אסון אסון לפי דם לשיהודא בודאי לא קיבל על עצמו דבר שא"ל לקיימו וכי אזהרלא אזהר יעקב רק על מה דבריו ארס נוגהו זיהודא ידע בנפשיה כי אפשר לקיים כי רב חילו וכח גבורתו גור אריה יהודא וכמו שכתבו המפרשים רק עגשו היה כי נידה עצמו בעה"ב וכדעת המרדכי הל' נמצא כי ל"מ בנייהו טובא לדינא ודק :

סיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו ארבע מיתות דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה נופל מן הגג וכו' :

צח סיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו ארבע מיתות דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה נופל מן הגג וכו' : ביאור טעות יהודא אסר נעשה ערב עבד כתיב ביאור חזמה כפלא ויאמר חלילה לי מעשות זאת כתיב כער דליף דליף ויאמר חלילה

ביאור הכסוף ולמדת אחר כי שחבת לקול אשך גו

צד מאי איבא בין אבי לרבה . איבא בנייהורו סאכל תרומה לאבי פטור ולרבה חייב :

פ"מאי איבא בין אבי דליף אסון אסון דחייבי כריתות פטורין ורבה דליף מפסוק ונתתי פני באים ההיא והכרתי אותי אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם מה מיתה שלכם פטורין התשלומין אף כרת שלי פטור מן התשלומין . ולעג"ג דטובא איבא בנייהורו לדין דמאן דליף אסון אסון מיעקב ג'ל דס"ל דיעקב אזהר אף על מה שהוא בידי שמי' וכדמאני על מה דפרי' רב אחא ממאי דכי אזהר יעקב לבניה על ציטוס פחים דבריו שמי' סניכה ודלמא על אריה וגנבי דבריו ארס טניה . ואס כן

מסכת בתובות

שנים וז' כלאוהו היו מתים בלא כניס לכהן בחורו חלה
אם חן מהודות אוחל צ"ע אורה הלכה כפני רבו כי
שמושה פורה בורים זה היתה הודות חמת וגם עלי כעצמו
אמר וימר שפיר קאמרת מיהו מורה הלכ' כפני רבו חמה וכו'
ופ' ודוק :

טז הכל השהין בפני השמש חוץ מבשר ויין וכו' רב
פשא אמר אפילו תסרא דהנוניתא • בללא
דמילתא כל דאית ליה דוחא ואית ליה קיוהא :

מעט
על
חזרה
שכת
חן
עז
הדעת

מזה יש ללמד זכות על יצר בפיו זה אדה"ר אשר חבל מן העין
אחרי אשר שמענו גם ראינו גם ודע בדרך הראשון התכלות על
חטא חכם כי לא ידע ונעלם ממנו חידוה העין הנאמר עיניו שם
בארבות • ואף כי היה להחמיר אספק לאסור כל
האיכות הן כעצמו אחרי אשר היה כפועל בפרס כפועל • לא
הוגדע ממסרה הבית שאין משהין בפניו כל דאית ליה רוחא
וקיוהא לנ' דגפן היה • ואף כל מה שנאסר לו לא נאסר לו
רק עד הליכה וכמו אהר"ל מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא
עמדת בניוויך שלשה שעות כי כעשירי סרח ולערב היה
מקדש על היין כפועל ע"מ אפסר דלא היה מצי לאקמי אנפשיה
אף שעה קלה וכמאמר כמה תבא דאמרו • אי לא הוה יתבי לי
אסתכני לבן כסמון לזה אמרי הכי תרו חסידו דהוה ספון חבל
מין ומין רק מר קדים ספיו ומר מאחר ספיו דקדים ספיו חליהו
מסתעי בהדיה דמאחר ספיו לא מאתעי חליהו בהדיה עיין
כה"א שנתן טעם למה היה חליהו מקפיד בדבר הזה • ול"ט
עפ"י מה שכתבנו למעלה ולפי מה שדרשו רז"ל ב"ר בפסוק הן
האדם היה כאחד ממנו בחליהו הנביא ומה גם הבא בסוד ה'
ליראיו ידע כי פנחס הוא חליהו בשמת כדב ואכיהו והוא נפש
חדש ורונה בקיומו לתרץ מעשיו שהקדים לאכול ולא עמד
בציוויו שלשה שעות וצריך לתרץ מעשיו כי יכול להסתכן אפילו
בשעה קלה לבן דקדים ספיו חליהו מאתעי בהדיה כי נדקו
מעשיו לדעתו של זה • ומאן דמאחר ספיו לא מאתעי
חליהו בהדיא כי לדעתו מחייב את הובא ודוק :

קז אמר רב אבהו שוברת חצי גופו של אדם שנאמר
ואחה הן אדם האנח בשברון מתנים •
ור' יוחנן אמר כל גופו של אדם שנאמר והיה כי יאמרו אלך על
מה איתה נאנח ואמרת על שמי עשה בי באה ונסם כל לבוגו •
ודב גפיה בתיב ונסם כל לב שאני שמועה דבית המקדש
דתקייא טובא :

מה שיש לפתול בזה עיין בפסד אהבת עולם כי כפר קידמני
הנחון הספרדי החלגו יז' למה שכונתי לדעתו הגדול ואנח
עבד דברייתא נקישנא לשאל מ"ט דר' יוחנן דיליף חמה
דעלמא מאנחה דבית המקדש דתקייא טובא •
אומר חצי העשירי מה דאחמך בסמון פלוגתא דרב ור' יוחנן
במחנותין דתני תלמידים יוצאים לתלמוד תורה שנים ושלוש
שנים שלא כרשות • ופריך בגמרא כרשות כמה אורחא
דמילתא • אמר רב חדש פאן וחדש בביתו שנאמר לכל
דבר המאלקו הכאה והיוצאת חדש כחדש וגו' ר' יוחנן אמר חדש
פאן ושנים בביתו שנאמר חדש יהיו בלבנון ושנים חדשים בביתו
ופריך בגמרא רב מ"ט לא אמר בר' יוחנן שאני התם דאפסר
ע"י אחרים פרש"י וז' דהאי קרא דר' יוחנן שזה היה גבי בנין בית
המקדש שהיו רבים עושי המלאכה וסני ליהו חף אס היו שנים
חדשים בביתם ובאמת ראשים היו להיות חף חדש פאן וחדש
בביתו • ע"ב תורף דברי הגמרא ורש"י ז"ל והנה ודאי
פלוגתא דרב ור' יוחנן כמה חדשים ראוי להיות אדם מביתו
שיבא הכא אמתיותן דת"ח יוצאים לתלמוד תורה שנים
ושלוש שנים שלא כרשות • אבל פלוגתא דאנחה
שוברת חצי גופו או כל גופו מי הכיחם עד הלום ומה להם פה •

חבל כל דשפיר פאמי להדרי כי מתק פלוגתא אנחה אכונרת
חצי גופו של אדם יתבאר פלוגתא מ"ט דר' דהש כאן וחדש בביתו
ומ"ט דר' דהש פאן ושנים בביתו דכל חד חול כביטתיה ורב
לשעמיה ור' לטעמיה יודחו ז"ל לר' יוחנן דיליף אנחה דעלמא
מאנחה דבה"מ חף דתקייא טובא ז"ל דנגד זה ה"ל אנחה
דבה"מ אבילות ישניה ופ' ולמד כי אנחה דבה"מ גריעת
מאנחה דעלמא כעובדא דגוי וישראל דהוה חולי בחרחא ולא
מצי גוי לסגויי בהדי ישראל ופ' וזה נלמד לר' יוחנן כי כבר נודע
אבילות דבית המקדש קודם שנחרב מהא דס"ל לר' יוחנן חדש
פאן ושנים בביתו • לפי מה שנלמד לר' יוחנן מזה

הפסוק חדש יהיו בלבנון ושנים חדשים בביתו ולמה לא אמר
כבר שלפך היו שנים בביתו לפי שאפשר היה ע"י אחרים לעשות
כי רבים היו עושי המלאכה חלף ז"ל שאם היה נאפשר להיות
רק כאן חדש ובבית חדש היו משלשים חלפים שלמה שלמה לכל
חדש עשרת חלפים כדו שיהיו רק חדש פאן ושנים חדשים
בביתם יהיה לחלקם לשני חדשים ע"י חלפים לכל חדש ויומר
מלאכתם מהר • ואפתי קשה דלמא לבן לא שלח
למלאכה ט' חלפים לכל חדש לפי שדע שלמה נפי חסרון
שבעים חלף גושא סבל ושמיים חלף חונכ בהר למור המלאכה
במהירות כ"ב ושלם שלמה בחכמתו כי כל העושי מלאכה ימרו
מלאכתם כפעם אחת • חלף ז"ל לר' יוחנן כי לא בוקש
שלמה לבנין כל בעלי מלאכות שיומרו מלאכתם באחת כי
שבעים חלף ושמיים חלף סמינה אותם למלאכה •
היה לפי דעת הגאון כפר מגלה עמוקות נגד ת"י שנים שיעמד
בית ראשון שבת"י שנים עולים הימים משפר ק"ג חלף לכך
נתן שלמה לבנין המקדש ק"ן חלף בעלי מלאכות ובהמת
לא רצה לכוונם להיות המלאכה דיים שיסלימו הבעלי מלאכה
לפי ערך מספרם • פלא' לפי מלאכות
לזמן הקצוב וא"כ מה שחבר שלמה שלשים חלף לכל חדש עשרת
חלפים כדו שיהיו חדש פאן ושנים בביתם נמצינו למדן מהא
דס"ל לר' יוחנן אנחה שוברת לכל גופו של אדם נלמד דהש ח'
כאן ושנים בביתו ויליף מבית המקדש משום שהיתה אבילות
ישנה • ורב דס"ל חדש פאן וחדש בביתו ומפרש לקרא
דבית המקדש חדש יהיו בלבנון ושנים בביתו מאס דאפסר היה
ע"י אחרים • ס"ל שלפך לא צוה שלמה לט' חלפים
לכל חדש משום שעושי המלאכה היו מבוזים שיומר מלאכתם
כפעם אחת ולפך העמיד שבעים חלף גושא סבל ושמיים חלף
חונכ בהר לפי ערך המלאכה ובאמת לא היו יודעים כמה יהיה
הכה"מ קיים ונחפז שלא היתה אנחה דבה"מ אבילות ישנה ולכך
לא יליף רב בר' יוחנן מאנחה דבה"מ דכיון שאין בבה"מ אבילות
ישנה לא מצי למילף מינה משום דתקייא טובא • כנלמד
ודוק :

קא רבי איעבק לגריה בר' חייא ביטשא לכחב בתובת
נח נפשה דרביחא • אמר רבי חז' פסולא
איבא • יתבוועיינו רבי אחי משפטיה בן אביטור חייא
אתי משפעה אחי וור :

פרש"י ולא היתה בת הבאה משמעי הונגת לישא בן רבי אשהיה
תורע מלכים והיה לא היתה בת מלכים • והקשה כה"א
וכי מפני שלא היתה בת מלכים לא היתה הונגת לבן רבינו •
וגם בעיניו יפלא דלא מצינו שיהיה ר' יוסי בן זמרא מורע פית
דוד • אומר חז' דהבא שהמליכו לדוד הוא הקטן ואחיו
הדולי מצנו במאסון המלוכה ובמאמר שמשלהבני גס בזה לא
בחר הו"א מעשיהם גרמו להתרחק מן המלוכה לכך אמרו
פסולא איבא והקפידו מן השמים שלא לזווג יחד כי מעשה
דוד היו גדולים ומעשה אחיו אכל באמת אס היה נמנע
מודע כשר כמו זרע בית דוד חף שלא היו עלבוס כודאי
ראשים הם לידבק בורע מלכים ולדבר זה כל ישראל בני מלכים
הם • חף וחת היא כפלא כעיינו דברו שלמי אמר רבי חז' חז'
אחא

אחא רב הונא להכא אבא מותיב ליה לעיל מיני דאיהו מיהודא ואבא מבנימין ומפרש ביפה מראה אף כי גס רבי היה מיהודא לא היה רק מנח אמו מיהודא ואיך דקדקו מן השמים במשפחת אס שלא להדבק עם ר' חייא דאמי משמעו אחי דוד ודוק :

זוכה אחר הפרק להיות ת"ח א"ל לומר לא ימוש מעתה ועד עולם שעדיין לא הגיע התורה לדור שלישי בודאי והנה ר' אושעיא לא היה עדיין בן עשרים כבודע כי לא יתיב אביו יותר מתרתי סרי שנין בני רב ואמר לו הואי הכא הוה לי זרע כי הואי שלא ידע שנתעברה אשתו כשהניחה וכו' ושלמי דרש להאי קרא והחוט המשובש לא במהרה ינתק אבל אפשר להנתק לכך יפה דקדקו כלשונם קרי עליה רמי בר חמא והחוט המשובש לא במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של ר' חמא בר ביסא עליו כאמר המקרא הוה כי הוא חוט המשובש לא במהרה ינתק כי אפשר להנתק שעדיין לא הגיע לפרק עשרים שנה לפך אמר זה ר' אושעיא כי הדברי דאויס לנאמרין עליו ודוק :

קב פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בני רב אח לפוח קמיה אמר ר' אבהו ויהרר איל . חוח מכסף מאנח אל בני רעה קונך יש בך מעיקרא כתיב חביאמו ותשעמו ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש וגו' :

הנה לבאורה אין המשל דומה למשל בוודאי המקדש הוא אפריון אשר עשה לו העלך שלמה והוא החופה של הקבר עם ישראל . אך מה ביטול תורה היתה גם כן שהקדש זמן החופה והנישואין כל עפי מה דאיתא במד' ל שלבך כתעבבו ישראל ארבעים שנה במדבר כדי שילמדו התורה תחלה קודם בנייתם לארץ שאחר שיבאו לארץ יהיה כל אח פונה זה לזיתו וזה לכרמיו וכו' ולפי מהאי טעמא אפשר לומר שלבך עלה במחשבה לפני הקב"ה לעשות מקדש אחר ביאתם לארץ כדי שלא יבטלו מתורתם לעסוק בבנין בית המקדש וכמו שאר"ל במגילה גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש ואין שיהיה ברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ומנשה שלא רצה עזרא לבטל מלימודו עבוד בנין בית המקדש לפך אמרו תביאמו ותשעמו כהר בחלתך ואח"כ מקדש אדני פוננו ודך כדי שילמדו מתחלה התורה במדבר ואח"כ יעסקו בבנין . ולבסוף כתיב ועשו לי מקדש ויהי הקב"ה שיעשו מקדש במדבר אף כי גם היה ביטול תורה נמצא כי דעת קונך יש בך ודוק :

קח רע"ק דעיא רבן כלבא שבועהוה :

פרסי' ז' לעשיר היה מעשירי אי' ונקרא כלבא שבוע שכל מי שנכנס לביתו רעב יצא כשהוא שבע עכ"ל . כא ללמדנו שלא תאמר כי סתם רועה פסול ועיין בסמ"ע סימן ל' ד' וס' ת"ט כח"מ משמע שגם בבהמה גסה נמי פסול אך הכל תלוי בדעת האדון כמאמר"ל בהמותיו של אברהם יצאו וזמות . שלא ירעו בשדות אחרות ואם האדון מקפיד על הגזל בודאי רועה לא יעבור כי אין אדם חושב ולא לו לכך אמר רע"ק רעיא דכן כלבא שבוע הוה שנקרא כלבא שבוע שכל מי שנכנס לביתו רעב יוצא כשהוא שבע ואם ימון שלו שונא ק"ו של אחרים לכן היה רע"ק רועה שלו ולא של אדם אחר ככל ודוק :

קג אויל ותיב תרתי סרי שנין בני רב :

כאן נדחק בה"א על כמה פעמי' האמור כאן בהני תנאי ואמוראי דיתבי תריסר שנין בני רב ואניס עשר אנו מי ודע . כל למה דאפסיקא הלכתא בגמרא וש"ע בא"ע סימן ע"ו עונת הפועלים שתיים בשבת וכו' והספנים אחת לששה חדשים וזיוו חכמים שלא ישא אדם יותר מארבעה נשים נמצא מנייע לספן עונה לכל אחת מנשיו פעם א' בשתי שנים וזה התירו אבמים כי אדעת' דהכי נסבה ואף כי במשנתנו הוא עונת הספן א' לששה חדשים מ"מ אם נשא ארבע נשים מנייע לכל א' עונה רק פעם א' לשני שנים . ואם התלמידים יוצאים לתלמוד תורה שלש שנים שלא כרשות כמה דתיבין במתניתין אם היה לת"ח ארבעה נשים מנייע עונת כל א' פעם א' לתרתי סרי שנין לכך הותרה להם לבטל עונתן למיתב תרתי סרי שנין בני רב אם הוא ברזונה כי עד י"ב שנים הוא מחקנת חכמים ואף שאמרו בגמרא למעלה אורחא דמילתא חדש כאן וחדש בנייתו זה קאי אפועלים ולא על ת"ח ועיין בתו' זב"ח . ולת"ח מתיר מדינא תרתי סרי שנין ככל ודוק :

קד מעשה בר' יוחנן בן זכאי שהיה רובב על החמור ויוצא מירושלים . ואחר בה אחת שהיתה מלקטת שעורים וכו' א"ל רבי פרנסני א"ל נתי מי את . א"ל בת נקדימו בן גוריוני אני . א"ל בתי ממון של בית אביך להיבן חלך . א"ל רבי לא בדין מלתין מתלייא בירושלים מלח ממון חסר וכו' :

קד קרי עליה רמי בר חמא והחוט המשובש לא במהרה ינתק זה ר' אושעיא בנו של ר' חמא בר ביסא :

פרק מיציאת האשה

הנה למאי דפרך בגמרא בסמוך ונקדימון בן גוריון לא עביד זדקה והתניא אחרו על נקדימון בן גוריון שהיו מנייעין לו כלי מילת ובאין עניים ומקפלין אותו לאחריו . ומשני לכבודו הוא דעבד . למה לא אמרה הריבה זה הטעם כי מה שעשה זדקה עשה הכל לכבודו ומה שיביא מלח ממון חסר להכא שהרי באמת עבד זדקה רק לכבודו הוא דעבד ועיקר חסר בתשוכתה . נראה לפי שהאוחל היה ריב"ז לא היתה יכולה להשיב זה הטעם כי לכבודו הוא דעבד . והוכרחה להשיב כתיורן השני בגמרא כדנצי למיעבד לא עבד לפי שהגאון בה"א פירש כאן על מה דמשני נקדימון לכבודו הוא דעבד כי גרע זה מהאומר תנו סלע לנדק' בשביל שימיה בני כי כאן הוא להתייהר ולפי מה שמנינו לריב"ז כב"ב פרק השותפין משמע שגם זדקה להתייהר מקרי זדקה . כמה שאל ריב"ז לתלמידיו מאי דכתיב זדקה תרום גוי וחסד לאומים אטאת . נענה ר"ג ואמר זדקה תרום גוי אלו ישראל . וחסד לאומים אטאת כל זדקה וחסד א"ה עושים אטאת הוא להס לפי שאין עושין אלא להתייהר בהס וכו' . וריב"ז אמר אפכא דתינא ריב"ז אומר כסא שטתא מכפרת על ישראל כך זדקה וחסד מכפרין על א"ה נמינו למירין שאף שעושין להתייהר מקרי זדקה ולכך שאלה בתי ממון של בית אביך להיבן חלך הך שגם הוא ידע כי לכבודו הוא דעבד . רק לשיטתו אין עבירה בזה . לכן השיב כתיורן השני כדנצי למיעבד לא עבד כי מלח ממון חסר ותלתה הדבר כמיעוט הזדקה ודוק :

מסכת בתובות

קח בכה ויבז ואמר אשריכם ישראל בזמן שאחם עושים רצונם של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם וכוונת שאין עושי רצונם מוסרין ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה

פירושא דהאי אשרי לא ידענא מהוה אשריכם ישראל שהוה מוסרין ביד בהמתן של אומה שפלה כל בהקדים מה שארז' בחגיגה בפסוק וארז והנה רוח סערה באה מן הצפון להיכן חזל אמר רב יהודה אמר רב שהלך הקב"ה לכבוש כל העולם תחת יד נבוכד נצר הרשע וכל כך למה כדי שלא יחמרו א"ה ביד אומה שפלה מסר הקב"ה בגוי אמר הקב"ה מי גרס לי שאהיה שמש לעובדי ע"ז עונותיהם של ישראל גרמו וכוה עניתי וחמתי שזה כוונת רז"ל

במדרש כי ה' הוה יכול על מן ת"ל על רוב פשעים לפי שהגאון בא"ח הקשה בחגיגה במרא ה"ל שהלך הקב"ה לכבוש כל העולם תחת יד נבוכד נצר שלא יחמרו ביד אומה שפלה מוסר בגוי הא אמרין בחלק שבפסוק שלש פסיעות שהלך ר"ב להחזיר האגרות שכתבונו שלם לחוקי שלם לאלהא רבא זכה לכל הכבוד הזה ותירץ הגאון ה"ל שבפסוק שלש פסיעות זכה למלך על ישראל אבל מה שהלך הקב"ה לכבוש כל העולם הוא כדי שלא יחמרו ביד אומה שפלה מסר בגוי נחזור לראשונות שאמר הקב"ה מי גרס לי שאהיה שמש לעובדי ע"ז עונותיהם של ישראל גרמו כי הם מחויבים גלות ונדין לכבוש כל העולם לעצמות צריה לראש כמבואר גם באריכות בתו ובה"ח

פירוש המדרש כי ה' הוה יכול על מן

כבר מן הקב"ה וסוב אינו חייב לוונס' כמאמר הנביא הוסיע כי זנתה אהם הוסיעה הורתם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי כותני לחמי ומימי צמרי ופסתי וכו' והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לך הדגן והתירוש ר"ל כי הם סבורים שכבר נתגרשו ממני והשפעתם הוא מכובדי השמים ומזלות שלהם אשר הלכו אחריהם כמאמר הנביא מעתה תדלגני לקטר למלכת שמים חסרנו כל והם בעוה קבלו המול לאלוה ואתמה אלכה אחרי מאהבי כותני לחמי ומימי צמרי כי השפעתו מהם והקב"ה מכריז ואומר והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדגן והתירוש שאני הוא הון אותם כי באמת לא נתגרשה מימני כמאמר הקב"ה חיה ספר כריתות לכך יפה שאלו הנביאים הגידה לי שאהיה נפשי איכה הרעה איכה תרבוין בגלות אחרי יסיון ישראל בגלות ויהיו מגורסים מן הקב"ה ולא יהיה חייב במונותיהם איכה ידעו ואיכה ירגזו משיבס רוח הקדש אם לא תדעו לך איפה בגשים שאני ממשיך כאשה שבעלה חייב במונותיהם ואלא לא תדעו לך ותפרוק עול באמרה גירשתני ואתה גירשתה בעלה וכו' ולא תדעו לך זאי בעקבי הצאן ודעו גוייתך על משכנות הרועים במעשה אותה ריבה שתהיה לוקטת מאכלך מבין טלפי סוסים כי לפי דברך טוב לימי חייב במונותיך ולא אמרו רז"ל הרעותי מעשי וקיפחתי פרנסתי אחרי שהרעותי מעשי באמר כי מגורסת אני בואת קיפחתי פרנסתי ודוק

קט מר עוקבא חל עניא כשיבנותיה דהוה רגיל כל יומא בשדי לה ארבעה זוזי

כל דזויו מספר מחצית השקל לכפר על נפשו דזה ידוע כי מחצית השקל הוא שני דינרין לפימה שתרגם המתרגם על שקל סלע וזו מדינה הוא חצי דינר חלק שמיני שבסלע זורי כי זו מדינה הנקרא בשם סלע האמור בתורה הוא סלע שיש בו ארבעה דינרין כפרשי' ו' לכתובות פסק אע"פ על הא דאמר אביי חמשים זוזי פשיט ע"ש נמצא לפי ארבע זוזי מדינה הוא חצי סלע שהוא שני דינרין והוא מחצית השקל כי שקל הוא סלע כדעת התרגום כנלע"ד

קי מר עוקבא הוה ליה עניא שבנותיה דהוה רגיל לשרוי ליה ארבעה מאה זוזי כל מעלו יומא דביפוא

כל גס בזה ליתן טעם על אותו דרוק שנתן מספר תזווי כל מעלי יומא דכפורי לפי שמספר תזווי הוא משקל דס הנפש כי הדם בגשם יכפר לפי מ"ש התו' בשם רבינו חננאל בס"ק דקוטה כי רביעית הדם של אדם עולה משקלך ה' סלעים וכוונת דף כ"ב תנין ב"ד שלאחריון אמרי חצי קב עגמת וחצי לוג דס לכל רובע עגמות ורביעית דס לתרומה ולקדשים אבל לא לזויר ועשה פסח פרשי' ז' כי חצי לוג דס וחצי קב עגמות הוא ודאי ממצוא באהל כמות עגמו ואף לסתור ויין קורח ולטמאות ועשה פסח אבל רביעי' דס וסובב הקב עגמות משמאים באהל לענין תרומה וקדשים אבל לא לסתור יין כוונת ולטמאות עושה פסח לא רצו חכמים להעמיד על דבריהם להיות רביעית דס ורובע הקב משמאים כי אם בחצי לוג דס וחצי קב ע"ש באריכות כי מצא בחזקתו לערך חצי לוג דס שהוא דס הנפש לכל דבר משקלו חמשים סלעים לפר"ח וזו מדינה הוא שמינית שבסלע זורי נמצא כי חמשים סלעים של תורה הוא ארבעה מאה זוזי מדינה וזה נתן משקל דמונפאו פסח הטהורה נדקתו עומדת לעד לחיי עולם הנא

קיא שלח רבענו לרב הונא הונא חברין שלם כי אחיא האאתתא למקד אנבה עישור נבסות הוה יהיב רב ששת קמיה אל זיל אימא ליה ובשמתיה הוא מאן דלא אמר ליה עני ענין מסקרקעי או ממטלטלי ומאן זתיב

בימדה ברישא . אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא אל חזי מר
היבא שלח לי רב הונא ענן ענן ענן מרוח דשלח לי לא ידענא
מאי ניהו . אל אימא לי אידי גופא דעובדא חיבא הוה . אל
גברא דלא ידע מאי ניהו מרוח שלח לרב הונא הונא חבדוי :

בוו אנו גריכוס לדברי אגדא כדי ליטשה ואף כי הדבר נפתח
בגדולים לפרשו הגמרא אנה עני בתרייהו . ונפתח
בראשונה מה שהבינו רב הונא ענן ענן ענן ממקדעי או ממטללי
ומאן יתיב בי מרוח ברישא אף כי דברי קתורי היו מש צל
דהיו קרובים בענין שאם היה יודע מאן יתיב בי מרוח ברישא
היה יודע הדין פשוט אם מנבין אותה ממקדעי או ממטללי
לדעת רב ענן אך באשר כי לא ידע מאי ניהו מרוח שלח ליה
האין הוא סובר ממקדעי או ממטללי כי מתוך שאינו יודע
מאי ניהו מרוח גס זה נעלם ממנו ממה להגבות עישור
נכסים לדעת רב ענן . כי זה נודע שפק של הדין אם מנבין
עישור נכסי ממקדעי או ממטללי תליא בהא אי נימא בת
בעלת חוב הויא . או יורשת הויא . דאי בעלת חוב הויא
כמו דמנו לבעל חוב לסלקוי בווי ואז להגבותי ממקדעי
כמו כן מנבין לבת עישור נכסים ואי בת יורשת הויא לא מנו
לסלקוי בווי או במטללי כי יפלה חלק בקרקעות כמו הנכסים
בעישור נכסים שלה . והנה אי בת יורשת הויא מניין למפסע
ממה שמקרא מלא דבר הכתוב ונתתי אותה לכס מורשה
שדורל שבעה נמשלו ישראל לבת שנטלו עישור נכסים
שבעה אומות משבעים . ולע רב שיהיו נקראים כניס ולשון
זכר כמה שנאמר שירונה שיר חדש אז יהיו חבובים ככן לירש
כל הנכסים שהם כל השבעים אומות . אך בירושלמי מפרש
דלכך נקרא חיי מורשה לפי שיוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואף
למך לבני הארץ נתחלקה מ"מ היו מחזירין החלקים שלהם
כאלו ירשו מאבותיהם ולכך נאמר ונתתי אותה לכס מורשה .
נמצינו למדין אם נפרש כי מורשה הוא לשון ירושה יש להסתפק
אם נקראת ירושה נמשל שדי היתה ירושה מגד עישור נכסים
מן הק"ב . או שהיא ירושה בפשוטו כדעת הני תנאי הג"ל .
ועכ"פ אם נא" כי נקראת מורשה ע"ש עישור נכסים ש"מ דבת
יורשת הויא . אך בירושלמי מפרש להאי קרא ונתתי
אותה לכס מורשה א"ר הושיע כל מקום שנאמר מורשה הוא
לשון דיהא . ומפרש ביפה מראה שלשון מורשה הוא פגם
וחפרון כמו בחולין מורשא קמח מחליש וכו' . אף כאן מורשה
הוא חסרון לפי שלאברהם ניתן עשרה אומי ולא נתן לישראל
דק שבעה אומות נמשל מורשה הוא לשון חסרון . והקשה
בירושלמי הא כתיב תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב .
ומשני לית דיהא סגיא מינה בתר דלעי משכח פי"ג גס זה מורשה
הוא חסרון לפי שאחר שלומד התורה משכח פי"ג נמצינו למדין
לדעת בירושלמי מדמה תורה צוה לנו מורשה . להאי קרא
ונתתי אותה לכס מורשה . וע"כ אי נפרש מורשה לשון דיהא
כבר מפורש בירושלמי החסרון של חיי וחסרון התורה אשר משכח
הלומד את תורתו . ואם נפרש מורשה הוא ירושה צ"ל ג"כ
תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם וכנשא נכרי
שעוסק בתורה חייב מיתה . והנה עתה נבא אל השניות
מה שדרשו ר"ל בסמוך בהא אגדתא מנין לאכל שמיים בראש
שנא אבחר דרכס ואשכ ראש כמלך בגדוד כאשר אבילס ינחם .
פי' שאיוב שהיה אכל אמר אבחר דרכס ואשכ ראש כאשר
אבילס ינחם . נמצינו למדין שאכל מיסכ בראש . מר
ושרא אית מהבא וסר מרוח סרוזי מר ווח נעשה שר לסרוזים
פי' האכל שהוא מרוח ולכן נקרא מרוח נעשה שר לסרוזים
הם הגדולים הבאים לנחמו נעשה המרוח שר להם למסכ
בראש . והנה ע"כ לדעה הראשונה דיליף מאיוב כונתי בזה
לדעת הגדול בעל היפה מראה שכתב אחרי דיליפינכל הלכות

מסכת בתובות

כן שהיה אני שאלך מאן יתיב ב' מרוח ברישא ואתה לא ידעת מאי ניהו מרוח למילף מפסוק ושר מרוח סרוחים כנ"ל . ונ"ל דילפת מאיזה שאמר אבחר דרכי ואשכח ראש וקשה לדידך מ"ל דאיוב מישראל הוה ונ"ל דאי מ"ה הוה לא שרתה שכינה עליו בתר דשכיב משה שהרי תפלת משה היה שגס בדרך עראי לא תשרה שכינה על א"ה דאי בדרך קבע מעולם לא היתה יכולה השכינה לשרות על א"ה שהרי אין שכינה שורה אלא על חכם גבור ועזיר וחכם פירושו הוא שהוא חכם בחכמת התורה ועב"ס שעוסק בתורה חייב מיתה לפי שנחמד תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם וה"ל גזל ק"ה העב"ס וא"כ לדברך שאתה מפרש מורשה הוא לשון ירושה ים להסתפק ג"כ בפסוק ונתתי לכם מורשה אם נקראת א"י מורשה בתורת עישור נכסים ונת יורשת הו"א . או נקראת ירושה לפי שליוצאי מצרי' נתחלקה הארץ או שנדרכי' להחזיר חלקם ולחלוק בפי ירושה מיוצאי מצרים וכל"ל . לכן אנו דרכים לשאול ג"כ ענין ענין ממקרקעי או ממטלטלי .

כי מה דלדידך פשיטא בלידך מספקינן לפי שאנו שאלין אותך מאן יתיב ב' מרוח ברישא ונ"ל . לכן כאשר בא רב ענין לקמי' דמר עיקבא וא"ל חזי מר היבא שלא לי רב הונא ענין ענין ועוד מרוח דשלא לי לא ידענא מאי ניהו א"ל מר עוקבא גברא דלא ידע מאי ניהו מרוח שלא לרב הונא הונא חכרין . כי זה תרע מה דאית' במכילת' מנין שיהא כבוד חבירך כמורא דנך שנאמר ויאמר אהרן א משה בני אדוני והלא אהרן היה גדול ממנו ואחיו היה וזה ה"ל בני אדוני אלא מלמד שעשאו כרבו וקראו אדוני לפי' אף אם החיוק רב ענין לרב הונא כי הוא חבירו לא היה לקרואו בשם הונא סתם בלא חזר ובלא רב כי כבוד חבירו כמורא רבו ונ"ל . אך זה הלימוד יתכן אם באר' כי הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן מלמד שניהם שקולים כמב' שהיה חבירו ואע"כ קראו אדוני מבין שמואל חבירך כמורא דנך . אבל אי נישא דמשה באמת היה גדול מאהרן אין ללמוד ח"באן שיהיה כבוד חביר כמורא הרב . והנה צופה תואר פי' משאר"ל הוא אהרן ומה ג"ר מלמד שניהם שקולים אף שנאמר אם יהיה נביא אב"ס ג"ר לא כן עבדי משה וגם נא' ולא קם עוד נביא בישראל כמשה היינו נבניא' לכד אבל בתורה ושאר מעלות אפשר שהיו שוים . והנה ל"ל דב' א נמי שלימי משאר"ל בפסוק ולא קם עוד נביא בישראל כמשה חזר אמר בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ויגו כלעם . וחד אמר נבניא' לא קם אבל בחכמים קם ויגו רע"ק . לפי שאם נפרש שאין השכינה שורה אלא על חכם פירושו בחכמת התורה בודאי משה שהי' גדול בכוחו הוא מטעם שגס בחכמים לא קם כמוהו ומי שהוא חכם ביותר שורה עליו השכינה ביותר א"כ א"ל להיות בישראל כמשה שאלו היה בחכמים כמשה היתה הנבואה אצלם כמו גבו משה . ונ"ל דכ"ה קם וב"ה אין השכינה שורה דקביעות וכמו שפירש בח"א וזה יכול להיות אף אם אינו במשה בחכמה ושאר מעלות הקדושות כי חלילה לדמו' הטמא והחול כלעם לטהור וקדוש זה משה במעלות ומדות רק דרך עראי ונקרה נבניא'ות קם כמשה . ומאן דס"ל כי בחכמי ישראל נתיי קם כמשה י"ל דפי' השכינה שורה על חכם הוא חכם כפשוטו בחכמות העולם ואפשר שנחכמי התורה הם במשה מנור עקיבא . וכל שכן דרשו רז"ל בפסוק ונפלינו אני ועמך שביקש משה שלא תשרה שכינה על א"ה שנא' הם מופרשים ומונדלים משאר אומות באהבת הקב"ה את ישראל דלמא ביקש משה על איהו ענין אחר ונתנו לו . ולפי' יתכן מאד שהקשה לרז"ל למה הוציא משה עצמו מן הכלל באמרו ונפלינו אני ועמך הלא גם הוא בתוך קהל' . אלא צ"ל שביקש משה על ענין הנבואה שידע משה כי בישראל א"ה להיו' כמוהו בשום מעלה אחרי אשר הוא הגדול שבנביאים והנבואה בחכמת התורה תליא מילתא א"כ גם בחכמים א"ה להיות כמוהו .

ביאור הנמר ביקש משה שלא תשרה שכינה על א"ה

אך נבי א"ה שהוא דרך עראי ומקרה אף שאין בהם מכלל מדות קללו חכם גבור ועשיר יכול להיות כמשה . לכן יפה אמר במה ידע איש כי מצאתיון אני ועמך הלא כלבדך עמנו שלא תשרה שכינה על א"ה ונפלינו אני ועמך כי אם יהי' השראת שכינה אצל א"ה לא יהיו ישראל מופרשים מהם אחרי אשר יהיו להם נביאים כמו ישראל וגם אני איני מופרש מהם כי אפשר להיות בא"ה כמוני אבל אם לא תהי' השכינה שרויה על א"ה ונפלינו אני ועמך ישראל יהיו מופרשים מן האומות שיהיה להם נביאים . ואני אחיה מופרש שבישראל א"ה להיות כמשה . כחזר אל הראשון כי אם נאמר דלכן בישראל לא קם כמשה אפילו בחכמים לפי שאין השכינה שורה אלא על חכם פירוש חכם הוא בחכמת התורה ואלו נמשא בחכמי הדור של ישראל במשה היתה השכינה שורה עליו כמו על משה ומאחר שלא קם עוד נביא בישראל כמשה על כרחך צ"ל כי גם בחכמים לא קם . ולפי' אחרי שמה היה גדול מן אהרן נבניא'ות ע"כ גם בחכמה היה גדול ממנו . וא"כ אין רחיה ממה שקרא אהרן למשה אדוני שהרי בכל מעלות היה גדול ממנו ואף בחכמת התורה . לכן יפה אמר מר עוקבא גברא דלא ידע מאי ניהו מרוח ונריך למילף מאיוב אבל מיסב בראש ונ"ל וא"כ צ"ל דאיוב מישראל הוה והוכתרו הוא דאי מא"ה הוה לא הוה שריא שכינה עליו בתר דשכיב משה שביקש רחמים שלא תשרה שכינה על א"ה ונ"ל לפי שתפלת משה היתה שגס דרך עראי לא תשרה שכינה על א"ה דאי דרך קבע בלא תפלתו לא היתה יכולה לשרות ביאין השכינה שורה אלא על חכם שהוא חכם בחכמת התורה וא"כ משה שהיה גדול בבניא'ות לפי שהיה חכם הגדול שבישראל צ"ל לא קם עוד נביא בישראל אף בחכמים לא קם כי הא בהא תליא וא"כ א"ה היה להיות אהרן גדול במשה בתורה מאחר שהיה קטן ממנו בבניא'ות . ולכן לא למד מאהרן להיות כבוד חבירו כמורא רבו לקרות אדוני לחבירו ולכן שלא לרב הונא חכרין . וזה בא לו מזה דלא ידע מאי ניהו מרוח והוכרך ללמוד דהין מאיוב . אבל באמת אי ידע מאי ניהו מרוח לא הוה נריך ללימודים אלו והיה לו ללמוד מאהרן שקרא למשה אדוני לפי שאפשר להיות כי אהרן שקול במשה אף כי גדול היה משה בבניא'ות ממנו לא היה שלא לרב הונא חכרין כי חייב אלם בכבוד חבירו כמורא רבו ודוק :

פרק המדר

ק"ב או היתי בעיניו כמיצאת שלום . א"ר יונתו בכלח שנמצאת שלימה בבית חמה ורדופה לילך לחגיר שבחה בבית אביה :

פרש' ו"ל בחומש בשיור השירים או באמרי זאת אני חומה ושרי במגדלות הייתי בעיניו כמוצאת שלו' בכלה הניצוצות שלימה ומוצאת שלום בבית בעלה ל"ל שבה רש"י ל' לדייק לשנא דקרא או שאם לא היתה התשובה כן לא היו אומרים שמוצאת שלום רק באמרי זאת או היתי בעיניו כמוצאת שלום לפי שזה תרע מרז"ל מפני מה גלו לבבל יותר משאר חרבות מפני שבית אביה משם משל לחשה שקלקלה לבית בעלה להיכן משגרה לבית אביה פרש' ו"ל לבית אברהם שהיה מעבר הנהר שהוא בכל נמצא שגלו בכל הוא נבאי לישראל כי הוא אות ומופת שקלקלה ושרגה לבית חביה . או בהיפך מנינו לומר כהאם שבמנצח שלימה ומוצאת שלו' בבית בעלה ורדופה לילך לחגיר שבחה בבית אביה וכמו שפרשו המפרשים טעם זה שגלו לבבל ולכן נתגלה קינם ולא האריבו וכן בגלות כי היו ישראל חבניעים ושם היתה השכינה עמם וכמו שנבאר בסמוך . וזה נודע אם נאמר שהק' בה ביקש את ישראל שייעלו מן הגלות בכל כיון שנבא בסיומו ודאי לא היה שם קלקול א"ו שמא זה היה משגרה לבית אביה שלפ"ו לא היה מחזירה וגם היא לא היחה חזרת

מורת אלו עודכמו שאמרו בימי ירמיה אשה שגירשה בעלה וכו' ולא היה תשובתה אני חומה ושדי במגדלות וכמו שפירש בסמוך והנה בגמרא דיומא פ"ק איתא ר' ריב"ל הוה סחי במיא אתא רבה בר בר חנינא יבב ליה ידא ח"ל חלהא סני לכו ואנא סניגא לכו דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף אם היו עולי כולם בימי עזרא הייתם נמשלים כחומה שאין הרקב שולט בהם ועכשיו שלא עליהם נמשלתם כדלת של עץ שהרקב שולט בהם פירש ר' ז'ל שהיה הרקב שונה לבני כבל שלא עולו כלם בימי עזרא ונזעזו השדחת השכונה בבית שני ולכך נמשלו כדלת שהיא שער גדול ויש לו שני פתחים קטנים אחד סגור ואחד פתוח כמו כן ישראל קנתם עליו וקנתם לא עליו ונשאר ככל ע"ש באריות בגמרא ופרש' יתנינו למדין ש"ק זה ח"ל חומה היא נבנה עליה טירת כסף נאמר ע"כ נשי גולה ככל שהיה הרקב שונאם על שלא עולו כלם בימי עזרא לוי ונשארו ככלל אך סכנא נגמ' ה"ל תשובה נצחת על מה שלא עולו כלם דהע"ג דהוה סלקי כלם לא שרתה השכונה בבית שני דכתיב יפת חלהים ליפת וישכון באהלי עם . אע"ג דיפת חלהים ליפת פיר' כורש שהיה מורע יפת ונבנה ב"ה אע"כ לא ישכון אלא בא"י ע"ש בבית שני בני ישראל שהם מורע של ע"ש ולכך . אר"ל ואה"ל להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שנבבל ובפרט בני בנישאל דשך ויתבי ע"ש היתה השכונה מצויה ככודע בגמרא דמילה פ"ד . נמצא כי טובו אהלי יעקב ומשכנות ישראל נבבל יותר מבית שני שבה כורש שהיה מיפת . וזאת היתה התשובה שהשיבם ישראל להקב"ה שהיה אומר שהוא שונא אותם והמשיבם לדלת ארקב שולט בהם לפי שהיו דוגמת הדלת שפתח אחד סגור וגם הם לא עולו כלם אמרה ישראל אני חומה ושדי במגדלות דרו' ל' חמי חומה אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות רמזה כאן לומר אני חומה ולא דלת דק מה שלא עלו כלם . לפי ששדי במגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם שדים של ישראל וחשובים כמגדלות זה כי השכונה אינה שורה אלא באהלי ע"ש . לכן מסוים אז היות בעיניו כחומות שלום וכפרש' ז"ל אז באמרי זאת ולא אמרתי כי אשה שגירשה בעלה כלום יש זה לזה כמו שהשיבו בימי ירמיה רק באמרי זאת היות בעיניו כחומות שלום כאילו אני נבבל להגיד שבתי בבית שני ולא כאשה שקלקלה שהוא משגרה לבית אביה אחר שגירשה ולא ישוב אליה עוד אבל אני היות בעיניו כחומות שלום ודוק :

מורת אלו עודכמו שאמרו בימי ירמיה אשה שגירשה בעלה וכו' ולא היה תשובתה אני חומה ושדי במגדלות וכמו שפירש בסמוך והנה בגמרא דיומא פ"ק איתא ר' ריב"ל הוה סחי במיא אתא רבה בר בר חנינא יבב ליה ידא ח"ל חלהא סני לכו ואנא סניגא לכו דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף אם היו עולי כולם בימי עזרא הייתם נמשלים כחומה שאין הרקב שולט בהם ועכשיו שלא עליהם נמשלתם כדלת של עץ שהרקב שולט בהם פירש ר' ז'ל שהיה הרקב שונה לבני כבל שלא עולו כלם בימי עזרא ונזעזו השדחת השכונה בבית שני ולכך נמשלו כדלת שהיא שער גדול ויש לו שני פתחים קטנים אחד סגור ואחד פתוח כמו כן ישראל קנתם עליו וקנתם לא עליו ונשאר ככל ע"ש באריות בגמרא ופרש' יתנינו למדין ש"ק זה ח"ל חומה היא נבנה עליה טירת כסף נאמר ע"כ נשי גולה ככל שהיה הרקב שונאם על שלא עולו כלם בימי עזרא לוי ונשארו ככלל אך סכנא נגמ' ה"ל תשובה נצחת על מה שלא עולו כלם דהע"ג דהוה סלקי כלם לא שרתה השכונה בבית שני דכתיב יפת חלהים ליפת וישכון באהלי עם . אע"ג דיפת חלהים ליפת פיר' כורש שהיה מורע יפת ונבנה ב"ה אע"כ לא ישכון אלא בא"י ע"ש בבית שני בני ישראל שהם מורע של ע"ש ולכך . אר"ל ואה"ל להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שנבבל ובפרט בני בנישאל דשך ויתבי ע"ש היתה השכונה מצויה ככודע בגמרא דמילה פ"ד . נמצא כי טובו אהלי יעקב ומשכנות ישראל נבבל יותר מבית שני שבה כורש שהיה מיפת . וזאת היתה התשובה שהשיבם ישראל להקב"ה שהיה אומר שהוא שונא אותם והמשיבם לדלת ארקב שולט בהם לפי שהיו דוגמת הדלת שפתח אחד סגור וגם הם לא עולו כלם אמרה ישראל אני חומה ושדי במגדלות דרו' ל' חמי חומה אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות רמזה כאן לומר אני חומה ולא דלת דק מה שלא עלו כלם . לפי ששדי במגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם שדים של ישראל וחשובים כמגדלות זה כי השכונה אינה שורה אלא באהלי ע"ש . לכן מסוים אז היות בעיניו כחומות שלום וכפרש' ז"ל אז באמרי זאת ולא אמרתי כי אשה שגירשה בעלה כלום יש זה לזה כמו שהשיבו בימי ירמיה רק באמרי זאת היות בעיניו כחומות שלום כאילו אני נבבל להגיד שבתי בבית שני ולא כאשה שקלקלה שהוא משגרה לבית אביה אחר שגירשה ולא ישוב אליה עוד אבל אני היות בעיניו כחומות שלום ודוק :

ק"ד תניא אומר מאי דבית טוב ללכת אל בית האנל וגו' וחייתו אל לכו מאי וחייתו אל לכו דכתיב סליחת . הא דנקט בשלשון היה ר"מ אומר ולא אמר ר"מ אומר ג"ס מה הוקשה לו בפסוק והחייתו אל לכו . הלא הדברים הם כפשוטן שיזכור יום המיתה כאשר יהיה בבית האבל . ל"ל משום דבשיב' לזה מצאנו בחזרתו של ר"מ ולכך היה ר"מ אומר לתרן הפסוק של והחייתו אל לכו על דברים של מיתה דספד ויספדוניה וכו' . לפי דאיתא בר' בפסוק והנה טוב מאד וז"ל בתורתו של ר"מ מצאו כתו והנה טוב מות ופרך במדרש תיעה לרשעים לגדיקים מאי איבא למימר ומשיני כדי יעשו תשאל רמזות שיאמרו הגדיקים חיים והרשעים מתים ונמצא שתשובתם יתיה מפני חימת המות ולא לשמה . א"כ לפי' מאי קאמי והחייתו אל לכו הלא לר"מ לא חפץ בזה הקב"ה שישובו הכריות מפני חימת המות רק שישובו לאהבת המקום . לכן בא לתרן דלא קאמי והחייתו אל לכו על מיתה עצמה ושבו לבוראוי רק יתן אל לכו דברים של מיתה דספד ויספדוניה דקבר וקברוניה וכו' ודוק :

קטו דברים של מיתה דספד וקברוניה וכו' ודוק :
בזה רגיל על לשוני לומר בדרך הלגה דברים של מיתה דספד ויספדוניה לפי שאר"ל על המספיד על המת ומפליג בשבת יותר מדאי כשם שגפרעין מן המספיד כך גפרעין מן הנספד . והיותו תמה מאד בשלמא מן המספיד לחיי אבל מן הנספד למה והוא מוטל כאשן דומה שאין לו הפכים וימי יאמר להמספיד מה תעשה . אבל באמת אל אמונה ואין עול בני דלא זה חטאתו וזה פרוי של הנספד כי מאן דספד ויספדוניה וכמו שהו' הספיד על אחריו והפליג בשבתו כמו כן יעשה לו שמספידין עליו יותר מן הראוי לו לכך גפרעין ג"כ מן הנספד לזה בא ר"מ להזהיר והחייתו אל לכו דברים של מיתה שלא ירבה בדברים על המת כי דספד ויספדוניה ודוק :

קטו אמר ריב"ל בשבועתא דלא ניהור' אמר הקב"ה אי איתשיל אשבועתא ניהור' וכו' לא ניהור' : פיר' אם היה דרכו להשאל על השבועה ניהור' ואי לא וכו' . והדבר תמוה מאד שאם היה דגול להתי' על שבועתו וכאן אינו רונה להשאל על השבועה האין תלה הקב"ה בגדלות שלו אם רגיל להתיר השבוע' שלו . ואם אין בידו היה לישבע דבר שאינו נכחו ורשותו לישבע שלא יחזור לנה' היה לומר כן שאין בידו זאת כי מקרה אחד לגדיק ולרשע כמות זה כן מותרות אסוף אדם ומת' ומה בזה אם ישבע אדם שלא ימות ביד מלאך המות וכי שומע לו מבית המלך . ל"ל עפ"י מה שאר"ל במדרש שביקש משה רבינו ע"ה שלא ימות ביד מלאך המות ומילא הקב"ה דגונו בדבר הזה . ואם יהיה נמצא כדור כמשה לפי מה שאר"ל אין לך דור שאין בו כמשה ונשמת משה חתפשת . ככל דר' נמצא שני שהוא גדול הדור אשר יאמרו עליו כי הוא זה כמו משה בדורו ראוי שלא למות ביד מלאך המו' ניהור' והנה שמעתי אחד קדוש מדבר ע"ה מסיק מרגלית אדוני מו' המורש ומאורי אור הגולה קדוש וברוך ממקומו הגאון המפורסם לוי גבי פ' ה' כ"ד מהור' שמואל נרו אבל יוד' מ' דק' ק' פ' ר' ק' שפרט דמיי' יתח' ג'ו כאשר יקתי מים על ידו ושימשתי אותו בניש' בק' ק' ר' א' ופכאם ע' א' ענה ואמר על מה שאר"ל ג'בי פנחס ויפתח כי יפתח שלא אמר אני ראש קציני ישראל אך לא פנחס . פנחס אמר הוא צריך לי ואני אך אצלו הקשה הגאון הכל' על פנחס שהיה ת"ם והוא אמר הוא צריך לו ואני אך אצלו עד כי בין חייתא למחבתא אולא כרתא דעולכתא כי יפתח היה ע"ה ואין מדקדקין אחריו אבל על פנחס יפ' מאד ואמר החכם הגאון הכל' ע' פ' מה שמוזכר כ"ל

קטו וחייתו אל לכו מאי וחייתו אל לכו דכתיב סליחת . הא דנקט בשלשון היה ר"מ אומר ולא אמר ר"מ אומר ג"ס מה הוקשה לו בפסוק והחייתו אל לכו . הלא הדברים הם כפשוטן שיזכור יום המיתה כאשר יהיה בבית האבל . ל"ל משום דבשיב' לזה מצאנו בחזרתו של ר"מ ולכך היה ר"מ אומר לתרן הפסוק של והחייתו אל לכו על דברים של מיתה דספד ויספדוניה וכו' . לפי דאיתא בר' בפסוק והנה טוב מאד וז"ל בתורתו של ר"מ מצאו כתו והנה טוב מות ופרך במדרש תיעה לרשעים לגדיקים מאי איבא למימר ומשיני כדי יעשו תשאל רמזות שיאמרו הגדיקים חיים והרשעים מתים ונמצא שתשובתם יתיה מפני חימת המות ולא לשמה . א"כ לפי' מאי קאמי והחייתו אל לכו הלא לר"מ לא חפץ בזה הקב"ה שישובו הכריות מפני חימת המות רק שישובו לאהבת המקום . לכן בא לתרן דלא קאמי והחייתו אל לכו על מיתה עצמה ושבו לבוראוי רק יתן אל לכו דברים של מיתה דספד ויספדוניה דקבר וקברוניה וכו' ודוק :

מסנת בתורת

כלי יקר על התורה טעם נכון על מה שתחתית נדר לעם
היהך שהו כמו שהבעל מפר נדר אשתו כמו כן הת"ח הוא
שטט ומשל על עם הארץ בידו להתיר נדר עם הארץ ולשואותו
כחפט וכאין . וא"כ יפה אמר פנחס הוא צריך לי שאהיה
חגי המתיר שלו וע"כ צריך הוא לידע כי חגי הגדול ממנו
שבידי להתיר נדרו ואני חלק אצלו ואתיר לו נדרו זה אינו מן
דרך ההתרה כי ההתרה אינו רק מצד שבע הארץ כפוף לת"ח
ומקבל אדנותו עליו בזה אפשר לו התרה ובלאו הכי אי אפשר
להתיר נדרו ע"כ דברי פתח שפתים ישן . לכך גם כן
אמר הקב"ה אחרי אשר נשבע ריב"ל בשבעתא דלא נהדר
ולדעתו הוא גדול הדור שהוא במשה נדרו ואינו רוצה למות
ביד מלך המות . אמר הקב"ה אי אשתיל אשבעתא ח"כ
לדעתו המתיר לו השבעה הוא גדול ממנו וא"כ המתיר הוא
כיוסא שהוא גדול ממנו ולפי זה למה אינו רוצה למות ביד מלך
המות נהדר . כי אינו יכול לישבע על הדבר הזה ואי לא
שלא היה מתיר שבעתו לא נהדר כי שפיר קאמר ודוק :

קיו ר"ח בר פפא שושיבניה הוה וכו' אל הגלי סביך
דילמא מבעתת לי באורחא אל כחברך
בעית למעבר לי . אל זיל איתי סת וחזי מי איבא מידי
דבתני באורייתא דלא קיימתי . אל מי איברבת בבקלי ואתן
ועסקת בתורה :

הדבר תמוה מאד וכי מפני אשר שמר לנפשו ולא איכרך
בבעלי ראתן אינו מועיל לו מה שלא עבר דבר מן התורה .
כל בהקדים מה שאר"ל בסוטה תורה בעי דנ' דעסיק בה אצולי
מגלה ואגונה מגנה . בעידנא דלא עסיק אגוני מגנה אצולי
לא מגלה פרש"י ז"ל אגוני מגנה מן היסורין אבל אצולי לא
מגלה מן החטא . נמצינו למדין שקשה יותר להציל מן
החטא . מלהגן מן היסורין שהרי במקום שאינה מגלת
אגוני מגנה . והנה ריב"ל מייכרך בבעלי ראתן ועסיק בתורה
אמר חילת אהבים ויעלת חן חן מעלה על לומדיה אגוני
לא מגנה בתמייה והנה מאן דלא מייכרך בבעלי ראתן ע"כ הוה
ס"ל דתורה לא מגנה . וא"כ הדברים ק"ו לאצולי לא מגלה
ובהוכחה הכל . והנה בודאי ר"ח נר פפא שאמר זיל ואייתי
סת וחזי מי איבא מידי דלא קיימתי והדבר הוא נפלא מאד כי
שנאות מי יבין ומיתה היא חף בחטא ושגגה והנפש החוטאת
היא תמות ואיך אפשר לומר כן אלא ד"ל דהוה ס"ל להאי תנא
כי התורה אצולי מגלה מן החטא . למה יפה השיבו כי מה
שאתה אומר זיל ואייתי סת וחזי מי איבא מידי דלא קיימתי ע"כ
לדיך התורה אצולי מגלה . מי איכרכת בבעלי ראתן
ועסקת בתורה ואם היה גוהר מנובנים של בעלי ראתן וכדהוה
מברין ר"ח נר פפא הזהרו מנובנים של בעלי ראתן ע"כ הוה
ס"ל דהתורה לא מגלה ובהיפך דעתו של ריב"ל דהוה מכריך
בהו וא"כ שהתורה אינה מגנה מן היסורין מכ"ש דאינה מגלת
מן החטא ושנאות מי יבין ודוק :

פרק אלמנה ציונית

ק"ח אר יוחנן כל המונע תלמודו משמשו . מונע ממנו
חסד . שנאמר לחם מדעחו חסד :

הא מילת דר' יוחנן שאמר המונע תלמודו משמשו חף כי
אסמיק להא דריב"ל דאמר כל מלאכות שהעבד עושה לרבו
תלמוד עושה לרבו . מ"מ איבא לפרש דקאי על המונע בלמודו
לשמשו בהוראה דודאי מי שאינו רוצה לשמש בתלמודו לא
עבר בזה שום עבירה רק זאת יחשב למונע חסד אם מונעו
משמש בהוראה וכמו שאר"ל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו
עוברין שנמשו אמן מקללין אותו וכו' כמו כן המונע תלמיד

שלא ישמשו בהוראה וכן פירשו המפרשים שמה הטעם נתחייב
התלמיד בכל המלאכות לרבו כדי שיהיה רגיל אצלו תמיד
לשמשו בהוראה ומוה אמרתי לריוק כלשון האי תנא שאמר
באלו מונע ממנו חסד . לפי שאר"ל במסכת סוכה
פ"ד ו"ל מ"ד פ"ה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי"ס
תורה של חסד ותורה שאינה של חסד . ומשני תורה
ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של
חסד . נמצינו למדין הלאמד ואינו מלמד נקראת תורתו
שאינה של חסד . והנה בגמרא דסוטה דרשו רז"ל בפסוק
ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב ח"ר יצחק אלו
ששונים הלכות . פרש"י ז"ל אלו שמו הלכות ולא שמשו
תלמידי חכמי . אל תתערב עמהם כדי ללמוד מהם ע"כ
ובמדר"ל אפי קרא ושנה ולא שמש תלמידי תבס זהו עם הארץ
נמצינו למדין כי אסור ללמוד אצל הרב שלא שמש ת"ח .

לכך יפה ח"ר יוחנן המונע תלמידו משמשו נמצא גורם
לתלמיד שלא ילמדו אחרים אצלו כי אסור להתערב עמהם וכנ"ל
בזה מונע ממנו חסד שאם היה התלמיד מלמד לאחרים היתה
תורתו תורה חסד . ועתה הוא מונע ממנו חסד כי תורה שלא
ללמד זו שאינה של חסד . ולכך אמר דוד שמרה נפשי כי חסיד אני ביאור
דרז"ל בהכרח ולא עו"ש אלא שכל מה שאינו עו"ש אלא נמלך במופכות הנראה
דבי וחומר מפיכוסת רבי יפה דנתי וכו' . לפי שאר"ל לרוד
במסכת עירובין שאול לח גלי מוסכת פרש"י ז"ל לא לימד לאחרים
כתוב גביה בכל אשר יפנה ירשיע . דוד גלי מוסכת פירש

כפשי
סי
קס"ד
זי וכו'

לימד לאחרים כתיב גבי ירמיהו יראוני וישמחו . נמצינו
למדין כי דוד לימד לאחרים ולכך לא היה כשאלו אשר בכל
יפנה ירשיע חף חס לא היה דוד משמש בהוראה את רבותיו לא
היה בזה שום זכות לרוד כי אדרבא אסור היה לתלמידיו ללמוד
ממנו ובמדר"ל ועם שונים אל תתערב לכך אמר דוד שמרה
נפשי שלא אהיה כשאלו אשר בכל יפנה ירשיע לפי דאנא גלי
מסכתא וחסיד אני שכל מה שאינו עושה נמלך במופכות רבי
ושימתי את תלמידי חכמי לכן שמרה נפשי על דגלי מוסכת .
ואב זה באתי להזכיר ובר דיק לברכה מה שאמר המנות
הותיק הרבני מוה"ר ר' יוסף איו"ל ז"ל מקראתא באשר היתי
עמו במחיתו בבית מדרשו וכאשר כי נפיק וינא מן העולם
בלא בר אמרתי להזכירו פה בזכרון ספר הלוי מה שאמר בן
הגמרא שהבאתי , שאמר דוד ולא עוד שכל מה שאינו עושה
אני נמלך במופכות רבי וכו' וא"ל מפיכוסת רבי יפה דנתי וכו'

ביאור
הורה
כ"ח

לפי דאית בווה בר"מ פירשת פנתם דוד שמרה נפשי כי חסיד
אני ואמר כפרדע וכו' אמר דוד וכי אמיך דחסיד אני בגין דאמרי
רבין ולא ע"ה חסיד אמי כי חסיד אני בגין דאמינא לקב"ה
שמר נפשי וכו' . וגם זה המאמר תמוז מה זה שהפאר בעצמו
כי הוא ת"ח מה לי שהנפרדע התרעמה עליו שאמ"כ חסיד אני לרוד
כפשוטו שאמ"כ חסיד אני כי הוא ת"ח ולא עם הארץ . אמר
הוא ז"ל עפ"י משאר"ל כי מעיינת בדוד לא מסכתא בר מדאורי'
דכתיב רק נדבר אוריה החתי וגם בזה אמרו רז"ל מה חרב
בני עמון אין אתה נענש עליו חף אוריה החתי אי אתה נענש
עליו מ"ט מורד במלכו הוה דקאמר ארזי יואב ופירשו הפוסק
ז"ל שהמרידה היתה שהקדום יואב לרוד והנה זה ידוע דיואב

אמרה
כפרדע
וכו'

היה ראש הסנהדרין וגדול בתורה כנודע ותתן בהוריות תנין
ת"ח קודם למלך ת"ח שמת אין לנו כיונא בו מלך שמת כל ישראל
ראויים למלכות . נמצינו למדין כי הת"ח קודם
למלך . אבל בתלך שהוא תלמיד חכם בודאי אין להקדים
תלמיד חכם גרודא לפניו למה אמר דוד שמרה נפשי כי
חסיד אני בגין דאמרי רבין ולא עם הארץ חסיד אמינא כי
חסי אני פ"י חני ת"ח בגין דאמינא שמרה נפשי כי גוסאורי'
לא חשאתי כלו וכנ"ל חף לפי משאר"ל אפי קרא ושנה ולא שמש
ת"ח זהו עם הארץ וכאן ביקש לומר כי חסיד אני שהוא ת"ח למה
אמר ולא עוד אלא שכל מה שאינו עושה חני נמלך במופכות ר'
וא"כ ה"ל דין ת"ח גמור ודוק : ע"כ דפתח וכו' וכן עליו אמן :

פרק הנושא

מסכת בתובות

בב

קט תר בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אבי צריך ככנסו בניו אצלו . אשר להם הזהירו בכבוד אמנם נר והאלוק במקומו שלחו הוא ערוך במקומו . וכו' הזהירו בכבוד אמנם דאורייתא היא דכתיב כבוד את אביך ואת אמך . אשת אב הואי . אשת אב נמי דאורייתא היא דכתיב כבוד את אביך ואת אביך וכו' הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא :

איפא ענתו שאמר לא עדיפנא ממה רבינו היה לנומר אם למשה רבינו הוסיכו ושיבה לאחר שלשים יום מן הראוי להודיע ושיבה לאחר מותי מיד כי מי ידמה ומי יסוה למשה אשר לא קם עוד בישראל כמותו ומהיכי תיתי שיהיה הוא עדיף ממה . אבל לפי נחא שהרי ידעת מה שאמרנו גבי יעקב וכו' כדרי ספרו ספרויה נמצא כי הדעת מכרעת גבי נדיק שהוא איש חי ח"ו להספידו לכך אמר שלא יוסיכו ושיבה עד לאחר שלשים יום ולא עדיפנא ממה רבינו דכתיב ויבכו בני ישראל את משה שלשים יום ואם משה שהוא עס עם ה'מה כאן עומד ומשמע אף למעלה כן ואעפ"כ הספידוהו שלשים יום מכ"ש לאיש כמוני ולא עדיפנא ממה ודוק :

הנה בירושלמי מסכת בלאים פ"ח גרוס שאמר רבי אל תזון אלמאני מיתחי פי טיפה מראה לפי דכל כי שמעי הוה אחי לביהיה לכך ביה כן שלא תזון אלמנתו מיתחי וזכאמת פריך בירושלמי ונלחו מתיבתא היא האשה שאמרתו מיתחי וזכאמת פריך צעלי וכו' ומשני א"ר דוסא ביהא דנביאותה הוה ללא יימרן דהוה אשועבד לנביאותה פי טיפה מראה לפי שתינו של רבי היה בית הנשיא שלא יאמרו כי הכיטי שייך להנשיא ואף כי רבינו הקדוש לא נהנה משל ביבור בלוס ויהי ביתו ממש מ"מ ל"ג כנ"ה היה נשיא אחריו היה אומר שהוא ביתו של הנשיא לכך צוה אל תזון אלמנתי מיתחי והנה בתלמוד שלנו שהשי"ט זה שאל תזון אלמנתו מיתחי ע"כ ל"ל דהוה בכלל היוהרו בכבוד אמנם שפירושו הוא שאל תזון מיתחי וזה הוא ההורה . בכבוד אמר . ולפי לא יקשה בכבוד אם דאורייתא הוא כי אין שייך בזה דין ביבוד במה שיש בו חסרון כיון לפי מה דק"ל כינו משל אב אם כן היה צריך לומר על זה שיהיו בכבוד חמס שלא לדחותה מביית הנשיא . גם מנינו לומר שלכן נקט בירושלמי אל תזון אלמנתי מיתחי ולא נקט התם נר יהא ערוך במקומו שלחן יהא ערוך במקומו ובגמרא דידן נקט נר יהא דלוק במקומו שלחן יהא ערוך במקומו ולא נקט שלא תזון אלמנתי מיתחי ל"ל דהא בהא תליא אחריו שמפרש ביה מראה פירוש אחד שאל תזון אלמנתי מיתחי הוא שלא תשא אלמנתו לאחר ובגמרא דידן ליתא זאת הוואה שלא תזון אלמנתו מיתחי לפי שבגמרא דידן איתא נר יהא דלוק במקומו וכו' ומפרש בגמ' מ"ט משום דכל כי שמעי הוה אחי לביתיא כמנא שעדיין רבינו הקדוש בחיים ואשתו אפורה להנשא כמו אשת אליהו ואשת ריב"ל ועיין בתרומת הדשן ס"ו ואם כן א"כ היה למקט בגמרא שלנו שאל תזון אלמנתו מיתחי . ולפי שפיר פמיכי להדרי הוהרו בכבוד אמנם נר יהא דלוק במקומו שלא יאמרו ופי להוסף על דברי תורה בא רבינו הקדוש שיהיו בכבוד אשת האב אף לאחר מיתה . לכך אמר נר יהא דלוק במקומו שלחן יהא ערוך במקומו אם כן הרי הוא בחי לכל דבר לפי שכל מעלי שמעי הוה אחי לביתיא דוק ותשכח כי גדולים מעשיה והזור תמים פעלו אחרי אשר נודע כי רבינו הקדוש הוא רבי יהודה הנשיא שעלו אמרו כי הוא היה כשמתו של יעקב אבינו הנשיא נטרקין נשמתו של יעקב אבינו ולכן איתא בירושלמי דהוה קרי אנפשיה ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחי יהודה בניפורי שבע עשרה שנה אשר זה לבאורה אין שנות האנשים ושמו המקומות שנים לדמות יהודה ליעקב ומצרים לניפורי אבל ראה תורתינו תורת אמת כי הוא דיהודה הנשיא הוא יעקב אבינו ואין להאריך מזה וסוד ה' לראוי ובריתו להודיעם וזה נמצא בגמרא גבי יעקב ויחן את עני העיר שזכנס יעקב עם דמרומי חמה וקבע תחומין לשבת לא ירע מזדיק עיניו כי בשעה זו ממש כל כי שמעי הוה אחי לביתיא ליתא איש חי אף במיתו באותה שעה ממש אשר היה אפטרופוס לשבת ועפ"י נוכל לומר מה שצוה רבינו הקדוש והוסיבו ושיבה לאחר ל"ו יום ולא עדיפנא ממה רבינו דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מוא שלשים יום . והוא כפלא בעיני כל ולא תוכל און לשמוע את דברי רבינו הקדוש אשר עליו אמרו רז"ל משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא ואיה

קב והוסיבו ושיבה לאחר שלשים יום ולא עדיפנא ממה רבינו דכתיב ויבכו בני ישראל את משה שלשים יום :

כבר כתבנו בסמוך מזה הגאון בח"א הקשה כאן מה ראה מייתי ממה הלא גבי משה עשו יתרון בכבוד במה שכבודו ל"ו יום פי חן ק"ל שלשה לבכי אלא ל"ל דמשה שאני ע"ש באריכות . ולעב"ל דהוה ממש קושיא הספרי הובא במ"י ויבכו בני ישראל את משה שלשים יום שלשים יום אלו מה טיבן . איתן שלשים יום וכו' את משה קודם מותו כי התפללו עליו שלא ימות וזו הכייה היתה שלשים יום עיין ע"ש באריכות . ובא"ת דרשינן בשפרי ויתמימי בניי אבל משה ימי בניי הריטי אבל משה הרי שלשה . כדון שלשה לבכי רק השלשים יום וכו' והתפללו על משה קודם מותו . ואם כן ל"ל גם כאן מה טיבן . איתן שלשים יום והוסיבו ושיבה לאחר שלשים יום לפי דלא הוה שתיק רבנן מלמעבי דחמי ועסקו הכל בתפלות ותחנונים ביקש רבינו שלא ירבו יותר משלשים יום ולא עדיפנא ממה רבינו שביטלו הלימוד עבדו יותר משלשים יום וכאן ג"כ לא יקשה שהיה לומר בכבודו נגד משה רבינו ולהוסיב ושיבה אף קודם שלשים יום כי זה בהיפוך הסברא אם משה רבינו היה צריך רחמים שלשים יום כולי האי ואולי ומכ"ש שהוא צריך לרחמים כפי איותו וזון אף יותר מזה הזמן לאו אורח ארעא להגדיל בכבודו שלא יאמרו כי היה חביב יותר ממה שהרבו תפל בעדו יותר מעל משה ודוק :

קבא שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי צריך למימר אר"ט ברבי צריבא לך ולמטלעתך . ומאי קשיא ליה הא כתיב ואת הממלכה נתן לי הורם כי הוא הנבחר . החוה סמלא מקום אבותיו הוה ורבנן גמליאל אינו סמלא מקום אבותיו הוה :

פרש"י ז"ל כריבא לך ולמטלעתך לפי שנוי פיסח היה כדאמרינן בעלמא לוי אחי קרה ואטלע . הדבר יפלא מאד וכו' ר"ש ברבי מבקר מומין היה לומר לו כריבא לך ומטלעתך והשתא בגנות בהמה לא דיבר הכתוב . ל"ל לפי שגני טעמים כמנאים על זה האיש משה אשר לא קם בישראל כמוהו לא הודיע לבניו כתר להיות מבניו תחתיו . טעם האדר נמשא בוהר פ' יתרו בפסוק ושני בניה עמה ר"י ויחי אמר על דתדבק בשכינת' לכך נשני בניה עמה . פירש אה"ר ה"ה ז"ל לפי שמהם היה בעלה דמטרונות ונקרא איש האלקים לכך הוא נבא לייחס בניו אחריו ועפ"י ענה ואמר אה"ר ז"ל שזה כונת הפסוק ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבת הלוי כי לדעת רז"ל לא פסקה כהונה לא מורעו של משה נמצא בן משה בעצמו היה כהן . ולו היו גם בניו כהנים היו מתייחסים אחריו וזהו נבא לאיש האלקים כנ"ל לכך אמר ומשה איש האלקים . בניו יקראו על שבת הלוי שלא יהיו כהנים להיות גם הם כהנים כדו שלא יקראו ע"ש אביהם לפי שהוא איש האלקים ע"כ דפח"ח . ועוד פנים לתורה שלכן לא ירשו בניו כתר לפי שהוא עדיין בחיים וא"א לומר ירושה כשאביהם עדיין חי כי מה כאן עומד ומשמע אף להלן עומד ומשמע ולא מת משה כלל

יאור
גמרא
דוד
ומה
פשי
פי
סיד
כי וכו

יאור
זוהר
ל"ח
בסוף
דוד
מרה
פשי
ז'
מרה
ברע
ז'

מסכת כתובות

והנפקותא בין שני הטעמים הוא . דלוי נישא דבני משה
לא ירשו כתר אביהם לפי שמהם לא מת . אם כן גם בני
רבינו הקדוש לא היו ראויים לירש כתר אביהם אחריו לכבר נודע
בסמוך מה שהבאתי למעלה כי רבינו הקדוש כל בני שמשיו הוא
חתי לביתיה לפי שהיה רבי יהודה הנשיא נשמתו של יעקב
אביו ויעקב לא מת . ואם כן גם כתר הנשיאות
לא היה בתורת ירושה לבניו אחריו להיות תחתיו מבניו . אבל
חי נישא דלכך לא ירשו בני משה כתר לפי שהיה משה איש
האלקים בעלה דמטרונית ח"כ אפשר ברבינו הקדוש להורים
כתר הנשיאות לבניו . והנה בני איש האלקים נחלקו דר"ל
יש מהם שירשו איש האלקים גברא דיינא שהיה אומר יקוב
הדין את החר ומשפטיו עם ישראל . וכוזה דרשו איש
האלקים כפשוטו בעלה דמטרונית . וכן במ"א פרשת ואלת
הברכה דרשו איש האלקים מה האיש מטיח דברים כלפי
אשתו . כך משה מטיח דברים כלפי מעלה קומה
ה טובה ה"ל יחמה אפך בעמך . נמנינו למדין
כי מזה מטיח דברים כלפי מעלה נודע כי הוא איש האלקים
ממש . כי זה חר"ל לעולם חל יטיח חל אדם דברים כלפי מעלה
שהיו אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואטלע . ומנו
לוי . נמשא כ"לוי ידע כנפשיה כי אטלע ע"ה טיח דברים
כלפי מעלה . דן בעצמו כי הנזר תמים פעלו שאין אדם
רשאי להטיח דברים כלפי מעלה . רק למשה לבדו הותר
להטיח דברים לפי שהיה איש האלקים בעלה דמטרונית .
וכמו שהכעל מטיח דברים כלפי אשתו . כך משה מטיח
דברים כלפי מעלה . ואם כן שמה נקרא איש האלקים ממש
מהריו הוא שלא ירשו בניו כתר . אבל גבי רבינו הקדוש
אף כי לא מת ועדיין הוא בחיים מהראוי להיות מבניו תחתיו
לכך כאשר אמר וזוהו רבינו הקדוש אף כי שמעון בני חכם
גמליאל בני נשיא . אמר לוי נריבא למימר . בתמיה .
הלא רבן גמליאל הכבוד ולו נאה לירש המלוכה והנשיאות
במאמר הכתוב ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הכבוד .
כי ודאי חלו לא החיל רבינו הקדוש כתר לבניו הוה נריבא
למימר מי יהיה נשיא אחריו כי הנשיאות לאו מגד ירושתו הוא
אף לוי לפי שיסתו אמר נריבא למימר בתמי' ובז"ל לכך אר"ש
ג"ר נריבא לך ולמטלעתך אף כי אתה אטלע ומכור אתה כי
רבינו הקדוש מחיל כתר לבניו ע"מ אינו דומה ליהורם כי
יהורם ממלא מקום אבותיו הוה ור"ג אינו ממלא מקום אבותיו
ודוק .

גם בסמוך המקאן לא חסיק אדעתיה דלוי לא איפוך כשהקשה
לו מהא דחייב כשאלה רבי נכנס אגלו ר' חייא ומנאו שהיה
בופה . ח"ל רבי מפני אהה בוכה והא תניא מת מתוך השמון
סימן יפה לו מתוך הכבי סימן רע לו וכו' מתבוללי מעיים סי'
יפה לו מפני שרוכן של גדיקים מיתתן בחולי מעיים . כי הנה
בדאי לא לחנם הבוא ר' חייא גמר וו הבריייתא מת בחולי מעיים
סימן יפה לו ללא מורך . רק מרשא דבריייתא דיו לו מת מתוך
הכבי סימן רע לו . לא ג"ל שלא תאמר כי באמת הוא סימן רע לו
ח"ו ואינאות מייבין . לכך הביא גם סומא דבריייתא מת
בחולי מעיים סימן יפה לו ודוכן של גדיקים מתים בו .
ואם כן גם רבי דמא ביה בחולי מעיים ומת מתוך זה
הסימונים סותרין זה את זה ואם כן דשאלת רבי חייא נן היתתה
היה סברה המקאן כ' ח"ל לוא איפוך לבי שלא מנינו גבי ר' חייא דמא
במעיו . רק התרנן משני איפוך גמס ר' חייא חס במעיו הוה
ודוק :

קבב בשעה פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי
מעלה ואמר רבשע גלוי וידוע לפניך
שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נרתי אפילו באצבע
קטנה יהיו צדו שלפניך שתהא שלום מנוחתי :

ל"ל כי ודאי יכולנו לפטור כל העולם מהדין כמה שכתבו הקדמוני'
ז' עובש העובר צדקה כי הוא נולד בפקדון של קב"ה
הנשמה הטהורה אשר היא פקדון בידי אדם . והנה אחר
אשר זה הפקדון פטור מן החובים . אם בניו שוללים לבית
ואנסו הפקדון מידו . אי לימא כי הסתת היג"ה הוא מעש
כמו שבפאו' שר ואוי לו מירצו ומיוצרו וכמו שיסדו המיסדי
תפלות . וגם יודים שמדמים עבירות האדם
לחנם גדול בודאי פטורין מן דין הפקדון . אף זה מחייבתן
לגיהנם מי שהוא סוכן ובעל הנאה ומשתמש בהנשמה לגורן
הגוף והדין פשוט חס שולח יד בפקדון לזכרו מה היא שעת
קמה ברשותיה להתחייב אחר חף בזונסין לא יפטר בטענת
זונם הכ"ז וכו' . לכך יפה אמר רבי גלוי וידוע לפניך שלא
נהתי אפילו באצבע קטנה ולא ש' אחתי כה יד לזכרי ח"כ חיה
עבירה אשר עברתי וכול אני להפטר בטענת זונסין יהיו רגזו
שתהא שלום מנוחתי :

קבר יצאה בת קול ואמרה יבא שלום נוחו על משכבותם
על משכבך מביעי ליה . מסייע ליה לר' חייא
בר גמרא דר' רייא בר גמרא בשעה שצדיק נפטר מן העולם
אמר מלאכי חשרת ובש"ע צדיק בא . אחר הקב"ה יבואו צדיקים
ויצאו לקראתו :

פירש לכן כתיב ינחו לשון רבים על משכבותם! שאחר הלכות
הצדיק ינחו הצדיקים על משכבותם ויחזרו על מקומן כשולם .
אף דפריך על משכבך מביעי ליה האין יתפרש ינחו לשון רבים
על משכבך והכי ה"ל ינחו על משכבו מביעי ליה . ל"ל

בהקדים מה טעמתי ואמרתי במדרש ר"ל שאל הקב"ה ליעקב
חייך אתה שוכב ואין אתה מת לפי שאר"ל ואפסיקא הלכתא
גם בש"ע ב"ד סימן ש"ד שאין קוברין רשע אצל צדיק ואפילו
בעל תשובה אצל צדיק וכל מי שמעולה מחבירו אין לקוברם
זה אצל זה והכי איתא בבוקר דכולהו פתחו בני ומסיימו פוי כי
גורם הנקבר רשע רעות אל הצדיק הנקבר אצלו כי אי לרשע
אוי לשכנו עיין סס באריות והנה לפי הדין ה"ל כי אף
גבי צדיקים . המעולה יותר מחבירו אין לקברם יחד ח"כ יעקב
שהיה המוכר שבאבות והמעולה שבאבות לא היה לקוברו
יחד עם האבות חס לא שתאמר כי גדולים צדיקים במיתתן
יותר מחיייהם ואף כי יעקב היה המעולה שבאבות בחייו מ"מ
לאחר מותם אפשר שהגיעו למעלת יעקב . ואפ"ה חס יעקב
היה מת הדר לדוכתיה להיות הוא עדיף מנייהו . אף באמת
יעקב

קבב והא חנה רבי חייא . נח נפשיה . והא אמר
רבי חייא אני ראיתי קברו של רבי והורדתי
עליו ודמעות איפוך . והאר' חייא אותה היום שמת רבי
בטלה קדושה . איפוך :

יפלא מאד על התרנן דמשני באן איפוך לדעת הריטב"א
שמפרש אותו היום שמת רבי בטלה קדושה מפני שהכל
מטמאין לנשיא הייך סיך לומר איפוך הלא ר' חייא לא הוה נשיא
כלל . בודאי חס נפרש הטעם מפני שהצדיקים אינם
מטמאים וכמו שאמר רבינו חיים כהן אלמלא הייתי כשנפטר
רבינו תם הייתי נזאף על בתי . מנינן למימר איפוך לפי
שגם ר' ח היה צדיק אף לדעת הריטב"א ח"ל לומר כן .
ל"ל דלא הוה פירוש הריטב"א רק לקושיות המקאן שחזר
והקשה שנית והאר' חייא אותו היום שמת רבי בטלה קדושה
ה קשה להריטב"א למה לא חסיק אדעתיה דלויני ל"י כדמשני
בקדמייתא איפוך . לכך פירש הריטב"א כי דעתו של המקאן
היה אותו היום שמת רבי בטלה קדושה מפני שהכל מטמאין
לנשיא ובאן לא מני לשנוי איפוך שהרי ר' חייא לא הוה נשיא .
אבל התרנן משני איפוך וטעם בטילת הקדושה מפני שאין
סומא אצל צדיקים כמו שאמר רבינו חיים כהן כנ"ל . ולכך

כ"אור
המדרש
ש"ל
קב"ה
ליעקב
חייך
אית
זכב
חייך
אית
וכ'

יעקב ואינו לא מת כמאז שהאבות אחרי מותם הגיעו למעלה יעקב והוא גשאר במעלתו . לכן יפה נדרש המדרש הלו שהקטן לו היאך אמר יעקב ושכחתי עם אבותי לזה מתרץ חיין אתה שוכב ואין אתה מת ומונח יעקב עם האבות היו שוים . הדקן לקמח שאל יקש כלל יונח מבני לי כי הכי פירושו אם היה כתוב יונחו על משכבך היה מתפרש כי הנטיח כי ינח שלום והגדליקים יונחו על משכבך כי על הוא חידוש סמוך כמבואר בפ"י רש"י בכמה מקומות היתה ההבטחה כי הגדליקים יהיו סמוכים לקברו יונחו ולא יהיה להם צער בקבורתו אצלם ח"ו כאשר כולם מצטערות בקבורת הפחותים מהם הנקברים אצלם אך זאת יפלא למה אמר יונחו על משכבותם . על משכבך מבני ליה . לכן אמר מסייע לר' חייא בר גמדיא דאמר כשהיה שד"ק נפטר מן העולם וכו' אמר הק"ה יבואו גדליקים וינחו לקראתו ולפי זה שפיר קאמר על משכבותם כפירוש רש"י וז"ל דקאי על הגדליקים המלוים שאחר הלויה יונחו על משכבותם ודוק :

קבה ת"ר כי השוחר יעור עיני חכמים . קל וחומר לט"פשים . וי'סלף וברי צדיקים קו לרשעים . מירי טפשים ורשעים בני דינא נינהו : אלא הכי קאמר כי השוחר יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף הדעת :

קבו אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחסין לי בני מאריה לאו משום דטעלי . אלא משום דלא מוכח לחו במילי דשמיא :

קבה ת"ר כי השוחר יעור עיני חכמים . קל וחומר לט"פשים . וי'סלף וברי צדיקים קו לרשעים . מירי טפשים ורשעים בני דינא נינהו : אלא הכי קאמר כי השוחר יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף הדעת :

הנה זה יפלא על פה קדוש שאמר כן . כי אם יאמרו זה בדורותינו כי שנאו בשער מוכים . ואין בדור הזה מי שידע להוכיח . יאמרו כן בדורות הראשונים . כל לתרין בהקדים מה שהיה רגיל לומר כמימרא דרבא פ"ק דתענית וז"ל אמר רבא האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דמיריתחא לי שנא הלא דברי כאש נאם ה' . למה נקיש בלוישא צורבא מרבנן ולא ת"ח דרתח . לפי דאמרין בגמ' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנא' וה' הולך לפניו יומם . ופריך בגמרא הכי השתא בשלמא ק"כ ה' עלמא דילי' הוא ואורייתא דילי' הוא מחיל ליקרי' אכל הכא אורייתא דילי' הוא . בתמי' . ומשני אין אורייתא דילי' היא דכתיב . וכתורתו יהנה יומם ולילה . נמינו למדן כמי שהתורה שלו מצי מחיל ליקרי' ולא כמי שאין התורה שלו . והנה רבא גיפא דריש בע' על רומיא דקראי כתיב ב' זורת ה' חפני משמע שהתורה היא של הק"ה . והרר כתיב וכתורתו יהנה יומם ולילה ומשני רבא בתחלה בתורת ה' חפני קודם שיגע הרבה בזורה מקרי עדיין תורת ה' ולכסוף כשמוקין ויגע בתורה הרבה בתורתו יהנה ומ' ולילה . נשיגע מן הדא שבתחלה תורת ה' מקרי לכן רבא גופא אויל בשיטתי' ה"ל דקדק בלשונו האי צורבא מרבנן דרתח שהוא עדיין צורבא ור' בנאים אורייתא הוא דמרתחא לי כי הוא תובע עלבון התורה ואינו יכול למחול על כבודו כי עדיין תורת ה' מקרי ומייתי ראי' שאין ביד הצורבא מרבנן למחול שנאמר הלא דברי כאש נאם ה' בעוד שהם דברי' שהתורה נקראת על שמי' הם כאש ולכן רתח האי צורבא מרבנן . וא"כ גם כאן נאמר כן האי צורבא מרבנן דמרחסין לי בני מאתי' לאו משום דמעלי ומעביר על מדותיו כי צורבא מרבנן לא מצי מחיל ליקרי' כי כבוד תורתו היא תורה' לא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא ואינו בא למדה זה שיטרך ממחול לפי שאינו מחספי' אותו כי אינו מוכיח אותו : ודוק :

עין פירוש רש"י ותו' כולם נדחקו לפרש זו הגמרא ולתרץ היאך יתפרש הקל וחומר לט"פשים ורשעים וכו' טיפשים ורשעים בני דינא נינהו . נראה לעניות דעתי דודאי על הגדליקים אינו שייך לומר טפשים ורשעים אבל על הבעלי דינים יתכן לומר טפשים ורשעים כי הכל באים לכו' לשפוט . והנה אחרי דאפסיקא הלכתא שגם הנותן מזהר על לא תקח שוחד דקרי בי'לא תקח נפת' ח' . נוכל לפרש הקל וחומר מן הדיין שהוא חכם וצדיק ואם לוקח שוחד נעבס . קו' על הנותן שהוא בעל דין ואפשר שהוא טיפס או רשע מכ' שהוא נעבס . אך בהאי עובד גופא מ"מ יש להחמיר יותר במקבל מן הנותן והסברא יוכרחת כן שהלוקח שוחד שני עבירות ביודיעון השוחד וגם ח"א שלא יטה הדין . וביותר שהוא נהנה מן העבירה . משא"כ פנותן . וא"כ לא יתכן לומר קל וחומר מן המקבל להנותן אם לא שתאמר כי פי' יעור וי'סלף קאי על טירוף דעת וסמיות הלכ קאי הקל וחומר מן החכם וצדיק מתחלה לטיפס ורשע שהוא מתחלה טיפס כי נבגל יוכל לנאת מדעתו . אך אם נאמר דיעור וי'סלף הוא עונש הגוף כמשמעו לא יתפרש הקל וחומר כלל מן המקבל על הנותן וככל לכן מתחלה פריך המקסן שפיר מירי טפשים ורשעים בני דינא נינהו דאמרת קל וחומר לטפשים דליכא למימר דהקל וחומר קאי מן הדיין על הבעל דין שעובר ג"כ על לא תקח שוחד כי יעור וי'סלף שאין זה קו' כלל . כי עין הלוקח חמור יותר מן הנותן . ואין לומר שהקל וחומר קאי מדוינים חכמים על דיינים טפשים ורשעים וכי טפשים ורשעים בני דינא נינהו לכן מפרש פירושו של יעור וי'סלף כי הכי קאמר כי השוחר יעור עיני חכמים אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלכ וטירוף הדעת ולפי זה יתפרש שפיר הקל וחומר מן הדיינים להא מילתא על הבעלי דינים כי מה מי שהוא מעקרא חכם ונא מדעתו . קל וחומר מי שהוא טיפס מעיקרא חלו בעלי דיני' קו' שינאו מדעתם : ודוק

קבה ת"ר ושוחר לא תקח אצ"ל שוחד ממון אלא אפילו שוחד דברים אסור :

קבו אמר רבא מאי טעמא דשוחרא בין דשקל שוחרא מיניה מיקרבא דעתיה והוי ליה בגופיה ואין אדפוואה חובה לעצמו . מאי שוחר . שהוא חד :

מוה למדו ר"ל שדרשו בפסוק היערוך שועך לא כזר שלעולם יקדים אדם תפלה לצרה . לפי שבעת צרה האדם נתון כרי ואפי' שוחד דברים אסור בעת הדין . רק אם קדם ושלח מנחם לדיין

אור
דרש
ל'
ב'
קב
ד'
ה'
ו'
ז'
ח'
ט'
י'

מסכת בתובות

לדין קודם עת המפטר ק"ל כח"מ ס' ט' דאין הנתבע רשאי
 לפסולו וכתב הסמך דחפילו היתה תביעתו מפורסמת מותר
 לדין לקבל התנקה לכך יקדים תפלה לנדה . רק נדון
 להיות שלא בפני נד שבגדו כי היכי דלא ליסתמן טענתו של
 הנד שבגדו וכמו למעלה בסמוך . לכך חרו לודי אדם
 מתחת כפיהם שהק בה מקבל התפלה כחשאי מפני נד שבגדו
 הוא המלך הד בעל הדין של ישראל עפ"י טעם הכלל ודוק :

קכט א"ל דינא דמר לא בעינא י קבולי ליקבל מר דלא
 לימנעו מאקרובי ביכורים . דתנינא ואיש בא
 חכעל שלוש ויבא לאיש האלהים לחם ביכורים וגו' וכי אלישע
 אובל ביכורים חיה . אלא מלמד כל המביא דורן לת"ח
 באלו מקרובי ביכורים :

פירש רש"י ו"ל וכי אלישע אובל ביכורים היה והלא אלישע לא
 היה כהן כ"י ממש בגד וכתבו התוספות א"ל לדחוק בפירש
 דק"ש וכי אלישע אובל ביכורים היה והלא בשומרון היה ואין
 ביכורים נאכלים חוץ לחומה . והנה לפאורה כמו זר נחשב
 שחשבו התוספות לפי רש"י לדחוק במה שתלו הקוסיא בגופו
 של אלישע דלאו כהן היה לפי שהיה משכנע ג . והס תרמו כי
 הקוסיא היא בחסרון מקומו כי ביכורים אין נאכלים חוץ לחומה
 מאי חולמא פ"י התוספות בזה מפרשי . כל לפי דכסמון
 אמרו כי הוון מפטרי רבנן מיניה דאלישע הוון פיישי תרי אלפי
 ומאתן רבנן וילין מונה הפסוק שנאמר ואיש בא מבעל שלישה
 ויבא וגו' להם ביכורים עשרי וגו' . ויאמר הנער משנתו
 מה אתן זה לפני משה חיש וגו' דכל חד קמי משה חיש והפטר
 שהיו בתוך תרי אלפי ומאתן רבנן כמה מאות כהנים ולכך הביא
 ביכורים נחיש האלהים ליתן לתלמידיו הכהנים ואף כי אמר
 משרתו מה אתן זה לפני משה חיש דכל חד קמי משה חיש .
 יש לומר שהמשרת לא ידע כיהם ביכורים . לכך כתבו
 התוספות ותלו החסרון בשיבת מקומו לפי שחזר לחומה אין
 דשאים לאכול ביכורים ואלישע בשומרון היה ולפי ג' תלמידיו
 לא היו יכולים לאכול להם ביכורים ממש . אלא עלמד כל
 המביא דורן לת"ח וכו' . וגם ליכא לפרש פ"י הירושלמי
 שלחם ביכורים פירושו להם של אביב שהביאו מתבואה חדשה
 לפי שזה נודע ממסנה של חמדין שנכנסו לעיר ואמר שלי חדש
 של חבירי יסן שפרש"י ו"ל שהתבואה ישנה מעולה יותר אן
 החדשה ולפי מאי משנת קרא להאים מבעל שלישה שהביא להם
 ביכורים מתבואה חדשה לכך הונתו לפירושים הכלל ודוק :

קל כל הור בחל לומר כמי שאין לו אלוה . וכן הוא אומר
 בדרך בירשני מירסתח בנח"ת ה' לאמר
 לך עבוד אלהים אחרים . ובי מי אמר לדוד לך עבוד אלהים
 אחרים אלא מלמד כל הור בחל באלו ע' בר ע"א :

כ"ל לקש הפסוקים יחד ידובקו שאמר דוד לשאלו אם הסיתך כי
 ירח מנחה ואם בני אדם אדורי' אם כי גרשוני מהסתפח בנחלת
 ה' וגו' . שמונה אשר גירשו לדוד מא"י לחל מוכרח כי הוא
 דק הסתה בעלמא אשר הסיתו לשאלו על דוד ולא עשו זאת
 באמת ובתמים להציל את שאלו שלא ילכו דוד המלוכה כיוון
 יתדע שאמרו ד"ל במדרש תהילים בפסוק אלהים בשמך
 הושיעני בגבורתך תדיניני בגבורה של תורה תדיניני .
 דהה מה בתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו והס הסגירו אותי
 לשאלו הוה בגבורתך תדיניני והנה באמת לא אהני מעשייהו
 כ"לא הסגירו אותו ביד שאלו ממש דק ברח מפניו . אך
 לדעת ד"ל בגיטין פרק השולח משמע שהאיסור הוא שמוסרו
 ביד אדוניו לנאת מא"י לחל וכו' הכתוב מדבר . ומגא לפ"י
 גס כאן בוד אשר גרשוהו מא"י לחל ע"י המלכות שלהם
 עכרו על לא תסגיר עבד אל אדוניו לפי הטעם הלו . אם לא
 שתאמר כי הם פירשו לא תסגיר כפשוטו שמוסר העבד ביד

אדוניו ממש ואין הטעם שגורם להעבד לנאת מא"י לחל .
 והנה זה נודע שני טעמים מיתת אלימלך ומחלוקת וכליון . גס
 טעם אחד לפי שיצאו לחל והשני לפי ששאלו נשים מואביות . גס
 אלימלך לא מיתה בידם . והנה אם נאמר כי יצאה מא"י לחל
 לאו עבירה היא כל מה שמתו מחלוקת וכליון ואלימלך הוא על
 ששאלו נשים מואביות . והנה תיבמות פרק הערל א"ל
 דואב לשאלו עד שאתה משאל עליו אם הגון הוה למלכות פירש
 ואתה מתירא שלא יקח דוד מלכותך צא ושאל עליו אם רשאי
 לבא בקהל אם לאו . לכך אמר דוד לשאלו אם בני אדם הסיתו
 נך ארורים הם . בו ודאי אין סונתם לבדוך שלא אקח
 המלכות מידך כיוון אינו לפי דעתם לדלדלו לא סבידא לכו
 דלא תסגיר קאי על וינאת העבד מא"י לחל לפי לאו עבירה היא
 לדעתם לנאת מא"י לחל . וע"ז הם מדרשים אותו מהסתפח
 בנחלת ה' אותי מוסלים מלבוא בקהל שאזורים כי לכן
 מתו מחלוקת וכליון לפי ששאלו נשים מואביות באומרם לך עבדו
 אלהים אחרים לנאת מא"י לחל שאין איסור בזה כלל וא"כ כי
 לדעתיהו איסור אינו לבוא בקהל ע"כ הנה אינם חוששי' לכבודך
 שלא אקח המלכות מידך נמנא כי אינו רק הסתה בעלמא
 וארורים הם כי דכריהו ומעשהם סותרים זה את זה : ודוק

קלא כל העולה סבבל לא"י עובר בעשה שנאמר ככלה וכאו
 וגו' . וי' וי'א ההוא בכלי שרת הוא דכתיב .
 ודב יהורא כתיב קרא אחרינא השבעתי אתכם : בצנאות או
 באילות השרה אמר רב אלעזר אמר רב קבה אם אתם מקיימים
 השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר בשכם בצנאות או
 באילות השרה .

הא דביקשו בגמרא למוזא חסין וטעם על פסוק כנזאות או
 באילות השדה אחרי פלוגתא דרב יהודה ורבי זירא ולא כנזופים
 דקרא כלל פלו גתיהו הכלל . כל בהנצרך עוד פליאה על רב
 יהודה דפתח בקלות כל העולה מכבל לא"י עובר דק בעשה .
 אשר על זה אמרו ר"ל ללא זו ממש עד שמתלן לו . וסיים
 השפעתו כה"ב והרי הוא עובר על השבעה . וכל לדעת
 דב יהודא אחרי דאפסיקא הלכתא ב"ד סימן ר"ל כנזופים סתם
 שאין בזה חיוב מלקות רק איסורא איכא . ולהכי פריך במדרש
 בפסוק זה השבעתי אתכם וגומר במה השבעתי . ומאני כנזופים
 בני שהביא את ישראל ממדברים ששמו כנזופים אך לר"ב יהודא לא
 ס"ל כדעת המדרש שהשבעתי . דק"ה ששמו כנזופים דהא ס"ל לר"ב
 יהודא דאינו עובר רק בעשה ולדעתו כל השבעה סתם לא
 ה' דק בעשה בעלמא לפי שאין בו חיוב מלקות ולכך לר"ב
 יהודא דס"ל דאין זה שבעה מפקי לי' מבבל אם תעירו ואם
 תעוררו ליתיד העולה מכבל לא"י ולא דריש הפסל לשון לשבעה
 בחומר שני פעמים על דבר אחד אע"פ או לא אע"פ דה"ל
 שבעה . לכך יפה נסמך האי דרש אחרי דס"ל לר"ב יהודא
 דאינו עובר רק בעשה של כבלה יבאו א"ב כל' להשבעתי אתכם
 לא מקרי שבעה גמורה להיות דינו כעובר על השבעה .
 א"כ מאי כנזופים וגו' דהא לדויה לבא לפרושי בני ששמו
 כנזופים לכך יבא כדבר הדרש אם אתם מקיימים השבעה בזה
 שהשבעתי סתם מוטב . ואם לאו אני מתיר בשכם כדס
 הנביא וכאילות השדה ולכך נכתב כנזופים אבל לא השבעתי בני
 ששמו כנזופים :

קלב שלש שבועות השביע הקב"ה את ישראל שלא ירחקו
 את הקץ :

עיינ פי' רש"י וחידושי אגדות . ולי נראה בפשוטו דר' זירא
 לטעמים דא' תריין בסנהדרין פרק חלק ר' זירא אשכח רבנן
 למיעסקי ביה פיר' שהיו עוסקין בענין הגאולה אמר להו
 במטותא מינייהו ללא תרחקו דתנינן שלשה באין בהסח
 הדעת ואחד מהן משיח ולוה רמו כאן שלא ישיתו מזה כדי שלא
 ירחקו הקץ ודוק :

אמר

ביאור
 המורה
 ויבא
 ע"ז
 המורה
 אמר
 בחותם
 יקן
 פגעה
 מדה' ד'
 וכו'

מסכת תשובות

כד

ובזה שמעתי אחד קדוש מדבר גאונינו בעל כח זל דוה כמות כח דין
רזל כל המוכה ת"ח אין לו רפואה למכתו כי זו הרפואה כל
שמנא להס ר'וחקן מן התורה שיעשה פרקמטיא לת"ח ויהנה השכנה
ת"ח לא נמנא במנוה ת"ח ונמנא עומד בקללתו רפאים כל ת"ח אין
יקומו ואין רפואה למכתו ע"כ ודוק :

קלו ודם ענב תשחה חמר אמרו לא כעולם הזה עולם
הבא יהיה זיש כו צער לבצור ולרוך .
העה"ב מביא ענבה ארת וכו' . ואזי לך כל ענבה וענבה שאין
בח שלושים גרבי יין שנאמר ודם ענב תשתה חמר יאל תקרי חמר
אלא חמר :

לל כי שיחתן של ת"ח צריכה ליימוד כי לכאורה יפלא מה בא
להשיימונו שבה של אי ולהגיד מה שיהיה לעתיד . אבל כד
מעיינת בירושלמי פ"ה במסכת מעשר שני למי בא לדינא ולא
דבר רק הוא אף במילי דאגדתא דוה תדע למה דתינין
במשנה פרק כרס רבעי . וזל כרס רבעי היה עולה
לירושלם מהלך יום אחד לכל כד פ"ה סה"ה בחיוב להעלות
הפירות דוקא לירושלם ולא לפדותן כדי לעטר שוקי ירושלים
בפירות . ומשכרו הפירות התקינו שיהיו נפדים סמוך
לחומה פ"ה אפילו כרס הסמוך לחומה לא היו צריכים להעלותן
לירושלם לפי שרכו הפירות ולא היו צריכים לעטר שוקי
ירושלם בפירות . ר"י אמר נמשך הבית היה הנאי
וה פ"ה שלא להעלות הפירות לירושלם ואפילו כרס הסמוך
לחומה היה נפדה לפי שלא רצו אחר החורבן שהיה ירושלים
ביד האויבים לעטר שוקי ירושלים בפירות . ונאי
היה חומתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה פ"ה
שהיו מחויבים להביא הפירות לירושלם דוקא מהלך זמן לכל
זד . ועיין בתוס' י"ט שהאריך בזה מאד שלא יקשה מהא
מתניתין להראב"ד זל דס"ל שכל שנתבטל הטעם יכול להפך
לבטל דברי ב"ד חבירו אף אם אינו גדול ממנו בחכמה ובמנין
א"כ למה הוצרכו להתנות כאן לכשיבנה בית המקדש שיחזור
הדבר לכמות שהיה הלא אף בלא תנאי היה הדבר חוזר לכמות
שהיה אחר בנין בית המקדש כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות
לפי שאז לא תהיה עוד ירושלים ביד האויבים . ותורן ע"ס
בת"ט ע"פ הירושלמי שאמרו ע"ס הלא דתימא בנין בית
המקדש קודם לקיבוץ גלויות נמנא שאף כשיבנה בית המקדש
לא יתבטל הטעם שהרי עדיין ירושלים תהיה ביד האויבים לכך
הוצרכו להתנות כשיבנה בית המקדש שיחזור הדבר לכמות
שהיה . והנה התירוץ הזה מוכרח לפי הירושלמי שהקשה
על דברי ר"י סה"ה היו צריכי להתנות לכשיבנה המקדש שיחזור
הדבר לכמות שהיה הלא כתיב ודם ענב תשתה חמר מפרש
בפה מראה שמוה למדו רזל שכל ענבה שתהיה לעתיד יהיו
בה שלשים גרבי ויין נמנא שהיו הפירות מרובים כ"כ וא"כ
לפירות דאיתו מעלמא . ולזה צריכים אנו לדברי הגאון
בעל ת"ט ה"ל דבנין בית המקדש קודם לקיבוץ גלויות ואז
יהיה העולם כמנהגו ומה שא"כ לא יהיו עוד פירות מרובים לכך
בא כאן להשיימונו שלא תלמוד מדברי ר"י כדעת הרמב"ם
לדינא שלכך הוצרכו להתנות לכשיבנה בית המקדש שיחזור
לכמות שהיה לפי שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אף אם
נבטל הטעם שהרי לכשיבנה המקדש לא יבטלו עוד השוכנים
לזה בא לומר כאן לא כעה"ז עה"ב כי לעתיד אין לך כל ענבה
וענבה שאין בה שלשים גרבי יין נמנא שלעתיד לא יהיו צריכים
לפירות לעטר שוקי ירושלים . וע"כ זל שהוצרכו לתנאי
לכשיבנה בית המקדש לפי שהיה קודם קיבוץ גלויות .

א"ל רבי מצאתי להם רפואה מן התורה ואתם
הדבקים בה' אלהיכם ובי אפשר לאדם
לרוב בחקב"ה אלא כל חמשיא בתו לתלמוד חכם וכו' ומהנה
ת"ח מנכסיו כאלו מרבץ בשכינה :

ק"ג אמר רבי אלעזר כל חדר באי שדוי בלא עון שנאמר
כל יאמר שיכו חליתיהעם היושב בה נשוא עון .
אל רבינא לרב אשי אגן בס כלי חלאים מתנינו לה :

לל דרבינא קאמר דר"א לעמיה משום דמנינו דר"א סליק
מחל לחי ולכתי דריש ליה על כל הדר באי וכאמת האי קרא
בסופי חלאים מתנינו לה . וכד מעיינת בספר עשרה
מאמרות אשר ע"ס נאמר כי ג"ס עתה בשעת החורבן אליהו
מקד ב"א תמידין בכל יום וכדעת ר"הושע במראה שאמר
שמעתי שמקריבין אפי' שאין סכנית והנה תינין במסכת
תמיד ב"א אומרים ככ"א ע"ס שמכסין עונותיהן של ישראל
לא לן אדם בירושלים ועבירה בידו . תמיד של שחר מכפר
על עבירות הלילה . תמיד של הערבים מכפר
על עבירות היום וא"כ אם מצות התמיד לא בטלה ג"ס בשעת
חורבנה נמנא העם היושב בה נשוא עון ג"ס בזמן הזה ומה
תמ"ה לי על דברי תוס' שפירש בהא דאמר ר"הוא כל העולם
מכבלי לחי"ז עובר בעשה שנאמר כבלה יפאז וגו' .
הקפו תוס' ואע"ג דהאי קרא בגלות ראשון כתיב ר"ל בגלות
שני נמי קפיד קרא ולעניות דעתי נראה דטובא חיבא בינייהו
דוואי חפץ הקב"ה לזכות את ישראל ורונה בישיבת ח"י כשהיה
בקדושתה והנה קדושה ראשונה אשר קדשה לשעתה ונתבטלה
בחורבן בית ראשון לא היה בה שום זכות ישיבת ח"י לכך אמר
סמה יהיו עד יום פקדי אחס . מש"כ אחר קדושה שניה
שקדשה לעולם והארץ לעולם בקדושתה בודאי העולה לחי"ז
זכותו גדול ושדוי בלא עון וכ"ל ודוק :

קלו בכל לאחויא חבלי משיח :
לל הטעם נכון משום שחבלי משיח באים לצרף ולטהר ממזרות
שבישראל ולכן איתא בזהר שלעתיד יהיה חושך כמו שהיה
בזמנים ואחרי שלא עלה עזרא מבבל עד שעזאה כסולת
נקיה לא חויא חבלי משיח ככלע"ד פשוט :

קלה אר"א עמי הארץ אינם חיים להחיות המתים :
לל הטעם לפי דאיתא במדרש כי עפר אתה ואל עפר תשוב לא
קומץ גזולה היא בידך ועפ"ז עניתי ואמרת על מרזל במדרש
ויבא עשו מן השדה אחר עשו באותו זמן פגעה מדה"ד א"כ כן
אין תחיית המתים מן התורה . לפי שיש שני פירושים
על פסוק ואל עפר תשוב האחד נדרש מלשון והשיב את הגזולה
שקומץ גזולה הוא העפר ביד האדם וכשאחזר לעפרו הוא משיב
את הגזולה הקומץ עפר ההוא וכנ"ל . ועוד שנית נדרש
במדר"ל אל עפר תלך לא נאמר אלא תשוב מכאן לתחיית המתים
מן התורה . לכך אמר אותו רשע באותו זמן פגעה
מדה"ד שהיה דיוק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו ע"כ זל טעם
למיתתו כדי להשיב הקומץ גזולה שברו . א"כ כן הפי' של
תשוב הוא על השבת הגזול . ולא על תח"ה . א"כ כן אין
תח"ה מן התורה . ובאמת השני לימודים האלו שותרים זה את
זה . שאם השנים לינות מכה השבת הגזול . היאך אפשר
לחזור ולחיות ולשוב מן הגזול . זל כ"כ אשר נודככה
חומרא וגופס טהור קנאו הקומץ עפר שלהם בשינוי וכמו גזול
עניס ועשה מהם קורה וכו' . אבל עמי הארץ כשאם כן
תהלים . עמי הארץ קומץ עפר שלהם בעיניה קאי ולא
כשנתה כלל חומרא הגם להם אין תקנה אלא קבורה לכך אינם
חיים כלל כי הם צריכים לשוב אל העפר כשהיה ודוק :

קלו א"ל רבי מצאתי להם רפואה מן התורה ואתם
הדבקים בה' אלהיכם ובי אפשר לאדם
לרוב בחקב"ה אלא כל חמשיא בתו לתלמוד חכם וכו' ומהנה
ת"ח מנכסיו כאלו מרבץ בשכינה :

ביאור
המדרש
ויבא
עשו מן
השדה
אחר
פחותו
יקן
סנה
מדה"ד
וכו'

מסכת בתובות

התבטל הטעם לגמרי לא היו נרכיבים לתנאי כגלעד . ובהא
ספיקא אי בנין ב"ה קודם לקיבוץ גלויות נסתפקו ג"כ בני קרח
כדאיתא במדרש כוכן וז"ל בכל יום רביעי באים בני קרח
למזבח ואומרי לו מתי קן הפללות מתי תחינו ונתהומוות החרץ
תאוב תעלינו . דלכאורה כמו זר נחשב לומר מתי קן הפללות
שנעלם וזכורם מבני אדם למה להם לדרום במופלג מהם אבל
לפי זכרון הוא שלא שאלו על זמן הקץ מתי יהיה רק שאלתם
היה מתי הקץ הפללות אם יהיה הקץ קודם בנין ב"ה או לאחר
בנין ב"ה אחרי שכבר נודע ג"כ בקידושין שאמרו אסתיע
מלתא ודרש אבימי מוזמר לאסף שירשו שם התו עד המדרש
והביאו משל לשפחה שאברהם ברה בבאר ובאה אה"כ שפחת
המלך ובדה בלי של והכ בבאר התחילה הראשונה לאורר
ואמרה מי שיצוא בד של זהב ויציא ג"כ בד שלי וכו' כך שיתו
בני קרח באשר טבעו בארץ שעריו לומר מי שיצוא השערים
לכנין בית המקדש יוצא ג"כ אותם . וזה יתכן דוקא אם יהיה
בנין ב"ה אחר קיבוץ גלויות המוק לתתה אבל אם יהיה בנין ב"ה
קודם לקיבוץ גלויות נקיבוץ גלויות מוכרח להיות קודם
תחיית המתים כגודע בודאי לא יהיה עוד זמן שיגעו בני
קרח כי בודאי לא יתעלו במעלה יתירה להקדים תחייתם
לאחר מיתו עולם לזה שאלו מתי קן הפללות אם תהיה
קודם בנין ב"ה . ונמצא שבנין ב"ה יהיה סמוך לתחיית המתים
בי מיד אחר הגאולה יתו המתים כגודע . אולי תהיה הגאולה
מאוחרת לבנין ב"ה ולזה שאלו מתי קן הפללות מתי תחינו
ומתהומוות החרץ תשוב תעלינו כי הא בהא תליא ודוק :

ביתור
המדרש
שכ"ל
יוס"ד
באים
בניקרה
ט מחי
ואומרי
מתי קן
הפללו
וכו'

קלח אמר ר' לרודי חזי לי זגת חלב ורגש דציפורי והוהו
שיהדר מילין אשיתר סילין
הנה לפי חשבון דקח ואמת של זבת חלב ודגש לכולה ארץ ישראל
דהו רק כ"כ פרסאות ציפורי עדיפא טובא ומעולה תכולי ה"י
כל לפי דאיתא בוהדר שיש שבר גדול על המאחרים לבאת מן
השבת שירדי גיהנם מברכים אותם בפסוק ויתן לך החלהים
משל השמים ומשמני החרץ וכו' . עלכן אומרים ויתן לך
בכל מוצאי שבת . וכבר ידעת מה שאמרו רז"ל והא חלקי
ממכניסי שבת בשכרית וממוציאי שבת בציפורי לפי שהם
יושנים בראש ההר כציפור ומאחרים ביותר לבאת מן השבת
לכן מתברכין ביותר משמני החרץ . ולעניות דעתי הוא
ט עם נכון ומתקבל ה' יוכיחו לעלו לארץ לאכול מפריה ולשבוע
מטובה אמן ואמן :

ברוך

האל הגומל לחייבים טובות * שויכני לגמור
מסכתת בתובות :

מסכת גטיין

קלט אמר

רבי יוסף מאן לימא לן דרבי
אביתר בר סמבא הוא
דהא שלח ליר' אביתר לרב יהוד' בני אדם העול'ם משם לבאן הם
קיימו בעצמם ויתנו את הל' בזונה והילדח מברו בין וישתו
ובתב ליה בלא שרשוט ואמר רבי יצחק שה' כותבין שלשה אין
כותבין * בשתנייתא הנא שלשה כותבין ארבעה אין כותבין
אמר ליה אביי אטובל דלא ידע הא דרבי יצחק לאו גברא רבה
הוא בשלמא מלתא דתליא בסברא לחיי הא גסדא הוא וגמרא
לא שמיע ליה :

הא דחשיב רב יוסף לר' אביתר דלאו בר סמבא הוא משום
דכתב בלא שרשוט והוציאו מחוקת ת' משום דלא ידע הא
דרבי יצחק ולא חשיב אדעתיה כתובת אביי דאשוממוס
דלא ידע הא וכו' ל' אחרי שפירשו התו דהאי קרא ויתנו הילד
בזונה פירשו שבשכיל מחנות שלהם שהיו בניי בכל ענייני
היו מוכרים כניהם כדי לילך ללמוד תורה והביאו הירושלמי מעשה

את נח וגו' אך כשר בנפשו דמו לא תאכלו כיון דעדת כל טעם
המרחם על הכריות מרחמין עליו מן השמים ואחרי אשר ניהם כבון על
העל הרע וחפץ היה בקיו העולם כדי שירחם עליהם מהשמי' שגטו
חפץ היה שיהיו כל במואיו רחמינין וזה על האבר מן החי שלא ע'
יוטבע בהם טבע אכזריות ולכך אמר לא אוסיף עוד לקלל את אמה'
האדמה בעבור האדם ולא יהיה עוד המכול לשאת כל טבע אחר
אך כהא תליא כשר בנפשו דמו לא תאכלו שלא יטבע בהם טבע המכול
אכזריות ודוק :

קמ' שלח מר עוקבא לר' אליעזר בני ארם העומדים עליו
ובידי המוסרים למלכות מהו שרטט וכתב
ליה אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום
בעוד רשע לנגדי אף על פי שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום
הדר שלח ליה קאצערי טובא ולא מצינא דאימא בחי שלח ליה
דום לה' והתחולל לו דום לה' והיא יפילם חללים חללים וכו' :

הנה על מה שכתחלה אמרו שרטט וכתב ליה אמרתי אשמרה
דרכי וגו' ולכסוף אמרו שלח ליה דום לה' ולא אמרו גם כ
שרטט וכתב ליה . כל דזה מתרצים התורה בד' דום לה' . וז' ל'
כפ' בתר דזכחי דרשינן בע' א' גבי וידום אהרן אעפ' שהפילו לך
ח' לים דום . והוא תנוה מאד מה משמיעינו התורה בזה . אבל
לפי' נראה שהקשה להם הקושיא הכלל למה לא שרטט האי קרא
דום לה' וגו' . לכך באים לתרץ אחר אחר כבר ידענו מדברי
התורה לעיל כי לצחות הלשון מותר לכתוב בלא שרטט . לזה
כתבו כי בפ' בתרא דזבחים דרשינן להאי קרא לפנין אחר .

רק ר'א כתבו כאן לצחות הלשון דום לה' והוא יפילם חללים
ולזה ח' שרטט . אך זאת יפלא למה היפך ר' אליעזר אף על פי
שרטט לנגדי אשמרה לפי מחסום . מה הוסיף מדעתו
בזה ההיפך ולא שלח ליה הפסוק זה כסדר המקרא ומדרג' גם
כן הכי . גם מה זה אשר שלח שנית מצערי לי טובא ולא
מצינא דאיקום בה הלא כבר שרטט וכתב ליה אשמרה לפי
מחסום ומאן פליג ליה בהכי . שלא היו אויביו דוד מצערים
לדוד כמו שזכאיו . נראה לי בהקדים מרז' בברכות על
פסוק למה תביט בגו' דים תמרים כבלע רשע זדיק ממנו .

וכי' רשע בולע זדיק והכתיב הלא יעזבונו בידו . אלא
זדיק ממנו פירש שאינו זדיק גמור . רק זדיק ממנו מן
המתנגד שלו בולע . אבל זדיק גמור אינו בולע . והנה
הפסוק של אשמרה לפי מחסום ודוד בעצמו אמר זה המקרא
על עצמו אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי . יש לומר
בשני פנים האחד שאמר דוד זה המקרא בלשון דוקא בעוד רשע
לנגדי שאני זדיק גמור והלא יעזבונו בידו לכך אשמרה לפי
מחסום כי לא יוכל להרע עמדי . ועוד יש לומר בלשון
אפילו אמרה שאף רשע לנגדי ואני יודע בדואי כי הוא ינוצח
ממני אף על פי כן אשמרה לפי מחסום ומכל שכן באינש
דעלמא כי ספק הוא אם ינצח או ינוצח שיאסר לפיו מחסום .

והנה מר עוקבא תפס כדעה הראשונה שבלשון דוקא אמרה
דוד על עצמו בעוד רשע לנגדי לפי שלא יוכל להרע עמו .
אבל בני אדם העומדים עלי ואיני בדמיון דוד כי אפשר ינצחוני
ויבלעוני כי זדיק ממנו בולע ובידי המוסרים למלכות מהו .

שרטט וכתב ליה אמרתי אשמרה דרכי וגו' והיפך לו הסדר
לכתוב בלשון אפי' אף על פי שרשע לנגדי ואני ידעתי כי לא
ינצחני אפילו הכי אשמרה לפי מחסום ומכל שכן באינש
דעלמא שאפשר שינוצח ממתנגדו מכל שכן שיאסר לפיו
מחסום . לכך הדר שלח ליה שאפשר אין זה פירוש המקרא
שבלשון אפילו אמרה . דלמא דוקא על עצמו אמרה .

אשמרה לפי מחסום . בעוד רשע לנגדי כי מה זיק לז'
הרשע כי זדיק גמור אינו בולע . אבל אני דקמצערי לי
טובא ולא מצינא דאיקום בהו' כ' זדיק לומר כי איני זדיק
גמור שהרי לא מצינא דאיקום בהו' וכי' רשע בולע זדיק .

קמ' אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לא גברא רבנא הוא
דוראו דלמתינתא דס'ל שלשה כותבין י'ל שכתבת גם כאן לא
היה רק שלש תיבות של ויתנו הילך בונה לדינא ויתר הפסוק
לצחות הלשון וכתב ור' שרטט . אך לר' יצחק דס'ל כי רק
שתיים כותבין וכאן משתי תיבות של ויתנו הילך לא שמיעין כלל
לדינא וע' כ' היה צריך לכתוב שלש תיבות ויתנו הילך בונה ור'
יצחק שלש אין כותבין . לכך אמר אטו כל דלא ידע הא
דרבי יצחק לאו גברא רבא הוא כי אמתניתא לא עבר מירי
ודוק :

קמא ותונה עליו פלגשו ר' אליעזר אומר ובנו מצא לח

הקשו בתוס' מכלן דלא הוה זנות ממש . ואומר ר' ת' מלרצה
להחזירה ש' מ' דלא הוה זנות ממש שאפילו סילגש לא היה דרכם
להחזיר בזנות כדכתיב בא אל פלגשי אביך וכתוב ותהיינה .
צדקות עד יום מותן אלמנות חיות עכ'ל ואני אומר כי אין
האיה כלל מזה דגבי פלגשי דוד שאני כי לא תהא הפילגש רק
כתיבי לאוין לגבי אבשלום דלא גריעא מאנוסת אביו ומפסת
אביו על כל פנים ה'ל פנדעלת לחייבי לאוין שפסולה לכהונ' לר'
דה'ל כזונה כדליתא בגמרא וט'ע' סימן ו' וסי' ו' ותמן תנינן
בתוספתא שאין משיאין למלך אלא מן המשיאין לכהונה לכך
היו צדקות אלמנות חיות לפי שאסורין למלך . אבל באינש
דעלמא מכלן להוסיף על דברי תורה שלא להחזיר את הפילגש
אם לא שנאמר כמו שכתבנו למעלה במסכת יבמות דדוד לא
הוה דרש סמוכין ולכך נסב יפת תואר וא' כ' לדריה אנוסת
אביו ומפסת אביו שריא וכת' דר' יהודה בגמרא . אך מה
שהקשו התו' מ'ל' דלא הוה זנות ממש תמיהני שהרי ר' י' ז'
פירש כאן ר' אביתר אסכים מרי על ידיה לגלות לו סוד לכיון
דברים סתומים אמתתם . אם כן באמת נגלה לר'א
סוד זה כי והזנה לא הוה זנות ממש אם לא שנאמר דקושיא
התוספת הוא על ר' יונתן מ'ל' למדרש כן ודוק :

קמ' בל הסטיל איסח יתירה בתוך ביתו כוף בלידי שלש
עבירות ג' ע' ו' וחילול שבת :

עיין פ' ר' י' ז' . וחילול שבת מפרש בתוס' לפי שיום פילגש
בגבעה שבת היה ונדחק הגאון בחא' לפרש איוה חילול שבת
היה בגבעה ומפרש סדר ע'למית פלגש בגבעה בשבת הוה לפי
שמלמדת מ'זנה מותר בשבת ודבריו הקדושים בעגמם נראים
כפותרים זה את זה . ואני אומר דאין הדבר יוצא מירי פשוטו
דכתיב ותזנה עליו פילגשו ותלך אל בית אביה וזוהי יום שבת
היה והלכה חוץ לתחום וכמרז' גבי דות ונעמי . דכתיב
ותלכנה בדרך דרז'ל עברו על שורת הדין והלכו חוץ לתחום וזה
היה תממת אימה יתירה שהיה לה מבעלה וכוה באה לגדי חילול
שבת ככלע' ד' פשוט :

קמ' לעולם אל ישיל אדם איסח יתירה בתוך ביתו שהרי
אדם בגדול הטיל איסח יתירה בתוך ביתו
ובקשו לחאבילו דבר גדול וסאי גיחו אבר מן החי :

הא דקרי לחב' מן החי דבר גדול כל לפי שנמצ' בספרי הקדמוני'
כי אבר מן החי מוליד להאכלו בטבע אכזריות אשר זה הדביל
הקדוש ברוך הוא את ישראל בין העמים ושלשה מדות באומה זו
ואחת מהן הוא רחמינין ומצא האוכל אבר מן החי אף כי שגגה
הוא מלפניו נטבע בו טבע האכזריות ואינו נכדל כלל מן
העמים . ורגל על לשון לומר טעם נכון כוה אשר נצטוו
אחר המכול על אבר מן החי בפסוק אך כשר בנפשו דמו לא
תאכלו וכי' הא דרשינן סמוכין במאמר הכתוב ויאמר ה' אל לבו
לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם וגו' ויברך אלהי'

מסכת גטין

א"כ אינו בחיוב דוד כלל אודאי לא סכל דוד זה משנא"ו כי אין
רשע כולע בדיוק ומורה לא עלה על ראשו מפניהם . לכך
אמר חמורה לפי תוספת וכו' למה שלא היה מפסוק דוס לה
והתחולל לו שדוד אחריה לנכוח כנד כל ישראל ודו"ק :

קטח בל מי שיש לו צעקה לגימה על חבירו ודומם . שוכן
בסנה עושה לו דין :

כ"ל דרייק בלישנא מי שיש לו צעקה לגימה דוקא . שוכן
פסנה עושה לו דין אף כי הקב"ה נקרא שוכן בסנה מ"מ עושה
לו דין משא"כ כדניני נפשות דזה ידעת אשר נדעת זה חדרים
ימלאו כי טוב לחדם להיות נידון מפניהם יתיר מבית דין .
כי עמו הסליחה . משא"כ בבית דין הנדק יקוב הדין ההר .
וכאמר הדמעה מלפניך משפטיו יבא וכדאיתא בזהר ככמה
דוכתי . והנה אחרי אשר עיני המושטות ככל הארץ א"ל
לדון דיני נפשות אם יקום איש על רעהו ורנחו נפש כי יק"ל
כדניני נפשות אין עד נעשה דין . וכוה רגיל אני לומר
כפסוקי בראשית ויאמר הלקין אי הכל אחיך וגו' ויאמר מה

ביתור
החורה
שמה
קין גדול
עובי
חכאז
בל
העולם
חנה
סוכל
וכו

חשמונאי שהיו המלכות הנהגו ולכן נעשו כדאיתא גירושאמי
אלך נסמכה פרשת לא יהיה לכהנים להיות כל שבת לוי חלק
וגחלה וגו' פמוד לפי המלך לומר שמלך לא יהיה כהן עיין שם
כאריכות ולכן אמר הנביא הסר המצנפת והרס העטרה כי
תמוייהו בהדרי היה בזמן בית שני אך זאת יפלא כי מן הדין
רחוי לטול תחלה מה שכתרו ונטלו לעצמם שלא כדון שהיא
המלוכה שבתחלה היו כהנים גדולים ולכסוף נטלו עטרה
לעצמם גם המלוכה והיה להקדים ולומר הסר העטרה מה
שנטלו שלא כדון ואף גם מה שהיה בידם כבר שהיא הכהונה
שקדמה למלוכה אף גם זאת הסר אבל עתה אמר הסר
המצנפת והרס העטרה דמשמע שהמצנפת היא שלא כדון אבל
העטרה הקודמת למצנפת וזה אינו כי מה ענין מצנפת אבל
עטרה להיות מצנפת מאוחרת ונסוף לשערה . אלא
לומר לך בזמן שמצנפת נראש כ"ג עטרה נראש כל אדם וכו'
ודו"ק :

קמז זאז לא זאת השפלה הגבה והגבוה השפיל בשעה
שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל הסר
המצנפת והרס העטרה . אמרו לאבי השרת לפני הקב"ה
רבוני של עולמים זאת לישראל שהקדימו נעשה יגשסע .
אל הקב"ה לא זאת לישראל שהשפילו את הגבוה והגביהו
את השפיל והעמידו עלם בהיכל :

האמר הלו נפלא מאד מה שהזכירו מלאכי השרת זכות הקדוש
אמה זרות לדור זה ולא היה בידם להזכיר חסדים מקדוש
איה מצות ומעט שנישאל . וכו' ויתר יפלא על תשובת
הקדוש ברוך הוא שתלה עון מנשה בישראל כי זה לא נמצא עון
עלם בהיכל כחטא ישראל רק מנשה לבדו אשר הכעיס את
בוראו בדבר הזה . ל"ל בהקדים מ"ש התרגום בפסוק הסר
המצנפת והרס העטרה שזה נאמר על מלכות גדקיה . ונאמת
מנינו להדיא בגמרא דסנהדרין פרק חלק על פסוק בראשית
ממלכת גדקיה ביקש הקדוש ברוך הוא להפך העולם כולו
לתאו וכוהו בשביל דורו של גדקיה כיון שנסכל בגדקיה
נתקררה דעתו . נמצאו למדן כי כאן דן הקדוש ברוך הוא
את הדור לפי הפרנס וניעולו דורו בוכותו . וכו' כן איתא
הטעם בספרי הקדמונים שלכן הקדימו ישראל נעשה לעצמם
שאמר הקב"ה מי גילה חזו לבני שמלאכי השרת משתמשים
בו דכתיב ברכו ה' מלאכיו עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא
עושי והדר לשמוע לפי שהכל הולך אחר הפרנס ומשה נקרא
מלאך ה' ושלח מלאך ויניאמו ממזרים לכן וכו' גם דורו
להיות כמלאכים להקדים עשיה לשמיעה . לכך גם כאן
כאשר אמר הקדוש ברוך הוא הסר המצנפת והרס העטרה אזה
נאמר על מלכות גדקיה . אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש
ברוך הוא רבש"ע זאת לישראל . בתמיהה שתעשה זאת
להרים העטרה לגדקיה שהוא גדקיה בשביל ישראל בני דורו .
הלא הכל הולך אחר הפרנס . וכו' זאת לישראל שהשפילו
נעשה לעצמם לפי שנמשכו אחר הפרנס להיות כמלאכים .

ועכשיו יהיה נדון הפרנס לפי הדור . השיבם הקב"ה כשישתם
לדעתכם כי הדור הולך אחר הפרנס לא זאת לישראל שהשפילו
הגבוה והעמידו עלם כהיכל כי עכשיו עון ישראל הוא מה
שהנכים מנשכלם כהיכל הוא זאת לישראל לפי דבריכם כי
הכל הולך אחר הפרנס . ואשר נשיא יחטא חטאת הקהל הוא
ודו"ק :

קמח ויהי כבודו חשמונאי מן אלהים רוח קרים חרישית .
מא' חרישית . אמר רבי יהודה בשעה שמנשבת
עושה תלמידיים . א"ל רבא אי הכי היינו בודדי ותך השמש
על ראש יונה ויתעלף . אלא אמר רבא בשעה שמנשבת
משתקת בל הרוחות מפניה :

הנה

שעם
למה
כל
שבע
ימים
קודם
המב
היתר
חמה
יולא
כתש

להתבטל הגזירה עוד וא"כ כי תשובה מועלת לבטיחה לא ינטער הנדק על זה כביטול גזירות וכו' ולד"ק :

פרק השולח

קמט אמר רבנן תלת טילי עיניו רבנתי בעלי בתים מנכסייהו דמפקי עברי לחידותא ודסיורי נכסייהו בשבתא דוקיעי סעודתייהו בעידן בי מדרשא דאר יוהנן שני משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודת בעל ואחת קבעה סעודתה בשבת ושתייהו נעקרו :

עין פרש"י ד"ל שלשה אלו מי יודע להיות כעל גמולות ישלם במדה כגדר מדה להיות על שלש עבירות הללו דוקא כ"כ נחתו מנכסייהו והנה על אותן דסיורי נכסייהו בשבתא וקבעי סעודתייהו בעידן בי מדרשא הטעם פשוט וכודע אחרי שאר"ל במסכת שבת פרק כל כתבי הקדש עשירים שבבבל מפני מה הם זוכים בשביל שמכבדים את התורה :

ובשאר ארצות מפני מה הם זוכים בשביל שמכבדים את השבת לכן הני דסיורי נכסייהו בשבתא שאינם מכבדים את השבת וכן אותם דקבעי סעודתייהו בעידן בי מדרשא ולא נתנו כבוד לתורה כדון הוא שיטלו את שלום להיות זה חטאתא וזה פרייהו להיות נחתי מנכסייהו ועל אותן דמפקי עבדייהו לחירות נלעד לפלונית ר"ש מעאל ורע"ק בפרק קמא הסוטה דס"ל לר"ש מעאל לעולם בהם תעבודו רשות ורע"ק ב"א ס"ל כיון הפסוק לחובה נאמר וכל המשרר עבדו עובר בעשה והנה למאן דס"ל כי אין זה אסור למשרר עבדו ולעולם בהם תעבודו רשות ע"כ קרא מיתר הוא דהא מדאכסרין גבי עבד עברי לומר ששנים ישבד ובשביעי יצא לחפשי ש"מ דהיכא לא גלי קרא זמן יציאה בודאי היה עבד עולם ובפרט עבד כנעני שגופו קניו אלא ד"ל דהא אתי לאשמועינן דאף אם אין הרב זן את העבד ומפרנסו ראוי לעבוד עמו כמו שאר"ל יכול הרב לומר לעבד עשה עמו ואינו זקן ומאן דס"ל כי לעולם בהם תעבודו לחובה נאמר אפ"ס דס"ל כי אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואינו זקן והנה תנאי כהני תנאי והנה זה ידעת מ"ש בחיבוריו זה כמה פעמים באשר ביה הוא אדוננו חייב הוא כמונו עבדיו וכו' רגיל על לשוני לומר כי ד"ל במדרש שאמר הקב"ה אל אבנך ולא איש כי זה נודע מ"ש התוספת כי מדת אל הוא זן ומפרנס בראיו כי אל לשון אדון ואם הקב"ה זן אותנו כדון לעבדיו יכול לומר עשה עמי ואינו זקן אכל באשה אי אפשר לומר כן כדאיתא בגמרא דתבות דנ"ט ע"ש לכך אמר הקב"ה אל אני ולא איש ושכר מצוה בה"ז עלימא ליבא כי יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואינו זקן וזה שאנו זן את ישראל הוא מצד כי אל אני ומדת אל הוא זן ומפרנס כו"ש התוספת לפי שאלקא אדון ומשל ולכן הוא זן ומפרנס בטוב שא"כ רצה שלא לזון הרשות בידו לכן יפה זן השופט כל הארץ להני בעלי בתים דמפקי עבדייהו לחירות דס"ל כי לעולם בהם תעבודו לאו לחובה נאמר וע"כ כריך לומר לדידהו כי ב"ה המקרא ללמדנו לעולם בהם תעבודו אף אם אין הרב זן את העבד הרשות בידו לעבוד עמו לכן במדמתס מודדו להם להיותם ויורדם מנכסייהו ואין להם תרעומות על הקב"ה בזה להיות חס ושלוס כמקפח שכרם בעולם הוא לפי שיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואינו זקן וד"ק :

הנה המענין בגמרא דב"כ פרק לא יחפור ידע ליתן טעם בעיקר לדבר הזה אשר נשתנה רוח מורחית מכל הרחוח שנעולם אשר היא משתקת כל הרחוח לפי שרוח מורחית נקרא אוריא ואמרו שם בגמרא מאי אוריא אוריא פרש"י ד"ל לפי שהשמינה במערב ופניו למזרח ולכן קרוי מורח קדם לפיכך נשתנה רוח זה להיות משתק כל הרחוח כי גדלה מעלתו ביותר להיות אוריא כבודע וכו' וזה תדע דעת עליון אשר זה כאשר היטבחרה לונה כן לא נהפכה נינוה וימן היא אלהים רוח קדים חרישית להיות דבר בעתו מה טוב באותו זמן ואותו שעה כדי להוציא מלבו של אותו דקיק ולא יחרה לו על דבר הזה אשר לא נהפכה נינוה כי זה ידעת מקרא מלא מה שאמר יונה כי על כן קדמתי לברוח תרשישה כי ידעתי כי אתה ב"ה מנון וניחם על הרעה וכדעתו היה שאם תתבטל הגזירה ואמרו כי רוח שקר היה בפיו והנה בודאי אם היה נודע ב"ה תשובה מועלת לבני נח לבטל הגזירה בודאי לא היה אפשר לתלות הדבר כי לא נתקיימה הגזירה מפני כי שקר התנבא שהרי הכל היו יודעים תשובה נינוה וזה נודע מה שאמר הקב"ה בדרך המבול לא ידון רחמי וגו' בגמס הוא כשר והיו יומיו מאה ועשרים שנה נתן להם הקב"ה ארכא ק"כ שנה אולי ישבו א"כ לא שתדרוש המקרא להוציאן מירי פשוטו לדרוש על משה שזה היה בזכות משה וכמור"ל משה מן התורה מיין וכו' אך בהא תליא מילתא כי אם נאמר שלא ניתן הארכא ק"כ שנה בשביל החשדק בזכות משה לפי למה נתאבל הקב"ה על עולמו וימים אחד בלות ק"כ שנה הלא אחר ק"כ שנה היו מוכרחים להיות נימחיס מן העולם היה להתאבל בסוף ק"כ שנים שבעה ימים על העולם שיהיה נחרב בודאי אחר ק"כ שנה אמור מעתה כי ק"כ שנים הללו ניתן להם ארכא כדי שיזוכו ומצא שער סוף ק"כ שנים היה הקב"ה יושב ומצפה אולי ישבו עוד וכאשר לא שבו אז נתאבל עליהם שבעה ימים אחר הק"כ שנה והנה אבילות של אלו שבעה ימים לא מצונו במקרא להדיא כי באותן שבעה ימים נתאבל הקב"ה על עולמו רק זאת אשר שמעתי אחד קדוש מדבר המנוח הרב הגדול המפורסם מהר"ר ל"ב גונן ז"ל אשר היה אבד"י ור"מ בק"ק פינטאוף כי אחרי אשר אמרו ר"ל כל אותן שבעת הימים היה החמה יוצאה במערב ושוקעת במזרח מזה למדו שנתאבל הקב"ה לפי שזה נודע כי לכך חמה יוצאה במזרח ושוקעת במערב כדי ליתן שלום לקונה וכאן כאשר נהג הקב"ה אבילות על עולמו היה אסור בשאלת שלום לכך היתה החמה יוצאה במערב ושוקעת במזרח אך אי נימא דשכינה בכל מקום וכדעת כמה תנאי דס"ל כן בפליגי אהא דשכינה במערב לא מצונו כאן שום אבילות רק מה שהחמה יוצאה במערב ושוקעת במזרח הוא מטעם שנשתנה עליהם סדרי בראשית מיד באותן שבעה הימים כי לא ניתן להם ארכא רק ק"כ שנים ודבר אלהינו יקום לעולם לכך מיד אחר ק"כ שנים נשתנה עליהם סדרי בראשית והנה גם יונה תפס בשויעה זו אשר קדם לברוח תרשישה בחשבו כי יתלו הסירחון בו כי שקר התנבא אם תתבטל הגזירה בחשבו כי אין ראיה מארכא של דור המבול כי שם לא היה הזמן כדי שיזוכו רב בזכות משה היה זאת ואותן שבעה ימים שהיתה חמה יוצאת במערב לא היה משום אבילות כי לדעתו הוא ס"ל דשכינה בכל מקום לכן וימן ה' רוח קדים חרישית זה רוח מורחית שמשתקת כל הרחוח מפניה כדי להרוח כח של רוח מורחית כי עדיפא מכל הרחוח לפי שהיא אוריא ר"ה מפני שהשכינה במערב ואם כן אותן שבעת ימים היו שבעה ימי אבילות שנתאבל הקב"ה על עולמו וע"כ ד"ל למה שנתאבל אחר ק"כ שנה ולא בסוף ק"כ שנה לפי שהזמן ק"כ שנה ניתן להם כדי שיזוכו והיה אפשר

טעם
למה
כ"ה
שבעת
ימים
קודם
המבול
היתה
חמה
יוצאת
במערב

קו אשר ר' ירמיהו רבי עבד שנסא בת חורין בפני רבו יצא לחירותי אמר ליה ר' יוחנן כל כך יש בריך ואת

מסכת גטין

ואגי שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקורשת והכמים אומרים אינח מקורשת :

לכאורה יפלא מה שמתה ר' יוחנן על ז"ר ששנה כן בשם רבי לומר כי הוא אינו שונה כן וכי בשביל זה כעורה זו ששנה רבי שלא שנה כן כיון ששנה ר' ז"ר . כל בהקלים מה שארז"ל כל המוסר דין על חבירו נענש תמלה ויליק משר שאמר לאברהם חמסי עלך וגו' וכתוב בתרי' ויבא אברהם לספור לשרה וגו' וה' מ' דאית לי' דיינא בארעא ולפוס ריהטא היו הדברים האלה אינם נוגעים למקום המשפט כלל . אבל כד מעיינן בהא מימרא דר' ז"ר אמר רבי כי הדין הוא בעבד שנשא בת חורין בפני רבו יבא לחירות . ולר' יוחנן אפי' בארז"ל הכותב שטר אירוסין לשפחתו ס"ל לחמסי דאיה מקודשת . וכל לומר כי זה הפסול היה בין אברהם לשרה . אחרי אשר נודע כי הגר היתה שפחה מלוג . לשרה ולא לאברהם אך אברהם הוא ס"ל אחרי אשר נתנה שרה להגר בחיקול לא גרע מעבד שנשא בת חורין בפני רבו רק שרה חשבה אחרי שהזכיר הק"ב לאברהם להיות לך לאלהים ולורעך אחרך ללא תנסוב שפחה וכברית דלהו וילדה כמוה . והוציא הק"ב לאברהם מן הכלל שלא לאו לא יהיה קדש סברה כי לא נצטוו אברהם על השפחה רק מטעם דלא להו וילדה כמוה א"כ לא שיחררה שרה עדיין להגר לפי דרז"ל ב"ר בפ' ויבא אל הגר ותהר ר' לוי בר חיתא אמר מביאה ראשונה נתעברה הגר ופי' גיפה תואר שהגר מיעבה באצבע . ושרה סבורה היתה אחרי אשר חיין האשה מתעברת מביאה ראשונה לא יהי כאשר אברהם לבא על השפחה ביאה ראשונה ולכן אמרה שרה אנכי נתתי שפחתי בחיקך כשהיתה בחיקך היתה עדיין שפחתי כי לא שיחררתי אותה עדיין רק ותרש כי היתה ואקל בעיניה לפי דעת היפה תואר שאברהם לא רצה להשחית ורצו ציוה למעך באצבע כדי שתעבר מביאה ראשונה ולכן דמתה הגר אחרי אשר ציוה אברהם למעך באצבע כדי שתעבר מיד מסתמא ידע אברהם כי כבר נשתחררה מן שרה קודם שבא עליה ביאה ראשונה שהרי אחרי שתעבר יעבור אברהם על ציוי הק"ב להיות לך לאלהים ולורעך ללא תנסוב שפחה וכברית . וחשדה שרה לאברהם כי הוא שיחררה שלא מדעתה ולכן דרז"ל ותעניו שרי א"ר אנא בר כהנא דליים הולכינא אחריה למרחק לנהוג בה מנהג שפחות . כנודע משארז"ל מלאכות שהעבד עושה לרבו וזה א' מהם הולכת כליו לבית המרחק ולזה היה לה דיינא בארע' לכך נענשה והנה בש"ט אברהם אינן גם יעקב שבא על שתי השפחות בלילה חלפה כי הא מימרא דרבי בעבד שנשא בת חורין בפני רבו יבא לחירות ומכ"ס כי לאה וחל בעצמם מסרו שפחותיהן לבעליהן . וזה ידעת כבר כי ר' הוא ר' יהודה הנשיא שאמרו עליו הנשיא גוטריקון נשמתו של יעקב חביו והשגטים תפסו כדעת חכמים כי אף הכותב שטר אירוסין לשפחתו אינה מקודשת ומכ"ס בעבד או שפחה שנשאו בפני רבן כי לא יבאו לחירות ולכן היו מוזלזלים בכני השפחות לקרותן עבדים לכן כאשר אמר ר' ז"ר אמר רבי רבי להא שמעת' כי עבד שנשא בת חורין בפני רבו יבא לחירות . א"ל ר' יוחנן כל כך יש בידך לפי שרבי אמרה להא שמעת' והוא מרי דעובדא ע"י הדין ההוא וכ"ל אבל אני שונה בהיפך שאפי' הכותב שטר אירוסין לשפחתו פליגי רבנן ואמרי אינה מקודשת ומכ"ס בעבד שנשא בת חורין וכו' ודוק :

ביאור
גמ' כל
המוסר
דין על
חבירו
נענש
תמלה
וכו'

בתירא . רע"ק אומר אינו צריך לפרט מעשיו . ר' יוחנן דאמר מפני הכושה כדי שיתבייש לפניו כמה שנדר הנאה ממנו ס"ל כר"י בן בתירא דאמר צריך לפרט מעשיו כדי שיתבייש מעונותיו וריב"ל דס"ל מפני החשד שלא יחשדוהו שעובר על דברו ס"ל כרע"ק דאמר א"ל לפרט מעשיו כדי שלא יחשדוהו גם כשאר עבדות . ע"כ תורף דברי הירושלמי שהובא בתוספתא כאן . וכוה בין תבין גמ' סוף נדרים בעובדא דנדקיה אשר נשבע לר"ב נ"ל כי איתא נכוכד נדר אייתיקמיה סנהדרין גדולה . א"ל מתיילין אשבעתא . א"ל הן . אמר להו בפניו או שלא בפניו . א"ל בפניו . וא"ל ולמה עבדותן כדן פי' שהתירו לנדקיה השבועה שלא בפני רב . מיד ישבו לארץ ידמו וקני בת ציון הנה לכאורה יפלא זה האמור כי למה באמת עברו סנהדרין על אורת התורה להתיר לנדקיה נדרו ושבעתו . ואם היתה ההתרה כדן למה ישבו לארץ וקני בת ציון . וביותר יפלא על משארז"ל במדרש כי לכך נקרא שמו נדקיה שבימיו צידקו מדת הדין על ירושלים . ובהיפך מזה שמענו גם ראינו בסנהדרין פ' חלק שארז"ל ביקש הק"ב להפוך העולם תוהו וכוהו בשביל דורו של נדקיה וכיון שנסתכל בנדקיה נקטררה דעתו וכאן תולה הסירחון בו שבימיו צידקו מדת הדין על ירושלים . ולפי' יתכן מאד כי מאותו התרת השבועה נתחייב ישראל אשר לא היה פתחון פה להשיב על שני הדברים הללו להיות נדקין יחדיו . אחרי שכבר ידענו מדברי הירושלמי ה"ל דמאן דס"ל מפני הכושה צריך לפרט מעשיו . ומאן דס"ל מפני החשד א"ל לפרט מעשיו . והנה כאן גבי שבועת נדקיה כתבו התוספת דמאן דליק דין המודר הנאה מרבירי אין שאילין אלא בפניו ממה ונדקיה ע"כ כל הטעם מפני החשד ולא מפני הכושה שהרי כאן גבי משה ונדקיה לא היה שום הדרת הנאה כלל א' מחבירו . אלא מה שמחייבים להתיר בפני חבירו הוא מפני החשד שלא יחשדנו חבירו שעובר על השבועה בלי התרה . וזה שייך גם גבי משה ונדקיה . ע"ש בתו' . והנה ניומא פ"ה"כ בפלוגת' כר' יהוד' בן בתירא ורע"ק יליף ר"י כ"כ שצריך לפרט החטא ממה דכתיב אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי' הב' . ומאן דס"ל לפרט חטאיו מפי' להאי קרא לכדר' יבאי דא"ר יבאי כי כך אמר ר' עשה לפני הק"ב רבש"ע בשביל כסף וזהב שהשפע להם גרמו ויעשו להם אלהי' זהב משל לכן מלך וכו' מה יעשה הבן שלא יחטא . ומנין שחור הק"ב והודה לדבריו שאל כסף וזהב הרבתי להם וזהב עשו לבעל . והנה הבאון בח"א במסכת ברכו' מאריך בזה הענין אשר זה המקרא כסף וזהב הרבתי להם וגו' נאמר על אנשי יהודא וירושלים שמרדו ג' מרוב טובה והשפעת כסף וזהב וכמאמר הכתו' צפירוש וכסף זהב הרבתי וזהב עשו לבעל נמנינו למדן אי ניומא דמשה ביקש רחמים על ישראל וחשב זה להתנלות על מעש' העגל באמרו ויעשו להם אלהי' זהב מחמת שהרבה להם זהב . ונבל ג' לתרץ מעשה אנשי יהודא וירושלים אשר זהב עשו לבעל וכו' ללכך כאש' בא נכוכד נדר להחריב את ירושלים בחטאת ישראל . שלא אחרי הסנהדרין וא"ל מתיילין אשבעת' בפניו או שלא בפניו . לכן כאשר הסיכוהו כי ההתרה צריך להיות בפניו דוקא אמר להם למה עבדתון כדן כי איתא לא היה לכם לעשות להתיר לנדקיה שלא בפניו כי אף על מעשה נדקיה יש לכם להתנול כי לא . ו אמרו כן רק מפני הכושה וכאן לא שייך האי טעמא שהרי לא היה כאן שום הדרת נדר מחברו וכנ"ל מ"מ מתירוק זה יתייבטו בני דורכם שאם אתם אומרים כן שהטעם הוא מפני הכושה ע"כ ס"ל כי צריך לפרוט החטא וא"כ מה שאמר משה אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו אלהי' זהב אין זה תירץ כלל על מעשה העגל רק היה כמפרט החטא וכנ"ל :

ביאור
הנ"ל
נדקיה
דחיימו
סנהדרין
גבי כ"כ
וכו'

כ"י
פס
וי
ח
אל
הע
א
תיר
וגו

קנא ליחוש דלמא אולא לגבי חכם ושדו לה :

בתו' כ"ד' ליחוש דלמא אולא וכו' ירושלמי פירק השותפין המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל אלא בפניו . ר' יוחנן אמר מפני הכושה . ריב"ל אמר מפני החשד . וזאתייהו הדא פלוגת' כהלן פלוגתא דתיבא יו"כ צריך לפרט מעשיו דברי רבי יהודה בן

א"כ גם כפי הדור אין להם תירוק מה שזה עשו לבעל תרוב כסף וזה שהשפיע להם הקב"ה וא"כ מעשיכם ומעשה הדור סותרים זה זה את זה ומת'כ ואשמו לכך ישנו לארץ ידמו וקני בת ניון הורידו לארץ ראש בתולת ירושלים כי לכאורה בתולת ירושלים מאי בעי הכא אבל לפ"ד נחמא כי ממעשה סנהדרין נתייבבו כל הדור והטיגו אשר דברו ד"ל שלכך נקרא דקדיה שבימי וידקו מידת הדין על ירושלים וד"ק :

קנב אין מברוחין את חשבונים מפני תיקון העולם רשב"ג ואמר מפני תקנת השבויים מאי בינייהו איבא בינייהו דליבא אלא חד :

פרש"י ד"ל תנא קמא חייב על תיקון העולם שלא יקפצו על השבויים העתידים לבא לכך אף אם אין עס כעת הזאת רק שבני אחד גם כן אין מברוחין אותו ורשב"ג לא חייב לתיקון העולם מה שעתיד להיות לכך אם אין עס כאן רק שבני אחד מברוחין אותו והנה בגאולה מנרים אשר באו משה וההרן אל פרעה ואמרו דרך שלשת ימים נלך וגופשה לה' תלמינו היה כהכרת שבויים וכיזמר הכתוב ויגד למלך מנרים כי ברח העם לכך כאשר דרף פרעה אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' כי לא האמינו העם עדיין במשה עבדו כי בשליח הקב"ה עשה זה כי בודאי שורת הדין הוא שאין מברחין השבויים מפני תיקון העולם ואם חפץ היה הקב"ה להנמיאם היה מוכיחם בלי שום תחבולה לומר דרך שלשת ימים נלך לכך אמר משה אל העם אל תיראו התייבבו וראו את ישועת ה' וגו' אשר ראיתם את מנרים היום לא תוספו לראותם עוד עולם ואם כן ליבא למיחש מפני השבויים העתידים לבא וגם יחזקאל הכיבא בגאולה העתידה לבא במהרה בימינו אמר וידעו כי קאמי ה' אלהיהם וכינסתים אל אדמתם ולא אותיר עוד מהם עס ולא אסתיר עוד פני מהם רמז גם כאן לזה כי לא יאשו להכרת השבויים לעתיד שהיה בגאולה אחרונה בגאולה ראשונה כי לא יותירו עוד מהם עס שהיה לחוש לשבויים שהיו עוד בגלות וגם מפני השבויים העתידים לבא אין לחוש כי לא אסתיר עוד פני מהם ולא יהיה עוד שום גלות ושעבוד לכך וכינסתים אל אדמתם ובא לניון גואל אמן :

דוד גלי מסכתא ואסיק שמעתתא אליבא דהלכתא אבל אי נימא דפי' שאול לא גלי מסכתא הוא שלא לימד לאחרים יש לומר כי היה גדול מדוד בתורה ואם כן לא מצי לשנויי הא היה דוד כי יש לומר שלא היה דומה דוד לשאול . לכך נא רש"י ד"ל להודיענו כאן דמשי הא היה דוד . לפי שאול גדול בתורה היה אלא שלא לימד לאחרים כדאמרינן בעירובין שאול לא גלי מסכתא והורה באצבע פירוש הדברים של שאול לא גלי מסכתא ולא פוקי מפירוש השני דל"כ כי שאול לא חסיק שמעתתא ליבא דהלכתא ודוד הוסיק שמעתתא אליבא דהלכתא ולפי' היה דוד גדול משאול . הודיענו רש"י ד"ל שאין הדברים כן ולכך לא משי הא היה דוד . או נוכל לומר כי כותב רש"י ד"ל בזה . דאי הוה פירוש דוד גלי מסכתא הלכה כמותו בכל מקום . וזה לא מצינו כורבא מרבנן דאורי רק דאתי מלוי או מיסכר . אך מה שצינו גבי דוד הוה הלכה כמותו בכל מקום פירש הגאון בת"א דוד שאני לפי דהוה מלך ולכך זכה לזה דאסיק שמעתתא אליבא דהלכתא . וזה ידענו שאר"ל שאמרה חב"ג"ל לדוד כאשר רצה להרוג לכלל ודמו כמורד במלכות אמרה לו עדיין לא יבא טבעך בעולם . נמצא דבימי שאול ע"כ לא חסיק דוד עדיין שמעתתא אליבא דהלכתא בהישוך דכרי דואב שאמר לשאול דאיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל וגו' עמו הלכה כמותו בכל מקום שרצה לקבצותו בדוד שכבר יבא טבעו בחיי שאול כי עכשיו הלכה כמותו בכל מקום . וא"כ אי הוה פירוש דוד גלי מסכתא שהלכ' היה כמותו ונמצא שכבר יבא טבעו הוה מצי לשנויי על מה דפרק ה' הוה שאול . הא היה דוד . לכך מפרש רש"י ד"ל לא גלי מסכתא לא לימד לאחרים ודוד לימד לאחרים אבל באמת לא הוה כמותו הלכה כז"י שאול . רק אחר שהומלך דוד זכה לזה . לכך לא מצי לשנויי הא היה דוד . רק הא הוה שמואל דאיהו הוה לוי ונורבא מרבנן דאורי דהיינו דמסיק שמעתתא אליבא דהלכתא הוא דאתי מלוי ונמצא שאף אם נאמר כי שאול דהוה אלק זכה ג"כ לאסיק שמעתתא אליבא דהלכתא . הוה שמואל דאתי מלוי פי' הוה . מש"כ דוד שבימי לא זכה לזה וד"ק :

קנב אלו דברים אמרו מפני דרכי של סבחו קורא ראשון ואחריו לוי . ואחר י' ישראל מפני דרכי שלום . מנא הני מילי . אשר רב מתנא דאמר קראו יב טוב משה התורה הזאת ויתנה אל הכתבים בני לוי אשולא ידעו כן דבהנים בני לוי ניבחו . אלא כהן ברישא ודר לוי :

הא דכיקש למנוח דכרי חפץ ועבס מן התורה והלא במשנה שנוי הטעם מפורש להדיא דהן קורא ראשון ואחריו לוי מפני דרכי שלום . כל מאס אחרו ל' שלכך לא נתנה התורה על הסדר שלא יאמר הקורא בתורה ראשון אני קריתי ראשון ותווח דצתו עלי ואם כן לפ"ד מצי דרכי שלום א"כ זהו . ולכך פריך הכא מנה מ דאיבא בזה מפני דרכי שלום הלא נתנה התורה שלא על הסדר ואין מוקדא וצאזחר בתורה דאתו לאננויי . לכך מפני רב מתנא ויליף מהו קרא דכתיב וכתוב משה את התורה הזאת ומשע כיוו שהיא כתובה לפנינו הזאת דייקא וא"כ ויתנה אל הכתבים בני לוי כהן ברישא והדר לוי מזה נמצינו למדין דאף ג"כ בתורה הזאת שייך דרכי שלום וד"ק :

קנב א"ר יוחנן שמוס ר'ננא התורה מגילה מגילה נתנה . וד"ל אמר התורה חתומה ניתנה :

פרש"י ד"ל מגילה מגילה נתנה כשנאמרה פרשה למשה היה פותחה . ולפסוק ארבעים שנה כשנאמרו כל הפד שיות היה מתקרב בגדין ותפרין . תמומה ניתנה פרש"י ד"ל שלא נכתבה התורה כלל עד לסוף ארבעים שנה לאחר שנאמר לך כל

אור
ת"ג
ק"ה
י"ח
הדין
ל' כ"ג
כו

כ"אור
פ"כ"ק
ויחזיר
משה
אל
העם
א"ל
תיראו
וגו'

פרק הניזקין

קנב א"ר רבנן בריה דרבא מיסות משה ער רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחר . ולא הא הוה שאול . הוה שמואל :

פרש"י ד"ל שאול גדול בתורה היה אלא שלא לימד לאחרים כדאמרינן בעירובין שאול לא גלי מסכתא ולהכי כתיב שאול בכל אשר יפנה ירשיע . הנה דבר שפתיים של רש"י ד"ל אך למחסור לאותו דקין ולהודיענו כאן כי גדול בתורה היה אלא שלא לימד לאחרים ומה ענינו לכאן להא אבדתא . אומר אני דכותב רש"י ד"ל לתרץ למה מפני הא הוה שמואל ולא מפני הא הוה דוד דאף כי לא מלך דוד עדיין מ' גדול בדורו היה אשר לו יענו הנה שאול באלפו ודוד ברכבותיו שהרי גם עתה דמשי הא הוה שמואל ע"כ שמואל לא הוה מלך ואע"כ נדמה לשאול בתורה וגדולה . אבל זאת הל' כי שני פירושים מה שאמר רש"י ד"ל בגמרא דעירובין על מה שאמרו שאול לא גלי מסכתא . דוד גלי מסכתא . פירוש הא הוה שאול לא גלי מסכתא לא חסיק שמעתתא אליבא דהלכתא ודוד גלי מסכתא דאסיק שמעתתא אליבא דהלכתא והפירוש השני מה שהובא ברש"י לעיל כי שאול לא לימד לאחרים כדאמרינן בעירובין שאול לא גלי מסכתא . והנפקותא הוא בין שני הפירושים דאי נימא דפירוש שאול לא גלי מסכתא דלא חסיק שמעתתא אליבא דהלכתא . נמצא שדוד היה גדול משאול

מסכת גיטין

כל הפרשיות בשנה ראשונה ושניה . וקודם שכתבן משה היו סדורות לו על פה עד שכתבן . ע"כ תורף דברי רש"י וז' ונפקותא שבין שני מד הכל הוא דפליגי אי היה ראוי משה לחזור הפרשיות בע"פ שהיו דברים שכתב או אתה ראוי לאמרן בע"פ ולעשה זה פירש הגאון בת"י בשנת פ"ה הנונה דמאן דט"ל והיבה כתיבה נעמיים אמר"ל ס"ל שהתורה היתה צריכה להתקן בכתב לפי שלא היה הק"ב ראוי לאמרן בע"פ . ומאן דט"ל אמירה נעמיים כתיבה והיבה ס"ל שהק"ב אמרן מתחלה בע"פ וכדעת ר"ל כאן שלא כתב משה התורה רק לסוף ארבעים שנה . וזוהו דת"ג ר"ל מ"עוד לדינא דמאן דט"ל שכל התורה היתה צריכה לכתב וא"א היה לאמרן בע"פ לא יפלא על כתיבת לוחות הראשונות אשר נכתבו מתחלה ח"ף שגלוי היה לפני המקום שיהיו עתידים להשתבר לפי דלא הוה סגוי בלאו הכי ללמוד למשה בע"פ בהר סיני וכמו שפירש הגאון הכל שהיה צריך כתיבה והיבה . אך אינימא שעד לסוף ארבעים שנה היו סדורי למשה כל הפרשיות בע"פ . כל שמה שכתב הק"ב בה הלוחות הראשונות ח"ף שגלוי היה לפניו שסופן להשתבר לא הוה סגוי בלאו הכי לפי מה שמבאתי בחיבור קדוש של אמ"ו ז"ל על הוהר אשר שם מאתתי ראיתי שכתב בשם גדול אחד מהלוחות הראשונות שכתבו לפי שכתבן שלא מן הכתב וק"ל ס"ת שכתב שלא מן הכתב פסול . אבל לוחות האחרונות נכתבו מן הכתב לוחות הראשונות שהאותיות היו פורחות .

ביאור במד' פנינה חכמים מוסים אלו

וא"כ בהכרח היה להכתב . ולכן ר"ל בכאן דט"ל כי ראוי היה משה לאמרן בע"פ . וא"כ מה שכתבו לוחות הראשונות הוא הטעם כדי לכתוב מתוכן לוחות שניות לפי שאסור לכתוב שלא מן הכתב נמצא לדידיה לוחות הראשונות היו פסולים לכך ס"ל לר"ל בנ"ח בפסוק אשר שברת מלמד שאל"ה הק"ב לא משה ישר כחך שכתבת לפי שאין חטא בשבירתן כלל כי נפסלו מן הדין . וזוהו תבין בנ"ח דמגילה דא"ר ירמ"י ואיתימא ר"ח בר אבא מנעך צופים אמרו . ותסברא צופים ולא משה והא כתיב אלה המצות שאין נבוא ראוי לחדש דבר מעתה . ועוד הא אמר רב חסדא מ"ס וסמך שבלוחות בנם היו עומדים . והקצו בתוספת דלמא באי הסתומות היו בלוחות ור"ח בר אבא שאמר מנעך צופים אמרום בפתוחות מיירי . והנה שמעתי בשם כמה גדולים שרצו לתרץ קושיות הת"ו בדרב"ס רחוקים וע"פי הקדמות . ולדרך זה יתכן ג"כ לתרץ קושיות הת"ו . כי זה המקצו הוה סבר כי לא לחנם אמר ר"ח בר אבא מנעך צופים אמרו . כי מי גילה לו רו זה שלא היה כתוב מנעך בלוחות אלא כלל דהוה ס"ל כדעת הפסיקתא דת"ו וזה לשונו שלכך לא נאמר ט"ת בכתובת הראשונה כדי שלא תהיה הכתיבה כתיקנה וידונו ישראל בפנייה . והנה אי היו האותיות כפולות בלוחות הראשונות היה הק"ב ממסר אחת מן האותיות הכפולות ולא היו מרגישים החסרון כמו בטי"ה . לכך אמר כי אותיות כפולות לא היו עדיין כשנכתבו הלוחות רק צופים אמרו . אבל באמת רב חסדא ס"ל בגמרא כי ס"ת שנכתב שלא מן הכתב פסול כדאיתא בנ"ח דמגילה רב חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה יתיב וכתב ס"ת שלא מן הכתב אל בני ראיות כל ס"ת לכתוב על ידיך אבל אמרו חכמים אסור לכתוב ס"ת שלא מן הכתב . ועל זה אמרו בגמרא מדקאל ראיות כל ס"ת לכתוב על ידיך אלמא דגריסן ל"י ואפ"ה אמר שאסור לכתוב שלא מן הכתב וא"כ נ"ח בזה שאף הק"ב אשר מי כיווהו יקרא וגריסן אגלו כל התורה על פה אסור לכתוב שלא מן הכתב וממנא מהלוחות הראשונות היו פסולים לפי שכתבן שלא מן הכתב ולרב חסדא כל מה שחיסר הטי"ת הוא ממשו שחם היה בלוחות הראשונות ט"ת ח"ו פסקה טובה מו"שאל אבל לא רצה הק"ב בזה לפסול הלוחות כדעת הפסיקתא שלא תהיה הכתיבה כתיקנה וידונו בפנייה וא"כ לדידיה ס"ל שגם הסתומות היו

בלוחות וא"כ לא יקשה קושית התוספת דלמא ס"ל לרב חסדא שהסתומות לכב היו בלוחות ולא הפתוחות דמהיכי תימי לחלק לרב חסדא שהיו לא הוטרו כלום לחסר בלוחות כדי לפסול דכל ה' היו פסולים משעם שנכתבו שלא מן הכתב ועיין בחידושינו במסכת ט"ת באריכות . ועוד יש נפקותא בין תנאי הכל דמאן דט"ל התורה מגילה נתנה היו הפרשיו כתובים מיד לפני משה וכלל . ומאן דט"ל חתומה נתנה ע"כ היו הפרשיו סדורות למשה על פה לפי דברי רש"י ז"ל וכו' . וע"כ כל שלא היו מושגים לשכחה שיכתבו אלה הדברים לפי שמינן משה מפי הגבורה ולהדיא אמרו רז"ל אלו שמעו ישראל מפי הגבורה לא היתה התורה משתכחת משה . ועכשיו שמענו מפי כ"ו בשם שהוא עופר כך תלמודו עובר . וא"כ משה שמעו הדברים מפי הגבורה לא היו מושגים לשכחה כלל . ועפ"י עיני ואמרתי ש"כ ישראל שאמרו הן הראונו אלהינו את כבודו ואת גדלו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי ועתה קרב אלה ושמע וגו' לפי שזה ידעת ג"ס שמעתי כי שני פנים לתורה לפסוק זה של כי לא יראני האדם וחי והאחד נדרש הפשוט שא"ס יראה ימות . והשני הוא במדרש כי לא יראני האדם שא"ס יראני וחי לעולם שהרי האלמאכס רוחים וקיימין לעולם . לכך באמת אי לא חטאו לא הווי מייית לפי שפנים בפנים דבר ה' עמם . ולזה אמרו הן הראונו אלהינו את כבודו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי . וא"כ כל פירוש של כי לא יראני האדם וחי כפירוש השני שא"ס רוחי קיימים לעולם וא"כ לפ"י שהראונו אלהינו כבודו והיה קיימים לעולם וא"כ ליכא פסידא בהא שימענו מפי כ"ו לומר כשם שהוא עובר כך תלמודו עובר כי סבורים היו שהיו קיימים לעולם לכך אמרו ועתה קרב אלה ושמע את כל אשר יאמר אלהינו ואת דבר אלנו כי לא נפסיד בזה כלום וכו' . הדרך לקמא שא"ס נאמר שתורה חתומה נתנה ולא חששו לשכחה לפי שמינן משה מפי הגבורה א"כ למה כשאמרו ישראל קרב אלה ושמע למה השיבן הק"ב הטיבו כל אשר דברו מיייתן והיה לבסוף זה וגו' שדר"ל לבטל משה מלאך המות א"א . וא"כ לפ"י שלא היו קיימין לעולם הרי א"ס שימענו מפי משה כשם שהוא עובר כך תלמודו עובר וא"א לומר הטיבו כל אשר דברו א"ס לא שנאמר שטובה השכחה וכדעת המדרש בקהלת שאלמלא השכחה לא היה האדם מחזר על לימודו . אבל למאן דט"ל כי התורה מגילה נתנה ומיד היו הפרשיו צריכים להכתב לפי דאף בלימוד התורה מפי הק"ב שייך שכחה . א"כ נדרש הטיבו כל אשר דברו כפשוטו שאין נפקותא בין לימוד התורה מפי הק"ב או מפי משה ובאמת י"ל כי ק"ל כדעה ראשונה במדרש וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד חן מן השכחה . ושכחה נופא אי טובה היא או רעה כ"מ לדינא ג"כ מה שנתלקו רז"ל בגמ' דמנחות דפליגי תנאי אי פסוק לא ימוש ספר התורה והגית נאמר לחובה ולענו' או לא . דאית' התם בגמ' ופליגא דר"ש בר נחמני דארשב"כ א"ר יונתן פסוק זה של והגית אינו לא טובה ולא מנוה אלא ברכה ראה הק"ב שיהושע חביבים עליו ד"ת אל הק"ב והושע הואיל וד"ת חביבים עליך לא ימוש ספר התורה מפני נמטונו לנודין דמאן דט"ל לכו שכחה טובה היא שאלמלא השכחה לא היה האדם מחזר על לימודו כלל ע"כ ס"ל דלא ימוש ספר התורה הוה מפני חובה הוא . ומאן דט"ל כי השכחה רעה היא ס"ל דלא ימוש אינו לא חובה ולא מנוה רק ברכה . והלאו שיזכור אדם תלמודו ולא יחזור עליה ודוק כנלע"ד :

ביאור פסוקי הקדמו' ה' ש"י ס"ד וי"ח

קנו אמר ר"א תורה רובה בכתב ומיעוטה בע"פ . ור' יוחנן אמר רובה בע"פ ומיעוטה בכתב שנא' ביעל פי הדברים האלה וגומר . הנה זו הפלוגת' תליא בהא דלעיל דמא' נימא התורה חתומה נתנה

ופגה דקסא בקוסית הוה דלעול למד תתומה נתנה הא כתוב
 במגילת ספר כתוב עלי ומעני ההוא מאוס דכל התורה אקרי
 מגילה דכתיב ויאמר אלי מה אתה רואה ויאמר מגילה עפה
 אני רואה והנה באמת האריך סיך לומר מגילה על כל התורה
 אבל כלל להאי מד דתורה שבע פ מרובה מתורה שכתב
 ותורה שכתב חנה רק מגילה לגבי תורה שבע פ אבל למד
 תורה מגילה מגילה כנהה דל דתורה שכתב מרובה מתורה
 שבע פ והא דנקראת בשם מגילה לפי שמגילה מגילה נתנה
 ככלל פ ועוד איכא למימר דהני תנאי כהני תנאי פ כל
 כתיבי במסכת שבת וזל תד ויהי בנסוע וגו עשה לה סימני
 פי שהנונין הפוכין לומר שאין זה מקומה ועזיזה פרהה זו
 שתעקר ממקומה ולמה נכתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות
 לפורענות פורענות ראשונה ויסעו מהרה דרך שלשת ימים
 ואר תנינא מלמד ספרו מאחרי המקום פורענות שניה מאי הוה
 ויהי העם כמתאוננים ר לומר לא מן השם הוא זה אלא לומר
 שספר הוא בפני עצמו כמאן אולא הא דתניא חכמה עמודיה
 שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כרבי נמינו למרוך
 דלנינו אי הנונין הפוכי להורות באו כדי להפסיק בין פורענות
 לפורענות או בא למלך שבעה סת הם ופסוק ויהי בנסוע
 ובנחה הם ספרים בפני עצמם ומסיים סס בגמ' למד שבו
 הפרשי האלו כדי להפסיק בין פורענות לפורענות ועתידה
 פרהה זו שתעקר ממקומה היכן מקומה אמר רב אשי
 דגלים פרהי זל פרהשת במדבר אשר סס נאמר מסע
 הדגלים וגם אהל מועד בתוך המחנות סס מקומה לכתו אשר
 תמיד ויהי בנסוע הארון ויאמר משה וגו וכן ובנחה יאמר טובה
 ה וגו נובא כי חל לומר סן כי פרהה זו עתידה שתעקר
 ולא בא כאן רק להפסיק בין פורענות לפורענות רק למד התורה
 חתומה נתנה דלמ ד מגילה מגילה נתנה כבר הובא למעלה
 פרהי זל שכל מעשה שאירע וכל פרהה שנאמרה למשה בכל
 יום מיד נכתבה ולסוף ארבעים שנה תפורה בגידון וחברו כל
 התורה יחד איכ שבעת מסע הדגלים היה כבר נכתב ויהי
 בנסוע ובנחה במקומו הראוי ואכ לפי אהכ אשר סרו מאחרי
 המקום והנזכר להפסיק בין פורענות לפורענות היה צריך
 לכתבם שנית וזה לא מינוי בחורה המצויה בידינו שהיא הנתנה
 למרעה איכתב שני פעמים אס לא שתאמר כי כל הפרשי
 היו סדורים למשה בעפ עד כי חתומה ניתנה לסוף ארבעים
 שנה לא כתבה חשה רבינו עה במקומו וכתב כאן כדי להפסיק
 בין פורענות לפורענות ככלל פ פשוט אבל מאן דסל כי
 התורה מגילה מגילה נתנה סל כי הנונין הפוכים להודו באו
 כי הם ספרים בפני עצמם ושבעה סת הם וכוה תבין
 דכרי חכמים וחידותם החדה של שמעון אשר שאל ריבנו ביום
 חתונתו ושמת לבו שאם מהאוכל יא מאכל ויהעו יא מתוק
 שררל מהאוכל יא מאכל ארי אוכל כל החיו ועכשו יא ממנו
 מאכ וכוה דרשו ומהעו יא מתוק ומהעו דא תור שבכת דכתי
 העו לעמו יתן יא מתוק דא תורה שבע פ אשר שני הדברים
 הללו אין להם חיבור ושייכות אהדי ואין הזמן גורם לשאלות
 הללו והמה דחוקים כרחוק מורח ממערב אבל לפי הכל
 ועשה ופה בעתו ובזמנו דיבר וראוי הדברים לאומרו לפי
 שארל במסכת סוטה פק על פסוק ויבקע אלקים את היבשת
 אשר בלתי יא ממנו מיסושת תנא הוא נתלו לדבר טמא לפיכך
 נתלו חיוו בדב טמא פרהי הוא נתלו לדב טמא לפי שבעל בת
 כבר ופי הגאון בחא שלכך נדמן לו גכ דבר מאכל בגוית הארי
 שהוא דבר טמא ודורס גדול לפי שנתאזה לדבר טמא ואומי אני
 שרל הפסוקים כאשר מצא עדת דבורים בגוית האריה נאמר
 וירידוהו אל כפיו וילך הלך ויכל ויג אל אביו ואל אחיו ויתן להם
 ויאכלו ולא הגיד להם כי מגוית האריה רדה הדגש לפי שאביו
 ואמו מיחו בו שלא יקח מבנות פלשתים כמאמר הכתוב ויאמרו

אור
 קי
 ראו
 היו
 דו
 זה
 ב
 ה
 ע

ביאור
 החידה
 סל
 שמשון
 מהאוכל
 יא מאכל
 והכעו
 יא חסור

מסכת גטין

קנה עשיתי לישוים ושדות הבא תרנימו שירה ושירותי
במעורב אמרי שדות :

ומייתי הכא מעשה דאשמדאי דאכפיהייה שלמה לשירה ושדות
ועשיתי הוא לשון כפיה כמו עשינהו רבא . וכן להודיענו
שלמה כילא זכר אחריותו פהח בשבתו וסיים בגנותו אשר
מתחלה היה מושל על השדים שאמרו דל' יש גשמים שלמה
דברים כמלאכי השרת ואחד מהם הוא שוודעים מה שעתיד
להיות כמלאכי השרת ואעפ"כ וזה חלקי מכל עמלי ת"א מקלו
וחא ג' וכדו לא ידעתי מה שיהיה אחרי ומסר העבדות לאשמדאי
בעובדא דלקמן והוגרעתי מן השדים הוודעים מה שעתיד
להיות ואף כי עשיתי לישוים ושדות והיה בכחי לשלוט עליהם
אעפ"כ הוגרעתי מהם ולא ידעתי אחריתי ככל פשוט :

קנט איבא שמיר דאייתי משח לאבני אפוד :

הקשו כאן בתוספת הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר .
וכפ"ק דקידושין גבי עובדא דדמא בן נתניה שבקאו ממנו
אבנים לאפוד וכו' וקאמר התם לשנה אחרת נולדה לו פרה
אדומה בעדרו . וע"כ זה המעשה היה בזמן בית שני שבזמן
בית ראשון לא נעשה פרה כדאמרינן שניה עשה עזרא . ואין
להקשות דבפרק בתרא דסוטה תנן משמותו נביאים הראשונים
בטלו אורים ותומים משחרב ב"ה בטל השמיר וע"כ משחרב בית
ראשון קאמר וכו' וכל שמרו את השמיר ואימי שלמה עד חורבן
בית שני וע"כ תורף דברי התוס' ז"ל . והנה לכאורה דברי
התו' תמוהים דלמא באמת באשר בקשו אבנים לאפוד סבורים
היו החכמים שיהיה נמצא גם השמיר וכאשר קנו האבנים ולא
נמצא השמיר אז שנו חכמי' במשנ' משחרב ב"ה בטל השמיר כי מי
מיפס בדבר שהכינו השמיר קודם שהפני' אבל נלע"ד דכונן התו'
דולאי הדב' כך הוא פשוט שנס' בזמן בית שני היה אפוד שא"כ היה
הכהן גדול מחוסר בגדי' שהוצרך לשמש בשמיר בגדים ואפוד א'
מהם וכונתנו התו' להדיא במקור אחר אדמה שהקשו כאן מעובד'
דדמא בן נתניה ולא הקשו בקיבור דהכא משמע . דלאבני אפוד
בעי שמיר . וא"כ לפי מה דתנינן משחרב ב"ה בטל השמיר
האיך היה הכ"ג משמש בשמיר בגדים בבית שני זה לא קשה כלל
דל' דבבית שני היו עדיין אבני אפוד הראשונים . לכך מיייתי
ראיה דדמא בן נתניה שרצו חכמים בזמן בית שני לקנות אבנים
לאפוד וא"כ לפ"ז שלא היו אבני אפוד הראשונים קיימים מקשים
שפיר האיך עשו אבני אפוד החלשים בלא שמיר שע"כ בלא
אפוד לא אפשר כלל וכו' לכך הוצרכו לומר ששמרו את השמיר
מימי שלמה עד זמן בית שני ודוק :

קס כי אתי סייזיה לגושפנקיה אשכחיה דהוה חסרא אמר
בתיב לץ היין וגו' ובתיב ונות יין ותירוש יקח לב
לאשתו וכו' :

כתבו התוספת וז"ל אע"פ שזה הפסוק עדיין לא נכתב מ"מ היו
יודעים בו כמו ארור עושה מלאכת ה' ברמיה ג' ויחב' ב' לא
יחפור ע"כ . מכאן יבטחו כל יודעי דרוש התורה שלפעמים
דורשים במעשה אבות הראשונים שהיו מחולקים באיזה מקרא
בנביאים או בכתובים מה שעדיין לא היה ביניהם לפי שכל
מקרא היו יודעים בו . וכמה פעמים הובא ג"כ זו הראיה
בספר יפה מראה על הירושלמי . אך בגופא דענינה מ"ש
התו' כאן לא כתבו רק על פסוק ונות יין הכתוב בהושע . דאלו
קרא קמא הכתוב במשלי אף כי שלמה אמרו מנינו להדיא
דבדברי ר' ח' בר אבא שאמר שלמה משלי תחלה . והוא עובדא
דאשמדאי היה כשכנה הבית שהיה כמה שנים למלכו שכבר
נאמר ספר משלי ודוק :

קסא ואפ"ה ה"ל ביעותתא סיני' היינו דכתיב הנה מטתו
של שלמה ששים גבורים סביב להוגו' רבושמואל
חז

שאין זה מקומם ולא נכתבו כאן רק כדי להפסיק בין פורענות
לפורענו שאם היה כן היה צריך לכתוב או הפרשיו שני פעמים .
אלא ב"כ כי שבעה ספרים הם וקשה האין סיים הספר בדבר
רע לומר ויסעו מהרה דרך שלשת ימים שסרו מאחרי המקום .
וכ"ל שפירוש ויסעו מהרה דרך שלשת ימים שלא היו רק מהלך
שלושה ימים מא' לפי שחפץ היה הק"ב להביאם לאי"כ
ע"כ אין פירושו של ולא נחס דרך ארץ שלשמים כי קרוב הוא
שקרוב היה זמן ביאתם לאי"כ ולא חפץ היה הק"ב להביאם
מיד . אלא פירושו כי קרוב הוא קרובה השבועה שנשבע
אברהם לאבימלך וא"כ אי חילא שבועת אברהם לאבימלך
ע"כ שלשמים לאו משבעה אומות הם וא"כ חזר הדין למה
מהאוכל יצא מאכל . ולזה רמזו רז"ל בפסוק ויקרא שם העיר
שבעה כנגד שבעה ספרי תורה אשר לא ריטא סיפא כמה
ע"ג סיים במקור על כן אש העי' באר שבע עד היוסהוה שפרש"י ז"ל
שבעה על שם השבועה . אבל לפ"ז נראה כי לזה רמז שיותר לכרות
ספרי תורות עם אבימלך קרא שם העיר שבעה ספרי תורות וא"כ
ויסעו מהרה דרך שלשת ימים שהם סיים הספר אין לפרשו
לרעה שסרו מאחרי המקום וע"כ פירושו שנסעו דרך שלשת
ימים לבא לאי"כ וא"כ פירושו כי קרוב הוא שבועה שנשבע
אברהם לאבימלך וא"כ אחרי אשר חילא שבועת אברהם ע"כ
ב"ל שאין זו עבירה לכרות ברית עמו לפי שלשמים לאו מאי
הוא ע"כ שם העיר באר שבע ע"ג השבועה כי מותר לכרות
ברית עמו . ואל השיבנו כי המקראות האלו היה לאחר זמן
ברית ברית של יצחק כי כבר נודע מחידושינו במסכת זו
מ"ש התוספת שכל מה שהיה כתוב בפסוק היו יודעים כל
הדורות הקודמים אף כמה שכתב התורה כמה דורות
לאחריהם ודוק :

פרק התקבל

קנו הנזיא איסי בן יהודא הוא היה מונה שבחן של חכמים :

הא דנקט בלשון שלילה הוא היה מונה שבחן של חכמים דמשמע
לו לבדו נאה למנות שבחן של חכמים ולא לזולתו . כל עפ"י
מ"ש הרמב"ם ז"ל שמונה לספר בשבח החכמים ותלמידיהם
שיבחו אותם בתורתם וחכמתם ומעשיהם הטובי' כדי שקנאת
סופרים תרבה חכמה . והנה זה יתכן אם נאמר כי החכמה
הוא מהאל דיהב חוכמתא לחכמיין עפ"י המעשה כמה שארז"ל
תה יעשה אדם ויחכים יבקש ממי שהחכ"ה שלו ובהיפך שארז"ל
שול מחכים מול מעשיר ויש מול לישראל . רק כמ"ש הראש
ז"ל בכרכו' שלכך בחכמי ישראל מברכין ברוך שחלק מחכמתו
לראיו לפי שבישראל החכמה היא לפי הזכות ושיך לומר שחלק
מחכמתו כי נתן לכל אדם כפי חלקו הראוי לו משא"כ בא"ה
דלאו בזכותא תליא מילתא רק במולא לכך מברכין ברוך שנתן
מחכמתו לבשר ודם כי שם לא שיך חלוקה ע"ש וא"כ ראוי לספר
בשבח חכמי ישראל כדי שמהם יראו וכן יעשו להיות זוכים ג"כ
לחכמה . אבל אי נימא דמול מחכים ויש מול לישראל א"כ מה
לנו לשבח לחכמים שהרי אין זה תלוי בבחירת האדם ואף אם
יגיעו מעשיו למעשה אברהם א"כ לא יהיה לפי המול לא יזכה
לחכמה כלל . והנה בסמוך לזה אמרו בגמרא הוא יוסף איש
הוצל הוא איסי בן יהודא ואיהו מרי דאגדת' דא דאמר יוסף
איש הוצל מנין שאין שאלין בכלדיים שנאמר תמים תהיה
עם ה' אלהיך ופי' הכותב בעין יעקב דמאן דס"ל אין שאלין
בכלדיים ס"ל דאין מול לישראל לכך איסי בן יהודא דאיהו
יוסף איש האל דס"ל דאין מול לישראל וא"כ לומר גבייהו המול
מחכים לכך הוא היה מונה שבחן של חכמים לפי שהכל הוא
לפי הזכות ודוק :

פרק מי שאחזו

חד אמר מלך והדיוט וחד מלך והדיוט ומלך :

הנה לכאורה פלוגתא זו אינו שייך לכאן כלל . אבל לל דבא לתרץ כאן קושית הגאון ברא דהאיך יתכן לומר שהיה מלך והדיוט הלא מקרא מלא דבר הכתוב כי מלך ארבעים שנה על ישראל וזה המעשה היה בתחלת מלכותו ואיך יתכן לומר שנטרד ממלכותו ולא חזר למלכותו עוד . אבל לפי נחמא דאפי' כשחזר למלכותו ה'ל ביעותא מיניה ולמה קרוי ל' מלך והדיוט שבתחלה המלך על העליונים ועל השמים ולדבר זה כאשר נטרד ונעשה הדיוט שוב לא חזר למלכותו הראשונה רק כאשר מלכו ב' דוק :

שמגיע לכל שעה מאה שנים לפי שעתו של הק' בה נמצא אחרי שגלו ישראל לסוף תתן שנים ה'ל לגבי הק' בה שמה שעות ומחצה ואז באה שמה בעוד יומם באותה שעה ממש שהשקיע הק' בה הגלגל חמה ליעקב אבינו כדי שיהיו האבות סימן לבנים כי בחזרתם יורח עלינו כבוד ה' כמו שכתבת יעקב הזרית לו השמש וכו' דיוק ה' אלהינו שהקדים שתי שנים לנושנתם כדי שיהיו הבנים מעין סימן האבות ואז יקויים בנו ונרחם לכם יראי שמי וגו' ואז חזר חזק על ציון יאר במהרה בימינו אמר :

כרוך האל בורא ומניס ועתיק . שוכני לגמור מסכת גיטין :

מסכת סוטה

קסג אמר רב שמואל בר יצחק כי פתח ל' בסוטה אמר הביאין מוונגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנא' כ'לא יגווחו . והאמר רבי יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת חולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני וכו' : לא קשיא הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני :

קסג א"ר חקדא דרש מרימר מד' וישקור ה' על הרעה ונ"כ כי צדיק ה' אלהינו . משום רציוק ה' אלהינו וישקור על הרעה . אלא צדקה עשה חק' בה וכו' . עולה אמר שהקדים שתי שנים לנושנתם א"ר אחא בר חיננא ש"ס מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשים ותרתיה הוה :

ופרש' ד'ל שהקדים שתי שנים לנושנתם שאלו היו מנין ונושנתם שיעולה תת' ב שנים כ"ה היה נתיקים ונושנתם בארץ היה מתקיים בהם גם תאבדון מהר לכך גלו לסוף תת' שנים כדי שלא יתקיים ונושנתם . וגם תאבדון מהר לא יתקיים . ועל זה אמר רב אחא בר יעקב ש"ס מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשים ותרתיה הוה . והקשו בתו' גמ' דמהרה פירושו תת' שנה למה תאבדון מהר אחר תת' שנים שהוא ונושנתם קאגור קרא . ובאמת מהרה אין יוצא מירי פשוטו . ולא תירצו שם כלום . ולעגל דבאמת רב אחא בר יעקב לא קאי אהאי פסוקא כלל רק על פסוק ואבדחם מהרה הנאמר בק' ש"ס נאמר סתם ואבדתם מהרה ולא נתן ארכא כלל שיהיו תת' שנים בא' מנין ונושנתם כאמר הכתוב כאן אלא ש"ס מהרה דמרי עלמא לא יתפרש רק בתמני מאה וחמשים ותרתיה ואף שלא נכתב בק' ש כמה שנים יהיו בארץ סתמו כפירושו אחר שכתב ואבדתם מהרה ולכך שינה מלשון המקרא האמר כאן לומר מהרה דמרי עלמא ולא קאמר מהר דמרי עלמא כלשון המקרא כאן אבוד תאבדון מהר . כי לא קאי אהאי קרא וכו' . אך בגוף החשבון שהקדים הק' בה שתי שנים לנושנתם ולא הספיק להקדים אף שעה אחת או יום א' שלא יתקיים ונושנתם שיע' גם אבוד תאבדון לא יתקיים כל עפ' מה שאר'ל במ' רפ' וינא שאל' הק' בה ליעקב אתה סימן לבניך מה אתה ביציאתך מבית אביך השקפתי עיניך לגלגל חמה ובחזרתך החזרתי לך גלגל חמה . אף בניך בצאתם אומגלה יולדת השבעה נפחה נפשה באה שמה בעוד יומם . ובחזרתם מהו אמר ונרחם לכם יראי שמי וגו' . דוק ותשכח כי השקיע הק' בה שמש בעוד יומם באותה שעה ממש שהשקיע הק' בה ליעקב גלגל חמה . כי זה תדע משאר'ל בפסמים שמי שהיה טמא משקיעת החמה עד צאת הכוכב' מהלך חמש מילין לאדם בינוני ולפי מ' בספר מגן אברהם בא' ח סימן תכ"ט .

הנמנע ברב' ה' הישרים כן כרוך לפרש לפרש' ד'ל . וכו' ל' לפרש דכתי' התו' בכחן ב' בה בת פלוני לפלוני נראה לר' קודם יצירת הזכר בין אם נולדה הנקבה עדיין בין אם לא נולדה . אשר דכתי' התו' הסקיים להלן . ולפי' יתכן מאד . דהוקשה להתו' מאי פריך המקשה בזה לפי הפירוש שפירשנו עפ' הכרוז ההוא שתבטל אבחייה להיות שניהם שוים במעשה דוקא . הלא רב יהודה ריבך בלאומי ואמר שמכרוין בת פלוני לפלוני שמכרוין על הזכר בשמו . ועל הנקבה בסתמא שאין קוראין אותה בשמה רק בשם אביה כדי שלא תהיה ההכרח על אותה פלונית דוקא להיות שוה לפלוני ואפשר שיתקיים הגזר בבתו של אותה פלוני אחרת . ואם כן לק' . לכך באו התו' לפרש מה שמכרוין בסתמא הוא אינו מזה הטעם לפי שהסברא מוכרת מי שקדם בהולדה ויש לו כבר שם ראוי לקראו בשמו . ועל השני א"ל לפירוש ש"ס מטעם הגמ' : וקודם יצירת הולד פירושו היינו קודם יצירת הזכר בין אם נולדה הנקבה כבר וכו' וא"כ לפי' ה'ל להכרוז פלונית לכן פלוני כדי שלא יהיה הוא מוכרת במעשיו להיות כמוה . רק קמי שמיא גליא כי שניהם יהיו שוים במעשים . ואם ישנה הזכר מעשיו יתקיים הגזר בן פלוני אחר . אלא ד'ל דאין זו הכוונה וזאת פלוני לפלוני לאו דוקא נקט . פריך שפיר היקשן דוק :

מסכת סוטה

קסו ואמר רב חסדא בתחלה קורם שחטאו ישראל חיתה השכינה שרויה עם כל אחר ואחר שנאמר כי ה' אלהיך מתהלך בקרב חגנך וגו' וכו' שחטאו חיתה השכינה מסתלקת מהם שנאמר ולא יראה כך ערות דבר ושכ מאחריך :

להעביר ראשון והוא עפי' האמת לפי שחטאו הראשון נמנע הכעל עמו במלכותו לכך חיתה תפלה למטה אם נא מצאתי חן וגו' ולכן נא אדני בקרבינו איה' נמנע עמו חמיר וכו' וסלתת לעונינו אף אם יהיו רבים יהיה נסלח עפי' הדין הנז' דוק :

קסח אר' יוחנן משום רשב' כל מי שיש בו גלות הרוח בעבור ע'ונו' ר' חסא בר חנינא אמר כאלו בא על העריות כלם כתיב הכא תועבת ה' כל גבה לב : וכתיב התם כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וכו' :

כ'ל הטעם פשוט בזה אחרי אשר נודע כי לכך הגאווה אסורה לפי שה' מלך גאות לבס ואסור להדיוס להשתמש בשרביטו של מלך כמו כן נודע ג' טעם העריות הוא מזה הטעם שאסורין להשתמש בשרביטו של מלך אשר כל היחודים למעלה במדות הקדושות הנה בקרובים כידוע ליודעי חן . לכך יפה הקיסוס האי תנא להיות עון המתגאה ככא על העריו' כי הנה קרובים בענין א' . ועפ' ז' כל הטעם כ' כוון מה שלמדו ר' ל מפסוק ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם וגו' שתיקן שניות . מה ראו כל הדורות הראשונים שלא גזרו על השניות עד שבא שלמה ותיקנה ולפי מר' ל חמורים הנה השניות אשר אי לא שניות פגעו בערוה גופא . ולמה הניחו מקום בזה להתגדר . ולפי' יסא מאד . דזה דרשו ר' ל בפסוק מי זה מלך הכבוד וגו' שלא כמדת הק' בה מדת כ' מלך כ'ו און משתמשין בשרביטו ואין יושבין על כסאו . אבל הק' בה אינו כן וישב שלמה על כסא ה' למלך וכו' . והנה חכמת שלמה אשר היה חכם מכל האדם וידבר על הענים והאנשים וגו' היה הכל לפי שיצא על כסא ה' והיתה חכמתו מן העליונים להיות כחמד ממלאכי השרת נודע מכל הספרים הראשונים . לכך כל הדורות הראשונים קודם שבא שלמה לא היו צריכי' לגדר שניות דלא ליפגעו בערוה גופא להיות כי אומת מלכות עליהם להשתמש בשרביטו של מלך מלכי המלכים . אך כאשר בא שלמה אשר ישב על כסא ה' וראו הכל כי לא כמדת כ'ו מדת הק' בה . ובני אדם יושבין על כסאו ומשתמשין בשרביטו . מש' שלמה דלא ליפגעו בעריות לזה אמר ויותר שהיה קהלת חכם לפי שיצא על כסא ה' לימד דעת את העם און ותיקן חן וגו' ראה לגזור על שניות לעריו' . כי בזמנו דיבר דוקן :

טעם להם תיקן שלמה שניות

נמנינו למדין כי הק' בה התנהג כן עם אבותינו להיות שכינתו בתוכינו עד התעורר ראשון . וכאשר היה עם אבותינו כן הוא עמו היום ג' כ' כאשר נודע מספרי המוסר והיראה כי בזמן אדם חוטא מיד מסתלקת השכינה ממנו וגם המלאכים נדלים ממנו כנודע . וכו' תנן משפטי ה' אמת מאשר ל' פ' ק' ד' ה' . וכו' אומרים ר' חסדא משה כלפי' פ' ביאור חסד . ופרק' נגמ' היכי עביד . ר' אומר כוכב . ריב' ג' וכו' אחר גושא וכו' . תנא דבי ר' ישמעאל מעביר ראשון ראשון חסדכו וכו' היא המדה . ופירשו כלם דזנא דבי ר' ינאי לתרנו היכי מילת' דכ' קאחי לומר היכי עביד להיות רב חסד משה כלפי עני' חסד . והנה לכאורה יפלא מאד מה מתרן בזה תנא דבי ר' על קושית המקשן שהקשה היכי עביד להיות משפטו ודינו דק . מתרן שהוא מעביר ראשון ראשון . והא גושא תיקשי למה באמת מעביר ראשון ראשון . וגם מסיים וכך היא המדה למה באמת המדה כן היא לעשות עול במדה ח' . אבל לפ' ישרים דרכי ה' אחרי אשר זה כבר נודע גם כפי מהדורי מילי כי ישראל במנות הקב' ה' הם כשומרים לפי דעת הפוסקים אליהם דלכת' שאם היו הכעלים עם הזומר במלכותו בשעת שאלה אע"פ שלא היה עמו בשעת שכינה ומיתה פטורים השומרים . וכו' יכולים

לפטור כל העולם מן הדין אחרי אשר פנים בפנים דיברה עמו והיה עמו בשעת נתינת התורה שהיא תולת האלה ומסירתה להשומרים פטורים אכחזו מן הדין . אך לדעת רב המנונא נגמ' דב' מ' פ' השאל דכ' ד' ל' לעולם השומרים חייבי' עד שיהיו העלים עמהם משעת שאלה עד שכינה ומיתה . עכ' פטורים אכחזו מן הדין של חטא הראשון לפי שקודם שחוטא האדם אז השכינה עם כל אחד ואחד . והיה הכעל עמו גם בשעת שכינה ומיתה בזה ראוי לפטור אליהם דכ' . לכך יפה אר' ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה לפי שכן ראוי להנהיג להיות מעביר עון ראשון שהיה כבעלים זה הק' בה גם בשעת שכינה ומיתה עם השומר כי לדברי ר' פירוש של מעביר ראשון הוא שמחל העון הראשון לגמרי ועיני' בפ' עשרה מאמר' ולדברי האי תנא ר' נסתלקה קושית הגמ' כתיב ורב חסד . וכתי' ואמת . בתחלה אמת ולכסוף ורב חסד . ולפי דעת ר' א' לתירוץ הגמ' כי החסד הוא חסד של אמת שכן ראוי להגונ' עפי' האמת להעביר עון הראשון . והחסד הוא להיות מעה כלפי חסד לתפוס ההלכה בדיון זה שהי' הנהגתו עמו בדיון השומרים ועכ' בשיטה זו הוא חסד של אמת . וכו' דעת קדוש' תלע מה שאר' ל' כנסהדרין על פסוק וימחר משה ויקוד ארצה ושתחו . מה בפסוק ראה . רבנן אמרי אמת ראה . אשר דברי החכמים לפי פשוטו הנה תמהים מה הקשה המקשן מה ראה . ומה היא התשובה אמת ראה . אבל לפ' נכון הדבר . כי זה בתפלת משה כאמ' אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ולכן נא אדני בקרבינו כי עם קשה עורף הוא וסלתת לעוננו . נמנינו למדין ומתפלתו כי ע'ו' שילך ה' בקרבינו וסלת לעונינו תפס משה כדעת רב המנונא הנז' שצריך שיהי' הכעל עם השומר גם בשעת שכינה ומיתה . ולזה הקשה מה ראה . כי מהיכן למד משה כן לתפוס ההלכה כיוצאה להור' כן שיהי' הכעל חוקא גם בשעת שכינה ומיתה . ומתרני רבנן כי אמת ראה . שנקרא הק' בה רב חסד ואמת . והנה תרתי דסתרן . וכו' כתיב ונמנינו הכל שהחסד הוא עפי' האמת לפי שהנהגתו לעשות זאת

ב' אור הנ' בפסוק וימחר מה ראה חס' וכו' מה ראה אמת ראה

קסו מאי יד ליד לא ינקא רע וכו' : אפילו טשה צדקה בסתר ובתיב מתו בסתר יכפה אף וגו' לא ינקא סריגה של גיהנם :

פרש' ז' אע"פ שכופה אף וחמה אינו מכפר על גסי הרוח . וזה מסכי' למה שאר' ל' נגמ' דכ' ב' פ' על פסוק וחסד לא יומיס חטאת כל דקדק וחסד שא' עושים חטאת הוא להם לפי שאין עושין אלא להתייחר וכו' . נמנינו למדין כי הנדק אינה יוספת על גסי הרוח . וכו' יש ללמד זכות על איש חמודות זה ד' ריאל דאסביה ענה לכ' לומר לנו חטאך כדקדק פסוק וגו' ואף שבאמת על דני' בענש ד' ריאל על זה לדעת ר' ל' יס' יס' לתרן מעש' דקדק כיונותו אחרי שהנדק אינה מכפרת על גסי הרוח . ומי לנו גדול ב' ס' הרוח כיווה שאמר אותו רשע אע"פ על כתי' עב אדמ' לעליון ידע דריאל כי לא תועיל לו הנדקא לכפר עונו לגמרי וכו' . שכתאמת נא' במקרא ולקצת ירחיק תרי' עשר מש' כולא על כבוד נזר ונעשה חיה לכסוף כנודע . ולא הועילה לו הנדקא רק לפי שעה . כ' ל' פשוט

קסו ואת דבא שפל רוח . דב הונא ורב חסדא ח' א אתי רבא וחד אמר אגיא את דבא . ומסתברא כמ' אגיא את דבא שהרי השרה הק' בה שכינתו על הר סיני ולא הגבית את הר סיני למעלה :

הנה הטעם של מסתברא יפלא מאד על המ' השט' דאמר חתי

אחי דכא והסברא מכחישו שהרי כלנו עמדנו בסיני וראינו
כי לא הגביה הר סיני למעלה . כל דפלוגתת רב הונא
ורב חסדא תליא בפלוגתת ר' לבי כמ"י פ"ה בהעלותך
בפסוק והאיש משה עבדו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה
ולא מן האבות . ר' יוסי אמר אף מן האבות אבל לא ממלאכי
השרת . נמצא דלדעת ת"ק מיעוטא דמכל אשר ע"פ
האדמה אחי למעוטי שלא היה משה עבדו יותר מן האבות .
רק מאותן בני אדם אשר היו על פני האדמה שהיו בחיים .
ולדעת ר' יוסי מיעוטא דמכל שני האדמה אחי למעוטי שלא
היה עבדו יותר ממלאכי השרת . אבל עכ"פ היה עבדו יותר
מן האבות . א"כ אחרי שהענוה גדולה מכולם לדעת ת"ק
היתה מעלת משה יתירה מן המלאכים אך לא מן האבות .
ולדעת ר' היתה מעלת משה גדולה מן האבות אך לא ממלאכי
השרת . ובה נחלקו ג' רב הונא ורב חסדא מאן דס"ל אחי
דכא ס"ל כת"ק דמעלת משה גדלה מן המלאכים ואס"כן למה
עלה משה אל האלקים ולא ירדה השכינה למטה ללמד למשה
תורה ומצוות אלא ע"כ ס"ל דאחי דכא . ולכך אף כי היה
האיש משה עבדו מאד הוצרך לעלות השמים ולא ירדה השכינה
אליו . ומה שירד הק"ה על הר סיני לפי שעה הוא ללמד
לכל ישראל תורה ומצוות וא"כ להגביה כולם למעלה . ומאן
דס"ל אחי דכא ס"ל שפיר כר' יוסי דאמר מכל האדם אשר
ע"פ האדמה למעט אחי מלאכי השרת שלא היה משה כמותם
ואס"כן אחרי דמלאכי השרת הוו עדיפי מושה לא יקשה
למה עלה משה אל האלקים ולא ירדה השכינה אל משה לפי
שמעלת המלאכים גדולה ממה והאריך אפשר לירד הק"ה
ופעליו ר' יוסי אל משה שהם גדולים ממנו . ובה תדע
והבין מר"ל בשבת פרע"ק בשעה שעלה משה למרום אמרו
מלאכי השרת ונה לילוד אשה בינינו . א"ל הק"ה לקבל
התורה בא . א"ל רב"ש חמדה גנוזה שגנוה אל"ך מששת
ימי בראשית חמה מבקש ליתן לב"ו מה אנוש כי תזכרנו ה'
אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים
ונת' . אשר זה לא סיפא רישא כי מתחלה פתחו כבוד
לומר מה לילוד אשה בינינו וסיימו בקיטרו . התורה על
חמדה גנוזה שרונה ליתנה לב"ו . אבל לפ"ד יתכן הכל
כי ודאי אי ניומא דמשה לא הגיע למעלת האבות בענוה א"כ
יפלא למה נתנה התורה ע"י משה ולא ע"י האבות אחרי אשר
זה נודע כי קבלת התורה היתה על יד משה לפי שהיה עבד
מכל האדם כנודע מהפייטן של סבועות ומאסה התורה
באבות העולם דהו עדיפי מיניה . אך באמת לדעת ר"ל
בגמ' דע"פ לחשבון הנא דבי א"י דאמר שני אלפים תוהו
ושני אלפים תורה . מתחילין שני אלפים תורה מן והנפש
אשר עשו בחקן כתרונמו יתפשטא דשעכידו לאורייתא .
נמצא לפ"ו התחילה התורה מימי אברהם . והנה המלאכים
לא קטרגו בימי אברהם על תנית התורה לומר אשר תנה
הודך על השמים דהוה ס"ל דמשה לא הגיע לאבות העולם
כי מיעוטא דמכל האדם אשר ע"פ האדמה למעט האבות
בא אבל משה עדיף ממלאכי השרת ומכ"ש האבות עדיפי
ממלאכי השרת . אך כאשר ראו בשעה שעלה למרום
הוקשה להם מה לילוד אשה בינינו שאם הוא גדול בענוה
צריך להיות הקדוש ברוך הוא את דכא כי א"ל לומר שאתו דכא
למה לא עשה כן להאבות להגביהם למעלה . ואחרי אשר
השיבם הק"ה כי לקבל התורה בא כי עתה מתחלת קבלת
התורה לפי שמעלתו גדולה ממעלת האבות ולכך אתו דכא .
לכן גם הם פתחו פיהם בחכמה ואמרו מאחר שמעלתו גדלה
ממעלת האבות כל דמכל האדם אשר ע"פ האדמה למעוטי
מלאכי השרת אחי דהו עדיפי מושה א"כ האדונינו מה אדיר

שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים כי מעלתו גדולה
ממעלת משה וכנ"ל ודוק :

קסח א"א כל מי שיש בו גסות הרוח ראוי לדבוע
כאשרה וכו' . וא"כ כל מי שיש בו גסות הרוח
אין עפרו ננעד וכו' :

פרש"י ר"ל אין עפרו ננעד אינו מקיץ בתחית המתים . כל
דדרשינן בהא סמוכים . אחרי מי שיש בו גסות הרוח ראוי
לדבוע כאשרה ויודין כע"ז עצמה . מהראוי שלא יהיה
עפרו ננעד כי הא דתינינן בע"ז שזקן וזורה לרוח וכדמסיים
ר' יוסי וליף מפסוק זאת חטאתכם אשר עשיתם את העגל
לקחתי ואשרוף אותו באש ואבות אותו שחין היטב וגומר .
ואשליך את עפרו . נמצא כי עפר ע"ז אסור בהנאה
ומהראוי שלא יהיה עפרו ננעד ולהשליך עפרו . ועפ"י
עניתי ואמרתי במר"ל כי עפר אתה ואל עפר תשוב תלך
לא נאמר אלא תשוב מכאן רמז לתת"ה מן התורה . להיות
ידוע כי א"ה רמז לקבלו הבריות לחלוה ולכן נקנסה עליו
מיתה וא"כ אחרי אשר היה דינו כדון ע"ז מהראוי להיות אין
עפרו ננעד ולא יקיץ בתחית המתים . לכך בחזונו דבור
אשר יבא מפי הק"ה לקנוס עליו מיתה לומר אל עפר תלך לפי
שהיה נעבד בו רמזו לו רמזו חיבה לומר אל עפר תשוב שיחיה
בתת"ה להיות עפרו ננעד בתחית המתים ודוק :

כ"אור
המדרש
אל עפר
חשוב
מכאן
רמז
לתת"ה
מקתנוד

קסט כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הק"ה אין אני וחוא
יכולים לדור בעולם שנאמר גבה עינים ורחב
לבב באותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אחתו :

הא דינאו נסי הרוח מכלל הרשעים אשר הוא לא אל חפץ רשע
ולא יגור אתודע . ולמה נקט נסי הרוח לדון בפני עצמו
שאין הקב"ה יכול לדור עמהם בעולם . כל לפי שכל
מדותיו יתברך המה בסאסאה ופועל אדם ישלם לו ואחרי שהיה
לגסי הרוח ללמוד מדעת קונם שאר"ל בסמוך לעולם ולמוד
אדם מדעת קונו שהרי הניח הק"ה כל הרים וגבעות
והשרה שכינתו על הר סיני ע"כ כל דס"ל לזה הגם רוח אחרי
דק"ל כי לא ירדה השכינה למטה מעשרה ומה דכתיב וירד
ה' על הר הר סיני הוא למעלה מן עשרה . ואס"כן אחרי
שהקדוש ברוך הוא הוא למעלה מעשרה מן הארץ מה נזה אס
היה מערה שכינתו על ההרים הגבוהים או על הר סיני הנמוך
והשפל אחרי אשר לא ירד הק"ה עליו ממה . ובהיפך
לזה מנינו במר"ל שקודם מתן תורה אז היה השמים לה'
והארץ נתן אדם . אבל אחר מתן תורה וירד ה' על הר
סיני . ומשה עלה אל האלהים . ומביא משל למלך שגור
על בני רומי שלא יעלו לסוריא . וכשהשיא את בתו התיר
לבני רומי שיעלו לסוריא וכו' . וא"כ אחרי אשר לדעת
המדרש ירד הק"ה ממש על הר סיני הנמוך והשפל שכלום
ע"כ כל כי הק"ה חפץ נמוכים וענוים . אך לדעת
הגסי רוח אין הק"ה מערה שכינתו אף לאחר מתן תורה רק
למעלה מעשרה ולהדיא מנין בירושלמי שלמעלה מעשרה
נקרא רשות אחרת וע"ש ברום מסכת עירובין . לכן יפה
אר"ל כל אדם שיש בו גסות הרוח וכו"ל ללא השרה הקב"ה
שכינתו על הר סיני ממש רק למעלה מעשרה שהוא רשות
אחרת . אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם
לפי דעתו צריך אני לעולם להיות ברשות אחרת ולא בעולם
אחד וכנ"ל ודוק :

קע תלמוד חכם צריך שיחאבו אחד משנכח שבשמיות :

ס
ה
יו
ה
יו

כ"אור
גמ'
בשבת
פרע"ק
בשעה
שעלה
עשה
למרום

יו
ה
יו
ה
יו

הוא לעה"ב וק"ל קללת חכם אפילו על תנאי היא בזה
 והנה יפלא מאד על תפלה למשה א"ש הלוקים אשר ביקש
 למנוח היתר על נידויו בזה אגדה לראובן שידה הלא אין
 מחליפין זכות בחובה וכמה יכופר הנידוי בזה אגדה לראובן
 שידה . כל אחרי דלדעת כמה פוסקים דסבירי להו
 דעונש יהודא היה לפי שהכניס עצמו מתחלה בדבר שלא
 היה נידוי לקיימו להיות ערב לגופא לומר אם לא חביאנו חלק
 והרבה שלוחים למקום ונפרט שהשן מקשרת בשעת הסכנה
 ובתאמר יעקב וקרנו אסון בדרך שדר"ל בירושלמי אבל בבית
 לא יובאן שאין השן מקשרת וכו' . והנה ח"כ כי קנת
 מהמפרשים מתנגלים את יהודה לומר כי מיתה לא שכיחו
 לטעים וחיו בטוח היה בכחו כי הוא גור אריות ובידו להגילו .

וזכיר פחים הוא בדרך יעקב שומר נפשו ירחק מהם . מ"מ
 לזאת יחטא ואשחא אחרי אשר אר"ל בחולין פרק גיד הנשה
 בית תיבוק ואשחא אעפ"י שאין נחש יאשימון . אמר ר"ח
 והוא דאתחוק תלתא זימני דכתיב יוסף חיננו ושמעון חיננו
 ואת בנימין תקחו עלי היו כלנה ואם כן לדעת יהודא ליהוה ס"ל
 דכתרו זימני הוה חוקה וכמו שיתבאר במס' ורא"כ כי יוסף חיננו
 ושמעון חיננו ללחוש על נפש בנימין ולחש להכני עצמו בערבו
 כי אעפ"י שאין נחש יאשימו וכו' ואין לתרץ כי יודע היה יהודא כי
 יוסף קיוו הלא ג' יעקב היה יודע כי שמעון בעולם ואעפ"י את
 ושמעון חיננו . כי עכ"פ בזה חטא עצמו לריע מוליה בזה
 שהם נאבדים זמנו ואינם נמצאים חללו . ואם כן

לפי שיטתו לפום מאי דס"ל דכתרו זימני הויה חוק' והוכחתי
 דלקמן ה"ל לחוש על נפש בנימין שלא יהיה פחש שרי לקיים
 והגתיו לפניך אחרי דכבר ריעא מוליה ליעקב בתרו זימני
 כי יוסף חיננו ושמעון חיננו כי זה תדע ת"ש היוצא בפרסוק
 ויבר יהודא ויאמר נדקה זמני כי על כן לא נתתיה לשלה בני
 לפי דסבר הוה יהודא דכתרו זימני הויה חוקה וכדפסיק ר'
 צימות פ"ע ש ומאחר שכבר מתו ער ועוקן לא רנה ליתיה
 לשלה בנו כי אמר פן ימות גם הוא בחיו . לכן מייאנה
 תמר ועקרה לנשאין הראשונים שלא תהיה זקוקה עוד ליבם
 ואף כי לא היה היבוס גדלה מפני הסכנה מ"מ היבא לאפשר
 במיאון מפני הסכנה מייאנה . ואחרי שמיאנה ועקרה
 לנישאין הראשונים . מותרת היתה לחיות חיי בעלה ע"כ
 תורף דברי הגאון הכל' ואף שאין הדברים מסודרים שם כן
 בחרתי תוכן ועיקר הדברים מספר נכבד הכל' . והנה אי
 נימא דהלכה כד מחבירי ונא מחבירי והלכה כרבנן דס"ל
 דבתלתא זימני הויה חוקה נמצא בטענות מייאנה תמר שסמך
 על הוראת יהודה שלא דנה ליתן אותה לשלה בנו לפי מה דס"ל
 דכתרו זימני הויה חוקה . ובתמא אלו ידעה תמר כי הלכה
 רוחת בישראל דבתלתא זימני דוקא הוה חוקה לא היתה
 מתמאנה וכו' אחרי אשר היה מישון בטענות היתה אסור לחיותיה
 ועפ"י עינתי ואמרתיו דוה בנות ד"ל במדרש בני אש ערבת
 לרעך זה יהודא וכו' . נוקשת באמרי פ"ק בשעה שאמר
 חכמי אש רבנו . והוא המנה . במאמר פ"ק ה"ל לזימור .

מאי באמרי פ"ק . אבל לפי נוחא מאד דדברי יהודה היו סותרים
 זה את זה . אחרי אשר לא נתן את תמר בלתי לשלה בנו כי
 אחר פן ימות גם הוא בחיו ע"כ תפס ההלכה והלך כד דבריו
 זימני הויה חוקה . אם כן יאשחא על ערבות בנימין וכו'
 שקיבל על עצמו נידוי ע"פ אם לא חביאנו והגתיו לפני יהודא
 מן הכחשע וז"ל לקיימו אחרי דריע מול' של יעקב בזה שיוסף
 חיננו ושמעון חיננו . לכך יפה שמתן של ר"ל שדרשו ודייקו
 לשא דקרא נוקשת באמרי פ"ק בשעה שאמר חכמי אש רבנו
 נוקש וכשאל בשני מאמרות הנ"ל כי מעתה נתעורר מה
 שאמר פן ימות גם הוא בחיו שדבריו סותרים זהו . והנה
 בתמא חזר יהודא מסברתו הכל' ומהוראתו וחזר יהודה לומר
 ההלכה

לימה וקרו אמרות שהורות על אמר המנוח הדב"ה המהר"ר
 שתחול לרשן וכל אשר היה שחל לומר מה זאת דברי חכמים
 וסידותם אשר אמרו ברוך שיהא כו אחד משמנה שבשמינית מי
 שקל בפלג מדת הגאיה לחלקו לכמה חלקים לידע מה היה
 המדה של שמנה שבשמינית . ענה ואמר הוא וכל אחרי
 שנצטוו בספר הקדוש הוהר פראת בשלח השמות אל ע"כ
 היוצאים מפסוקי ויסע ויבא ויט שנצטוו בתענה אורות וכל
 שורה שמנה חדרים שבהם שמנה שמות לכל חדר שם אחד
 מאותן שמות קדושים . וכשורה שמינית יש שם אחד מאותן
 שמנה תיבות ששורה שמינית הוא שם ענו ולזה רמזו ר"ל ת"ת
 ברוך שיהא כו אחד משמנה שהוא משמנה שמו ששורה שמינית
 והוא אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם ענוה וכו' דפ"ח
 וד"ק :

קטא א"ר וירא בשד בתיב ביה ונרפא ארעלא בתיב כ"ו ונרפא
 זה מספוס למה שאר"ל כי ננעים באים על לה"ה ואמרוין מאי
 תקנתיה של מופדי לה"ה אם עם הארץ הוא ישפיל דעתו . לכך
 יפה אמרו ב"ח בשד בתיב ביה ונרפא לפי שרפואתו להשפיל
 עצמו . אבל אדם לא בתיב ביה ונרפא לפי שאין לו תקנה
 אם לא ישפיל עצמו . ואתיה כמד' שאף אם סיפר כבר יש
 לו תקנה ע"י שישפיל עצמו כ"ל פסוק :

קעב ה"ר אמרתי לפניך דברי הגדה ומעשים הראשונים
 בגון אש חכמים יגידו ולא בחרו יהודה הורה
 ולא בושבו ראובן הורה ולא בוש וכו' :

הנה ציפה מראה מקשה מה ענין מקרא זה באיוב שאמרו לו
 חבירי אשר חכמים יגידו ולא בחרו מאבוחם מה הגידו לחיוב
 בזה אשר הראשונים ראובן ויהודה הודו על עונם . ופיתר
 יקשה קושית הגאון בעל יפה מראה על מה שהגידו להסוטה
 מעשה הראשונים ופירוש למי להדיח אמרינן שאומרים לפני
 דברים שאינה כדאי וראוי לשומען ואם חינה ראוי לשומען למה
 הגידו לה כל זאת כל משום דאמרינן בסוטה פ' נוטל במשנה כי
 יש זכות תולה אף שלא שני וכו' ופריך במראה זכות מאי חילימא
 זכות מזה מי מנבא כולי היא וכו' . ואלא זכות תורה הא
 לא מיפקרא . והנה לדעת האמור כי גדול מי שאינו מנוה
 ועושה יותר מן המצוה ועושה וכו' ד דרש יוסף לאח כן מסברא
 דנפשיה דהא לא מיפקדנא ועבדנא . אם כן תחשוב גם
 הסוטה כן אם יהיה לה חמה זכות תורה דהיא לא מיפקדא
 שיהיה תולה לה אחוה זכות לכל תענש דדין שמים . לכך
 מוכיחין לפני מעשים הראשונים של ראובן ויהודה אשר עד לא
 שמעום קיימום וכל מה שעשו היה שברס באינו מנוה ועושה
 והיה הזכות תולה להם . ואעפ"י חכמים יגידו ולא בחר
 מאבותם ראובן יהודה ולא בוש וכן יהודה לא סמכו על זכותם
 הגדול דלא מיפקדי ועבדו . וכן חבירי אמרו לחיוב כן אחרי
 אשר היה חסיד מחסידי ח"ה סבור היה להיות שברו כפול
 ומכופל משום דלא מיפקד ועבד . הניחו לוגם כן תוכחת
 מוסר מזה כי אין מחליפין זכות בחובה . כי אף חכמים
 יגידו ולא בחרו מאבותם והודו על עונם חלו דורות הראשונים
 ראובן ויהודה דב"פ לא הוו מיפקדי ועבדו וד"ק :

קעג ס"ד הו ראונו ואל ימות וזאת ליהודא . מלמד שכל
 א' תן ארבעים שנה שהיו ישראל במבדד היו
 עצמיתיו של יהודא מגולגלין בארון עד שבא משה וביקש עלין
 רחמים ואמר ובש"ע סיג'ם לראובן שידה יהודא וזאת ליהודא
 מיד שמע הקול יהודה :

פרש"י וכל שהיו עצמותיו של יהודא מגולגלין בארון לפי שניהיה
 עצמו בערבות בנימין שאמר אש לא חביאנו ופחתה כל הימים

כי
 שבו
 יה
 חתה

כ"א ז'
 חדר'
 כ"א ח'
 ערבת
 לרעך
 זה
 יח"א

ההלכה כרבנן דבתרא וימיני דוקא הוא חוקה ולכן אמר
 דקדק ממני וכמו שפרש הרמב"ם דל שאמר יהודא דקדק ממני
 שהיה דקדק יותר ממני כי כאן הורה ולא בוש ליהוי דקדק
 לפי שסמכה על הוראתו וסבורה היתה שמונתת ליהודא אחר
 שמיאנה ועקרה הניסוחין הראשונים . אבל באמת הוא
 הכשילה למאן ומיאונה בטעות היתה כי היתה ראויה להתייבם
 לשלה ולא הוה כאן בית מיוחס כלל ע"י שמתו ער ואוקן לפי
 שלא הווקמה עדיין בתלת גברי ולפי אחריו אשר כבר יהודא
 הורה ולא בוש לומר דקדק ממני כי גם הוא תפס ההלכה
 דבתלת וימיני דוקא הוא חוקה לכוון היתה תפילה למשה רבש"ע
 מי גרם לראובן יודא ואלו אחריו אשר ראובן שב והבי לעצמו
 דאיה מיהודא ע"כ מה שאמר דקדק ממני הוה הודאה לומר כי
 יש עון בידו כמה שגעה במעשה תור . ואין לפרש דקדק
 ממני שלא החזיק לעצמו שום עון בדבר הזה רק אמר שהיה
 דקדק שממנו הוא מעוברת ובאמת לא חשב לעון כלל בזה
 שבה על כלתו . כי לפי פירוש זה מה ראה ראובן שהורה
 ללמוד מיהודא . אלא כל שחזר בו יהודא מהוראתו וכבר ואמר
 שהיה דקדק ולא הוא . וא"כ לא יאשם כלל על בנימין שהרי
 נידון לקיים התנאי כי אין כאן בית מיוחס כלל על תרי וימיני
 אשר יוסף ושמעון איננו . וזאת ליהודא למה יהיו עצמותו
 מגולגלין בחרון שבעה קול יהודא . ודוק כי נכון הוא מאד :

קעד בשלמא יהודא אודי בי היכי דלא תשרף חמר . לא ראובן
 למח לי דאורי והאר הנינא חציף עלי מאן
 דמפרש חטאיה . אלא כי היכי דלא ליחשדי לאחוריה בהדי :

הנה הדברים לפי פשוטו תמוהין הם וכי נעלם מהם היה מי
 עשה החטא הלו . הלא אם נשמע ונתפרסם היה החטא היה
 נודע ג"כ מי עשאו . כל לפי משארו כל כשנת פ' כמה בהמה
 כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שג' ויהיו בני יעקב
 שנים עשר מלמד שקולס כחד וכו' . והנה אחר שעתידה
 התורה לכתוב וילך ראובן וישכב את בלהה ולא היה ראובן
 מודה על עונו כי לא עבר ח' וזו העבירה רק שבלבל יצועי אביו
 והיו הבריות מתדמיון הפסוק בפשוטו היו גם שאר בני יעקב
 נחשבים לבעלי עבירה ח' אחריו שקולס כחד לכך הורה
 ברבים והוה מפרש חטאיה שילעו הכל כי מונל חותו דייק
 מאותו עון . ולא לחשו לאחוריה בהדי לומר כי שקולס הם
 בעבורת . ולזה שמעתי אחד קדוש מדבר המנו מוהרר יצחק
 סופר מקראקא ו' יהודא אתה יודוך אחיך ע"י מה שתרנס
 המתרגם יהודא אתה אודית ולא כהתית וע"י שהורה יהודא
 גרם גם לראובן שידה . ולא נחשדו אחיו בהדיה . לכך יודוך
 אחיך כי הוא המתחיל בדבר מנהו דלפתח :

קעה בפאסאה בשלחה תריבנה למח לי . טבעי ליה לברך
 חנינא בר פפא . דאר"ח בר פפא אין רק בה
 גפרע מן האומה ער שעת שילוחה שנא' בפאסאה בשלחה
 תריבנה . איני והאמר רבא שלשה בוסות האמורות במצרים
 למח . אחת ששתתה בימי משה . ואחת ששתתה בימי פרעה
 נכה ואחת שעתידה לשתות עם חברותיה . וכת' הנך אזור
 והני אחריני גינחו . והנהניא אר"י מנימן גר המצרי היה לו חבד
 מתלמידו רע"ק . אמר בנימין אצי מצרי דאשון אשיא לבני מצרית
 שניה כדו שהאבן בני דאוי לבא בקהל . אלא א' אמר הכי
 אתמר אר"ח בר פפא אין רק בה גפרע מן המלך עד שעת שילוחו
 שנאמר בפאסאה בשלחה וגו' :

פרש"י ו' עד שעת שילוחה הוא איבדה מן העולם וכדמסיק
 בגמ' שא"י הק' בה מעולם לא הכיתי לאומה ושניתי בה כי אחר
 שהתחיל לפרוע מן האומה כשבה מן העולם לא נשתייר שום
 אדם מהם וכל הני קוש' לדעיל הם שממע שבע"פ שנפרע מן
 המצרים נשתייר מהם . ע"כ תוכן הענין בקצרה . הנה כל

עין רואה ואזן שומעת ישמע ויראה גודל התמי אשר בתחלה
 מקשה מלרבה דאמר שלשה כוסות וכו' . וכי מתרץ לנפשי
 לומר וכת' הנך אזור והני אחריני גינחו . הדר פריך ממנימן
 גר המצרי וא"כ ה"ל לאקשווי בקיבור מהא דמנימן . דהא
 ממנימן ליבא אום שיעת דתיקאי מהא דרבה שנאמר דמייתי
 ממנימן לאחוזקי קושיא קמייתא . כל לפי שיש מרכותינו
 חומרים נמר ול שפרעה נשתייר מעביעה יס סוף ואח"כ מלך
 בניבנה ועליו הכחוב אומר ואולם בעבור זאת העמ דתיך למען
 הראותך כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ . וא"כ איבא למימר
 שהיה מנימן המצרי מורעו של פרעה נשתייר ממנימן . אך להא
 מקשה מלרבה דאמר שלש כוסות האמורות במצרים חשיב מה
 ששתתה בימי משה . ומה ששתתה בימי פרעה נכה . וזה
 יש לחרג"כ ככל שאותן שהיו בימי פרעה נכה היו מורעו של
 פרעה נשתייר במצרים . אך ליה יקשה למה חשיב כוס
 שלישי מה שעתידה לשתות בימי המצויח הלא ע"כ יקשה האין
 נשתייר שום אדם מימי פרעה נכה הא אין הק' בה גפרע מן
 האומה עד שעת שילוחה . וכת' הנך אזור והני אחריני גינחו
 דהיינו מה שעתידים לשתות המה יהיו אומה אחרת הנתייבנה
 במצרים . תיקאי ע"כ מהא דמנימן גר המצרי שהיה אחר
 פרעה נכה האין נשתייר הוא . דליבא למימר דהוא ג"כ
 מאומות אחרו שנתישבו במצרים . דא"כ היה מותר לבא בקהל
 מיד וכמו שפרש"י ו' . וליבא לאקשווי דלמא חותן שהיו גינחו
 פרעה נכה היו מאומו אחרו ומנימן נשתייר מפרעה הראשון .
 מהיבא תיתי לומר כן . דודאי היבא דאיבא למימר מקראי
 שמנינו מקרא מלא גבי פרעה נכה לבא נכוד נדר מלך בכל
 להכות את ארץ מצרים מוכרחים אנו לזחוק הנ"ל דשקיי לקרא
 דאיכו דייק ומוקי נפשי' כי י"ל שבאו מפרעה מלך מצרים
 נשתייר בימי משה . אבל אם באנו לומר הני אחריני גינחו .
 מה ראה מנימן להחזיק את עצמו למצרי לא"ס ר לבא בקהל
 דלמא הוא ג"כ מהני אחריני . שהרי אין הק' בה גפרע מן
 האומה עד שעת שילוחה ואמר פרעה נכה בודאי לא נשתייר
 שם אדם וכנ"ל ודוק : והנה בגופא דהא מילת למה באמת
 אין הק' בה גפרע מן האומה עד שעת שילוחה . שמעתי בזה
 טעם נכון לפי מה שדענו כי כל מדותיו של הק' בה אין אלא
 מדה כנג' מדה וכמה דתנינן כאן במתנית' במדה שאר מודד בה
 מודדו לו והכל הוא כדו שיתבונן האדם במעש'ו לחפש דרכיו
 על מה עשה לוה כבה ומתוך כך ישוב אל ד' וידע מהעונם
 את חטאתו אשר חטא . לא כן בא' אשר אין הק' בה חפץ
 בתשובת ומשיא לגוים ויאבדם כשהוא נפרע מהם בסאסאה
 הוא בשלחה שעושה עמהם בלה מיד לפי שא"ס נשתייר אדם
 מהם יתן אל לבו לשון וכנ"ל נמצא שא"ס נפרע הק' בה
 בסאסאה הוא בשלחה . אבל אם אינו נפרע מהם במדה כנגד
 מדה י"ל שאפשר להשתייר מהם שא"ס אינו במדה כנגד מדה לא
 יתן לבו לשון ועפ"ז שמעתי כי זה כונת מר"ל כפ' בשלח לפי
 שראו ישראל פגרי מצרים ששעברו בחומר ובלבנים נטבעו
 בים אמרו ח"כ לא נשתייר אדם ביוצרים נהנה ראש ונאונה
 מצרימה . לפי הקדמתנו למעלה שאין הק' בה גפרע מן האומה
 בסאסאה רק בשלחה כשהגיע זמנם להיות נאבדים מן העולם
 זאת' במדרש שלכך נטבעו בים בחומר וכמ"ש דרכת בים סוסך
 חומר מים דבים כמו שיעבדו ישראל בחומר ובלבנים ידו הם
 במזלו כמו אכן לכך הטיבו אשר דברו ד"ל לפי שראו פגרי
 מצרים ששעברו בחומר ובלבנים נטבעו בים אמרו ח"כ כי
 הק' בה גפרע בסאסאה לא נשתייר אדם במצרים כי הוא בשלחה
 נתנה ראש ונאונה מצרימה . ע"כ ואף כי הקדמה זו נסתרת
 לפי הגמ' הנ"ל ואגדת' דא . ינ"א אימא מילת לתרץ מדרש
 תמוה בפסוק אוכרה גניתי בליה אמרה כ"י זוכרת אני
 השירה ששרתי בליה של פרעה . וליה של סנחורב דכתי' וינח
 מלאך ה' בליה ההוא וגו' עם לבני אישה ויחפש רוחי ואומר
 הלעלוים

ביאור
 ביום אין
 הק' בה
 גפרעין
 האומה
 עד שעת
 שילוחה

ביאור
 פסוקים
 יהודא
 חתם וכו'

קעה בפאסאה בשלחה תריבנה למח לי . טבעי ליה לברך
 חנינא בר פפא . דאר"ח בר פפא אין רק בה
 גפרע מן האומה ער שעת שילוחה שנא' בפאסאה בשלחה
 תריבנה . איני והאמר רבא שלשה בוסות האמורות במצרים
 למח . אחת ששתתה בימי משה . ואחת ששתתה בימי פרעה
 נכה ואחת שעתידה לשתות עם חברותיה . וכת' הנך אזור
 והני אחריני גינחו . והנהניא אר"י מנימן גר המצרי היה לו חבד
 מתלמידו רע"ק . אמר בנימין אצי מצרי דאשון אשיא לבני מצרית
 שניה כדו שהאבן בני דאוי לבא בקהל . אלא א' אמר הכי
 אתמר אר"ח בר פפא אין רק בה גפרע מן המלך עד שעת שילוחו
 שנאמר בפאסאה בשלחה וגו' :

מסכת סוטה

הלעולם יונתה ולא יוסיף לרנות עוד ח' ולא שנק ולא
 יסוק . דזה תדע מאחר ל' במדרש כפסוק ומרו ה' כי גלות
 עשה ח' יחזקי לישיעה ומרו ה' כי גלות עשה פירוש שיאמרו
 שירה על חותו גם של סגור . אל ישיעה מודע זאת ככל
 הארץ כל גם שהיא מפורסם א"כ לומר שירה עליו . אך זה
 נסתר ממה שאמרו ישראל שירה על הים שהיה גם כן מפורסם
 לפי דעת ר"ל שהבאתי לעולה שלכך פרעה נשתייר כדי
 שיגיד גבורת הקב"ה על הים ועליו הכתוב אומר ואולם בעבור
 זאת העמתוך למען ספר שמי בכל הארץ . ואעפ"כ אמרו
 שירה על הים . אם לא שנאמר לדעה ווס' ל' כמ"ד לא כותר
 עד א"ש פרעה לא נשתייר ואם כן היו נריכי' לשירה לפרסם
 הנס . לכך כאשר ראו ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה'
 במצרים שחרף פרעה בעצמו נפרע הקב"ה עמו
 בעצמו דכתיב וירא ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה' במצרים
 שנפרע הקדוש ברוך הוא בעצמו מפרעה ודן אותם בסאסא
 אם כן לא נשתייר אדם במצרים וכ"ל אז יסיר משה וכני ישראל
 ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה שדרול' כמה שהם
 ותנאים הוא נפרע מהם ח"כ ז"ל שהוא שעת טילוחה לכך
 רמזו לשורר . הדקן לקמח שלדעת האומר פרעה נשתייר
 ואעפ"כ אמרו שירה ע"כ ז"ל כי גם על גם מפורסם אמורים
 שירה ולזה אמרו ר"ל ביקש הקב"ה לעש' לחזקיה משיח אמרה
 מדה' דמה דוד מלך ישראל שאמר לפניך כל השירות ותשבחות
 לא עשיתו משיח . חזקיה עשית לו כל הנסים ולא אמר
 שירה תעשהו משיח ונסתתם המ"ס של למרבה המשרה ע"ז
 כנודע מנסהדרין פרק חלק . והנה בחלק אמר ר' הילל אין
 משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה נמצא יש להרהר ח'
 בזה דשרא מארי לר' הילל . כי חזקיה כבר היה משיח .
 לכך יפה נדרש המדרש ה"ל ותפס דעה זו כמ"ד שפרעה
 נשתייר ואעפ"כ אמרו שירה לפי שעל גם מפורסם אמורים
 שירה לכך אמרו ישראל נוכרת אני השירה שרתי כלילה של
 פרעה ואף כי היה גם מפורסם ולמה של סגור דכתיב והי
 כלילה ההוא ויבא מלאך ה' . ועל אותה הלילה לא אמרתי
 שירה . לכן עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי ואומר הלעולם
 יונתה כי אי אפשר לטעות בטעות ר' הילל שאמר אין משיח
 לישראל לפי שחזקיה היה משיח שהרי ח"ל להיות משיח אחרי
 שלא אמר שירה לכך אמרתי כי לא שנק ולא ישבוק כי לא היה
 עדיין משיח לישראל : ובא לציון גואל אמן :

קעו וכו' מצינו בנחש הקרמוני אמר הקב"ה אני אמרתי
 מלך יהיה על כל בהמה וחיה . ועבשו ארור
 אתה מכל הבהמה ומכל החיה :

כ"ל ביאורו בהקדים מה שדרול' בפסוק חכמות בנתה ביתה .
 וז"ל חכמות בנתה ביתה זה הקב"ה שנברא העולם בחכמה
 שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ . טבחה טבחה מסכה יינה אף
 ערכה שלחנה . שנברא הקב"ה כל צרכי עולם שלחנה נערותיה
 תקרא זה אדם וזוהי . מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו זה
 אדיר . רמזו בזה למ"ס בספר הוהר אשר באמת ופלא על
 הקב"ה אשר נחכמה יסד ארץ וברא כל צרכי עולם בעבור
 האדם כנודע וא"כ לא הותר לאדיר' לאכול בשר וח"כ זונה
 ואלפים למה נבראו מפרש בספר הוהר לפי שהנחש היה ג' כ
 בתוך הבהמות ורצה הקב"ה שיתרחק מן הנחש הארור בכל כחו
 שלא יפתנו לכן הרחיקו מכל הבהמות וחיות השדה שלא יהיה
 לו שום עסק עמהם . ח"כ אלו היה אדיר' חכם לב ונתן אל
 לבו הטעם ההוא אשר לא תוהו בראיה לכל העולם בעבורו
 ולכסוף מרחיקו מבהמות שדי לא הלך בעצת רשעים והיה
 מתרחק מן הנחש בכל יכלתו . א"כ יפה נדרש המדרש ה"ל
 חכמות בנתה ביתה זה הקב"ה שנברא העולם בחכמה טבחה
 עיבתה מסכה יינה אף ערכה שלחנה שנברא הקב"ה פל צרכי

עולם וא"כ שלחנה נערותיה תקרא זה אדם וזוהי . א"כ היה
 לאדם להעלות על לב אחר שנברא העולם כדי שיכנס
 לסעודה מיד . וא"כ נאסר לו בשר לאכול . ע"כ הטעם
 כדי שיתבונן כי להרחיקו בא מן הנחש וכנ"ל . וא"כ מי פתי
 יסור הנה זה אדיר' חסר לב אשר שמע לפיתוי הנחש ולא
 נתרחק ממנו ומעצתו . הדקן לקמח כי אדיר' היה פתי
 בדבר הזה והיה לו ללמוד להתרחק מהנחש . וזוהי היה
 להנחש להתנצל בעצמו לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
 שומעים . אף כי בגוף ההסתה לא היה יכול לטעון כן עפ"י
 מה שר"ל על לשוני לומר פי המדרש כמה שאמרה האשה הנחש
 השיאנו שדרול' הטעני . לפי שגם האשה ידעה כי אין זה
 תירוץ מספיק לומר הנחש השיאני כי דברי הרב ודברי התלמיד
 דברי מי שומעים . אך זאת אמרה כי הטעה אותה בפירוש
 הציוני של הקב"ה כנודע מכל הספרים של הפרשנים אשר כל
 אפירש לפי דרכו הטעות מה שהטעה הנחש בפירוש הציוני .
 וזוהי לא שייך למימר דברי הרב וכו' וכי אם יורה חיזה מורה
 שום טעות בהוראה יתנצל עצמו בדברי הרב וכו' . הלא אם
 לא היה מטעהו לא היה עובר זה השומע לקולו . ולכן אמרה
 הנחש השיאני הטעני . אך לזאת יאשמו כי היה להם ללמוד
 ממה שנבראו לבסוף ונאסר להם לאכול מכל הבהמה ע"כ ז"ל
 כדי שלא יתחברו לרשע הנחש הקדמוני וזוהי שייך לומר דברי
 הרב וכו' . אך גם לזה יש התנצלו' כי אמרו כי מה שנבראו
 לבסוף אין זה מטעם כדי שיכנסו לסעודה ויהנו מכל הבריות .
 רק חשבו כי כל המאחר בבריאה חשוב יותר ונודע הטעם כי
 תחלת הבריאה היה כן ה' באלול שהיה שייך עדיין לעולם התוהו
 וזה היו תחלת מעשיך שנברא האדם בראש השנה השיך לתחלת
 הבריאה וכל המאחר בבריאה לזאת מעולם התוהו חשוב יותר
 מאחריו ושליט בחכירו כנודע מדרול' . והנה בסנהדרין
 פרק ארבע מיתות דר"ל ובכל חיה הרומשת על הארץ זה הנחש
 נמנינו לזדון שנברא הנחש אחר כל בהמה ועוף שהרי בתחלה
 נאמר דגת הים ועוף השמים ובהמה ואח"כ רומש על הארץ
 והנה אי נייח להמאחר בבריאה שליט בחכירו המוקדם
 מהראוי להיות הנחש מלך על כל בהמה וחיה ועוף אך כפי
 הכשילו כמה שהסית והטעה את האדם . וכמו שנבאר בסמוך
 אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי מלך יהיה על כל בהמה
 וחיה לפי שנברא באחרונה וכנ"ל . אבל עכשיו ארור אתה
 מכל הבהמה ומכל החיה לפי שאם אתה אומר כן מאי אמרת
 על הסאת האדם דל"ל דברי הרב ודברי התלמיד וכו' שהרי
 הטעהו וטעות לא שייך התירוץ ה"ל . מאי אמרת דל"ל
 לאסוקי אדעתיה שלא יתחבר עמך אחרי אשר נברא באחרונה
 כדי שיהנה מכל צרכי עולם ולכסוף נאסר בבהמות והיה לו
 ללמוד ולא לזדון . דלמא הוה ל' שנברא באחרונה לפי שהמאחר
 בבריאה שליט בחכירו המוקדם לו . אלא ז"ל דל"ל לזדון כי
 המאחר בבריאה גרוע יותר ח"כ מה שאמרתי מלך יהיה על
 כל בהמה וחיה עכשיו ארור אתה מכל הבהמה ומכל החיה וכו' :

קעז הוא אסר אהרון אדם ואשא את חוה . לפיכך ואיבה
 אשית בינך ובין האשה :

כס' יפה תואר וכח"ל הקשו הלא הנחש בא א חוה תחלה לפתותה
 שתאכל . והאין עלה בדעתו שיהרוג אדם . וזוהי תהיה
 קיימת וישאנה . ונכנסו שמה בדוחקו לתרץ . ולעז"ז
 עפ"י משי"ל בסנהדרין פ' ד"מ בן נח מותר בבתו . וזאת
 מפני מה לא נשא אדם את בתו . כדי שישא את קין את אחותו
 מזוהי עולם חסד יבנה . ופרשו שם התלפז ששאלה חוה
 מעץ הדעת היתה ראוי למות מיד . ואי מזוהי אדם שהיה
 שרוי בלא אשה לכך היתה קיימת . היה לאדם לישא את בתו
 רק מזוהי עולם חסד יבנה נשארה חוה לאדם וישא קין את
 אחותו למלאות פני חבל להיות עולם חסד יבנה . נמצא לפי
 הנחש

ביאור
 המדרש
 הנחש
 השיאני
 הטעני

ביאור
 מיד
 כי
 הו
 קד
 הש
 שם
 אב
 לא
 וכו

הנחם אשר היה ערום וחכם להרע ידע כי אף שתמות חוה
מאוס עולם חסד יבנה . לכן אמר אהרן אדם ואשר
אתחווה להיו' הוא ממלא מקומו כי בנה אתת' לבי תרי לא חוה
ואחרי אשר הלך בקומה וקופה דימה להיות כאדם שיאשר את
חוה . ודוק כי נכון הוא :

קעה אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו :
כל פשוט לפי דאיתא בגמרא נזיר עולם היה אבשלום . ובמשכ
דנזיר איתא נזיר היה שמואל שנאמר ומורה לא יעלה על
ראשו כאמר בשמואל ומורה ונאמר בשמשון ומורה מה להלך
נזיר חף כאן נזיר . אל ר' יוסי והלא חין מורה אלא של ב'ו
דמתגמין ומרות חכש לא תהא עלוהי וכו' . כתב הגאון
מהרש"א בת"א משמע דהאי מורה לכתיב גבי שמאן נמי של
ב'ו הוא ואף יתפרש כי נזיר אלהים יהיה וכל דה ק למה ומורה
של ב'ו לא יעלה על ראשו לפי שנויר אלהים יהיה . אבל
כשתבטל הנזירות יהיה עליו מורה ב'ו כמפורש בקרא כי אס
גולתתי וסר כחי עב'ל . נמצינו למדין כי הנזיר לא יכשל
בשום מכשול מבר' . אך נרק שדע מה שאמר שיעון הנזיר
על נזיר אחד שבא מן הדרוס וראיתיו יפה עינים וכו' אל מה
ראית להשחית שערך זה נאה . אל רועה היתי לאבא
בעירי והלכתי למלאות מים מן העמין ונפתכלתי בבואה שלי
ופחו יקריו וביקש לטרדני מן העולם אל רשע וכו' העבודה
שאגלחך לשמים מיד עמדתיו ונשקתיו על ראשו ואל בני
כמותך ירכו נזירי נזירות בשראל עליך הכתוב אומר איש כי
יפלא לנדוד נדר נזיר להזיר לה' . נמצינו למדין כי לפעמים
מזוה לסתור נזירותו ולגלגל שערו . לכן הטיבו אשר דברו
רז"ל ודקדקו בלשונם הקדש שאל תתמה על החפץ כי אבשלום
נתלה בשערו והלא נזיר עולם היה אבשלום ומתארו שלא
יעלה מורה על ראשו וכל כי נזיר אלהים הוא . לכן שנו
הכמים במשנה אבשלום נתגאה בשערו ח"כ טוב היה
לו לסתור הנזירות וכאוחו נזיר שבא מן הדרוס לפיכך לא
הועיל לו הנזירות ולפי שנתגאה בשערו לכן נתלה בשערו
ופשוט הוא לעב'ד :

קעט ת'ר שמשון בעיניו מרד שנאמר ויאמר אל אביו
אותה קח יי כי הוא ישרה בעיני . לפיכך
נקרו פלשתים את עיניו שנאמר ויאחזוהו פלשתים ונקרו
את עיניו :

הא דנקט בלשון נקיה וקלה שבעבירות לומר כי הלך אחר
עיניו והלא גם בבעשה חטא שנשאה . כל ע"פ מ"ס בירושלמי
וגם כאן כתב רש"י ז"ל והוא למעלה בחידושינו במסכת גטין
כי מעשה דתמנת כאן לא היה קלקול כלל לפי שנשאה אחר
הנזירות בנישואין גמורים . רק מה שמרד בעיניו זה היה
קודם הנזירות . עבר על לל תחנם שדרז"ל אסור ליתן להם חן
לומר כמה נאה גויה זו . וסבר שמאן כי זה הפסוק לא נאמר
רק בשבעה אומות לכד ופלשתים לאו מארץ שבעה אומות
הם ודלא כדעת התו' נגטין שלדעתם גם פלשתים מארץ
שבעה אומות הם וראיתם מינחם שהיה גר בארץ פלשתים
וונחם עולה היה והיה אסור לו לנשא לח'ל ואחרי שהוא גר
מדד"ל שם ע"כ ארץ פלשתים ג"כ מאי הוא . וכוה מרגלא בפומי
כי קרוב על הפסוק ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא
הוא שדרז"ל קרובה השבועה שנשבע לאברהם לאבימלך אשר לא
קרובה רישא סיפא כי סיים הכתוב כי אמר אלהים פן ינחם העם .
השבעה אב'ל לפ' מ'ש בשם התו' נחם כי דא ודא אחת היא . אחרי
שנשבע כי אתה הראת לדעת כי אי היה פלשתים מאי היה אברהם
אסור בכריתת ברית ולא היה חייב שבעותו כלל . והראיה
היה שפלשתים הוא אי מן זה אשר ינחם גר שם ונחם עולה
הוא וכו' . והא תיבא אי נחם פירש של והעלהו לעולה הוא

עולה ממנו נחם . אבל אי נחם כתוצאת הקב"ה לאברהם
וכי אמרתי לשמשו העלהו אמרתי לך אסיקתו אחתי . אס כן
מתחלה לא הוקדש ינחם כלל לעולה . יל כי פלשתים אינו
מא' וחייבא שבעות אברהם . ועוד כ"מ בזה אי נחם
פי' של והעלהו לעולה הוא עולה ממנו כל מה שחזר הקב"ה
ואמר אל תשלח ידך הוא מטעם שארז"ל מטובה לרעה לא איש
אל ויכוב . ומרעה לטובה הוא אמר ולא יעשה וחשיב
במדרש בשעה שאמר קח נא את נכך וגו' הוא אמר גלא יעשה .
בשעה שאמר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ההוא
אמר ולא יעשה . אבל אי נחם פי' של והעלהו לעולה לאו
לעולה ממש קאמר רק אסיקתו אחתי ח"כ יל שגם מרעה
לטובה אינו חוזר . ואס כן יפה נדרש המקרא הזה כמין
חומר ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כדרז"ל
קרובה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך ואף כי השבועה
לא חייבא כי פלשתים מאי הוא שהרי גר שם ינחם אפי' לא
נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלהים פן ינחם העם
בראותם מלחמה דרז"ל מלחמת בני אפרים שהרגום אנשי
גת על שמנו לקץ וטעוהם יסברו כי נענשו על שעברו על
השבועה כדאיתא במד"ל לדעת איזה מד' לפי שעברו על
שבועת אברהם לאבימלך והלכו דרך ארצם . והנה עד עתה
סבורים הם כי השבועה לא חייבא לפי שפלשתים מאי הוא
שהרי ינחם היה גר שם ונחם היה עולה ומה שחזר הקב"ה
ואמר אל תשלח ידך הוא מטעם כי מרעה לטובה הוא אמר
ולא יעשה . ולכן יבאו קודם זמנם חף שאמר הקב"ה ועבדום
וענו אותם ארבע מאות שנה . האמינו במשה עבדו לנאט
קודם כלות האון כי היה להם ראיה וזכות שהוא אמר ולא
יעשה שהרי ינחם הוקדש לעולה ממש וזכר אל תשלח
ידך . אבל עכשיו כאשר יראו בני אפרים שנענשו יסברו הם
שנענשו על עבדם על השבועה אס כן כל דפלשתים לאו
מאי הוא . ואס כן ינחם גר שם כל דלאו עולה ממנו הוה
רק בדרך אסיקתיה אחתי . אס כן אין שום ראיה כי הוא
אמר ולא יעשה מרעה לטובה ועי' וזכו מנרמיה כי יאמרו לא
זוה הקב"ה לנאט כלל מינחם עכשיו כי לא איש אל ויכוב .

ומכ"ש שלא נזכר דרך פלשתים כי הא בהא תליא והכל
יהיה בראותם מלחמה של בני אפרים וכלל . הדרך לקמא כי
שמאן הוה ס"ל כי פלשתים לאו מאי הוא ולכן שרי לכרות להם
ברית וסבור יהיה כי חלה שבעות אברהם . ולכן לא רנה
שמאן לשלוח יד בפלשתים לפרץ גדר תחלה עד כי הם פרצו
גדר תחלה וכמאמר הכתוב ואביו ואמו לא ידעו כי מה הוא
כי תואנה הוא מבקש מפלשתים שפרש"י ז"ל שמאן מננות
פלשתים כדי שיתגר ובו פלשתים ויפרצו גדר תחלה ואחר כך
יהיה מותר להלחם בהם . ש"מ כי שמאן הוה ס"ל כי השבעה
חלה . ח"כ לדרידה הוה ס"ל כי פלשתים לאו מן אומות הם
וגרו בחיתון וליתן להם חן ובכריתות ברית . לכן יפה אמר
התנ"א שמאן בעיניו מרד קודם שניירה מרד בעיניו אהרי
עבד על לא תחנם וכל דלדרידה הוה ס"ל כי פלשתים לאו מן
אומות ח"כ לא ירצה להלחם בהם מפני השבועה כי לדרידה חייבא
השבועה לכן נקרו פלשתים את עיניו היתה סיבה מעם הש"י
שינקרו את עיניו כדי שיתן נקמת ה' ויסולחו עמהם כי אס לא
הלך בתר עיניו והוה ס"ל כי אסור לכרות ברית עמהם ולתת
להם חן היה לזמם עמהם מיד קודם שפרצו הם גדר . ולא
הונדך לזה שינקרו את עיניו תחלה ודוק :

קפ ויאחב אשה בנחל שורק ושמה דלילה . תניא ר'
אומר א"מלא יאנקרא שמח דלילה . דאוח
ה זה שתקרא דלילה :

הא דדייקו כאן במ"א . כל מאוס דא תא במד"ל הנזיקים
שם קודם להם שנאמר ושמו מדדכי . ושמי' . ושמו חלקה
אבל

זור
דרש
זכ
זני
עני

זיאר
מדד"ל
כי קרוב
הוא
קרובה
השבעה
שנשבע
אברהם
לאבימ'
וכו'

מסכת סוטה

אבל הרשעים הם קודמים לשמים . ככל שמו . שנעצו בכרי שמו . א"כ גם כאן הוקשה לר"ל למה ינתהו הרשעה מן הכלל להיות שיה קודם . ואפ"כ ה"ל ודלילה שמה . לכך תנא ר' אלמלא לא נקרא שמה דלילה ראוייה שתקרא שמה דלילה וע"כ מעשה היא היתה נקראת כן נמצא שמה היא היא בעצמה ודא ודא אחת היא . ולא שייך כאן מאי דמוקדס ומאי דמאחר כנלע"ד פשוט :

קפא ויקרא שמשון אל ה'יאמר זכרני וחזקני אך הפעם ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים אמר שמשון לפני הק"ה רבש"ע זכור לי עשרים ושתיים שנה ששפטי את ישראל ולא אמרתי לאחר מהם העבר לי מקל ממקום למקום :

הא הזכיר כאן זכות זה והלא אין מחליפין זכות בחובה וכבר אמרו בגמרא ובמסנה בסמוך כי שמשון מרד בעיניו ולפיכך נקראת עיניו כ"ל עפ"י מה שהזכרנו למעלה כי אם נתרן מעשה שמשון הפלשתים לאו מארץ ואומות הם וגו' ויהיה ונסבה בני שאין מ"מ עכ"פ ה"ל גוירות ולדעת קצת מפרשי התורה דס"ל דשופט ה"ל דינו כמלך ולכך אחרי שכל ישראל ראויים למלכות אין לך שבת מישראל שלא העמיד שופט . ומ"כ שופט דינו כמלך אסור בגוירות כמה דהנינו בתוספתא אין משיאין למלך אלא מן האמשיאים לכונה וגו' וירית אסורה למלך . וא"כ שופט דינו כמלך גם הוא אסור בגוירות . אך אי הוה דין השופט כדון המלך אז כל האמור בפרשת מלך ומלך מותר בו .

זה היה נוהג גם בשופט . ושם נאמר בפרשה אתה יקח לעבדים . לכך יפה דיבר וכוונתו דיבר ויאמר זכרני וחזקני וגו' ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים כי לא עברתי שום עבירה אחרי אשר נשאתי אותה בגוירות . וא"כ שדנו אותי כדון המלך שאסור בגוירות . רבש"ע זכור לי עשרים ושתיים שנה ששפטי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום אף שמלך מותר בו אף לעשות עמהם אנגריא וא"כ לא דנתי בעצמי דין המלך כדון הוא שנקמה אף נקם אחת משתי עיני מפלשתים ודוק :

קפב וילך שמשון וילבור שלש מאות שועלים . מ"ש שועלים . א"ר איבזר נגדו וכו' אמר שמשון יבא שועל שחזור לאחוריו ויפוע מפלשתים שהזרו משבועתו :

עיון פרש"י ונח"א שמשון שמשון אחרי שפרצו הפלשתים גדר תחלה הותר גם לישראל לפרוץ גדר השבועה ולכך שרף את תבואתם . וכוה ל"ל לתרץ מד"ל במ"י בתהלים בפסוק מה אנוש כי תזכרנו שאר"ל מלמד שהראה הק"ה למלכים שבת מעשה הנדויים מה אנוש כי תזכרנו זה אברהם . וכן אדם כי תפקדנו וינחק וכו' וגם בהמות שדי זה שמשון . אמר ר' חנינא בר פפא הראה להם שמשון לוכד שלש מאות שועלים .

הנה למראה עין המד רש הלז תמוה שדרש בכתם גם בהמות שדי זה שמשון ולא פירש דבריו . ואתא ר"ת בר פפא לתימר שהראה להם שמשון לוכד שלש מאות שועלים . וגם מה הראה להם בזה שלכד שלש מאות שועלים . וביותר קשה הלא הראה להם כמה מעשי נדויים ולא נכתב בשום אחד מהם גם להיות מוסיף על הראשונים . אבל בזה ניחא לפי מה שהקדמנו למעלה כי לא יפה עשה אברהם עם כריתת ברית של אבימלך ולהדיח מנינו שקטנו האלמכים ע"ז כדאיתא בת"א שאמרו לוכד מ"ה לפני הק"ה רבש"ע יחוד אחד כררת לך משבעים אומות ג' מאות והרי כרית ברית עם העכ"ס . וא"כ תאמר שלא עבר כלום כי שמשון שפרץ השבועה ונלחט עם הפלשתים והרג בהם כנודע מדד"ל לזה נא"ל כתירון הגמרא כי הם פרצו גדר תחלה ולכך לכד שלש מאות שועלים יבוא שועל שחזור לאחוריו

ביאור
מ"י
בפסוק
מה אנוש
כי
תזכרנו
מלמד
שהראה
שמשון
לוכד
ג' מאות
והרי כרית
ברית עם
העכ"ס

ויפרע מפלשתים שחזרו משבועתם לאחוריהם וכו' . לכך יפה אר"ל שהראה הק"ה להמלכים כל הנדויים הראה להם אברהם תחלה . וגם בהמות שדי זה שמשון . הוקשה ל"ת בר פפא הלא מעש שניהם סותרו זה את זה כי אם אברהם לא חטא בכריתת ברית לא יצדק שמשון או בהיפך כנ"ל והאיך אפשר להראות שניהם להיות נדוקו יחדיו . לכך א"ת בר פפא מלמד שהרא' להם שמשון לוכד ג' מאות שועלים שחזרו תח"ל לאחוריהם הפלשתים . לכך גם הוא נפרע מהם א"כ אפשר היה להראות שבת שניהם מעשה אברהם וגם בהמות שדי זה שמשון ודוק :

קפג ויטע אשל בכאר שבע . אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרנס ונטע בו כל מיני פגדים ויקרא שם אכרם בשם האל עולם אמר ריש לקיש אל תקראו קרא אלא ויקריא מלמד שהקריא אברהם שמו של הקדוש ברוך הוא בפי כל העובר ושב :

כ"ל דהוקא ר"ל אמר הכי לפי דלעיל מיניה פלוגי ר"י ור"נ ח"א פרנס וי"א פונדק והנה למד פונדק י"א לפר כפשוטו שהתפלל שם אברהם . אבל ר"ל דס"ל פ"א של הוא פרנס . וק"ל בנ"ה ואפ"כ הלכתא בט"א ח"י"ז שאסור להתפלל במקום פרוץ כמו בשדה או גינה ובקעה . וא"כ לדידיה קשה מאי ויקרא שם אכרם כשם הלכך יבא לדרוש באל תקרא ויקרא אלא ויקריא כנלע"ד פשוט :

קפד היא מוצאת והיא שלחה אל חמייה וגו' והיא מתוצאת מיבעי ליה . א"ר לאחר שנמצאו סימנים בא סמאל ורחקו בא גבריאל וקריבו וכו' והיא שלחה אל חמייה לאמר לאיש אשר אלה לו אנבי הרה : ותימר ליה מימר . א"ר ושרא בר טוביה וכו' נוח לאדם שימנור עצמו לתוך כנען האש ואל ילבי . פני הכירו ברביט מ"ל מתמר :

הנה במסכת בתוכות פ"ו פ"י התו"על הא דרב ושרא בר טוביה נוח לאדם שימנור עצמו לתוך כנען האש וכו' ר"ת גרים הוא מונח חסר אלף כמו ויבא א"ש בנין . רבים ראו כן תמהו מה היה המקרא חסר אי הוה מלא כאלף מ"מ ולפיכך שפיר מזה שלא רצתה להגיד כפי כי ממנו היא מעוברת ולא חשה לשריפ' גופה . נלמד מהא שימנור אדם עצמו לתוך כנען האש וכו' מה"כך א"ש כבר הציגו בה האור או שהיתה גדונית . בשריפה וינאת לשרף . ל"ל דודאי האי מקאן דפרוך ותימר ליה מימר ידע גם כן מזה שנוח לאדם שימנור עצמו לתוך כנען האש ואל ילבי וכו' . אך בכאן הקשה ותימר ליה מימר כי גבי יהוד' לא היה שום הלכות פנים כי בתורת יבוס בא עליה כמדוע מס' המורח וימדד"ל יהודא קיים מונח יבוס כי בדורות הראשונים היה יבוס בקרובים . דאי תימא כי בדרך זנות היה ושיך ביה הלכות פנים אמר יהודא נדקה ממני הלא יקשה קשי' הגמ' דלמא כי היבא דאפקרה נפשה גבי דידי אפקר נפשי' גם גבי אחריני' לא ל"ל שביאה זו היה בדרך יבוס וא"כ שפיר אמר דק' ממני כי מהיכי תיתי להניא' מחוקת כשרו' לשדה בנות כי כאן לא אפקרה נפשה כלל כי למצו' נתכוונה א"כ שלא היה כאן שום ביאת איסור קשה ותימר ליה מימר אן קשה דלמא באמת גם כאן ביאת יהודא היה באיסור . ושיך ביה הלכות פנים . ומה אמר דקק' ממני באמת לא יד' אמר זה רק בת קול יבאה ואמר ממני יבאו כיבויש' אכדויש' לקמן . וכן בגמרא דמכות אר"ל כש"לשה מקומות הופיע רוח הקדש כב"ד של שם ושם זה שיבאה ב"ק ואמרה ממני יבאה כיבויש' אכדויש' אכדויש' יבאה שם סמאל ורחקו בא גבריאל וקרבן להסיימט כדי שלא יכפור יהודא כפרש"י ו"ל כאן . א"ל לומר כי בת קול יבאה להעיד על אותו נדקת . שא"כ הסיימט למה שהזכיר גבריאל לקרבן . הלא בלא הסיימט ואף אם היה כופר יהודא היה

היה הק"כ ה' היודע ומעיד על אחת הצדקת . לכך באשר משני
בגמ' בא סמאל ורחקו בא גבריל וקרבו א"א לומר כי צ"ק יצאה
ואמרה ממני שא"כ לא הוצרך למציאת הסיומים . וצ"ל שיהודא
בעצמו אינר צדקה ממני . ק' מנא ידע וכקו הגמ' דלמא כי
היבא דאפקרה נפשה גבי יהודא אפקרה נמי נפשה לגבי
אחריני . וצ"ל לפי שביאה זו לאו באיסור היתה ומהיכי תיתי
לתלות בה בוקי סריקי לומר שזינת' וכו' . א"כ לפ"ז לא שייך
באן הלכתת פנים וכו' ותימר לי מיימר . כן נרדק' ע'
לפרש קו' המקצן ותימר לי מיימר . והוקשה להטו' מאי
משני רב וטרא בר טובי נוח לאהרם שימסור עצמו לתוך
כבשן האש ולא ילכין וכו' הא חין כאן ביאת איסור ולא שייך
הלכתת פנים . לכך ר"ח גרס לדברי רב וטרא בר טובי
גרסינן מוכת בלא חלף ולא מוכתת לפרש כי נמצאו הסיומים
לפי שבא סמאל ורחקו כי לידיו ס' לא חף בלא מציאת הסיומים
היתה יוצאת זכאיו מביד' שלשם לפי שיצאה ב"ק ואמרה ממני
ינאו כיבושים . אבל יהודא באמת לא הוה מצי למיימר ממני
וכקו הגמ' דלמא כי היבא דאפקרה נפשה וכו' וגם ביאה זו
באיסור היתה ושפיר שייך למיימר נוח לאהרם שימסור עצמו
לכבשן האש ולא ילכין פני סריקי כי שייך בזה הלכתת פנים
וכו' ודוק :

קפו בהבר' בישר בהכו' בישרוהו : בירכו בישר רבו נא
הבתו נתבנך דוא : בהבר' בישרוהו הבר' נא
למי החותמת והפתילים וגו' :

ל"ל בהקדים מרז"ל על פסוק הכר נא הכתונת בנך היא אם לא
ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו . דרז"ל חיה רעה
זו אשתו של פוטיפר אכלתהו . כדי להמתיק הענין אודיעך
מדבש וחלב תחת לשון הנדיק האלקים האר' וצ"ל הנהא בעמק
המלך כי יוסף נתעברה בו נשמת יצחק ולכך וישאל א"ב את
יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו הפי הוא שיעקב הוא בן
זקונים לו ליוסף שהוא יצחק . ילכך שמו את יוסף בכור שהוא
ג' יצחק לתקור' ד' יוסף מנין בור' שהוא ג' יצחק ע"ש באריכו'
וכוה הוצק מן בשפתותיו של אותו נדיק יוסף . שאמר כי גונב
גבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי
בבור . אשר לפי פשוטו לשון סורסי הוא כי מה נתינת טעם
הוא זה כי שמו אותי בבור שלא עשה מאומה . ואשכח הל"ל וגם
פה כי שמו אותי בבור לא עשיתי מאומה . אך לפ"ז יתכן מאל' היצבר'
אשר ידעת דרז"ל בפסוק וימאן ויאמר לא את אדוני וגו' אמר ונתי'
יוסף לומר בית אבא להיות עולה שאמ' קח נא את בנך וגומר
שמו אבאחר לעולה ואפסל מלהיות קרבו . ומ"כ ש' א"כ נאמר
כי יוסף הוא העולה והוא נשמת יצחק ממש האך יעלה על לב
אדם לומר כי נכסל באותו עון ח' והנה הרא' מוכתת כי יוסף
הוא יצחק כי שמו אותו בכור לתיקון ר"ח ד' יוסף של יצחק שהוא
מנין בור' . לכך יפה אמר בתינת טעם כי גונב גונבתי
מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה . והרא' כי שמו אותי
בכור שהוא תיקון יצחק וא"כ בודאי א"כ נכתרתי לעולה רגלי
חסדיו ישמור ומוה תדע כי גם פה לא עשיתי מאומה . הדקן
לקמא שעקב אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקני' הוא לו ליוסף
לכך כ' אשר השפישו את יוסף את כתונתו ויביאו אותה א' יעקב
ויאמר יהודא הכר נא הכתונת בנך היא אם לא א"כ זה כתונת
הוא של בנך ולכך נענשת שאתה משנה בנך בין הכנים או
לא כי זה הוא כתונת אביך כי יוסף הוא יצחק . ויכירה זהו
ויאמר כתונת בני כאשר הכירה דומה בלבו כי הצור תמים היצבר'
פעלו לא עבדו דינא בלא דינא ובודאי נענש על שינוי בנו
בין הכנים וע"כ אין זה נשמת יצחק לכך ויכירה ויאמר כתונת
בני . כי א"כ רואה עכשיו שכתונת בני הוא זה ולא כתונת
אביו ומעתה יש לי לדאג כי חיה רעה אכלתהו זו אשתו של
פוטיפר כי בודאי אלו היה יצחק לא היתה דוא' . בדבר הזה
כי בודאי רגלי חסדיו ישמור אחרי אשר נבחר לעולה .

כיאור
הפסוק
כי גונב
גונבתי
מארץ
העברים

קפה לאחר שנמצאו הסיומים בא סמאל ורחקו בא גבריל
וקרבו . והיינו דבתיב למנצח על יונת אלם
וחוקים לרוד מכתם אר' ויחנן בשעה שנתרחקו הסיומין געשית
בזנה אילמת :

פ"כ אשר אברהם תמר הסיומין לה נעשית כאילמת לפי שיראה
לנפשה שלא יורה יהודא שבא עליה . והא שהנכיר דוד את
זאת בשעת מעש' באחוז אותו פלגהים בנת להוכיח הראשונה
מעשה יהודא ותמר . ל"ל באשר אחוז אותו פלגהים בנת
שאמר הפלגהים היינו האי דקטלי לגלית הפלגתי ובקשו
ליקח נקם מרוד הוכיח דוד כי מלחמת ה' נלחם ומהראוי שלא
יכסל בדבר מנוה . אשר נלחם עם הערל הפלגהי הלו .
כיוה מנינו מרז"ל בפסוק שאמר ישי ללוד ואת ערובתם תקח
שאמר ישי נא ולם הערבות אשר ערב יהודא בעד בנימין .
עתה נא הלחם עם הפלגתי בעבור שאול . וכדי שלא יאמר
כי מלחמת הראות נלחם וכי אמר א"ב א"כ אחיו ידעתי את דוקן
ורוע לבכך כי למען ראות העלמות ירדת . ולא מטעם
הערבות כי בעבור הערבו' היו עצמותיו של יהודא מגולגלים
בארון רק שביקש משה רחמים מי גרם לראובן שיהיה יהודא
חאת ליהודא ובה נתכסר הערבות מה שיהודא הודה ולא בוש
סת' את זאת כמה שאמר למנצח על יונת אלם לפי מה
שכתבתי למעלה בסזוקלוה כי א"כ נאמר שיהודא בעצמו אמר
צדקה ממני ולא היה בזה בת קול שאמרה ממני יוסף קו' הבת'
מנא ידע דלמא כי היבא דאפקרה נפשה לגבי יודי' אפקרה
נפשה גם גבי אחריני אלא צ"ל דלא היה כאן שום ביאת איסור
שיחזרה גם באיסור אחריני . וא"כ לפ"ז שלא היה כאן שום
ביאת איסור א"א לומר שנתכסר עון הערבות כבר כמה שגרס
לראובן שיהיה ולא בוש . הלא לא היה ביהודא שום בוש .
וצ"ל כי בזה נתכסר עון הערבות כמה שנלחם דוד עבור
שאול עם הפלגתי וכי אמר ישי ואת ערובתם תקח וכו' . לכך
יפה נדרש המקרא הזה כמין חומר באחוז אותו פלגהים בנת
הוכיח דוד יונת אלם מעשה יהודא ותמר שהיתה כיונה חלמת
אחר שנתרחקו סיומני' ק' למה נעשית כיונה אילמת . מה
בנך א"כ יורה יהודא או לא יורה דלמא כי היבא דאפקרה נפשה
וכו' אלא צ"ל שלא יחזרה עוד באיסור כיוו הביאה לאו
ביאת איסור הוא כלל . א"כ מה שהודה יהודא לאו זכות הוא
כלל לכסר על הערבות . רק בואת יכופר שהוד נלחם עם

כיאור
הפסוק
כי גונב
גונבתי
מארץ
העברים

מיסכת סוטה

נסוץ וישי בעת ההיא וירד יהודה אלרל כנדה יהודה כי חילל יהודה קדם ה' ובעל בת אל ככר שקרת יהוד' כפר יהודה ועיין ביפס תואר ודוק כי נכון הוא מאד : קפו חבר נא אל חבר בוראך ואל תעלים עיניך ממני :

לל לפי שיהודא נקרא כולו ע"ש אל הק"ה לפי שקדש ש"ש כפרהסיה והודה ולא בוש וכדאית' כסמוך לזה בגמ' . לכך אל הכר בוראך כי סמו בקרבך כדי שתודה ואל תעלים עיניך ממני ככלע"ד פשוט :

קפה ולא יסף עוד לדעתה אפר שמואל שבא וכו' כיון שידעח שוב לא פסק ממנה שנאמ' ולא יסף עוד לדעתה . ובהיב החס קול גדול ולא יסף :

הא דהונו' האי תנא לקרא מפשטי' שפירושו הוא לא הוסיף ומפר' מנר הג"ש שלא פסק כל ממש שחרול יהודא קיים מנות יבוס והנהאחרי אשר רנה יהוד' לקיים מצו' יבוס כדון וכפי מה שנהנו הראשונים להיות יבוס נוהג בקרובים אל' לומר שלא בא עוד עליה ואף כי אפשר ק"ה הלכת' ב"ה ס' קס"ו דמי שמכין לביאה בעלמא חף לשם ונות קיה ביבמתו . אפשר דפסק האי תנא באנא שאלו דס"ל הכוונ' יבמתו לשם ניו וכו' פרש"י ז"ל קס"ל לאבא שאלו מ"ש יבמה יבא עליה למנוה . ה"פ לשם מנות יבוס דוקא דכתיב ויבמה . וא"כ היה צריך יהודא לחזור ולבא עליה לשם מנות יבוס וא"כ פ"י ולא יסף לא פסק ודוק :

קפט וירגו המלך וגו' ובה אמר בלכתו בני אנשלו' אנשלו' בני יהני תמניא בנייל' שבעה דאסקיה מעבעה מדורי דגיהוס . תמניא דאתי' לעלמא דאתי' :

הדבר תתוה מאד אם יוכל אכסלו' בתי"בה זו בני מה יתן ומה יוסף בזה שקראו בני . ואי ניתא כדי שיגן על בנו הלל ק"ל אבא לא מוכה כרא כדדרשו רז"ל ואין מידי מניל' אין אברהם מניל' ישמעאל . ולא יתק את עשו . אבל כל עפי' מאשרול' שאלו את ר"א פלוני מהו לעב' פרש"י ז"ל אכסלו' אשר בא על פילגשי אבתי אי יש לו עב' כ' אול' .

והנה כבר הודענוך במסכת יבמות כי מאן דדרש סמוכין אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו . ומאן דלא דריש סמוכין שרי באנוסת אביו ומפותת אביו . והנה דין הפלגש הוא כמפותת אביו וע"כ אי ניו' דריש לאכסלו' חלע"ה ע"כ ללא דרשין סמוכין והנה עוד ראה זה מאשרול' שביקש דוד לעבוד ע"ז . אל' מלך שכמוות יעבוד ע"ז . אל' מלך שכמותי יהרגנו בנו . אל' י"ט לא דרש סמוכין ונסכת יפת תואר דכתיב כי תנא למלחמה ודאית בשכ"ו וגו' וסמוך ל' כי יסי' לאיס בן סורר ומורה וגו' . ממנינו למדן דוד לא היה דריש סמוכין . לכך כאשר נית אכסלוס נעק ואמר בני אכסלוס אכסלוס בני להורות כי ממני למד כן בני אכסלו' וראה כי לא דרשינא סמוכין . עשה גס הוא ע"פ הוראתי ובה על פילגשי אביו ולא דרש סמוכין . מן יתן מותי תחתך בני אכסלו' שאלו היתי מת תחתך והיתי נענש ע"ז ללא דרשינא סמוכין ודאי לא היה נכסל בעבירה זו . אך בני אכסלו' וממני למד ככלע"ד :

קף ואנשלוס לקח מאי לקח שלקח מקח רע לעצמו :

וכמו כן גבי ויקח קרח . מאי ויקח שלקח מקח רע לעצמו . הא דהונו' הא מקרא מידי פשוטו לפרש כפרש"י אין ויקח אלא לשון פליג' כמו מה יקח לכך שלכך לקחו לבד אחר' כל דהה הוקפ' להג"י מאשרול' על פסוק ויאת' האל לבו הצדיקי לבס בראשות והרשעים הם בראשות לבסא' כ מה יקח לכך נחא-שהרשעים הם נקח' אל' אכל ואכסלו' לקח או ויקח קרח קשה מאי לקח . הלא לכו לקחו . לכך כל שלקח נקח רע לעצמו ודוק :

קצא וב הסדא אמר גמירי כל הסוף תבואתו של הציור אינו מניח בן ליוורשו :

עפ"ז כל לבאר גדול תמימת התו' כב"מ' סוטה על מאשרול' אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו עד לחייו הציאו התו' דבר רב גדוק גאון שפי' יורד עמו עד לחייו סוף שליש תבואתו ובתבו התו' על דברי הגאון אל' תנימ' גדול מניקלו זה וכל' ז' נית מאד אחרי אשר שמעתי רבים אומרים בשם הימנו הגאון רב אל כל בני הגול' מהר' השעיל' אל דהאי פ"י סוף שליש תבואתו הוא כל התבואה שלו שהוא שליש מכסיו כמור' ל לעולם ישלב אדם מעותיו שליש בתבואה וכו' ולכך נקט שליש תבואתו :

ולא קאמר שליש מתבואתו ע"כ דפ"ח והנה זה ידעת מאשרול' בפסוק אשר אין חליפות לינו ולא יראו חלקים זה שאינו מניח בן ליוורשו מקרי לא ירא חלקים . והנה לשון החלמוד הוא היינו צדיק היינו עובד אלהים . היינו רשע היינו אשר לא עבדו בגמ' דתגיגה פ"א . נמנינו למדן מי שאינו מניח בן מקרי רשע . ולכך הקורא לחבירו רשע ולפי דבריו ראו הוא לעונש זה שלא יהי לו חליפות ולא יניח בן ליוורשו . וא"כ לא יפסיד כזה אס יסוף תבואת חבירו דמירי' שהעונש הוא שאין מניח בן ליוורשו אחרי כי כבר נקרא רשע ואין חליפות לו . לכך זה תשאלו וזה פריו שהקורא לחבירו רשע יורד עמו עד לחייו סוף שליש תבואתו ונדקו דברי רב גדוק גאון הכל ככלע"ד דוק :

קצב מי לנו גדול מוסף שלא נתעסקו אלא משה : מי לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא רקבה :

הנה בדואי אי לא איעסק ביה משה מילא הווי מעסקי בי' כל ישראל ובקושיה הגמ' . אך משה ידע כנפשי כי הוא הגדול והמוכר שבישראל ולא קם עוד נביא בישראל כמשה . והיוצא עליו דידי רמיא דוקא להתעסק בעצמות יוסף . וכו' לל' לתרן מה שדרשו רז"ל ביורשמי שקלים ח' ע"ת להשליך אבנים ויחר

כדאר
ירושלמי
עת
להלך
אכניס
ועת
כבוש
אכניסו

אף משה וישלך מידיו את הלוחות ועת כנוס פסל לך פסולתן שלך יתא וכו' אמר הק"ה בדין הוא שיטול שכרו . ישראל לא נתעסקו במצות כתי' להם כל טוב ארץ מצרים . ומשה שעסק בעצמות יוסף יהיה עני' אהן לו את הפסולת כדי שיעשירי' אחר זה תתוה מה ראה למכר אלו שני דברים יחד אכר התעסקות עצמות יוסף עם שבירת הלוחות אבל לפ' נוחח רק בהקדים מאשרול' עוד ביורשמי שקל' ח' לרש"כ אמר הלוחות ארכן שזה וכו' והיה משה תופס טפחיים וכו' טפחיים וכו' . וכיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הק"ה לחטפן מידו של משה . גבר' ידו של משה וחטפומיד הק"ה-ה הוא שרק בה משכחו כסוף ולכל היד החוקק יהא שלמא על ידא דגבר' על ידוה דק"ה ע"ש אשר זה כל ימי תמיהתי לדע' בתתל' מאי קסב ולבסוף מאי קסבר שבתחלה חטף משה את הלוחות מידו הק"ה בחלו רכב להחזיק בהם ליתן את התור' לישראל ולבסוף שברס חחת ההר וכבשה טחטפן מיד הק"ה כבר נודע למשה אותו מעש' כדמשיע באן בגמ' אבל כזה ראה וחמש . יודע' תדע דחפסיק הלכת' בטור ושע' ב"ה ע"י לח ס"ו ח' אמר לה התקדשי בפרוטה זו ע"ז שחתן לך מנה . ואח"כ אמר שאינו רוצה לקיים התנאי לעולם . אין כופין אותו לקיים אלא קידושו בטלים וא"כ גט . ומ"מ בשל נפש לא ישא' בלא גט שמי' אח"כ ירכ' לקיי' התנאי ונמ' קידושו חלים למפרע ויקלקלה על השני שניאת השני למפרע באוסור היה . והנה בקידושי הק"ה לישראל' היו רק עשרת הדבר' . ואל משה אחר עלה אלי הסרה והיה סא ואתנה לך לוחו האבן והתורה והמנהג אשר כתבתי להורות' שדרול' אפי' מה שתלמיד ותיק יתיד לחמש . נמנא ח"ל כמקד בפרוטה ע"ז שיתעוד מנה ובו דאי' לו לא הוריד משה לישראל את כל התורה היו נדוני' כפנו' כי לא כתקיים התנאי אך מראנה דבבר פן ירנה הק"ה כה לקיים התנאי ליתן את כל התור' ונמ' יהיו הקידושי' חלין למפרע וידמו כאשת חיש לכך חטף משה הלוחות מיד הק"ה ושיברן מיד כדי שלא יוכל הק"ה לקיים עוד התנאי ונמנא קידושי' הראשונים בטלים

טעם
נכון על
והשט'
השה
הלוחות
מיד
הק"ה
ואיכנס
לכסף

ימים שהם שבעה ימים כי ח' שבועות הם כ"ב חדשי השנה .
וכ"ב שעות מ"ח רביעית ומנחה היא תנא דוקא דנא שמרין
המתיר למשה רביעי שעה והמתיר לה ישראל שבע ימים ודוק :

קצו ויקט מלך חדש רב אמר חדש ממש ושמואל אמר
שבתחדשו גזרותיו :

ל"ל דכל חד בשבתו איל מה דפליגי במקום אחר ג' כלא
חסתיים רק פליגי בלאן חד אמר וז"ל . כנדרים פ"ד בפסוק
וירק את חניכיו ולידי ביתו רב ושמואל חד אמר שהוריקו בתורה
פרש"י ו"ל שהריקו הוא מלאן והבור דק שפ"י שנטל אותם עמו
למלחמה בטען מד"ת . וחד אמר שהוריקו בזה פרש"י ו"ל שנתן
לם והב הרבה שילבו עמו למלחמה . ונדחי לא לחנם פליגי
רק מאן דס"ל כי בטען מד"ת ס"ל שזו העברה גרמה להו בניו
נעבדים להשתעבד ארבע מאות שנה במצרים מפני שעשה
אנגריא בתלמודי חכמים כי זו הפלוגתא מיייתי בגמ' אהא דאמר
רא"מ נענש אברהם ונשתעבדו בניו במצרים וכ"ז מפני
שעשה אנגריא וכ"ז ומאן דס"ל שהוריקו בזה ס"ל כי אלו חניכיו
ילידי ביתו לא היו בני תורה כלל ולא נכאל אברהם כלל בעוונה
לעשות אנגריא בת"ח . וע"כ ל"ל כדעת ר"ל בגמ' שבטל
ארבע פסיעות שליוהו פרעה לאברהם לפיכך נשתעבדו
לפרעה במצרים ארבע מאות שנה . וז"ל שהעונש היה שקיבל
אברהם ליוה ממנו כדעת כמה מפרשים בזה וא"כ כל חד
בשיטתו איל מאן דס"ל ויקט מלך חדש חדש ממש א"ל לומר
שנשתעבדו אצלו ארבע מאות שנה בזכות ליוה שליוה פרעה
לאברהם . כי זה חדש הוא ואין זה פרעה שליוה לאברהם .
ו"ל שהעונש היה שהוריקו מד"ת ועשה אנגריא בת"ח . ומאן
דס"ל שנתחדשו גזרותיו ס"ל שהוריקו בזה ולא עשה אנגריא
בת"ח . רק ס"ל גדולה ליוה שבטל ארבע פסיעות שליוה
לאברהם לכך ישראל נשתעבדו אצלו ארבע מאות שנים והוא
פרעה הראשון שהאריך ימים הרבה וגם בניו מלך לפי מרדל
ומה שקראו חדש לפי שנתחדשו גזרותיו ודוק :

קצה ויאמר אלעמו תגא הוא התחיל בעשה החלה שנאמר
ויאמר אל עמו לפיכך לקח תהלה שנה וכבד
ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים :

כאן החכם שואל מה זאת אשר אמרו ר"ל בקלקלה מתחילין מן
הקטן ולמדו מזה שתחלה נתקללה כחש ולבסוף זוהו ואדם דלמא
העשעש הוא מי שהתחיל בעבירה וקלקלה תחלה נלקח תחלה .
וכאן פתח הנחש בקלקלה תחלה וא"כ כוונה ולבסוף אדם .
ולעגל"כ דל"ק מ"ד דעת כי בדיני נפשות מתחילין מן הנד .
וכאן קפץ ההדיוט בראש להגיד דעתו בראשונה . לכך יפה אמרו
חז"ל הוא התחיל בענה תחלה לפיכך לקח תחלה . כי באמת אלו
החזיק עצמו כגדול וכמלך היה דינו באחרונה כי בקלקלה
מתחילין מן הקטן והיה נסתיים הדבר בגדול . אך כי לגדול
שנאש שקלקל השורה והוא התחיל בענה תחלה . א"כ כשנאש דינו
להיו כקטן כי ל"כ מתחילין מן הנד לפיכך לקח תחלה וממנו
התחילה הפורענו כי בקלקלה מתחילין מן הקטן ונדקון יחידיו
דברי חז"ל :

קצו א"ל חייא בר אבא א"ר יוחנן שלשה היו באותו עצה
בלעם או ביהורגלעם ש עץ ח"ג . אויב ששתק
גירון ביסורין : יתרו שברח וזכור בניו וישבו בלשכת הגזית :

מי כהחכם ומי יודע פירוש דבר על אויב ששתק והיה בשב ואל
תעש וינדון ביסורין ויתרו שברח וזכור בניו וישבו בלשכת הגזית
מה בין זה לזה הלא שניהם היו בסור מרע ולא בעשה טוב ומאי
אולמי דבריהם משתיקה ג"כ יפלא על יתרו שבדחאי חשב לדבר
טוב על ישראל ולמה ברח ולא הגיד דעתו לטובה . אולי ייטב
בעיניהם עצתו . ל"ל כי זה ידעת כי ב"כ אש היו כלם מחייבי
היה הנדון יונא וכאי כי בעינין ושפטו העד והנילו העדה . להיו

בטלים וידונו כפנויה . ואל תאמר כי ביד הק"ה לכתוב
עוד בראשונים זה א"כ כי הראשונים היו מעשה ידי הק"ה
הכתוב וכתב שנבראו משעת ימי בראשית ואין כל חדש וגו' כי
לכך לוחו שניות היו מעשה ידי אדם כגודע מדברי הקדמונים
ז"ל . כנלע"ד כעוד טעם ודעת לתרץ מעשה שבת . הלוחו
וחטיפתם מיד הק"ה . והנה ל"ל אחרי כי חש משה פן
ירצה הק"ה לקיים עוד התנאי ליתן את התורה כולה לישראל
ולכך חטף הלוחות מיד הק"ה . ל"ל כי הוה ס"ל כי נמצא
עוד כמשה אשר ראוי הוא ליתן התורה על ידו לישראל .

ביאור
פסוקים
ולא קס
עוד כ"כ
בישראל
כמשה
וכו

וכו תצין סיוס התורה ולא קס עוד נביא בישראל כמשה
שרד"ל בנביאים לא קס אבל בחכמים קס ומאן ני הו רע"ק .
וסמך לי ולכל היד החזקה שדר"ל בירושלמי שקלים מה שהובא
בסמוך שאח"כ ק"ה יהא שלמה על ידו דגברא על ימינא
דק"ה . שהחזיק לו הק"ה עונה על חטיפת הלוחות מידו .
ואין שום דביקות זה לזה . וגם ככאן שהכתוב משבחו למשה
ל"ל להזכיר כאן כי בחכמים קס כמשהו . אבל לפי וינחא .
כי באמת כאשר עלה משה לגורו ש"ל להק"ה ככאשר ראה את
רע"ק אמר"ש לך אדם כזה ואתה נותן התורה על ידו נמצא כי
ראוי היה רע"ק לקבלת התורה כמו משה . לכך כאשר רצה
הק"ה לשבח למשה על חטיפת הלוחות שרצה משה בזה לזכות
את ישראל . הקדים ואמר ולא קס נביא עוד בישראל כמשה
בנביאים לא קס אבל בחכמים קס ומאן ניהו רע"ק . ואם כן
אפשר היה לזנות התורה ע"י רע"ק ויקיים התנאי . הוא
שהכתוב משבחו בסוף ולכל היד החזקה יהא שלמה על ידו
דגברא על ימינא דק"ה לחטוף הלוחו כי בשפשי היה לקיים
התנאי ע"י רע"ק שהיה כמשה . ולכך ראוי לשבח לכל היד
החזקה שחטף הלוחות וזכו נידונו כפנוי . הדרך לקיים ויתדע
אף כי היה ביד הק"ה ליתן הורה ע"י רע"ק . שקס כמשה
בחכמים . מ"מ בימי משה שום התעסקות שלו עם עצמות
יוסף עדיין לא קס כמשה שום אדם בישראל . ולא היה שום
אדם ראוי להתעסק בעצמות יוסף כ"א הוא לבדו . וא"כ בדין
הוא שיטול שכרו . ולא תאמר כי אש לא נתעסק בומשה .
היו באמת ישראל מתעסקים בו ומי ביקש זאת מידו . כי א"ל
היה באחרים . וכדי שלא יסתרו הדברים זא"ו כי משה שיכר
הלוחות כדי שלא יתנו עוד ע"י אחרים כמוהו . וכאן רוצה
ליטול שכר על התעסקות עם עצמות יוסף כאלו לא נמצא
עוד כמוהו שיתעסק עם יוסף . הקדים שלמה בקבלת
ואמר לכל זמן ועת לכל חפץ כי אין העתים שוות . עת
להשליך אבנים לשכר הלוחות כי כבר ראה לרע"ק שהיה כמוהו
והיה אפשר שתנתן התורה ע"י אש היתה במרום לכך חטפן
מיד הק"ה ושיכרן . אבל עת כנוס אבנים באותו שעה
שנתעסק עם עצמו יוסף אשר לא נמצא כמוהו בדין הוא שיטול
שכרו שהיה הפסולת שלו כי לכל זמן ועת לכל חפץ ואין העתים
שוות כי בימים האלו באמת לא קס כמשה עוד . ודוק :

קצו מרים המתנינה למשה שעה . לפיכך המתנינו לה
ישראל שבעה ימים . שנא והעם לא נבע עד
האסף מרים . מי דמי התם חזא שעת . הכא שבעה יומי :

בתו הקשו הא גבי מרגלים חשיב יוס לשנה . ע"ש מה שתרצו
ועוד כתבו התו מרים המתנינה למשה שעה אחת לאו דוקא
אלא שלש שעה או רביע שעה ונדחקו כל המפרשים ליישב
החשבון ולעגל"כ אש מרים המתנינה למשה רביע שעה מכוון
החשבון במספר יוס לשנה שהיה גבי מרגלים . אחרי אשר
חשב הקדוש ברוך הוא למספר הימים אשר תרתם את
הארץ וזה החשבון ע"כ לא היה רק החשבון הימים כי בלילות
לא הלכו לרגל את הארץ ע"כ היה נחשב היוס שנים עשר
שעות למספר שנה זא וחשוב מספר שבועות לשנים עשר
חדש בלי חשבון מלא וחסר מניע לרביע שעה שנעש

ואמר
ושלמי
ת
לע"כ
כמים
גת
בז
בני כו

גם
מן על
הש
ה
וחות
ר
כה
כרס
זוף

מסכת סוטה

זאת . אך כמכת ברד שאמר הק"ה שלא העו מקנן אשר
כשדה הירא את דבר ה' הניס מקניו אל הכתים . וזאת המדה
היא נפלאות בעינינו למה נידונו הכהנות דוקא בשדה ולא
בכתים . אבל כד מעינות ותפשט כמעשים תראה כי
הנור תמים פעלו וכל דרכו משפט ומה שחשבו ומקום
שחשבו נפרע מהם שהיו מביאים בהמתם בשדה למרוש ע"ג
ילדי ישראל בשדה חטאו ובשדה לקו . לכך כוונה זו הרגיש
פרעה ומה שטעה לומר כי בליעת קרקע היה ע"כ כשפים
הודה כאן במכה זו של ברד אשר נידונו ע"פ השדה דוקא
בהמתם . ולא בכתים . ענה ואמר ה' הנדיק ופיו ענה
כי מאת ה' היתה זאת שנבלעו בקרקע כי באמרו של הק"ה
אפשר לפתחת פי הארץ לכך נטל שכרו וכוונתו לקבורה להיות
פתחת הארץ ג"כ להיות נבלעים בארץ באמרו של הק"ה
מה שבתחלה כפר בזה כי מאת ה' היתה זאת לפי שמוס
פתחת הארץ את פיה לדמו של הכל שוב לא פתחה וכוונת אחרי
הואלתו ה' הנדיק וכוונת לקבורה דוק :

קצו ויאמר מלך סצרים למילות העבריות רב ושמואל
ח'אשה ובתה . וח'אכלהו חסותה :

כ"ל דלטעמיהו אולי במאי דפליגי במלך חדש אי חדש ממש או
שנתחדשו גורותיו . כי זהו תדע פיר של שנתחדשו גורותיו
חיתא במדרש כי פרעה הראשון דיבר טוב על ישראל
והירידהו מגדלתו ומכסאו שלשה חדשים . וכוון שראה כן
ח"ל כל מה שאתם אומרים אני שומע לכם וכו' נראה כי
באמת בלבו היה מתקב טוב על ישראל רק מפני היראה שמש
להם ולא מלבו עינה חס בני ישראל . כינא מאן דל' חדש
ממש אפשר שהיה סודו רע כפיו כן היה לבו דק רע . וזה
ידעת כי חמש נשים שאין מעדות לו לפי שאנחותו זו לו
הם כלה וחמותה . ח'כ מאן דל' חדש ממש והיה רשע
בטבעו ומגד עגמו ולא מוגד בני דורו המגרים . ס"ל כלה
וקמותה שהעמיד אתי נשים שאנחותו זו לו כדו שהחת תבלה
על חברתה אם לא תקיים גזירת המלך . ומאן דל'
שנתחדשו גזירותיו מוגד בני דורו המגרים הרשעים והוא
מוגד עגמו לא חפץ בזה שתקיים גזירתו ס"ל אשה וכתה
שאוהבות זו לו ואף אם תעבור אחת מהם . לא תבלה השניות
מעשה כנלע"ד :

ר ותחיין את הילדים תנא לא דיון שלא חסיהו אלא שהיו
מספקות להם עור מים ומזן וכו' :

והנה לפ"ז לא יתפרש תשובת המילדות אשר השיבו
לפרעה כאשר שאלם מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין את
הילדים שכל לפי הגמ' שאלתו גם כן כך היתה מדוע
עשיתן הדבר הזה ותחיין את הילדים שהספקתם עוד להם
מים ומזון . כיודאי כל כי פרעה לא שאלם למה עברו
על הדבר הזה ולא הרגו את הילדים כי אפשר שידעו כי על
שלא עבירות יהרגו ולא יעבורו וסמו שתבען לתשאים ולא היו
נתבעין ע"כ ידעו זה הדבר כי על שלש עבירות יהרגו ואל
יעזר . אך זה דוקא אם אומרים לו זיל קטלי לפלגיא ואי לא
קטליניא לך . אבל לעשות מעשה בהיפך גזירת המלך
שב ואל תעשה עדיף ואפכה היא הסברא מאי חוית וכו'
כמבואר סברא זאת בהפוסקים . לכך יפה שאלם מדוע
עשיתם הדבר הזה להחיות הילדים זה חינו בכלל יהרגו ואל
יעבורו . ומה יצא לו להאוי הנא לא דיון שלא חסיהו חלל
שהיו מספקות להם מזון מטעם הקושים הכל . וא"כ יפה מה
השיבו לו כי לא כנשים המגרות העבריות כי חיות הנה אומם
וזלמיה משולה שלא זו היא התשובה על הקושים ועשה שהיו
מספקות מים ומזון . כל שאמרו זאת להוציא מלבו של אחת
רשע

מזכים ומחייבים . והנה בודאי מה דנקט הכלל תחלה שלשה היו
באחור עשה להם מנינא ל"ל . וזל דלכך נקט תחלה מנינא
והדר פרט בזה אחר זה . להורכב כי כך היה סדר הגדול לחוות
דעתם בזה אחר זה . היה תחלה בלעם וא"כ איוב וא"כ
יתרו . ולכך נצטרף יתרו עמהם ללבב באותו ענה כי אחרי
אשר יגיד דעתו באחרונה ויכל לזכות את ישראל שמ"כ אם
יגיד א"מס לזכות יגיד גם הוא לזכר ויהיו ישראל זכאים כדונים .
ואם שניהם יגידו לזכות . יגיד גם הוא לזכות ובוה ג"כ יהיו
פטורים מן הרין וכו"ל . והנה איוב אחרי שראה כי בלעם
יעץ לרעה נתיירא להגיד דעתו קודם שיגיד יתרו מטעם הכל
כי איוב לא היה חפץ בטובתן של ישראל ורצה הוא להגיד דעתו
באחרונה כדי שיכריע את ישראל לחובה . ולכך לא רצה לברוח
רק להיות אצל הענה ולחוות דעתו באחרונה . ויתרו כראותו
זאת כי איוב שותק כדי שיגיד דעתו באחרונה . ומתחלה לא
היה מנצטרף יתרו לישב בעצת רשעים בזה הענין . אם לא היה
סדר הדעות בזה שיהיה הוא האחרון . לכך ברח . לכך יפה קן
השופט כל הארץ להצית נידון ביסורין . ויתרו וכה שיטתו כיוון
בלשכת הגזית . ומי כה' אלשינו היודע תעלומות לב אשר
מתוך מעשיו ניכר מחשבתו . כנלע"ד בדבר שהשכל מחייב .
ואף כי לא כדונינו דיניהם ולא כנורינו צורם מ"מ ככוחם
הדברים לכל חכם לב דוק :

קצו את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך ארסב"ג ארי
[שהיו מחליפין מ'אבא אנשי' למלאכת נשים ומ'אבא
נשים לאנשים ולמד בפהרך הבא ודאי בפרבא :

הנה בלישפך כיוון היתה ענת חטאים להכשיל ישראל בזנות
כי ידעו אלהיהם של ישראל שונא זימה הוא . לכך העמידו
האנשים ללמד מלאכה לנשים . והנשים לאנשים כדי להרגילם
בעבירה כי תמן תנין לא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה
סופרים כדי שלא יהיו אבותיהן מנוסים אצל הנשים וכן
בהיפך . וכאן הוצרך האיש ללמד מלאכתו לנשים . והאשה
היודעת מלאכה היתה מלמדת לאנשים . וז"כ מדר"ל גן
נעול אלו הזכרים גל נעול אלו הנקב' . אשר רבים ראו כן תמהו
בשלמא הנקבות דרכו לכך ואם בגופן שלטו וכו' אבל הזכרים
מאי משבת בהו קרא ולפי' נראה כי גם לזכרים הרגילו
בעבירה להיות הנשים מנויים אצלם ולא חטאו . לכך אף
למד תחלה היה בפהרך ולסוף בפרכא . אבל הכא ודאי
בפרכא כי א"א היה להיות באין בפהרך שנתרגו ישראל לזוה
מתחלה כי ישראל קדושים הם כנלע"ד .

קצו דוש רע"ק בזכות נשים צדקניות בג' אלו אבותינו
סמצרים וכו' שהגיעו זמנו לידתן הולכים ויולדים
בשורה וכו' שהרגישו בדם היו הסצריים באים עליהם להרגן
ונעשה להם גם ונכדעו בקרקע והיו סביבם שוורים וחורשו על
גביהם שנא' על גבי חורשו חורש סוג' :

הנה מ"ש כאן נעשה להם גם ונבלעו בקרקע יקשה מאד קו'
התו' שהקשו על משאר'ל מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלתו
לדמו של הכל שוב לא פתחה וכו' הקשו הא' כתיב גטית ימיך
תבלעמו ארץ . ותרצו שס' טובת רשעים אינה קדו' טובה
וכבר אמרו לרעה פתחה רק לטובה לא פתחה . והנה הכא
מאי איכא למימר שנבלעו בקרקע ופתחה פיה לטובה .
אם לא שנתרן ללא שתירן הגמ' רק כמרגל'א בפומי דאינשי
כי מעצמה לא פתחה . אבל כאשר נטה ימינו תבלעמו
ארץ . וכן כאן נבלעו בקרקע עפ"ן מאמרו של הק"ה .
זכה יפה שחתן של ר"ל בזכות שאמר ה' הנדיק וכו' לקבורה .
לפי שער וכת ברד סבור היה פרעה כמ"ש מ"ו הגאון כח"א
באן כי בליעת הקרקע היה ע"כ כשפים ולא מאת ה' היתה

ביאור
המדרש
בשכר
שחור
כרע
הנדק
זכו
לקבירה

רשע שלי יהיה בלבו כלום על ישראל ובוו שאמר אומה זו
 גמיה משולה ח"כ אין בזה קפידא אם החזיק הילד דזה תדע
 מ"ש בדברי הימים דמשה הובא במי פרת שמות ושם כאמר
 כי פרעה חלם איש וקן ובידו מאזנים ויקח כל זקני מצרים
 וזרעיה ודוליה וישים בכף מאזנים האחד וזאח כ לקח טלה
 אחד ויתן בכף מאזנים השנית ויכריע הטלה את כולם וכו'
 ויהי בבקר ויספר פרעה את חלמו ויען סרים אמרסי
 המלך אין זה כי אם ילד וילד בישראל ויחרובל חרץ מצרים
 אם על המלך טוב יבא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדיני מצרים
 אשר כל זכר הילוד בעברים יהרג ויעש המלך כן . נמצא לפי
 חלמו אשר חלם פתרו את הטלה על ישראל והמילדות ענוהו
 כי טעה הסרים בזה אשר פתר החלום על ילד מכוני ישראל
 ואמר כי חיות הנק אומה זו לחיה משולה ואם כן כי לחיה הם
 משולים הטלה ההוא אינו מרמז כלל על ילדי ישראל לכן בגזיר
 שניה ועני פרעה לכל עמו אף על עמו גור כי כנסו דבריהם
 באזניו ודו"ק :

וא וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה אשה ואת יריעות .
 עזבה זו מרים ולמה נקרא שמה עזובה שהכל
 עזובה . ואת יריעות שהיו פניה רוצות ליריעות . הוליד
 והלא מנסב נביא לה . או יוחנן בל הנושא אשה לשם שמים
 מעלה על ו הכתוב באלו ילדה :

פרש"י ז"ל על שהיו פניה דומות ליריעות הכל עזובה ולא רבו
 לישא אמה . ובא כלב ובשאה לש"ש לכן אמר הכהן הוליד
 שהרי הוא כאלו ילדה . ואל יפלא בעיניך לע"ז מכל להגמ'
 במגילה שדרשו ז"ל בפסוק בנות אבות ואמה . לקחה
 מרדכי לו לבת . אל תקרא לבת אלא לבית פי' לאשה לפי
 שאסתר היתה טובלת מבית אחאורוש ויושבת בחיקו של
 מרדכי . למה זה להוציא המקרא מיד פשוטו הלא כל
 מי שנושא אשה לש"ש ה"ל כאלו ילדה ושער קרי ביה לקחה
 מרדכי לו לבת . אבל כד מעיינת ביה תשובתו בנידו שכתב
 תחלה והנערה יפת תואר וטובת מראה . ואם כן האך יתכן
 לבתו אחר זה לקחה לו לבת שאין שייך זה שנשא לש"ש כ"א התם
 שכתב עזובה שהכל עזובה לפי שפניה דומות ליריעות רק
 כלב נשא במקו שאין אנשים השתדל הוא להיות איש . מא"כ
 גבי אסתר שהיתה יפת תואר וטובת מראה . לכן דרשו באל
 תקרי לבת אלא לבית שבמקום אחר יתכן לווי לבית ולבת
 שמתעל עליו כאלו ילדה . אבל כאן אל תקרי לבת אלא לבית
 לבד ודו"ק :

דג והצפנו שלשה ירחים ולא מנו לה מצראי אלא משעה
 דאזרה . והיא חיה מעברא
 חלתא ירחי מעיקרא . ולא יבלה עור הצפנינו ואמאי הצפניה
 ותזיל אלא כל היבא דשמי צראי דמתילי . ינוקא ממטו
 ינוקי להתם מעוון התם :

פי' מביאים ילדי קטנים שמה שיכנו וישמעו הילדי הקטנים של
 בני ישראל אשר המה נפוני במסתרי ויכנו ג"ס הא כדרך ילדי
 קטנים שבוסים בשמעם קול בוכים וע"כ יתגלו הילדים של
 בני ישראל וכו' והיינו דכתיב אחזו לנו שעלם קטנים מתבלים
 כרמיים וגו' . הנה כל הבכאים והסכמים מתנבאים
 בסגנון אחד ומתמיהים אחד על קושי המקשן ואמאי תצטניה
 ותזיל הלל לפי החשבון ח"א היה להצפנינו יותר משלשה חדשים
 מה דהוה מעברא ביה מעיקרא . אך לפי פרש"י ז"ל בחומש
 ערש שמות שנולד משה לשבעה חדשים והמכריים היו סכורי
 שנולד לתשעה חדשים אם כן היה אפשר עוד להצפניו שלשה
 ירחים כי יולדת לשבעה יולדת למקוטעין וכו' ואגב אורחין
 ניימא מיליאל שלא ואמרו כי אין זה אלא דברי נביאות כי
 מרעה נולד לשבעה חדשים ולא משתמיט זמנא להודיענו
 זאת . ללמד כי מוכרחים אנו לומר כן לפי מה שכתבו התנ'
 במנחות שמרעה ה' מת בשבעה באדר ואותו שבעה באדר שנת
 מות משה עבד ה' היה חל בע"ש ובע"ש מת משה . וכל
 הספרים מוכיחים כי נולד משה בשבת ואותו באדר חל בשבת
 וק"ל מאן דאחיליד בשבת . ימות בשבת על דאחילו עלוהי
 וימא רבא דשבתא . אך זיל בתר טעמא לפי שהיה לאביו
 להזהר מזו השמא מטובי כחסידי הרשאים מרביעי בשבת
 ואיך כדי שלא יבואו לירי חילול שבת וזה החשבון מכוון לפי
 משאר ל' אין האשה מתעברת חלה לרע"א או לרע"ג או לרע"ג
 שהיא חשבון תשעה חדשים . ובאמת גם עמרם חסידא היה
 גובר בזה אך שנולד משה לשבעה חדשים וא"כ לא יאסר כלל
 על דאחילו עלוהי וימא רבא דשבתא . נמינו למדין כי זה
 מוסכם

ביאור
הניראה
במגילה
בפסוק
לקחה
מרדכי
לו לבת
אל תקרי
לבת
אלא
לבית

רב וילך איש מבית לוי להיבן הלך אמר ר' יהודה רבניא
 שהיך בעצת בתו תנא עטרם גדול הדור היה
 בשעה שגזר פרעה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו : אמר
 לשוא אנו עמלים . עמר עמרם וגירש את אשתו עמרם כולם
 וגירשו נשותיהם . א"ל בתו אבא קשה גזירתך משל פרעה
 וכו' עמר עמרם וחחור את אשתו עמרם כלם והחזירו
 נשותיהם וכו' :

או הגאון נח"א מקשה למה הוצרך כאן למימר שהחזירה לפי
 שאמרה מרים קשה גזירתך משל פרעה וכו' הלא לפרש"י
 בב"ב פ"ג שפי' שהלך בעצת בתו והחזירה לפי שנתנבא מרים
 שעתידה אמה שאלך בן שמושיע את ישראל . יש לפרש גם
 כאן זה הטעם ע"ש . וזוה ל"ל למדרש סמוכין מה שהקשה
 מיד בסמוך לזה ויקח ויחזיר מבעי ליה ולא הקשה כן בל"ז
 דמיייתי תנא עמרם גדול הדור היה וכו' וכמו שהקשה בב"ב
 ויקח ויחזיר מבעי ליה פרש"י ז"ל לדיכא למימר שהיו נישואין
 ראשונים שהן כבר נולדו מרים ואהרן קודם לידת משה וע"כ
 ז"ל שגירשה והחזירה . ואם כן ק"ו ויחזיר מ"ל . אבל לפי
 ניימא מאד . כי זה תדע לדעת התרגום ונתן בפסוק ש

מסכת סוטה

כא גבריאל וחבטון בקרקע ומשני שיור לה חרש דלאו אורח
חרש לבת מלכא למיקס בלחודה . ואם כן סל דחולקין כבוד למלך
ואף כי רשע הוא ולא סל כהאי מד' בנבחים פרק עבול ויש
שדרש על פסוק ונבנת לקראתו על שפת היאור רשע הוא
והעניו בו פניך . רק כי האי מד' דדריש מלך הוא וי סבר לו
פנים . וחולקין כבוד למלכות אף למלך אה . שהרי אם
חלקו כבוד לבתו שהיא בת מלך מכ' למלך בעצמו . והנה
בגמר דוכאים הנל' ארי' בן קרחה כל חרון אף שבתורה נאמ'
בו רושם וזה הפסוק ויחר אף ה' במשה לא נאמר בו רושם .

רשבי' אמר אף זה נאמר בו רושם שנאמר הלא אהרן אחיך הלוי
אני היתי סבור הוא לוי ואחיה כהן עבשיו הוא כהן ואחיה לוי .
וי' לא פסקה כהונה הלא מזרעו של משה שנאמר ומשה איש
האלקים בניו יקראו על שבת לוי . נמצינו למדן אינימא כל
חרון אף שבתורה נאמר בו רושם כל' דניטל הכהונה ממשה
וזה היה הרושם של ויחר אף ה' במשה . ומאן דס' שחרון אף
לא נאמר בו רושם גם כן כאשר ויחר אף ה' במשה לא היה
רושם והוא בהיותו נשאר לכהן כל ימיו רק מדרשו פסקה
הכהונה לא משום חרון אף רק במ' הוזהר שלפי שיהיה איש
האלקי לכך לא נתיחסו בניו אחריו . אבל הוא בעצמו היה
לכהן . והנה מיד בסמוך לזה פרוך למד' כל חרון אף שבתורה
נאמר בו רושם והכתיב וינא מעם פרעה בתגוי אף ולא אל'
מירי . חל' סטרו וינא וס' להאי מד' כי פי' ונבנה לקראתו
הוא שאל' הקב"ה רשע הוא והעניו בו פניך ואין חולקין כבוד
למלכות . וא"כ לר' יהודה דס' לא ילד וקולו כנענר סל'
גם כן כי פי' ותשלח אמתה זו שפחתה ואף כי בא גבריאל
וחבטון בקרקע שיור לה חרש מאוס דלאו אורח חרש דבת
מלכא למיקס בלחודה . ואם כן סל' דחולקין כבוד למלכות
אף לרשע ולדרייה ליכא לפרש כי חרון אף שבתורה נאמר בו
רושם שהרי כתיב וינא מעם פרעה בחרי אף ולא אמר מירי .
דליכ' לפרושי סטרו וינא שהרי חולקין כבוד למלכות וא"כ שאינו
עושה רושם גם אמתו חרון אף שנאמר במשה ויחר אף ה' במשה
לא היה רושם והיה כהן ואם כן שמרעה כהן היה לא נפסל
בקול ולא יקשה כלל קושי' ר' נחמיה . ואף כי בכלוג' זו
נפסוק ותשלח את אמתה פליגי ר' יוד' נחמיה ולא חסתיים א'
מנייהו אמר אמתה זו שפחתה ויהי מנייהו אמר זו ידה כל'
לפרש דתסתיים כרי לתרן לדברי ר' יהודה הקול' ודוק :

דד ותר בת פרעה לרחוץ על היאור אר' יוחנן משום רשב"י
מלמד שירדה לרחוץ בגלילי אגיה :

פרש"י דל' לרחוץ לטבול לשם גירות הא דהוציאו המקרא מדי
פשוטו לפרש רחיצת ממש כל' מאיס דייקו בלשון המקרא שכתוב
לרחוץ על היאור שפירושו הוא סמוך ליאור שרצה סמוך ליאור
ולא ביאור ממש כאשר פירשו כל המפרשים הראשונים ולזה
פרך טעם למה לא רצה שתוך היאור לכך מפרש שירדה
לטבול לשם גירות ואותו י' שהוציאו משה ליאור יוס' ד' בניסן
היה כנוגע מדרול' . וזה ידעת כי אכזה ד' איוול עביר
מקואות לבנתיה ביומי דניסן ובאותו זמן אין טובלין בשארות
ועין בט"ד סימן ר' א' לכך ותרד לרחוץ על היאור ולא בתוך
היאור . ולכך בסמוך ליה דרש ג' ר' יוחנן ונערותיה
הולכות על יד היאור אר' יוחנן אין הליכה זו אלא מיתה וכו' .
לפי שא"ל לפרש שכל הכתוב להודיענו מאי דהוה מעשה
שהיה כי נערותיה הלכו על יד היאור זה א"ל שהרי אם הלכה
לשם לטבול לשם גירות היו גם הב' ד' על יד היאור כי גם אשה
נרבה טבילה בפני ב' דוקא ומושיבין הגוריות במים וב' ד'
עומדים מבחוץ אבל הטבילה כנוכר בט"ד וש' ע' ס' ר' א' .
ואם כן מה זה שכתבה התורה ונערותיה הולכות על יד היאור
הלא יותר בני אדם היו על יד היאור לכך כל' אין הולכות אלא
לשון מיתה ולהיציא המקרא מידי פשוטו ודוק :

דו ותחשול עליו ותאמר מגלילי העברים זה אמר'
יוחנן מלמד שנתנבאה שלא כדעתה זו
נופל ואין אחר נופל :

פרש"י דלפי שאותו יום שהשליכו משה ליאור בטלו גיורתיו
לפי שאמרו האצטגנינים כי כבר לקה המושב במים . הא
ד' ר' יוחנן שנתנבאה שלא מדעתה דלמא אחר שנתבטה
הגוריה' בו יום אמרה זאת כי אין אחר נופל ובדעת' ושכלה
אמרה זאת וכפרט עפי' מ' ס' ה' האון בת'א בסמוך לזה כי
בת פרעה לא עברה על גזירת אביה שהצילה את משה בו
ביום לפי שבכר אמרו האצטגנינים שכבר לקה המושב . ונאמר
ביום בטלו לגזרת כל הבן הילוד וגו' לכך הצילה משה שנאמר
קיים . ע"כ תורף דבריו . כל' דר' יוחנן לשיטתיה אזיל
דדריש בסמוך וכו' . ונערותיה הולכות על יד
היאור אין הולכות אלא לשון מיתה וכו' . מאוס דכיון דכעת
לאצטלו למשה אחרו לו גברתינו מנהגו של עולם מלך ב' גזר
גזירה בניו ובני ביתו מקיימים אותה . ואחיה עוברת על
גזירת אביך . נמצא לפ' כל' לדעת ר' יוחנן שעדיין כאשר
ירדה לרחוץ ביאור לא נתבטלה הגזירה . וא"כ כל' מה
שאמרה זה נופל ואין אחר נופל נתנבאה שלא מדעתה כי לא
ידעה זאת רק נתנבאה לעתיד זה נופל ואין אחר נופל ודוק :

הה ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה . קרי ליה
ילד וקרי ליה נער : הנא הוא ילד וקולו כנער
ד' יהודא . אמר ליה ר' נחמיה אם בן עשיתו למשה
בעל מום אלא מלמד שעשתה לחופת נעורים בתובה ואמרה
שמה לא אוכה לחופתו :

הנה כל רואה יתמה על ר' ית' לא אמר כר' נחמיה אלא לעשו'
לאותו דרוק בעל מום . וכפרש"י דל' שאם קולו כנער נפסל
בקול לפי שהלויים הם נפסלים בקול . אבל כל' דכל' חד
בשיטתיה אזיל בתאי דפליגי בסמוך ר' יוד' נחמיה בפסוק
ותשלח את אמתה ותקחה חד אמר אמתה זו שפחתה וחד אמר
אמתה זו ידה . ופרך למד' אמתה זו היא שפחתה . הא אמרת

מוסכם אליה רכ' ע' שמוכרמים לומר כן כי נולד משה לשבעה
חדשים וכו' . ואם כן אמר לפר' ותנפנהו שלשה ירחים לפי
שהגוריים היו סבורים שילדה לתענה חדשים וכפרש"י דל'
בחיים . והנה לדעת הגמרא דידן הכא ללא מנו לה אלא
משעה דאדרה והיא הוה מיעברא תלתא ירחי מעיקרא . כל'
דזה סותר לדעת התרגום שהבאתי ראשונה סמוך לזה שנאמת
יוכבר אחר גירושי עמרם לחליצתו כי אסורה היתה להנשא
תוך תשעים יום מאוס הכהנה . אך הא שיטת' כולה ביימורא
ד' יהודא בר' זבינא קאי דס' לא נשאת לחליצתו וכדמוכח
מכולהו מיימראות שלו כאן למשיין . לכך המקאן לא רנה
להקשות כל' על ולא יכלה עוד הנפיו תנפניה ותזיל דהוה
סל' כדעת התרגום שנשאת לחליצתו אחר גירושי עמרם וא"כ
לא הוה מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא . רק אותה שלשה
ירחים היו מה סבורים המגריים שתלד לסוף תשעה והיא
ילדה לשבעה חדשים . וא"כ לא יכלה עוד הנפיו . אבל
השתא דס' דהוה מיעברא הוה תלתא ירחי מעיקרא וסל'
שלא נשאת לחליצתו וכו' ל' ועב' פ' לשבע' חדשי' נולד וכו' וכו' חתימו
הנל' וא"כ סל' שיתא ירחא . ולפ' ימאי ולא יכלה עוד הנפיו
תנפניה ותזיל . לזה בא לתרן כל היבא דשמעי מוציא
דמילידי וינקה ממנו וינקה להתם וכו' וא"כ כשיש להם ספק
אם יולדת לשבעה או לתשעה ממנו וינקה להתם . אבל הא
דמיעברא ביה מעיקרא לא הרגישו בזה לבדוק אותה אם ילד'
כבר . ולכך לא יכלה עוד הנפיו לפי אף כי לשבעה חדשים
ממנו וינקה להתם מכל מקום כבר משה נולד ודוק :

דד ותר בת פרעה לרחוץ על היאור אר' יוחנן משום רשב"י
מלמד שירדה לרחוץ בגלילי אגיה :

פרש"י דל' לרחוץ לטבול לשם גירות הא דהוציאו המקרא מדי
פשוטו לפרש רחיצת ממש כל' מאיס דייקו בלשון המקרא שכתוב
לרחוץ על היאור שפירושו הוא סמוך ליאור שרצה סמוך ליאור
ולא ביאור ממש כאשר פירשו כל המפרשים הראשונים ולזה
פרך טעם למה לא רצה שתוך היאור לכך מפרש שירדה
לטבול לשם גירות ואותו י' שהוציאו משה ליאור יוס' ד' בניסן
היה כנוגע מדרול' . וזה ידעת כי אכזה ד' איוול עביר
מקואות לבנתיה ביומי דניסן ובאותו זמן אין טובלין בשארות
ועין בט"ד סימן ר' א' לכך ותרד לרחוץ על היאור ולא בתוך
היאור . ולכך בסמוך ליה דרש ג' ר' יוחנן ונערותיה
הולכות על יד היאור אר' יוחנן אין הליכה זו אלא מיתה וכו' .
לפי שא"ל לפרש שכל הכתוב להודיענו מאי דהוה מעשה
שהיה כי נערותיה הלכו על יד היאור זה א"ל שהרי אם הלכה
לשם לטבול לשם גירות היו גם הב' ד' על יד היאור כי גם אשה
נרבה טבילה בפני ב' דוקא ומושיבין הגוריות במים וב' ד'
עומדים מבחוץ אבל הטבילה כנוכר בט"ד וש' ע' ס' ר' א' .
ואם כן מה זה שכתבה התורה ונערותיה הולכות על יד היאור
הלא יותר בני אדם היו על יד היאור לכך כל' אין הולכות אלא
לשון מיתה ולהיציא המקרא מידי פשוטו ודוק :

דו ותחשול עליו ותאמר מגלילי העברים זה אמר'
יוחנן מלמד שנתנבאה שלא כדעתה זו
נופל ואין אחר נופל :

פרש"י דלפי שאותו יום שהשליכו משה ליאור בטלו גיורתיו
לפי שאמרו האצטגנינים כי כבר לקה המושב במים . הא
ד' ר' יוחנן שנתנבאה שלא מדעתה דלמא אחר שנתבטה
הגוריה' בו יום אמרה זאת כי אין אחר נופל ובדעת' ושכלה
אמרה זאת וכפרט עפי' מ' ס' ה' האון בת'א בסמוך לזה כי
בת פרעה לא עברה על גזירת אביה שהצילה את משה בו
ביום לפי שבכר אמרו האצטגנינים שכבר לקה המושב . ונאמר
ביום בטלו לגזרת כל הבן הילוד וגו' לכך הצילה משה שנאמר
קיים . ע"כ תורף דבריו . כל' דר' יוחנן לשיטתיה אזיל
דדריש בסמוך וכו' . ונערותיה הולכות על יד
היאור אין הולכות אלא לשון מיתה וכו' . מאוס דכיון דכעת
לאצטלו למשה אחרו לו גברתינו מנהגו של עולם מלך ב' גזר
גזירה בניו ובני ביתו מקיימים אותה . ואחיה עוברת על
גזירת אביך . נמצא לפ' כל' לדעת ר' יוחנן שעדיין כאשר
ירדה לרחוץ ביאור לא נתבטלה הגזירה . וא"כ כל' מה
שאמרה זה נופל ואין אחר נופל נתנבאה שלא מדעתה כי לא
ידעה זאת רק נתנבאה לעתיד זה נופל ואין אחר נופל ודוק :

הה ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה . קרי ליה
ילד וקרי ליה נער : הנא הוא ילד וקולו כנער
ד' יהודא . אמר ליה ר' נחמיה אם בן עשיתו למשה
בעל מום אלא מלמד שעשתה לחופת נעורים בתובה ואמרה
שמה לא אוכה לחופתו :

הנה כל רואה יתמה על ר' ית' לא אמר כר' נחמיה אלא לעשו'
לאותו דרוק בעל מום . וכפרש"י דל' שאם קולו כנער נפסל
בקול לפי שהלויים הם נפסלים בקול . אבל כל' דכל' חד
בשיטתיה אזיל בתאי דפליגי בסמוך ר' יוד' נחמיה בפסוק
ותשלח את אמתה ותקחה חד אמר אמתה זו שפחתה וחד אמר
אמתה זו ידה . ופרך למד' אמתה זו היא שפחתה . הא אמרת

ביאור
הגמרא
כאן
ונערות
הולכות
אין
הולכות
אלא
מיתה
וכו'

ביון דשרייהו כמיא בטלוגיה וכו' ודינורקא שרמשה
שש פאות אלק דגלי וגו' אמר משה לישראל
בשבילי ניצלתם בולבם :

הנה זה דרכי המיד למדרש סמוכין כי הא להיות מדרוש קרא
מרישא לסיפא ויאמר משה שש מאות אלק רגלי וגו' ואתה
אמרת נשך אתן להם וגו' הנאין ובקרא ישחט להם פראי' ו'ל להם
דייקא וכו' שבחך הוא זה אומרים לחמור טול כור שעורים
ונחיתך את ראשך . ולא מתפרש האי קרא לסיפא להיות
שש מאות אלק רגלי אשר בשבילו ניצולו כולם ונתבטל גזירת
הואור בשבילו משום דלא חזו האי סימנא . להיות זה פתיחה
לנאין ובקרא ישחט להם שרונה הקב"ה להרגם על אשר התאוון
תאוה . כל עפי' מ' ש' אמ' והמנוח' ו'ל בספרו הקדש על
ספר הווהר הביא רעת הקדמונים שלכך לא זכו לכנס לאי
דור המדבר לפי שהיו בני עריות שקודם מתן תורה נשא את
העריות קרובות מה שלא באסר להם עדיין ואי אינה סובלת
איסור עריות כגודע שלכך מתה רחל בדרך קודם פניסת
לאי ועפ"ז ענה ואמר אמ' ו'ל א' כ' הפסוק וישמע משה את
העם בוכה למשפחותיו שדרך'ל על עסקי משפחותיו שכחו
להתיר להם אותן עריות שכבר היה קודם מתן תורה מה
שהם נולדו מזה ע"כ דפתי' . ולדעת' ז"ב הפסוק כאשר העם
בוכה למשפחותיו נאמר ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע כי
להקב"ה חרה על אשר בכו להתיר להם עריות . ובעיני
משה היה רע מה שחרה אפ'ו לפי שהוא ג' כולד מאיסור
עריות מה שנשא עינים ויכבד דודתו . והנה אי משה היה
נענש על הדבר הזה כגודע שלא נכנס לאי מטעם זה שגודל
מן איסורי ביאה . דיו לתלמיד להיות כרוב להיות כל ישראל
כמשה . אך זאת היתה תפלה למשה באמרו כי שש מאות
אלק רגלי ששבילי ניצולו כולם לפי דלא חזו האי סימנא וע"כ
הוראת הסיון כוכב הזה בח' להורות כי על עסקי מי מריבה
אני לוקה ולא מטעם איסורי ביאה . וא"כ מה נשחנה העם
הוא אשר אמרת נשך אתן להם וגו' ונאין ובקרא ישחט להם
שאתה רונה להרוג אותם לפי שכחו למשפחו' ייהם והלא אין
בזה אום חטא מה שרובים להתיר להם מה שכבר היה . כי
גם אני איני נענש ע"ז שגודלתי מיוכבד דודתי רק על עסקי
מי מריבה אני לוקה והראיה כי שש מאות אלק רגלי בשבילי
ניצולו כולם ולכך כאשר חרה אף ה' בעם ולא רנה להחיר להם
אף גם זאת מה שהיה קודם מתן תורה ידעו כי גם משה יהיה
נלכד במגודו זה שגודל גם כן מיוכבד דודתו היו אלדד ומידד
מתנבאים במחנה משה מת' ויהושע מכניס ישראל לארץ כי
כמוהו כמותם בעון זה ודוק :

שש
למה
לז
יבן
משה
חלב
כלל
לדעת
מי

דח ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה
מינקת מן העבריות . משמו הטבריות .
סלמד שהחזירוהו למשה על המצרים ולא ינק אמר הקב"ה פה
שעתיד לרוב עם השכינה יינק דברטמא וכו' :

הנה לפי משמעות גמ' זו משמע כי אלו החזירו למשה על איזה
מינקת ישראל אף שאינה אמו היהינך ממנה כי לא רנה הקב"ה
רק להרחיקו מחלב נכריות משום מאכלות אסורות כפ' ש' י
ז'ל כאן ואם כן יפלא מאד לדברי רשב"י שאמר שהעלימה
דבריה ולא רתה להגיד כי היא אמו . למה היה לה כלל
לקרות לאמו ולא לאשה אחרת מבני ישראל שלא ירגישו בה .
כלל זאת הנדקת רתה לגלות כי זה הילד הוא קדוש לחלוהו
ועתיד לדבר עם השכינה ומהו הטעם לא ינק אצל המצריות .
ואם היתה מביאה להניק אשה אחרת היו אומרים על זו האשה
כי הוא אישה ומכירה כי יכלוהו חנאי בכתו פרק אעפ"י זמן
הכרת הילד לאמו הוא כן שלשה חדשים ומשה היה כבר בן
שלשה חדשים שהרי ותצפנהו שלשה ירחים . אך על יוכבד

רש ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה .
אחות אהרן ולא אחות משה : אמר רב
עמרם מילמד שנתנבאה בשחיתה עדיין אחיות אהרן ואמרו
עתייה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל וכו' והיינו ובתיב
ותחצב אהודנו מרחוק לדעה מה יעשה לו מה יהא בסוף
גבואתה :

הא דקאמר והיינו דכתיב ותחצב אחותי מרחוק כאלו בא לתרץ
עכשו משה שהוקה לו בפסוק זה והשתא אחי שפיר . כלל
בהקדים מ"ש סמוך לזה דרז"ל בפסוק ותחצב אחותי מרחוק ו'ל
אמר ר' יצחק כל הפסוק ע"ש שכינה נאמר ותחצב ע"ש כי
הנה ה' ניבא . אחותו כמ"ש אמור לחכימה אחותי את וכו'
לדעה . כי אל דעות' . וכן כל הפסוק נדרש הכל
ע"ש השכינה . והנה הדרש הזה נרדף ליימוד מה הוקשה לו
בפסוק זה שמוז' או מירי פשוטו לפרש הכל על השכינה .
אלא

מסכת סוטה

הורד מגדולתו שהיה מלך דליכא לפ"מ הורה וירד יהודה
פירושו לפי שגשג כנעניות . שהרי כלם נשאו . רק פי יהודה
הורד שהורידוהו מגדולתו ולכן לא היה בחייו גדול מיוסף .
וה"ל א"ל לומר שכל בית אביו היו נושאי המטה שהרי בני בנו
בני כנעניות היו ואם כן ל"מ דחשיב אותם לפסוק זאת עבדי
פרעה תחלה דרך גדולתן קא חשיב שהרי אלו ואלו היו מלוים
ואם כן רמיי ספיר אהדדי מ"ש מעיקר חשיב עבדי פרעה תחלה
קודם אחי יוסף . ולכסוף חשיב עבדי פרעה בתר אחי
יוסף לכן משני בתחלה עד שלא ראו כבודן לא נהגו בהם
כבוד וכו' ודוק :

ריא ב"ן שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו קא טעבב
ובואמרו ליה זבנהו סמך דכתיב בקברי אשר
בריתי ליובו ואין כיהא אלא לשון מכירה וכו' א"ל הגבילי
איגרתא . א"ל איגרתא בארעא דמצרים הוא וכו' אמר השנים
עוד דאתינפתי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בכזון שקל
קולפא ה"ל ארישא :

הדברתו מהו מאד כי אם ידעו מהו כי שטר מוכר בידים למה לא
לקחו עמהם בדרך . וגם מה חשב בזה דשקל קולפא ומחוי
ארישא לפי שאמר איגרתא היכא . כלל דומה גוף הענין לא
הכחיש עשו כלל כי המכירה היתה בפומבי ובפרסום כמורל
בקברו אשר בריתי שהעמיד כרי לקנות המערה וכו' היה
נכון לבני יעקב ופסוח כי המפורסמות א"ל ראיה שקנה
יעקב המערה . רק עשו טענתו היה עפ"י דתודין התורה
שישראל הקונה מן העכו"ם אינו קונה בכסף לבד רק עם השט
כמכור בטח מ' סימן ק"ד ע"ש והנה אחר אשר החו' עשו עבדו
לכבדו ולא כישראל מומר מזה נתייחס ראש להרגו וכו' אמר
עליו הרין . ועתה אודיעך מ"ש בעל עשרה מאמרות והקשה
נעשת על מאשר ל' מחשבה רעה אכלת' א מצד הקב"ה
למעשה דכתיב מחמם אהך יעקב שפי מחמם הוא ש"ל וכו'
הרג ליעקב אלא מלמד שפי מחממתו שמשך להרגו מעלה
עליו הסתום כאלו הרגו . אלא דעשו היה דינו בעכו"ם .

ובקדושין יליף דעכו"ם יורש את אביו דת"ל דכ"ב כי יורש
לעשו נתתי את הר שער ופרך בגמרא ודלמא ישראל משומד
שאזי אלמא דעשו היה דינו כישראל משומד ותרן שם מה
שתירץ ע"ש . ואם כן לפ"א עשו דינו כישראל משומד לא
יאשם על מחשבתו הרעה אשר חשב להרוג את יעקב כי אע"פ
שחשב ישראל הוא וכישראל חין הקב"ה מנרץ מחשבתו הרעה
למעשה . אך אם מחזיק עבדו ככבדו ממש אז יש לפקוד
עונו אשר חשב להרוג את יעקב כאלו הרגו ממש . לכן
כאשר בא עשו לערער על המכירה באמרו איגרתא היכא
ר"ל כי אף אשר כרה והעמיד כרי כסף לקניית המערה לא קני
בכסף לחוד כישראל הקונה מן הנכרי . לכן בדיו דנוהו
ואמר עד דאתי נפתי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל
בזון כי מה לשטר מכירה אש קנה בכסף . אלא כל
כי הוא דינו ככבדו ולכן נרץ לשטר מכירה לכן שקל קו' שא
מחוי ארישא וקטליה כאן מנא בע"ח לגבות חיובו להשי' מחשבתו
בראשו כי מאחר שדינו ככבדו מחשבתו מנטרפת ליושע
כאלו הרג ליעקב . וכו' הרג' אני על לשוני לומר כות'
הפסוק מחמם אהך יעקב תכסך בנשה וגו' איך נחפשו עשו
נכדו מנפשוני שדרו' ל' גיליתי ממורים שבהם וכמו שפרש'
ז' כל ה' ב' אליפו בא על בתו תמנע . כי תמנע תה' בת
אליפו . ותמנע היתה פולגש אליפו . אך אם דין עשו היה
ככבדו וכן אליפו בנו חין זה בנשה כלל לפי מאשר ל' כן נת
מותר גבתו . אך אם דינו כישראל ואף שגשג עשו נכדו
מ"מ קודם מתי תורה לא היה הדין להיות ולד שפחה ונכדו
כמוה כאשר כתבו הקדמונים ז"ל . ואם כן אליפו גם כן היה
דינו כישראל והיה אסור גבתו . לכן יפה דברו הכתובים איך
נחפשו

אל כל שהקשה לר' יצחק למה כתיב ותתגב אחותו לפי דעת
כ"י יקר שמתרן קו' הגמרא כאן ותקח מרים הנביאה אחות
האח ולא אחות משה . לפי שהרן היה בדומה לה כנבואה .
לא כן משה עבד ה"ל היה לו שום דמיון לכך לא נקראת אחות
משה רק אחות הארן ואם כןמה שכתב כאן ותתגב אחותו מרחו'
ינא לרון כדבר הפרש לדרשו ע"ש השכינה . והנה אם נדרש
זה הפסוק על השכינה נדרש גם כן סיומא דקרא לרעה מה
יעשה לו הכל על השכינה ע"ש בגמרא באריות . אך א"ל
באנו לפרש כטעם הגמרא ד' כאן שבאמת ראוי לקרותה אף
אחות משה רק כאן בא ללמדנו שנתגבאה כשהיתה אחות
הארן עתידה אחי שתלך בן וכו' לפ"א נוכל לפרש ותתגב אחותו
מרחוק על מרים שגם היא ראוי להקרא אחות אחות משה ולפ"א
יקשה מאי לרעה מה יעשה לו שהרי לא נוכל לדרוש כדרש ר'
יצחק שכל הפסוק על השכינה נאמר לכן בא עכשיו לפרש
שלא תאמר יגד דרשת רב עמרם שנתגבאה כשהיתה אחות
הארן וכו' רק כדעת כ"י יקר ה"ל שאיך ראוי להקרא אחות אחות
משה . ומ"ש ותתגב אחותו באמת כל הפסוק על השכינה
כאמר דא"ל לא יתפרש מאי לרעה מה יעשה לו לכן אמר
והיינו דכתיב לרעה מה יעשה לו מה יהא בסוף נבואתה ואם כן
יתפרש היטב גם לפי פשוטו זה הפסוק ודוק :

רי פסקא . יוסף זכה לקבור את אביו : מ"ש ביישא
דכתיב ועל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו
כל עבדי פיעה וכל בית יוסף וכל א"ז וכו' אביו . ולכסוף
ב"ז וב' יוסף הצרימה הוא ואחיו וכל העולים אתו . א"ל
וחגזו בתחלה עד שלא ראו בכבודן של ישראל לא נהגו בהם
כבוד . ולכסוף שראו בכבודן נהגו בהם כבוד :

פי' קושי' המקשן הוא מ"ש כשהלכו לקבור את יעקב הלכו
עבדי פרעה לפני אחי יוסף . וכחזרתן מן הקבורה הלכו
אחי יוסף קודם עבדי פרעה . ומשני עד שלא ראו בכבודן
לא נהגו בהם כבוד אך לסוף ראו כי ל' כתיבים היו בארונם של
יעקב וראו בכבודן של ישראל נהגו המצריים בהם כבוד
והקדימו לאחי יוסף לפניהם . הא דעשו פוסקא לניין
במשה יוסף זכה לקבור אביו מי לנו גדול מיוסף וכו' ואח"כ
רמי קראי אהדדי . ולא רמי קראי אהדדי בלא הא פוסקא
ל' עפ"י מה דתנין בתוספתא מקום שנהגין ללאת לפני
המטה יוצאין . וזה ידוע מדל' כי זאת יעקב היה יוסף אל
יעשו הארון לפי שהא' מלך . אך אי בני בניו היו גם כן
מטועני הארון תליא בהא אי בני כנעניות אול לא . כי
לדעת המהרש צוה יעקב שבני בניו אל יגעו במטתו לפי שהם
בני כנעניות . אך לדעת המ"ד שאמר תאומותיהן נשאו ולא
נשאו חס ושלום כנעניות לא נפסלו בני בניו מנשיאת המטה .
והנה לדעת המ"ד דדרוש וירד יהודה וירדה היתה לו מאת אחיו
ש' שא' גוי' ע"מ כי אחיו לא נשאו לכנעניות רק תאומותיהן
נשאו . אבל אי נימא שהורידוהו מגדולתו לפי שלא גמר
המצוה להגיל את יוסף ל' כי נשאו כנעניות כמוהו . רק הורד
מגדולתו בשביל שלא הגיל את יוסף . לכן בלא האי פוסקא
לא מצי למרמי קראי אהדדי דאיכא לפרש שיוסף ועבדי
פרעה היו המלוים ויצאו לפני המטה כי יוסף לא היה מטועני
הארון ומכ' עבדי פרעה לא נגעו במטתו כאשר צוה יעקב
ההרן שלא יגעו ערל כמשת' ולכן היקדימם הסתוב לפי שהם
היו יוצאים לפני המטה . ואח"כ חשיב כל בית יוסף ואחיו
ובית אביו שהם כלם היו מטועני הארון לפי שלא נפסלו ש' אחד
מבית אב' וי"אף הבני בניו מנשיאת המטה לפי שלא היו בני
כנעניות . שהרי כתיב וירד יהודה מאת אחיו כי ירדה היתה
לו שגשג בת איש כנעני ע"מ שאחיו לא היו כמותו . ואם כן
כל בית אביו היו כלם נושאי המטה . אך השתא מצין פוסק'
יוסף זכה לקבור אביו מי לנו גדול באחיו מיוסף ל' כי יהא

כתפא עשו כעשו מצפוניו גילותי ממורי שבהם שגאת ומנע
 היתה פילגש לחלוקו . והנה בזה לבד אין כאן בוסה כי תאמר
 כי עשו דינו ככדרי ומותר בבתו . לכך אמר מחמת אחיק
 יעקב תכסך בוסה בזה שאני מעלה עליך ש"ד של יעקב כאלו
 הרגו ותתנבל בזה כי דינו כישראל ואין משבתך הרעה א
 מצטרפת לאעשה . אך מזה התנבלות של חמס אחיק יעקב
 תכסך בוסה פסול ממורות ההוא שתמנע היתה בתו והיתה
 פילגשו וכישראל אסור ודוק הישב כי נכון הוא מאד לעב"ד :

דיב תר' כמח חביבות מצות על סרע"ה שבל ישראל
 נתעסקו בביזה וחוא נתעסק בעצמות יוסף
 שנאמר חכם לב וקח מצות ואויל שפתים ילבט . ומנין היה
 יודע משה ה כן יוסף קבור וכו' הלך משה ועמד על שפת
 הנילוס ואמר וסף יוסף הגיע השבועה שנשבע הקב"ה לזאול
 את ישראל . וחניע השבועה שהשבעת את ישראל אם
 אתה מראה עצמך מוטב . ואם לאו הרי אנו מנוקים א
 משבועתך מיד צף ארונו של יוסף ואל תתמה חאיק ברא צף
 שהרי ארון של מתבת היה . ראה מה כתיב ויהי האחר מפיל
 קורה וגו' ומה אל ישע תלמינו של אליהו צף רברול מפניו
 מפני משה רבינו עאב"ו :

הנה"כ בעיני כל יפלא על הראשון ומנין היה יודע משה היכן
 יוסף קבור למה לא שאל כן אגופא דקרא ויקח משה עצמות
 יוסף עמו ומנין היה יודע משה היכן יוסף קבור . והאיק תלה
 הא בדתניא כמה חביבות מצות על מרע"ה . ובייתר
 יפלא ותנייה על ול תתמה האיק ברול צף שזה היה לכבוד משה
 דלמא מה שצף הכרול הוא לכבודו של יוסף שאם לא היה צף
 הארון היו ישראל מנוקים משבועתו ובמאי דסיים לא פתח
 כלל ותלה הדבר בכבוד משה . כל דהאמך הגמרא כך היא
 רק בהקדים מה דסמין לזה דפרין בגמרא ואי לא איעסק בני
 משה ישראל מי לא הו מיעסקי ביה וכו' ותו אי לא
 איעסקי ביה ישראל בני מי לא הו מיעסקי ביה וכו' אמרו
 הניחו כבודו במרוכס יותר מבמועטים . ותו אמרו הניחו
 כבודו בגדולים יותר מבקטנים פרש"י ול אמרו הניחולו
 שיתעסקו בו ישראל כלם . וישאל אמרו בעוד משה קיים
 הניחו לו להתעסק בו משה לבדו כבודו בגדולים יותר מבקטני
 גמינו למדן אם נאמר כי כבודו בגדולים ולא במרוכס .
 עיקר המנהג על משה הוה רמיא ואין אשמה כלל על ישראל
 כי אף אם לא היו מתעסקים בבזיה במצות הקב"ה . מ"מ
 הניחו כבודו בגדולים וכלל הבזיה לא היו ישראל מתעסקים
 בעצמותיו והיו מניחים לגדול להתעסק בו . אך איב זא כי
 כבוד רבים עדיף מכבוד גדול לחיית יאשמו כי הלכו אחרי
 הכצע ולא נתעסקו במצות יוסף . ועוד יש ל"מ בזה אי נימא
 כבוד רבים עדיף מכבוד הגדולים אין כאן מקו לדברי מרע"ה
 שאמר אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקים
 משבועתך . דיל דיוסף היה מקפיד על כבוד רבים
 שיתעסקו עמו דעדיף מכבוד גדולים . והוא השביע לרבים
 שיתעסקו עמו כמאמר הכתוב כי השבע השביע את בני
 ישראל . ואם הם היו מתעסקים בבזיה מה לו בזה שיהיה
 החיוב מוטב עליו להראות עצמו לפני מרע"ה לבדו אף אם כתיב
 כבודו בגדולים יותר מבמרוכס או יפה אמר משה שאם אין
 מראה עצמו לפני הרי ישראל מנוקין משבועתו כי רשע ליה
 עבדו ליה להיות כבודו בגדול כי מי לבו גדול ממה וכו' לזה
 כאשר פתח האי תנא לדרוש הפסוק של ואויל שפתים ילבט
 אלו ישראל שנתעסקו בבזיה וקראם אוילים לפי שלא עשו
 כבודו במרוכס יותר מבגדולים מקשה לפשיה ומנין הים
 יודע משה היכן יוסף קבור . דודאי אי נימא כי כבודו בגדולים

יותר מבמרוכס היה חל החיוב על יוסף להראות עצמו כשהגיע
 היום אף בפני מרע"ה לבדו . אבל אי נימא דכבודו במרוכס
 לא היה מחויב יוסף כלל להראות עצמו בפני משה . ואם כן
 מנין היה יודע משה היכן יוסף קבור . לכך אמר כי כבוד
 בת אשר נשתיירה מאותו הדור והגידה למשה היכן יוסף קבור
 ועמד משה ואמר כן ליוסף אם אתה מראה עצמך מוטב ואם
 לאו הרי אנו מנוקים משבועתך מיד היה צף הארון . ולזה
 מסיים ואל תתמה האיק היה ברול צף כי זו היא פליאה נשגבה
 שהיה ברול צף . והשניט יוסף בזה שאמר משה שאם אינו
 מראה את עצמו הרי ישראל מנוקים משבועתו אחרי כי כבוד
 רבים עדיף והחיוב מוטב על רבים להתעסק עמו ולא משה
 לבדו . לכן מסיים ראה מה כתיב ויהי האחר מפיל קורה
 תו"מ אלישע תלמידו של אליהו צף הכרול מפניו מפני משה
 רבינו עאב"ו . כי מה שהברול היה צף לא היה משום מאמר
 של משה שאמר שאם אינו מראה עצמו יהיו ישראל מנוקים
 משבועתו . כי באמת לא היו יכולים לפסור עצמם משבועת
 יוסף כי כבוד רבים עדיף מכבוד גדולים . רק מה שהברול
 היה צף הוא מפני כבודו של משה עשה כן שהרי מפני כבוד
 אלישע היה צף הכרול . מכ"ש שהיה ראוי להיות צף מפני
 כבודו של משה . דו"ק :

דיב ואת עצמות יוסף קברו בשכם . מ"ש בשבט .
 אמרו משכם נבגגוהו לשכם נחור אבידתו .
 קשו קראי אהרדי . כתיב ויקח משה עצמות יוסף עמו וכתוב
 את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו' :

פרש"י ול משכם גבגגוהו . אף על גב דכתיב וימצאם בדותן
 אין זה יקום רק נדרש כמרול מבקשים עליך ככלי דתות
 להרגך ונכסו מזה פירושו מן האחזה וכו' . הא דלא רמי
 קראי אהרדי בלא קושיא ראשונה ותירונו . דקרא אשמע
 כי משה העלה עצמות יוסף . ושם נאמר עצמות יוסף
 אשר העלו בני ישראל . ל"ל עפ"י מה דאיתא בסמוך להרא
 אבדתא כי שני ארונות היו מה לכוין במדבר ארונות של יוסף .
 וארון של שכינה והיו הכל אומרים מה טיבו של ארון זה עם
 ארון של חי עולמים והיו הכל אומרים קיים זה מה שכתוב בזה
 פרש"י ול שקיים יוסף כל התורה ותשיב שמה כמה מצות וזה
 מן המנויים שם בזה כתיב כבוד את אחיק ויוסף קיים מצות
 כבוד כמ"ש ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיק רועים בשכם .
 ויאמר הנני ע"ש באריכות . וזה יתכן למנות למנה
 ליוסף אי נימא כי לא ידע יוסף כי מבקשים להרגו . אבל
 אי נימא שידע יוסף מזה והמלאך הזהירו כי נסעו מן האחזה
 ומבקשים ככלי דתות להרגו בודאי אין זה זכות רק חובה
 כבוד כי בתוך עשרת הרגו מלכות היה גם כן נשאת יוסף
 ונענש על שהכניס עצמו בסכנה . ואלו ידע אכיו מזה
 לא היה מנחה לילך ואין בזה סיבוד אב כלל . אף אין לא ידע
 ממחשבותיהם הרעים אז נוכח לז"מ כי קיים זה מה שכתוב בזה
 וכו' . והנה הגאון מהר"א בח"א כתב על משארול שהיה
 ארון של יוסף מהלך עם ארון של שכינה לפי שהארון של יוסף
 היה במחנה לוי כמרול ייקח משה עצמות יוסף עמו .
 עמו במחיצתו ומחנה לוי סמוך למחנה שכינה לכך אמרו שארון
 של יוסף היה עם ארון של שכינה . לכך מתלה לא רצה למרמי
 קראי אהרדי כתיב ויקח משה עצמו יוסף עמו וכתוב ואת עצמו
 יוסף אשר העלו בני ישראל . דאיכא למימר שבאמת בני ישראל
 העלום ממנרים רק משה לקח עצמות יוסף עמו פי למחיצתו
 שלקח הארון למחנה לוי סמוך למחנה שכינה כדי שיהיו הכל
 אומרי קיים זה מה שכתוב בזה וכו' . ל"ל השתא דמאני על מה
 שהקס מ"ש בשכם K I יא א אמרו

הנה"כ בעיני כל יפלא על הראשון ומנין היה יודע משה היכן
 יוסף קבור למה לא שאל כן אגופא דקרא ויקח משה עצמות
 יוסף עמו ומנין היה יודע משה היכן יוסף קבור . והאיק תלה
 הא בדתניא כמה חביבות מצות על מרע"ה . ובייתר
 יפלא ותנייה על ול תתמה האיק ברול צף שזה היה לכבוד משה
 דלמא מה שצף הכרול הוא לכבודו של יוסף שאם לא היה צף
 הארון היו ישראל מנוקים משבועתו ובמאי דסיים לא פתח
 כלל ותלה הדבר בכבוד משה . כל דהאמך הגמרא כך היא
 רק בהקדים מה דסמין לזה דפרין בגמרא ואי לא איעסק בני
 משה ישראל מי לא הו מיעסקי ביה וכו' ותו אי לא
 איעסקי ביה ישראל בני מי לא הו מיעסקי ביה וכו' אמרו
 הניחו כבודו במרוכס יותר מבמועטים . ותו אמרו הניחו
 כבודו בגדולים יותר מבקטנים פרש"י ול אמרו הניחולו
 שיתעסקו בו ישראל כלם . וישאל אמרו בעוד משה קיים
 הניחו לו להתעסק בו משה לבדו כבודו בגדולים יותר מבקטני
 גמינו למדן אם נאמר כי כבודו בגדולים ולא במרוכס .
 עיקר המנהג על משה הוה רמיא ואין אשמה כלל על ישראל
 כי אף אם לא היו מתעסקים בבזיה במצות הקב"ה . מ"מ
 הניחו כבודו בגדולים וכלל הבזיה לא היו ישראל מתעסקים
 בעצמותיו והיו מניחים לגדול להתעסק בו . אך איב זא כי
 כבוד רבים עדיף מכבוד גדול לחיית יאשמו כי הלכו אחרי
 הכצע ולא נתעסקו במצות יוסף . ועוד יש ל"מ בזה אי נימא
 כבוד רבים עדיף מכבוד הגדולים אין כאן מקו לדברי מרע"ה
 שאמר אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקים
 משבועתך . דיל דיוסף היה מקפיד על כבוד רבים
 שיתעסקו עמו דעדיף מכבוד גדולים . והוא השביע לרבים
 שיתעסקו עמו כמאמר הכתוב כי השבע השביע את בני
 ישראל . ואם הם היו מתעסקים בבזיה מה לו בזה שיהיה
 החיוב מוטב עליו להראות עצמו לפני מרע"ה לבדו אף אם כתיב
 כבודו בגדולים יותר מבמרוכס או יפה אמר משה שאם אין
 מראה עצמו לפני הרי ישראל מנוקין משבועתו כי רשע ליה
 עבדו ליה להיות כבודו בגדול כי מי לבו גדול ממה וכו' לזה
 כאשר פתח האי תנא לדרוש הפסוק של ואויל שפתים ילבט
 אלו ישראל שנתעסקו בבזיה וקראם אוילים לפי שלא עשו
 כבודו במרוכס יותר מבגדולים מקשה לפשיה ומנין הים
 יודע משה היכן יוסף קבור . דודאי אי נימא כי כבודו בגדולים

אמר
 יוסף
 ד"ל
 ק"ל

מסכת סוטה

החילות להראות וגו' שתפלת משה היתה אחרי שהתיר הק"ה
הנדר של יצחק שהקדשו לעולה וחזר בו ואמר לתפלת ודקריקא
ממנו שיתיר לעצמו גם השפועה של משה שיכנס לארץ
והאיפ"ו לו הק"ה רב לך אל תוסף דבר עלי עוד בדבר בדבר
גימטריא יצחק ע"כ תורף דברי הגאון הנ"ל ולכאורה לא ניתן
טעם למה למה לא עשה למשה כמו ליצחק . אלא ל"ל כמ"ג
למעלה . כי באמת לא סינה מונח שפתיו כי העלהו לעולה
הוא בדרך תנופה אסיקתיה אחתיה כדעת בעל עשרה א
מאמרות הנ"ל . לכך יפה חר"ל כרב בישר אחרי שאמר רב
לכס בני לוי והגדיל מעלתם שהמה גדולים מן הכהנים לפי
שהנפתם הוא הקרבן כמו בני יצחק שאמר הק"ה העלהו
לעולה שפירושו להניף אותו בדרך אסיקתיה אחתיה א"כ ל"ל לא
סינה הק"ה כה בשכועתו כלל בני יצחק לכך כרב בישרוהו רב לך
אל תוסף דבר עוד בדבר גימטריא יצחק להביא ראיה מיצחק
שיתיר גם שכועתך כי אם לא היה שום התרת שכועה שהרי
ברב בישר ודוק :

רש"י תניא א"ר יהודה אלמלא מקרא כתוב א"ל לאמר .
היכו משה מת בחלקו של ראובן וכו' . והיכן
היה קבור בחלקו של גר מחלקו של ראובן לחלקו של גר כמח
היו ארבעה מילין . אותן ארבעה מילין מי חוליבו . מלמד
שהיה משה מת ומוטל בכנפי רשכונה ומלאכי חזרת היו
אומרים צוקתה עשה ומשפטיו עם ישראל . והקדוש ברוך
הוא סאי אמר וכו' :

הנה יפלא מאד מנינו ל"ל לחשוב כמה מילין הוליכו למשה .
הלא אף אם לא היה רק פסיעה אחת הוא כבוד ויקר אשר מי
לנו גדול ומשה שלא נתעסק בו אלא הק"ה . גם מה זה
אשר שאל והק"ה מאי אמר באלו הוא בכרת שיאמר הק"ה
איוה דבר אחר שמלאכי חזרת היו אומרים נדקתה עשה .
ל"ל דאדסמך ליה קאי מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא
משה . מי לנו גדול ומשה שלא נתעסק בו אלא הק"ה .
נמנינו למדין כי הק"ה גמל לאיש חסיד משה כמעשהו אשר
פעל עם עצמות יוסף . ולפ"י מחייבים אנחנו לכיון
המדה כשיעור שנתעסק משה בעצמות יוסף . באותו
ערך ואותו שיעור הוליך הק"ה עמו את משה ועתה בא וחשוב
לפי מר"ל שדרשו בפסוק ויקח משה את עצמות יוסף עמו .
עמו במחיצתו . שהיה ארונו של יוסף במחנה ליה במקום
שהיה משה שריו . והנה זה ידעת כי שלש מחנות מחנה
שכינה ומחנה ליה ומחנה ישראל היתה כל א' ארבעה מילין
כנגד שלש שמות הקדושים כל א' מארבע אותיות . ולפי
פשט הכתוב נאמר את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל
מוצרים . רק מה שלקח משה עצמות יוסף לקח אותו
ממחנה ישראל למחנה ליה אשר שם היה משה . נמוח
שהוליכוהו ארבעה מילין . לכך בא הכתוב להודיענו מקום
מיתת משה והיכן היה קבור להודיע כי נפרע הנדיק במדתו
שהוליכוהו ארבע מילין . כפי מה שהולך הוא עצמות
יוסף עמו . ואם כן אחרי אשר ראינו כי נפרע לנדיק
כמדתו ע"כ נא' כי נשלמה המידה להיות המולך אות וגדול
ממנו כמו שהוא היה גדול בדורו שלא היה למעלה ממנו
ונתעסק בעצמות יוסף לפי שלא נמצא בישראל גדול מיוסף
רק משה לבדו . צריך להיות במשה המתעסק שהוא גדול
ממנו זה הקדוש ברוך הוא לכך ח"ר יהודא אלמלא מקרא כתוב
א"ל לחיירו שהק"ה בכבודו ובעצמו נתעסק במשה כי משה
אשר ימלא לבו לומר כן . אך אחרי אשר מקרא כתוב היכן
משה מת והיכן היה קבור שהם ארבעה מילין ממקום העינים
למקום הקבורה ע"כ להורות בא המקרא כי משה הוא
מוטל

אמרנו משכב נבנוהו לשכב נחוי אבי דתו וכו' לא לא נבנוהו
משכב רק מדרתן . ונ"ל כפרש"י הנ"ל כי דותן לאו אם
מקום הוא כי באמת לא נסיעו משכב ומה שאמר המלאך נסיעו
מזה פירושו מן החזיה . ודותן פירושו שנתקיים נכלי
דותן להרגו . ואם כן לאו שפיר עיזר שנתחייב נספאו
ולא קיים מה שכתוב בזה וכו' ונ"ל א"כ א"ל שהיו א
מהלכין הארונות וחד להיות הארון במחיצת משה שהוא מחנה
לויה סמוך למחנה שכינה ונ"ל ולפרש המקרא ויקח משה
עצמות יוסף עמו כפשוטו כמשמעו ולא כמדורג' עמו
במחיצתו . א"כ קאו קראי אהרדי וכו' ודוק :

ר"י ויקנחו פוטיפר סרים פרעה . אמר רב שקנאו לעצמו :
פרש"י ו"ל למשכב זכור . ל"ל ההקשה לרב דאי קנייה לגופו
של יוסף ממש קאמר האיך כתבה התורה ויקנחו הא ק"ל דאי
קונים זה את זה ולא הם קונים מכס . ונכרי לישראל לא קנה
ואין גופו קניו כלל . לכך יצא בדבר החדש לומר שקנאו לגופו
של יוסף למשכב זכור ולכך כתבה התורה לשון קנייה להגיד
דשעתו של אותו רשע ואנב זה ניימא מילת לבאר מדרש תמוה
ביאור פ' וישב ו"ל טוב ילד מסכן וחכם ממלך וקן וכסיל . טוב ילד
החדש מסכן וחכם זה יוסף . ממלך וקן וכסיל זה פוטיפרע אשר זה
טוב ילד יפלא מה בא להודיענו להכדיל בין הטמא ובין הטהור כי יוסף
מסכן הוא טוב מפוטיפרע . וכי לא ידענו כי המה רחוקים ולא
זכסויה קרב זה אל זה . אבל לפ"י נוחא כי לדעת מ"ד שאמר ודרש
יוסף כי ויבא הכיתה לעשו מלאכתו ואין איש כי לעשות ברכו
נכנס רק בדיק עצמו ולא מנא עצמו איש היה ג"כ ללכד אותו
צדיק בהרהור עבירה שחשב לעשות . כמו הרשע פוטיפר
להכדיל שחשב בעבירה עם יוסף במשכב זכור רק בא גבריאל
וסירסו . אך חכמת יוסף תעיד כי לא חטא במחשבתו ה"ו
כמר"ל הלכ שלא חשב בעבירה תיקרא חכמה ויקראו לפניו
אברך אב בחכמה . לכך נבדק אמרי פי ד"ל טוב ילד מסכן
וחכם זה יוסף . ממלך וקן וכסיל זה פוטיפרע שנקרא כסיל
לפי שהוא חשב בעבירה רק שבא גבריאל וסירסו . אבל יוסף
הוא ילד מסכן וחכם כנ"ל ולא נדמה לאותו רשע בהרהורי
עבירה ה"ו ודוק :

רש"י א"ר לוי ברב בישר בישוהו . ברב בישר רב לבס
בני לוי ברב בישוהו רב לך :

ל"ל עפ"י מה שכתב בס' עשרה מאמרו טעם על תנופת הלויים
כי מעלתם גדלה מאד כי הכהנים הם מקריבו הקרבן והלויים
הם הקרבן בעצמם ולכך צוה הק"ה להניף ולהרים אותם
כחיו בני יצחק שאמר הק"ה והעלהו לעולה שדרג' אסיקתיה
אחתיה שיניפו אותו במעלה ומוריד כמו כן היה תנופת הלויים
וקרא לנגב על מצוה זו ואשתו אמרה רמי לבו כי כופחא .
וכחמת זו היתה מעלת הלויים להיות הם הקרבן עצמם בדרך
אסיקתיה אחתיה הנאמר בני יצחק ע"כ תורף דבריו . ולזה
אמר משה רב לכס בני לוי שדרשו רז"ל שאמר משה כי הלויים
יתירה מעלתם וחשיב שם כמה מעלן ולפ"ד הגאון הנ"ל גם
משה אמר רב לכס בני לוי מעלתם גדולה מן הכהנים כי הם
הקרבן בעצמם והיפתם יוכיח וכו' והנהני אינם רק מקריבו
הקרבן . אך אי ניימא דפירושו העלהו לעולה הוא אסיקתיה
אחתיה להניפו לא חזר הק"ה בה מדיבורו . וכתשוכת הק"ה
לאברהם על מה שאמר אברהם אתיעל אמרת כי ביצחק יקרא
לך זרע . וחזרת ואמרת העלהו לעולה . וחזרת ואמרת אל
תשלח ידך אל הנער אמר הק"ה לא אחלל בריתי ומונח שפתי
לא אשנה וכי אמרתי לשחטו . אני אמרתי העלהו אסיקתיה
אחתיה . והנה הגאון כס' מגלה עמוקו פירש הפסוק אתה

הק"ה
ויני
כי
ה
ב
וכ
הק"ה
ל
אשה

אשתו בכנסי השכינה . להיות נוטל שברו כי מילנו גדול מיוסף וכו' לכך גם עתה מילנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הק' בה וכו' . וכדי שלא יאמרו כי לא פרע הק' בה שברו פעבור שהתעסק בעצמות יוסף . רק כטעם הוזהר שהיה משה בעלה דמטרות' ולכן נקרא איש האלקים ולכן נתעסק הק' בה עמו כי קרוב הוא להשכינה ולו ישמא כנודע . לכן היו מ' אומרים נדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל להורות כטעם השני שבאדרש שלכן היה נקרא איש האלקים גברא דיינא שהיה אומר יקוב הדין ההר הה' ומשפטיו עם ישראל ולזה רמזו כמה שהיו אומרים הפסוק היה נדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל . כדי שידעו מאיזה טעם כמו נקרא איש האלקים . ומה יראו כי לכן נתעסק הק' בה הוא שגמו כאן מילנו גדול מיוסף וכו' מילנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הק' בה . ולכן והק' בה מאי אומר פי' אחרי שמה' היו אומרים ומשפטיו עם ישראל שהיה גברא דיינא ולא איש האלקים ממ' . אי' הק' בה מאי אומר האך נשמא לו ומשי' ר' יוחנן אמר וימת עם משה עבד ה' . לפי שר' ל למדו ג' שם שם . נא כאן וימת עם משה . ונא להלן ויהי עם עם ה' מה להלן עומד ומאמא אף כאן עומד ומשי' ולא מת כלל . לכן הק' בה היה אומר ונקרא זה וימת עם משה עבד ה' כי לא מת משה כלל ולא היה עם שום טומאת מת ודוק :

על אלו שני מצות יותר מכל מצות האמורות בתורה שנתנו בזכות אברהם . כל דודאי אלו לא אמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל לא היה באלו המצות שום הנאה להאמינים רק בחיוב היה לעשותם . אך בזכות אברהם שאמר מחוטעד שרוך נעל וכו' ליהנות מאלו מצות וכמפרש בגמ' באן . לפי שהגאון בח' א' פ' כיוסי הלם בחולין פירש על הא אגדת' שמן הדין היה הכל של אברהם שלא היה צריך להחזיר כלום למתן סדום עפי' הדין בגמ' ונח' מ' ס' קפ"א במגיל מן הגויים שאם הצעלים אינם יכולים להציל אף שלא אמר לעצמי אני מציל מ' כל מה שהציל הרי הוא שלו ואעפ"כ לא רצה ליהנות משל מתן סדום כלום ואמר אם מחוטעד שרוך נעל וגו' . והנה הרב הגדול בעל נחלת בנימין האריך בפירו' להיות הק' בה קונה את ישראל עמו להיות עבריו לפי שהציל מן הגויים ומחוטעד שרוך נעל זה נודע פי' הצינית ותפילין הם החוחים של עבדות אשר עבדי' ה' אן והם זכרון ליציאת מצרים אשר כדאי הוציאה שנהיה לו לעבדים מטעם הל' שכל מה שהציל הרי הוא שלו . אי' הק' בה כנז' אף בשכר שאמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל ולא רצה ליהנות ממה שהציל הוא מן הסכנה . וכו' בניו לחוט של תבלת ורצועה של תפילין ליהנות מאלו המצות וכדמסיק ברצועה של תפילין איכא הנאה כדכתי' וראו כל עיני הארץ כי שם ה' נקרא עליך חלו תפילין שבראש וביציאת זוכה ומקבל פני שכינה כל זה בא להם שיהיו מקבלים שכר שני מצות הללו רק בשכר שאמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל ושפיר קאמר ודרש רבא הדרש ההוא דדוק :

פרק היה מביא

ר"ז דרש דע'ק איש ואשה וכו' שכינה ביניהם : לא וכו' איש איכלתו : אשר רבא ודאשה עדיפא מראשי מט' האי מצרף והאי לא מצרף :

ר"ט דתניא היה ד' אומר ספני מה' שנתנה תבלת סבל מפי צבעונים' פפני שתבלת דומה ליסובו :

הא דנקט כאן בלשון היה ר' מ' אומר . משמע שתמיד הוה מרגל בפומי' לומר כן לפי דכשיטתיה אויל לכך . היה אומר כן . כל לתרן בהקדים מה שרגיל על לשוני לומר ביאור המדרש בתורתו של ר' מ' מצאו כתנות אור בא' אף . לפי שבוהר דרשו בפסוק ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות אור דא כיוסי' דצינית ותפילין . והנה עכ' לפירוש הוזהר כל דל' כנז' דצינית ותפילין לאו מצות עשה שהוין גרמא הוא דגם נשים חייבות בתפילין . דהא הכא לאדם ולאשתו כתיב . והנה שמעינן לר' מ' בגמ' דקידושין דל' דל' תפילין מצות עשה שאין הוין גרמא ונשים חייבות בתפילין . והנה כל עוד אס' מפרשים אנו פסוק זה של כתנות עור על צינית ותפילין אי' לפרש שהיה מן עור ומש רק כמ' הקדמונים שבדוגמת שהק' בה מניח תפילין שהוא אור תפילין ודבר רוחני שהוא בסוד תפילין כמו כן נעשה לאדם . כי אי' לפרש על עור ממש שהרי כנז' הקשה כאן בפסוק זה ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור מהיכן היה אותו עור ופירש ביפה תואר שהרי לא הותר לו בשר לאכול ולא היה עם שום בהמה מתה או שאושה . ומתרן במדרש שאותו עור היה מעורו של נחש . ולתפילין לא חזי עורו של נחש שהרי צריך להיות מודבק המותר בפיק' . עכ' צל' כי היה אור תפילין . ולא עור תפילין . לכך יפה נדרש המדרש הלו בתורתו של ר' מ' דל' כתנות אור קאי על תפילין לפי דל' נשים חייבות בתפילין ומצאו כתוב שזורתו אור בא' אף כי תפילין של אדם הראשון לא היו מן עור ממש וכנז' מה שאין כן למאן דלא סל' הכי וסבר כי נשים פטורות מן התפילין . ועכ' כל פירוש של כתנות עור כפסוטי' לפרש שהיה מן העור

פרש' ו'ל' אש של אשה יותר קשה וממהרת להפרע מן האיש מ'ש' האי מצרף אש של אשה נוח ללנוק שאין אות של סה מפסיקתו אלא מחובר הוא ונקרא אש . אבל של איש אין אותיות של אש מצורפות יחד שהיו של שכינה מפסיקתן עכ"ל והנה רבינו בחיי ו'ל' מפליג ג"כ בעונש האשה החמורה משל האיש ונתן טעם לשבח לפי שהאשה נבראת בג' ע אחרי אשר כבר יצר את האדם וישם אותו בגן ויביתתה היה במקום הקדש לכן סביביו נשערה מאד להיות ענשה קשה ומרובה משל האיש . לא כן האדם אשר יצרתו היה חוץ לגן וכא מן החולין ולזה אומר אני כי ו'כ' הפסוק וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ שדקדקו רבנה לפרש מקרא זה ולדרכינו אף המקרא הזה וינא מירי פסוטי' אשר ניחם ה' כי עשה האדם בארץ ולא בראו בגן עק' כי אפשר שהיה מתקדש עמו בקדושה יתירה אלו היה יצירתו בקדש הדרן לקמא כי יותר קשה ענשה של אשה אחרי אשר היתה נבראת ממקום הקדש ומיללה קדושה . ולכן אמר אדם בחכמתו אשר קרא שמות לכל הברואים ועל האשה אמר לואת יקרא אשה שהיה שמה אש בלי הפסק אות של שכינה בנתיים . כדי שיהיה ענשה קשה מאד . ונתן טעם כי מאיש לקחה זאת אחרי אשר כבר היה האיש בג' ע' לקחה ממנו . לכן ראויה להיות בעונש קשה להיות נקראת בשם אשה כנלע"ד פשוט :

ביאור הפסוק וינחם כי עשה האדם בארץ וביאור הפסוק לואת יקרא אשה וגו'

ר"ח דרש רבא בשכר שאמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל וכו' בניו לחוט של תבלת ורצועה של תפילין בשלמא רצועה של תפילין דכתיב וינא כל עמי הארץ בי שס'ה נקרא עליך ותניא ר' הגדול אומר אלו תפילין שבראש : אלא חוט של תבלת מא' היא . רתניא ר' מ' אומר וכו' :

פרש' ו'ל' בשלמא רצועה של תפילין איכא הנאה דכתיב וראו כל עמי הארץ וכו' . הא דניקט רבא למנא דכרי חפץ וטעם

מסכת סוטה

ממש כי עשה אותן כתנות מעורו של נחש רק לר"מ פריך לומר
 בן הדרן לקמח הדאי מאן דס"ל תפילין ה"ל מ"ע שהיומן
 גמא ואין מניחין תפילין בשבת וי"ט א"כ ה"ל צינית במקום
 תפילין כגודע מדרז"ל שלכך נסתכה פ' צינית לפ' מקושא לפי
 שאמר משה להק"ה כי מקושא חילל השבת על שלא היה לו
 שום זכרון מצוה בשבת מיד נתן הק"ה פ' צינית . וא"כ כמו
 שהתפילין הם לאות ולטוטפות כי בחזק וד הוציאוהו המצרים
 כמו כן במצות צינית פרש"י ו"ל בחומש כי תרגום של משלה
 תכלא לכך צינית הם תכלת כדו שזכרו שיכול הנכורות
 במצרים ואת בחינו הנ"ל . א"כ שאל גרים להיות תכלת
 בנינית . אך לדעת ר"א דס"ל תפילין לאו מצות עשה שהיומן
 גמא ואף בשבת וי"ט מניחין תפילין לדרי' ח"ג עוד
 שום מופת ואת על יציאת מצרים וא"כ לומר הטעם דשאל
 גרים של תכלת על תכלא ושיכול בכורות כנ"ל . לכך היה
 ר"מ אומר מה בשבתה תכלת מכל מיני צבעונים מפני שתכלת
 דומה לים וכך נל"מ צבעא גרים . ועיין בחיבורו זה פ' אלוהו
 נשך ככ"מ כביאור הגמ' למה הווכר יצ"מ בניני ותמנא נחת :

לא מצי להקשו מאי אע"פ שאין ראוי לדבר . ידע שפירכי
 כונת ר' ישמעאל שזכות תולה פי הזכות של הסוטה שהיה
 בידה קודם החטא תולה לה . וא"כ אין ראוי גמורה מנכבד
 נצר שהאריכו י"ד חמש עבור זכות עשה אחר שעשה עבירות
 וכ"כ אל ה' ועשה נדקה כמאמר הנביא וחטאך כנדקה פרוק שש
 הוא ברין שיטול שכרו להיות הזכות תולה . משא"כ
 הזכות שכבר היה קודם החטא לזה אין ראוי לדבר רק זכר
 לדבר איכא . לכך פריך מתחלה מתניתין מיני וכו' בהא אפי'
 כר' ישמעאל לא אחיא דר' ישמעאל לא תני רק שנים עשר
 חדש . ותניתין תני שלשה שנים . וכדאי ידע המקשן טעם
 המתניתין דקתני שלשה שנים דיליף מאחאב וכדאית בתו'
 בשם הירושלמי ולכך לא פריך אמתניתין מנה"מ זכות תולה
 שלש שנים . לפי דודע דיליף מאחאב אך לזה הקשה דמתניתין
 דלא כר' ישמעאל . אך כאשר מתרן אשכחן קרא דתני
 ומתלית . נמנא לפ' אין הזכות תולה פעם אחת רק שנים
 עשר חדש הוקשה לו מאי מתרן בזה מ' תקשי למה לא קאמר
 ר' ישמעאל שלש שנים וליליף מאחאב . ואם האמנה רצה לחשוב
 מה דמתני ומתלית נימא תשעה שנים שהיא ג' פ שלשה שנים .
 דליכא למימר דלא מצי למילף מאחב לפי שלא ידענו אימתי
 היה הזכות אם קודם החטא או לאחר החטא . הלא"ן והדברים
 אם הוא יליף מנכבד נצר שהיה גדולי הזכות אחר החטא
 וכ"כ . יליף לזכות שקודם החטא . ומכ"ש דמצי למילף מאחאב
 שהדבר בספק אימתי היה הזכות . אלא כ"ל דפי' זכות תולה
 במתניתין ור' ישמעאל הוא דוקא בדומה לנ"כ שאין זכות
 הנעשה אחר העבירה אותה זכות תולה ולכך לא מצי למילף
 זכות תולה יותר ע"כ חדש רק שני עשר חדש דלא מצי למילף
 מאחאב שהיה הזכות תולה שלשה שנים לפי שהדבר בספק מ
 מתי היה הזכות לכך פריך שפיר אם פי' זכות תולה מיירי
 בזכות שאחר החטא וכדומה לנכבד נצר וכו' מאי אע"פ שאין
 ראוי לדבר הא ראיה גמורה היא ודוק היטב כי נכון הוא :

פרק היה נוטל

דב אם יש לה זכות תולה לה . יש זכות תולה שנה
 אחת ויש זכות תולה שני שנים ויש זכות שתולה
 שלש שנים . מני מתניתין דתניא כמה זכות תולה שלשה
 חדשים וכו' ר' א' בן יצחק אומר תשעה חדשים וכו' ר' ישמעאל
 אומר שנים עשר חדש ואע"פ שאין ראיה לדבר וכו' לדבר שנה
 להו' מלבא מ"ב ישפר עליך וחטאך בעיקה פרוק וגו' . וכתוב
 כולא מטא על נכבד נצר . וכתוב ולקצת ירחו תרו עשר .
 לעולם ר' היא ואשכחן קרא דתני ומתלית דכתוב בה אחר ה'
 על שלשה פשעי ארום ועל ארבעה לא אשיכנו . ומאי אע"פ
 שאין ראיה לדבר וכו' לדבר . דאיכא להפטר . ולמא שאני
 א"ה דלא מפיק עליהו :

דבא אמר רב יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא
 בעי' דנא דלא עסיק בה אגוני מגנא . אצולי לא
 מצלא : תורה בין בעידנא דעסיק בה : בין בעידנא דלא עסיק
 בה מגנא ומצלא . מתקף לה רבא אלא מעתה דואג
 ואחיתופל מי לא עסקי בתורה אמאי לא הניגה עליהו . אלא
 אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא . בעידנא
 דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא מצוה בין בעידנא
 דעסיק בה . בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי
 לא מצלא :

פרש"י ו"ל לעולם ר"ה הוא פי' מתניתין דקתני שלש שנים ר"י
 היא דאשכחן קרא דאמר ותני שונה בהארכת ומן כולומר מקרא
 כתיב שהק"ה מאריך זמן אחר זמן עד שלשה פעמים הלכך
 ה"ל שלש שנים . ועל מה דפריך מאי אע"פ שאין ראיה לדבר
 זכר לדבר . ומאני דלמא שאני א"ה דלא משפק עליהו פרש"י
 ז"ל דלמא גבי א"ה שאני שאין ממהרון עליהם מן השמים לפקוד
 עונותיהם כע"ז . אבל מישאל ממהרון ליפרע בע"ז
 ומדקדקון אחריהם עכ"ל . הנה כל עין הרואה יראה תמיהת
 הקושיא אחר אימרה עד עתה לשאול מאי אע"פ שאין ראוי לדבר
 ולא שאל פל"ג בדבריו' גופא בדברי ר' מאי אע"פ שאין ראוי
 לדבר וכו' ועיין כס' שנות חיים הגדפס מחדש . ונלע"ד ע"פ
 סבר' נ"נו העונות כס' יפה מראה דודאי יש לחלק בין זכות
 הנעשה אחר העבירה . לזכות הנעשה קודם העבירה .
 שאפשר עבירה מכנה מצוה וכו' אינה תולה כלל מאחר שכבר
 נכבה הזכר נמה שעבר העבירה א"כ כ"ל אשכחא מסתבר ע"כ
 והנה כ"ל מצינו להדיא שאל דניאל וחטאך כנדקה פרוק נמנא
 טעסק במצוה אחר העבירה ו"ל כי בהא עדיף הזכר אחר עשה
 אחר העבירה לכפר עונותיו אך זה שהובא בת"כ בשם הירושלמי
 דיליף יש זכות תולה שתי שנים מאמנון ושלשה שנים מאחאב
 ע"כ באריכות וכס' יפה מראה דשם משמע כי לא ידענו אם
 אם זכות אמנון ואחאב היה קודם שעברו עבירות או אח"כ .
 רק כ"כ ידענו היטב כי היה אחר שעבר כבר כל העבירה .
 וכו' יתורן הכל על נכון וגם מה שהביאו התו' כאן בשם
 הירושלמי דיליף זכות תולה שתי שנים מאמנון ושלשה שנים
 מאחאב אשר זה לכאורה נראה כשפת יתר בדברי התו' .
 ולע"ד נראה הכל על נכון . דודאי בדברי ר' ישמעאל גופא

פרש"י ו"ל אגוני מגנא היינו מן היסורין . אצולי מן החטא לא
 מצלה . נמצינו למדן שלפי המסקנא אף גבי תורה שנמשלה
 לאור אינה מנלת מן החטא בעידנא דלא עסיק בה ולכך חטאו
 דואג ואחיתופל אף שהיו רבים בתורה . כי בשעה שפרשו
 עצמם מל"ת היו יכולים לחטוא וכו' מ בין רב יוסף לרבא בפסוק
 הכולל כל התורה דאפליגו בה תנאי במנחות . דס"ל
 לר' ישמעאל דפסוק לא ימוש ספר התורה הזה מפוך הוא
 דברים ככתבן וחובה הוא להגות בתורה יומם ולילה .
 ורשב"ג סבר דפסוק זה לא ימוש אינו חובה ולא מצוה אלא
 ברכה לפי שראה הקדוש ברוך הוא ליהושע שדברי תורה ה'
 חביבים עליו א"ל הואיל וד"ת חביבי עליך לא ימוש ספר התורה
 הזה מפוך . והנה כל ימי תהמתי לדעת מה ראוי אבות
 העולם לחלוק בדבר הזה ומה ראה רשב"ג להוציא המקרא הזה
 הזה מירי פשוטו שלא ימוש לא נאמר אפי' למצוה בעלמא אבל
 השת' לפ' זניחא דמאן דס"ל כי התורה דוקא בעידנא דעסיק
 בה מגנא מן החטא ולא בעידנא דלא עסיק בה לדרי' פ"ל דלא
 ימוש

ימוש הוא דברים ככתבן וחובה לכל ישראל שלא ימוש ספר
 התורה מפניהם כדי שיעסקוה תמיד ותציל מן החטא
 ואין דם ל כי התורה אף בעידנה לא עסקו בה אזולי מצלה
 מן החטא לדריהם ל לפסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה כי
 אין בהתמדת התורה שום פועל יוצא כי אף בעידנה לא
 עסקו בה אזולי מצלה מן החטא והנה אי נימא כי תור בעידן
 דעסקו בה דוק אזולי מצלה מן החטא איכא א"כ שום אדם
 לבקשת רחמים שיגבל מינה ר כי אם יפגע בו מגול זה
 ימסכהו לכה מ כי התורה אזולה מצלה וליכא למפרך בקושי
 הגמרא דואג ואחיתופל דעסקו בתורה אחי לאתגין עליהו
 דיל כתיבון הגמרא שהם חטאו בעידנה לא עסקו בה ואז
 אזולי לא מצלה מן החטא אבל אי נית כי התור אף בעידנה לא
 עסקו בה אזולי מצלה מן החטא איכא דואג ואחיתופל שלא הגיב
 עליהם התורה הו אמטעם שכתב מו הגאון כחא לפי שלא
 נקשו רחמים עו כמרו ל לפסוק מיתן והיה לכנס זה וכו'
 שאל הקב"ה כפויי טובה שהיה להם לומר תן לנו חתה . א"כ
 מו האים הירא לדבר האשר רוצה להגבל מן העבירה נרין
 לבקש רחמים על עצמו שיתן לו הקב"ה לבטור

ואל היה כדואג ואחיתופל וסיעהם וכוה תבין דברי
 הנמרא חכמים ואידועים כי הו מיפטר רבין מבי רש כר נחמי
 כי הו אמרי הכי אלופינו מסובלים חלופינו בתורה ומסובלים
 מיפטר רבין שאלו שאלו שאלו מהם דואג ואין יוצאת וגו' אין פרך
 של תהא סיעתינו כסיעתו של דוד שיא מהם דואג ואין יוצאת שלא תהא סיעתינו
 הו מיפטר רבין מבי רש"כ דוק אמרי הכי לפי דלאר תנאי
 דם ל בתורה בעידנה דעסקו בה דוק אזולי מצלה א"כ דואג
 ואחיתופל הו רשעים לא הגיבה התורה עליהם לפי שחטאו
 בעידנה לא עסקו בה . והרונה להיות ירא השלתי יהיה
 כמותם לא ימוש ספר התורה הו מפיהם . אך כי הו
 מיפטר רבין מבי רש"כ דם ל לפסוק לא ימוש אינו לא חובה
 ולא מצוה ע"כ ס"ל כי התורה אף בעידנה לא עסקו בה
 אזולי מצלה מן החטא . וא"כ דואג ואחיתופל דעסקו
 בתורה הו מראוי שתגין התורה עליהם ואעפ"כ לא
 הגיבה ע"כ ל כי הכל בידי שמים ונרין הכל לבקשת רחמים
 עס התור והמנו לכך אמרי הכי אלופינו בתור ומסובלי במצות
 ואין לתלות שהם נדויים ולא חטאו כלום לפי דהתורה אזולי
 מצלה דא"כ למה לא הגיבה התורה על דואג ואחיתופל וכו' ל
 לא ל שכל תלוי בבקש רחמי לכך אמרו אין פרך ואין יוצאת
 שלא תהא סיעתינו כסיעת שאלו ש"כ דואג ואחיתופל ודוק :

ביאור
 הנמרא
 כי הו
 מיפטר
 רבין
 מבי
 רש"כ
 א"כ
 הכי
 וכו'

ביאור
 הידרש
 יהי
 אבי
 חיים
 בחיך
 קדיה
 שגלות
 בה
 קדשים
 וכו'

כבר למד הלל . תא גערוז ונפלו על זה נאמר אם יתן איש
 כל הון ביתו וגו' הנה כל הקורא ודוק בהרים לדעת פירוש
 דהאי גמרא לדעת המקשן שהקשה מאי כוונתו לו אחרי
 מימרא דרב יוסף שהם לא ידעו כי עבירה מכבה מצוה ואין
 עבירה מכבה תורה פריך מאי כוונתו לו . אבל לל דרך
 זה שפירשנו למעל דאם נא דתורה אף בעידנה לא עסקו בה
 אזולי מצלה מן החטא . פסוק זה של לא ימוש לא נאמר לחובה
 ולמצוה רק לברכה . כי אם עסק בתורה פעם א' לא יאונה
 לו כל און . אבל אי נימא דתורה בעידנה עסקו בה דוק
 אזולי מצלה מן החטא . או פסוק לא ימוש נאמר לחובה כתי
 שהתורה תצילהו מן החטא והנה אם נאמר דהחטא רק שאין
 עבירה מכבה תורה יקשה קושיה הגמרא אחי לא הגיבה
 התורה עליו ללא ליתי לידי חטא וכמו שהקשו בגמרא על
 דואג ואחיתופל . אלא לל דתורה בעידנה לא עסקו בה לא
 מצלה מן החטא . לכך המקשן לא רצה להקשות מאי כוונת
 יכוונתו לו שסבור היה דשפיר קאמר קרא אחרי דמאי אהני זה
 שמחוק ידי לומדי תורה כדי שילמוד תמיד הלל לא ימוש אינו
 לא חובה ולא מצוה . ושכר תורה הו אף למי שאינו הונה
 בה ימוש ולילה כי אזולי מצלה אף בעידנה לא עסקו בה .
 ואל תשיכני מדוד אחי לא הגיבה התורה עליו שלא יחטא .
 באמת אמרו כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה וכו' נאמר
 זה עמו . אבל השתא דאמר רב יוסף והס לא ידעו כי אין
 עבירה מכבה תורה ש"מ דוד חטא רק מה שהיה עמו ולא
 עזבו לפי שאין עבירה מכבה תורה . אבל באמת דוד חטא
 וכל דתורה בעידנה לא עסקו בה לא מצלה מן החטא .
 וא"כ טובה גדולה הו מי שמחוק את חברו שמתד בלימודו
 ימוש ולילה וכוה מצילו מן החטא . ואם כן למה כוונתו לו
 אף יתן איש אתוהו ביתו בהבה . לכך משני באמת לא
 כשמעון אחי עזריא אלא כהלל ושכנא שלא החזיק שבא ידי
 הלל כלל . רק לסוף אמר תא ונפלו בהדידי יוצא ב"ק אם
 יתן איש את כל הון ביתו וגו' . והשתא דקאימ"כ באמת דא
 אחיכא דהו כונת מר"ל במדרש שחר טוב בפסוק יהי לבי
 תמים בתוך למען לא אבוה ו"ל קדרה שבגלתי בה קדשים
 לא אכלתי בה חולין למען לא אבוה . ביאורו כן הו עדה ג'
 בזכמים ו"ל אשכחן חטאת דמקדשת בגלוב . פ"א שכלו
 בקדירה חטאת אסור לכל בה חולין שאר קדשים מ"ל
 דמקדשים בגלוב . ומשני אמר קרא זאת התורה לעולה
 למנחה לחטאת וגו' מה חטאת מקדשת בגלוב אף כל הקדש
 מקדשים בגלוב . והנה ב"ל מה שפרטה התורה כל הקרבן
 כפני עצמו עולה ומנחה ושלמים לל לכל איש מעל"מה שאין
 בחיבורו כדעביד באמה זריכותא , בגמרא דהדא מתדא לא
 מצי למילף והנה עוד דר"ל במנחות מפסוק זאת התורה
 לעולה למנחה שכל העוסק בתורה א"כ לא עולה ולא מנחה
 וכו' ופרש"י ללפי שתורה מכפר עונות . וג"כ נרין לפרוש
 כל הקרבנות כ"ל מאס דככל חד יש מעלה מה שאין בחיבורו .
 ואעפ"כ תורה עדיפא מכלהו והנה בגמרא דשבת פרק כמה
 בהמה . ארש"כ ארי כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה
 שנאמר והי דוד בכל דרכיו משכיל והעמו אפשר חטא בא
 לידו והעמו . אבל אי נאמר דאין עבירה מכבה תורה לפי
 שתורה מכפרת עין ל כי דוד חטא . רק כי אין עבירה מכבה
 תורה לכך והעמו . לפ"י יפה אמר דוד קדירה לבגלתי בה
 קדשים . אפילו שאר קדשים שאין חטאת היתו נוסה שלא
 לאכול בה חולין והוריתו להלכה דקדשים מקדשים בגלוב כמו
 חטאתהיקש דזאת התורה לעולה וגו' למען לא אבוה שאם לא
 היתי עושה כן והיתי דורש זאת התורה לעולה לחרות כי
 העוסק בתורה א"כ לא עולה לפי שתורה מכפר עון ואין
 עבירה מפכה תורה היתו מתבייש שהין רבים אומרים לנפשי

דא עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה .
 א"כ יוסף דרש"י ר' מנחם בר סימאי להאי קרא
 בסיני ואלמלא דרשוהו דואג ואחיתופל הכי לא רדוף בהר
 דור . דכתיב לאמר אלהים עזבו דרשו ותפנהו כי אין מציל
 סאי דרוש ולא יראהו בר ערות דבר ושכ מאחריך . ולא הו
 ידעי דעבירה מכבה מצות ואין עבירה מכבה תורה . אם יתן
 איש את כל הון ביתו באהבה כוונתו לו . אמר עולה
 לא כשמעון אחי עזריא . אלא כהלל ושכנא . הלל
 עסק בתורה ושכנא עבד עסקא לסוף אל תא ונפליג בהדי
 יצאה בת קול ואמרה איתן איש את כל הון ביתו באהבה
 בתוכו לו :

פרש"י לל שמעון אחי עזריא ש"כ בהם במשנה קמית בזכמים .
 ולמד תורה ע"י אחיו שהיה עוסק בקרקעיתא כדי שיחלוק
 הוא בזכות תלמוד שמעון ולפיכך נקרא על שם עזריא אחיו .
 ותוכן הפירוש הו דודאי מי שמחוק ידי לומדי תורה א
 כדי שיכולו הלומדים ללמוד תורה . זה המחוק יש לו שכר
 תורה . אבל אם היה תא אשר למד כבר ובה אזולי חויה
 עשיר אמר שיחלוק יחד כמו הלל ושכנא ש"ל לסוף אחרי אשר

ביאור
 הנמרא
 כי הו
 מיפטר
 רבין
 מבי
 רש"כ
 א"כ
 הכי
 וכו'

פרק בשם

דוד חזקוני עמו לפי שאין עבירה מנכה תורה וככל דרך

דבר בו ביום דרש ר' עקיבא או ישיר משה ובני ישראל ויאמרו לאמר שאין תלמוד לומר לאמר תלמוד שאין ישראל עונים אחיו משה בגדול המקור את ההלל והם עונים אחריו ראשי פרקים משה אמר אשירה לה ישראל אומרים אשירה לה ימשה אמר כי נאה גאה וישראל אומרים אשירה לה ר'א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר קטן שמקרא את ההלל והם עונים אחריו מה שהוא אומר משה אמר כי נאה גאה נאה וישראל אומרים כי נאה גאה וכו' : בסמי קטלנו ר' עקיבא סבד לאמר אסילתאקמייהאוראליעוד בנו של ר' הגלילי סבד לאמר אבל מילתא ומילתא :

פירש כי רע"ק סבר שמה שנאמר ויאמרו לאמר לא קאי רק אמילתא קמייתא שעל כל דברי השירה שאמר משה לא אמרו ישראל רק אשירה לה ור'א בנו של ר' הגלילי סבר שישראל בעצמם אמרו כל דברי השירה ולאמר קאי אבל מילתא ומילתא התמיהות בכאן מבוארות ומופשות מה ראו לחלוק רע"ק ור'א בנו של ר' הגלילי מסבד דנפשייהו כלי שום הבאת ראיה דהא בתיבת לאמר איכא לפרושי אמילתא קמייתא וגם אבל מילתא ומילתא וגם מה ראו לדרוש המדרשים האלו בו כיום דוק דהא ידעת כל היכא דתינון בו ביום ההוא וימא הוה שמיניהו לראב"ע לנשיא כל דתרווייהו בשיעוריהו אזלי רע"ק בשיעוריהו ור'א בנו של ר' הגלילי בשיעוריהו דאכזה ר' הגלילי ולכך הזכירו בשם אביו בנו של ר' הגלילי וכו' כיום דוקא הזכירו לדרוש כל אפי"ש ויאמרו לאמר כדי לתרץ פלוגתתם שנמקום אחר מה שלא יקשה בוין אחר רק בו ביום ההוא וימא דקא גריס דוה תדע פלוגתת ר' הגלילי ורע"ק בפסוק אס לא ינאל באלה ר' הגלילי אומר באלה לשחרור שי גאולת קרובים לשחרור וגאולת שאר אדם לשעבוד ור'ע"ק לכוהיפך גאולת קרובים לשעבוד וגאולת כל אדם לשחרור ע"ש באריכות בגמרא דקידושין דף ט"ו והנה לפי דרז"ל שדרשו במדרש על פסוק אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים כדאי היא ההוצאה שתיחילי לעבדים ע"כ מוכח בזה דגאולת קרובים לשעבוד אשר אמר כדאי ההוצאה שנאל לכוני ישראל עם קרובו לכו לעבדים נשמע כי גאולתו וגאולת קרובים לשעבוד אך עוד דרשו רז"ל לפי שנים נראה בכבוד ובכני נראה כוון כי כוון נאים הם ד"ת כשיוצאים מפי וקן וכדי שלא יאמרו שני רשויות הם לכך אמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים חני הוא שנים ואני הוא בכני וואס כן לפי דאי נימא כדרש זה לא מצינו אסר דאיה דגאולת קרובים לשעבוד אך זה לא ידענו בפועל אס נאים הם לדברי תורה כשיוצאים מפי וקן או נימא קטן וגדול שם הוא ותרתי זקן ונחור אס אך ההוא וימא שמינו לראב"ע לנשי דאיתרמיש ליה ניסא וזהדרו ליה תמיני סרי דרי חיותא כודאי לא עביר הקב"ה ניסא לשקרא להוקין לבן י"ב שנה אמור מעתה ויווכח בהוכחה גדולה כי נאים לד"ת נשעה שהם יוצאים מפי וקן דוקא ועוד יש בה טעם וסברא דאי נימא דראו ישראל ניס להקב"ה כדעת מרז"ל שראו אותו אפילו תיזוקות ואמרו זה אלי ואנוהו והורו באבבע זה אלי אזי נראה כדעת המדרש הכלל שלכך נאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים לומר אני הוא שנים ואני הוא שנסוכי אבל אי נימא דישראל לא אמרו כלל זה אלי ואנוהו כי לא ענו אחרי משה רק ראשי פרקים משה אמר זה אלי וישראל אמרו אשירה לה כי לאמר לא קאי רק אמילתא קמייתא א"כ יקשה אנכי ה' אלהיך למה נאמר ונ"ל כפשט הראשון כדאי היא ההוצאה שתיחילי לעבדים לפי גאולת קרובים לשעבוד

רוב ונקמה וגזעקת ורע שאם היתה עקרה נפקת דרע"ק אל ר' שמעאל אב יסתרו כל העקרות ויפקדו וו שלא נסתרה חפסירח אלא שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים וכו' : הקפו כתוספת ולימא ר'י גס לנפשיה כן יסתתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח וו שלא נסתרה הפסירה והיניח הלכך בצע ולעל כלק"מ אחרי דרז"ל בגמרא דסוטה בפסוק ותהר ותלד בן מקיף לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער אף לידתה שלא בצער מכאן נגשים דקניות שלא היו בפתקה של חוה אס כן לק"מ דיוסתתרו כל היולדות בצער ויפקדו ואזה כשרה שלא תרצה להסתתר להביא ענמה לידו תעד תפסיד דלמה לה להסתיר ענמה הלא אס תהיה יראת ה' ומשכלת תלד בריוח אף בלא הסתר משא"כ אס היא עקרה להיות נפקדת זה פריך שפיר כי כוונה דקניות עקרות היו ובני לאו כוכותא תליא מילתא וזהו נריכה להסתתר כדי שתפקד כמרז"ל על וספקד את שרה וכו' וכוה תבין אמרות טהורות של אמנו רבקה שאמרה אס כן למה זה אנכי שדרז"ל אס כן גדול צער העיבור למה זה אנכי למה היתי מתפללת על ההריון אשר בדברים נראים תמוהים וכי כשביל צער העיבור לא היתה מתפללת על ההריון אבל לפי נימא זה תדע מ"ש החכם הרב הגדול המנוח בספ"ת נחלת בנימין והאריך בלשונו לשון לימדוים כי רבקה היתה נחשדת מאליעזר עבד אברהם כדאיתא בפ"א ורבקה היה לה דין"א נחשדת כי רבקה היתה ככר מקודשת ע"י שליח לניחא ור"א בדין היתה שתפקד ע"ש באריכות ואחר כך כהקדמה גפלאה הלל כנ"ס פרק השותפין בס"ד והנה לפי לא הית נריכה רבקה לתפל להתפלל על ההריון כי בדין הוא שתפקד מטעם הל"ל אך זה יתכן לדעת רע"ק שאם היתה עקרה נפקדת וכבר נסתרה דעה זו מקושית ר' ישמעאל שאמר יסתרו כל העקרות ויפקדו אס לא שנאמר דמטעם זה אינו נסתר לימוד שאם היתה עקרה נפקדת דהא גס לדברי ר' ישמעאל שאמר שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח אס כן הקושיא היא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח וקושית התוספת הכלל ור"א למה לנו להוציא המקרא מידי פשוט ולפרש שאם היתה יולדת בצער יולדת אחרי שנים עתה לא פלטינון מקושי ההיא יסתרו כל היולדות בצער וכלל א"כ אי נימא דנשים דקניות אינו בכלל הקוללה ויולדות בריוח יש להוציא המקרא מידי פשוטו בזה הקושיא של ר'י יסתרו כל העקרות ויפקדו דל"ל לימא ר'י גס לפשיה יסתרו כל היולדת בצער ויפקדו דו אינה נריכה להסתתר לפי שתוכל ללדת שלא בצער אף בלא הסתרה וככלל והנה משרז"ל בגמרא דסוטה הל"ל מקיף לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער וכפ"ה המפרשים דמסתמא בעיבור ליכא צער וע"כ הלא אסמיניהו קרא להורות כי הליך שיה היתה לעיבור לפי שגשים דקניות אינו בפתקה של חוה לכך יפה אמרה אותה דקת ותאמר אס כן גדול צער העיבור דא לא למדרש דמקיש לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער דהיא נופיאמ"ל דהא חוינו כי גדול צער העיבור ואס כן דליתא להדרוש הכלל קושית התוספת במקומה עומדת שאף אס נפרש ונקמה וגזעקת ורע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח יקשה גס כן קושית הגמרא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח ואס כן לפי למה לנו להוציא המקרא מידי פשוטו ולפרש כי ונקמה וגזעקת ורע הוא שאם היתה עקרה נפקדת א"כ למה זה אנכי למה היתי מתפללת על ההריון הלא בלא תפלה היתי נפקדת כי הדין כן וככלל וד"ק :

ביאור הפסוק של ותחר רבקה אס כן גדול צער העיבור למה זה אנכי מתפללת על ההריון אשר בדברים נראים תמוהים וכי כשביל צער העיבור לא היתה מתפללת על ההריון אבל לפי נימא זה תדע מ"ש החכם הרב הגדול המנוח בספ"ת נחלת בנימין והאריך בלשונו לשון לימדוים כי רבקה היתה נחשדת מאליעזר עבד אברהם כדאיתא בפ"א ורבקה היה לה דין"א נחשדת כי רבקה היתה ככר מקודשת ע"י שליח לניחא ור"א בדין היתה שתפקד ע"ש באריכות

ביאור הפסוק של ותחר רבקה אס כן גדול צער העיבור למה זה אנכי מתפללת על ההריון אשר בדברים נראים תמוהים וכי כשביל צער העיבור לא היתה מתפללת על ההריון אבל לפי נימא זה תדע מ"ש החכם הרב הגדול המנוח בספ"ת נחלת בנימין והאריך בלשונו לשון לימדוים כי רבקה היתה נחשדת מאליעזר עבד אברהם כדאיתא בפ"א ורבקה היה לה דין"א נחשדת כי רבקה היתה ככר מקודשת ע"י שליח לניחא ור"א בדין היתה שתפקד ע"ש באריכות

לשעבוד לכן כל הימים לא רצה רע"ק לדרוש פי' של ויאמרו
 לאמר רב דבי רבי לפי שבו ביום שמינוהו לראב"ע לכשי ואתרתי
 נקרא ויהדרו ליה תמימי סרי דרי חיותא ויאמרו כי פי' של
 אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים הוא לפי שנים
 גדמה בכחור ובסיני נדמה כזקן לפי שגאה לתורה כשיצאת
 מפי הזקן והראיה נראה מראב"ע הנשיא ככל' אבל לא בא
 ללמדנו שגדאי ההוצאה שהוציא בני ישראל ממצרים להיות
 לו לעבדים לפי שגאולת קרובים לשחרור . לכן בו
 ביום דרש רע"ק או ישיר משה וגו' ויאמרו לאמר שלא אמרו
 ישראל רק ראשי פרקים על כל דבר ודבר שאמר משה לא
 אמרו ישראל רק אסירה לה ולאמר לא קאי רק אמילת קמייהא
 א"כ מ"ל שבים ראו אותן דליכ למילף ממה שאמרו ישראל זה
 אלו והורו באנבע באמת לא אמר רק משה זה אלו . ור"כ
 ליכא למימר שלכן נאמר אנכי וגו' לומר אני הוא שבים ואני
 הוא שבסיני לפי דרשתו לא ראו אותן בים כלל . ונ"ל
 להורות בא כי כדאי ההוצאה שתהיו לעבדים אם כן מוכרת
 סבתו של רע"ק דגאולת קרובים לשעבוד . ור"א בנו של ר"י
 הגלילי כשיתיה לזכרה אזיל דם'ל גאולת קרובים לשחרור
 ונ"ל אנכי ה' אלהיך וגו' להודות בא אני הוא שבים ואני הוא שבסיני
 לפי שנים ראו אותן כבחר לכן דרש כי ישראל ראו אותן בים
 שהם בעצמם אמרו זה אלו והורו באנבע על הקב"ה לכן בו
 ביום דרש כי ישראל אמרו את כל דברי השרה מה שאמר משה
 ולאמר קאי אבל מילתא ומילתא וא"כ יפה אמר אנכי ה' אלהיך
 וגו' אני הוא שבים ואני הוא שבסיני ובאמת גאולת קרובים
 לשחרור ודו"ק :

רבה בו כי דרש ר' בון הורקנס לא עבר איוב את המקום
 אלא מאהבה שנאמר הן אם יקטלני לו
 אייחל : וערויין חובר שקול לו אני מייחל . או אני מייחל
 ת' לו עד אנוע לא אסיר תומתי סמני לי מרשמהבה עשה
 אר יתושיע מי יגלה עפר מעיניך ריב' שחיית ודרש כל ימך
 לא עבר איוב את המקום אלא מראה שנאמר איש תם וישר ירא
 אלקים וגו' . והלא יתושיע בן הורקנס תלמיד תלמידך לימר
 שמאהבה עשה :

הנה יפלא מאד אשר משמיעונו התנא שבו ביום דרש ר' בן
 הורקנס לא לא עבר איוב וכו' כאלו ההוא יומא קא גרים לדרוש
 כן מה שלא יוכל לדרוש בשאר הימים . ונסמיה זה שא"ר
 יהושע מו יגלה עפר מעיניך ריב' אשר ר' בן הורקנס לא
 דרש כמוהו הלא התורה מוכחת בקרן זוית וכל הרונה לדרוש
 ידרוש . כ"ל לפי מאי דבסמוך לזה פריך בגמרא ונחוי האי
 לא היכי כתיב אזי בלמ' ד אלף לא הוא . ואזי בלמ' ד ו' לו הוא
 ומשני וכל היכא דכתיב בלמ' ד אלף לא הוא אלא מעתה דכתיב
 בכל דרתם לא נר הכ' דלא הוא . וכ"ת ה' ב' והא כתיב ומלאך
 פניו הושיעם . אלא משמע הכי ומשמע הכי . ועיין פרש"י
 ז"ל שהביא לשון הרמב"ם שאין ללמוד מזה כלל אם כתיב באלף
 או בוו שיש לפרש על הן או על לאו . אף אם כתוב באלף
 לבד . והנה הראיה מוכחת מפסוק בכל דרתם לא נר
 שכתוב באלף ואעפ"כ מתפרש כמו ב"ו כי לו נר דרת
 ישראל כנודע כי השכינה עמנו בגלות . וכל מקום שגלו
 ישראל שכינה עמם . והנה זה יודעת גמרא ערוכה פ'
 תפלת השחר שבו ביום שמינו לראב"ע לנשיא היה מחמת
 השואל שאל בבה"מ תפלת ערבית רשות או חובה שאמר ר' ג'
 חובה . ור' אמר משמו רשות והיה מחלוקת בבית המדרש
 עד כי עברו לר' ג' משאיותיה ואוקמוהו לראב"ע . והנה זה
 תלמוד השואל שאמר בגמרא רש"י הוה אשר חיבר ספר
 הוזהר תמצא סוד ה' ליריאיין בפרשת וינא באריכות דאיות
 אמרי רבין תפלת ערבית חובה ורשות כי תפלת ערבית הוא
 חובה כי זו תפלה תקן ועקב נגד השכינה שהיא עמנו בגלו

ביאור
 הנראה
 תפלת
 ערבית
 רשות

רבנו אלא מעתה וכתיב בכל דרתם לא נר ה' ולא הוא
 וב"ת ה' ונחא כתיב וסלאך פניו שיעם :

רש"י ראו בן תמוהו היכא רמיזא בקרא ומלאך פניו הושיעם
 כי בכל דרתם לומר . כ"ל לפי דתינין תמן פרוק בגמרא הדין
 אר"מ בשעה שהאדם מנטער שכינה מה אומרת קלני מראשי
 קלני מורעי . ואם על דמין של רשעים שנשפך כך . ק'ן
 על דמין של צדיקים . וזה למוד רז"ל מדכתיב כי קללת
 אלקים וגו' פרש"י קללת לשון קללית שראשו אינו קל עליו
 כביכול כיראשו ככד עליו מרוב צעם . על דמין של רשעים
 שנשפך אלו הנסקלין ונתלין . וא"כ מנינו להדיא שהקב"ה
 מנטער דרתן של ישראל אף בצער הרשעים . אך כי
 בירושלמי פרוק כהן גדול איתא וז"ל אית בעי משמעיה מן
 הדא פי' מה שמעמאין למת מזה יליף מן הדא לא יטמא בעל
 בעמ' ולאחלו . להחלו הוא דאינו מטמא . אבל מטמא
 הוא למת מזה . ואית דבעי משמעיה מן הדא כי קללת
 אלקים וגו' כל שהוא מוזהר על קללת השם מוזהר הוא על מת
 מזה

מסכת סוטה

גמ' כנכרות לעולם ויהר אדם בתפלת המנחה שהיה אליהו לא
 נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי כעלות המנחה ויגש
 אליהו וגו' . כי זה תדע מ'ש כאן בגמרא לכתך תפלה בכל
 לשון משום דתפלה רחמי נינהו . כל היכא דנביא מנבי .
 פרשי באזיה לשון שהוא שומע ומורגל בו ותפלל כד' שידע
 לכיון בתפלתו . והנה לדברי החולקים על הרמב"ם ל' דלאן
 ארמי לאו דוקא אלא כל לשון שאינו לשון הקדש אין מלאכי
 השרת מכירין ויודעים בו א"כ יחד שהוא עם הארץ ואינו
 יודע בלשון הקדש א"ל לו לכיון בתפלתו כי כל לשון הקדש אינו
 יודע . וכשאר לשונות א"ל לו להתפלל כנ"ל אך להכריע בסוד
 ה' היודעים כי תפלת שחרית מקבל מיכאל שהוא נגד אברהם
 שתיקן תפלת שחרית . וגבריאל שהוא נגד יצחק מקבל
 תפלת המנחה שתיקן יצחק . ולכך אליהו שזנה שתרר א"ל
 מן השמי' ותא"ל הקרבנות נגש בתפלת המנחה ע"י גבריאל
 שר של א"ל כנודע בגמרא דפסחים וא"כ כן יפה א"ל חלבו
 לעולם ויהר האדם בתפלת המנחה דייקא שזנה לכיון בתפלת
 המנחה אף כי הוא אדם יחודי אפשר לכיון בתפלת המנחה לבי
 שראוי להתפלל בתפלת המנחה בכל לשון אף כי יחד דלא
 שייך כאן שאין מלאכי השרת נוקקין לו . שהרי גבריאל היודע
 בכל לשון כנ"ל ואף בלשון ארמי מקבל תפלת המנחה לכך
 אפשר להוהר בתפלת המנחה יותר מאשר תפלות המתקבלים
 ע"י המלאכים שאינם מכירים בשום לשון חוץ מלשון הקדש .
 זא"ת מאן יימר שגבריאל ממונה על תפלת המנחה . שהרי
 אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי כעלות
 המנחה ויגש אליהו ויאמר ענני ה' ענני שתרר א"ל מן השמים
 ותאכל הקרבנות וע"כ ה"ו ה"ו כוונן שליטת שר הא"ל
 שהוא גבריאל כנ"ל וא"כ אורחין נימא מילתא וטיבא לשבח
 מה שניגש אליהו בתפלת המנחה דוקא לומר ענני ה' ענני רק
 בהקדים מה שמעתי מפה מפיך מרגלית הרב המאמר

מצוה ונ"כ אם נא"כ קבלת חלקים אתי להור' שמשאין למת
 מצוה אין אף לימוד כי הקב"ה מנטער בגדת ישראל אך לגמ'ר
 דין וליף מ'ת'ן בעמיו כי בעמיו הוא דאינו מטמא אבל מטמ'
 הוא למת מצוה אף על בעמיו יש עוד דרש בת"כ ו'ל יכ' אפי'
 פירשו מדרכי ציבור משאין להם . ת"ל בעמיו כוונן א'
 שהם עובדים מעשה עמיו ולא כוונן שפירשו מדרכי ציבור .
 והנה כוזה נדרש פסוק ולאחותו התולה וגו' לה יטמא על
 ישראל שהם אחותו של הקב"ה לה יטמא בגלות אמור מעתה
 אף כי הרשו מדרכי הציבור משאין להם . והנה הרד"ק
 ג'ל פירש על פסוק ומלאך פניו הושיעם דקאי על מיכאל שר
 הפנים שנקרא מלאך פניו וכל מקום שמיכאל נראה שם
 השכינה נראה והסיכו אשר דברו ר"ל אחרי שזה נודע כי
 מיכאל הוא הכהן הגדול למעלה א"כ בכל מקום שמיכאל
 נראה ורשאי להיות שמה . גם השכינה נראה אף כי אליהו
 פהן הוא רשאי להיות בכל מקום אשר מיכאל שם . אם כן
 יפה מדוקדק דברי ר"ל . אלא מעתה בכל כרתם לא נר
 ה"כ דלא הוא . ומקרא מלא דיבר הכתוב כי קבלת חלקים
 שהקב"ה מנטער אף בגדת הרשעים ומכ"כ צצרת הנדיקים .
 זא"ת כי קבלת חלקים לאורווי . אלא על מת מצוה .
 וא"כ ג"ל כי בעמיו אתי ללמד שאין משאין למי שפורש עצמו
 מדרכי הציבור . וז"ל לומר שהרי כתיב ומלאך פניו
 הושיעם שזהו שר הפנים מיכאל הכהן הגדול והאך א'
 הוא מטמא עצמו להפורש עמם מדרכי ישראל . אלא
 ג"ל דבעמיו להורות אתי על מת מצוה . וקבלת חלקים
 להורות בא' שהקב"ה מנטער בגדת ישראל . וא"כ כן א"ל לומר
 דככל כרתם לא נר וכנ"ל דוד"ק :

שעם
 על
 משרו
 כל
 מקום
 שמיכאל
 נראה
 שם
 השכינה
 נראה

פרק אלו באמריך

רבו תניא רשבי אוסריאוס אוסר שבחו בק"ל גמור' ונגותו
 בקול רם שבחובקול גמור' טוידומעשר . ונגות בקול רם טויווי
 בכורים ונגותו בקול רם . והאר יוחנן משום רשבי ספני סח
 תקנו תפלה בלחש שלא לבייש עובדי עבירה . שהרי לא
 חלק הכתוב בין חטאת לעולה . לא תימא נגותו אלא צערו
 כרתניא ושמשאמא יקרא צריך להודיע צערו לרבים וכו' :

פרשי ז'ל שחכו בקול נמוך מוידוי מעשר שלא כתיב ביה
 וענית ואמרת . ונגותו בקול רם דכתיב וענית ואמרת ארמי
 אונד אבי שזוכר גנות לבן בקול רם . והנה ככאן יש מקום
 לשאול ולהקשות מ"ל למילף דשכחו בקול נמוך אחרי שאמר
 ר' יוחנן משום רשבי שלכך תקנו תפלה בלחש שלא לבייש
 עובדי עבירה דלמא ה"כ הוא הטעם אחרי שכוידוי מעשר
 היה הזמן קבוע ב"ט האחרון במנחה שהיה טעון הכאת מקו'
 כדאיתא במשנה ושם הביאו כל מעשרותיהם ונתן תנין שאם
 הקדים מעשר שני לראשון לא היה יכול להתודות שנאמר ככל
 מצותך אשר ציוויתני וא"כ כן א"ל היו מתודים בקול רם היה
 מתבייש מי שלא היה יכול להתודות לכך אמרו וידוי מעשר
 בקול נמוך . וכאמת א"ל אומר אדם ושכחו שאינו מביע
 גנאי לשום אדם מזה מותר לומר אף בקול רם ויש ליישב דוד"ק :

רכח ותפלה בכל לשון ויהר יהודא לעולם אל ישראל
 אדם צדיק בלשון ארמי לפי שאין מלאכי
 השרת נוקקין לו שאין מכירין בלשון ארמי . לא קשיא הא
 כי היר הא כציבור :

כיאור
 הנמרא
 לעולם
 יהר
 אדם
 בתפלת
 המנחה
 וכו'

פרשי ז'ל יחיד צריך מלאכי השרת שסייעוהו . משא"כ
 ציבור א"ל ככיר לא ימאם . מותרין להתפלל בכל לשון .
 הגאון כח"א מסיק כאן אף דגבריאל יודע גם בלשון ארמי א'
 כדמסיק כאן דאזנתו קול שינא מביית קדשו הקדשים גבריאל
 היה . מ'מ אינו ממונה לקבל התפלות . ועפ"ז ג"ל לפרש

כיאור
 הסטוק
 ויחיד
 ידעתי
 בני
 ידעתי
 וכו'

לכטל עבלי ורכעס דלתי מיוסף ניגש בתפלת המנחה שהיא
 עדיין בשלישית יוסף בשעה שביעית ולהראות כי ה' הוא
 האלקים לכטל כח הס' אף בשעת הגברת כמה נשליטה
 דילה ודוק :

רבת תר' כיצד עברו ישראל את הירדן וכל יום היו חלויים
 נושאים את הארון * ואותו היום הכהנים
 נשאוהו * שנאמר והיה כנחו כפות רגלי הכהנים נושאי ארון
 ה' ארון כל הארץ :

כאן הכן שואל מה נשתנה היום הזה מכל הימי' שכלל יום הלויים
 נשאנו הארון * וכיום עברו הירדן * הכהנים נשאוהו * כל
 לתרץ בהקדים מאי דמיכ' להרא' אגדתא והוא ג' פלאי וז'ל
 עדיין בירדן אמר להם יהושע דעו שע' מן אתם עובדים את
 הירדן ע'מ שתורישו יושבי הארץ מפניכם שנאמר והורשתם את
 כל יושבי הארץ מפניכם וגו' * אם אתם עושים כן מוטב ואם
 לאו באים מים ושופטים אתכם שנא' עד השמידו אותיכם *
 מאי אותיכם * אותי ואתכם * והנה הוא פלאי שהזהיר יהושע
 על מנהו ודוקא בעמדם עדיין בירדן * וגם למה אמר שאל
 לא יקבלו עליהם או המנוה המים באים ושופטים גם אותם
 עמהם וכי אם הם חשאו יהושע מה חטא להיות נספה עמהם *
 וביותר יפלא כמה דסיים סס שישראל עברו את הירדן לבדם
 והכהנים והארון נשתיירו ברג אחר עד שהארון נשא את נושאיו
 למה לא הלך הארון כפעם בפעם להיות מלכם לפנייהם וה'
 בראשם והיו עובדים בירדן הארון והכהנים ואת' כל איש
 ישראל * כלע' לתרץ הני מילי דתמייהי הכל בהקדים מר'ל
 בפ' נגמר הדין וז'ל * הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו
 עד עולם למה נקוד על לנו ולבנינו ועל עיני שבמד מלמד שלא
 ענש הק' על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן דברי
 ר' יהודה * ח'ל' ר' נחמיה וכו' ענש על הנסתרות לעולם * והלא
 כבר נאמר עד עולם הלא א'למד כשם שלא ענש על הנסתרות *
 כך לא ענש על עונשין שבגלו עד שעברו ישראל את הירדן וכ'
 פרש' ז'ל בדברי ר' כוכי ענש על הנסתרות לעולם והלא כבר
 נא' עד עולם * ועכ' כל דעד עולם קאי על הנסתרות שיה'
 לה אלהינו עד עולם שלא יהיו נענשים אחר העולם עכור
 הנסתרות * דלא' לפרש דעד עולם קאי על הנגלות שיהיה
 לנו ולבנינו עד עולם דהא פשיטא היא כי מהיכי תיתי לפטור
 על הנגלות אחר שיעברו את הירדן * אחרי שהיו נענשים כבר
 קודם עברם הירדן * אלא כל כי הנקודה באה ללמד שאף על
 הנגלות לא נענשו קודם שעברו הירדן עכ' תורף דברי רש'
 ז'ל * והנה באמת יפלא קושי' ר' ל'כברי ר'י שהאף אפ'ל
 לומר שהנקודה להורות באה שעל הנסתרות לבד לא נענשו עד
 שעברו את הירדן * שהרי כתיב עד עולם * אבל באמת כל'
 לתרץ עפ'י מחלוקת גדולי המורים שלמדו ממדרשים חלוקים
 הוכח במורחי וביפה מראה פ'ו מהלכות שביעית * שלדעת
 כמה תנאי לא נאמר מקרא זה של לא תמיה כל נשמה רק על
 שבעה אומות לבד היושבים בא'י אכן שאר אומות הדרים בא'י
 ורצו להתגייר היו ראשים לקבל אותם בגירות ולכן שלח יהושע
 הרונה להשלים ישלים לאותן יושבי ארץ שלא היו משבעה אומות
 וא'כ אפשר לומר כי גם ר' ס'ל כי הא דינא שהיו ראשים לקבל
 גרים בא'י * וזה ידעת מה שא'ר חלבו קאים גרים לישראל
 כספחת ופרש' ז'ל משום ערבות הגרים * א'כ אפשר לומר כי
 הנקודה להורות באה על הנסתרות לבד שלא יהיו נענשים עד
 שיעברו את הירדן * ופסוק עד עולם קאי על הנגלות שיהיו
 נענשים עד עולם ולא יקשה מהיכי תיתי לפטור משום דהא'
 שאחר שיעברו הירדן ויתמספו עליהם גרים בא'י לא ליחייבו

על ערבות הגרים קמ'ל עד עולם יהיו הנגלות לנו ולבנינו אף
 בערבות דגרים * כן אפשר לפרש דברי ר'י * ועתה יפה דיבר
 יהושע וכזמנו דיבר עודם היו בירדן * לפי שכלתי ספק נמאז
 שישראל נדיקים ורשעים באותו פעם וכפרט * פסל מיכה היה
 עמהם עד זמן משכן סילה שאר'ל שהיה עין המערכה ועשן
 פסל מיכה מתערבים זה בזה כדאיתא פרק חלק ע"ש * אף
 לדעת ר'כ אף על הנגלות לא היו נענשים בעד ערבות עד
 אחר שעברו הירדן * אבל לדעת ר'י ס'ל שהנקודה באה
 להורות על הנסתרות לבד שלא יענשו עד שיעברו הירדן היה
 אפשר להיות נענשים בעון הרשעים בירדן להיות המים נחים
 ושופטים אותם לכן בעמדם עדיין בירדן * ח'ל' יהושע דעו
 שע'מ כן אתם עובדי הירדן ע'מ שתורישו יושבי הארץ מפניכם
 יושבי הארץ דייקא אף משאר אומות הגרים בארץ וירצו להתגייר
 לא תקבלו אותם בגירות אם אתם עושים כן מוטב * שלפי
 ההגותכם תתפסנו הלכה שאסור לקבל בגירות לשום אדם בא'י
 וא'כ עד עולם מיותר הוא אם תפרשו על הנגלות כי מהיכי
 תיחי לפטור הנגלות אחר שיעברו הירדן * וז'ל דקאי על
 הנסתרות שיהיו פטורים עד עולם על הנסתרות ממדת ערבות
 והנקודה באה להורות כי גם על הנגלות לא יענשו עד שיעברו
 את הירדן * ואם אין אתם עושים כן ותקבלו את יושבי הארץ
 בגירות * א'כ אפשר לפרש עד עולם על הנגלות ובח' ללמדנו
 להתחייב גם בערבות הגרים * והנקודה לא באה לפטור רק
 הנסתרות עד שיעברו הירדן * אבל הנגלות לנו ולבנינו אף
 קודם שיעברו הירדן * המים באים ושופטים אותי ואתכם
 להיותי נספים בעון החוטאים ולמות נדיק עם רשע * וכדי
 שלא יעלו על דעתם להיות פשוטי מן הדין עפ'י משאר'ל כשם
 שקרבנות מכפרים כך נגדי כהונה היו מכפרים ופירשו הת'
 ז'ל דברי כהונה היו מכפרים על הערבות מה שכל ישראל
 ערבים זה בזה * ועיין ביפה מראה שאר'ך בזה כי הכונה
 והסתכלות נגדי כהונה זה היה מכפר בזה יזכור מצות ה'
 וכדי שלא יהיו כ'כ מכפרים עליהם נשתתף הארון עם הכהנים
 שהיו לובשים בגדי כהונה עם הארון מנח אחר כדי שישראל
 לבדם יבואו בתוך המים ולא יהו כהנים לובשי אפוד עמהם *
 ואז יכול יהושע לאיים עליהם כגו'ל * וא'כ כאשר עברו
 ישראל את הירדן ושבו המים למקום הוכרח להיות הארון
 נושא את נושאיו כי בהכרח היה להיות הכהנים לבד וישראל
 לבד * ולכן באותו היום הכהנים נשאנו הארון * שלא ינטחו
 בארון או ככהנים כל'ל ודוק :

רל ואלה שמות אר' יצחק רבר זה מסורת בירינו מאבותינו
 מרגלים ע'ש מעשיהם נקראו :

כל על פי מ'ש למעלה בשמוק ושמה דלילה * לפי משאר'ל
 הנדיקים שם קודם להם שנאמר ושמי ה' והרשעים הם
 קודמים לשם * שבע בן בכרי שמו * לכן הוקשה לר'י
 כאן נמה נכתב בתחלה ואלה שמותם להיות שם קודמים
 להם * ואפ'כ ה'לל שמוע בן זכור וגומר אלה שמותם *
 לזה אמר מרגלים ע'ש מעשיהם נקראו ושם מוכיח עליהם
 ועל מעשיהם * לכן קראו שמותם להם ככלע'ד פשוט :

רלא ויעלו בנכב ויבאו עד הברון * ויבואו מיבני ליה *
 אמר רבא מלמד שפירש בלב מעצת מרגלים
 וחלץ להשתטח על קברי אבות שבחרו אמר יהושע בנב'
 ביקש משה רחמים עליו וכו' :

ביאור
 הפסוק
 ויצחק
 ידעת
 בני
 דעת
 וכו'

מסכת סוטה

ובואו אל משה לכה מדקדק באכותיו ויבואו מתור הארץ ויהיו

הא דפתח מרשא דקרא להקשות ויבואו מל ולא הקשה

רלב ויפסרו לו ויאמרו באנו אל הארץ וגו' וגם זבת חלב

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

ולכה מתמה בנא דקידושין מד ראש דברך אמת . ראש

הקשה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

רלב ויחם פלב את העם אל משה וגו' : אמר רבא שהסיתן

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

פרשי לא נרסין ויבואו . אלא וכתוב וילכו . פירוש כיון

הא דפתח מרשא דקרא להקשות ויבואו מל ולא הקשה

כתיב ויבאו לא הלא למימר לא ויבואו א משה ולעגד דעיקר

הא דפתח מרשא דקרא להקשות ויבואו מל ולא הקשה

ביאור
הגמ'
הדרג'
דברך
הרצה
ולכה
מסוף
אומרים
לעיון
הקדים
פ' עין

ביאור
המדרש
וכיוס
פיקוד
בעגל
ופדתי

מסבת סוטה

מב

לחם ללמוד ולא למדו לפי שדרשו לעצמם הקו ההוא וזו מחייבת לבאר שחת כנולד ודוק :

רלח אנא מורעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דבתיב בן פורת יוסף * בן פורת עלי עין ואר' אבאואל תקרי עלי עין אלא עולי עין :

פרש' זל עולי עין שבני אפרים ומנשה יהיו עולים עלי עין ואין העין עולה עליהם היא דינא ר' אבהו לדרוש המקור הזה בא"ת ולהוסיף מירי פשוטו הלא גם עלי הוא לשון עליה לל' משו דל' אבהו מפי' להאי קרא בוכחים לדרשא אחרי' סקד' קלים נאכלים בשילה בכל הרואה זנא בן פורת עלי עין עין שלא רתה להנות ממנה שאינו שלי-תאכל כמלא עין שלה-נמנא נדרש האי קרא עלי עין כמו בעבור עין שלא זן עיניו מן העבירה לכן וכה במשכן שילה שהיה בחלקו להיו הקדש נאכלו בכל הרואה לכן כאשר רצה לדרוש כאן נדרש אחר מפסוק זה הוכרח לדרשו בל תקרי שאם לא יהיה נקרא עלי עין יש לדרשו כן שבורעו לא ישלטו עין הרע שהיו עולי עין ככלש' ד פשוט :

רלט וידגו לרוב בקרב הארץ מה דג ששנים אין עין הרע שולט בהסך ורעו של יוסף אין עין הרע שולט בהם :

פרש' זל וידגו לרוב כך בירך יעקב למנשה ואפרים ויהנה פלגי הוא זה להיות רש' מורה מקום המקרא מה דקרו בני רב הוא . לל' בהקדים מדרש תמיה אשר כבר קדמוני רבנן במדול' שאמ' הקב' ה' מדיין אל בנות כלפחד אתה מסתלק ומלפני אי אתה מסתלק עניתי ואמרתי וממיני יצאו אלה הדברים עד דאשתמעו ממאדורי מילי אשר אצטעו מפיו זה הדבר לפי כי שני שמענו במדול' על פסו' וידגו לר' בקרב אתה הארץ האחד נדרש במד' פכא שמו יעקב לבנות כלפחד שהיו תמנא כמו דגים שנכראו ביום ה' והם יטלו חלק בארץ לכך אמר וידגו בקרב הארץ ועוד שנית נדרש שמו יעקב מי ששמו נון שהוא דג יכניס ישראל לארץ לכן יפה דן הקב' ה' אחרי אשר מדיין אל ב' אתה מסתלק ע"כ מספת להאי קרא וידגו בקרב הארץ מי ששמו נון וכניס ישראל לארץ וא"כ למה מלפני אי אתה מסתלק עלה אל הר העברים וקח לך את יהושע בן נון וגו' הדרן לקמא כי שני דרשות הכל רמוזים בפסו' וידגו . וא"כ האיך בא ללמוד כאן שאין עין הרע שולט בורעו של יוסף מהאי קרא . לכך בא רש' לסתור שני לימודי הכל . כי אם תפרש דקרא וידגו קאי על בנות כלפחד שיטלו חלק בקרב הארץ לא בירך יעקב רק למנשה שבנות כלפחד היו ממנה מנשה יואם וידגו רמוז על יהושע בן נון לא בירך רק לאפרים שהיה יהושע בן נון . משבט אפרים . ולכן פרש' יאן וידגו לרוב כך בירך יעקב למנשה ואפרים . ע"כ א"ל לפרש רק מה שהכדפה שייכא לשניהם יחדיו ולא תפרשהו רק על זה דלא שלטא עינא ב' בישא בורעו של יוסף וכו' ברכת שניהם שז' ודוק :

דט יוסף שקידש שם שמים בסתר וכה והוסיפו לו אות אחת ששמו של הקב"ה . רכת' ערות ביהוסף שמו וגו' יוסף מאי היא דבתיב ויהי ביום ויבא הכיתה לעשו מלאכתו ואר' יוחנן שניתח לדרב עבירה נתכוונו :

עין כח' שהקשה שם דהלא הוא ראיה לסתור וכלע' ד בהצטרף לזה מה שמיענו ר' יוחנן כונת זאת א פוטירע דלעבירה נתכוונה מה מלמדנו כזה וע"כ לל' דלאפוקי ממד' במדרש רבה דלכך נסתר מעשה אשת פוטירע למעשה יהודא ותמר לומ' מה מעשה יהוד ותמר לשם שמים אף מעשה אשת פוטירע לשם לפי שראתה באסטרלוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ולא ידעה אם ממנה ואם מבתה והנה אי נמא רכות אשת פוטירע היה להעמיד בנים מאותו דיוק . ע"כ זה סותר למדול' יב L

דמיתה שכחה חשבו ליהושע שהוא חס על כמותו שיטלו חלקם בארץ לכך אמר כן כי א"י מוחזקת היא ולכך גם הכמות יכולים לרש מכח אביהם . לכן אמרו דין ריש קטיעא ימלל שהוא רוצה לפסוק כן כי א"י ירושה היא לנו מאבותינו וכנ' ל' ודוק :

רלה ארץ אוכלת יושביה היא רדש רבא אמר הקב"ה אני חשבתי לטובה והם חשבוה לרעה . אני חשבתי לטובה רבא חיבא דמשומיית חשיבא דידהו כי חיבדלשדרו ולא לישאלו בתרייהו : והם חשבוה לרעה : הדבר תמיה אם קמי שמיא היה גליא . להם מי היה גלוי מחבת הקב"ה . הלא הדבר באמת כן היה דכל היכא דמשו הוא מייית חשיבא דידהו . לל' ע"פ מ' למעלה שלכך הקדמוני המרגלים לספר בשבת א"י כדי שיאמרו דבר אמת בתחלתו להיות הארץ מתקיים בסופו . והנה אלו לא ידעו האמת שהארץ אינה אוכלת יושביה לא היו מספרים כלל בשבת הארץ והיו מקדמנים לומר זה הדבר ארץ אוכלת יושביה היא שהוא גמלי ודבר אמת . אלא לל' כי גם הם היו יודעי האמת כי אינה אוכלת יושביה וכל מחשבתו לטובה . לכן יפה אמר הקב"ה שחשתי לטובה והם חשבוה לרעה כי לא היה כלל העלם דבר כזה ודוק :

רלו כתיב גורו בירון וכתיב נכון . בתחלה בירון ולבסוף נכון :

פרש' זל כי קושית המקשן הוא שבדברי הימים כתיב ויבא הארון עד גורן בירון . ובשמואל כתיב גורן נכון . ומתוך בתחלה בירון שהרג את עוזא ולבסוף כשכירך בית עובד אדום היה נכון . ועוד פירש בא"ת מנחה שהגירסא היא תחלה נכון כי גורן נכון הוא גורן אל ארונה היבסי . שהיה נכון ולבסוף בירון שהזכיר שהיה בניו ע"כ כהרס . עיין בת"א שחשב שני פ' רואים לדומק . ולענ"ל דשפיר גרים בתחלה נכון ולבסוף בירון כי קושית המקשן כך היא א שהמקשן היה ידע מזה שבתחלה היה בירון שהרג לעוזא ולבסוף נכון שכירך בית עובד אדום . אך הא גופא קאי ליה כי למה היפך הסדר שבשמואל כתיב נכון ובדברי הימים כתב בירון הלא בתחלה היה הרגת עוזא ולבסוף היה ברכת עובד אדום . ומשני הטרנן כפירש ר' יונתא הכל וגירסתו שבתחלה נכון ולבסוף בירון שנחרב . לכך כתוב בשמואל נכון וכל' בירון . גר' ק :

רלח באותה שעה נתחתם גור דין על א"ה שירדו לבאר שחת שהיה לחם ללמוד ולא למדו :

הא דיוורדים לבאר שחת על שלא למדו ולא על שלא קיימו וכמ' ארול' בגמרא דע' זל' הקב"ה הראשונות ישימיעונו שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם . לל' ע"פ י"מ דאיתא במי' פ' דברים שאל' עשו ליעקב לא אחים תאומים אכתנו נאכל שנינו בצה"ז ובעה נ' וכו' . נמנא שני דתי ויהראוי היה להיות האחים תאומים חלק כחלק יאכלו בעה' ו ובעה' ב' . אך ראה זה מ' בתד"א שכל נכרי וממלכה שלא עינא את ישראל באים הם לימות המשיח . ח"ל רבי הואיל והם באים לימות המשיח . באים הם אף לעה' ב' . ח"ל בני כתיב כל בן נכר לא יאכל בו והרי דברי' ק' מה פסח שהיו א' מתרי' ג מצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו . עה"ב שכולו קדש קדשים עאכ' ויהנה ק' כזה נשא תמא שזיכר הלמות אמר מה פסח שהוא א' מתרי' ג מצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל כל התורה וישראל משומדים עאכ' . וע' הקו ב' הוא אמרין נכרי שפוסק בתורה הרי הוא ככ' ג נמינו למדן אלו לא פסלו עצמם מן התורה ולא היו לומדי הקו' הכל היה אפ' להיות באים לעה"ב אך זו מחייבתו לגיהנס ויפה אמרו באות שעה נתחתם גור' על א"ה שירדו לבאר שחת ולא יהיה להם חלעה' ג מכח הקו' הכל לפי שהיה

יאור
גמי
ד' רלח
כרך
חית
בו ננס
יאור
גמר'
כני
ה
קדים
אשין

אור
דרש
יוס
וד
על
דתי
דנל'

מסכת סוטה

ומה נפסוק אלה פקודי המסכן מסכן העדות דר"ל מסכן
מסכן שני פעמים לפי שנתמסכן המקדש שני פעמי' נתקשו
בזה הקדמונים למה לא חשיב גס שאר חורבנו משילה וטוב
ובבעון . והנה על כולם יש לתרץ דלא דמו לכ' החמירא
קדושתיה . דק על שילה יקשה למה יצא מן הכלל הלא אין
בין שילה לב"ה אלא שב"ה היו נאכלים לפניו מן החומה
וכשילה בכל הרואה וזה לא נחשב לחסרון כלל רק למעלה
יתירה מטעם עין שלא רצתה להטו וכי' אך אי נימא דלעז'ר
צרכיו נכנס ובאמת רצה ליוון מדבר שאינו שלו . א"כ מה שהיו
נאכלים בשילה בכל הרואה כל לפי דק"ל קדושתיה מב"ה .
וא"כ שפיר לא קחשיב חורבן שילה עם שני בתי מקדשות
דחמירא קדושתיהו וזלמי שפי' משילה . והנה ידעת מה
שדר"ל בפסוק אלה פקודי המסכן וגו' שני פעמים לפי שחמיר
והמלאכה היתה דים אמרו ישראל למשה כבר עשינו נדבה
והותרנו טמאמר והמלאכה היתה דים מה נעשה בנותר .

אל משה עשו מסכן לדברות ה' אלה פקודי המסכן מסכן
אל להלל ולדברות . והנה פ' דהמדע כל דפי' והמלאכה
היתה דים קאי על הנדבה ולא מלאכה ממש היא . לכך יפה
אובני ליה לרב יוסף ותלי תמיא בדתמיא אי ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו ממניגא הוא אלא נכנס לעשות צרכיו וא"כ
מה שהיו נאכלים בשילה בכל הרואה בדון היה שיטול שכרו
לפי שלא רצה ליוון ממה שאינו שלו . וא"כ לא ק"ל קדושת
שילה מב"ה ואם כן למה נאמר רק מסכן מסכן שני פעמים
ולא חשב מסכן שילה אלא כל דפי' מסכן מסכן לפי שעשו ג'
שני מסכנות אלא הלא הוא לדברות עכ"ל . שהיה הנדבה די
והותר . א"כ פ"ש והמלאכה היתה דים דשלימא עבדתא
ולאו מליצה ממש היא רק והמלאכה היא הנדבה היתה דים
והותר ולא ממניגא הוא . או נימא דפי' ויבא הכיתה לעשות
מלאכתו לאו מלאכה ממש היא רק כמ"ד לעשות צרכיו נכנס .
וא"כ א"ל לפי מה שהיו נאכלים בשילה בכל הרואה מנד הזכות
לפי שלא רצה ליוון רק מטעם דק"ל קדושתיה מב"ה . ואם כן
יתפרש מסכן מסכן רק על ב"ה ולא חשיב מסכן שילה כהדי
שני בתי מקדשו לפי דק"ל קדושתיה וא"כ כל והמלאכה היתה
דים ממניגא ולא היה נדבה יתירה ולא היה רק מסכן אחד
ופי' מסכן מסכן הוא לפי שנתמסכן שני פעמים ולא חשיב
שילה הקל עם החמורות וד"ק :

רכב אסר ר' חנניא אר' יוחנן בשעה שאמר פרעה ליוסף
ובלעדיך לא ירדו אית' אר' אל אצטגניב וי' עבר
שלחקו רבו בעשרים בסף תמש להו על נו א' גנוג מלכות
אב' רואה בו . אל אס בירע בסכעים לשון בא גבויאל
ולמדו על לשון :

מ"ו כח"א פי' שיש שנעים לשון חזן לשון הקדש שהרי בודאי ידע
יוסף כבר כלשון הקדש . והאיך אמר כאן בא גבויאל ולמדו
על לשון הלא כבר לי' חדא וערי החג יוכיחו שיש ע' אומות חזן
ישראל שיש ול"כ דאין הלכות תלוים באומות כלל . שהרי
תני רב יוסף על פסוק הנה קטן נתתיך בגוים כוון אתה מאד
על מלכות אדום שאין להם כתב ולשון וא"כ כבר ליה מ' על לשון
אבל תדע מ' שהתו עלמא שאר"ל בגמ' בפסוק והכרתי לכלב שם
ושאר זה הלשון אע"פ שלשון בכל הוא לשון ארמי כתבו התו
דמ' מ מקרי אין להם לשון לפי שכל אומה יש להם לשון שדברתי
בו הגדולים החשובים והמולך לשון ידוע מה שאין מספרים בו
ההמוני עם . משא"כ לכלב ואדום שאין להם לשון מיוחד
שידברו בו המלכים והסורים . וזוהי כפלאתי מה שאמרו בגמ'
שבגבויאל יודע כלשון ארמי דהא אמרין בא גבויאל ולמדו
בשבעים לשון שאין מזה ראייה כלל אהרי לשון ארמי לא מקרי
לשון וע"כ למדו בגבויאל לשון המלכים של כל לשון כמו
שהשיבס

למדו ל שבקשה ממנו אף להיות עמה במטה ודרשו ולא שמע
אלהם לשבב חבלה . להיות עמה אף במטה אחת . כי לרעת
זה של"ש נתכוונה לא בקשה ממנו דבר כ"א במעב' להעמיד
תולדות . ואם כן לפי מדר' ל על פסוק ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו ואין איש שבדק עצמו ולא מצא עצמו איש .
א"כ לא יחשב כלל לזכות לאותו מדויק שבדק עצמו ולא מצא
עצמו איש וה' ל ח' בחסריו לגבבא וכו' . אך אי נימא שדר"ל
במדרש הג'ל שביקשה ממנו למלאות תאוותה שהיה לפחות
עמה במטה אחת ובכל זה לא שמע אף להיות עמה זה ודאי
לזכות גדול יחשב כמה שהיה כירו לעשות . לכך יפה נדרש
כאן דפרקי יוסף מאי היא פי' שאמרנו יוסף שקידש ש"ס מאי
ק"ה הנה הלא בדק עצמו ולא מצא עצמו איש לכך משני דכתי'
ויקי כהו' ויבא הכיתה לעשות מלאכתו וא"ד יוחנן שניהם לדבר
עבירה נתכוונו ולא היתה כוונת שניהם רק לעבירה ואם כן
שאשת פוטיפרע לא היה כוונת לש"ס בקשה למלאות תאוותה
אף בלא העמדה תולדות רק להיות עמה ואע"כ לא שמע
אליה זא שקידש ש"ס בסתר וד"ק :

רמא ויבא הכיתה לעשות מלאכתו . רבו שמואל חר אסר
מלאכתו מסמס וחר אסר לעשות צרכיו נכנסו :

הנה בשבת פרק כמה טומנין בעי רב יוסף אי ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו לאו ממניגא הוא כי לא בא לעשות מלאכתו
ממש רק כמ"ד לעשות צרכיו נכנס . ופסוק והמלאכה היתה
דים ממניגא הוא דקאי על המלאכה של מרדכי טמין שהיתה
מלאכתם די שעשו כפי הצורך לא פחות ולא יותר . או דילמא
ויבא הכיתה לעשות מלאכתו ממניגא הוא שפי' מלאכתו
ממש ולא לעשות צרכיו נכנס . והמלאכה היתה דים לאו
ממניגא היא דפי' והמלאכה היתה דים לא קאי על המלאכה
רק דשלימא עבדתא פי' שהנדבה שהיו מביאים למלאכת
המסכן היתה דים והמלאכה פי' מלאכת ההבאה של הנדבה
למסכן ועלתה בתיקו . והנה כל הנוגע בויתמה מה ראה
רב יוסף להציג לו שני המלאכו יחד להסתפ' דאם זה מן המנין
אין חבירו מן המנין דלמא תרווייהו ממניגא הוא . ובאיך ל"ט
מלאכות שבתורה יש אחד מהם שאין פירושו מלאכה ממש
ולאו ממניגא הוא . וכל לפי מה דדר"ל בגמ' וזבוחים
בפסוק כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה
זו שילה . נחלה זו ירושלים . ובהדיא תנינן אין בין שילה
לירושלים אלא שירושלים היו אוכלים קדשים קלים ומעשר
שני לפניו מן החומה . וכשילה היו נאכלים בכל הרואה .

נצינו למדן דמסכן שילה וכו' שניהם היו שנים בקדושתם
רק בזה בחלק קדושתם ששילה היו מותרים לאכול בכל הרואה
וכזה הוקל קדושת שילה מב"ה דחמירא קדושת כ"ס שהיה
אסור לאכול מעשר שני וקדשים קלים רק לפניו מן ג'
החומה . וזה יתכן דוקא אי נימא דויבא הכיתה לעשות
מלאכתו הוא לעשות צרכיו נכנס ורצה ליוון עינו ממה ג'
שאינו שלו רק שבאה דיהנו של אביו וכו' וא"כ אין טעם למה
היו נאכלים במסכן שילה בכל הרואה אלא דהוקל קדושתו
מב"ה . אבל אי נימא שיוסף הצדיק היה בצדקתו מתחלתו ועד
סופו ולא רצה ליוון אחיעינו ממה שאינו שלו ופי' ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו הוא מלאכתו ממש ולא עלתה על דעתו
דבר אחר . א"כ י"ל כדררש ר' אבהו בזבוחים שהבאחי למעלה
שלכך היו נאכלים בכל הרואה במסכן שילה שהיה בחלקו של
יוסף לפי שלא רצה ליוון ממה שאינו שלו לכך תזכה ותאכל
קדשים מלא עין שלו וכדררש ר' אבהו בפסוק בן פורת יוסף
עלי עין עין שלא רצתה ליוון וכו' א"כ לפי לא הוגרע כח
כח שילה מב"ה כי מה שהיו אוכלים בשילה בכל הרואה הוא
מטעם זכותו של אותו מדויק יוסף ואדרבא מעליות הוא לגביה

שהשיבס פרעה גנוני מלכות אני רואה בו וע"כ לא למד
 לשון ההדיוטות שהכל ודעוים כובי מה גפר כגוברין וא"כ
 ע"כ לפי ה"ל לשון ארמי אינו בכלל לשון המלכים כלל
 וע"כ דאעפ"כ יש שבועים לשון שאמשים בזה המלכים
 חוץ ממלכות ארום וככל וכו' וא"כ אין מזה ראיה כלל שגבריא
 נבדל משאר מ"ה שהוא מכיר בלשון ארמי . וגם בר מן דין
 לפי ה"ל שכלל היו מספרים בלשון ארמי ובהדיא
 אר"ל . מ"מ גלו ישראל לבבל מפני שבית אבותם משם
 פרש"י ז"ל שגבראם היה מעבר הנהר שהיה בבל וא"כ בודאי
 כל אבותנו היו מכירים בלשון ארמי ולא היה יוסף צריך
 להתלמד כלל בלשון ארמי וע"כ ז"ל שלמדו בשבעים לשון
 חוץ מלשון ארמי . ויש ליישב בדוחק וכו' :

דמג דוש ר"ב נחמני סתורגמני דר"ל כל הפרשה כולה
 בגואף ונאפת הכתוב מדבר דכתיב ארוך האיש אשר
 יעשה פסל ומסכה וגו' וכי טאן דעביד פסל ומסכה בארוד
 כגי ליה . אלא זה שבה על העוון והוליד בן הכתוב
 מדבר וכו'

מ"ו הגאון בת"א נדחק מאד בפי' רהאי אגדתא וכי מה
 מתרין בזה שבגואף ונאפת הכתוב מדבר מ"מ תקשי וכי גואף
 ונאפת בארוד סגי ליה הלא לפרש"י דקאי בניגואף אשת
 איש שיהיה מייב"ט חנק ולא סגי להו בארוד . ז"ל לתרין למאי
 דאפסוק ה"כא בטי"ד ס"ר ל"ז דארוד הוי שבועה כתב ה
 הטור וכלבד שיכור שס או כינוי כגון שיאמר ארוד אהא
 לה וכמו שהשביע יהושע ארוד האיש לפני ה' והבא גס כן
 בסמ"ע בת"מ סימן פ"ו . ואם כן לפ"ז תמה על עמק
 למה שבשבעת הר גרזים והר עיבל לא נאמר שם איהו שם
 או כימי רק ארוד סתמא . אם לא שנאמר לפי מדרש'ל שלא
 כרת הקב"ה עם ישראל רק שלשה בריתות ולדעת ר' שמעון
 בגמ' דסוטה שמוציא הר גרזים והר עיבל וחשי"א בסמי"ח
 באהל מועד וא' בערבות מואב . א"כ הר גרזים והר עיבל
 אינו בכלל הבריתות כלל לכך הקילו להיות בארוד סתם בלי
 שום כינוי ושם . אך לפי מדרש'ל בולקוט פרשת נביים שלכך
 שנה הקב"ה לברות ברית בערבות מואב לפי שאותו ברית
 שבסיני נשלו ישראל ע"י מעשה העגל שאמרו אלה אלהי
 ישראל . אם כן לפ"ז אינינא דהיו צריכים שלשה בריתות
 וברית הראשון על ע"ז כתבטל לדעת המדרש הכלל ע"כ ז"ל
 דהוצרכו לברית הר גרזים להשלים מנין שלשה בריתות על
 עון ע"ז דהיינו ברית ראשון באהל מועד אחר מעשה סיני
 וביטול הברית בעון העגל . ושני בערבות מואב . והשלישי
 כהר גרזים והר עיבל . אבל על שאר עבירות באמת לא
 הוצרכו לברית כהר גרזים כי כבר נשלמו השלשה בריתות
 בערבות מואב כ"ל . לכך יפה דרש ר"י בר נחמני כל
 הפרשה כולה בגואף ונאפת מדבר דכתיב ארוך האיש אשר
 יעשה פסל ומסכה וגו' ואינינא דקאי על ע"ז ממש וכי מאן
 דעביד פסל ומסכה בארוד סגי ליה בלי הזכרת שם או כינוי
 הלא צריך היה לברית ושבועה כהר גרזים על ע"ז . הלא
 ז"ל דבגואף ונאפת ה"ו אמורה וא"כ לא היה צריך לברית
 כהר גרזים שכבר שלמו השלשה בריתות בערבות מואב כ"ל
 ולכך בארוד הוה סגי ליה . אבל באמת על ע"ז הוה צריכים
 לשבועה גמורה כהר גרזים כנלע"ד :

וטר אלא זה החבא על העוון והוליד מסנה בן :

פרש"י ז"ל כל הארורים שבפרשה שייכי כוליה בגואף ונאפת
 כגון מכה רעהו בסתר שגורם ע"י הניגואף להיות הנאפת
 שותף מים המאררים ומתה ע"י זה נמצא מכה רעהו בסתר

זכן מסיג גבול רעהו נמצא שייכי כוליה י"א ארורים בגואף
 ונאפת יוה"כ לפ"ז אין אנו צריכים ליסודו שלר משה הדרשן
 שהובא ברש"י בחומש פ' כי תבא שנתן טעם למה נאמר
 י"א ארורים כאן והוצרך לתת טעם שנאמרו נגד השבטי רק
 נגד שבט שמעון שלא ברכו משה לא רצה גס כן לקלל .
 והנה לגמרא דידן אין אנו צריכים לטעמו ונימוקו של ר"מ
 הדרשן כי לא יפלא כלל למה לא נאמרו רק י"א ארורים לפי
 שבגואף ונאפת לא שייכי יותר מ"א ארורי כי מכוון כן לא
 פחות ולא יותר לפרש"י בגמרא שהגואף מכה רעהו בסתר
 ומסיג גבול רעהו וגו' וא"כ אין להוסיף ואין לגרוע ממנין
 י"א ארורים . רק אינינא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו
 והארורים נאמרו על אותה עבירה ממש כל אחת בפני
 עצמה כדרך משל על מכה רעהו ממש ומסיג גבול ממש
 ולוקח שוחד . לפ"ז יקשה למה לא נאמרו ארורים יותר
 גס על שאר עבירות . בזה צריכים אנו לדברי ר"מ הדרשן
 ש"א ארורים נאמרו נגד י"א שבטים לכך כאשר פרש"י ז"ל
 ארור מכה רעהו בסתר על ל"ה נאמר . מיד בסמוך
 לזה פרש"י בוסודו של ר"מ הדרשן מנאחתי י"א ארורים נגד
 י"א שבטים וכו' אשר לכאורה קשה מאד לקרב ולחבר דברי
 רש"י ז"ל להדדי לדרו סמוכי לפ"ז א"ש הכל דוק וכו' יתור
 מאמר תמוה כמ"י בתהלים ס"ד ד בפסוק שמע אלהים
 תפלתי וז"ל א"ר יודן אמר דוד רבש"ע בא דואג קיבל שאול
 לה' . ושמע לו באו הויפים והאזין להם . ולא נתנו חלקים
 דעתם על מה שכתוב ארור מכה רעהו בסתר אלא נתנו חלקים
 דעתם על מה שאמר להם שאול ברוכים אתם לה ואני אומ' וגו'
 כיון שאררם משה כתורה ארור מכה רעהו בסתר אלהים
 עזור לי . מי אמר לך כן . עד שאני במעי אמי כבר
 נתבא עלי איתן האורח'י מנאחתי דוד עבדי בשמן קדשי א'
 משחתי . הנה ה' בסומכי נפשי עכ"ל . והנה תמוהת
 המאמר נראה לעין כל מה דאז ככה הבעלי לשון לסמוך
 עצמם על מה שאמר להם שאול ברוכים אתם לה' . וכבר
 אררם משה בתורה . וגם ל"ל להביא ראיה מנאחתי איתן
 עד שהיה במעי אמו הלא בר מן דין יפה אמר שהעוור לו
 אבל לפ"ז א"ש הכל רק ידוע תדע משאר"ל בירושלמי
 במעשה פילגש בגבעה שהחרימו השבטים באמרם ארור
 האיש אשר יתן בתו לבנימין דר"ל שמקרא קראו ורחקו
 אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וא"כ כבר נשלמו
 י"ב שבטים ובנימין האחרון אינו בכלל י"ב שבטים . אך
 אחרי כך מקרא קראו וקרבנו וגו' וקהל גוים יהיה מניך
 גוי זה בנימין וקהל גוים אלו אפרים ומנשה והנה בסמוך
 לזה איתא ומלכים מחלניך יצאו דר"ל זה שאול ואיש בשת
 פי המפרש'י דהא כהא תלי דא קאי גוי וקהל גוים על בנימין
 נדרש ג"כ ומלכים מחלניך יצאו על מלכות בנימין זה שאול
 ואיש בשת ואינינא דגוי וקהל גוים לדרשה אחריתא אתא
 וכדאיתא במדר"ל במה דרשות על פסוק זה לא נלמד ז"כ
 דמלכים מחלניך יצאו קאי על שאול ואיש בשת דלא איירי
 כאן מבנימין כלל . והנה אינינא ד"א ארורים כתיב כאן
 נגד י"א שבטים לפי שנגד שמעון לא נאמר ארור לפי
 שלא רצה לברכו לכך לא קיללו גס כן אם כן ז"ל דשכטי
 יה אינס רק י"ב שבטים וע"כ שבט בנימין אינו בכלל אי
 נחשב שבט יוסף לשנים להיות אפרים ומנשה כראובן
 ושמעון דא"כ דה"ל י"ג שבטים וכינודע מדעת הקדמונים
 שנחשבו השבטים ל"ג מנין האחד להיות נגד י"ג מדעי
 השנה עם מודש העיבור . ואם כן לפי דעת החושבים
 גס בנימין בכלל השבטים וה"ל י"ג שבטים ח"א לפ"ז א'
 ארורים נגד השבטים נאמרו וז"ל כדעת הגמרא דכל
 הפ

ביאור
 ה"י
 בתהלים
 בפסוק
 שביע
 חלקים
 חסלתי

מסכת סוטה

השיב אתו וזון ר"א בן שמעון כי מה שאתם מתמהים על אריכות מיוזו כשכיל זכות בה"כ שהוא מקדש מעט כי מימי לא עשיתי קפנדריא בבית הכנסת לפי שגדול בעיני זו הקדושה של בה"כ כקדושת המקום ממש וקרינן שפיר למען רבו ומיכס על האדמה והא דאחינו ל' ודוק :

רמז מותר לחתנין לרשעים בעה"ז וכו' ושל אמר סהבא כדאית פני אלוקים והרצני ופליגא דר' לוי ור' לוי משל דיעקב ועשולמה הדבר דומה לארס שישן את חבורו לסעודה ויוזע בו שמבקש להרנן אל טעם תבשיל זה שאני טועם בטעם תבשיל בבית המלך אמר יזע ביה מלכא מסתשא למיקטלי :

פריש' ו'ל הא דרש לקים פליג' אד' ר' לוי דר' ל' ל' להחניף אמר יעקב כן . ולר' לוי ס' ל' לא להחניף אמר כן רק כדי לאיים עליו כי ראה פני אלוקים . ובאמת הנהו תנאי כהני תנאי . דמאן דס' ל' שאלת מלאכים ממש ע"כ א"א לומר לאיים עליו אמר כן שהרי שאלו מלאכי ממש ומי גדול המשלח או המשתלח וכו' ע"כ ל' להחניף אמר כן כי מותר להחניף . ומאן דס' ל' שלח שליחי' נ"ו ל' לאיים עליו נתכוון ולא להחניף לרשע והנה כמה שאמר כדאית פני אלוקים יש לתקן שלא להחניף אמר כן רק כדי לאיים עליו וכו' . רק על הדורון אשר שלח ע"כ להחניפו נתכוון . אך גם נזה איתא מדרו' ל' לפי שידע שנסמי ח' ל' אין בהם ברכה לכך שלח לעשו כי מתקום הטובות באו וכו' וזוהו חבין דעת מרז' על יעקב אבינו שהתקין עצמו לשלש דברי לדורון ולמלחמה ולתפלה להיות השני מוכיחים על האחד לפי מרז' כי המחניף לרשע סוף נופל בידו . ונס' בסמוך לזה איתא כל המחניף לרשע אין תפלתו נשמעת . וזוהו שהתקין עצמו לתפלה ולמלחמה מזה תדע כי הדורון לא באל להחניף לרשע והטוב אשר דברו התקין עצמו לשלש דברים לדורון ולמלחמה ולתפלה להראות כוונתו הישרה ודוק :

ביאור הירוש' שהתקין יעקב עצמו לדורון ולתפלה וכו'

רמז ואר' כל ערה שיש בו חנופה מאוסה בנייה שנאמר כי ערה חנף גלמוד . שבו בכריבי הים קוראים לגיזה גלמוד . סא גלמוד גמ' לה דא סבעלה :

פ' שהטדה קרויה גלמודה שגארה גלמוד מכעלה ועפ' ל' אז' המקוין ויבא מן בת צוין כל הדרה שדר' ל הדרה זה הקב"ה להיות ישראל כנידה ביה"ס גמולה א מכעלה למה לפי ששריה היו כאלים שדר' ל ראשו של זה כגד זכנו של זה שלא הוכיחו זה את זה כי היו עדת חנף ולזה מסיים חטא חטאה ירושלים ע"כ לנידה היתה כי כמה שחטאה ירושלים כחמ' ל שלא הוכיחו זה את זה לפי שהיו עדת חנף ע"כ לנידה היתה כי עדת חנף גלמוד . ולכך כל מכתביהוילוח כל מי שהיו מכתבים אותם מפני החנופה הוילוח התחילו לבנותם ולא להחניף אותם כי ראו ערות שהם נענשו על זה לכך עתה הוילוח ודוק כי ככון הוא א מאד . ועדיין בעו' זה השטן מרקד בטינו להחניף לרשעים ובעלי זרוע זה ירחם עלינו וזרוע רמה תשבר ולא יאמר עוד לנבל נדיב ולכילי שוע וטוין במאפט תפדה חמ' :

פרק משוח מלחמה

רמז משוח מלחמה בשעה שהיה מדבר אל העם ב' שון הקדשה סובר שנאמר זה בקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן וברך אל העם בלשון הקדש . הא דאמרו בלשון הקדש כל משום דמיק' ל' כתיב ולכר אל העם

הפ' כנאוף ונואפת הכתוב מדבר ולא תמצא יותר מ' א עבירות הכל לים בעון זה של כנאוף ונואפת וכו' ל' לכך יפה בדרש האדרס הזה כמין חומר שהמחויקים עם שזול וחושבים כי עליו נאמר המקרא הזה מלכים מחלנין יצאו שמרמו על שאלו ואים בשת לפי שגוי וקהל גויים נאמ' על בנימין ואפרים ומנשה וכו' וא"כ שנימין נחשב ככלל השבטים וה' ל' ג' שבטים א"א לפ' א' ארורים נגד י"א א שבטים רק כל הפרשה כנאוף ונואפת הכתוב מדבר לכך לא נחגו דעתם על מה שאררס משה בתורה ארור מכה רעהו בסתר רק נתנו דעתם על מה שאמר להם שאלו ברובים אחס' לה' כי לכבוד עצמו דרש שארור מכה רעהו בסתר לא נאמר על לה' לכך כשנא דואג וכו' הויפ'ים קיבל שאלו לה' לכך בא דוד לסתור דעתם באמרו ואני אומר כיון שאררס משה בתורה ארור מכה רעהו בסתר אלהים עונר לי כי אני אומ' כי בנימין אינו בכלל השבטי' י"א ארורים נגד י"א שבטים נאמר ומכה רעהו בסתר על לה' נאמר . ונס' שאלו אינו בכלל ומלכים מחלנין יצאו והא בהא תליא וכו' . לכך מסיים מי אמר לך כן . דלמא בהיפך הוא שנאמר המקרא הזה על שאלו וגם בנימין בכלל השבטים . לזה מסיים שא"א לומר כן שהרי כבר כשהייתי בנימי אמי התנבא עלי איתן שדר' ל זה אברהם התנבא עלי מנאיתי דוד עבדי בשמן קדשי משתתיו וע"כ האיך אפשר לומר שנתנה המלכה לשאלו להיות נאמר המקרא ומלכים מחלנין יצאו עליו שהרי כבר קדמו איתן האורתי להתנבאות על מלכותי אמור מעתה שלא עליו נאמר המקרא הזה וגוי וקהל גויים לדרשה אחרינא איתי ובנימין אינו בכלל השבטים ודוק היטב ותמצא כח' :

רמז וארי'ל איז נרננין בוס של ברכה לברך א אלא לשוב עין שנאמר טוב עין הוא יבורך אל תקרי יבורך אלא יברך :

הא דהניח ריב'ל המקרא הזה מידו פשוטו לדרשו באל תקרי יבורך . ל' לתרן עפ'י משאר' ל' במסכת עירבין בפסוק מברך רעהו בקול גדול וג' וקללה תחשבו . על מאן דאקלע לאושפיזא וטרחו קמי' שפיר למחר נפק לשוקא אמר רחמנא ליברכי' לפלניא דהכי טרח קמאי . קללה תחשבו . ולכך ארז' ל' בהי' תלת מיני עבדו דמטני רבין באושפיזא וכו' ואם כן האיך יתכן לומר טוב עין הוא יבורך לכך יצא לידון בדבר החדש באל תקרי יבורך . כי אסור באמת לברך לטוב עין רק טוב עין הוא יברך ודוק :

רמז שאלו תלמודיך אהר' אבן שמעון במח הארכת ימים א'ל מי' לא עשיתי קפנדריא ככהב :

ל' דשאלת התלמידים היה כמו שתמה ר' יוחנן כשאמרו לו איכא סבי בבבל אמר למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב אבל בח' ל' לא לזה הוקשה ג' להתלמיד' כמה הארכת ימי' שהרי למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב . ובודאי לא נעלה היה אהם התירון כיון דמקדמי ומחשבי לבי א כנישתא אחר ר' יוחנן היינו דאחינו . אך הא נופא הו' קשיא לכו אי קדושת בה"כ הו' כקדושת המקום ובאמת הרכה עשו כן דמקדמי ומחשבי לבי כנישתא ולא הועילו כלום ומתו בחצי ימיהם . אבל באמת הנור תמים פעלו שמי שהוק' בעיניו קדושת בה"כ כמו שעדיין אותו שטן מרקד בטינו בעו' ה' להשיח שיחה בטילה ולנהוג קלות ראש בבה"כ בודאי לזה לא יועיל זכות שמקדים עצמו לבה"כ להיות ירבו ימיו כמו על האדמה . אבל מי אשר הריחו ביראת ה' והאמור בעיניו קדושת המקום . כזה קרינן ביה שפיר למען ירבו ימיכם על האדמה . לכך יפה

העם ואמר אליהם שמע ישראל וארזל מ' ש מע ישראל ח' ר
 וחזק משום רש' ח' הקב' ל ישראל אפילו לא קיימתם אלא
 מצות ק' ש שחרית וערבית אין אתם נמסרים ביד א' ה'
 והנה רש' ל' טעמיה אול במנחת דס' לאפילו לא קרא אדם
 אלא ק' ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה וגו' כי אלו
 הנלום ואז תשכיל . רק מסיים שם בגמרא דבר זה אסור לאמרו
 בפני עם הארץ . לכך באו במחנה ישראל כאשר דבר אל העם
 ואמר אליהם שמע ישראל שדו להם בק' ש שחרית וערבית א
 בלשון הקדש היה מדבר כי דבר זה אסור לגלות בפני עם הארץ
 לכך לא היו מדברים בכל לשון אשר יכולים לשמוע ופשוט
 הוא לעב' ד :

קנ ת'ר פעמיים היה מ' בר עמהם אחד בספר . וא' במלחמה
 בספר אומר שמעו דברי מערכי המלחמה במלחמה
 מה הוא אומר אל יוך לבבכם וגו' כי האלהים ההולך עמכם וגו'
 נמצינו למדים שעל הספר היו מכריזים מי האיש אשר פנה
 אשר ארז וגו' מי האיש הירא וגו' ובמלחמה היה אומר אל יוך
 לבבכם כי האלהים ההולך עמכם וגו' . ל' רש' לתרץ בזה
 במה שהקשה הגאון בח"א על מה שדרשו במסנה כ"ה י
 אלהים ההולך עמכם זה הארון . מל' למדרש על הארון
 דלמא כפשוטו כמשמעו כי האלהים קאי על השכינה ונלע' ד
 עפ' י' מ' בספר הזהר בפסוק ויסע עמוד הענן מפניהם
 ויעמוד מאחריהם . שכשישראל זכאי' השכינה הולכת לפנייהם
 כמ' שה' הולך לפנייהם יומם ובאדם ביומי השכינה הולכת
 בשנה כמ' ש גבי נח שנימל ולא פרע את האלקים התהלך נח .
 ובזמן שאינם זכאים ויסע עמוד הענן מפניהם . ויעמוד
 מאחריהם השכינה הולכת אחריהם . והנה אחרי אשר כבר
 ארז' אפילו שחן תפלה לתפלה חויר ממערכי המלחמה .
 א' כ' ש' אלו למלחמת היו כולם נדקו' מה ראוי היה לעבור מלכם
 לפנייהם וה' בראשם ולא להלך עמהם בשנה . אם לא תאמר
 שעדיין לא היה זה הכרומי האיש הירא ורך הלכת מעבירות
 שנדו' שישו' לביתו . בשעה שאמר הכהן כי האלהים ההולך
 עמכם . אול שנרץ לדרשו דקאי על הארון שהלך עמהם
 ולא לפנייהם כי באמצע היה מהלך כנודע . לכך האי תנא דס'
 כי האלהים ההולך עמכם קאי על הארון ולא על השכינה
 ממש פתח בזה ואמר פעמיים היה מדבר הכהן עמהם א' בספר
 ז' במלחמה . בס' מה היה אומר שמעו דברי מערכי המלחמה
 כפר' ז' ל' מי הראוי לילך [במלחמה ומי שילך וישו' לביתו .
 ז' כ' כשנאול למלחמה כבר שבו בביתם כל מי שעבירה בידו
 ז' כ' במלחמה מהו הוא אומר אל יוך לבבכם כי האלהים
 ההולך עמכם . א' כ' א' לפרש כפשוטו על השכינה שהרי
 אס' כולם נדקוים ה' בראשם ויעבור מלכם לפנייהם . אלא צ' ל'
 דקאי על הארון וכתנא דמתנתין וד' ק :

רנב יוגש הפלשתי השכם וחרב . א' ויחזן שחלך לבטלם
 מק' ש שחרית וערבית :

הנה יפלא מאד מה ראה על ככה זה הרשע ליגש השכם
 והערב לבטלן מק' ש מה אכפת ליה בזה שקורין ק' ש שחרית
 וערבית . ל' עפ' הדברים האלה אשר כבר קדמינו הגדול
 בעל נחלת בנימין ז' בספרו ואני בעמי בנימין בספרי' והדברי'
 עתיקין יבאו גם מימי ונשמעו לרבים ותוכן הדברים כי זה
 נודע מספרי הקדמונים כי גם ערפה נתגיירה רק שחורה
 לסורה ולכך אמרה נעמי הנה שכה יבמתך אל עמה ואל אלהיה
 כי אחרי אשר בחרה באלקי יעקב חורה לגילוי בית אביה
 וה' ל' דינה כמו ג' וירת שחורה לסורה וה' כ' בישראלית מומרת
 כדאיתא בט' ד' וש' ע' ס' ר' ס' ב' ו' א' כ' ג' ל' ג' ל' מ' ע' ע' ע' ע' ע' ע'
 שבאו עלי' נכרי' ה' ל' דינו כמוולד הנולד מבית ישראל שבא
 עליה נכרי' דלפיג' ביה תנאי אי הולד כשר או ממור . והנה
 לדעת האומרים דהולד ממור יפה כחולד של ישראל הבא על
 בכרית שהולד כמוה ואס' נתגייר ה' ל' ישראל מעליה . מורע
 ישראל שבא עליה נכרי' דהולד ממור . אך לדעת האומרים כי
 נכרי' ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר . יפה כחולד
 זה יותר מן ולר הבא מנכרית שבא עליה ישראל כי שס ולרה
 כמוה ולא יוכר כס' ישראל . והנה זה תודע כי אפרים ומנשה
 וכן רע' ק' נולדו מגוי הבא על בת ישראל לדעת העשרה
 מאמרות כי אפרים ומנשה נולדו מאסנת בת דינה שבא עליה
 שכם בן חמור ולכך אמר יעקב מי אלה שאינם ראויים לברכה
 ורע' ק' ג' נולד מסיסרא שבא על יעל אשת חבר הקניזי ולכך
 הוצרך למסור גופו לחינוכים וסרקו את גשרו במסרקות
 של ברזל לנכך חומרו הסהור משמא' כנודע . והנה הדרשן גדול
 מהר' ר' בצלאל ז' ל' בספרו עמודי שבע מאריך בזה כאשר חש
 יעקב ואמר שמא ח' י' שפסול במטתו מטעם ה' ל' כי
 אפרים ומנשה היו מביאת איסור וכ' ל' השיבו אוחז בניו ואמרו
 שמע ישראל האלהינו האחד שהוא מספר י' ל' להורות שבניו
 הם מספר ה' אחד ושמו אחד שהוא י' ב' צירופים ועם הכלל ה' ל'
 י' בן הם בני יעקב שהם י' עם אפרים ומנשה וא' כ' ע' כ' ג'
 אפרים ומנשה בכלל שבטי יה ויחשבו גם הם . ע' כ' דעת ח'
 א' כ' עינינו הרואות כי אפסוקא הלכתא ג' בו ועבד הבא על
 בת ישראל הולד כשר וה' ל' ישראל מעליה . לכך כאשר
 הניאול רע' ק' וסרקו גשרו במסרקות של ברזל היה מאריך ל'
 באחד לבוין ה' צירופים ואעפ' כ היה מקבל עליו עול מלכות ז'
 שמים באהבה בקבלת היסודין ואף כי היה מקום להרהר אחר
 מדותיו ויתברך . אחרי כי ה' אחד י' צירופים ע' כ' כל מה

יארז
 זכר
 זכר
 זכר
 זכר
 זכר
 זכר

מסכת סוטה

כל לתרץ עפ"י מ"ה הנאון כח"א דמה דקאמר ר"א נערים שהיו
מנוערים מן המצות וקטני אמנה . או או קטני . או שהיו
נערי אמנה והיו מקטני אמנה . או שהיו קטני והיו מנוערים
מן המצות . והנה לפ"י יסקה איך ס' ד למימר שהיו קטני אמנה
רק שהיו מנוערים מן המצות . הלא לא היו בני עונשים ולמה
קיללם אלישע שיענשו עד שיאזכרו דוכים מן היער וגו' .
אלא כל כדעת המפרשי' שהובא לעתם בכל יקר על עשרים
וארבע . שראה כה"ק שעתידים לחטוא וכדעת המ"ד שראה
שלא יהיה בהם שום תוחלת עד סוף כל הדורות . אך גם זה
לא יתכן להיות האדם נידון ע"ש סופו ולא באשר הוא ע"ש . לבל
ראה זה מנאתי מ"ש הגלאנטי על מגילות קינות בפסול' לעשות
אדם כריכו' אדני לא ראה . כי אין לך עניות הדיו גדול מזה
להיות האדם נידון ע"ש סופו ומה שעדיין לא חטא זהו לעוות
אדם כריכו' אדני לא ראה . וא"ת בן סורר ומורה נידון ע"ש
סופו . שאני בן סורר ומורה כי מלוה ישנה יש להקב"ה עליו
שהוא נולד מאיסורי' ביאה מיפת תואר במלחמה לכך נידון ע"ש
סופו . ע"ש בארכות . נמצינו למדן בני סגולד מאיסורי'
ביאה יכול להיות נידון אף כשהוא קטן ע"ש סופו . וז"ל מרז"ל

באור
מ"י
בשבת
יוסף
היה
יעקב
בוכה
אוי
שכחתי
כ'אחיות

שיש כמעלה יש במטה וגם שטני יעקב הס' יג' ואם כן כל כי
גם אפרים ומנשה בכלל המספר והמנין וכל כי גופם טהור
דכרי ועבד הכה על בת ישראל הולד כשר וא"כ למה יבא זה
הנדיק להחמיר דינו להיות סורקים בשרו במסרקות של ברזל
הלא גם הוא טהור כמותם . מ"מ הנדיק עליו זה הנדיק דין של
מעלה והיה מקבל על מלכות שמי' באהבה . ולכך ח"ל תלמידיו
רבינו עד כאן כלומר מה אהם מאריך בכונתך אחרי ראותך כי
דניס גופך לזכך החומר טהור מטמא א"כ ש"מ דהולד פגום .
וא"כ מה אהם יוכיין באחד . ולכך השיב כל ימי היותי
מנטער עלי הפסוק בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך אמרתי
מתי יבא לידי ואקיימנו לידי דייקא לו ולא לוולתו כי אף אם
אהיה נהרג על קדושת שמו אעפ"כ לא אהרהר אחרי מדותיו
יתברך בכל ה"ג צירופים של אחד ואף שיהיה לי מקום
להרהר . ועכשיו שפ"ל לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד
שיגתה נשמתו באחד יגתה ב"ק אשריך רע"ק שגופך טהור כי
הדיו היה גלוי לפניו יתברך כי נכרי ועבד הכה על בת ישראל
ש"ל ישראל מעליה וכשר ולכך נשמתי יגתה באחד להורות כי
גם שטני יש הס מספר אחד וה"ל אפרים ומנשה בכלל שם
ג"כ מגוי ועבד הכה על בת ישראל וכמותם כמות . הדרן
לקמא כי זה הרשע גלות דומה כנפשו להכדיל בין הקדש ובין
העמאל להיותו נולד ג"כ מנכרי ועבד הכה על בת ישראל הוא
ערפה אמו שה"ל גיורת שחורה לסורה ודינה כישראל' .
וכל' לכך יוגש הפליטי' השכם והערב בכל זמן שהיו ישראל
קורין את שמי' כי ה' אליהו האחד וא"כ אין פסול במטתו של
יעקב וכל' לפי שהדיו אמת כי גוי ועבד הכה על בת ישראל
הולד כשר רצה גם הוא להתקרב ולהתחבר לטהורים ופשוט
טלפיו כחומר להראות סימני טהרה שלו שאם ירחק הוא מיעב
יבטלו גם הס' ק"ש שחריית וערבית כי ה' בה' תליא ודו"ק :

פרק עגלה ערופה

דגג תניא אר"י בשאל מפני מה אמרה תורה הכה
עגלה ערופה בנחל . יבא דבר שאינו
עושה פירות ויכפר על מי שלא הניחיהו לעשות פירות :

כל לדרקק בלישנא דהאי תנא שאמר מ"מ אמרה תורה כך .
לפי דאיתא במרז"ל שאלו לתורה חוטא מה ענשו . אמרה ויבא
קרנן ויתכפר לו . שאלו להקב"ה חוטא מה ענשו . והשיב
קחו עמכם דברים . נמצינו למדן לדעת הקב"ה ויליו דברים
היא הכפרה . איכא למימר טעם העגלה ערופה שבה בנחל
אף כי אין קדש' קרבים בחון לפי שלא באה העגלה לכפר רק
כדי שיוודע המנח ע"י העגלה ערופה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
שהולכים התולעים מן העגלה למקו' המנח . ועיקר הפסרה
הוא הירדיו דברי כמה שאומרי' הזקנים כפר לעמך אשר פדית
ה' . אך לדעת התורה כי החוטא צריך דוקא קרבן להתכפר
וע"כ כל' כמ"ש רז"ל כפרה כתיב בעגלה כמו בקדשים וא"כ
אחרי אשר העגלה היא במקו' קרבן כדי שיתכפר החוטא ע"י
א"כ למה אמרה תורה הכה עגלה ערופה בנחל . ולא במקום
הקדש . לכך מתרץ יבא דבר שאינו עושה פירות ויכפר על
שנא הניחיהו לעשות פירות ודו"ק :

דגג מאי נערים ומאי קטנים . אר' אנערים שהיו מנוערים
מן המצות קטנים שהיו מקטני אמנה . ויפן
אחריו ויראם ויקללם נשם ה' . מה ראה : אר' שמואל ראה
שנתעברה אמן מהם ביה"ב :

הנה יפלא על המקאן דפריך מה ראה . הלא יכול לתרץ לנפשי'
כי מאי דאמר ר"א נערים שהיו מנוערים מן המצות והיו
מקטני אמנה זה ראה שאינם ראויים לכרכה רק לקללה ויקללם
בשם ה' ולמה לנו לדברי נביאות שראה כי נתעברה אמן ביה"ב

רנה אלישע מאי היא דכתיב ויאמר נעמן הואל וקח כברים
בסף וגו' וכתיב ויאמר אליו לא לבי הלך
כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת כסף וזהב
ובגדים וחתיים וברמים וגו' ומי שקל כולי האי וכו' אר' יצחק
מלמד שבאותה שעה היה אלישע עומק בשמחה שרצים ובא נחוי
ועמד לפניו אל רשע הגיע עת ליטול שכר שמחה שרצים וצדעת
נעמן תרובק בך וגו' :

הנה המאמר הלו נראה תמימתו הלא אף אם לא היה שקיל כסף
וזהב ובגדי' . והיה אלישע עומק באותו פעם כשימנה שרצים
והוא לא נתחבר עמהם כלומוד . לא היה נוטל שכר שמחה
שרצי' . ועל לקיחתו היה ראוי לענוש בפני עצמו ולא קרב זה
אל זה . להסייך העונש לזה שניטל מלימוד שמחה שרצי' כל'
כי דוקא מתורה זו ששנו באותו זמן באו עליו לפסוק דינו וענשו
כי אלנו שנה אותו פרק עמהם לא בא לעבירה זו לקחת כסף
וזהב ובגדי' . כי זה תדע מה שמנו חמ"מ על כמה דברי'
נעמי' באים ואחד מהם הוא על הנול וגם כאן נחוי' אשר לקח
מן נעמן כסף וזהב ובגדים מה שלא היה מלדת אלישע וה"ל
גזל גמור כידו ולכך קיללו בצרעת להי' צרעת נעמן בן וכו' ועו'
עד עולם כנודע . אך בזה יש לתרץ מעשיו אחרי שארז"ל נעמן
גר תושב היה ולדעת כמה תנאי גי' ולו יותיר . אך עכ"פ לא
גרע מגזל נכרי . ולמאן דס"ל גזל נכרי אסור לא גרע גר
תושב ממנו . והנה חדשות אני מגיד מה שינאתי ראיה מן
התורה כמה שדרשו רז"ל בפסוק והסיר את מוראתו בנותי' א"ר
תנחום

תנחום בר חיילאי העוף הזה עם ככל העולם. ונהיה מן
הגזילות והמסים לכך אמרה תורה והסיר מוראתו בנוצתה. אבל
הבהמה שעומדת באבוס בעליה לפיכך מקריב את כולה.
אומר מעת שהקפיד הק"ה אף על גזל נכרי דהא רובא דעלמא
א"ה נינהו והוא אומר העוף עם ככל העולם. והכתוב אומר
והסיר מוראתו בנוצתה. אומר מעתה כי הק"ה שונא גזל
בעולה אף על נכרי אף אם נאמר דלכך פסל הק"ה את המוראה
בנוצתה כשגזל הגזל. נסתר הקל וחומר בתורת כהנים וז"ל.
והסיר מוראתו והשלך. אותה בהשלכה ואין עולת בהמה בהשלב
שיכול והלא דין הוא. מה במקום שלא פסל את העור. פי'
גזי עוף לא פסל העור. דכתיב ושיטע אותו בכנפו לרבות
העור. ואעפ"כ פסל בו הרעי דכתיב והסיר מוראתו בנוצתה.
מקום שפסל העור דכתיב והפשיט את העולה. אינו דין שיפסול
בו הרעי ת"ו והשלך אותה. אותה בהשלכה ואין עולת בהמה
בהשלכה. והנה לכאורה דברי תורה סותרין את הקל וחומר
ההוא. אבל לפי טעם הכלל דפסל המוראה משום גזל א"כ נדקו
יחדיו להיות עולת העוף בהשלכה. ואין עולת בהמה בהשלכה
כי הבהמה לא שייך גבה גזל שאוכלת מאבוס בעליה וכו"ל.
והנה בגמ' דשמנה שר"י לוי דגם עוף יש לו עור מדכתיב ושיטע
אותו בכנפו לרבות העור. ש"מ דאית לי עור לעוף. ופרך
מאי קמ"ל דאית לי עור לעוף תנינא החובל בהם חייב ש"מ דאית
ליה עור. וחסיק התם בגמ' דמשום דאית לי עור לעוף אנטרין
קרא לרבותי שמקריבין את העוף עם העור. והנה זה ידעת
המשנה שלימה ששנינו שמנה שרצים החובל בהם חייב מפני שיש
להם עור. לכך יפה אמר אלישע בשעה שהיה עוסק בשמנה
שרצים וגמ' פירש ממנו באותו פעם ולא למד פרק זה שאלו לא
פירש ונהי זה הפרק דשמנה שרצים חייב מפני שיש להם עור.
וא"כ החובל בעוף שתייבא"ל ג"כ מפני שיש להם עור ולפ"ו יקשה
למה אמרה תורה ושיטע בכנפו לרבות העור הלא מה במקום
שלא פסל הרעי פסל העור. מקום שפסל הרעי אינו דין שיפסול
העור. אלא ז"ל דלאו טעמא משום מאיסותא הוא חלא משום
הגזל וכו"ל. א"כ היה מעלה על הדעת שגם גזל נכרי אסור ולא
היה שולח יד לקחת כסף והסב מנעמן. אך עתה אשר פירש
מלימוד זה א"ל אלישע רשע הגיע ליטול שכר שמנה שרצים.
ועתה הפסדת הלימוד וגם לקחת כסף והסב ובגדים מנעמן אשר
גזל בידך ועל הגזל נגעי' בחיים לכך צרע נעמן תדבק בך וגו' ודוק

הגדה ואף גם כאן נאמר טעם נכון למה לא קאי עלמ' רק איהא
שמי' רבא דאגדת' הלא סתמא אמרו חז"ל והפליגו במעל' איש' ר'
כי אפי' יש בו שימץ של ע"ז מוחלין לורק תדע כי זה נמצא בכל
ספרי המוסר ומדרז"ל כי אין הק"ה חפץ בקילוסו של רשע
אך בכתבי הקדש שז' הא"י ז"ל כא"כ הלימוד הגד' מכפ' עונותיה'
של ישראל כי הגדה היא נגד השכינה ה' אחרונה ולכך אמרו
לרע"ק עקיבא מה לך אצל הגדה וכו'. אף גם כילפי פשוטו
כ"ל לפי מאשארז"ל במס' גיטין דאפליגי תנאי ר"א ס"ל תורה רובה
בכתב ומיעוטה בע"פ. ור"י ס"ל רובה בע"פ ומיעוטה בכתב
טנא כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית וגו' ופרך לוי'
תורה רובה בכתב. הא כתיב כי ע"פ הדברים האלה. ומשני וכו'
הוא משום דתיקפי למגמריניהו. נמיניו למדין כי אי נמיא
דתורה שבכתב מרובה מבע"פ ז"ל מה טנא כי ע"פ הדברים
האלה משום דתיקפי למגמריניהו כי כתיב אצל הק"ה הלימודים
החמורים וכמו שניקב דהע"ה שיהי' ספר תהלים חשוב העוסק
בו כאלו עסק בנגעים ואהלות. כדאית' במדרז"ל. והנה
רש"י ז"ל פירש דכברי ר"א הכלל דס"ל התורה רובה בכתב אף כי
החשוב מכחיש זה שהרי עינינו רואות כי תורה שבע"פ מרובה מן
הכתב. לפי שכל הלימודים הנרמזים בכתב ה"ל כתורה
שבכתב. והקשה הגאון בח"א לפ"ו מ"ט דמ"ד דאמר רובה
בע"פ. ותיירץ שם בדוחק. והנה זה נמצא וידוע ליודעי' מן כי
מעלת רע"ק היה בזה אשר ראתה עינו מה שלא ראה עין של
משה כי מרע"ה היה יודע הלימוד אף ידע מקומו היכן רמיוא
באוריית' בתורה שבכתב. אבל רע"ק ידע את מקומו לדרוש
כתרי' אותיות על כל קוץ תיני' תילים הלכות דייקא על כל קוץ
וקוץ. נמצא לרע"ק ה"ל תורה שבכתב מרובה ולדידי' קשה
אשרי שרמיו הכל בתורה שבכתב. והוא מרובה מבע"פ למה אמר
כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית וגו'. אלא ז"ל דמעלת
תורה שבע"פ הוא משום דתיקפי למגמריניהו וחכמים לפני
הק"ה דברי ספרי' החמורים. א"כ עקיבא מה לך אצל הגדה
כלך אצל נגעים ואהלות ההלכות החמורות. ולפי מ"ש למעלה
רמזו עוד לסוד זה שהוא עקיבא בן יוסף שהוא בסוד הא"י של
הסם וצריך יסוד עולם ומעלתו גבוה שהוא בסוד שיתא סדרי
משנה שהוא הוי"ו וא"כ מה לך אצל הגדה שז"ו רק נגד האחרונה
אבל אנתנו מה ומת' חיינו שהיא האחרונה שהיא בסוד מה וצריכים
אנתנו לאקמא שכינתא מעפרא שהיא עמנו בגלות לא קאי
עלמא רק איהא שמייה רבא דאגדת' וזה היה שמי' רבא עובל
ביותר אחר הגדה שהק"ה חפץ בקילוסו זה לפי שכבר נתכפר
עונם בלימוד האגדה. וזה קיום העולם שהוא השכינה כנוגע
בסוד מן העולם ועד העולם. וחלקיה' אמרה נפשי להיות ג"כ
מלומדי' אגדה המכפרת עונם של ישראל וסר עוני וחטאתי
תכופר ולהיות מנגדיקי הרבים בככבים עולם ועד אמן :

כיאוי
הנחל'
עקיבא
מה לך
אצל
אגדה
וכו'

חידוש
הטעם
שגול' א"ה
אסור
חפסוק
והסיר
מוראתו
בנוצת'

ביאור
מי
השכנתו
יוסף
היה
יעקב
בזה
אוי לי
שכחתי
ב'אחיני

דנו אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו דכתיב בנקר תאמר
מיתן ערב וכערב תאמר מי יתן בקרי' הי בקר איליטא
בקר דלמחר מי ידע מאי הוה. אלא בקר דהוה וכו' :

הגאון בח"א מקשה למה לא דייק מרישא דקרא דכתיב מי יתן
ערב. הי ערב. ז"ל לתרץ ע"פ מה שדרז"ל בפסוק והוא ישפט
תכל בנדק דין לאומים במשך כשהק"ה דן את אומי' העולם דן
אותם בלילה בשעה שהם ישנים מן העבירות. ולישראל דן ביום
פשעה שהם עוסקים במצות. נמיניו למדין דגבי רשעים ופה
הלילה כי שינה לרשעים נאה להם ונאה לעולם משא"כ בנדויקים
ועיין בחידושינו ריש מסכת ב"ב לקמן וא"כ לק"מ אחרי אשר זה
היאקרא של בנקר תאמר מי יתן ערב נאמר בדברי האה ותוכחה
של משנה תורה אם לא תשמעו אל מצות ה'. ובזמן שאין ישראל
עושים רצונו יפה נאמר המקרא הזה בנקר תאמר מי יתן ערב
כי הלילה טוב להם מן היום. אבל בהיפך יקשה כי בערב תאמר
מי יתן בקר למה להם לנשות' ועל היום. לכך נדרש כי אין יום
שאינו קללתו מרובה מחבירו כנלע"ד :

דנו ואלא עלמא אמאי קאי אקידושא דסדרא ואיחא ששיח
רבא דאגדתא :

הנה מזה תראה מעלת הגדה כי עלמא קאי אהא ועיין
בהקדמתנו לספר זה תראה משם דברים ערבי' ומתוקי' במעלת

מסכת קידושין

דנח תניא ר' ש אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח איש
אשה ולא בי תקח אשה לאיש מפני שרובו של
איש לחור על אשה ואין דרכה של אשה לחור על איש. משל
לאדם שאברתלו אבדה מי חזור על מיוב' :

ז"ל לדיוק ג"כ בלישכ' דהאי' תנא מפני מה אמרה תורה דייק לפי
שמנינו בירושלמי בשלשה מקומות הלכ' עוקר המקרא וזה אמהם
התור אמרה וכתב ספר כריתות בספר דוקא. והלכ' אומרת בכל
דבר לכך מתמ' ר"ש על התור דוק' אמר' בספ' דוק למה לא אמר'
י א ג א M X

מסבת קידושין

בי תקת אשה לאיש . והנה מתחלה צריך לדקדק מה בזה
שאמרה התורה כיוקח אש אשה לנאמן אי הוה כתיב אפכא כי
תקח אשה לאיש נמי הכי הוה אמר למה לא נאמר כי יקח איש
אשה . וכל לפי מאי דמשני בגמ' על מה דפריך דתנא האש
בקניית ולא תני האיש קונה . ומשני אי הוה תני קונה הא
אפי' בע"כ דאשה נמי קני . לכך תני האשה נקנית דמרעיה
אין שלא מדעתה לא . ח"כ ה"כ אלישנא דקרא איכא למידקלמה
אמר כיוקח איש אשה דמשמע אפי' בע"כ דהאשה . ולא כתי'
כי תקח אשה לאיש דנימא דמדעתה אין ובע"כ לא . אך זהא
תק' דלא לומר כן דאשה מתקדשת בע"כ דא"כ יקשה קושית
הנ"ל לא לכתוב רחמנ' קידושי כסף כלל ותיתי מהנך משטר
וביאה כמו שאלו קוניסכמו כן כסף קונה . דמאי משני בגמ'
דלא ככל למינף משטר וביאה דתה' להנך סב' ויטען בעל כרחה
שטר בנט וביאה ביבמה ואי נימא דגם כסף קונה בע"כ הדרא
קשיא לדוכת' לא לכתוב רחמנא כסף קידושין כלל ותיתי
מהנך . וח"כ דמוכח דאין האשה נקנית בע"כ כלל לא אנטרין
לכותב כי תקח אשה לאיש . זה אינו לדעת התורה שאמרה
בספר דוקא וא"כ מקשינן הויה לביאה ומה יציאה בספר דוקא
אף הויה בספר דוקא ואי כחב על החרס או דבר אחר שאינו
בספר לא קני א"כ לא נוכל למילף קידושי כסף מהנך דאף אי
נימא קידושי כסף הו"ג כ' בע"כ איכא למיפיק משטר שאינו
בספר ולא קני וז"ל כי הוא שטר גמור ודמי לשטר זביתי כדאית'
בגמ' ואעפ"כ לא קני וה"ה לכסף להכי אנטרין למכתב
קידושי כסף בפירושו ולא תיתי משטר וביאה . לכך מתמה
ר"ש ואמר מפי מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתיב
כי תקח אשה לאיש . ללמדנו דאין האשה נקנית אלא מדעתה
דמאי אמרת . דאי הוה נקנית בע"כ הוה מני למילף קידושי
כסף משטר וביאה ולא הוה אנטרין למכתב קידושי כסף כלל .
דהא לדעת התורה שאמרה וכתב בספר דוקא ואתקן הויה
לביאה ושאר שטר' לא קנו אנטרין למכתב כסף בהדיא
ומשני מפני שדרכו של איש וכו' ודוק . ובה"ל כי מזה הטעם
ביאור הלכה עוקרת המקרא התורה אמרה וכתב בספר דוקא
הגמ' והלכה אומרת בכל דבר כי כל חד לשיטת' איל . כי המקרא
בשלה סוכרת כי היא העיקר והלמלא לא חשאו ישראל לא ניתן להם
מקומות אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד . וכרב חכמה
הלכה רב בעם ויוסיף דעת ויוסיף מכאוב . דל"ל דהלכה ואגדא נתנו
עוקרת למשה לפי שזכה ישראל במה שאיבר את הלוחות כדי שידונו
המקרא כפנו' דלא הונרכו לשכירת הלוחות לפי שהלוחות לא היו
קדושים כלל לפי דמקיש הויה לביאה וכמו בנט וכתב בספר
דוקא כמו כן שטר קידושין דוקא צריך להיות בספר דוקא .
והלוחות הנה לוח' אבנים ולא קידושין היו כלל . ח"כ לא יפה
עשה שאיבר הלוחות ולא היה תוספת הלכה ואגד' בלוחות שניות
למנה למשה . רק ביוסיף דעת ויוסיף מכאוב והלכה עוקרת
המקרא כי לדעתה התורה שבע"פ היא תוספת למשה מתנה
וויבר כמו שאיבר לפי שהלוחות אבן הם היו קידושין גמורים
לישראל כי הלכה אומרת וכתב ספר כריתות לאו דוקא אלא
בכל דבר וח"כ שהלוחות היו קידושין גמורים דמקיש הויה
לביאה שטר פעולתו פועל טוב היה התלמוד והאגדא
במרז' ויגד לך כי כפלים לתושי' ובאמת מדרשין בכל דבר
ואתקן הויה לביאה ודוק :

ונט כל מי שאינו יודע בטיב גטין וקידושין אל יחא לו
עסק עמהם . אר' אסי אר' יוחנן וקשים לעולם
יותר סוור המכול שנאמר אלה וכו' ורצוה ונגבו ונאוף פרצו .
וכתיב על כן בן תאבל הארץ וגו' וגם דגי חים יאספו . ואלו
ברור המכול לאנגורה גזירה על דגים שבים שנאמר מכל אשר
בחרבה מתן ולא דגים שבים :

כדי להכין שיחתם של ת"ח שאמרו והפליגו בעונם זה שנס' דגו
הים יאספו . מה שלא היה כדור המבול . הלא אף אם
ישתיירו דגי הים ואומלל כל חיות השדה ועוף השמים . די
בקללה זו אם חטאתם כדור המבול . אשר מכל בחרבה מתן
ולא דגים שבים . ל"ל עפ"י מ"ש ברעיא מהימנ' סוף פ' שמיני
ו"ל דגים וחגבים אינן טעונין שחיטה אלא אסיפתן מתרתן .
הני מרי מתיבתא א"צ שחיטה אלא אתמר בהו ויגוע ויאסף . מה
נטי ימא חיותיהו במיא . אף ת' חיותיהו בזאורייתא .
נמינו למדין שדגי הים הוא כיוני לת' ח' ודוקים . ולכן בעונם
זה נאמר גם דגי הים יאספו דאינון מרי מתיבת' . מה שלא
היה כדור המבול שנאמר מכל אשר בחרבה מתן ולא דגים
שבים כי נח ואשתו ובניו הצדיקים לא מתו אבל בעונם זה
נספה צדיק עם רשע . וכדי שלא תאמר כקושית הגאון בזה
מה זאת עשה אלהים לנו להיות עונם זה חמור מדור המבול
שחטא בעצמם ברא' וכמרז' בפסוק ויקחו להם נשים מכל
אשר בחרו לרבות א"ל ולמה ניזולו שמה הצדיקים . ל"ל
בהקדים טעם מה שארז' והובא בספרי הקדמונים . שלכך
נספה צדיק עם רשע כדי שלא לפרסם החוטאים וכמו שדרו' ל'
בפסוק במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת כדי שלא
לפרסם החוטאי' . לכן הוא צדיק כרשע להיו' נספה עם החוטאים
כדי שלא לפרסם ויה שייך דוקא בישראל . אבל לא ביה' :
דגבי נכרי משום קלון לוכא כדאיתא בגמ' . ובהא שאכילך
ואורך מארז' במדרש שני בני אדם אמרו דבר אחד אברהם
ואיוב . אברהם אמר חלילה לך מעשות זאת להמית צדיק
עם רשע וגו' . ואיוב אמר אחת היא על כן אמרתי תם ורשע
הוא מכלה . אברהם נטל שכר ואיוב נענש וכו' . והנה חלילה
לאל מרשע להיות שני בני אדם אומלים דבר' . וא יטול
שכר . והשני יהיה נענש . ולפי' ופירש דרכי' כי זה תדע'
דעת הני תנאי דפליגי אי' עולות הקריבו ב"כ או שלמים .
פליגי בהא סכרא דעביד צריכות' בגמ' דחולין פ"ק שי' סכרא
כי בעולה דדורון לא ליקבל מישראל . מומר אדם זבח רשעים
תועבה . ובחטאת דלכפרה קאזי הא' דליקבל מיניה . ואיכא
למימר אפכא דבחטאת דחובא הוא ולכפרה קאית' לא ניקבל
מיניה . ובעולה דלאו חובא הוא ליקבלו מיני' . והנה
זה ידעת כי עולה לבני ישראל ה"ל דורון לפי שאין הק"ב
מצדק מחשבה רעה למעשה ואון א"ס ראיתי בלבי לא ישמע ה'
ח"כ העולה הוא דורון בעלמא . ובא"ה אשר מחשבין הוא כמו
מעשה נוגח העולה שבהא לכפר על הרפור הלב ה"ל בחטאת אדם
לבני ישראל . לכך הוא מ"ד דס' עולות הקריבו ב"כ ולא אמרו
שלמים חופם סכרא וו לעיקר כי מה שהוא חוב מקבלין משום דבר'
דלכפרה קאית' . אבל שלמים שהוא דורון בעלמא ואינו בא
לכפר כלל ה"ל זבח רשעים תועבה . ולפי' ד' דס' ל' גס שלמים
הקריבו ב"כ ד' דא"ס עולות הקריבו שהוא כחוב לבנייהו
ובא לכפר ואף כי לא ניחא לקב"ה בכפרה דידהו היתיר העולה
לכפר על עבירה קלה שהוא ההרהור . מכ"ש שהתיר
הקרבן שאינו בא לכפר לכך ס' דגס שלמים הקריבו בני
נח . והנה לדעת זה דעולה ה"ל לב"כ כמו חטאת לישראל לדעת
מ"ד כי שלמים הקריבו בני נח יקשה למה לא נטשו ב"כ להקריב
שלמים במקום העולה שלא לפרסם החוטאים . אמור
מעשה בהקדמתו הנ"ל שלא הקפידה התורה על קלונם של
א"ה . והנה הוכחה זו הוא אליבא דמ"ד כי שלמים הקריבו
בני נח . אבל אי נימא דלא הקריבו ב"כ רק עולות לא מצינו
ראיה שאין הקדוש ברוך הוא מקפיד בקלון ב"כ ומפרסם
החוטאים שבהם . לכך יפה דן השופט כל הארץ
להיות אברהם נטל שכר שהיה סניגור' טוב לוומר חלילה
לך להמות צדיק עם רשע . שלא תאמר כי
הוא

ביאור הגמ' בשלה מקומות הלכה עוקרת הלכה רב בעם ויוסיף דעת ויוסיף מכאוב עוקרת המקרא כי לדעתה התורה שבע"פ היא תוספת למשה מתנה וויבר כמו שאיבר לפי שהלוחות אבן הם היו קידושין גמורים לישראל כי הלכה אומרת וכתב ספר כריתות לאו דוקא אלא בכל דבר וח"כ שהלוחות היו קידושין גמורים דמקיש הויה לביאה שטר פעולתו פועל טוב היה התלמוד והאגדא במרז' ויגד לך כי כפלים לתושי' ובאמת מדרשין בכל דבר ואתקן הויה לביאה ודוק :

מסכת קידושין

מד

הוא שלא לפרסם החוטאים דזה לא שייך גבי כ"ג שהרי לא צויתה התורה להיות שלמים נשחטים במקום העולה... וכו' וכו'
אבל איוב אשר העלה עולות מספר כולם ולדידיה ס"ל כי לא הקריבו כ"ג שלמים א"כ מה ראה הוא להיות קורא תגר ולומר תם ורשע הוא מכלה... כי היה להעלו' על דעתו שהק"ב עושה שלא לפרסם החוטאי' לכן מהראוי היה להיות איוב נידון לפי מעשיו להית' בטל עונש על דבורו ונדקו יחדיו דברי מרז"ל עם מ"ש הקדמונים שנתפש על שהקריב איוב עולות ולא שלמים ואולו דברי אלהי' חיים הם כי זהו זה גורם היה ליוסורין שלו וכו' ודוק :

רס ת"ר ב"טוב לו עמך . עמך במאכל ומשתתבו' :
כ"ל ההקפדה לר"ל הלא ק"ל יותר ממה שבע"הב עושה עם העני . העני עושה עם בע"הב . וא"כ האין כתבה התורה כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך הלא טוב יותר להבע"הב עמו . לכן יצא לדרוש בדבר המדש כי רבו אוכל עמו ואינו אוכל לבדו ולזה אהבו שאינו רוצה לנאת מפשי דוק :

רסא דב"ז היה דורש המקרא הזה כמין חומר מה ראה אהו לירצע מכל איברים שבגוף :

בת"ר כמין חומר כמין מעשה . וכן בלשון ערבי כשארס אומר לכבירו מה מעשיך אומר לו מה חמרך . והנה דברי הת"ר סתומים מה בא להשיענו כי ריב"ז דרש המקרא כמין מעשה . וכי איהו מקרא אינו נדרש כמו המעשה . וכל לפי שבסמוך לזה כתבו הת"ר והביאו המדרש ו"ל במרצע . מרצע ג"ר ת"אמר הק"ב ת"שנה שהיו ישראל במצרי' ואמרתו כי לי בני ישראל עבדי וכו' והל"ז הוקנה הדון לעצמו ירצע במרצע . וא"כ לפ"ז שדקדקה התורה על אהב הגוף שהיו באון ועל הכלי שהיו במרצע מטעם הכל און . שמיענה וא"כ למה לא תיקש ריב"ז הטעם רק על האון ולא שאל ג"כ הטעם על המרצע . לכן באו התוספות לתרן שהיה ריב"ז דורש המקרא כמין חומר פירושו הוא כמין מעשה כמו שעושי' מעשה להלכה להיות רוצע' באון דוק ולא כשאר איברים שבגוף מ"ש"כ מרצע אף שפרטה התורה מרצע . מ"מ רוצעים בכל כלי מתכות כדאית' בגמ' מה מרצע מיוחד של מתכו' . אף כל כלי מתכו' וא"כ לא רצה לדרוש המקרא כמה שאינו למעשה וכו' ודוק :

רסב ר"ש נביה היה דורש המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה דלת ומזוזה מכל בלים שבבית . אהרן ק"ב דלת ומזוזה שהיו עידי' במצרים בשע' שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרת' בי לי בט בני ישראל עבדים וכו' :

הנה יפלא מאד על האי תנא ריב"ז אשר קדם כמה דורו לר"ש ברביו ודרש ליתן טעם על רציעת האון ולא פתח כסדר לדרוש על הדלת ומזוזה כריש' ליתן טעם מה נשתנה דלת ומזוזה מכל בלים שבבית . וכו' ור"ב"ז לא היה מצי למדרש הטעם כמו שדרש ר"ש ברבי לפי דרש' כ"ר בשיטת אבנה ר' הוה מצי למידר' הכי ולא ריב"ז . דזה ידוע מה שפרש' ו"ל בפסוק אנכי האלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרי' כד"י ההוצאה שהיו לי לעבדים . אך זה יתכן אם נא' להלכה כמ"ד שבאולת קרובים לשעבוד דהיינו עבד עברי הנמכר לגוי הנבאל בקרובים צריך לעבוד לקרוב הסורה אותו . א"כ יתכן לומר כד"י ההוצאה זו שהיו לי לעבדים . אך אי נימא כדעת ר' בקידושין דס"ל בין גאולת קרובים בין גאולת אחרים הכל לשחרור . א"כ לא יתכן לומר שבבניל הגאולה נהי' לעבדים רק מטעם שכתב החכם השלם הזנו' ה' בעל נחלת בנימן ו"ל אחרי דתימן תנין הגזיל מושוו שלים ומגולותיו של הנה הכל שלו וא"כ כאשר יוכל צרה הגיללו הרי אנחנו שלו ועבדי ה' און . וההפך כזה אי נימא דבבניל שהגיל אותנו מן הסכנה הרי אנחנו שלו . נא' כי לי בני ישראל

רסג ת"ר ושנתם שיהיו ד"ת מחזירים בפוך וכו' :
פרש' תיור עליה ודוק בעומק . כ"ל ההקפדה להתפל כפשוטו של מקרא למה הקדים הכתוב לימוד בנו קודם של עצמו דכריש' כתיב ושנתם לבניך . והרר ודברת' כס ואמנך ל' בגמ' הוה ללמוד וכו' ללמוד הוא קודם לבנו דמנה דגופא עדיף אך זהו אי נימא כמרז"ל בפס' גרסה נפשי לתאבה ליגרום אינש אע"ג ללא ידע מאי קאמר . ב' דאי היה הוא קודם לבנו . אבל באמת משמיענו התנא דפי' של ושנתם הוא שיהיו ד"ת מחודדי' בפוך ופרש' י"ל חזר עליהם ודוק בעומק . וכו' ס"ל לר' יהודה אס כנווריו ומזלח בלימוד בני קודם לו . וא"כ שפיר קאמר ושנתם לבניך והדר ודברת' בס' ודוק :

רסד ת"ר קשה יצוה שאפי' יוצרו קראורע :
כ"ל שהפליג האי תנא להודיע לכל יושבי תבל כי אין לסמוך ולהשען כי לא יפתחו יצרו כי ג"ס יצ"הר הוה השטן ותיירא מאימות הדון להיות נענש על הסתתרו וכדון המיסת . כיוה תרע מ"ש הת"ר על משאר"ל הרב טעמו היה להנחם לטעון וכו' הכ"ל דברי הרב ודברי התלמי' דברי מי שומע' יתקשו בתו"א כ' כל מס' יפטר עצמו בטענה זו ותרצו שם כי שאני מיסית שננטה בעי' שלא להסית . נמצינו למדים כי הנחם הוא השטן וינ' הר בע"ה שתחלת בריאתו היה להסית ולפתות האד' בודאי יוכל בטענה דברי הרב ודברי התלמיד וכו' . כי ננטה להסת' לזה בא הפגא להשיענו כי צריך הרבה להזהר מיצ"הר שלא לשמוע לו ולא יאמר כי הוי' הר לא יפתחו לדב' האיסור ותיירא מאימות הדון לכן אמר קשה יצ"הר שאפי' יוצרו קראורע . רע וא"כ הינור והכורא בעצמו קראורע כי לכן ינוגר להיות רע ולפתות לבני אדם וא"כ מורא לא יעלה על ראשו כי יוכל לפשור עצמו מן הדון ודוק :

רסה נאמר כבר את איך ואת אסך ונא' כבדח מחונך רקיש כתוב כבוד אס ואס לבבדוק הק"ב גא' איש אסו ואביו תיראו ונא' את ה' אלהיך תירא רקיש הכתוב מורא אב ואס למורא הקדים וכו' . וכו' ברין שש' שש' שותפי' בו . ת"ר שלשה שותפים באים זק"ב ואביו ואמו וכו' :

הנה תרע כי בזה באנו למחלוקת ר' יאשי' ור' יונתן כי א"א למדרש הגד'ש ה"ל להקיש כבוד ח' ואס לבבדוק המקום אס לא שנא' כדעת ר' יאשי' דלחלק צריך קרא וכל הכא דלא בת' או כמאן דכתי' יחדיו דמי וא"כ פי' של כבוד את אביך ואת אמן פי' שניהם יחדיו כוה אפשר להקיש לבבדוק המקום וכדפי' התו' על משאר"ל בפסוק ואניה ירוק ירק נפניה הלא תכלס שבעת ימים ק"ו לשכינה י"דיוס פירשו התו' ו"ל אר"ת לפי דעות' במרז"ל שלשה שותפים באדם הק"ב ואביו ואמו . אביו ונתן חמשה חלקים . ואמו חמשה חלקים . והק"ב עזרה חלקים נגד שניהם וא"כ נגד אביה לנד ק"ו לשכינה כפל י"דיוס כי כן הדיון . וא"כ לפ"ז כבוד אב ואס יחדיו שקול ככבוד המקום M 2 יג

י"אורן
הכלות
זי עולה
קריבו
ז"כ או
שליח
גם
י"אור
ד"ו
וכי כני
זדס
ומרו
זכ"ה
וכו'

מסכת קידושין

המקום וכן הרין ככל . אבל אי נמצא כר' ונתן לחלק לא
צריך קרא דמיונה משמע עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו ח' כ גבי
כבוד אב ואם ולא כתיב יחדיו ח' א למדרשו' להיו שקול כבוד
הק' מה דהא לגבי כל ח' כבוד המקום נחשב ככפל וכמאמר
רז"ל וזכיה ירוק ירק ק'ן לשניה ר' יוס . אם לא שנא כי
גזירת הכתוב שלא מן הרין הוא להיות כבוד אב או אם לחוד
שקול ככבוד המקום . והואיל ואתא לידי אימא קושא על הש"ע
מטי' ד מה שאלתיו את פי המכות המאור הגדול החסיד מוה' דר
יודל וז"ל אב' דר' מ' דק'ק קאוולי ינו בהיותו בק' לאקטט כי
דברי הש"ע סותרים זה את זה נטי' ד' סיימ' כ'ח שפסק שחט
מאה חיות או מאה עופות או חיה ועוף במקום אחד כיסוי אחד
לכולם והוא תלמוד ערוך בחולין פ' כיסוי הדס דמאן דס' ל
כיסוי אחד לכולם הוא דעת רבנן דס' לחלק בריך קרא ומפקי
קרא כי יוד' ביד חיה או עוף לחלק שלא באמר דלחיה ועוף
שניסם יחדיו דוקא בעי כיסוי ונר' יהו דא' דס' לחלק לא בריך
קרא משקי' להאי או ללמד שברוך חיה ועוף שני כסוים שחט חיה
יכסנה ואח' ב' שחוט העוף וכסה שנא' כי יוד' ביד חיה או עוף
א' ב' המחבר דפסק כיסוי ח' לכולם ע"כ דס' לפסק הלכה
דלחלק בריך קרא . ובטי' ד' סי' רכח סעיף מ' פסק אב שהשביע
את בנו שלא יולה כי אם ברשו' שמעון ולוי מותר להלוות בראות
אחד מהם והוא מתשו' הרש' בא' ויליף לה' משום דק"ל כר' ונתן
דס' לחלק לא בריך קרא . ופסק ג' כ' הכא שלשון בני אדם הוא
בלשון התורה ודלא כתשו' ר' א' ואם לא אמר יחדיו ה"ל כאל'
ברשות שמעון או לוי וכאן פסק כר' יאשי' דאפי' בלשון תורה
לחלק בריך קרא וצ"ע . והנה תירוק הגאון הגדול ח"ק
מקומו להאריך ובמקום אחר אביאנו א"ה ודוק :

רסו א"ר אבהו בנות אבימי ברי קיים מצות ב' ביד . ואשח
בני סמכי חוה לאבימי בחיי ד' אבהו . וכי אתא ד'
אבהו הוה קאים אבנא וכ' . יומא חד אל אשקין מיואבוהוה
גחין קאי עלי' עד דאתער אפתייעא מילתי ודרש אבימי
מומור לאסף :

עיון פרש"י ז"ל והת' . שהת' הביאו מדרש שלכך אמר
אסף שירה על כי באו גוים בנחלתו משל לשפחה שאבדה
בדה וכו' לסוף באה שפחה המלך וכד של זכב בידה ונאכד גס
כן שס' אמרה מי שיעלה כד הזהב יעלה גס של חרס וכו'
כן היה אסף מומר על כי טעמו בארץ שעריה אמר מי שיעלה
שערי ב' יעלה גס את . בני קרא ורש"י ז"ל פירש
שהיה מומר על שפסק מחמתו על העמים ועל האבנ'
והנה לבאורה נפלא פרש"י ז"ל לפרשו' שלא כדעת המדרש
והסכרה מכרחת בדעת המדרש להיות בני קרא נוגעים בדבר
הזה ולהס' נאה לומר . והענין בעצמו הוא נפלא להיות רבי
אבהו מהרהר באותו פעם בזה הפסוק וגם למה לא היה יכול
לדרוש מעצמו זה הפסוק עד שסייעוהו מן השמים כפרש"י
ז"ל על אפתייעא מילת' שמן השמים הביטוהו פי' וזה
באותו פעם מה חומרא היה בזה הדרש לדרשו' באחד
מהפירושי' ה"ל וז"ל דה' תדע כי בוראי גריבי אנתמו לומר כי
בני קרא חטאו בזה לדעת האומרים שגם הם חייב' באים לע"ב
לפי שלא נחלקו מאניהם לחלוק עליו ולנהוג ביוקבאניהם מפני
כבוד המקום וכבודו של תשו' ותליא בהא אי הכן חייב' בכבוד
אביו רשע כדאית' שלוג' בזה בש"ע בטי' ד' ר"מ . דאי
נימא רבנן חייב' גס בכבוד אביו הרשע לא יאשימו בני קרא
כלל בעון ח' המה היו גריבי לכבוד פניה' בקרק' ולא היה
בידם למחות באב'יהם . והנה בת' ביבמות הקשו על מה
דאית' בגמרא ויכול' אל' אביו הישמא או שאל' אל תחזור יכול
ישמע לו ת"ל ח' אמר ונר' ואת שבתותי תשמרו אני הכולכם
חייבים בכבודי הקשו שם בת' תיפוק לי בלאו קרא נמי לא
ישמע לאביו מטעם שאתה ואבין חייבים בכבוד המקום וכמו
שאמרו כבוד אב קודם לכבוד אב' לפי שאתה ואמך חייבי' בכבוד
אבין . ותרצו שם בת' דמהאי קרא נפקא ליה התם מוה
הלימוד שלא ישמע לאביו כאל' היטמא או שאל' אל תחזור
מזה :

רסו ודרש ר' עולא רבה אפתה ארבי נשיא חסד' ויודק ח' כל
מלכי ארץ כי שמעו אמרו פיך . מאמר פיך לא
נאמר . אלא אמרו פיך בשעה שאמר אנכי ולא יהי' לך אמרו
אה לכבוד עצמו הוא ודרש . כיון שהגיע לכבוד את אביך וגו' .
חזרו וחזרו למאמר הראשונות :

הא דחור עולא על הפתח דבי נשיא למדרש הא קרא ולא דרשי'
בני מדרשא . כ"ל כי יפה דיבר בזמנו ובמקומו כי מוה' הדרש
אשר דרש יבא תוכחת מוסר להגוי דבי נשיאה שנתפס' בעון
דרס . והכל הולך אחר הנשיא ואסמה בראשיה' דק' זאת תדע
לפי מדרול' בפסוק מפי עוללים ויונקים יסדת עון שבע' מתן
תורה היו הכנים ערבים בעד אבותיהם . ולפי מה דמרנא
בפתי דאינשי סבל ישראל ערבים זה בזה . משמע סבל ח'
מישראל נעשה ערב בעד חבירו . אבל המעיין ב' מ' דשנועו'
יראה להדיא שככל עבירו' שבתורה נפרעים מומנו לבדו . חן
מע' ולא תשא . ועל זה פריך התם בגמרא וכל עבירות
נפרעים מחנו לבדו . והכתי' וכאלו איש באחיו . איש בעון
אחיו מלמד סבל ישראל ערבים זה לזה . ומש' התם שיש
בידם למחות ולא תיחו' . נתינו למדי' מה שאמרו כל ישראל
ערבים זה לזה הוא דוקא במי שיש בידו למחות ולא מיתה .
ולכך בגמ' דשבת אמר רב שפא' והני דבי ריש גלות' נתפסים
חכולי עלמא . והנה יש לי ללמד טעם נכון על מה שפסק
הק' בה באנכי ונתן פתחון פה למינים לרדות לומר לכבוד
עצמו הוא דורש . עד שהגיע לכבוד את אבין חזרו והזרו
למאמרות הראשונות . ולא פתח בכבוד אב ואם מיד . אבל
תדע כי כל דרכיו ומשפטי' אחרי אשר נודע לפי מ' למעלה
בסמוך שהכנים היו ערבים בעד אבותיהם . והנה לא מינינו
שהכנים יומתו בעון אבותיהם רק בע' שנאמר בה פוקד עון
אביו וגו' וכשנועת שוא כבודע מדרול' בפסוק למה יקנוף
האלה' על קולך וחיבל מעשה ידך אלו בניו וכנותיו של אדם
ועיון בת'א ב' המדיר בפתח . והנה אחרי אשר כל דבור

מזה יצא לנו הלימוד דכבוד אב קודם לכבוד אב דאד טעמא
 אית להו וכלל . והנה לדעת החוקים ניתן טעם שלכך לא
 ישמע לאביו כשאל היטמא לפי שאם אביו אומר לו לעבור
 איה מנהו ה' רשע ואינו חייב בכבוד הרשע אף שהוא אביו
 א"כ לפי אין לנו שום לימוד שכבוד אב קודם לכבוד אב לפי
 שאתה ואיך חייב בכבוד אבך דמכלל הוא סברא . דמן איש
 אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו ליכא למילף דאביו
 התם דה' האב רשע ואינו חייב בכבודו כלל . והנה אם נאמר
 האי סברא שאתה ואיך חייב בכבוד אבך נילף מהא ג' דכן
 הכן חייב בכבוד אביו וקימו מהאי טעמא גופא שאתה ואבך
 וכו' ולא כדעת האומרים דכן הכן אינו חייב בכבוד אביו כלל
 וכדאית' בט' יד' ע"ש ה"ל . וכוה נבא לכונת המאמר
 הכל אחרי דחמשה בני סמכי ה' לאביו ולא הניחם אביו
 לילך לכבוד אב אביו וקינס ר' אבהו והוה קאי בעצמו אבבא
 וכפירש' כדי שיקיים המצוה בעצמו לכן כי ניס הוה גמון קאי
 עליו עד לאתער כדי שלא יקדימו אחד מבניו לקיים מצות
 אביו ע"כ הוה ס' לאביו שבו כולאי יקדימו עצמם למצות
 כיבוד וקיניהם כי הם חייבי' בכבוד אבי האב ולכן הוה גמון
 קאי עליו בעצמו ובכבודו וע"כ הוה ס' לאביו הטעם ה"ל
 לפי שאתה ואיך חייב' בכבוד וקיניהם ו'ל דנפקא ליה כפ'ר
 התו' הכל מזה הלימוד שאם אל אביו היטמא לא ישמע לו
 מטעם שהוא ואביו חייב' בכבוד המקום מזה נפקא ליה ג'ס
 הסברא ה"ל שכן הכן חייב בכבוד אביו . ולא רנה אביו
 ללמוד הטעם דלכך לא ישמע כשאל אביו היטמא בטעם
 החוקים לפי שאביו ה' רשע כשאל היטמא . לפי דהוה ס'ל
 כדעת הפוסקי' אף אם האב רשע הכן חייב בכבודו . רק
 כשאל לעבור על המצוה לא ישמע מסברא ה"ל לפי שאתה
 ואבך וכו' ופ'ר הוקף לאביו באותו פעם מומור לאספקינה
 לאספק מיבעי ליה לביכא למימר שמח בזה כדעת התו' שיעלה
 מבליעת הארץ עכ"ת השערים . שכולאי לא יאסם כלל
 ובלא טביעת השערים נדוק כתימר יסרח ולא ישא עון האב
 כלל שלא מיחה בידו ולא חלק עליו שהרין הוא שהבן חיי בכבוד
 האב הרשע לכן באותו פעם בהוהו שעתא ממש אסתיעעא
 מילתא ודרש אביו מוז'ר לאספק כפרש' ז'ל כי לא היה שייך
 אספק כלל בזה העניין לומר על חורבן הבית ודו"ק :

ער תניא ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה
 בתורה שמתן שכרה בצורה שאין החיות
 הסתים תלוי בה . בכבוד אב ואם בתו למען יאריכו ימיו וגו'
 ובשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארבת ימים : הרי שאל
 אביו עלה לבירה והכא לי גזולות ועלה לבירה ישלח האם
 וישלח הבנים ובחוריתו נפל ואת חיכוז ארבות ימים של זה :
 אלא למען יאריכו ימיו לעולם שכולו ארוך וכו' . ודילמא
 לאותי הוה : ר' יעקב מעשה חזא :

אין להקשות ה"ל לאסוקי אדעת' התיחזק דר' יעקב מעשה חזא
 דאי לא הכי יקשה ל'ל למינקט שני מצות של ארבות ימים
 בחדא הוה סג' ליה להוכיח זה . אלא ע"כ דמעשה שהיה כך
 היה . משום דאיכא למימר דהמקאן סבור היה ללכך קנט
 תרוייהו לפי משאר'ל בגמ' דירושלמי שלכך לא גילה הקב"ה
 שכר המצוה כדי שיהיו נוהרין בקלה כבמחמרה וכמו שזכרנו
 בפדקי' אבות הני והיר במצוה קלה כבמחמרה שאין אתה יודע
 מתן שכרן של מצות ואם היה כתקיים השכר בעה"ז היו יודעין
 השכר של מצוה ומצוה ולכך בא האי תנא ללמדנו אף אם קיי
 מצוה חמורה שבחמורות זהו כיבוד אב ואם וקלה שנקלות זה
 שילוח הקן זה שאל אביו עלה לבירה וכו' ושלח האם ונטל
 הבנים וקיים מצות אביו ואע"כ בחוריתו נפל ומת מזה תדע
 כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא בשום אופן בעולם ולא מטעם
 ה"ל ולהכי פריך ודילמא לאו הכי הוה . כי באמת אם
 יודמן שיעשה מצוה חמורה וקלה כאחת שאו לא יודע לו שכר
 מצוה כאמת שכר מצוה כוונ' בהאי עלמא איכא לכך הוכרח לתרין
 ר' יעקב מעשה חזא . וג"כ אין להקשות ה"ל להאקאן לאסוקי
 אדעת' דר' יעקב מעשה חזא דאל"כ ל'ל למימר בחוריתו נפל
 ומת ה"ל למימר שבתחילה קיים מצות שילוח הקן ואח"כ . אל
 אביו עלה לבירה להביא משם איהו דכ' שקיים ג"כ שני המצו'
 וכמו שכתבתי למעלה . ובעליותו נפל ומת . היכן ארבות
 ימיו של זה וכו' אלא ע"כ דמעשה שה' כך היה . משום דאיכא
 למימר דעת המקאן דלמא האי גברא הרהר בע' קודם עשית
 המצוה ולא הגינה המצוה על עון ע'ז חמורה . אף מאחר
 שעלה בשלום ובחורת נפל ומת ע"כ לא היה הרהור רק אחר
 עשית המצוה . מזה תדע כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא
 ולכך לא הגינה המצוה דלא לית לידי הרהור . ולהכי פריך
 דלמא באמת לאו הכי הוה . ומשני ר' יעקב מעשה חזא .
 ואחרי דמשני דר' יעקב מעשה חזא סבר הוה דאין הוכחתו
 מזה שלא הגינה המצוה דלא לית לידי הרהור . להכי פריך
 דלמא מהרהר בע'ז הוה וכו' ודו"ק :

דעא ברוב הווא דאר הונא כוון שעבר ארס עבירה ושנה
 בה הותרה לו : הותרה לו פ'ד אלא אימא נעשה
 לו בכה יתר :

רסח כל ת"ח שאינו עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו סאריך
 ימים ותלמודו ששתגח :

ל'ל טעם העונשים שאינו מאריך ימים ותלמודו משתכח לפי
 שגומל לאיש כמפעלו ובמה שאדם מודד בה מודדין לו אדם
 אחרים לא יקומו ויהדרו פניו ולפי שעומדים מפניו זקן או יודע
 ספר לכך מודדין לו כמדתו שלא יאריך ימים ותלמודו
 משתכח דתרוייהו ליתנהו כי ולא יקומו ויהדרו פניו וכוה יתן
 לרשע רע כרשעתו כגלע' ד פשוט :

רסט היום מלאו ימי ושנותיי ללמד שהקב"ה יושב וממלא
 שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחרש לחרש וכו' :

כאן הבן שואל מכלל לנילף האי לימוד דלמא גבי מר' עה שאני
 שהיו שנותיו קצובי' משנת ימי בראשית . וכמה שנה והיו ימיו
 מאה ועשרים שנה ומכלל גבי שאר צדיקים ללמד כן . ל'ל דרזוקא
 באן יצא ללמד על כל הצדיקים אחרי שלדעת התו' במנחות מת
 משה בע"ש . והנה אף אם לא שלמו שנותיו בע"ש והיה נשלם
 בשבת אם כיקש מרע"ה שימות בע"ש ולא למות בשבת כמו
 דהמע"ה לא היה מקו' להשי' כי טוב יום כחצרין משלשון לוי יום

מסכת קידושין

ישראל שהמתרגם כגורו שראו השכינה ממש ה' צדאי שא' לראות השכינה עצמה . והמוסיף עליו לומר דקאי על מלאך של אלהי ישראל ה' מחרף וגו' למ' אלהי ישראל על המלאך ועושה קדש חול . אלא יש לפרש כתרומתו וחיווית יקרא דאלקי ישראל . וכו' רגיל על לשונו של אותו דקאי אמר ד' לפרש שני הפסוקי' במסרה ויחוו את האלקים : ויחוו לך משאות שוא ומדוחים . לפי שכחותו פי' ויחוו האלקים יש לפרש כלשון חירוף או כלשון שקר . לכן אמר הנביא ויחוו לך משאות שוא ומדוחים . כזה הפסוק של ויחוו האלקים . ויחוו משאות שוא כבדאי . ומדוחים בחירוף וגידוף . ע"כ דפ"ח . ואנא עני

ביאור
המסוק
אחת ה'
ע"כ
אורתי
חס ור'
גו' מכלה

בתי' ד' הג' ביבמות . בעובדא דמנשה הרג ישעיה וכו' ביאור
אמר רבא מירך דייני' וקטלי' משה רבך אמר כי לא ירחיני האדם הגמרא
וגו' ואת אמרת ואראה את ה' בצמות . וכו' . אמר ישעיה שאת
ידענא כי' דלא מקבל מה דא ימא ליה ואי איומא ליה לישויה יעשה
מוד . פ"ח ז' שרצה להשיבו דבמשה כתיב ויראו את אלקי ישראל אשר
לכאורה דכרי התו' הם כנביאות שרצה להשיבו יעשה
מפסוק זה . אכל לפ' זיתכן מאד דהוקזה להתוספת על דברי
ישעיה הנביא שאמר ידענא דלא מקבל מה דאיומא ליה אשר
מי גילה לו רז זה דלא מקבל תשובתו לכן פ"ח שרצה להשיבו
מפסוק זה של ויראו את אלקי ישראל ולכן ידע ישעיה דלא
מקבל תשובתו . דודאי אם היה מפרש עפי' האמת דקאי על
יקרא דאלקי ישראל . היה יכול לפרש ישעיה כי הוא כיון ג' ליה
לזה הפירוש באמרו ואראה את ה' בצמות . על יקרא דה'
בצמות . ולא קאי על השכינה ממש . נמצא לא היה לישעיה
כלל אשמה בדבר הזה . וכן אם היה מפרש דקאי על אלקי
ישראל ממש פשיטא שלא היה לו אשמה בדבר הזה . והנה זה
תדע עפי' מרד' שמנשה היה קודר אחרותי יכול להיות נודע
בפועל לישעיה שמנשה לא קדר זה השם של אלקי ישראל
והסכר' מכרתת כן אחרי שכל כוונתו היה להכעיס בוראו
וכזה הוא מכעיסו שהוא מחרף ומגדף ועושה קדש חול לפרש
כי אלקי ישראל פי' מלאך . וישעיה לא יכול לתרץ נבואתו
כן שכונתו על המלאך שהרי סיים שרפים עומדים ממעל לו
וגו' לכן יפה פירש רבינו חננאל שמה שאמר ישעיה ידענא כי'
דלא מקבל מה דאיומא ליה לפי שרצה להשיבו דבמשה כתיב
ויראו את אלקי ישראל וזה נודע לו בפועל כי איומו מפרש כן
לפי שלא קדר זה השם :

רעד ת' לאחר פשירתו של ר"מ א"ל' יהודה לתלמידי' אל
יבנסו תלמידי' ר"מ לבאן מפני שקנתרנים הם ולא
ללמו תורה באים אלא לקפחני בחלבות הסבאים . דחק
סומכס ונבנס . א"ל כך שנח ליר' המקדש בחלקו בין קרשי
קרשים ובין קרשים קלים לא קידש א"ל' יהודה לא כך אמרתי
לכם אל' יבנסו תלמידי' ר"מ לבאן מפני שקנתרנים הם וכו' אשה
בעורה מגין וכו' :

המאמר הל' יפלא בעיני כל רואיו . מה ראה סומכס תלמיד
ותיק ג' ר"מ שלא אמר שום דבר הלכה משמיה דר"מ באותן
פעם שדחק ונכנס רק דין זה של המקדש בחלקו וכו' מה זה
היה דבר בעתו לשנות משנה זו באותו פרק ובאותו זמן וגם
למה חשב זה ר' יהודה לקנתור דבריו דמה שאמר סומכס כך
שנה לו ר"מ המקדש בחלקו וכו' וכי מאוס קשיתו וכי אשה
בעורה מגין יחשוב זה לקנתור דברים במה שיש לו להשיב על
דין זה . ל' בהקדים פרש' ותו' ז' על מ"ש כאן וכו' אשה
בעורה מגין פרש' י' ז' שהתמיה היתה כפשוטו והלא אין אשה
נכנסת לעורה וא"כ האין תמצא שיקדש בקדשי קדשים הלא
קדשי קדשים נפסלים ביוצא חוץ לקלעים . והתו' הקשו על
פרש' דלא אשכחן בשום דוכת' להיות הנשים אמורים לוכנס
לפנים ואפכא שנינו במשנה במסכת כלים דקתני התסקודשת
החיל שאין טמא מת נכנס לשם . מקודש ממנו עורת ישראל
שאין

פרש' ז' לא דכתיב פרי מחשבותם בעובר וסוגה כתיב דכי
הדר מהרהר בעבירה מנטרף מחשבה למעשה . מזה כ' ל'
לתרץ קושית בעל עשרה מאמרות שהקשה לשאל על מארד' ל'
דנביא ה' מנטרף מחשבה למעשה וילוף מעשו דכתיב מחמם
אחך יעקב וכו' הרגו . אלא לפי שחשב להרגו מעלה עליו
הכתוב כאלו הרגו . הא אמרין בקידושין גוי יורש אביו דבר
תורה וילוף מדכתיב כי ירשה לעשו נתתי הר שער . פריך
התם ודלמא ישראל מזומד שאני וכו' אלמא ל' דעשו דינו
כישראל מזומד . וא"כ היכא ילוף מעשו לא ה' . ותירץ שם
דבאמת לפי המסקנא דילוף מן בני לוט דכתיב כי לבני לוט
נתתי ער ירושה . ל' דעשו דינו כנכרי ממש ע"כ . והנה
אכתי לא תירץ כלום לדעת המקשן שעלה בדעתו לומר שעשו
דינו כישראל . אליבא קשה החיך יתפרש מקרא מלא מחמם
אחך יעקב וגו' . אכל לפ' ל' ק"מ אחרי שארד' בפסוק והוא
עוף כמדא' כי עיפה צפסי להורגים ח"כ ככר אשתרש כחטא
זה להיות שופך דם האדם . וא"כ גם גבי ישראל אם עבר
ושנה מנרף הקב"ה מחשבה הרעה למעשה . ולכן אמר איוב
אחת היא על כן אמרתי תם והשע הוא יוכלה . לפי שכשאר
עבירות אם לא עבר ושנה אין הקב"ה מנרף מחשבתו למעשה .
רק בעז' . וגם זה נריך טעם בעיקר למה כן ועל מה כן .
ואומר אני לפי שכך היא המדה אצל הקב"ה להיות מעביר ראשון
ראשון ועבירה ראשונה הקב"ה מוחל וסולח אם אינו שונה
באולתו וכבר כתבנו טעם הדבר בחיבור זה למעלה במסכת
סוטה . וא"כ כל מחשבה שהיא ראשונה ואחת היא אין הקב"ה
חושבה לעבירה ואין אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' אף במחשבת
עז' שגבי עז' דרשו ר' במסכת תענית בפסוק כי שתיס
רעות עשה עמי אחת שהיא שקולה כשנים זו עבודה זרה .
נמצא במחשבות עובר שני עבירות לזה אין לו משילה ולכן
התרעם איוב כי נודאי לא ימצא איש או אשה אשר לבבו פונה
מעם ה' אלהיו לומר אף כי ראינו אותו כי הוא דקיק למראה
עינים דלמא מהרהר בעז' הוה . כי זהו מילתא דלא שכיחא .
אך למה יש למוס' דלמא מהרהר בעבירה הוה והרהור עבירה
אין זה רק עון אחד ומתראוי להעביר הראשון שהיא המחשבה
ולזה אמר אחת היא הרהור עבירה ומחשבה רעה אינה רק
אחת וזה ראוי להעביר ולמחול . על כן אמרתי תם ורשע הוא
מכלה . ודוק :

דענ תניא ר' יוסי אומר גדול תלמוד תורה שקדם לחלה
ארכעים שנה וכו' וכשם שתלמוד קדם למעשה
ב' דינו קודם למעשה כדבר המגונה דא' המגונה אין תחלת
דינו של אדם אלא על דברי תורה :

פרש' ז' כסם שתלמוד קדם למעשה פי' שזויה התורה היה
קודם קיום המצוות והנה התו' הקשו מהכא על מה דאמרין
בשבת כשעה שמכניסין האדם לדין אומרים לו כשאת ונתת
באמונה עסקת בתורה ש"מ דנותן דין תחלה על משא ומתן
וא"כ על דברי תורה ותרנו מה שתרנו . ולפ' ז' לא קשה מידי
דבאמת דין תורה קדם לכל מצות ה' חוץ ממשא ומתן לפי שגם
ציווי משא ומתן באמונה קדם לתורה ובמרה אפקיד לדעת
המכילתא פ' בשלח שדרש בפסוק ויאמר אם שמוע תשמע וגו'
והיטר בעיניו תעשה זה משא ומתן באמונה וכסם משא ומתן
קדם לתורה כן דינו קודם לתורה וכדאית' להדיא כאן בדברי
יוסי כנלע' ד פשוט ודוק :

פרק האיש מקדש

דענ תניא ר' יהודה אומר המתרגם פסוק בעורתו ה' נדאי .
והמוסיף עליו ה' מחרף ומגדף .
פרש' ז' ע"כ והתו' פירשו דקאי על פסוק ויראו את אלהי

מסכת קידושין

מה

בנת דהו' תרתי ותרי . תרי אמרי אשתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי ומן הדין אשה'ו בחוקת היתר עומדת . וכק' התו' אוה מאי תוית דסיכת אהני סמוך אהני אך התו' כתבו שס כפ' האשה שנתארמלה דתרי ותרי ספיקא לרבנן הוא ומדרכנן התמירו דלא נימא אוקי אשה אחוקת' ובחוקת היתר עומדת . לכך דקדק הרשע אלעזר בן פועירא בלשונו הרע לכן של פרושים עליון כי הם המאמרים בדבר הוק שלא מן הדין תורה ככלע' ד פאט :

רעו בן גוזשה וכן חלוצה דעבודתו כשרה מ'ל . אר' יהודא אמר שמואל דאמר קרא וחיתת לו ולורעו אחרי ברית בהנות עולם בין זרע בשר בין זרע פסול . בעל מוס דעבודתו פסולה מ'ל . אר' יאמר שמואל דאמר קרא לבן אמור הנני נותן לו בריתי שלו כשהוא שלם ולא כשהוא חסר :

ל' לדרוש דבר הלמד מענינו במאי דסימך לזה בגמ' על מקוה שנמדד ומצא חסר כל ה' הר' שנעשו בו למפרע היה ר' טרפין מטטר . ור' עקיבא מטמא . שהביא ר' מרשון ראי' לדבריו מכן גרושה וכן חלוצה שעבד עבודה ע'ג המוצא ומצא שהוא בן גרושה דעבודתו כשרה למפרע . ורע'ק הביא ראי' מבעל מוס שעבד דעבודתו פסולה . אמר רע'ק גרושה למי דומה מקוה פסולה בגופו ובעל מוס פסולו בגופו וט' יוכיח בן גרושה וכן חלוצה שפסולו מאחרי נמצא כי יפה כח בן גרוש' וכן חלוצה מבעל מוס לפי שאין פסולו בגופו . וכוה פ' זו יפה נדרשת פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן לפי שהיו השבטים מכזים אותו לומר הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע'ז והרג נשיא שנט ב' ישראל . לכך הקדים הק' בה לומר לכן אמור הנני נותן לו בריתי שלו כשהוא שלם ולא כשהו' חסר ואם נמצא בעל מוס שעבד עבודתו פסולה אכל ג' פסול משפחה וסיתה לו ולורעו אחרי ברית כהנות עולם בין זרע בשר בין זרע פסול אמור מעתה כי אין יחוס רק יחוס עצמו ויפה כח פנחס שהיו נדוק מצד עצמו ועסלו מאחרי . מומרי שפסולו בגופו ואינו תמים במעשיו ודוק :

פרק עשרה יוחסין

רעו עשרה יוחסין עלו מבבל וכו' . מאי אריא דתני עליו מבבל ניתני הלכו לאי' . מ' לתא אנב אורחא קאל' כדתיא וקמת ועלית וגו' מלמד שבה גבוה מכל א' ואי' גביה מכל הארצו' וכו' . מאי אריא דתני עליו מבבל ניתני עליו לאי' . מסייעא לר' דאמר ר' אלא עלה עורא מבבל עד שעשהא בסולת נקי' ועלה :

פרש' ו' להכי תנא עלו מבבל להודיע כי כונתו של עורא היה לעשות בכל כסולת נקי' לכך לקח הפסול' עמו לאי' לפי שבאי' יושבי סנהדרין ויכירו מי הפסול ומי הכשר משא' כ' בכלל וע'ש באריכות . והנה מ'ו הגאון ב'א' כתב לפי מאי דמסיק דלהכי תנא עלו מבבל להודיע כי כונת עורא היה לעשו' בכל כסולת נקי' הדר ב' השת' מתירון הראשון דאנב אורחא אתי' לאשמועינן דאי' גבוה מכל הארצו' . אלא כיון דצרי' למתני בכל תנא עליו ולי' נראה דלא הדר ב' מתירון קמא דודאי נריב' אנו למודעי מה שיתירן ראשונה . דמילת אנב אורחא קת'ל דאי' גבוה מכל הארצו' . והוא לכאורה תמוה דמ'ל דאי' גבוה משאר ארצו' דלמא אינה גבוהה רק מבבל שעמוקה ביותר כמ'ל מ'מ גלו לבבל יותר משאר ארצו' מפני שעמוקה ביותר . ומ'ל דגבוהה משאר ארצו' . אלא ל' דלהכי לא תנא להיכן הלכו דאי הוה תני עלו מבבל לאי' ה'א' דלהכי קרי על' לאי' לפי שהוא מבבל להכי תנא עלו מבבל סתם להודיע כי לכל מקום שהלכו מבבל הכל חשיב עלי' לפי שכל הארצו' גבוהים מבבל . ואי הוה שאר ארצו' דומים לאי'

שאיין מחסור כי פורים כנסם לשם . למעלה הימנו עזרת כהנים שאין ישראל כנסם לשם . ולא קהני במשנה' למעלה ממנו עזרת ישראל שאין כנסו לשם . אלא ש' שאין שום עבירה בדבר אם כנסו נשים לעזרת ישראל . ותרנו שם בתו' דמ'ש כאן וכי אשה בעורה מנין אוקי' משום עבירה ואיסור רק שאין רגילו ליכנס לשמה נשים ובזיון הוא להס והנה בסוף מסכת ב' מ' אל אליהו לרכה לא תני מר טהרות . ח'ל בארבע לא מצינא נשית' מצינא פרש' ו'ל שהעולם לא היו נוהגי' ללמוד רק דיני' הנהוגי' שה' ארבע סדרים מועד נשים מוקיין וקדשי שאף שגם קדשי אינו נוהג בזיון הוה מ'מ היו נוהגי' ללמוד קדשים משום שארז' זאת התורה לעול' כל העוסק בתורה עולה כאלו הקריב עולה וכו' אבל זרעים וטהרו' לא היו נוהגי' כלל ללמוד בזמנ' . ונה ידוע משארז' סוף הורו' דלהכי קרו לר' מאיר אחריים לפי שרנה לבייש' לר' ג' להעבירו מנשיאותו והשיא ענה דלימרו לר' ג' נפתח ימר בעוקנין דלא גמיר ר' ג' ומנא לי' מי ומלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו פי' שואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה וע'ז' יושבר' מנשיאותי ע'ש בגמ' . ופי' שס מ'ו הגאון ב'א' כי מ'מ הוה גמיר אפי' עוקנין שהוא סוף טהרו' לפי דהוה דריש להאי קרא מ'י ומלל גבורו' ה' כדנעיל ש'ת' צריך להיות בקי בכל התורה כולה . אבל רש' כג מסיק להאי קרא מ'י ומלל וגו' כדדרשינן במגילה פ'ב שאחר תפילת שמונה עשרה אסור לספר בשבח המקום וכו' ע'ש . נמצינו למדן דר' מ' הוה גמיר כל סדר טהרו' . והנה במשנה זו מאי דקיימן לא ידענו דעת ר' יהודא במקדש בחלקו בקדשי קדשים ולהגיד מה דינו וכו' מיהתו וכי אשה בעורה מנין . רק זאת מצינו דעת ר' יהודא במקדש במעשר שני . והנה תלמודי ר' מ' דימו כי לכך לא שמענו דעת ר' יהוד' במקדש בחלקו בקדשי קדשים לפי שנעלם ממנו משנה בסדר טהרו' שהיא במסכת בליס שהביאו התו' לעיל דמוכת מינה דאשה מותרת ליכנס לעורה . רק בסבור הוא שאסורה האשה ליכנס לעורה ולכך לא הגיד הרין במקדש בחלקו בקדשי קדשים ובתמיהתו וכי אשה בעורה מנין לפי פרש' י' ז' . לכך סומכ' שבאמת רנה לקנתו אמר כן שנה לי ר' מ' המקדש בחלקו בקדשי קדשים לא קידש לפי שר' מ' ידע גם במסכת עטרו וידוע היה לו הישגה במסכת בליס שאין איסור בזה שתכנס אשה בעורה . וזה היה קינתו לר' יהודא לפי דעתו של סומכ' ס' כחשבו כי נעלם היה מן ר' יהודא הרין ההוא . לכך יפה ח'ר' יהודא לא אמרתי אל יכנסו תלמידי ר' מ' לכאן מפני שקנתרנים הם . כי לדעתו נעלם ממני זה הרין . ובאמת ידעתי גם אני כי אין איסור בדבר רק מה שלא הגדתי הרין במקדש בקדשי קדשי לפי שנאמי הדבר שתכנס האשה בעורה וכפ' התו' ה'ל' וכי אשה בעורה מנין . כי אין זה מקומה ואין דרכה של אשה להמנא ס' ודוק היטב :

פרק האומר

רעה תניא מעשה בינאי המלך שהלך לבחולי שבמדינת וכבש שוכו בחזרתו עשה סעודה וכו' ויאמר אלעזר בן פועורא לינאי המלך לבס של פרושים עליך . ומח אעשה להם ' אל הקם בעיני שבין עיניך וכו' והיה שסוקן א' אל לינאי הנח בחר בהונה לורעו של אהרן שהיו אוסרים אמו של ינאי נשבת במורעית וכו' :

הנה הדב' יפלא על ינאי הוא יוחנן ששימש ככהו' גדול שהרע לו על החכמים שהיו אומרים הכח כתר כהונה לורעו של אהרן וכי עלתה על דעתו לישא לו פנים מה שהוא נגד תורתו הקדושה לפי הנש'ע שהיו אומרי' כי אמו נשבת וכו' . ל' דר'ל כס'ר

מסכת קידושין

רעט אל החוה בר נהרדעא לרב יהודה לרדו קרית עברא דאתינא מביה חשמונאי מלכא . אל הכי אסר שמואל כל דאמר מביה חשמונאי מלכא קאתינא עברא הוא דלא אשתיידי מינייהו אלא החיה רביתא דסלקא לאגרא ורמיא קלא ואמרה כל דאמר מביה חשמונאי מלכא אתינא עברא הוא :

פרש"י ז"ל הורדס הרג כל בית חשמונאי ארזיו כדאית' בכ"ב פ"ק ומלך תחת ארזיו וקרא בנו בשם חשמונאי ומסתמי לאו כמות ישראל כסיב דמוריס הס להשיא בנותיהם לעבדי נמצא הוה לכו כוליה עבדים עכ"ל פרש"י ז"ל . ופי' מ"ו האון כח"א דאזיל רב יהודא הכל בשיטת' דשמואל רבי דס"ל בפ' החולץ . נכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד כשר . ולכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש שלא נשאו בנו ישראל וסייסה האון לל' מייסה בפ"ו נאמרין גבי אגריפס המלך שאמרו לו אחינו אתה פרש"י ז"ל לפי שהיה אמו מישאל משמע שנשאו בית הורדוס בנות ישראל ע"ש ונמצא לפ"ו אי נשאו בנות ישראל לשמואל דס"ל בחולץ ונעבד הכא על בת ישראל הולד כשר גם הס כשרים . ועפ"ו נולדו לכי מאד דברי רב יהודא מה שאמר לבני נהרדעי דנקיפי בתרי' למרגמי לפי דהואו יומא איקרעון כמה כפוזות בנהרדעי שהיו ממשפחות הללו שאמרו בני חשמונאי הם לכך נקיפי בתרי' למרגמי ח"ל אי שתוקו שתוקו ואי לא מגלינא תלייכו הא דאמר שמואל תרתי זרעייתא איכא בנהרדעא חדא עיקרייתא דבי יונה וחדא מיקרייתא דבי עורכתא וסיינגן טמא טמא טמא טמא טמא . שדיה להוה רגמא מירייהו דלכאורה הדבר תמוה מאד מה זה איסור מוסף אשר רצה לגלו עוד פסולי' ממ' כ"ו רצה לגלו על אותן אנשי אשר נפסלו כבר מחמת עבדות די בראשון . ואי על אנשים אחרים רצה לגלו . האין ירשא שכן של אלו הראשונים ומה אכפת להן באחריות . אבל לפ"ו ניתח מאד דודאי אי ה"ל איסור עבד יש להם תקנה דאי עברו ונסבו בת ישראל הולד כשר לשמואל .

אך אי הוה בהו פסול ממורות אין להם תקנה כלל . אך רב יהודא היה ס"ל דאסור לגלו ממורות בישראל כדאיתא בתוספת דעדין שאמר חנניא בן עזאי ונחלק על דברי האומר שאל הוה כח לטמא ולטהר לרחק ולקרוב וחנניא בן עזאי אומר הרי אומר ויחא בן אשה הישראלית והוא בן איש מצרי . והרוב דברים ק"ו מה משה רבו של אליהו לח רצה לגלות המזורים עד שנתגלו מעצמן . אליהו תלמידו של משה ע"כ . נאמע מן הדא דאסור לגלות ממזור בישראל לכך לא רצה לגלו מי הס דבי עורכתי . אך פסול עבדו גילה על ההוא גברא ונס זה היה עפ"י הסיבה כדאית' בגמ' דהוה רגיל דקרי אינשי עבדי . אך זה האיסור שאסור לגלות ממזרות שבישראל ייתכן למ"ד גוי ועבד הכא על בת ישראל הולד ממזור . ונמצא שיהיה בן אשה הישראלית והוא בן איש מצרי ממזר גמור ולא רצה מרעה לגלו עליו . אבל למ"ד הולד כשר . י"ל דמותר לגלו ממזורים ומנוה לגלותן . ומה שלא גילה מרעה עב בן אשה הישראלית לפי שכבר היה כי נכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד כשר . לכך יפה אמר אי שתוקו שתוקו טוב לכס כאשר חטי מחזיק אתכם שלא נשאו אבותיכם בנות ישראל . וא"כ אין בכס רק איסור עבדות ולא פסול ממזרות . ואילוף שתוקו ותסברו כי לטוב לכס אתם אומרים כי נשאו מבת ישראל . וא"כ תפסקו הלכה כשמואל דנכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד כשר ואינו ממזר . א"כ נסתר הרחי' דאסור לגלו משפחות ופסול ממזרות בישראל וכנ"ל מגלינא עלייכו הא דאמר שמואל תרתי זרעייתא איכא בנהרדעא זיהי' נודע גם איסור הממזרות שכס ודוק כי נכון הוא מאד :

דפ בימי ר' פנחס בקשו לעשות בגל עיסה לארץ ישראל אסר לעברו בשאני אסר שני דברים בבית המירוש טלוני בעריסה ורוצו . כי עייל אל אין שחיטה לעוף מן התורה . אדיתבו וקסעיינו בה אל כל הארצות עיסה לא' וא"י עיסה לבבל :

עיינ

לח"י הדרא קושיא לחכת' ניתני שעלו מבבל לח"י אלא ז"ל דח"י גבוהה משאר ארצות ולהכי לא נזני למיתני עלו מבבל לח"י כנ"ל ונ"כ הסתא נתי דמשני דלהכי תני עלו מבבל לפי דמסייעא לר"א דאמר לא עלה עורא מבבל וכו' אכתי תקיף ליתני עלו מבבל לח"י אלא ז"ל דחתי לא שזועינן דח"י גבוהה מכל הארצו' וכו' ודוק היטב . וכוזה יתבאר לך ג"כ מה דמשני מילת' אגב אורחא קמ"ל דח"י גבוהה מכל הארצו' דלכאורה אין ליה שום שיכות כאן . אך כמה שהודעתיד ולהכי לא תני עלו מבבל לח"י לפי שבבל עמוקה אף גם משאר ארצות יש לו שיכות לעברה יוחסין . לפי שלכאורה יפלא באמת מה ראה על ככה עורא הסופר שלא עלה מבבל עד שעשה כסולת נקי' למה הקפיד ביותר על ככל משאר ארצות . אבל הסתא ניתח למה שפירש בח"א על מה שאר"ל בכתובות כסס שאסור לנשא מבבל לח"י כך אסור לנשא מבבל לשאר ארצו' פי' הגאון ז"ל דמה ע"ש א"י קוד' לבבל כן קודם ככל' ואר ארצות לפי שאר"ל אד"ה ר' ראשון מ"א' ונפ"ו מבבל וא"כ חס ח"י שהוא הראש קודם לבבל שהוא הגוף . מה ע"כ ככל קודם לשאר ארצו' לפי שעיקר הגוף נכרא מבבל . ושאר איכרוי מן שאר ארצות א"כ יתכן להיו' ככל קודם לשאר ארצות ע"ש בחריכו' . והנה רש"י ז"ל פי' בגמ' ה"ל שהכאית למעלה גופו נכרא מבבל ולכך עמוקה ביותר לפי שכל הגוף נכרא משם וא"כ הטיבו אשר דברו ר"ל דח"י תנא מילת' אגב אורחא קמ"ל לפי שגנה פה עשרה יוחסין עלו מבבל להודיע כי כונת עורא היה לעשות בכל כסולת נקי' וכו' אל תתמה על הספך מה נשתנה בכל משאר ארצות לעשותה כסולת נקי' לכך תני עלו מבבל ולא תני מבבל לח"י לפי שבבל עמוקה גמישאר ארצו' וכו' וע"כ ז"ל דגוף אד"ה נכרא משם לכך קדמה בכל לשאר הארצו' דוק :

רעח לא עלה עורא מבבל עד שעשה כסולת נקי' ועלה :

וכוה דעת קדושים תדע משאר"ל ראוי היה עורא שתתן התורה ע"י כמשה במשה מיה הוא אומר ומשה עלה אל האלקים . בעורא מה הוא אומר הוא עורא עלה מבבל מה להלן תורה אף כאן תורה . דלכאורה יפלא מה ראה לדרוש העליו' אלו על תורה . ולדמות עלו' מבבל . לעלית משה אל האלקים . ולפ"ו יתכן מאד אחרי שאר"ל במדרש בעשה שקבלו ישראל התורה נתקבלו בהם א"ה אמרו מה ראו אלו להתקרב יותר . אל הביאו ספר יוחסין שלכם כמו שביאין בני הה' ויתילדו על משפחותם לבית אבותם וגו' נמצאו למדין שבשעת ימתן תורה התייחסו ישראל ויתילדו במדבר סיני על משפחותם ולכך זכו לקבלת התורה . וכמו כן בעורא עלה מבבל לא עלה עד שעשה כסולת נקי' ועלה . א"כ מה להלן תורה אף כאן תורה . היה ראוי שתתן התורה על ידו . ובאמת הבא בסוה' ליראיו עורא הוא אהרן שהיה שקול כמשה ולכך אר"ל אף על פי שלא נשתנה התורה על ידו נשתנה

הכתב על ידו ע"ש בגמ' בסנהדרין ועפ"ו רגיל על לשוני לומר פמוקים מה שחכמי אמת רמזו בפסוק ודבר הוא לך אל העם והיה והי' הוא' יהי' לך' לפה ר"ת הילל שהוא נשמת משה . אשר לכאורה יהי' לך אין כאן מקומו לרמזו כאן על הילל שהוא נשמת משה . ולפ"ו לפי שהיה הכל בכבוד מידה השביל אחרי אשר דבר אלקינו וקום לעולם הילל וזה לא מצינו כלל שהיה אהרן לפה למשה כמאמר הכתוב והיה הוא יהי' לך לפה אבל דוק ותשכח אחרי שעורא היה אהרן ובסנהדרין פ"ק אר"ל כשנת הילל היו אומרים עליו הי חסיד הי עבדו תלמידו של עורא . כי אף שלא היה תלמידו ממש מ"ת היה מתלמידו תלמידו כמו שצינו באבות שמעו' ואבטליון קבלו מהם הילל ואמאי קבלו מהם . נמצא שהילל שהוא משה היה תלמידו של אהרן בגלגול . לכך יפה נדרש המקרא הזה ודיבר הוא לך אל העם והיה הוא יהי' לך' לפה לרמז כי לא למשה יהי' אהרן לפה . רק לגלגולו הילל יהי' לפה כי יהי' הילל תלמידו של עורא ודוק היטב :

עין פרש' דל כי האי תנא לא רצה לגבול משפחו מי הם המיוחסין
 והו' הו' פתח ואמר כל הארצות עישה לאי' והי' עישה לכלל הו'
 מפשעים אחר דבריו והיה מוכרח לגבול המשפחות. והוא היה
 זקן ולא היה יכול לרוץ ברגליו. לכן אמר תחלה דבר אחד
 שיעיינו בזה הדין ואדיתבו ויעיינו בזה הדין יגיד כל הארצות
 עישה לאי' ולא יתנו לב ללקדק אחר הדין השני ולברוק אחרי
 משפחות. אך כמה דפתח פתחא בהאי שמעתא אין שחיטה
 לשוק מן התורה. ולא בדבר תורה אחרת. כל עפי' הקדמ'
 הכל דמוה דאין שחיטה לשוק מן התורה. ויכחחו לנפש כי
 אסור לגלות משפחות. וידעו למה הוא רץ ועל מה רץ לפי שאסור
 לגלות משפחות. והנה ידעת מה שהבאתי לעיל בסמוך לזו הגלגה
 התוספת דעדות שלמדו דאסור לגבול משפחות ממה דכתיב וינא
 בן האשה הישראל' והוא בן איש מצרי ולא רצה מרע' לגלות
 פסולו. וזה יתכן דוקא למד נכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד
 ממזר. דהיינו אין משם ראי' כלל. דכן אשה ישראלית כשרה.
 לכן הונקו להקדים אין שחיטה לשוק מן התורה דמשם מוכח
 דנכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד ממזר ואעפ"כ לא רצה
 מרע' לגלות על הפסול ההוא ש' דאסור לגלות משפחות. וזה
 תדע מ' ש' אמ' ו' ל' שמ' בספרי הקדמוני' שמה שארז' זה ככ"ג
 עד שיהא אביו ככ"ג ואמו ככ"ג לאפוקי דבר הנולד מן הטורח
 ועיבורו מן הטמא הוא טמא כדאית בבבבא פ"ק דגומא זו הוא
 ג"כ הולד מן הישראלית שנא עליו נכרי או עבד מקרי ג"כ דבר
 הנולד מן הטורח ועיבורו מן הטמא טמא והולד ממזר. והנה
 בחולין פ' אהותו ואת בנו פריך בגמ' על מה שאמרו אהותו ואת בנו
 נהב' בכלאים פריך והא' זה כתי' ואמר רבא זה בנה אב' כל
 מקום שנא' זה אינו אלא להוציא הכלאים פרש' דל' לפי דילפינן
 משה ככ"ג עד שיהא אביו ככ"ג ואמו ככ"ג. ומשני אמר קרא
 או לרבות הכלאים. וזה נפיק לדרש' אחרת. ופרקי' האי או
 מצבי לחלק ומשני לחלק לא נריך קרא. ממינו למדין דאי לחלק
 לא נריך קרא ע"כ כל האי או אחי לרבות הכלאים. וק' ינוחי
 תיתי למעט. אלא כל דשה פ' למעט כלאים לפי דלא מקרי שה
 עד שיהא אמו ואביו ככ"ג לכן אצטרך לרבותי או והנה גבי כיוסי
 הדס דרז' ג' כגמ' משפוק כיוצא ביד חיה או עוף ושפך את
 דמו וכו' וס' דהאי או מצבי לחלק דלא תי' עד שיפשוט חיה ועוף
 דוקא וכס' אבל חדא לחדוד' לא תחייב לכן נכתב או. והנה אי
 נימא דנריך קרא לחלק לא מוכח. דשה למעט כלאי ס' אחי וכלל
 אך באמת לחלק לא נריך קרא והאי או דגבי כיוסי הדס ג"כ לאו
 לחלק אחי רק אחרי דאין שחיטה לשוק מן התורה ולמדו רז' ל'
 מוסק' את דמו בשפיכה בעלמא סבי' וא"כ אצטרך דלא תימא
 כי ושפך על כיוצא חיה או עוף קאי לכן אצטרך או לכך פתח ודרי'
 אין שחיטה לשוק מן התורה וא"כ אצטרך או להגדיל בין חיה
 לעוף דלא תימא ושפך קאי גם אחיה ובאמת לחלק לא נריך קרא
 וא"כ או דגבי אהותו ואת בנו מיייתר אחרי לחלק לא נריך קרא
 וא"כ כלל דאו לרבות הכלאים אחי דלא תדרוש משה למעט
 כלאים ש' דפירושו דשה הוא עד שיהיו שניהם ככ"ג וא"כ נכרי
 ועבד הכא על בת ישראל הולד ממזר עכ"פ אינו אומר כל הארצות עישה
 לאי' והי' עישה לכלל ואל יפירו בו לגבול משפחות כי כן ולמד
 ממרע' שאסור לגלות משפחות שהרי לא גילה על בן האשה
 הישראל' שהרי ממזר היה לפי לימוד הכלל. ובוה תבין דברי
 חכמים וחידושים במתו' פרו' ד' שאמרו רז' ל' על פסוק כל נבלה
 וטרפה וגו' לא יאכלו הכהנים כהנים הוא דלא יאכלו הא' ישראל'
 יאכלו ח' ויחנק פתשה וז' אליהו עתיד לדרש' רבה אמר כהנים
 אצטרך ל' ס' ד' הואיל ואשתרא' מליקה לגבי דידהו השתרי' נמי
 נבילה וטרפה קמ' ל'. והנה הדבר תמוה מאד לר' יוחנן למה יהא
 מונח התורה עד שיבא אליהו כיון דאיכא למדרש כדכר' - אבל
 עמוד ל' יוחנן. כי זה ידעת התוספתא הכל שהבאתי למעלה שלמדו
 לדרש' שגם אליהו לא גילה משפחות ומכאן ג"כ ראי' ממרע' שלא

ברוך האל נערך בסוד קדושים. שזכנו לגמור עסקת קידושין:

מסכת בבא קמא

רפא במערכא אמרי שמש' דר' זורא ער שליש הוא משלנו
 סבאו וא' לך משל הקב"ה:

פיר' הידור מנוה שמוסיף האדם לקנות מנוה הידור מנוה לקיים
 זה אלי ואנוהו. הוא משלו. יאמרו ואלו' מש' הקב"ה מה שמוסיף
 יותר על שליש הדמים מנוה הידור מנוה הוא של הקב"ה ועי' התו'
 ז' ל' אוכל פירותיהן בעה' והקפן קיימ' לעה' כ' וכו' לדרש' המקרי'
 כמין חומר' מה שאמרו ישראל כבירת הים עזי ומרת יה ויהי לי
 ליאועה שדרז' כמדדש' היה. ליאועה בע' הו' יהי' לי לעה' כ'.
 וכדי שלא תאמר כי אין אר' וכו' לשתי' שלחנ' לכן אמרו בסמוך
 זה אלי ואנוהו שדרז' התבאה לפניו במנות ליקח את רוב נאה
 ללכ' נאה וכו' וכו' מה שמוסיף יותר משלש כדמיו אוכל פירותיהן
 בעה' והקפן קיימ' לעה' הכ' ושזוט הוא לעל' :

רפב וכבוד עשורל במותו. חלמו שהושיבו ישיבה על קברו:
 לפי שזה ידעת מרז' ככ"ג פ' ר"ג שזרד באמר שכיבה וכו' ואב'
 באמר מיתה. דוד שהניח בן כמותו באמר בו שכיבה. יואב
 שלח הניח בן כמותו באמר בו מיתה. והנה גם כאן בחזקיה
 המלך שנא' בו במותו נריך ג"כ לדרוש כן לפי שלא הניח בן כמותו
 זה המנשה שנפשה יה לכן בא' בו מית' אך לפי מה שארז' גבי רבקה

עין פרש' דל כי האי תנא לא רצה לגבול משפחו מי הם המיוחסין
 והו' הו' פתח ואמר כל הארצות עישה לאי' והי' עישה לכלל הו'
 מפשעים אחר דבריו והיה מוכרח לגבול המשפחות. והוא היה
 זקן ולא היה יכול לרוץ ברגליו. לכן אמר תחלה דבר אחד
 שיעיינו בזה הדין ואדיתבו ויעיינו בזה הדין יגיד כל הארצות
 עישה לאי' ולא יתנו לב ללקדק אחר הדין השני ולברוק אחרי
 משפחות. אך כמה דפתח פתחא בהאי שמעתא אין שחיטה
 לשוק מן התורה. ולא בדבר תורה אחרת. כל עפי' הקדמ'
 הכל דמוה דאין שחיטה לשוק מן התורה. ויכחחו לנפש כי
 אסור לגלות משפחות. וידעו למה הוא רץ ועל מה רץ לפי שאסור
 לגלות משפחות. והנה ידעת מה שהבאתי לעיל בסמוך לזו הגלגה
 התוספת דעדות שלמדו דאסור לגבול משפחות ממה דכתיב וינא
 בן האשה הישראל' והוא בן איש מצרי ולא רצה מרע' לגלות
 פסולו. וזה יתכן דוקא למד נכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד
 ממזר. דהיינו אין משם ראי' כלל. דכן אשה ישראלית כשרה.
 לכן הונקו להקדים אין שחיטה לשוק מן התורה דמשם מוכח
 דנכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד ממזר ואעפ"כ לא רצה
 מרע' לגלות על הפסול ההוא ש' דאסור לגלות משפחות. וזה
 תדע מ' ש' אמ' ו' ל' שמ' בספרי הקדמוני' שמה שארז' זה ככ"ג
 עד שיהא אביו ככ"ג ואמו ככ"ג לאפוקי דבר הנולד מן הטורח
 ועיבורו מן הטמא הוא טמא כדאית בבבבא פ"ק דגומא זו הוא
 ג"כ הולד מן הישראלית שנא עליו נכרי או עבד מקרי ג"כ דבר
 הנולד מן הטורח ועיבורו מן הטמא טמא והולד ממזר. והנה
 בחולין פ' אהותו ואת בנו פריך בגמ' על מה שאמרו אהותו ואת בנו
 נהב' בכלאים פריך והא' זה כתי' ואמר רבא זה בנה אב' כל
 מקום שנא' זה אינו אלא להוציא הכלאים פרש' דל' לפי דילפינן
 משה ככ"ג עד שיהא אביו ככ"ג ואמו ככ"ג. ומשני אמר קרא
 או לרבות הכלאים. וזה נפיק לדרש' אחרת. ופרקי' האי או
 מצבי לחלק ומשני לחלק לא נריך קרא. ממינו למדין דאי לחלק
 לא נריך קרא ע"כ כל האי או אחי לרבות הכלאים. וק' ינוחי
 תיתי למעט. אלא כל דשה פ' למעט כלאים לפי דלא מקרי שה
 עד שיהא אמו ואביו ככ"ג לכן אצטרך לרבותי או והנה גבי כיוסי
 הדס דרז' ג' כגמ' משפוק כיוצא ביד חיה או עוף ושפך את
 דמו וכו' וס' דהאי או מצבי לחלק דלא תי' עד שיפשוט חיה ועוף
 דוקא וכס' אבל חדא לחדוד' לא תחייב לכן נכתב או. והנה אי
 נימא דנריך קרא לחלק לא מוכח. דשה למעט כלאי ס' אחי וכלל
 אך באמת לחלק לא נריך קרא והאי או דגבי כיוסי הדס ג"כ לאו
 לחלק אחי רק אחרי דאין שחיטה לשוק מן התורה ולמדו רז' ל'
 מוסק' את דמו בשפיכה בעלמא סבי' וא"כ אצטרך דלא תימא
 כי ושפך על כיוצא חיה או עוף קאי לכן אצטרך או לכך פתח ודרי'
 אין שחיטה לשוק מן התורה וא"כ אצטרך או להגדיל בין חיה
 לעוף דלא תימא ושפך קאי גם אחיה ובאמת לחלק לא נריך קרא
 וא"כ או דגבי אהותו ואת בנו מיייתר אחרי לחלק לא נריך קרא
 וא"כ כלל דאו לרבות הכלאים אחי דלא תדרוש משה למעט
 כלאים ש' דפירושו דשה הוא עד שיהיו שניהם ככ"ג וא"כ נכרי
 ועבד הכא על בת ישראל הולד ממזר עכ"פ אינו אומר כל הארצות עישה
 לאי' והי' עישה לכלל ואל יפירו בו לגבול משפחות כי כן ולמד
 ממרע' שאסור לגלות משפחות שהרי לא גילה על בן האשה
 הישראל' שהרי ממזר היה לפי לימוד הכלל. ובוה תבין דברי
 חכמים וחידושים במתו' פרו' ד' שאמרו רז' ל' על פסוק כל נבלה
 וטרפה וגו' לא יאכלו הכהנים כהנים הוא דלא יאכלו הא' ישראל'
 יאכלו ח' ויחנק פתשה וז' אליהו עתיד לדרש' רבה אמר כהנים
 אצטרך ל' ס' ד' הואיל ואשתרא' מליקה לגבי דידהו השתרי' נמי
 נבילה וטרפה קמ' ל'. והנה הדבר תמוה מאד לר' יוחנן למה יהא
 מונח התורה עד שיבא אליהו כיון דאיכא למדרש כדכר' - אבל
 עמוד ל' יוחנן. כי זה ידעת התוספתא הכל שהבאתי למעלה שלמדו
 לדרש' שגם אליהו לא גילה משפחות ומכאן ג"כ ראי' ממרע' שלא

ביאור
 הגמ' כל
 כ"ג
 וטרפה
 לא יאכלו
 כהנים
 אר' פ'
 זו אליהו
 עמוד ל'
 לדרש' שגם

מסכת בבא קמא

גמ' דיומא דאסקי שמעתת אליבא דהלכת קאמרין
האי גורב מרבנן דאורי דאמי מלו או ישכר וואת לדע משאחול
כפ' כל העוסק בתורה ובג' וכו' לבינה כישכר' כ כלל ת' ס
ישעסוק בתורה ובג' וכו' להי' מורה הורא ולאסקי שמעתת'
אליבא דהלכת' בלו היה משכט ישכר ויהי' ניצל מכולם כי כיון
שהגיע לפרשת דרכי בינוני מכול וכו' והנה כאן פ' התו' כי וזקקלה
של ויהיו מוכשלים לפניך קילל ירמי' לאנשי ענתות שהיו מכנימן
שהיו תמיד מוכשלים . וזה יכול להיות כי בודאי מהם לא היה
ת' דאסקי שמעתת' אליבא דהלכת' ויכול לבא לידי הכוול
מדאגה דכר פ' ע' תורה וג' וכו' לבינה כישכר. לכך אמר אך
ויהיו מוכשלים לפניך וזקקה רב' ש' הכשילם בכני' אדם
שאדם מהוגנים שלא יקבלו עליהם שכר . כיון הוא השכר בחי
שעוסק בג' להי' זוכים לבינה כישכר אבל זה שלא יקבלו שכר
יגיע להם מזה כי יהיו מוכשלים כי לא יגיעו לפרשת דרכים
להיות נינולים מכולם ודוק :

פרק שור שנגח

דפ' רבי שמואל בריהורא שכבא לי' ברת' אל לעולא
ניזיל וניבחה' וכו' פתח ורש ויאמי' ה'
אלי' אל הצר את מואב . וכי עלתה ע' של משה לעשות שלחח
שלא ברשות ינשא משה קל וחומר בעצמו אמר ומה מדינים שלא
באו אלא לעזור את מ' אב אמרה תויה צריר את המדינים מואב
עצמו לא כש' . אל הקב' לא בשטלה על דשתך עלתה על
דעמי שתי פרידות יש לי להוציא אות מואב' ונעמה העמנו' וסח
בגביל שתי פרידות חס הקב' וכו' בתוס' א' אם כשרה היתה
וראו' היתה לצאת ממנה רבר שוב עאיכו דהות ח' :

הא להונך להאריך בדרכי זה ולא קינר לשוננו לדרוש טעמא דקרא
שאל תנר את מואב הוא בשביל שתי פרידות . וזה כ' בתו' ס' ר'
אם כשרה היתה ק' דהיה מיה . כל לפי שי' לפרש כפרש' י' ז'
בחומש שלכך לא צוה הקב' להנר מואב רק למדיני' לפי
שהעברו על ריב לא להם משא' כ' מואב' שהיו לוחמי' עמו עבאם
לכך הקדים זה וכי עלתה ועל דעתו של משה לעשו' מלחמה שלא
ברשות וכו' כי כשא' משה קל וחומר בעצמו מה מדיני' שלא באו
אלא לעזור וכו' . וקשה הא ק' פריכות הוא לפרש' וכו' כי לאו
פריכות הוא ויפה דן משה הקל וחומר עד שהונך הקב' לומר
אל תנר את מואב ועכ' כל טעם אחר על זה הנוויו דאל תנר מה
שלא היה נודע למשה שהונך הקב' כה האדוע שלא ידון הקל
וחומר הוא . ומוכרחים אנו לומר כי גיה' לו הקב' מה שבשיל
שתי פרידות טובות חס הקב' . וזה לא עלה על דעתו של משה
לדון מעצמו . והשת' יפה דיבר וצומו דיבר בתנ' ס' ר' אם כשרה
היתה עאיכו דהות מיה ודוק :

דפ' א"ר הייא בר אחא א' ירושוע בז קוחא לעולם יקרים
אדם עצמו לרבר מצוה שבשביל לילה א' שקרמהח
בכירה לצעורה וכתה וק' וסת' דורו למיכות וכו' :
כתבו החול' ועוד יקדי' אדם לדבר מצוה לשם מצו' כחיונו כדאית'
בגזיר עכ' להנה דברי התו' תמוה' סלכאורה . וכל לפ' בדר' פ' שומו
לפי דקוסה להתו' האין אמרו לעולם יקדים אדם עצמו לדבר
מצוה הלא באמת היה עביר כי ודאי בנות לוט סבורו היו שחבר
העולם כפרש' ז'ל בחומש בפסוק ואיש אין בארץ לכא עלינו
עלינו וג' ע' ש' אבל באמת לא היה נחמד העולם וביאתה הים
בעבירה . לכך פ' התו' ת' לש' לעולם יקדים אדם לדבר מצוה .
פיר' לשם מצוה נחכונו לפי כונתם היה לדבר מצוה ככלע' ד'
פ' ש' . מיהו מצינו במדר' ל' סותר להגמ' וז' המדרש בנותי'
של לוט הולכות לדבר עבירה ונתפקדו בזכות אברהם מואב
מאב כי חב המון גוים נתתיך . וכו' תכן מיה דמאיך לזה
משאר חייך בר אבא אין הקב' מקפח שכר כל כרי' אפילו
שכר שיהא גאה דראלו בכירה דקרי מואב מאב אמר הקב' אל

זש' כך לא פירסם הק' כה חיתתה לפי שהוציאו מיסתה בליה
שלא יהיו הכל מקללי' אחר מיסתה לפי שהולידם את עשו הרשע
במנינו למדים כי בהולדת בן רשע הכבוד הוא להסתיר עת
קבורתו שלא יהיו הכל מקללים אחר מיסתו וזה הוקש' להגפ'
בפסוק וכבוד עשו לו במותו דהיה תרמי' דסתרי' אהרדי אחרי
שנא' במותו לפי שהוליד בן רשע למה עשו לו כבוד במותו הלא
כבודו הוא לכלימה ככו' ל' . אך זה הדע מה שדר' כל בפסוק אשר
אין ח' יפות למו ולא יראו חלקים . חד אמר כל מי שאינו מניח
בן . וחד אמר כל מי שאינו מניח תלמיד . לזה בא התלמוד
לתרן וכבוד עשו לו במותו מליד' שהוסיבו ישיבה על קברו כי
היא נותנת לפי שהיה במותו שלא הניח בן לכך הונרכו לעשות לו
כבוד להוסיב ישיבה על קברו להודו' כי יש חליפות למו חף שלא
ביאור הניח בן מ' הניח תלמיד' . וכו' ר' ר' וחדש בדברי' התו' כ' ה'
דברי' וכבוד עשו לו במותו מליד' שבוטל' הכי הוה אש' זה דברי' התו'
התו' התו' וכו' במותו ל' בגימטריא הכי הוה אש' זה דברי' התו'
וכבוד כדברי' תימא לכל לדרוש גימטריאות פרפראות . לפ' יתכן הכל
עו' לו דר' אי כימא שהוסיבו ישיבה על קברו ח' כמו שביארנו להודו'
לו בני כי חליפות למו בזה שחניח תלמידים . וכן מה דר' מליד' הניחו
ס' על משתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה . נמי אחי' שפיר
שלא יאמרו כי אין חליפות למו ולא יראו חלקים לכך הניחו ס' ת'
על מיסתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה . אבל אי כימא שיכאו
לפניו כל חלק חלוני כתף הדר' קושיא לרובת' מה זה כבוד
במותו הלא כבודו לכלימה היה להסתיר מיתתו . לכך באו
התו' לתרן דבאמת לו לא היה כבוד במותו כמה שעשו לו כבוד
כי כבודו לכלימה רק לו גימטריא הכי הוה ומעשה שהיה בן
היה ס' עשו לו כבוד ודוק כי נכון הוא :

דפ' רש רבה מד' יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה
בג' אמר דמ' רבש ע' הכשילם בבני אדם שאינם
מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהם שכר :

הנה האו תנא סיים כמה דלא פתח שהכניא אמר בעת אפך עשה
בהם ודרכא סיים שלא יקבלו שכר . כל כמה שרגיל על לבנו
לומר פירושא דהא קרא' איכה יעבי' באפ' אדני את בתיון
סדר' איכה יעבי' איכה תייב' חיות אחר דקריין לחייבה עייבא
לפי משא' ל' לא חרבה ירושלים שלא על שביטול' בה ק' ש' אחרית
וערבית . וזה ידוע שביטול' ק' ש' אחרית אינו רק ביטול' מצות
עשה במדר' על ר' טרפון שאלו לא קרא' לא היה עובר לא בעשה
ובגמ' דמנחות פ' התכלת' אשכחי' מלכא לר' קטינא דהוה
מכסה סדינא' ח' קטינא סדינא' בקייטא סרבלא בסיתוא ניבית
מה תהא עלי' . ח' עכשיתו אעשה . ח' אין בעידן ריתחא
ענשינ' . נמינו למדן שבעת הוצע וחרון חף מענישים גם
על מצות עשה שהיא הקלה שבחוקי' כפרות . לכך קונן איכה
חייב באפ' אדוני את בת ציון שזה שהיה מחייב בת ציון על מצות
עשה זה היה מחייב באפ' בעידן ריתחא . לכך גם כאן אמר
הכני' בעת אפך עשה בהם שאף אם יהיו מוכשלים בכני' אדם שאינ'
מהוגנים אלו לא יהו לא נתנו זקקה כלל אין זה רק ביטול'
מצות עשה לכך אמר בעת אפך שיהי' עידן ריתחא עשה בהם
ככלע' ד' בדרך פשוטו . אך לפי' התו' שפירשו לפניך וז' זקקה שנא'
והלך לפניך דקדק' ש' מ' מלפניך נפקא לי' דקאי' חזקתה ולא מן
בעת אפך עשה בהם . כל לפי' משא' דל' בסוטה משל לאדם
שהיה מהלך בחי' שן לילה וחפילה וכו' ועדיין מתיירא מחי' רעות
זכו' ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך הגיע לפרשת דרכים
נינו מכולם וזרין בגמ' מאי פרשת דרכי' ומשני זה ת' דסלקא
לי' שמעתת' אליבא דהלכת' פ' . כי לאדם אחר אדול' אל תאמץ
געמך עד יום מתך אבל ת' דסלקא לי' שמעתת' אליבא
דהלכת' לא יאונה לאותו דק' כל און . אך זה זריכים אנו למודעי'
כי לא מצינו גברת דאורי' אס' לא דאמי' מלו או מישכר ומסקינ'

ביאור
הדרגה
איכה
יעבי'
חיות
קטינא

ב
א
א
א
א

תגר את מואב ואל תתגר במלחמה . מלחמה הוא דלא הא
אנגריא עבד כו . ואלו צעירה דקרי בן עמי אמר הק"ה אל
תצורה ואל תתגר במלל דאפי' אנגריא לא תעביד כו . אשר
לכאורה טוב היה להבכירה שלא לצורם כלל אפי' באנגר א
ולקבל שכרה בזה שקדמה לילה א' יותר מלהקדים ארבע דורו
קוד הצעירה ולעשו אנגריא עמהם כי הני חרתי אגדת ר"ח בר
אבא אומר . ולפי' יתכן כי זה תדע במ"פ דברים בפסוק
אל תגר את מואב ארז' הטעם לפי שמלאו את העולם בשעת
הזעם ונטלו סכר ע"ז אל תגר את מואב ובגמ' דין אית' שבוכות
שתי פירויות שעתיד לבאת מהם אמרה תורה אל תגר וגו' .
והנפקות' נלה לעין כל שאם נאמ' בזכות שתי פירויות א"כ
מלחמה היה ראוי לאסור ואנגריא מהראוי להיתר וכדעת הגאון
בעל קייקין דיונה מש"כ א"כ נא' זכות עצמן גרס היה ראוי
לאסור גם אנגריא . לכך בכירה שלא חסה על כבוד אביה
וקראתו מואב אמר הק"ה אל תתגר במלחמה . מלחמה הוא
דלא הא אנגריא שרי לכוור' כי הטעם הוא משום שתי פירויות
חס הק"ה עליהן ולא זכות עצמן וא"כ יתפרש מואב שלא היו
ראוי' להפקד בזכות עצמן רק בזכו אברה' וכדעת המדרש הכל'
זכו יכוסה הבוין של אביהם ויתפרש מואב מאב וכנ"ל .
אבל צעירה שקראו בן עמי חס הק"ה על כבודה להיות הזכות
תלויה ואחר גס אנגריא שלא יתלו הדבר בזכות שתי פירויות
רק בזכות עצמם וככל דוק :

דפו הניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמי' העמסוני היה
דודש כל אתין שבתורה . בין שהגיע לאת' ה'
אלהך תירא פירש' אל תלטידו רבי כל אתין שדרשת מה
תהא עליהן אל בשם שקבלתי שבר על חרשיה בך אקבל שבר
על הפרושה . עד שבארע' ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות
תלמידי חכמים :

הנה קדמוי החכם רבנו בחיי ז"ל בספרו למנוח טעם בעיקר
על שלא נמצא בכל חכמי ישראל דריש המקרא הזה של את ה'
אלהיך תירא עד שבא רע"ק ע"ש כי דוק לרע"ק בזה היה לדרוש
זה ולא לזולתו . ואנא נכרה דברייתא נקישנא רק נרכיב אנו
לכאור התאמר תמו' ככ"ר ח"ל שאל ר' ישמעאל את רע"ק אתה
שמשת את נחום איש גס ור' שנה שהיה דורש כל אתין וגמין
ריבויים האי את השמים מאי דריש ב' . אל' אלו נאמר בראשית
ברא אלקים שמים וארץ הית' אומר שמים וארץ אלהות ה' .
עבשו שנכתב את השמים . שמים וארץ ממש הן . הנה הלשון
יתר של ר' ישמעאל שאמר בשביל שמשת נחום איש גס ור' שנה
שנה . צריך ביאור . כי מה לו למנות השמים שני שימוש וגם
הקו' שהק' כיפה תואר שלא שאל ר' ר' רק על את השמים ולא של
תיבת את השמי את הארץ מאי דרש ב' ל' לתרץ וליישב הכל בחד'
מענין לענין באתו ענין . כי זה תדע בגמ' דחגיג' דרז"ל את הארץ
להכי אתה להקדי' שמים לארץ ולאפוקי מחד' ארץ נכרה תחלה .
וכתבו התו' ז"ל ואע"ג דבלאו את הארץ הוה ידעינן כי שמים
קדמו לארץ דהא בתחלה נכתב שמים ואח"כ ארץ . מ"מ אין מזה
ראי' מקדימת שמים לארץ לפי שא"א להוציא שני תיבות א'
כאחד . להכי אתה את הארץ להקדים שמים לארץ . והנה
לכאורה יקשה לכך על משארז"ל במשנה פעמים שהוא מקדים
אב לאם . ופעמים שהוא מקדים אב לאב מלמד ששניהם
שקולים וכו' הלא לדעת התו' אף אב בכל מקום' היה מקדים אב
לאם . לא יקדם בזה כבוד אב לכבוד אב . לפי שא"א להוציא
שני תיבות כאחד וכנ"ל . אבל כד מעיינת שפיר לא יקשה כלום
לפי מה דסיים במתניתין אבל אמרו חכמים אב קודם לאם
מפני שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו . פירש' ז"ל הא דאמרינן
שקולים הם היינו בנתגרשה שאז האם אינה חייבת בכבוד האב
שכבר נתגרשה ממנו . אבל בלא נתגרשה האב קודם לאם :

ביאור
הכ"ר
שאל ר'
אתרע"ק
אתה
שזימת
את נחו'
אינם
וגו'

מסכת בבא קמא

דפו תר מעשה כבתו של נחזינא חופי שיחין שנפלה לבור
באו והויעו לר' כון דוסא . שעה ראשונה אל
שלו שניה אל שלו שלישית עלתה אל בתי מי העלך . אל זכר
של רחלים נודתו לי וקנא מנהיגו . אל וכיבניא אתה . אל
לאנביא אנכי ולא בו כביא אנכי אלא אמרת דבר שנצטער בו
או רוציק בשל בו ורעו וכו' :

פרשי זל זכר דחלים זהו חילו של יצחק וקן א זל אברהם . וזל
התו כלה דכר שנצטע בו אותו דקוק ואת הא מ' מת בנו כנזח
זל ד' מת באותו דכר עצמו לא היה ראוי ליכשל . ירושלמי מלאך
בדמות ר' תנאי נזמן לה . רבים ראו כן תמחו מי הביא
הירושלמי עד הל' ומה כונת התו בזה . וכל בהנצרך עוד
שחיל קטנה למה לא שאלו מיד לר' כ' באמר עלתה היה להם
לשאל וכי כביא אתה אלא ע' כ' נח' כי ודאי לא שאלוהו מתחלה
נביא אתה לפי שאפשר שידע בעצמו כי התפלל על בני דורו
ומאי אהני גלותי דכ' ג' לבי ר' כן דוסא והאי תנאי היה רגיל
להתפלל על בני דורו לכך ידע כי עלתה . אך כאשר אמרה כי
זכר רחלי נודתן לה וקן מנהיגו ועמד לה זכות עוקד ונעקד
וא' כ' ש' שאל גרמה לה תפל' ר' כן דוסא לכך שאלוהו וכיבניא
אתה והנצרך להיזכר מסכרה אפשר דכר שנצטער בו אותו דקוק
וכו' וע' הקאו התו והא מ' מת בנו כנזח ותרנו ויה שתרגו .
לכך הביאו התו הירושלמי כי מלאך בדמות ר' תנאי הגילה וז' כ'
לדעת הירושלמי לא שאלוהו כלל וכי כביא אתה וגם הוא לא
השיב כלל דכר שנצטע בו דקוק וכו' כי הגירסא זו אינ' דק לפי מה
דקמן שהג' היא זכר של רחלי וקן מנהיגו אבל לפי הירושלמי
ליתא כלל להשאלה והתירץ וא' כ' א' לדחוק כתיבן התו דמ' מ'
לא היו באותו דכר עצמו כגלע' ד דוק .

פרק ה'ב'ב'

דפח אלעזר זעירא הוה מסיים מסאני אובמי וכו' אל חשיבת
את לאתאבולי אירושלים . סברו יוהרא הוה
אל גבורא רבא אנא . אל או אתון בעו מיני מילת' . או אנא
אינעי מיניבו . אל בעי את . אל האי מאן דקן כופרא מאי
משלם אל בששים :

המאמר הזה יפלא בעיני חכמים ונכזי התורה מה ראה אלעזר
לא לדעי כפ' באר' דלא ידעין ליה בהא מילת' וכאזתה שאלה .
זל דודאי זל דהני אינטי דתכסאו ואל חשיבת את לאתאבולי
אירושלים לדידהו הוה ס' ללא כל הרוגה לשע' עצמו לת' ח'
עושה וכמו שחלקו בזה רז'ל בגמ' דתענית ע'ש . ומסכרה
דנפשיהו הוה ס' עפ' שאלוהו כנסהדרין כמה תנאי ואמוראי
שאמרו ייתי ולא אחמיניה ולא ביקאו לנפשם לראות את הקן
ומי'הנחמה . ואמרו שכל המתאבל אדו'ל זוכה ורואה בנחמה
הוה ס' ל' לא כל הרוגה ליטול הש' יבא ויטול לחשוב עצמו
להיו מת' הנותר כניון ובירושל' קדוש יאמר לורק כישאלוהו ל פי
שנים יכרתו והשלישי יותר זה שלישי של ש' זמי זה אשר יחשון
לראות בנחמת' לכך ס' לדא' להיו שזה מתאבל על ירושלים
וסברו דיוהרא הוה ומראה פנים ואין תוכו ככרו רק אלעזר הוה
ס' ל' כמרז'ל מה יעשה אדם ויגל מחבלי משיח יעסוק בתורה
וגב' ח' לכך אמר גברא רבא אנא ובטוח אני בכחי שאנכל מחבלי
משיח לכך אני מתאבל על ירושלים . וכדי להוציא מלב ודעת
האומרים דור שכן דוד בא בו קטגוריא בת' ח' דכתי' ליונא ולבא
אין שלושפי' ת' ח' דכתי' ביהו שלו רב לאוהבי תורתך אין שלו' ינמי'
דהדרא קושי לדוכתי וכי חשיב' את לאתאבולי לכך בעא מינייהו
הא מילת' והורה להם בזה שנעלם מהם הדבר הוראה ודין זה שאלו
ידעו הדין זה . היה להעלו על דעתם כי אין הדבר כן ולא יהי'
קטגוריא בת' ח' ואפשר לגברא רבא להנכל ולכך מתאבל אירושל'

דפטי תני רב יוסף מ' ד ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עו
בקר כיון שניתן רשות למשחת אינו מבחין בין
צדיק לרשע ולא עור אלא שמתחלת מן הצדיקים תחלה רבתיב
והכרתי מסך צדיק ורשע כפי רב יוסף ואמר בולי האי לאין דומים
אל אביי ט' יותא הוא גבייחו דכתי' כי מפני הרעה באסף הצדיק :

פרשי זל טיבות' הוא גבייחו שלא יראו באכדן מולדו דודרו .
הנה מה דכתי רב יוסף על מה שקרא בכניאי ביוחאל בפסוק
והכרתי מיין כד' ורשע ולא כתי במקר' כי תנא אש ומנא קוטיס
ונאכל גדיש שרדו'ל ג' על הפורענו כי תנא אש ומנא קוטיס
אלו הרשעים ונאכל גדיש שנאכל גדיש ככר שהם הצדיקים
הדומים לגדיש נאכלים ככר לפי שבהם מתחלת הפורענות .
זל לתרן בהקדים אשר עס לכפי אשיחה ויפתש רזוי על מה
אשר

מסכת בבא קמא

ואעפ"כ אמרו לכו ונפלה אל מחנה ארם מזה מוכח שפיר רעב בעיר פור רגלך וזוק היטב כי נכון הוא :

דצא ויחאו דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשערימא קא מביעיא לי טמון באש קמיבעיא לי :

הא דהוציאו כאן המקרא מירי פשוטו לדרוש מים על ד"ת. דלמא האו קרא הוא בפשוטו כמשמעו שהיה עיף ונמא למים. כל הקדמים המסרה אשר זאת לפניו בישראל לדרוש המסרה כל הפסוקים שיש בהם חיבה אחת מכוונת לחבר אלו הפסוקים בדרש נאה ומתקבל וז"ל המסרה ויצאם שם העם למים ולא יכלו לשות מים רפאתי למים האלה. הוי כל נמא לכו למים. ואדיריהם ויחאו שלחו צעיריה למי. לא רעב ללחם ולא נמא למים. כל בקדרי מלש שסעה בם שני לחוץ הכרית כי הארי וז"ל שנהג עצמו בעשר ימי תשובה לים לאכול חולין בטמא כשהיה רוצה לשתות מים היה הולך להנהיג לשתות בעצמו כי א"א בהבאה לפי שכולנו טמאי מתים אנחנו לכך הלך בעצמו לשתות מן הנהר עצמו. וזוהו תבין במקרא ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ויעקב אל ה' ויורהו עין וגו' ונסמך לזה שם לו חוק ומשפט שדרו"ל על פרה אדומה שנשטו במרה. ולכאורה הדברים תמוהים הלא אנשי מרה אשר לא יכלו לשתות מים במקומם כודאי היה להם מים במקום אשר בכליהם. ולמה היה צריך לנס להמתין המים היה להם ג"כ להם זפק מאותו נהר או מעין שהיו מסתפקי' שם בני העיר. לכך אמר אני על דוד דעה כמותם שהיו טהורים וקדושי' ואכלו חולין בטמא כמשאר'ל בפסוק והתקדשם ויהיה קדושים רמו שיאכלו בני ישראל חוליהן בטמא הטהור בחולי' ע"ש. ועדיין אפר פרה לא נמנא ביניהם והיו טמאי מתים והוכרחו ג"כ לילך להנהיג לשתות ולא ממים שבכלים ולא יכלו לשתות מים ממרה דהיינו במקום כי מרים הם ובהבאה א"א. לכך ויורהו ה' עין וימתקו המים במקומם. ולכך שם לו חוק ומשפט זו פרה אדומה חס הק"ב לתקנת ישראל שיוכלו לשתות ממים שבכליהם אף אם יבואו למקום אשר אין שם מים. או מקום מים הרעים וסתפקו ממים שבכליהם אחרי שיהי' להם אפר פרה. הדק להמסרה. שזה ידוע הפסוק ואדיריהם שלחו צעיריהם למים נאמר על דוד שלח הגבורים באמר מי ישקני מים מבור בית לחם וגו'. וזוהו תבין חיבור המסרה ויצאם שם העם למים ולא יכלו לשתות מים רפאתי למים האלה. למה היה צריך לרפואה היה להם להביא מים ממקום אחר. וזוהו שם בני העיר וז"ל לפי שאכלו חולין בטמא והוצרכו לשתות מן הנהר ומן הבאר בעצמן במקומם. א"כ לפ"ז הוי כל נמא לכו למים כמשמא צריך בעצמו לילך אל המים. ואדיריהם שלחו צעיריהם למים. וכאן אנו רואים שדוד שלח הגבורי' להביא לו מים ואמר מי ישקני מים. ע"כ צ"ל. כי אין מים זה לשתות כי לא רעב ללחם ולא נמא למים. כ"א לשמוע דבר ה' וזוהו טמון באשן הוא דקמבעיא לי וכוז'ל' תדע ג"כ ששם הגמ' מכדי הלכ דקא מבעיא לי שצ"כ דוד שהיה במלחמת הפלשת' וכברו מטמא בניגע ומשא והיו כולט טמאי מתים וא"כ האיך אמר מי ישקני מים מבור בית לחם עכ"ל דמים אלו ד"ת הם. מאי קא מבעיא לי וזוק :

דצב מבוי חלכה הוא דאיבעיא לי מאי לא אבה דוד לשתותם דלא אצרינהו משמייהו אמר כך מק בני' מביית דינו של שמואל חרמתי כל האומר עצמו לשתת עד תורהאן אמרים חלכה משמו :

מעשה יפלא על תשה רבן של כל ישראל שדרו"ל במדרש האזינו בפסוק יערוך כמטר לקחי אין עריפה אלא הריגה וכו' שאמר משה נפשי נתתי על התורה דמי נתתי עליהם שלכתי למקום גדולי חיו וזרפים וכו'. וכל התורה נקראת על שמו. אמר מעשה כי קבלת התורה שאני לפי מדרו"ל בעירובין בפסוק לא

אחד נמנא כפי כל כי הצדיק מכפר על בני דורו כקרובן אשה לה ומעולם לא מנינו שיהי' המויד מתכפר בקרבן ואם אנחנו פשענו ומרינו כמויד מה יתכפר בקרבן הצדיק אבל זאת אשיב אל לבי אחרי כי מנינו לפעמי' מפני הרעה נאסף הצדיק לכפרת בני דורו. ולפעמים מתחלת מן הצדיקי' וגומרת ברשעים. כמאמר הכתוב והכרתי ממך צדיק ורשע. וזריכים אנו לומר כי כודאי אם לא מיחה הצדיק בבני דורו ולכל העם בשגגה או הם מתכפרים בקרבן שהוא הצדיק שהוא לכפרת בני דורו. אך אם מיחה הצדיק בבני דורו וה'ל מוידים או הם אינם מתכפרים בקרבן והרשע בעונו ימות רק מה שמתחלת מן הצדיקי' הוא כפרש' וז"ל שלא יראו באבדן מולדתם ודורם. והנה כד דייקת בלישנא דקרא כי תנא אש ומנא קונים ונאכל גדיש לא נא' גדיש וקונוסרס ונאכל גדיש ש"מ דמדכר במית' הצדי' לבדו על זה לא כבי רב יוסף כי הדין הוא כן כי לכל העם בשגגה והם מתכפרים בקרבן זה הצדיק וגם הצדיק יאשם על שלא מיחה בבני דורו. אך כשהגיע לפסוק והכרתי ממך צדיק ורשע ע"כ ז"ל שאם גם הרשע בעונו ימות ואינו מתכפר בקרבן הצדיק ש"מ שהרשע הוא מויד ולכך אינו מתכפר לפי שמיחה הצדיק בו על דא ודאי קא כבי רב יוסף כולי האי לאין דומים כי אחרי שמיחה בו הצדיק ואינו אשם כלל ומיתתו אינה באה לשום כפרה שהרי אינו מתכפר במיתתו כמאמר הכתוב והכרתי ממך צדיק ורשע לכך כבי ואמר כולי האי לאין דומים. לכך השיבו אבוי דמי' טיבות הוא לגבייהו בדבר הזה דכתי' כי מפני הרעה נאסף הצדיק וכפרש' וז"ל שלא יראה באבדן דורו לכך הפורענו' מתחלת בהם אף לאין הרשעים מתכפרים בהם וגם לא יאשמו כי הוכיחו את בני דורם מ"מ הפורענו' מתחלת בהם לפי טיבות. הוא גבייהו שלא יראו באבדן דורם וכנ"ל וזוק היטב :

דף רעב בעיר פור רגלך שגא' ויהי רעב בארץ וירד אבנים מצרימהו' . ואומר אם אשרנו נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם לכו ונפלה אל מחנה ארם. מאי ואמר. וכי תיסא ח"ס היבא וליבא ספק נפשות. אבל היבא דאיבא ספק נפשות לא קמ"ל :

פי' גבי אכרסה לא הוי ספק נפשות שהלך למצרים. אבל גבי אותן אנשים שנפלו למחנה ארם היה ספק סכנת נפשות שלא יתרגמו מחנה ארם הלכך מיייתי מפסוק אש אמרנו נבא העיר להורות כי רעב בעיר פור רגלך אפי' למקום ספק סכנת נפשות פרש"ז ל"א אמרנו נבא העיר בארבע אנשים מנורעים כתי' הנה במקום זה יבא רשי' מגדר מחייתו להורות לנו המרא' מקום של המקרא הוא שאפי' תינאקו של בית רבן יודעים בו. כל דרש' בא לתרץ קנאית הגאון כד"א שמקשה פה הלא ראי' מאברהם הקיפה יותר מן ראי' של אש אמרנו נבא העיר שם היה בעיר ודאי נפשות כמאמרם והרעב בעיר ומתנו שם. לכך נפלו למחנה ארם כי אין ספק מונויא מירי ודאי וא"כ טפי ה'ל רבות מאברהם. ותירץ הגאון שמה שאמרו ומתנו שם כונתם היה שקרוב לודאי ומתנו שם ולא ודאי ממש ע"ש והנה דברי חכם ההוא אינו אלא כנביאות. וזה היה כונת רש"י ז"ל להוכיח זה שלא היה בעיר ודאי נפשות כיוה ידוע כי אותן מנורעים היו שנשלחו ממחן למחנה ישראל וכודאי מה ראו על ככה לומר שיבואו העיר הלא לא יניחו לנבא אל העיר אש לא שתאמר שיהי' להם הצלה פורת בעיר כי אש יבנו שם וימותו כודאי ומשם הצלת ספק נפשו' יניחו אותם לבא העיר. ש"מ שלא היה ודאי שימותו שם כי אש היה הדבר ודאי לא יניחו אותם ליכנס למחנה ישראל ואת' כי כבר נרפאו מנורעתם לכך פרש"י ז"ל בארבעה אנשים מנורעים כתי' שדרו"ל זה נחוי וששה בניו שקללם לישע וזרעת. נעמן תדבק בן וזרעך עד עולם וא"כ כשאמרו אש 4 אמרנו נבא העיר ל"ל דמאס פיקוח נפש וניחוס לבא העיר

מִסְכַּת בְּבֵא קָמָא

בשמים הוא דרול שאם היתה בשמי היית צריך לעלו אחריה לשמי
 פרשי ול היה מוטל עליו לעלו לשמי כדי לקבל התורה וכו' וכו' תבין
 גת בשבת פרעיק כשעה שכתב השטן לפני הק' מה ואל רבש ע
 תורה היכן היא והשיבו הק' בה לך אהל בן עמרם . אל משה
 וכו' מה אני שיתן הק' בה התורה על ידי . אל הק' בה הואיל
 ומיעטת ענמך תהא התורה נקראת על שמך הה' ד זכור תורת
 משה עבדי . כי זה תרע עמוד פי אחד נמצא בדברי הראשונים
 בפסוק לא בשמים היא ולא מעבר לים היא ללמדנו בא כי אין
 התורה נהגת רק בארץ ולא בשמים ולא בימי רק ביושבי הארץ
 וא"כ לפי זה יכול משה להשיב לשטן כפשוטו מה לו לשאול על
 התורה הלא לא בשמים היא כי אינה נהגת רק ביושבי הארץ
 וכל כי הוא דרש לעצמו כדרש הגמ' שאלו היתה בשמים היה צריך
 לעלו אחריה לכך ופה השיבו הק' בה הואיל ומיעטת ענמך
 ותלות החסרון בענמך ולא ביושבי השמים ע"כ כל כי אתה מפ
 כפירוש השני שאם היתה בשמים צריך לעלו אחריה וא"כ אין
 להאשים אותך על שאמרת ענמך ע"ד מורה למקום גדולי חיו
 ושרפים מעתה תהא התורה נקראת על שמך שיאמרו דבר תורה
 משמך ודוק היטב :

רצו ועתה חשב אשת האיש כי נביא הוא : אשת נביא
 בעי אדורתי אשת אחר לא בעי אדורתי בתמי .
 ארשכ' נא ד יונתן השב אשת האיש מכל מקום . וקאמרת
 הנכרי גם צריך תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגומר .
 נביא הוא ומשך למו אכנס : שבא לעיר על עסקי אכילה ושתי
 שואלים אותו . כלום שואלים או זו אשתך היא או אחותך היא
 מכאן לכן נח שנהרג שחי לו ללמוד ולא למד :

הואמר הלו יפלא מאד . מה זה דקאמר ועתה השב אשת איש
 מ' מ מהיביתיתו שלא להשיב . וגם מה זה האריות לאן ממך
 למד וכו' בקנה היה להשיב שמחמת יראה הוכרח לומר אחותי
 היא . וגם חזרה ללמוד לא למד שאזרח מאן לכ' שנהרג שיהיה
 לו ללמוד ולא למד . כל לפי מה דק' ב' גמ' ואפסיק הלכת' בא"ע
 ס' י"ט ס' קלן ושורפן על החוקן ולפי מ"ש הכ' בס' הכל כי
 באומר אחותי היא הו"ח חוק א"ב מ"ס חתים והביא ראי'
 מהחוקה נידה בשבנותי ע"ש א"כ לפי לא יאסר כלל אבימלך .
 אך אברהם אמר אחותי היא שם לפרש אחותי מן האב שמתרת
 לכ' כדלית' בסנהדרין פ' ארבע עשרות . רק אבימלך טעה
 בזה בחשבו כי א"א לאחותו להיות אשתו כי גם שאר האב אסור
 לכ' . וכו' ופה נדרש המאמר הזה ועתה השב אשת האיש
 מ' מ' ר' ל' שלא תאמר כי מאחר שאמר אחותי היא שוי' אנפשי'
 מחיבה דאסור ואסורה לו כי אחותו היא י"ל כי אחותו מן האב
 ודקאמרת הגוי גם נדוק תהרוג הלא הוא אמר אחותי היא והוא
 מפני יראה אמר כן ש"מ שהדן הוא שכ' אסור באחותו אף מן
 האב דל"כ כמה תיקן כזה שיאמר אחותי היא הלא מ' מ' אפסר
 שהיא אשתו אלא כל כי אחותו בין מן האב בין מן האם אסורה
 לכ' וא"כ היה אבימלך אומר מותר . לזה השיבו הק' בה שבאמת
 אין הדן כן אך ממך למד אכנסאי שבא לעיר על עסקי אכילה
 ושתי שואלים אותו כלום שואלי' אותו אשתך היא או אחותך
 היא כי מי ראה או שמע לשאול כזאת הלא אפשר להיות שהיא
 אשתו ואחותו . לכך ראה אברהם כי אתם טועים בדון זה כי
 לדודכו ס' ל' דב' אסור באחותו אפי' מן האב לכך אמר אחותי
 היא א"כ באמת חייבי' אתם בדבר הזה כי היה לחוש שמה היא
 אשתו ואחותו כי אחותו מן האב שריא לכ' . מכאן לכ' שנהרג
 שהיה לו ללמוד וכו' שבשניל דבר זה שטעו בד' נענשו ודוק :

רצו רבא לרבה בר מרי מנא היא מילת' דאשרי אינשי
 בהורי צא ליקי כרכא דבתי' למח תריבון אלי
 כו' כספ' ע' ע' בני גי' אל רבא לרבה בר מרי בתי' ומקצה אחיו
 לקח חששא אנשים מאן נינהו חמשה אנשים אל אותן שהוכפלו
 בשמות :

רצה תר' הגולנין ומי' ברבי' שיהחירו און מקבלי'ם מחם .
 וחמקבלי'ם מהם אין רוח הכמים נוחה חימנו .
 א' ר' יוחנן ברי רבי נשנית משנה זו . מעשה בארם א' שביקש
 לעשות תשובה . אל אשתו דיקא אפי' אבנט אינון שילך ונסגע
 לעשות תשובה :

הא דלייק ר' יוחנן דבימי רבי נשנית . תשנה זו כל דכא לתרין מה
 שהיא מילת' דתמיהא למעבד תקנת' להרמאים שינואים תשובה
 של רמאות כי אלו היה מקבלי' ממנו לא היה שם כלל ועכשיו מה
 מועיל תשובתו הלא קמי' שמיא גליא כי תשובתו רק לפני'ם .
 אבל זאת תדע כי לכולהו תנאי ואמוראי ס' ל' דתשובה צריך עס
 הכל רק רבי ס' על כל העבירה שנתורה בין עשה תשובה בין
 לא עשה תשובה י"ה מכפר חזן מעבירו סנין אדם לחיות .
 והנה

פריך מדרכ קטינא אדרבא הלל רב קטינא מיייתי מפסוקי שא
 ביו ההוא ולפי דרז"ל אין ישא אלה שבועה. דלמא אשבועה הוי
 מהימני. ואדבור בעלמא לא הווי מהימני. אלא זיל לפי מה
 דפריך בסמוך אדרב קטינא שאמר לא פסקו ממנה אנשי אמנה
 ומייחיה דאי מהא ישא ביו ההוא לאמר לא אהי' חוכש. אמאי דלמא
 אי אמר גמירכא הו' אל גמ' לן. ומאני הל' למימ' גמירכא ושכחא
 מאילא אהי' חוכש פי' שלא למדתי כלל בבה"מ. אלא ש"מ דהאמ' כן
 ולא פסקו ממנה אנשי אמנה. איכ' הוכחת רב קטינא כן הוא
 שא' פסקו ממנה אנשי אמנה אף בדבור בעלמא דאל' למה
 לא למימר לא גמירכא כלל. שבה אין מאמיני' לאדם לפי דבתי
 מילי עבידי דמאנו במסכת' וברך לישבע ע'ז' כי אין בידו להס'
 ושמלה. הל' למימר גמירכא ושכחא. דכהא לא עבידי דמאנו
 במסכת' ויאמינו לדבריו קלא יצטרך לישבע. אלא זיל שהאמת
 כן הוא דלא גמיר כלל ואינו רוצה לישבע האמת אף השואל
 מאתו שמלה לכהונ' ויסבור כי הוא משנה במילת' דעבידי
 דמאנו. לכך ישא ביום ההוא וגו' ובבית' אין לתס' ושמלה
 שמוכרת לישבע ע'ז' שהאמת אתו. ואיכ' מוכח שפיר דכהא
 עבדו רבנן דמאנו לומר לא גמירכא כלל דוק :

רצח תני רב יוסף וחודעת לחם וכו' ואת המעשה אשר יעשו
 זו לפני משורת הרין דארי לא חרבה יושלים
 אלא על שרנו בחרין תורה וכו' :

ל' למדרי' האי קרא מריש' לפי' להיו' נדרש כמין חומר מה שאמר
 יתרו מותן משה ח' ומדוע אתה יושב לבדך וכל העם ניגב עליך
 מן בקר עד ערב וגו' לא טוב הדבר אשר אתה עוש' וגו' איבע' ויהי
 אלהים עימך היה אתה לעם מול האלהים וגו' ושמע עליהם
 שרי אלפים וגו' והודעת להם את הדרך ילכו בה זאת המעשה
 אשר יעשו זו לפני משורת הרין. אף שמע נא למה דהיה
 אמר אברהם שמואל אדוני אמר' הזנו ה' וזל'. טעם נכון על
 מאמר' ל' בסנהדרין פ"ק שהיה משה אומר יקוב הדין את ההר.
 ואהרן היה חוכש שלו ורודף שלו. לפי שאמר' באותו פרק ובאותו
 מקום שהדין שאינו יודע להיכן הדין נוטה ולא שמע דברי
 הכע' ד'. ראשי לומר באז' ובנגעו אבל משת' שמע דבריהם ואתה
 יודע להיכן הדין נוטה אי אתה ראוי לומר באז' ובנגעו. והנה מני
 לנו גדול ממשה גדלה מעלתו ממשה כן דוד לפי דרז"ל ואם
 במשיח נא והריתו בראש' ה' דמורת דאין ק' במשה רבן של כל
 הנביאי'. נמצא שלגבי משה לא היה נגלס' דברי הכע' ד'
 ותמיד היה יודע להיכן הדין נוטה לא היה ראוי לומר באז' ובנגעו
 לכך היה אומר יקוב הדין ההר משא' כ' אהרן שלא קם במשה היה
 אוהב שלו ורודף שלו כו' ראוי היה לנגעו הד' ולפאר ע"כ דפתיח
 ואנא ברא כרעא דאבו גרירי' בתרי' אז' יתרו שאמר' למשה מדוע
 אתה יושב לבדך וכל העם ניגב עליך מן בקר עד ערב אדרשו
 ביה רז"ל וכו' תעל' על דעתך משה יושב ודן כל היו' תורתו אתי
 נעשית אלא לומר כל דין אמת אמנתו חפי' שעה ח' נעשה
 שותף להק' בה בנעשה כראשית כזיב' האמן בקר עד
 ערב. וכתו' התס' ויהי ערב ויהי בקר וכו'. ורבי' ראו כן תמאז'
 בזה האין יתפרש סיפא דקרא נכול תכול וגו' ולפי' יתורן היטב
 באמתו ע'ז' שאתה יושב לבדך ואתה יודע דברי הכע' ד' ולהיכן
 הדין נוטה כל העם ניגב עליך מן בקר עד ערב ברך אתה לרין
 דין אמת לאמתו כלי' עם בניטע ולפני' משורת הרין וכו' אין
 העולם מתקיים כי לא חרבה ירושלים אלא על גמ' דין תורה
 ולא נכנסו לפני' משורת הרין. לא טוב הדבר אשר אתה
 עושה נכול תכול גם אתה גם העם וגו' לא תוכל' עשוהו לבדך
 רק ושמע עליהם שרי אלפי' וגו' היה אתה לעם מול האלהים כמו
 שדרז"ל על איש האלהים גברא דיינא שהיה אומר יקוב הדין את
 ההר וכאן ג' אמר יתרו היה אתה לעם מול האלהי' נדון דין אמת
 לאמתו ויקוב הדין את ההר. אבל והודעת להם את הדרך ולכו' בה
 ואת

והנה לרבי בודאי אס' ישיב הגולה ולא יהי' בידו עוד ו העבירה
 שכן חד לחיבורו אף אם לא ישוב על עון הגול מהני כי אחרו השב'
 הגול הכי הוא כשאר עבירות ואף אם אינו שב בתשוב' רק השיב את
 הגולה אשר גול' יהי' מכפר לכך יפה א"ר יוחנן בימי' ה' נשנית
 משנה זו שאנו חכמים לתקנת הרשע שלא יהי' בידו העבירה
 שכן אדם לחיבורו ואף אם התשובה הוא לפני' לא יהא כאלו
 לא שב לגמרי ל"מ יכפר עליו והי' רק זאת תקנו שלא
 יהי' מושא בנינו לבין חבירו משא' כ' לחכמים דס' להכיל
 נריך תשובה וא"כ אף אם לא יקבלו ממנו ולא יהי' בידו עבירה
 שכן אדם לחיבורו מ' עון עצמו אינו נמחק ובעי' תשובה וכאן
 התשובה היא לפני' דוק :

רצו אר' ביבי גול הגוי אסור אבידתו מותר. גזלו אסור
 שנא' ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נתון
 לך בזמן שסורים בידך ולא בזמן שאינן סורים בידך :

הטעם פשוט כזה כי בזמן שסורים ביד ישראל בודאי אז מקיימים
 התורה כמרז' הקול קול יעקב בזמן שקולו של יעקב נמשקף וכו'
 אז גזלו מות' כמרז' בפסוק עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים
 שכוחות התורה ממונן התייר דמקשה תייר. ולא בזמן שאינן סורים
 בידך כי אז אין קולו של יעקב נמשקף כתיי' מדרש' ואז אין
 היתר במזון א"ה כי עמל' לאומים יירשו בעבור ישמרו חקין
 ותורותיו ויגזרו. ובה דעת קדושים תדע פלוגת' שמואל
 ור' אלעזר. דשמואל ס' ל' אין בין עה' ליומות המשיח אלא שבדור
 מלכות' בלבד. ור' א' ס' דכל הנביאים נתבטאו לימות המשיח.
 וכו' לפי שבדרי' הנביאי' מצינו שהתבטאו בסיומון אחד וינקת' חלב גוים
 וסוד מלכים תינקו תחת הכתש' אביא וכו' וגו'. וכהנה רבות
 שהקטינו את ישראל על רכוש רב ועושר גדול. וכל חד לטעמי'
 אזיל דלפי' הגי' הני תנאי גופייהו דר' א' ס' כלו' כל הקטין ואין הדבר
 תלוי אלא בתשובה ויעשים טובים. ושמואל ס' ל' דיו' לאכל
 שייעמוד מאבלו פרש' רז"ל אף אם לא יהיו ישראל ראוי' לכך ריו'
 להק' בה שהוא אבל בגלות עמינו שייעמוד מאבלו וכו' כ' ר' א' דכל
 שיהיו ישראל בשעת הגאולה כולם נדיקים. ס' דכל הנביאי'
 נתבטאו לימות המשיח כי אז יקויים בהם כל היקראי' שהיו להם
 עושר כן ראה ויתר גוים ממונן התייר ועמל' לאומים ירשו.
 אבל שמואל דס' ל' שאף אם לא יהיו ישראל ראוי' דיו' לאכל שייעמוד
 מאבלו ועכ"פ ממונ' א"ה לא היתר להם רק בעבור ישמרו חקין
 וכשאין ישראל עושים רצונו אין בין עה' לימות המשיח אלא
 שבדור מלכות' כי לא יתהלך האביון מקרב הארץ והרחמן יוכנו
 לימות המשיח ולחיי העולם שכולו טוב וארוך. ויהי' אס' ס' מבידך
 וברך. ה' לעולם מן העולם ועד העולם אמן ברך האל.
 שוכן רומה. שוכני לגמור מסכת בבא קמא :

ביאור
 גי' אין
 בין עה' ליומות
 המשיח

מִסְכַּת בְּבֵא מִצִּיעָא

רצו אמר רב יהודה ברבי תלית מילי עבידי ומסנו רבנן במסכת'
 בפוריא ובה שפיזא :

פרש' ר' ל' במסכת' אס' ישאלוהו יש בידך מסכת' פלוני סודורה
 בגרסא ואמר לאו ומרת עונה היא עכ' ל' גפי' זה ר' ל' שני פירושי'
 הא' שיאמר גמירכא ושכחא והשני שיאמר דלא גמירכא כלל והמעוין
 בגמ' יראה מוכח שמרת עונה היא לומר לא גמירכא כלל. דאית'
 בגמ' דכשת ש"ו אמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשב' פסקו
 ממנה אנשי אמנה וכו'. ופרה' והאמר רב קטינא אפי' בשעת
 כשלושה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנא' כי יתפוש
 אש באז' בית חביו' לאמר שמלה לכה' קטין תהי' לנו ישא ביום
 ההוא לאמר לא אהי' חוכש אין ישא אלה שבועה וכו' ובבית' אין
 למה ואין שמלה שאין בידו לא מקרא ולא משנה וכו'. והשת' מאי

מסכת בבא מציעא

ואת המעבא אשר יעשון ו לפנים משור הדין כי הם ראים לנצט
הדין ולפטר . וכוה ויכלת עמוד וגם כל העם על מקומו יבא
כשלוס ודוק :

רצט נתון תתן אין לי אלא מתנה מרובה . מתנה מועטת
מנין . תל נתון תתן מכל מקום :

הדב' יפלא מה ראה לשאול מתנה מועטת מנין מהיכי חיתי למעט
מתנה מועטת הלא קו הדברים אם נצטוה במתנה מרובה מכ"ס
מתנה מועטת . כל להקדים במאי דסמיק לי והעבט תעביטו
דומחטורו אשר יחסרו לו האמר לך פני יתי' דבר עס לכבך בליעל
לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה וגו' אשר זה לכאורה נראה
הדבר החוק מה ענין שנת השמיטה לנתנות עני . ע"כ צריכו
אנו לפר' עפ"י מאחרו ל והעב' תעביטו זה שיש לו ואינו רוצה
להתפרנס או שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שאמרה תורה תן לו
דקך הלוואה אך מדאגה בדבר שלא יאמר קרבה שנת השבע שנת
השמיטה ונמנא שתשמיטו שביעי' שלא יגבה חובו לכך אמרה
תורה נתון תתן לו ולא ירע לכבך בתתך לו וכוה תבין דכרי חכמי'
אחרי דק"ל ואפסיקא הלכת בחמ"ס רמ"ט וסימן ר"ד דנתון
מתנה לעשיר קני באמירה בעלמא ודוקא במתנה מועטת ולא
במתנה מרובה . ואחרי שהדין נתון במי שיש לו ואינו רוצה
להתפרנס דנתתין לו לשם הלוואה וחזורין ונפרעים ממנו לאחר
מיתה ע"כ כל ההנתי' לאו כלום הוא וע"כ ה"ל כאמיר בעלמא
לזה אחרו אין לי אלא בתינה מרובה שלא יזיק להנותן כלום שיתן
למי שיש לו לפי שעשיר לא קנה במתנה מרובה ואפשר שתחזור
לו . נתתה מועטת מנין דככה"ג קני אפי' בעשיר ולא היא
הנתינה רק באמירה בעלמא מ"י קני העשיר ונמנא שיאמר
מעטתיו . תל נתון תתן מ"מ ודוק :

ש הגר לעמי פשעים ולבית יעקב חטאתם . הגר לעמי
פשעים אלו ת"ח ששגגו נעש' להם כזונו' ולבית
יעקב חטאתם אלו עם הארץ שזונוה נעשים להם כשגגו :

עין מ"ט ה"ג האון בה"א פירושא דהאי אגדת' לפי ש"ח היודע
חומר האיסור או להתנצל ולווי' שוגג היתו ולכך שגגו הם אכלו
כזונו' . ונחפזן הוא בעם הארץ שאינו יודע חומר האיסור
הזונו' נעשה לו חטאות . וכוה יערב שיחי בפסוק סוף פ' ויחי
במה' שאמרו אחי יוסף לו ישטמנו יוסף והאש ישיב לנו את כל
הרעה אשר גמלנו אותנו . וינוו אל יוסף לאמר חבך צויה לפני
מותו לאמר כה תאמרו אל יוסף אנה שא נא פשע אחיך וחטאתם
כי רעה גמלנוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי חבך . דפתחו
בלשון אביהם פשע וחטאת שהו' מויד ושוגג וסיימו כדא' ועתה
שא נא לפשע ושנקו החטא שהוא השוגג . למה נשתנה לשונם
מלשון אביהם לבקש רק על הפשע . ולפי' יתכן מאד בהקדים
מדרול' בפסוק ויראו אחי יוסף כי מת אביהם מה ראו יראו שכל
זמן שאביהם היה קיים היו סועדים עמו בסעודה . כיון שמת
אביהם לא סעדו עמו עוד אמרו לו ישטמנו יוסף וכוה לכאורה
יפלא על כשתי יב' שהי' הלגימא גדול בעיניהם שאמרו לו ישטמנו
יוסף על שלא סעדו עמו אבל זאת לדע' הטעם שאמרו רול' בכ"ר
שאחרו מות יעקב לא זימן יוסף את אחיו בסעודה . לפי שאמר
יוסף כל זמן שאביו היה קיים היה מיסב בראש ועבשוני וישב
בראש אם אני מיסב בראש אנה מבוה במלכות' לפי שיהודא היה
מלך ואם יהודא מיסב בראש אנה מלכא כמזדים לכך לא זימנס
לסעודה . והנה לפי מרז'ל במדרש על פסוק והכור רק אין בו
מיס שדול' בתרוקן בורו של יעקב מד' ת' אין בו מיס אין בהם ד'ת'
שמאל למיס ראה מה כת' כי ימצא איש גונב נפש וגו' והם מכרו
אחיהם וכנה אס' הם היו נידוני' כעמי הארץ ויוסף היה בן קוונים
בר חכים כמרז'ל שכל מה שלמד יעקב משם ועבר מסר ליוסף

דיאור
פסוקים
לפי
ישעיהו
יוסף וכו'

א"כ היה יוסף ת"ח ותמן תנינן בהוריה' ת"ח ומלך ת"ח קודם
למלך לפי שחכם שמת אין לנו כיונא בו . ומלך כל ישראל רחיים
למלכות וע"כ צריכים אנו לומר כי יוסף החזיק את השבט' לת"ח
וגם יהודא היה נחשב בעיניו לתלמיד חכם וא"כ ת"ח ומלך עדיף
מת"ח לחודא . אך השבטים היו חפצים כזה להחזיקם כבודים
אין בהם מוס לדונם כשוגגים ולא כמזידים . לכך כאשר מת
אביהם יעקב וראו שלא זימנס לסעודה מטעם שלא ידע מי יב'י'
מיסב בראש ע"כ כל כי החזיקם יוסף כת"ח ויאמרו לו ישטמנו
יוסף והאש ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותנו כי ידיו אותנו
כמזידים . לכך וינוו אל יוסף חבך צויה לפני מותו לאמר כה
תאמרו אל יוסף אנה שא נא פשע אחיך וחטאתם כי אח' הפשע
הוא כחטא לפי שנתרוקן בורו של יעקב מד' ת' יודע כי אין כמד' ת'
שמאל למיס ודינו כעמי הארץ להיו' זדונות כשוגגות . ועתה
לפי' דעת' שמתו' אתה אותנו לת"ח וככל' א"ל לבקש רק על הזדוני'
כי גם השוגגות הם כזדונות ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי
חבך כי אח' אס' כאמר כשוגגים היינו . נידונים אכמנו
כמזידו' ודוק :

שא וחרח אפי' והרגתי אתכם בחרב והיו נשיב' אלמנו ונבינס
יתומים' משמשע שגא והרגתי אתכם בחרב אני
יודע ששכינס אלמנו' ונבינס יתומים' . אלא מלכר שנסותיהן
מבקשו ליגשא ואין מניחין אותן . ובניהם רוצים לירד לנכסי'
אביהם ואין מניחם אותם :

פרש"י ז"ל שני קללות הן א' של חרב וא' של שני ולכך אין מניחים
לנשותיהן להגשא לפי שיהיו אלמנו' חיות וגם נבינס לא ירשו
אביהם ע"כ תורף דברי רש"י ז"ל ע"ש . המכה הזאת נפלאה
מחד אשר יצאה מן הכלל להיו' חדא ומתחילת תרתי' ולכיו' העובר
בעבירה לוקה ככפלים יותר משאר עבירו' החיבור שבתורה
אולם בעבור זאת העמדתו בכאן המאמר נפלא אשר מחלש
המה בכתובים בספר תולדו' יצחק בן אברהם ומתוכו יתבאר
לך גם החגדת' הזאת . וז"ל כשיצאו רש"ב ור' ישעיהו להריגה
אל רש"ב לר' יצחק לבי יחינו יודע על מה אני נהרג . ח"ל רבי
ישעיהו שאל שמה' בל לפניך דין א' ואמרת המתן לי עד שאשתה כוס
זה ואו עד שאתעטף בטליתי' והתורה אמרה אס' ענה תענה א'
עיני מרובה וא' עיניו מועט מה כתיב בתרי' והרגתי אתכם
בחרב וגו' כלשון הזה ח"ל נחמתי . המאמר הלז נוח ומועד
דרשני כי יפלא מאד על תמיסת רש"ב שאמר יבא לבי אחי יודע
על מה אני נהרג וכי נעלם ממנו דבר שאפי' תיסקו' של בית
דבן וידעים כי דיק נתפס בעון הדור אח' כי דיק
הוא ככל דרכיו וחסיד ככל מעשיו . וסניתי ב"כ יפלא על רבי
ישעיהו שהיה כמתנבא לחפש כוועשים על עבירה וו של עיניו
הדין יותר משאר עבירות הלא אפי' הוא יודע רש"ב כנפשי' שעבר
עבירה וו גם לו לב' כוועוה להיו' תולה הדבר בעון אשר מקרא
מלא הוא בתורה . וגם מה היא הנחמה ותגחומין של הכל הוא
כי הוא נתפס בעון עיניו הדין הלא גם וס' הוא עון גדול וחמור
מאד . וכל דודאי חלילה להרהר אחר אותו דיק רש"ב שיכאל
באותו עון של עיניו הדין א' מרובה וא' מועט רק נתפס בעון
הדור . אך רש"ב לשיטתי' אויל במאי' דפסיק הלכת' בנמי
ולרדיו' א"ל להיו' דיק נתפס בעון הדור לכך אמר יבא לבי אחי
יודע על מה אני נהרג לפי מה דק'ל בגמ' כל מקום שנהרס רש"ב
במשנתיו הלכה כמותו בר מערב וזינן ודאי' אחרונה . וזה הדין
גבי ערב פלוגי' בה רש"ב ורבנן דרבנן ס'ל גבי ערב קבלן
הרש' ביד מלוה להפרע מן הערב תחלה . ורש"ב ס'ל דגם
בקבלן צריך להפרע מן הלוה תחלה . והנה אח' אס' נא' הכרוק
ה'ל דינו בקבלן מה שכל ישראל ערכים זה בזה ה"ל בקבלנות
מ"מ הדין נתון להיו' נפרעים מן הרשעים תחלה אך הסוד תמים
פעלו וכל דרכו משפט היודע כי אין הלכה כרש"ב בהא והדין
בקבלן

ביאור
המדרש
ולא יכל
דבר
לשלוס
וכו'

בית דין נפרעים ממנו תחלה אם ירצה המלוה . לכן
הנדיק בתפס בעון דורו . אבל רש"ב נשיטתי אמר יצא לבי
איני יודע על מה אני נהרג . ור' ישמעאל השיבו ג' ב נשיטתי אחרי
דל' כי גס בקבלן אין נפרעים תחלה מן הקבלן רק מן המלוה .
שם בא לפניך דין ואמרת המתן לו עד שאזתה כוס זה וכו'
כי גס בזה טעמי . שעיני מועט לאו כלום הוא . כי הא' בזה
תליא וכמו שנבאר . ובאמת התורה אמרה אם ענה תענה א'
עיני מרובה וא' עיני מועט . כי זה תדע כי דרש א' נדרש מן
הכפל של ענה תענה כה' כאן א' עיני מרובה וא' עיני מועט
ועוד נדרש בפסוקי הובא במי' פ' משפטים אינו חייב עד שיענה
וישנה . ולעב' ד' דבא קמילג' מאן דל' אינו חייב עד שיענה
וישנה ס' ל' נדרש הגמ' דכאן וזרה אפי' והרתי אתכם בחרב
וג' שני קללו' יש כאן חרב ושב' וכפרש' ה' ל' וע' כ' ל' שהחטא
הוא כ' ככפלים לפי שאינו חייב עד שיענה וישנה ולפי שחטא
בכפלים לקה בכפלים אם ענה תענה והרתי וגו' . אבל מאן
דל' א' עיני מרובה וא' עיני מועט ס' ל' בדעת המפרש'
שאן כאן שני קללות ומתרגמי קושית הגמ' באופן אחר מה
שהקשה ממשמע שג' והרתי אתכם איני יודע ששיב' אלמות
ובניכס יתמוי לפי שבכל מקום אין בעל הרמזי פגע תחלה
בחוטא עצמו רק בעברו שלו זהו אשמו ובניו כמדול' בפסוק
אם אין לך לאלם למה יקח משכנך מתחתך . וכן וחיבל מעשה
ידך חלו בניו ובנותי של אדם . אבל בכאן וזרה אפי' והרתי
אתכם . והס' יהיו בחיים והיו גשיכס אלמנו ובניכס יתומים .

שג אמר רב חסדא בל השעדים נגעלו חוץ משערי אונאה
שנא' הגה' ה' ניצב על חומת אנך ובניו אנך :

הנה בכאן מזה הפסוק אין רחמי שלא נגעלו שערי אונאה . כל
בהקדים מרז' בתהלים בפסוק יקום אלהים ויפזו אויביו . ביאור
שאל' הק' בה לעשו רשע אתה אומר יקום אבי ויחבל מציד בניו ה'
בלשון אפי' פורע מבניך יקום חלקים ויפזו אויביו . אשר על זה בפסוק
ישתמש כל הקדמא מה ראה השופט כל הארץ לשלם רעה תחת יקום
טובה אשר זה עשו כיבד הוריו ואמר לאבינו יקום אבי ויחבל מציד חלשים
בנו . היה נענש על השיחה נאה זו . אבל ל' עפ' י' ש' בזהר ויפזו
ופ' זו ויפיה נדרשת כי בר' הפחד יחקק קרא לעשורנו הגדול
לעשות לו מטעמים ולהכניא מצידו מועטיו . ודבקה שהיא
השכינה אמרה אל יעקב בנה עשה מטעמים כאשר אהב אביך
בצלותין ובעותין וכל א' מביא מועטיו ע' ב' באריות ותמצא
דבש וחלב תחת לשוננו הקודש . והנה שני פנים לפסוקים אלו
דרמו אהדדי במרז' ל' כתוב א' אומר כי אשכ' לשפוט הגוים וכחוב
א' אומר ניצב לריב ה' . הא' נדרש כי לישראל דן בעמידה ואינו
מאריך בדיכס . אבל בא' ה' יושב דן אותם ומאריך בדיכס . והשני
נדרש כהיפך כי ניצב לריב ה' פירושו הוא כי העמידה גרוע טפי
כי כביכול עומד לדון א' ה' ונעשה אנטרדיקו כגודס כבעל דין
שהוא עומד לדון משא' ב' ישראל אינו רק דין ולכן הוא יושב דן
אותם . ופסוק כי אשכ' לשפוט נא' על ישראל ע' ש' באריות . והנה
עשו אשר ידע מרת נפשו ומועטיו הרעים ביקש מן יחזקא שהוא
המל' הדיקוס אבי ויחבל מציד בניו ביקש שידונו אותו בעמידה
ובאשר ידון אותו בעמידה יכול' להתקיים לכן אמר יקום אבי
ויחבל מציד בניו בעבור תברכתי נפשי . לכן יפיה השיבו לו הק' בה
רשע אתה אמרת יקום אבי אשר לדעתך הקימה והעמיד היא
לעובתך . ואני אומר דו בלשון אפי' פורע מבניך יקום חלקים
ויפזו אויביו הקימה והעמידה יהיה לרעה שאיה אנטרדיקו
כגודס הדרן לקמא כי בודאי לכל הבקשות ותפלות אשר האדם
מבקש ונריך הוא שידונו אותו על מועטיו אשר ראוי הוא להיות
נענה בתפלתו לזה נגעלו כל השערים . כי עוונותינו הם מבדילי'
משא' כ' באונאה שהק' בה בכבודו הוא כבעל דבר שא' הנה ה'
ניצב על חומת אנך ואחרי שהוא עומד וניצב לדון בודאי יהיה
נענה כי הק' בה יריב ריבו והוא בעל דינו ודוק :

שד במערבא במאי זדרי' אל באחוורי אפי' :

כל שלכן זדרי' טפי בא' באחוורי אפי' לפי שבסמוך לזה ארז'
בפסוק לא תנונו איש עמיתו עם שאתן בתור ובמז' ל' תנוהו אבל
טו א' x' א' מאן דקנו שומעני

שכ אתמר דכריס דב אמר אין בהם משום סחורי אגה' מימני
ר' יוס' בר יהודה אומר מה תל' הין צדק ונו' מלמד
שיחא הן שלך צדק ולאן שלך צדק . אמר אביי חזוהו שלא ידבר
א' בפנה וא' בלב :

פ' בשעה שמוציא בשפתיו הדיבור לא יהי' אחד בפנה וא' בלב .
אבל אם בשעה שהוציא הדבור מפיו לא היה במחשבתו לשנו' רק
אח' כשנתנה איהו ענין יכול לחזור בו . ובה דעת קדושים
תדע מה שדרול' בפסוק ולא יכלו דברו לשנו' שמתוך גוונת
אתה למד שכן שלא דברו א' בפנה וא' בלב אשר זה נרא' הדברים
תמוהים . אם אסור להספ' בשבחו של חבירו שמתוך שבחו בא'
לידי גנותו . ק' הדברים שאסור להספ' בגנות חבירו אפי' שיוצא
ממנו איהו שכן לחבירו וכו' ביחא לפי שזאת לדעת מה שהאריכו
בוה הקדמוני' בפסוק לא איש אל ויכוב ההוא אחר ולא יעשה
שלדברי קת' דל' מרעה לטובה ההוא אחר ולא יעשה . ומטובה
לרעה לא איש אל ויכוב . ולדעת האומרים שאף מטובה לרעה
יכול לחזור וכמדול' שמת' גרוס החטא . מתלקים הדברים

ביאור
המדרש
ולא יכלו
דברו
לשלוש
וכו

מסכת בבא מציעא

שומעני כי שרי לבנוי נמצא שבאר ארצות מי שהוא בעל עבירה שרי לבנוי ולהלכין פניו אך באי העם היושב בה נשוא עון וכל הדר באי שרי בלא חטא ועיון במה שכתבתי טעם נכון בחידושינו פ' בהרש דבתו שאף בזמן הזה סיך האי טעמא שהם נשוא עון ולכן במערכת דוקא וזוהי טפי באחזרי אפי' ודוק :

שח ולא עוד אלא בשעת שעסקין בנגעים ואהלות אומרים לידור הבא על אשת איש מיתתו במה . ואני אומר להם מיתתו כחנק ויש לו חלעה ב . אבל המלכין פני חברו ברבים אין לו חלעה ב :

שן עמר ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא . מאי לא בשמים היא . אר ימי' אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בתורה בסיני אחרי רבים להטות :

כבר קדמוני רבנן קשיאי לדרוש זה המאמר והא אגדת . ואנא נגרי דכריית' נקיטנא לפי מאמר' דהה חדשים נטרע דוד והנה כל מבקשי רעתו שזו בראותם הנגעים באים עליו וכל הנכסל בג' נגעים באים עליו וכמדול' בפסוק וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים וגו' . ולכן אמר דוד בנלעי שמחו ונחשפו פי' של ונלעי כשהיתי נולע ומדוכא ביסורין שמחו כי חסנו כי אין יסורין בלא חטא והנגעים באים על עון גילוי עריות . אך באמת הנגעים באו ביסורין של אהבה בלי שום חטא ופצע לכך הביא דוד דוד המלך ראוי לזכרו שפי' בשעה שעסקים בנגעים ואהל' משם רואים ויודעים כי הנגעים הם רק יסורין לא אהב' ואעפ"כ אומרו ל' דוד על הבא אשת איש מיתתו במה . והנה זה דוע' מדול' בתורה פ' נגעים מקרא מרובה והלכה מועטת . פי' כי דיני נגעים נכתבו יותר במקרא מתלמוד . אהלות מקרא מועט והלכות מרובות . פי' דיני אהל' הנה בעפ' יותר מכתב . ומפרש בגמ' למאי נ"מ . אי מסתפקא לך מילת' בנגעים עיין בקראי . ואי מסתפקא לך מילת' באהל' עיין במתניתין והנה יאטט כל עין הרואה לראות הטעם למה צוה הק"ה נגעים יותר בכתב ואהל' בעפ' .

ובדאי נרבים אנו לזכור הגדה הגדולה בפ"י כל כי אלו לא חטאו היו בני עלין כולם להיות חירות ממלאך המות . וכמו כן ארול' חלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה לבד ולא היה כלל תורה שבעפ' רק ברב חכמה ויוסף דעת יוסף מכאוב לכך כאשר קדשנו במצותיו וצונו אהלות זאת התורה אדם כי ימות באהל שלא ינהוג רק אחר החטא וכתב על הנאי סוף הק"ה על התורה שבעפ' סיה' אחר החטא שאם יסתפק האדם במקרא לעיין במתניתין שבה העת שיצטרך האדם לדיני אהל' והי תורה שבעפ' מנו צדיקו . משא"כ דיני נגעים שהם רק יסורין של אהבה וזאת אשר יאהב' ה' יוכיח וכמדול' נגעים ונגים אינן אלא יסורין של אהבה לא רצה הק"ה לנסומו על התורה שבעפ' . שלא תהיה התורה רק אחר החטא . ודיני נגעים ילטרנו אף קודם החטא . לכך מקרא מרובה . והנה אחרי הודיעך את כל אלה ופי' אמר דוד ונלעי שמחו כי סכורים היו שהנגעים באי' על עון ואין זה כ"א יסורין של אהבה ואפילו בשעה שהם עסקים בנגעים ואהל' להסיה על לב להשים מה נשתנה דיני נגעים מדיני אהלות להיות דיני אהלות בכתב מועט . ודיני נגעים בכתב מרובה . ע"כ צ"ל כ"ל לפי שאהל' מוכרח להיות אחר החטא משא"כ נגעים כי הם באי' אף בלי עון ופצע אעפ"כ אומרים לי דוד הבא על א"א מיתתו במה ושמתו בנלעי ודוק כי נכון הוא :

כבר קדמוני רבנן קשיאי לדרוש זה המאמר והא אגדת . ואנא נגרי דכריית' נקיטנא לפי מאמר' דהה חדשים נטרע דוד והנה כל מבקשי רעתו שזו בראותם הנגעים באים עליו וכל הנכסל בג' נגעים באים עליו וכמדול' בפסוק וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים וגו' . ולכן אמר דוד בנלעי שמחו ונחשפו פי' של ונלעי כשהיתי נולע ומדוכא ביסורין שמחו כי חסנו כי אין יסורין בלא חטא והנגעים באים על עון גילוי עריות . אך באמת הנגעים באו ביסורין של אהבה בלי שום חטא ופצע לכך הביא דוד המלך ראוי לזכרו שפי' בשעה שעסקים בנגעים ואהל' משם רואים ויודעים כי הנגעים הם רק יסורין לא אהב' ואעפ"כ אומרו ל' דוד על הבא אשת איש מיתתו במה . והנה זה דוע' מדול' בתורה פ' נגעים מקרא מרובה והלכה מועטת . פי' כי דיני נגעים נכתבו יותר במקרא מתלמוד . אהלות מקרא מועט והלכות מרובות . פי' דיני אהל' הנה בעפ' יותר מכתב . ומפרש בגמ' למאי נ"מ . אי מסתפקא לך מילת' בנגעים עיין בקראי . ואי מסתפקא לך מילת' באהל' עיין במתניתין והנה יאטט כל עין הרואה לראות הטעם למה צוה הק"ה נגעים יותר בכתב ואהל' בעפ' .

שח למח הוזכר יציאת מצרים בציצית אמר חקושו בדרך הוא אני הוא שהבחינו בין כיו טיפה של בכור לטיפת שאינו של בכור במצרים אני הוא שעתידי ליפרע מפי שתולח קלא אילן בנגזו ואמר תבלת הוא :

שן אר' יהודא לעולם יהא אדם זחיר בתנואה בתוך ביתו . שאין מריבה מצוי' אלא על עסקי תבואה דבתי' השם גבולך שלו' חלב חטים ישביעך :

ג'ל דמשום הא הוציאו ר"ל למקרא מידי פשוטו במה שאמר יוסף לאחי' אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה ולא דרשו

פרש"י וז' גזונ' של קלא חילן דומה למראה התכלת . והנה
 זאת נפלאות בעינינו למה בכל המצות דנפיש רמאי ומראים
 עצמם במקיימו המצות . גם כן ראוי להפרע מהם
 הודע ומבחין הכל . אבל זל לתרן דברי חכמים וחיזותם
 כיון שני טעמים נמצאו בדברי רז"ל למה נשתנה תכלת מכל
 מיני כנעונים לדעת הגמ' מפני שתכלת דומה לים וים דומה
 לרקיע וכו' וז' כפי' דתלוי בגוון הדומה לים ורקיע יפלא למה
 הרחיק הכתוב קלא חילן הלא במראהו נבטנו ג' דומה לים
 ורקיע . אך כפלים לתושי' מה שהביא רש"י ז"ל בסדר' וז'ל
 תרגום של משכלה תכלת אמר הק' בה חני שיכלתי בכורי ממרים
 וכו' וכדי להיו' לאות הנס הגדול מכת בכורי ואשר פסח על בתי
 בני ישראל . איך שמא גרוס כי תרגום של משכלה תיכלת .
 ולכן כמר הק' בה בתכלת דתרווייהו איתניהו כי בחוות' ושמה .
 לכך נדק אמר פי חז"ל חני הוא שהכחתי בין טיפה של בכור
 לטיפה שאינו בכור במזרים חני הוא שעזיד ליפרע ממי
 שתולה קלא חילן כגדלו וחומר תכלת הוא כימה נשתנה
 קלא חילן מתכלת הלא מראהו ג' דומה לים ורקיע . אבל באמת
 הטעם הוא לפי ש בחנתי בין טיפה של בכור וכו' ותרגום של
 משכלה תיכלת וכז'ל דוק היטב :

ש' רבינא אוקלע לסורא דפרת' אל ר' חסור' ופרת' לרבינא
 יצאת מצרים וכתב גבי טרע' למה ל' וכו' אל
 ר' חסורא לרדיו המעלה קא קשיא לי' ש דכתיב המעלה אחכם
 מארץ מצרים . אל רבינא לכדתנא דבי ר' ישמעאל אמר הק' בה
 אלמלא לא הוצאתי ישראל מצרים אלא בשביל שאין מטמאין
 עצמם בשרע' כשאר א' הדיו' . אל מי נפיש אגרייהו טפי מרבי'
 וציצית' . אל אע"ג דלא נפיש אגרייהו טפי מאסי' למיכליגהו :

פרש"י ז'ל סורא דפרת' היושבת על נהר פרת ואין זו סורא סתם
 הנה אסורה וארצה' בארץ הקליה' הארצה' רש"י ז'ל אשר דקק
 בלשוננו הקדש להודיענו לאיזה סורא חילק רבינא שאין זו
 סורא סתם מה יסוף ומה יתן לאיזה מקום חילקעם בסורא
 דפרת' או בסורא סתם . וגם מה זה שדקק ר' לרדיו המעלה
 קא קשיא לי' למה פשיטא כולי' עלמא ולרדיו' קשיא . וז'ל
 דסיגון הגמ' כך היא דהוא ידע ר' חסורא היא לימוד דתנא
 דבי ר' ישמעאל שאמר הק' בה חלו' לא הוצאתי ישראל ממזרים
 אלא בשביל שאין מטמאין עצמן בשרע' כשאר א' הדיו' . אך
 לרדיו' דוק קשיא לי' לפי שהוא היה בסורא דפרת' היושבת על
 נהר פרת' וראי' תוקף הנהר הגדול כהר' פרת' אל לומר כתנא
 דבי ר' ישמעאל הכל' . דכשלא תנא דבי ר' לשיטת' אויל
 לרדיו' הנהר פרת' אינו גדול וכאשר הקשו התו' על תנא דבי ר'
 ישמעאל שאבא דבריהם בסמוך וז'ל לרדיו' לא חוי ההוא אתרא
 ולכן אמר חנא לרדיו' המעלה קשיא לי' דיוקא . וכאשר השיבו
 דתנא דבי ר' ישמעאל הקשה מי נפיש אגרייהו לרדיו'
 קשיא ולתנא דבי ר' לק' מ' עד שהוצרך להשיבו אע"ג דנא נפיש
 אגרייהו טפי מאסי' למיכליגהו וניחא ג' לרדיו' . והנה תדע
 דגמ' דכסור' פ' מעשר בהמה איה' וז'ל דכרותא דמיא פרת' פי'
 הוודר ממי פרת' אסור בכל מים שבעולם לפי שכל הנהרות
 מיימי פרת' הם נמשכים ונאים . וע"ז פריך בגמ' והא כתוב
 והנהר הרביעי הוא פרת' . פי' משמע שהוא הרביעי שבהנהרות
 ומשני אמר קרא הוא פרת' הוא פרת' דמעיקרא . פרש"י ז'ל
 דקאי על ונהר יונא מעדן להשקות הגן ומש' יפרד והיה לארבעה
 ראשים ועל אותו נהר קאמר הוא פרת' אשר מש' יפרד והיה
 לארבעה ראשים וכל הנהרות נמשכים ממנו נונא נהר פרת'
 הוא השקך . והקשו בתו' דזה סותר למה דתנא דבי ר' ישראל
 בגמ' דשנועו' על פסוק עד הנהר הגדול נהר פרת' תני דבי ר'
 ישמעאל עבד מלך מלך ופרש"י ז'ל לפי שמסבב א' לכך קורהו
 גדול וכאן משמע דבאמת הוא גדול ודברותא דמיא פרת' וכין' סד

ר' אהבה בפי' שלו על פרת תקפו כנגד שני הנהרות ע"ש
 בתו' והנה ז'ל לרדיו' לא חוי ההוא אתרא ולרדיו' ס'ל דהוא פרת'
 לא קאי על ונהר יונא מעדן רק הוא הרביעי שבהר' . והנה
 זה תדע מה שמנא שני פירושים על פסוק עמד וימודד ארץ
 ראה ויתר גוים האחד נדרש במדול עמד וימודד ארץ מדד
 הק' בה כל העולם ולא מנא ארץ טובה כא' לכך ראה ויתר גוים
 הגלה אותם מעל אדמתם והקפינס כמד' ל' לנתר בהן על הארץ
 ופי' השני של עמד וימודד ארץ החויר הק' בה התורה על כל
 אומה ולשון ולא קבלה ראה ויתר גוים התיר להם שקצים
 ורמשים . וז'ל להני תנאי בהא נמי פליגי מאן דס'ל שפי' עמד
 וימודד ארץ הוא שמדד הק' בה כל העולם ולא מנא ארץ טובה
 כא' ס'ל דפרת' הוא הנהר הראשון היונא אעדן ואין למעלה
 היינו והוא הנהר ר' ומקרי הנהר הגדול ע"ש חשיבות עצמו
 כדעת התו' ופליגי איתנא דבי ר' ישמעאל שהוא נקרא גדול ע"ש
 עבד מלך מלך כי באמת א' הנבחר מכל הארצות ע"ש הנהר
 הסובב אותו והוא הנהר היונא מעדן וכז'ל . אך תנא דבי
 ר' ידס'ל עבד מלך מלך וס'ל דנה' הרביעי הוא פרת' נמנא ששאר
 ארצות האותיות משלשה נהרות' הקודמים הם מעולים יותר
 מא' וז'ל כפשוט' השני עמד וימודד ארץ שמדד הק' בה כל העולם
 והחויר התורה על כל אומה ולשון' . ראה ויתר גוים התיר להם
 שקצים ורמשים וע"כ ז'ל דשכר שקצים ורמשים גדול טפי מאשר
 שכר שהתיר להם שקצים ורמשים כדי שלא יקבלו שכר עליהן ש"מ
 דשכר גדול טפי ולכן היא תנא דבי ר' לשיטת' אויל ואמר
 חלמלא לא העליתי ישראל ממזרים אלא בשביל שלא יטמאו
 עצמן בשקצים ורמשים כשאר א' די' . לכך היא ר' חסורא
 כאשר חילק רבינא לשם שאנו חנא לרדיו' המעלה קשיא לי' למה
 כתיב חני' המעלה אתכם מארץ מצרים גבי שקצים ורמשים
 דכשלא לתנא דבי ר' דס'ל נהר גדול נהר פרת' נקרא ע"ש
 עבד מלך מלך אבל באמת הוא הנהר הרביעי ואם כן יש ארצות
 מעולים מא' וז'ל כ' עמד וימודד ארץ קאי שהחויר התורה ויתר
 גוים התיר להם שקצים ורמשים וע"כ נפיש אגרייהו טפי שפיר
 דרש אפילו לא העליתי אתכם אלא בשביל שאינם מטמאים
 עצמם בשרע' די' . אבל לרדיו' אשר חני הרוחה כאן בסורא
 זו על נהר פרת' כיתקפו כנגד שני הנהרות . וכרותא דמיא
 פרת' הוא פרת' קאי על הנהר היונא מעדן שהוא הראשון לכל
 הנהרות ואם כן ז'ל עמד וימודד ארץ קאי שמדד הק' בה כל
 העולם ולא מנא כא' היושבת על נהר פרת' ואם כן מכל' דשכר
 שקצים ורמשים נפיש אגרייהו טפי ולרדיו' המעלה קשיא לי'
 ואחרי אשר אע"כ השיבו דתנא דבי ר' שאנו מי נפיש
 אגרייהו טפי דכשלא לתנא דבי ר' לק' מ' וכז'ל . אך החוש
 מכחיש זה אשר עיינו הרואות כאן תוקף הנהר הגדול נהר
 פרת' ואם כן מכל' נפיש אגרייהו טפי וכו' לכך השיבו אף על
 גב דלא נפיש אגרייהו טפי מאסי' למיכליגהו ולכן לכל הדעות
 יפה דרש דבי ר' אפילו לא העליתי ישראל ממזרים אלא בשביל
 שאין מטמאין עצמם בשרע' כשאר א' די' ודוק היטב :

שי תניא רשב"א ואמר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותו
 שלא בריבית . עליו הכתוב אומר כספו לא
 נתן בנשך וגומר . הא למדת שכל הלואה בריבית נכסין
 מתמוטטין . והא חזינן דלא מוזפי בריבית וקא מתמוטטין .
 אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין . והללו מתמוטטין
 ואינם עולים :

התמיה בכאן מפוסקת מה בא רש"י כן אלעזר להשיעונו
 יותר ממה שמפורש להדיא בקרא וז'ל קרי בירכ' הוא . גם
 מה בא להודיענו דבר והיפוכו שכל המלוה בריבית נכסין
 מתמוטטין . הלא בכל מקום מכלל הלאו נשמע הן .

מסכת בבא מציעא

שיב דרש ד' וירא מ' תשת חשך ויהי לילה כו' תרומשפל
חיתויער תשת חשך ויהי לילה עה' וסודת
לילה . כו' תרומש כל חיתויער אלו הרשעים שדומים לחיות
שבער . תורח השמש לצדקים . יאספון רשעים לגיהנם :

הדרש של ר' יורא תמוה מאד מה הוקשה לו בפסוק זה אשר של
מאי דכתיב ומה בא לתרץ כדרשוהו . לל דודאי יודע ר' יורא
זה הדרוש כאשר דרש בעצמו רק הוקשה לו אחרי דקאי חיתויער
על הרשעים . לא יתכן לומר תורח השמש יאספון . שהם תרי
מילי דסתרי אהדרי . לכך בא לתרץ תורח השמש לצדקים .
ויאספון רשעים לגיהנם . דודאי לפי פשוטו לפ' האי קרא
עפ'י מאשר ל' כנדר' ופליגא דר' ל' דאמר ל' אין גיהנם לעתיד
לכא רק הק' בה מוציא חמה מנרתקה צדיקים מתרפאים בה
ורשעים נידונים בה וכו' . וא"כ לפ' ז' לפרש הפסוק כו' תרומש
כל חיתויער יער אלו הרשעים תורח השמש יאספון כאשר תורח
השמש ויוציאה מנרתקה או יאספון ויגועון אך תדע מה שדר' ל'
על פסוק יכרסמנה חורר מיער . כע"ז משול"ס ה' לחיות היער
ואם אתם זוכים יהיו האו"י כחיות האור מה חיות האור כיון
שעולים ליבשה מיד מתים וכו' . וזה מוכון למ' שר' על פסוק
ותעשה אדם כדני הים מה דני הים כיון שמקדיר עליהם חמה
מיד מתים אף ה' ה' כיון שמקדיר עליהם חמה מיד מתים וכדריש
לקים דאמר אין גיהנם לעל' רק הק' בה מוציא חמה מנרתקה וכו'
לכך הוקשה לר' יורא אחרי שקראם הכתוב חיתויער בעין ולא
חית יאור א"כ קשה מאי תורח השמש יאספון . דכאלמלא אי
נמשלו לחיות יאור ודני הים שפיר קאמר תורח השמש יאספון
כמו דני הים כיון שמקדיר עליהם חמה מיד מתים אבל עתה אין
הנמשל דומה למשל . לכך משני תורח השמש לצדקים . שרק
צדיקים מתרפאים בה . ויאספון רשעים לגיהנם וכמ' ד' יש גיהנם
לעתיד לכא ואינן נידונין בה מנרתקה וכו' דפליגי אדר' ל' ודוק

שיג אל מאי אהגית לי החסר קרולי חבאו קרולי :

הנה כל האומות יתמה על פה קדוש יאת כן באו תוהה על הראשונ'
חו' . וכל דבשיטתו הסיכוח אחרי שהונה ר' יוחנן איתו בדברים
ואל ליסטא בליסטיות ידע וכבר הסוהרו דל' על זה שאם היה
גר אל יאמרו לו זכור מעשיך הראשונ' וע"כ הוה ס' לר' יוחנן כי
הוא גר שנתגייר שלא לשם שמים ומשול' כחמור כדאית' בתנא
דבי אלי' ואינו ככלל לא תונו וההכתם את נפש הגר לכך הסינו
מה אתה סבור שאני נחמד בעיניך כאלו נתגיירתי . שלא לש'
מאי אהגית לי התם ר' קרולי הכא ר' קרולי ולשאלתן מלכסי
דכנן לא צריכנא ואם כן אמי גר נדק ומשול' כאברהם אבינו
וכדאית' בתד"א הכל' ודוק :

שיר אייתו לקמי' שיתן מיני רמא טהריגהו הוו מרנגו רבגן
אבתרי אמרי אפשר דלא הוה חר ספק . אל' אם
הלכה במותי יהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת בניג'ם :

שיחתו של ת"ח הל' צריכה לימוד אשר נתן אותה מופת שהורה
בהלכה אם יהיו כלם זכרים . אבל זאת אעירה מה שמעתי מן
חד מן קאמיא תלמיד של אינו' ז' אשר אמר בשמו על פסוק ויהי
בהקצותם בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי זה לך בן . השקן
עפ'י מאר' ל' על פסוק תן חלק לשבעה וגם לשמינה אם שמרת ויהי
שבעת ימי נידה תזכה לכן למולו לשמינה והנה על שלש עבירות כדאית'
בשים זמנות בשעת לידתן על שאינן אירצו בנידה וכו' והנה בודאי בלדתה
כשי העולם פלטו מתרי חלה והלכה רק מינידה שהיא זבעלס תו'
בכרת וספק נידה מיה' יש לחוש לכך ויהי בהקצותה בלדתה
ותאמר לה המילדת אל תיראי כי זה לך בן והוא לאות ברית כי
שמרת שבעת ימי הנידה שזכית גס לשמינה וככל' לכך יפה אמר
אותו חסיד אם הלכה במותו שלא היה שום ספק בהוראתי
לכסל חו' בספק נידה יהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה
אחת

ל' לפרש ע"פ הטעם נכון אשר הובא בספר הראשונים ז' על
מה שנכסי המלוה ברביות מתמוטטין כדי להטעומו איסור
הרביות כי הוא נכנס יסך באמרם אלו היה יודע משה שיש ריוח
בדבר שיותר מריוחין בממונו מכדי הצניחה ברביות לא היה כותבו
לכך הק' בה הפועל כל הארץ מטעמו איסור הרביות שהוא בא
לידי מידה זו ללנות לעצמו ברביות ואיבין מדעתו את חטאתו
אשר חטא . וכוה יומתק לשון המקרא בספו לא נתן כנגד שהק' זו
בלס . דה' ל' למימר נגד לא לקח . אבל לפי הקדמתנו אתי
שפיר כי הנותן ריב' הוא הלוקח בעצמו וזה משמיענו רש' בא
בל מי שיש לו מעו' ואינו מלוה ברב' עליו הכתוב אומר בספו
לא נתן כנגד לפי שכל המלוה ברב' בודאי בא לידי כך שיתן
כספו כנגד ויהי לוה ברב' הא למדת שכל המלוה ברביות
נכסיו מתמוטטין וזה הסימן מי שאינו מלוה ברב' זה כספו לא
נתן כנגד אינו לוה ברב' כי לא היה מלוה ברביות לכך פרוקיה הא
חיוין דלא מוסי' ברב' ומתמוטטין כספיו וא"כ אפשר שלא הלוה
ברב' ומוכרח ליתן כספו כנגד ללות לעצמו ברב' . לכך משני
הללו מתמוטטין ועולין והללו מלוי ברב' מתמוטטין ואינן עולין
וזה ידוע מד' ל' ניזון איכס כרת' ולא נוף ברביות דאלו התם
גרע וחול' והכא מוספא וחולא וא"כ הסימן של מלוי ברב' ריב' להו'
מתמוטט ואינו עולה וזה בא ע"י שיתן ריב' דככל ויהי מוספא
וחולא וזה העונש אינו רק למלוי ברביות וככל' לכך אמר כספו
לא נתן כנגד עושה הונק' ללות לעצמו ברב' לפי שלא נכסל בעון
רביות וככל' עושה אלה לא ימוט לעולם לפי ש' ריב' מתמוטט
ואינו עולה דככל ויהי מוספא וחולא אבל מי שלא הלוה ברביות
א"כ ש' מתמוטט א"כ ללות לעצמו ברביות להיות מתמוטט
ואינו עולה ע"י הרביות ודוק :

שיא אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה
אותם שלא בעדים עובר משום לפני עור לא אתתן
מכשול . ור' אמר גורם קללה לעצמו :

פרש' ז' גורם קללה לעצמו כשתובעו וזה כופר הכל מקללין
אותו ואומרים שהוא רוכב על צדיק עתק . הא דלא קאמר רב
יהודה גורם קללה לעצמו דמילת' דתליא בסברא הוא ולמה לא
אמר רב יהודה מדעת' מאי דאמר ר' ל' . וגם למה יפה כח
הנכתב מן התובע הלא יכולים לומר גס על הנכתב שהוא כופר
ממון שכירו ואם ישראל בני נביאים הם . אין כל עס' ה' נביאים
לידע ולדון דינין שבלב . ל' דרב יהודה לשיטת' אויל אף דאמרה
משני' דרב לא יסתרו דברי רב את התלמוד רב יהודה דס' ל'
בכתובו גבי מנה' ל' בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב
יהודה אמרו חייב ברי ושמא ברי עדיף וא"כ לרב יהודה א"א
הנכתב להנצל בטענת איני יודע אם חייב אני לך רק בטענת
ברי שיאמר יודע אני בודאי שאינו חייב לך כלום . וא"כ שאין
להנכתב שום מינו שיאמר איני יודע אם חייב אני לך שלא יעטרך
להעין כפי' בע"כ שיאמר הכע' תפן נשכח ממנו הדבר . דהא
לא יועיל כלום בטענת איני יודע לרב יהודה ומוכרח להניד
שאינו חייב לו וא"כ מאי חולמי' דהאי מהאי להאמינן להנכתב
יותר מן התובע . אך ר' ל' פסק הלכת' כר' יוחנן רבי' כדמצינו
בגמ' דכ' מכות ע"ש דגס בטעב איני יודע נפטר הנכתב ולכך
בודאי אם יכפור הנכתב . ואמר ברי איני חייב לך יגרום קללה
לעצמו שהכל יהיו מקללין התובע שכתבו שלא כדין שאלו רצה
לכפור היה משיבו איני יודע אם חייב אני לך שלא היה מעין
כפי' כע' חכב'ל ומהו שמשבו בברי ודאי קושטא קאמר וכוה
יגרום קללה לעצמו . לכך אין איסור רק להלות שלא בעדים דאם
מלוהו בעדים אף שבאמן לומר פרעתי הדרן לקמא דמאי חולמי'
דהאי מהאי דגס באן אין לו מינו איני יודע אם פרעתיך אם
הפרעון ספק מחוייב לשלם ואחרי אשר אין לו מינו לא יקללוהו
וככל' ודוק היטב :

מחוייב סמא בגובתא תיחוי בי סדיא ואחסי ר' הוה מצטער רבי
למסמכיה לא אסתיעי מילת' אל' שמו' לא ליצטעד מר לרירי הוי
לי ספרא דאז' הרובתיב בי שמואל ירחינאה חביס יתקריד' לא
יתקרי ואסוד' על ידו תחא :

פרש' ו'ל ירחינאה שהיה נקי בסוד העיבור כדאמרינן ב'ר'ה
אמר שמואל יכולנא לתקן כולי גלותא . הנה כל עובר ישתומס
מה ראה רבינו הקדוש לנער נפשי למסמכי אחרי אשר נרפא
ממנו הלא חף חי לא ידע ברפואת הגוף והעין היה ראוי לסמיכה
ולמה לא אצטער ר' קודם לזה למסמכי' . וביותר לא ידעתי
לאיזה צורך נכתבו בספרו של אדור' להוי' אסוד' על ידי
שמואל ירחינאה מה יתן ומה יוסיף בזה . אבל כל כי זה ידעת כי
שמואל היה ראש ישיב' בנהרדע שהוא ח'ל' כדאית' בתו' בסנהדרין
פ'ק ואחרי אשר אסי' ר' הוה זה ידעת דכד חלש ר' אמטיוהו
לציפורי שהוא ח'י' וכל' ר' הוה מרי דארעא דישאל ע"כ עלה
שמואל מח' לל' . והנה בסוף כתובו אית' ר' כי היה סליק לח'י'
אמר פלטי לי נחד' . כי סמכוהו אמ' פלטי לי מתרתיב' אותבוהו
בסוד העיבור אמר פלטי לי מתלת' סנא' והיתה ידי על החוים
שוא בסוד עמי לא יהיו זה סוד העיבור . וככתב בני ישראל לא
יכתבו זו סמיכה . ואל' אדמת בני ישראל לא יבואו כמאמעו .
והנה עין כל הקורא יראה כי הכתוב בדרך לא זו חף זו קטט כי
בדודי כמה ע'ה יזכו לביאת הארץ ולא יזכו לסמיכה כי אינו כעלי
תורה . ויש אשר יזכו לסמיכה ובסוד העיבור לא יבואו . לכך
הוי' תנא ר' כי סליק לח'י' אמר פלטי מתחד' וכי סמכוהו אמר
פלטי מתרתי וכי אותבוהו בסוד העיבור וכה' למעלה העלינה
שאין למעלה הימנה אמר פלטי מתלתא והנה אחרי כי זכה שמואל
להוי' ירחינאה ואתבוהו בסוד העיבור א"כ לסמיכה וגם לביאת
ח'י' כי מכלל חדא ה"ל' נשמע תרתי . אך ביאת ח'י' היה בכרת
כדי שאסותא דר' על ידו תהא כי הוכרח לילך אחר ר' לציפורי .
אך כי יש לפרש כי דוקא קתני ונאמר המקרא הוה שרץ האיש
צדיק הנמלט בצדקתו לזכות לשלשתי ומי שאינו זוכה לשלשה
דברים הג'ל' אכתי לא פלט מקללה אשר קילל הגביא את הרשעי'
הגביאי שקר הג'ל' . וי'ל' כי המקרא אזה או זה קתני וכחד
מינייהו סגי לכך מעולם לא נצטער רבינו הקדש על הסמיכות
אשר לא סמך לשמואל בחשבו כי לא יהיה ר' אחרי אותו צדיק על
אשר לא נסמך אחרי אשר זכה לעלו' לח'י' ובחדא סגי שלא להיות
את פושעים נמנה בכלל דרין' החטאים אשר אל' אדמת ישראל
לא יבואו . אך כאשר נתרפא רבינו הקדוש ע'י' אותו צדיק האי'
תנא שמואל הוה קצטער רבי למסמכי' בחשבו פן יאמרו הכרוי'
כי לא פלט כלל מקללת רשעים הג'ל' אחרי אשר לא נסמך ומה
שכא והגיע למדה זו לבא אל אדמת ישראל וזכותו של רבינו הקדוש
גדמה לו כי רפואתו היה דוקא ע'י' האי' תנא שמואל ולכך נצטער
ר' שיגיע לפחות לסמיכה להוי' פלט מחדא . ולזה השיבו שמואל
לא לנצטער ר' לרירי חו' לי ספרא דאז' הרובתיב כתי' בי' שמואל
ירחינאה חביס יתקרי אחרי אשר הוה ירחינאה וכה' סוד
העיבור בכלל מאתיים מנה א"כ לסמיכות כלל וגדול מרבן שמו
חביס יתקרי ר' לא יתקרי ומה זוכה לביאת ח'י' לא תאמר כי
צדיק היה לאותו זכות להנצל מקללת הרשעים כג'ל' רק לכך כח
לח'י' לפי שאסותא דר' על ידו תהא דוק :

שיש הוה קאיפלי במתיבתא דרקינא אב בהרת קומ' לשער
לבן וכו' ספק סאי קב' ה אמר טהור וכולהו מתבת'
דרקעא אמרי טמא :

הנה יפלא הדבר מה ראו על ככה המתיבת' דרקינא לחלוק על
דבס ומי יתן טהור מטמא לא אחד יחידו של עולם . ל'ל' משום
דאר'ל' בחולין ולמדו ממה דכתיב ויבא הכהן מן הבית אל פתח
הבית וגומר ולמא' ארנפי'ק' ואתי' בנר' ל'י' שיעורא ונמנא שאין
הבית

אחת ביניהם כנלע' ד פשוט ו' ינחיו בדרך האמת ונמעגלי צדק
למען שמו ודוק :

שטו איקלע ר' לאתרי' דראב' ש אמר יש בן לאותו צדוק אל'
יש לו בן וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו בארבע :

ל'ל' לפי דאמר לעיל במה פרי' ורבי' ביטלה רשע' זו מישראל פרש'
ו'ל' על אשמו של ר'א'ב' שלא הניחתו לילך לבת' מ' והוא היה נקי
בדמים ומראהו היה יכול לטהר כמה נשים לבעליהן אשר היו
אסורו לבעליהן ע'י' הוראת המורים אחרים וזה ידוע משאר'ל'
גבי יהושע שביטל פרי' ורבי' לילה אחת אולי בלא בן דכתי' וון
בנו יהושע בנו ומסיק בגמ' דכתי' הוה ל'רק בני לא הוה ל' .
וכד מעיינת משפטי' ה' אמת והצור תמים פעלו ע'י' משאר'ל'
כל האומר בני עלי' חטאו אינו אלא טועה ומה חני מקיים אשר
ישכנו את הנשים מתוך שיהיו קיניהן מעלה הכתוב כאלו
שכנו וגם בזה אר'ל' פתחם לא חטא שנא' ואחי' בן אחיטוב בן
אי' כבוד בן פנחס כהן לה' אפסר הכתוב מייחסו והוא חטא והרי
כתי' ויכרת' ה' לאיש אשר יעשה לא יהי' לו ער ועונה לא יהי' לו
ער בחכמים ועונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהי' לו בן מגיש
מנחה אלא ש' מ' פנחס לא חטא . נמצנו למדין דמי שמכטל
ישראל מפ' מעלה עליו הכתוב כאלו בא על נשי ישראל וזה פרי
חטאתו שלא יהי' לו בן . והנה אחרי אשר עון זה היה טמון ביד
אשתו של ראב' ש וביטלה כמה פרי' ורבי' מישראל מהראוי שלא
יהי' לה בן לכך שאל ר' יש בן לאותו צדיק כי רשעת אשתו גרמה
שלא יהי' לה בן מ' צדקת הנדי' תגילנו ויש בן לאותו צדיק דייקא
והשיבוהו כי יש לו רק כי אינו ער בחכמים ועונה בתלמיד' וכל
זונה שישכרת בשנים שוכרתו בארבע ודוק :

שטו אר' פורג אר' יוחנן כל שהוא ת'ח' ונבנו ת'ח' וכן בנו ת'ח'
שוב אין התורה פוסקת סורעו לעולם שנאמ' ואני
זאת בריתי אמר ה' וגו' לא ימוש ספיר' ומפי' ורעך ומפי' ורעך
וגו' . מאי אמר ה' אמר הק'בה אני ערב לך בירך הוה :

הא דהוקשה לר' יוחנן מאי אמר ה' ל'ל' משום דאיהו גופא מרי
דשמעת אמר רב' מ' פרק בזהב האומר לחבירו מתנה אני נתן לך
יכול לחזור בדכ' מרובה ואינו כלל' משום מתוסר אמנה ולגבי
התורה אשר כל חפצים לא ישוו בה בודאי אפסר להוי' בשימו' אם
יגרום החטא לכך סיים מאי אמר ה' אמר הק'בה אני ערב לך
בדבר הזה כי זה אינו מנע האמתנה רק בדרך הטבע כי החוט
המולש לא במהרה ינתק וכדמסיים מכאן ואילך התורה מחזרת
על אכסניא שלה ועיני' בהכתוב בע'י' על המטנה בחמשה דברים
האב וזכה לכתן וכו' ע'ש' ודוק :

שין ר'ל' הוה מציון מעות' ורבנן :

ל'ל' דדוקא קריי' דאגרת' איהו הוה פרוקא ושליח מצנה זו לציון
מערת' דרבנן דודאי האומרים אין צדיקים מטמאים וכמ'ס' התו'
בסוד רבינו חיים כהן שאנו אלמל' היתי כשמת ר'ת היתי נאשאו על
כתפי' וכה' ג' בגמ' שאמרו אותו היו' שמת רבי בטלה קדושה א"כ
לא היו צריכים לציון מערת' דרבנן אך לר'ל' דס'ל' אין ר'ת'
מתקיימן אלא במי שממית עצמו על' ויליף מדכתי' זאת התורה
אדם כי ימות באהל ואחרי דסמיק ל' כל הבא אל האהל וכל
אשר באהל יטמא שבעת ימים ש'מ' דאף זה הת'ח' המת באהל של
תורה יטמא וא"כ ע"כ ס'ל' כפי' הר'ן דמה שאמרו אותו היו' שמת
ר' בטלה קדושה מפני שהכל מטמאין לגבי' אהל צדיקים דעלמא
מטמאין במוות' לכן ריש לקיש מרי' דהאי אגרת' הג'ל' הוה מציון
מערת' דרבנן דדוק :

שיח שמואל ירחינאה אסי' רבי הוה זימנא חדא חלש ר'
בעיני' . אל' שמואל אימלי לך ססא וכו' הוה

מסכת בבא מציעא

הבית שמא אלא משום דאמרין אוקיא חזקה . הקשו בתו' דלמא
פאני הבא דלחמיר . מספק החמירה התורה לטמא הכי ותרנו
בתו' דהא חומרא דתי' לדי קולא הוה שאס יטמאו הבית והבא
אל הבית יטמא ואס יכנס לעורה או יאכל קדשים ויבא קרבן
ומייתי חולין לעורה . והנה מזה למדנו שאס יש לחשוש לספק
טומאה אל יאמר לטמא מפני הספק דחולין לחומרא . משום
דהאי חומרא קולא הוה ומתוך החומר שהחמרת בתחלתה אתה
מקיל בסופו וכנ"ל . אך זהו יכן אס נאמר דחולין בעורה
דאוריית' הוה . אך לר' מ' דס' ל חולין בעורה לאו דאוריית' וכדאית'
בקיודשין פ' ב' כ' מהראוי להחמיר בספק דאוריית' ואף כי איתי
לידי קולא דרבנן . אך לגבי הק' בה החס' ועניו שהחמי' בכבודו של
גדיק יותר מכבודו וערכו ומיבי' עליו דכרי סופרים יותר מיינה
של תור' לגבי דידי' האי חומרא כספק גנעי' הוה חומר דתי' לדי
קולא . לכ' אבא נחלקו במתובת דרקי' על על הספ' מאי קב' ה' אמ'
טהור וכולהו מתיבת' דרקי' עא אמרי טמא כי לדידהו דברי תורה
חמורים . יותר מדברי סופרים וטוב להס' להחמיר בספק
דאוריית' רק הק' בה הוה כרב' שמתל על כבודו להיות דברי
סופרים תבי' עליו יותר ומחמיר בכבוד לכך אמר טהור ודוק:

שך אטרו סאן נוכח רבה בר נחמני ואמר רבה ב' יחיד אני
בנגעים יחיד אני באהלות :

שכב בתיב לוי ועשי עוגו' וכתוב ויחם חמאה וחלב ובו הבקר
ואלו לחם לא חיבא . אמר אפרים מקשאה וכו'
אותו הרום פירסח שרה גידיה וכו' :

פרש' י' ל רבה בר פלוגתי' דרב יוסף הוה . ככאן אזכיר וזכר
הנדיק לברכה מה שמעתי מפה קדוש הגאון המפורסם מה' רר
ינחק וז' ל אב' דר' מ' דק' פונן והגליל' י' כ' ומחתיני כאשר
דע' טוב לעמו בוועד הגדול בק' ק פינטאוף בכינו' דיקי' והוכיח
לכני דורו ענה ואמר אות' דיקי' ע' פי מה שכתוב בס' עשרה
מאמרות כל מי שחטא בחילול השם צריך לקיים בנפשו ארס כי
ימות באהל ויקח כי צריך להיות כמו' שדר' ל חמוקי ירכי' מה
ידק בסתר אף לית' כנסת' ולא לפרסם תורתו וכן מנינו דל' רב
לרב כהנא קביל עלך דלא תקשי לר' יוחנן שבע שני' . כדי שלא
ירגאו כלל אס הוה חכם בחכמת התורה רק אס הוה גדול וארוך
בדורו אשר לא נמצא כמוהו בדורו לזה דשאי לפרסם תורתו
וחכמתו . והנה זה ידוע משאר' רבא ואבוי מדנית עלי קאתו
וגרסו בתו' רבה גרסין . נמנינו למדין שעל רבה הוה עון חילול
השם מדנית עלי שהיה טמון בידו ואחר' כי רבה בר פלוגת' דרב
יוסף הוה היכי אמרו מאן נוכח רבה הלא יש בדורו כמותו לכך
סיימו דלמר רבה ב' י' יחיד אני בנגעים יחיד אני באהל' ולהאי
מילת' לא נדמה כלל רב יוסף לרבה ורשאי הוה לפרסם תורתו
אשר לא נמצא כמוהו ולכך אמר רבה יחיד אני ולא הוה מתפאר
בגאוה וכו' הו' רק להורו' כי בנגעים ואהל' רשאי הוה לסורות
ברבים ודוק ע' כ' דפ' ח' שפ' ת' י' שך :

הא דלא פריך מהאי קרא דואקחה פת לחם וקרא ויחם חמאה
וחלב וגו' דלמה הביא חמאה וחלב ולא לחם . כל דדקדק בלאונו
אחרי דאמר לושי ועשי עוגו' ע' כ' פרום הפסח הוה שאמר ועשי
עוגו' שהם מצות כמ' התו' ברה' פ' ק' א' כ' לפ' קשה ואלו לחם
לא הביא . וגם אלו לא הקדים חמאה וחלב לכן הבקר נמילא
הוה קשה מידי . אך כמה שאמר ועשי עוגו' וגם הקדים חמאה
וחלב לכן הבקר ק' אלו לחם לא הביא . אך כוה צריכים אנו
למודעי' משאר' ל' כ' פ' כ' בפסח נולד ינחק מלל דכתי' למועד
אשכ' אלקי פרש' י' ל' שהמלאכים היו במועד ובישרו שלמועד
השני תלד . אימת הוה אילימא דקאי בפסח ואמרו שתלד בעצרת
במשיח וימין מי ילדה ואי קאי בעצרת וקאמרי בחג במשיח ירחין
מי ילדה . אלא דקאי בחג ובישרו המלאכים שתלד בפסח ואותה
שנה מעוברת היתה . ופרך סוף סוף כי מדלי מר ימי טומאה
בציר להו' . ומשני יולדת לשבעה יולדת למקוטעים ופי' התו' ו' ל'
אחרי דמשני יולדת לשבעה יולדת למקוטעים לא צריך לסינייא
קמא דאותה שנה מעוברת היתה כי הכזרה היתה בחג ומידי
פירסה נידה כמר' ל' אותה הו' פירסה נידה וסבלה בלילי' י' ל'
האחרון ובי' ט' האחרון של פסח נולד ינחק . ולדעת האומרים
בפסח בחג המלאכים לבשר את אברהם שאמר לושי ועשי עוגו'
ופי' של למועד הוה למועד הוה בשנה אחרת כל שמה שפירסה
שרה נידה באותו הו' לא הוה רק באקראי בעלימא . כי עיקר
הוסת קורס שתתעבר' לא הוה צריך להקדים כ' כ' שנה תמימה
קודם לידתה . והנה ע' פי הקדמה הכל' עניתי ואמרתי לתרן
מר' ר' רבה פ' וירא וז' ל' וידעו כל עני השדה לו הבריות . כי אפי'
הובשתי עין יבש זה אבימל' וגשו דכתי' כי עגור' עגור' ה' ב' . כל
רחם וגו' הפרחתי עגלת זה אברה' ושר' דכתי' ויה' פקד את שר אני
ה' דכרתי ועשיתי לא כאלון דאמרין ולא עבדן לא אני ה' דכרתי
ועשיתי היכן דיבר למועד אשכ' אלקי . והיכן עשה זה פקד את
שרה כאשר אמר . המאמר הוה אמר דרשני כי מה ראה על
ככה ה' אלהים אמת אשר אין לו דמיון הנוף ואינו נוף לומר אני
ה' דכרתי ועשיתי לא כאמרין ולא עבדן אלא אני ה' דכרתי
ועשיתי הלא לא איש אל יוכיז וכן אדם ויתתם . אבל תדע לפי
הגמ' הכל' לפי פשט הענין ברש' י' א' לקיים למועד אס לא דקאי
בכח

שכא א' יהודא מוכר שבתהמות שור :

ביאור
המנהג
ב' אומרים
כבשים
וכו'

ביאור
המנהג
ב' אומרים
כבשים
וכו'

והנה מזה דעת קדושים תדע כי לא דבר רק הוה מה בא זה
להודיענו מה הוה מוכר שבתהמות . אך לתרן בא רב יהודא
מה שנחלקו אבות העולם על כבשי' שניסלוס ב' אומרים כבשי'
שכובשים עונותיהם של ישראל . וכו' אומרים כבשים
עונותיהם של ישראל מה ראו לעונות הכתובים לתת טעם למה
נקראו כבשים אבל לפי' ניתא מאד דוה ידוע מר' ל' פ' תמיד
כבשים נחשט ריבאי מלכא ומלכת' הוה יתבי' האי אמ' ג' דא יאי והוה אמר
וכו' אומר יאי אמרה אי ג' דא יאי נקס' לתמידא . נמנינו למדין
שממין הוה מוכר יש להביא קרבן התמי' וכמר' ל' אחר עומד
שנעדר . לכך הוקשה לאבות העולם כ' ש' וכו' על שהיו מקריבין
כבשים ולא הביאו מן המוכר שבתהמות שור . לכך כל חד
לטעמי' אויל לתת טעם על כבשים . כ' ש' ע' ש' שכובשים
וכה' א' ע' ש' שכובשים . וכוה' יתורן הגמ' דמגילה שאל רבי
תנחום את ר' ה' הגדול אס נאמר כבש למה נאמר אחד א' ל' מאי

בגמ' וילדה בפסח ויולדת למקנטעין הוה וכו' . אך במדרש אמרו לתשעה חדשים נולד יצחק שלא יאמרו מביתו של אבימלך הוא פי' שאם היה נולד לשבעה היו הבריות אומרים לתשעה חדשי נולד ונתעברה בבית אבימלך לכך נולד אחר תשעה חדשי אחר אשר יצא מבית אבימלך להסתים פי' דוכרי שקר . וא"כ יקשה לדעת הגמ' של אבעה חדשים נולד האריך לאחס הק"בה על כבוד הנדיקים שיאמרו הכריזו הו' מאבימלך נתעברה שרה וברעת המדר' הכל . אך לזה צ"ל ת"ש הקדמוני' שלכך נסמכו הפסוקי' כי עבד עבד ה' בעד כל רחם והפקד את שרה להוציא מלבן של נדוקים אשר יאמרו כי מאבימלך נתעברה שרה כי עבד עבד ה' בעד כל רחם לבית אבימלך וזה הודיענו כי מתלה אבימלך היה נעבד . וא"כ וה' תקד את שרה . א"כ אף כי היה נולד יצחק לשבעה חדשים מקנטעין וסכרו פי' דוכרי שקר מטעם הכל . לכך יפה נדרש המאמר הלו וידעו כל עמי השדה אלו הכריות כי אני ה' הובשזי עין יבש זה אבימלך וגשו . וא"כ הפרחתי עין לזה אברהם ושרה . וא"כ יסתק המקטרג ויסכרו פי' דוכרי שקר לומר מאבימלך נתעברה שרה כי הלא עבד ה' בעד כל רחם לבית אבימלך ויכול להקת יצחק נולד אף לשבעה חדשים . לכך אני ה' דברתי ועשיתי לא כאילו דאמרין ולא עבדו כן אני ה' יתי' נדון לחזור מדבור למען אשוב אליך רק להיות נולד לתשעה חדשים אבל עתה א"כ לזה אני ה' דברתי ועשיתי ה"כ דיבר למועד אשוב אליך . והיכן עשה זה פקד את שרה כאשר אמרו הדרן לקמא דשני פניו טעמי' לדבר הוא שלחם לא הביא דודאי אי בסוכות באו המלאכים לבשר ופי' של למועד הוא מיד במועד המוקד שהוא פסח צ"ל אמיד באותו ה' פירסה נידה וכלילי יט האחרון נולד א"כ א"א היה להביא לחם שבס המקטן ידע כי אברהם אוכל חולין בטהרה היה . והשני אפשר לתרן דלכך לחם לא הביא לפימאי דק"ל בש"ע כ"ד סימ' פ"ט בה"ג דאחר בשר נדך לנדר ברכת המזון וכתב בש"כ בסיומן הכל דאם אבל בשר בלא לחם א"כ לברך רק ברכה אחרונה ואחרי שהמלאכים נדמו לו כאורחים אשר נאפו ומיהרו ללכת לדרבם לכך לחם הביא שיוכלו לאכול בשר וחלב בלי ברכ' המזון בנתיים אך אם הקדים חמאה וחלב קודם לבשר לא היה נדך בנתיי' לברך ואחר גמר סעודתם מבית אברהם היו יכולים לעקור ולגמור בדרך ולברך ברכת המזון בדרך . לכך הקדים המקטן שני פתוטים באחד כתיב לנשי ועשי עגות מוכח דבפסח באו לבשר לאברהם ופי' של למועד הוא כך למועד הזה בשנה האחרת וא"כ בודאי לא פירסה שרה נידה באותו ה' כי לא עבד קב"ה ניסא לסקרי' שפירוס נידה ומן רב קודם ומן עיבורה . וגם כתיב ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה וקמא דמשי אייתי קמיהו ולא היו צריכים לברך בנתיים וא"כ קשה ואלו לחם לא הביא ומשי אפרים מקמא איתו היום פירסה שרה נידה וכתירן התו' שהיה בדרך אקראי שאף שלא היה בהכרח עדיין להיות נידה מ"מ פירסה נידה ואברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ודוק :

פרק המקבל

שכר ברוך אתה כבודך וברוך אתה בצאתך . שתתא יציאתך מן העולם בניאתך לעולם : מה ב' יאתך לעולם בלא חטא . כך יציאתך מן העולם בלא חטא :

כספר תאווה לעינים הקשה לפי' האריך יתפרש בקלה גבי ארור אתה כבודך וארור אתה בנאתך לויכא לפרושי הכי שתתא ביאתו בחטא כיציתו בחטא כי הוא בלתי אפשרי להיות ביאתו לעולם בחטא ונדרש חסד בחירונו . ולעבד"ג ע"י מה ששמעתי בשם רבנן כל כן הגולה מור"ר העשיל ז"ל בביאור המדרש ברוך אתה כבודך וכו' ודוד מפרשו ה' יאמר באתך וכו' מעתה ועד עולם . ותורף דברי הגאון הכל היה ע"י מ"ש בתוספת בעירובין פ"ב ב"ה מטעם ועולה מטעם יורד דלכא ה"פ הסדר למקטע עליה ברישא להורות דראי לעצמות כאפילו כמה זימני . ולכך גם הכא שאמר דוד ברישא יציאה והדר ביאה שכן הוא הסדר ולא היפך הסדר הוצרך לפרשו ה' יאמר באתך וכו' מעתה ועד עולם . אבל אם היה נקוט בואך והדר באתך והיה מהפך הסדר לא הוצרך לפרש מעתה ועד עולם . ע"כ דפתיח . ולפי מ"ש התו' ב"ב ב"ה פועל כבגיסתו משלו ובציאתו משל ב"ה שכתבו התו' אורחא דמילתא למקטע כניסה ברישא והדר יציאה . וא"כ בקלה שאמרה תורה ארור אתה כבודך והדר בנאתך איכא למימר שכתבה התורה כסדר כדי שלא להרכות בקלה שיתפרש ע"י היפוך הסדר אפילו כמ' זימני . לכך ל"מ גבי הקלה למדרש איזה דרוש . אבל גבי הברכה ברוך אתה כבודך שכתבה התורה כסדר ולא פירשה בו עד עולם . ה"ל להפך הסדר לכתוב ברוך בנאתך והדר כבודך . שיתפרש בנאפי' כמה זימני עד עולם לכך הוצרך לדרוש שתתא יציאתך בלא חטא וכו' ודוק :

שכה אל לאו כהן מ'ט קאי מר בבית הקברות :

וכתבו התוספת וז"ל ותימא לרי' האריך החי' ככה של נרפית כיון שכהן היה דכתיב ויתמודד על הילד . וי"ל שהיה ברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש עכ"ל . וכה"ג כתבו התו' בת"ק דליף קריעה על המת מדוד המלך שקרע על בנו הילד וזע"ב שהילד עדיין לא מת כיון שאמר לו הנביא שימות הילד ה"ל כאלו מת כבר ודאי' לזה ממה שדרו"ל על פסוק ופתח אהל מועד תשבנו שכעת ימים שמתו שכעת ימי אבילו על נדב ואביהו וזע"ב שלא מתו עדיין . מ"מ כיון שידוע היה להם שימותו ה"ל כאלו מתו כבר ע"כ תורף דברי התו' ע"ש . מזה יש לתרן קצת הוראת דואג שארז"ל דואג התיירג' ע' שהורה דוד מורד במלכות ואשתו מותרת וע"פ הוראתו נתן שאלו את בתו מיכל לפלטי בן ליש .

בגמ' וילדה בפסח ויולדת למקנטעין הוה וכו' . אך במדרש אמרו לתשעה חדשים נולד יצחק שלא יאמרו מביתו של אבימלך הוא פי' שאם היה נולד לשבעה היו הבריות אומרים לתשעה חדשי נולד ונתעברה בבית אבימלך לכך נולד אחר תשעה חדשי אחר אשר יצא מבית אבימלך להסתים פי' דוכרי שקר . וא"כ יקשה לדעת הגמ' של אבעה חדשים נולד האריך לאחס הק"בה על כבוד הנדיקים שיאמרו הכריזו הו' מאבימלך נתעברה שרה וברעת המדר' הכל . אך לזה צ"ל ת"ש הקדמוני' שלכך נסמכו הפסוקי' כי עבד עבד ה' בעד כל רחם והפקד את שרה להוציא מלבן של נדוקים אשר יאמרו כי מאבימלך נתעברה שרה כי עבד עבד ה' בעד כל רחם לבית אבימלך וזה הודיענו כי מתלה אבימלך היה נעבד . וא"כ וה' תקד את שרה . א"כ אף כי היה נולד יצחק לשבעה חדשים מקנטעין וסכרו פי' דוכרי שקר מטעם הכל . לכך יפה נדרש המאמר הלו וידעו כל עמי השדה אלו הכריות כי אני ה' הובשזי עין יבש זה אבימלך וגשו . וא"כ הפרחתי עין לזה אברהם ושרה . וא"כ יסתק המקטרג ויסכרו פי' דוכרי שקר לומר מאבימלך נתעברה שרה כי הלא עבד ה' בעד כל רחם לבית אבימלך ויכול להקת יצחק נולד אף לשבעה חדשים . לכך אני ה' דברתי ועשיתי לא כאילו דאמרין ולא עבדו כן אני ה' יתי' נדון לחזור מדבור למען אשוב אליך רק להיות נולד לתשעה חדשים אבל עתה א"כ לזה אני ה' דברתי ועשיתי ה"כ דיבר למועד אשוב אליך . והיכן עשה זה פקד את שרה כאשר אמרו הדרן לקמא דשני פניו טעמי' לדבר הוא שלחם לא הביא דודאי אי בסוכות באו המלאכים לבשר ופי' של למועד הוא מיד במועד המוקד שהוא פסח צ"ל אמיד באותו ה' פירסה נידה וכלילי יט האחרון נולד א"כ א"א היה להביא לחם שבס המקטן ידע כי אברהם אוכל חולין בטהרה היה . והשני אפשר לתרן דלכך לחם לא הביא לפימאי דק"ל בש"ע כ"ד סימ' פ"ט בה"ג דאחר בשר נדך לנדר ברכת המזון וכתב בש"כ בסיומן הכל דאם אבל בשר בלא לחם א"כ לברך רק ברכה אחרונה ואחרי שהמלאכים נדמו לו כאורחים אשר נאפו ומיהרו ללכת לדרבם לכך לחם הביא שיוכלו לאכול בשר וחלב בלי ברכ' המזון בנתיים אך אם הקדים חמאה וחלב קודם לבשר לא היה נדך בנתיי' לברך ואחר גמר סעודתם מבית אברהם היו יכולים לעקור ולגמור בדרך ולברך ברכת המזון בדרך . לכך הקדים המקטן שני פתוטים באחד כתיב לנשי ועשי עגות מוכח דבפסח באו לבשר לאברהם ופי' של למועד הוא כך למועד הזה בשנה האחרת וא"כ בודאי לא פירסה שרה נידה באותו ה' כי לא עבד קב"ה ניסא לסקרי' שפירוס נידה ומן רב קודם ומן עיבורה . וגם כתיב ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה וקמא דמשי אייתי קמיהו ולא היו צריכים לברך בנתיים וא"כ קשה ואלו לחם לא הביא ומשי אפרים מקמא איתו היום פירסה שרה נידה וכתירן התו' שהיה בדרך אקראי שאף שלא היה בהכרח עדיין להיות נידה מ"מ פירסה נידה ואברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ודוק :

שכר תנא משום ר' למה נקור על איז שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישראל אדם באבסניא שלו והאמר שמואל אין שואלין בשלו אשה . ע"י בעלה שאגי :

שישאל אדם באבסניא שלו פירשו התו' כי שאלו לשרה איז אברהם הנה יפלא מאד למה לא מקטע אגופא דקרא והאמ' שמואל אין שואלין וכו' והרב המורחזי ז"ל תירן כי מלאכים שאני שאין יב"ה מניו בסי' אף על הדרך ארץ מקטע ג"ו יע"ל דלמ' באמ' קאי על הכעל בית וכתב"ל למה נקוד על איז ומשם למדו שישאל אדם איז על אבסניא שלו שהוא הב"ב . ונלע"ד בהנערף עוד אחרת למה נכתבה תשובת אברהם ולא תשוב' שרה כשאלו ה' מלאכים איז אברהם אבל הכל הולך אל מקום אחד כי זה ידוע כי אברהם היה טפל לשרה בגביאו ובהיפך הבר' שהביא ילקוט דוד בשם הקדמוני' כי

מסכת בבא מציעא

שלושה חדשים וזאל להאשלושים חבובים ויהיב לן אוריון תליתאי
ביום תליתאי ובירחא תליתאי וא"כ לל דבוי השביעי קרא למשה
אחר עשרת הדברות שהוא תחלה לארבעים יום לפי שכל הנכנס
למחנה שכינה טעון פרישה והשת קשה מה תאמר שאתה
תזבעני לתמימים מכל הא דהראוי למות הרי הוא כאלו מת כבר
ולל דיליק מפתח אהל מועד תשבו שבעת ימים שמרו ימי
האבילו קודם מיתת בני אהרן הרי לדידך דלל פרישה לנכנס
למחנה שכינה איכא לפרש מפתח אהל מועד תשבו שבעת ימי על
הפרישה ודברך יסתרו זה את זה לכך הסיכלה בדוכה את
לך וכרך טעמך כי יפה ניצחתו אותה אשה חכמה יראת ה'
ומשכלת ודוק :

מסכת בבא בתרא

שבו גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון ורוב ושמואל
ואסרי לה ר' יוחנן ור' אר אר בנין : והא
בשנים . ואיתא להא ואיתא להא :

הדבר תמוס מאד אחרי דבאית נדקו דברי פנייה דאית להא
ולא . למה לא אמרו תרווייהו בבנין ושנים . לל עפ"י יונה
דאית לקמן בפ' המוכר את הספינה דיתוב ל' יוחנן ודרש עתיד
הק' בה להביא חבובים טובות ומרגליות שהן שלשים על שלשים
וחוקק בהם עשר כרוס ועשרים ומעמירם בשערי ירושלים וכו' .
ופריך בגמ' מיתבי ואולך אתכם קוממיות ר"י אומר מאתיים
אמה כזני קומות של אר' ר' יהודה אומר מאה אמה כנגד
היכל וכותליו פי' וא"כ גס השערים היו נרביבים להיות גבוהים .
ומאני כי קא' ר' יוחנן לכווי דבי זיקא ע"ש . נמיני למדין כי
צריך ההיכל לעתיד להיות עכ"פ גבוה בקומת אים אשר
צדיקים יבואו בו לכל מר כדאית ל' לר"מ מאתיים אמה . ולר' י'
מאה אמה . והנה הני תנאי דלל כי הבית האחרון קאי על
בית שני ולא על בנין הבית האחרון ממש שכינה במהרה בימינו .
ע"כ לל דהיה לכל א' הוכחה גמורה כי פירוש הבית האחרון הוא
בית שני . והנה מ"ד כבנין ס"ל כר"מ שהיכול לעתיד יהיה
גבוה שני מאות אמה בקומת אדם עכ"פ וככל . וא"כ א' לפרשו
קאי על בנין האחרון ממש שהרי אי קאי כבוד הבית על הבנין
שהוא הגובה כפרש י"ל למה אומר מן הראשון . הלא כבוד
האחרון יהיה גדול גס מן השני שבית שני לא היה גבוה רק מאה
אמה . ולעתיד יהיה שני מאה אמה . אלא לל באחרון קאי על
הבית שני . ומאן דלל בשנים . ס"ל כר"מ שגם לעתיד לא יהיה
היכול גבוה יותר ממאה אמה וא"כ יתפרש שפיר בית האחרון
על הבנין לעתיד שיהיה גדול רק מן הראשון ולא מן השני . שגם
השני היה גבוה ממאה אמה . לכך אמר כבוד הבית יהיה בשנים
וא"כ א' לפרש על בית האחרון שהרי יהיה בנין עולם וקיים לעד
וסדרא קושיא לדוכתא למה לא אמר מן הראשון ומן השני שהרי
בנדאי יאריך ומן יותר משניהם . אלא לל בבית האחרון קאי
על בית שני . ומה שנקרא אחרון מפורש טעמו בזוהר פ' ע"ש :

שבו חודרם עבדא רבית חשמונאי הוה וכו' קס קטליהו
לבוילי מרוותא וכו' . אמר מאן דרש מקרב
אחיך תשים עליך מלך רבנן קס קטליהו לכוילי רבנן ושירי'
לכבא בן בוטא למיסב עצה מיניה וכו' :

המאמר הלוי יפלא על האי עבדא דקטליניהו לכוילי רבנן ולא
שירי' רק לכבא בן בוטא למיסב עצה למה יצא בבא בן בוטא מן
הכלל חכמים שבאותו הדור אשר בטוח היה בו להשיאו עצה .
לל אחרי דייקין בלישני' שאמר מאן דרש מקרב אחיך תשים
עליך מלך רבנן . שפירשו התו' דפשא דקרא לא משמע למעוטי
עבד שהו' אחיך במנות . ורבנן דרשו ממוכר שכאח' . מזה
יצא

וכיון נחשב הוראה זו . אבל השתא כד מעיינת במה"ל על
המורד באלכו בית דוד מרים ריש' למעילת וחייב מית' הורה ג"כ
ביאור שהוא כאלו מת כבר כן יל לתרן קנת שגנתו אשר שגג ועתה
הני' תבין שמה גאה על האשה יראת ה' ומשכלת אביו גל שאמרה
ש"ל לדוד כשתבעה לתמימים ולא תהי' זאת לך למכסול ולפוקה
לדוד שדר' זאת מכלל דאיכא אחריתי פרש' ול שרמה לו מסוף
ולל י"כ ככאל בעון בת שבע . והנה זאת נפלאה היא מה לי
תרא או תרתי הלא אף אם ימנע עצמו מלחטוא בבית שבע .
היה לו להמנע מעון חמור כזה איסור א"א . אבל השתא יפה
דברה ובזמנה דברה כי גס היא חשבה דודאי משיח' כמותא לא
ולפוקה יתבענה אם היא א"א . אך לל כי לדיד' ל' דככל מורד
וכו' :

במלכות הוא ומרים רישיה והרי הוא כאלו מת ואתו
מותרת : לכך גס היא פיה פתחה בחכמה באם יודה בן הלכה
למעשה יהיה זאת לו למכסול ולפוקה במעשה דבת שבע מה
סוהיה ויכול לתרן מעשה דב"ש והשתא יהיו התירוטים סותרים
וא"ל : דזה תדע דכד מעיינת בזוהר תמצא שלא חטא דוד כלל
במעשה דבת שבע רק שלא המתין שלשה חדש' כשנשאה וזמורי'
ד"ס שמשאם הבתה מדרבנן נענש דוד כ"כ . ואף גס שהקב"ה
העיד כי אורי' לא ננע בה מעולם מ"מ לא פלוג רבנן ואפ"י קיינה
ואילונית כולם דרכות להמתין שלשה חדשים . והנה מפסוק
ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים למדנו מה שאמור למעלה
כדבר הכרוז שיות זה האר' ה' כאלו מת כבר ולכך שאור אהרן
ובניו שבעה ימים קודם שמת בניו . ועוד שנית למדו רז"ל זה
כנה אב כל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ולכך פתח אהל
מועד תשבו שבעת ימי כי מפרישין כ"ג שבעה ימים מביאו
כדאית' ביומא פ"ק . ועוד תדע כי למ"ד כל הנכנס למחנה
שכינה טעון פרישה דריש להאי קרא וישכון כבוד העל הר סיני
ויכסהו הענן ויקרא אל משה ביום השביעי זה היה מעשה אחר
עשרת הדברות שהוא תחלה לארבעים יום שהיה טעון פרישה
כתקדש בענן שש ימים וא"כ ויקרא אל משה ביום השביעי .
אבל לעשרת הדברות לא היה פרישה כלל שהרי כל יום ויום עלה
יורד במצות הגבלה . ולהאי מ"ד ס"ל בששה בחדש נתנה תורה
לישראל לכך א' לפרש האי קרא ויקרא אל משה ביום השביעי שזה
המעשה היה קודם עשרת הדברות דהא קבילו אוריית' בששה
ואסתלק הענן בששה . ומאן דלל לא בני פרישה מפרש
להאי קרא ויקרא אל משה ביום השביעי שזה המעשה היה קודם
עשרת הדברות וכשבעה בחדש נתנה התורה לישראל ולא היה
גס פרישה כלל לפי שכל חותן הימים עלה וירד במצות הגבלה
וככל . והנה האי מ"ד דלל דבעי פרישה ולדיד' לל דכששה
בחדש נתנה התורה לישראל ויהיב לן אוריון תליתאי ביום תליתאי
שהו' ששה לפרישה . לא יקשה כלל למה נתנה התורה בחדש
השלישי לפי שכל המאשלים חבובים ויהיב לן אוריון תליתאי
בירחא תליתאי וכדאמרין בגמ' על האי דרש' הוא גלילא
ברין רחמנא דיהיב לן אוריון תליתאי וכו' ואמרין כמאן
ברבנן פרש' י"ל ללדידהו ס"ל בששה בחדש נתנה תורה לישראל
שהו' שלישי לפרישה . אבל לר' יוסי דאמר בשבעה בחדש נתנה
תורה שהוא דביעי לפריש' לל דקמאול' ש' חביבי' וז"ל דמה שנתנה
התורה בחדש השלישי כדאמר ר' הושעיא לפי שהגיורי' והשבוי'
לא יארכו עד שלשה חדשים וכדאי' לא אים אל ואיןלו דמיון הנוף
כלל' מ' לא פלוג . אומר מעתה כי דוד חטא באיסור הבחנה
אף כי לא ננע בה אורי' מעולם כי מילנו גדול מהק' בה הגוור
ומקיים דברי חכמים אף במיורי' דלא שייך ביה . לכך טוב טעמה
במה שאמרה ולא תהי' זאת לך למכסול ולפוקה כי אמה תובע
אותי לתמימים וכדאי' דעתך כל החייב מיתה כאלו מת כבר
ואשתו מותרת ויהיה לך למכסול גבי בת שבע שחשבה בתוך
שלשה חדשים דאי' אמר כיון שלא ננע בה אורי' מעולם אין כזה
איסור הבחנה יקשה הלא לא פלוג רבנן שאפי' הק' בה המתין

ועל לו השער לכולהו רבנן לא יחזיקו עמו ריק כבא בן בוטא לבדו
 לפי דהא תליא הדרוש של מקרב אחיך בכבוד חכמים . לפי מה
 שארז'ל בקידושין בפסוק אום תש' עליך מלך כל משימות שאתה
 משי' לא יהא אלא מקרב אחיך ופירש בפי' מראה דלכך שנה
 הכתוב לכתוב גבי מלך מקרב אחיך תשים עליך מלך סיהי המלך
 ממוכר שבאחיך . שהרי כל משימות נרץ סיהיו מישראל דוקא
 וע"כ מה שכתב עוד מקרב אחיך תשים עליך מלך הפירוש הוא
 ממוכר שבאחיך . אבל אי מפיקין להאי קרא דאום תשים עליך
 מלך לכדאמר מר שום תשים שתהא אימתו עליך . וז' כי מקרב
 אחיך לא בא ללמד על המוכר והכל מקרב אחיך קרינן ב' ושאר
 משימות א"כ להיות מקרב אחיך וקרא דאום תש' להורו בא שתהא
 אימתו עליך והנה בירושלמי דשבת פ' הבונה הקש' בפי' מראה
 ל"ל קרא דיקרה היא מפנינו כי ת"ח קודם לכו' שנכנס לפני
 ולפניה . תיפוק ל' דת"ח קוד' למלך מטע' ת"ח אמת אין לנו כיוצא בו
 אבל מלך כל ישראל ראוי למלכות . וה"כ הכא ותיירך שם דחכם
 אינו קודם למלך לענין כבוד דבעינן שתהא מוראו עליך ע"ש
 בארביכות . נמצאנו למדן כי קרא דאום תשים שתהא אימתו עליך
 קאי אף על ת"ח והנה התו' הקא' ויכאן דאמר מר שתהא אימתו
 עליך משא' כ' בת"כ כבודו מחול' אלמא דכבוד מלך עדיף מת"ח .
 והתם אמרו לינאי עמור על רגלך ובת"ח מושיבין אותו אלמא
 דכבוד ת"ח עדיף ע"ש . לכך אמר הורדס מאן דריש מקרב אחיך
 תשים עליך מלך כפי' התו' הכל' שפירוש מקרב אחיך הוא מן
 המוכר שבאחיך . כי הם רוצים להחמיר בכבודם ולא דרשי
 שום תשים שתהא אימתו עליך כי הם דורשים לעצמם כי כבוד
 תורה עדיף ות"ח קודם למלך . לכך מפיקי האי קרא דאום תשים
 לומר כל משימות שאתה משי' לא יהיו אלא מקרב אחיך וע"כ מה
 ששנה הכתוב לומר מקרב אחיך תשים עליך מלך פירושו הוא מן
 המוכר שבאחיך . לכך קטליניהו לכולי רבנן ושיירי' דק' לכבא בן
 בוטא דאשכחן עובדא כדדרים בהיהא אהי' דאיתיי' תרי כושינן
 ותברת יתהו' על רי'א דכבא בן בוטא וז' כן ציוני בעלי . א"ל
 אתה עזית רנון בעלך המקו' וצויה ממך שני בטי כבבא בן בוטא
 אלמא דלדידי' ל' כמד' הרב שמחל על כבודו מחול וא"כ יפרש כי
 כבוד המלך עדיף מת"ח . ושפיר קאמר שום תשים שתהא אימתו
 עליך אף על הת"ח . כי לא מצינו שום חומרא בכבוד הת"ח שהרי
 כבודו מחול' ולדידי' אף שאינו ממוכר שבאחיך מקרב אחיך קרינן
 ב' לכך שיירי' לכבא בן בוטא לבדו למיסב ענה מיני' שהוא יחזיקו
 למלך והוא יהיה ראשי' להשיאו ענה וכתירן הגמ' שאני' ב"ה דלא
 סגי בלא מלכא ולכך ראשי' היה להשיאו ענה . לכן בחר בכבא
 בן בוטא דוקא ודוק :

שחתכוהו מגדולתו . כי האי מד' דל' סנהר' התך וצמו שיתבא'
 בסמוך . אבל למ' ד' שכל דברי מלכו' נחתבין על פיו לא נשמע מזה
 שנהר' התך ע"י המן מאי איכא למימר הלא לא נמצא אום' עונם
 להתך . דהו' תרע' מ"ש בתי' על משארז'ל התך זה דניאל כי מה
 ראו לומר כן . לפי שכל' שזה השליח הממונע בין מרדכי לנחמ' היה
 יהודי שהרי ארז'ל בפס' ותצוהו אל מרדכי לדעת מה זה ועל מה
 זה שיש עברו ישראל על התור' דכתי' מזה וזוה המה כתובים . ולא
 מצינו שום יהודי שהיה מצוי בחצר המלך רק דניאל שהיה כבר
 נתגדל בפלטי' אל ל' לכן היה ג"כ בחצר אחשורו שנשא בתו
 של ל' הרשע כנודע . וזה יתכן אם תמיד היה נשאר בגלותו .
 אבל למ' ד' כי נקר' התך ע"ש שחתכוהו מגדולתו וא"כ לא היה עוד
 בחצר המלך . יפלא למה קרא' אסתר להתך אחרי אשר נקרא' התך
 שכבר חתכוהו מגדולתו ולא שלחה דבריה ביד אום' ישראל אחר .
 ל' הטעם מה שג' לחדש חייה דבר שבהכרח היה לשלח שליחות
 כזה דוקא ע"י דניאל ולא ביד אחר וראוי הדברי' ביד מי שנשתלמו
 לאזמ' וידוקק היטב לשון' המקרא' ותקרא' אסתר להתך ותצוהו
 אל מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה . לפי שארז'ל כמגיל' שנתחייבו
 ישראל שבאותו הדור כליו' לפי' שהשתחו' לללמו של ל' ואחרי'
 אשר פירשו התו' כי כלמו של ל' לא היה רק אנדרטי בעלמא
 שניבשה רק לכבוד המלך . ולכך לא נתחייבו כליו' כי הם לא עשו
 רק לפנים לכבוד המלך לכך לא יבשה הק' בה עמהם רק לפנים
 לנערס וא"כ נתבטלה הגזירה . והנה אסתר אשר לא רתה
 לילך ברצון אל אחשורו ארז'ל שאמר כל הימי' באונם ועבשו
 ברצון . רק משום הגל' ישראל יודעת היתה ב' מותרת היא
 לילך ולמסור את עצמה . אך היא חשבה כי כבר נתחייבו ישראל
 שבאותו הדור כליו' לפי' שהשתחו' לללמו של ל' והנה דני'א
 היה באותן הימים לכך קראה להתך זה דניאל ותצוהו אל מרדכי
 לדעת מה זה מה שהיה זה הגל' של ל' כדי שידע מרדכי כי לא
 היה רק אנדרטי בעלמא . ועל מה זה נגזרה הגזירה על ישראל
 אם חייבים כליו' על אנדרטי כמו על ע"ז עניניהו אול' . שם
 יחזק' מרדכי הדין כי אנדרטי אינה כע"ז שהיא את עצמה
 לערל וטמא בשביל הגל' ישראל כי כבר נתחייבו
 כליו' . וחס' יפסוק הדין כי אנדרטי אינה כע"ז שהיא רק משום
 כבוד המלך וכמו שכתבנו התו' בכתוב' פ"ג . וא"כ הם לא עשו
 אלא לפנים ולא יתחייבו כליו' . אז תלך להגיל' . לכך השיב לה
 מרדכי אל תדמי אל בנפשך להמלט בית אביך . מכל היהודים לפי
 שאסתר היתה מב' ב' א' . ניא משאל ועזריה שלא השתחו' לללמו
 של ל' לכך סבורה אתה להגל' עם בית אביך מכל היהודים . כי
 באמת הורה מרדכי הדין אמת כי על אנדרטי אינם חייבי' כליו'
 והנה לפירוש זה יקשה כקו' הגמ' במגילה והתך להיכן אויל' . פי'
 למה לא השיב דברי' מרדכי לאסתר . דל'ל כתי'רן הגמ' לפי שאין
 משיבין על הקלקלה . פירש' ז'ל שראה שאסתר לא רתה לבא
 אל המלך לא רתה להשיב לה כלום . שהרי לפירוש זה שלחה לידע
 הדין אם נתחייבו כליו' ואחרי' הוראת מרדכי כנול' בודאי היתה
 הולכת אל המלך . אלא ל' כשירוש' התו' שנהר' התך . לכן
 יפה אמר ודניאל מנלן דאינש . בשלמא למ' ד' שנקרא' דניאל התך
 ע"ש שחתכוהו מגדולתו . וא"כ ל' ל' מה שקראה אסתר להתך
 לדע' מה זה וגו' לפי' שהיה בימי' ל' וידע כי כלמו היה רק אנדרטי
 ורתה לידע' הדין . א"כ מה שלא השיב התך דברי' מרדכי
 לאסתר ע"כ ל' לפי' שנהר' התך זה דניאל . א"כ שפיר מצינו
 דאינש . אלא למ' ד' שכל דברי' מלכות נחתבים על פיו .
 א"כ יל' דלכך קראה אסתר להתך לפי' שהיה בחצר המלך וכמ"ש
 בת"א ובאמת לא תלתה אמריה בדין זה אם נתחייבו ישראל כליו'
 אול' . רק מנעה עצמה בלא טעם לבא אל המלך . וא"כ איכא
 למימר כתי'רן הגמ' . שלכך בלא טעם לבא אל המלך . וא"כ איכא
 על הקלקלה . ובאמת לא נהרג התך . א"כ מאי עונם איכא
 ומאי שהשליכוהו לגוב אריות ודוק :

ביאור
 הפסוק
 ותקרא
 אסתר
 להתך
 וז'

שבה וכבא בן בוטא איבא אשיא עצה לחורדס והא' ר' יהודא אמר
 רב וכו' מפני שהנענש דניאל מפני שהשיא' עצה
 לנכוד נצר וכו' ומג' דאינש אילימא מדכתוב ותקרא אסתר
 להתך ואמר רב התך זה דניאל יחניחא למ' שחתכוהו מגדולתו
 אלא למ' שכל דברי' נחתבים על פיו מאי איבא למיסר .
 שהשליכוהו לגוב אריות :

נתו' ב"ה שכל דברי' מלכות נחתבין ע"פ . וז' לפי' התרגום של
 אחשורוש נענש הרבה שנהר' דכתי' ויגידו למרדכי וגו' ולא כתוב
 התם התך לפי' שהרגו המן על שהי' משיב דברי' בין מרדכי לאסתר
 מיהו תלמוד שלנו אינו תופס כן דדרשינן במגיל' והתך להיכן הלך
 ומפרש לפי' שאין משיבין על הקלקלה . עכ"ל התו' . ולענד' ד' דרא
 ודא אמת היא דודאי לא יחשפ' לעונש כלל לאותו דיוק דניאל
 שחתכוהו מגדולתו בביתו של אותו רשע אשר זה בהיפך כל
 המפרשים פירשו שאני' מישא ועזרי' שהלכו מביתו של ל' שהיו
 פרוסים בהיכל מלך בכל על כי מאסו בכבודו לכלימה וכאן יחשב
 זה לעונש שחתכוהו מגדולתו . שהי' בפלטי' המלך אחשורוש . לכן
 ל' דאין זה העונש שחתכוהו מגדולתו . רק מד' דל' שחתכוהו
 מגדולתו . כ"ל שנהר' ע"י המן ולכן אמרו בגמ' הניחא למ' ד'

מסכת בבא בתרא

ולתית וחק ימליו חלף פ"ה ע"ה ק"ב נחלא אה אנטו מחמת
השקל לכפר על הכסף שעולה משנית השקל ק"ב פרוטו שעולה
א"ה עכשיו בזמן שאין קיימת הלא פרוטו לרשב לחזק עולם
גם בזמן שאין בה"מ קיימת הלא פרוטו לרשב לחזק עולם
מתן כספר לכפות ח"ה כמו בזמן שכל היה קיים שהיו נותנין
מאגית השקל - וזה הכל לפי החשבון שכל פרוטו מעטרף
לחשבון כנלע"ד פשוט :

שלב שאל אטרנסרופס הרשע את דע"ס אם רמ"ה אוהב
עניים מפני מה אינו מפרנסן וכו' אל משל למלך
שבעה על עבדו וצויה המלך שלא להאבילו וכו' וילך אדם א'
דחאב לו וחסקהו לכששטע המלך הלא בועם עלי ואתם קרוים
עברים וכו' אל דע"ס משל למלך שבעה על בני וכו' אל אתם
קרוים בניס ואתם קרוים עברים בזמן שאתם עושין רצונו של
מקום קרוים בניס ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום קרוים
עברים - ועכשיו אין אתם עושין רצונו של מקום אל הרי הוא
אומר הלא פרוטו לרשב לחזק עולם ונע"ס מרודים חביא בית - אמת
ועניים מרודים חביא בית בזמן שהיו חסר הלא פרוטו לרשב לחזק:

והנה בחמת נרדק זה לתרץ שבזמן הזה קאמר הלא פרוטו לרשב
לחזק - ובזמן הזה קרוים עברים - וזה לא חזרי שפסק הדין
שגם כגד תושב חזר גר ותושב חזי עמך שדול"ג גר תושב אתה
מזוה להחיותו לאל גרשע עניי ישראל מצרי תושב חזק הלא בחמת
גופא קשיא למה נחזי בגר תושב חזי עמך לפי תשל"ה הכלל וכל
ולחזק כח"ד נב"ה דכי פלחו לע"ז לא מקרו בני וכו' כגד תושב
שקיבל שלא לעבוד ע"ז מקרי בן לך אתה ממזוה להחיותו - ולכן
גם בזמן הזה שתי ישראל עושים רצונו רק דלא פלחי לע"ז מקרו
בני - וזה"ל המשל הוא כח"לך שבעה על בני ועושה"ה והאכילו
והקרוהו שהו מקבל שבר על זה וכו' ואתקו דברי התורה הזאת
מה שאמר"ה אל משה הכן שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזכה
וגד וזכה הפי והסתרת פי עני מהסוהו לאכול ומגדוהו דעיות רבות
וזרות ואמר הלא על כל ח"ן חלתי בקרבי מנאזני הרענות האלה
ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי
פכה אל אלהים אחרים - דזה תדע מה שאר"ל שאפילו בשע'
כשלושה של ירושלים לא פסקו ממנה בעלי נדקס וגדול מה שגז'
בירושלים יותר ממנה שגא' בסדום - דאלו בסדום כתיב יד עני
וזכרון לא חזוקה ואלו בירושלים כתיב יד נשים רחמינות בשל
לריון - שאף בשעת החורבן אשר בשלנו לירדן נתנו לעניים
מהם מרוב הרחמינות - וזהה שלם דברים נחזקו כמותני נדקס
מה שיפורש להר"ה במקרא - ה הוא מה שדרשו ר"ל בנותן
נדקס לעני עליו הכתוב אומר אז תקראוה יענה - ועוד שנית
מה שגא' מען בספר יכפ"ה א"ה ואינו שלם שאף כמותני נדקס
והשלישית מה שגא' הלא פרוטו לרשב לחזק עולם ועניים מרודים
חביא בית - גמלא מי שנותן נדקס כגדול שאינו חביא עניים
מרודים בית - וכשהוא עובדא דכני אתתיה דר"ג דשקרו מבי
קיסר וגרבוהו כסודע - והנה בכאן שגא' והסתרת פי מהם
כהיפך לזה שמה שגא' כמותני נדקס אז תקראוה יענה - וכאן
יהיה בהסתרת פנים - וכן מה שגא' בנותני נדקס חס וכה פרוטו
לרשב לחזק עולם ולא יביא עניים מרודים בית שלא יעטרך ליתן מהותו
לח"ה - אבל כאן נאמר בהיפך והיה לאכול שיביא עניים מרודים
בית ויהיה ממונו ל"ה לעניים מרודים - ומה שגא' בנדקס מתן
בסתר יכפ"ה א"ה נא"ה כאן וזכה חסי וכו' יגדל התמים הגדולה
על מה עשה הכסה לחזק אתה אשר אפי' בשע' כשלושה לא פסקו
ממנה בנותני נדקס ונתל"ה מהם כל המדות שגא' מנותני נדקס
ואין לתרץ כי אדרבא זו משיבת"ה וכשאלת הרשב הכל - זה אינו
כי ואמר ביום ההוא הלא על כל ח"ן אפי' בקרבי מנאזני כל הרענו
האלה ואלו היו עושים רצונו בודאי לא היו עניים מרודים בביתם -
ואמרי שגא' ועניים מרודים תביא בית הוא בזמן שאין
עושים רצונו - ואשפ"ה הלא פרוטו לרשב לחזק - ש"ה דע"ס
בזמן

שכ"ט סגא האמי"תא דאסור רבנן מצוה רבה פרוין שבונים
ג"ל דודאי ישראלים גדולה מן התורה שמתה הנה פרוין שבונים כי
גדול יותר מן המכיליו לעולם וכפ"ה המפרש"ה על הוהר סקס"ה
על פסוק אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר
אשר בקאתיך הרי ראיה גדולה שהוצאה והפרוין גדול יותר
מהכריחה - אך זאת ידעת כי מנויה וגמורה בסוד חכמי התורה
אשרי מי שלא נכר ח"ה נ"ה שאין מזה ראיה שלא אמר אשר ברחתיך
לפי שנת לאדם שלא נכר - לכך אמרו מנה"מ דאמרי רבנן
שקס נאמו וגמרו כוח לאדם שלא נכר - מל"ל למימר כי מזה רבה
פרוין שבונים - להכי מייית קרא אחריתא על זה כנלע"ד :

של ותמשבילים וזחירו כוזהר הרקיע והריון שרודין אמת לאסרו
ומצדקי הרבים בככבי עולם ועד אלו מלמדי תינוקות:

ל"ל מה שהמשל הדיינים לומר הקייע - והמלמדי תינוקות
לכוכבים לפי משא"ל בחגיגה פ"ב דחשיב שבעה קייעים אלו
הן וילון קייע - וילון נכנס שחרית ויונה ערבית - פרש"ה אל
נכנס שחרית שילון נכנס כיום לתיק ואינו נראה כלל - ויונה
ערבית כי בלי י נה וילון לעולם ואינו נראה קייע מפני וילון -
וזה ידעת כי בליל אסור לרנן סוס דין לכך המשל הדיינים לומר
הקייע שמו"ל ביום לפי שילון ויונה שחרי וזהה הרקיע הוא כיום
לבן אמר והמשבילים והדיין שקן דין אמת וזכירו כוזהר הקייע
שמושל ביום - משא"כ מצדקי הרבים שהם מלמדי תינוקות
למרודים ביום ובלילה הם ככוכבים עולם ועד שחר"ל מה כוכבים
שולטים ביום ובילה כנלע"ד פשוט :

שלא אמר רב אסי לעולם אל יסנע אדם עצמו מלחת שלישית
השקל בשנה שנאמר והעמרנו עלינו מצות לתת
שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו :

ועין בח"א שכתב טעם למה נשתנה ציטון שלישית השקל לעבודת
ב"ה ולא חגיגת השקל כדכתיב בחזרו"ה - נלע"ד אחרי דכיומי
הזר אע"פ שני להיות ימי שנותניו בהם שבעים שנה - עד
דמעוטה בהר מיעוטה אע"פ שמי שאר"ל במועד קטן מת
לששים שנה וזו מיתת כל אדם שגא' תבא בכלל ח"ה קנר ככ"ל
גומט"ה הכי הוה - וצ"ה למדן אחרי שנת מעטו הדורות והשנים
שששים שנה מיתת כל אדם נא וחסוב לפי מה שידוע לכל טעם
השקל שגא' לכפר כי שקל גומטריא נפש ולכן בזה לכפר על
הנפש - ולפי החשבון שחשב יתקן אכינו"ל עשרים ל"ה עגבת
עליהו - גמלא לששים שנה ימכה השלים עשרים שנה שאין
עונשין עליהם - גא"ה ארבעים שנה - מאותן ארבעים שנה
דלפ"ה אע"פ ששנה הלילות - לא נאמר רק שלים שהוא עשרים
שנה הימים לכך ר"ב יותר לכפר"ה הנפש רק שלים מן השקל שהוא
הנפש כי לפי מיעוט הדורות ח"ה האדם כפרה רק שלים משני
חיו לכפר על נפשו כנלע"ד :

שלב וא"ר אלעזר בזמן שבה"מ קיים אדם בנותו שקלו ומכפר
לו - ועבשיו בזמן שאין בה"מ קיים ובה הלא פרוטו
לרשב לחזק עולם - אמר רב משמיה דר"ה מ"ד וילבש צדקה כשריווי
מה שריון כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול - אף צדקה
כל פרוטה ופרוטה מצטרף לחשבון גדול :

ל"ל דאמרינו לסינו תרי אגדת דר"ה אמרינו שתרע הטעם
שנתנית נדקס לעני בזמן הזה הוא כמותני שקל בזמן שג"ה
היה קיים לפי שכל פרוטה מעטרף החשבון - דזה תדע לפרש"ה
בכתוב"ה שקל הוא חמי טלע שהוא שני דינרין נמא"ה מנצות
השקל הוא דינר - ולפי חשבון רש"י אל בקי דיון דק ר"ב ע"ג
תמא"ה שקל כפרוטה הוא כריגד אחד - ודע כי ק"ב בבותות
נכרתה על התורה - וכתב הגאון מהר"ר שבע"ל במגלה עיוונות
שלכן נכתבו ק"ב כריתות על התורה לפי שבר"ה הוא גומטריא סמל

כ"ה
פסוק
ה"ה
ש"ה
אבות
י"ו

מסכת בבא בתרא

שלו וימת שם משה עברה אפשר משה מת וכתב וימת
וכו' . אלא עד באו הקמה אומר . ומשה אומר
וכותב . מכאן ואילך הקנה אור ומשה כותב ברוח :

עיון בפ' הרש' בא דל' . והנה מה שלא אמר משה אלו הפסוקים
וכתב ימה בין כתיבה לאמירה הלא מ' מ' תיקשי אפשר משה מת
וכתב וימת . כל לפי משאלו ל' בסוטה כי י' לא לא מת משה נאמר
כאן וימת שם משה . ונא' להלן ויהי שם עס' וגו' מה להלן
עומד ומשמש . חף כאן עומד ומשמש . והנה לכאורה נראים
הדברים כמנהגים להוסיף המקרא מיד פשוטו . אבל באמת
לפי פרש' דל' שפירש' בישי' שאמר שמעו שמים והאויבי ארץ .
ומשה אמר האויבי השמים ותשמעו הארץ . לפי שישי' היה קרוב
לארץ ורחוק מן השמים . לכך נתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ
אבל משה היה קרוב לשמים ורחוק מן הארץ אמר בהיפך האזנה
לשמים ושמיעה לארץ . והנה גם כאן נאמר כן . שמעו שכתב
באזנה ויהי שם עס' להגבי הק' בה מקרי משה קרוב לארץ שהרי
כתב ויהי שם עס' ומשמע שהוא היה בארץ נמצא שפירושו הוא
כי למעלה אשר שם עס' עומד ומשמש . ואף כאן חס משה
היה אומר וימת שם משה היה מתפרש שם על השמים וכאמת כי
שם עומד ומשמש רק למטה מת משה שנסתלק מן בני אדם
לכך היה משה כמחזיר ולא אמר וימת שם משה . רק
בהיפך הק' בה היה אומר וימת שם משה עברה כי לגבי הק' בה
מקרי שם בארץ כי הארץ נתן לכני הרש' איווה רש' הק' בה ומשה
כתב לפי מחמרו של הק' בה ולא אים ל' ויכוב ח' כי באמת שם מת
משה . ויפה אמרו חז"ל ויהי להלן עומד ומשמש לפי דש קאי על
האות אחרת לגבי משה . כמו כאן עומד ומשמש כי וימת שם
משה קאי ג' על רשות אחרת לגבי הק' בה שהוא למטה בארץ
מת משה אבל למעלה עומד ומשמש ככלע' ד :

שלא משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב :

נודע בזה הטעם כי לא יצא אלו נביאי ח' לכתוב ספרם בעצמם
מה שהתבאר כי זאת היתה תפלה למשה אשר ביקש שלא תסרה
שכונה על ח' שאמר במה יודע איפא וגו' ונפלינו אנו ועמך ואף
גם שביקש שלא תשהה שכונה על ח' אחרי מותו כמו שאמרו
כאן בגמ' בתר' דשכיב משה מי שרתה שכונה על ח' והכו מ' מ'
גם בזה תפלתו עשתה פירות בחייו שאף מה שהתנבאו
בחייו לא כתבו ספרם רק משה אדון כל הנביאים . וזה אמרו
כאן איוב בימי משה היה שגא' מי יתן איפא . וכתוב גבי משה
במה יודע איפא . אשר זה לכאורה תמוה . למה קרא איוב
כאן למשה בשם איפא אבל לפ' ניחא שידע כי ח' לא לכתוב ספרו
רק משה אדון הנביאי' לפי שהתפלל במה יודע איפא כי מצאתי
חן ונפלינו אנו ועמך וגו' לכך אמר מי יתן איפא זה משה שאמר
במה יודע איפא וכתבון מיליו כי הוא ראוי לכתוב ספרו ולא
אנו עצמי וכל' דוק :

שלט ויא' איוב בימי יעקב היתה וינה בת יעקב נשא שנא'
דבר אחת הנבלות הדברי וכתב התם כי נבלה
עשה בישראל לשבב את בת יעקב :

הדבר תמוה מחד להזכיר לה עונות ראשונים אשר בא עליה שכל
אן חזיר עתה שאמרה ברך אלהים ומות . כל ע' פ' מ' למעלה
במס' סוטה בחיבורינו זה כי כאשר אמר יעקב שמא יא' פסול
במיטתו אמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד . להורו באו כי
לא יהיו נחשבים אפרים ומנשה לפגומים כדעת יעקב שהיה
חושש לפי שנאו אפרים ומנשה מאסכת בת דינה שכל עליה שכל
אן חזיר להיות דינם כולד הנולד מן עכ"ס הנכא על בת ישראל
שהולד ממו' ח' ואף למ' שאין הולד מיוור מ' פגום היה כדאית'
ביבמות וקידושין . והנה זה נודע כי שם הו' עם צירופיו עולה

י' מין אחד וכמו כן עם אפרים ומנשה ה' צ' ששטית לכך
ענו אותו בני ואמרו שמע ישראל ישראל ככה ה' אף נמצא כי
השם ה' צ' צירופים . כמו כן ששטי יה הם י' עם אפרים
ומנשה וגם הם בכלל ששטי יה ואין כאן שום פסול . והנה במי'
פ' ואתחנן נדרש בפסוק שמע ישראל על ישראל ממש שלא יעשו
כדרך שח' עושין כשהטובה באה הם מצרכים . וכשעורערו
באה הם מקללים כלאש וקילל במלכו ובאלהיו וגו' . אבל אתם
ישראל בין ה' שהוא מד' הרובין אלהינו שהוא מד' ה' אחד נרין
לכרך על הרעה כששמרכין על הטובה . שכן איוב אמר ה'
נתן ו' לקחיהי עס' ה' מבורך וכו' . לכך יפה דובר ובזמנו דיבר
כאשר אמרה אשתו ברך אלהים ומות . ח' כל כדרך אחת הנבלות
תדברי מה שחתה מדבר להיות מקלל ח' על הרעה מה שיקרא
מלא דיבר הכתוב שמע ישראל בין ה' מד' הר' או מד' ה' אחד
נרין לכרך על הרעה וכו' . אלא כל דמפקת להאי קרא לומר
כי ה' אחד על מספר אחד להודו כי י' צירופים להשם וכמו כן
ששטייה עם אפרים ומנשה ה' צ' ששטית . ולכך אחת
הנבלות תדברי . אחת מוגע בדבר הזה כי אחת נבלה שכל עליו
שכל ורונה אתה להכשיר נכון לכך אחת אומרת כן . אבל
באמת גם את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל בתמימה כי באמת
שמע ישראל להכי אחת שמרכין גם על הרעה וכל' דוק :

שמ ויהי היום ויבואו בני האלקים ויתיצבו על ה' ויבאם
השטן בתובם להתיבץ ויאמר ה' אל ד שטן מאין
תבא . וישן השטן ויאמר משוט בארץ ומתהלך בה . אל רכ שע
שטתי בכל העולם ולא מצאתי בענך אברם שאמרת לו קים
בארץ וכו' :

הנה יפלא מאד על מי שכל רזי עולם נלוים לו ועיניו משוטטות
בכל הארץ ישאל להשטן מאין תבא . וזולת שאר ספיקו . כל'
לתרן הכל אחרי שאר ל' שטן ופנינה לש' ש נחכונו דחוא שטן
דקא נטייה דעתיה דק' בה בתר איוב אמר דילמא מינשי וכותא
דאברהם . לכך אמר ששטי בכל העולם ולא מצאתי כאברהם .
וגם זה נרין טעם למה האי יומא גרים למדבר וכותא דאברהם
דוקא שאמר הכתוב ויהי ה' ויאמר השטן משוט בארץ וגו' . אבל
ואת לדעת מ' ש כוהר כל' לכתוב ויהי ה' ד' ד' ה' . והנה
בירושלמי נדרש שני פירושים על הפסוק והוא ישפוט חבל בנדק
ידין לאומים נמשרים . ה' נדרש שהק' בה דן ח' כלילה בשעה
שהם ישנים מן העבירות ולישראל דן כיום בשעה שהם עסוקים
במנות . ולכן אמר אנו ש' כ המדרש כב' בפסוק עמד כל ימי
הארץ וגו' וז' מה סבורין הם בני נח שבריתן ברותה לעולם עמד
כל ימי הארץ . כשיבא ה' שכתוב בו ביום ההוא יודע לה' לו
יום וגו' תופר הכרית ביום ההוא כי לפ' הוא מבורך כי ב' כ'
קיימין כל ימי הארץ ויום ולילה לא ישבותו לפי שהוא יום ולילה
וזה נידונים כלילה בשעה שהם ישנים מן העבירות לכך לא ישבותו
אבל כשיבא ה' שיהיה לעתיד כלו יום ויהיו נידונים ביום אז
תופר בריתן . ולכך הוקבע ר' להיות שני ימים אף כי בימא
אריכת דמיא לפי שח' צריכים להיות נידונים כלילה וזה ידעת
כי מלך וציבור נכנס המלך תחלה לדון ומאן דחשב עייל לדניא
ברישא מקמי דליפוש חרון אף . וא' צריכים ישראל ליכנס
לדון תחלה קודם ח' . וזה ח' להיו' אם יהיה יום הדן של ר' ה'
רק יום אחד כי אחרי אשר ח' צריכים להיות נידונים כלילה .

כיאור המדרש עוד כל ימי

כיאור המדרש ויהי ערב ויהי

וישראל ביום . יקדימו ח' דינם קודם ישראל . לכך הוקבע
הדן שני ימים להיו' ישראל נידונים ויחא קמא דריש שגא' . וזה
כלילה שלאחריו . ויום שני של ר' לא נקרא רק דינה דפיא
כנודע . וזה דרשו רז"ל בפסוק ויהי ערב ויהי בקר יום אחד .
כב' וז' ויהי ערב זה עשו . ויהי בקר זה יעקב . יום אחד זה
יהי . כי באמת על יה' כשצארה התמים הלא אחרי שח'
נידונים כלילה . וישראל ביום . יקדימו ח' לישראל . כי יהי'
אינו רק יום אחד . אבל באמת ויל בתר טעמא דמאן דחשיב עייל
לדינא

מי מפר ליה אחי לקמי' ורבנא' אל כל אבא חמרא וכו' היה לך
לומר מפר לך . וחוא סבר דלמא שנועתא , דמבול קאמר :

לענ"ד לדקדק בלשון הקדש של הב"ק שאמרה עכשיו שנשבעתי
מי מפר לי בלשון שלילה הל"ל יפר לי דהא בודאי לא על תנא
ינאה הב"ק רק כונתו היה משו' רבב"ח שהוא יחיד מומחה שיפיר
הכדר וא"כ למה אמרה מי מפר לי הל"ל כל השומע פיר ל"ל
הקייגון יהא כך דלא יקשה לרבב"ח וכי עד היו לא היה שום
אדם כמותו שיפיר הכד לכך הקדימה הב"ק לומר אוי לי שנשבעתי
ועכשיו שנשבעתי לאס זאת מקרי שנועה שנשבעתי מי מפר לי
כי ל"ל ל"ע דאין הפרה לגדרי אך רבב"ח דחוי מעש מקוד וע"כ
ס"ל דמוכח דיש הפרה לגדרי ל"ל נאה להפיר הכדר הזה . והנה
במאי דסמיך ל"ל הוא טייעא תא אחוי לך מיתו מדבר היבא
אולי תינתנו ודמו כמאן דמייבמי וכו' פסקי דהא קרנא
דחבלתא דחד מנייהו ולא הוה מסתג' לן פ"י לא הניחו חמורו
לילך . אולי אהדרתינהו והדר מסתג' לן . כי אחאי לקמי'
דרבנא ח"ל כל אבא חמרא וכו' למאי הלכת' עבדת הכי פרש' דל
דפסקת לקרנא דחבלת' למידע אי כב"ש אי כב"ס כמה חוטין
הוה גותן וכמה חוליו' הס כציצית איבעי לך למימני חוטין ולמימני
חוליו' קודם שהחורתה ה"ל למימני חוטין וחוליות מוקמי'
דתיהדרי תיתי ותימא לן כן פרש' ו'ל' והנה בודאי כמו זכר נאב
על אדם גדול כמוהו ואלו אדם אחר היה שזחין עליו מכ"ס האי
תנא שהי' אפלו העלם דבר מילת' דתליא בסברתא למה היה לו
לפסוק כלל הציצית היה לו רק למנו' החוטין והחוליו' ולהגיד לפני
חכמים . אחרי אשר חכמים יאמינו לדבריו כאשר ח"ל היה לך
למימני חוטין מקמי' דתיהדרי תיתי ותימא לן כן ש"מ שכלי שום
הראו האות ציצי' היו מאמיני לו א"כ למה היה צריך לפסוק הציצי'
כלל וכו' דרבב"ח רצה לידע השע' מה שנהגין לפסוק הציצי' באת
אי משום דמנו' בטילו' לע"ל והמת' פטורין מן ציצי' וכדעת כמה
מדדאי' שהביאו התו' כאן . או כדעת ר'ת ששע' משו' קני לוטי'ר
לפי שציצית הוא עדות שקיים כל התורה לפי שציצית עולה ת"ר
ושמנה חוטין וחמשה חוליו' עולה תרי"ג . ועכש' ישאין שזוכין
כ"כ הרי כאלו מעיר עדות שקר וזכה דדור המדבר פי התו' כן
דהו דמו כמאן דמבסמו משו' מכאן כמ"ד בחל דמית' מדב"ש לה'
חלעה' ב' וא"כ בזה ידע אי מסתג' לכו אחרי אשר יפסו הציצי' ל"ל
השע' משום דמית' פטורין מן הציצי' דל"ל לפי שאין שזוכין כל כך
שהיה ס' כולם בני עה"ב וקיימו הכל מה שכתוב בתורה . ואי
לא מסתג' להו יקשה למה הלך המתי' פטורין מן הציצית ומנות
בטילות לע"ל ואין חילוק בין גדיקי' גמורו או לאו כי הוה לעשות'
ולא למחר לעשות' אלא ל"ל כשעם השני' מה ש' יסורין ציצית מן
המת' לפי שאין שזוכין כ"כ אבל דור המדבר יש להם חלעה' ב'
ועמם כולם גדיקים ראויים הם להקבר בציצית שמעיד עליהם
שקיימו כל תרי"ג מנות . והנה אס ציצית מעיד שקיימו תרי"ג
מנות ע"כ כ"ל בחשבון התו' הנ"ל דציצית עולה ת"ר ושמנה חוטין
וחמשה חוליו' ה"ל תרי"ג וא"כ לא היה צריך למימני חוטין וחולות' .
לכך כאשר בא רבב"ח וסיפר מעין המאורע דפסקי דהא קרנא
דחבלת' לידע אי מתים פטורין מן בציצית . אומ' אס דציצית
מעיד על האדם שקיים כל תרי"ג מנות ולא מסתג' לן וע"כ ל"ל
השע' מה הוא משום דציצי' מעיר על האדם והס קיימו כל התורה
שהרי עמם כולם גדיקי' ויש להם חלעה' ב' דהו דמי כמאן
דמייבמי . ל"כא למימר דהשע' שסורין ציצית הוא משום
לועג לרש' לפי שמתים פטורין מן הציצית וכתירן השני דא"כ
הוה מסתג' להו דאין הפרה בזה בין גדיקי' גמורו או לאו .
וא"כ השע' הוא משו' דציצית הוה עדות וכו' דציצית הוא עולה
ת"ר ושמנה חוטין וחמשה חוליות תרי"ג וא"כ לא היה צריך למימני
חוטין וחוליו' כ"לע' דתירן מעשה דהאי תנא . וא"כ דרין
לקמא שפי' דרשכ' דל על אוי לי שנשבעתי על אלו כדכת' כמה
קדאי דכתיב' ע"כ ותמה הגאון מהרש"א דל כח' ח"ל . מה
שפרש

לדינא ברשא . משום דלית מקמי' לדיפוש חרון אף . וזה לא
שייך גביה"כ דלית לי דעות . לאשטוני ביה"כ וליכא חרון אף .
זכפרט שהשטן שנקרא חרון אף ליתא הכא . לכך יפה אמרו ויהי
ערכזה עשו . שנידון תתלה בערב . ויהי בקר זה יעקב .
שנידון ביום . ויום אחד . יאע"פ כ הוא יום אחד . והוקשה כתמייה
הל"ל שהרי יקדים עשו ליעקב . לכך בא כמתרין יום אחד זה
יה"כ . וגביה"כ אפשר להו' יום אחד וכו' . הדרן לקמא כי
פירוש א' של דין לאומים במשרים הוא ש"ה דן כלילה וישראל
ביום . ולא ידך מ' ד בירושלמי ס"ל בשעה שהוא דן ישראל דן גם
ח"ה . ומה אני מקיים במשרים . הק"ב דן ח"ה במשרים שבהם
כגון איוב ויתרו ורוב פ' שהק"ב בה רואה הכשרי' שג' וניבולס
והנה זה ידעת כי מייבאל בא' וגבראל בשמים וכו' ומלאך המות
בשמה . וכשעת המגפה באחת . פירשו הקדמונים לפי
שמיבאל הוא מנד החסד ניתן לורשות לשוט העולם בפ"א
ולגבראל הוא מל' הר' שג' בשמים ומה שהוא כולו דין בשמנה .
רק בשעת המגפה דאיתיהוב לי השותא או טס באחת . והנה
אלו היה המלאך המות עם העולם להיות מטע' כלפי חסד היה גם
הוא עם באחת כמו מייבאל שר החסד . ועתה יהיה נדרש כמין
דאחרי כי ויהי הוי"ו ח"ה ויבאלו בני האלהים להתייבב על
ה' שבוהר לא רבב"ח דאחר עמין . הוקשה להשטן הלכ
הו' ר'ה וביום מאי' שנידויהו דאחר עמין הכא להתייבב
על ה' ח"ן דין איתם כ"ה כלליה . אלא ל"ל כי פ' של דין
לאומים במשרים הוא שק"ב דן אף גם האומים במשרים שבהם
רואה וכות' הגדיקים שבתוכם לכך השטן דלמא יניבי
הק"ב וכות' רבב"ח בעבור איוב וכו' לל לכך יבא גם השטן
בתוכם . והנה באמת מיהר השטן לכא לפי אשר הורגל לשוט
העולם בשמנה טימות . לכן ויאמר ה' אל השטן מאין תבא .
לפי שמייהר לכא . ויען השטן ויאמר משוט בארץ שלא שט כי
אס' בשיטה אחת כמו מייבאל . ואמר שטתי בכל העולם ולא
מצאתי כאברהם וכו' ואני באתי על סנוריא לכך היתי משוט
בארץ בשיטה אחת ושטתי בכל העולם ודוק :

שמו ויען השטן ויאמר החכם דא איוב את האלקים חלא
אתה שבת בעדו וגו' ומקנהו פרץ בארץ . ארי'
בר הנינא מקנהו של איוב פרץ גדרו של עולם . מנהגו של עולם
חואבים הורגים את העוים . ומקנהו של איוב העוים הורגים
את חואבים :

הנה יפלא הדבר הלא אף לא נשתנו עליו סדרי בראשית והיה
מתנהג בטובה כדרך העולם היה ג"כ שתחנן פה לומר כן . ל"ל
לפי דאית' בפסחים פ' דרבא כיו' כתיב כי גדול מעל שמים
חסדך . וכתוב עד שחקים אמתך . לא קשיא כאן בעושי' לשמה
וכו' . והנה בראש' הרש"א מפרש מה שנה' כי גדול מעל שמים
חסדך הוא שק"ב עושה חסד חוץ להטבע וכמאר"ל ויוצא אותו
החובה הנבי'ו למעלה מכיפת הרקיע . ומ"ש עד שחקים אמתך
הוא מה שק"ב עושה חסד בדרך הטבע . וא"כ לפי הגמ'
דין בעושים לשמה דעליוהו קאי קרא מעל שמים חסדך . ראויים
לעשות להם חסד אף חוץ לטבע . מא"כ בעושים שלא לשמה
אינם ראויים רק להיות עד שחקים שהוא בדרך הטבע . ואחרי
שאר"ל לל עבד איוב את המקום אלא מיראה . נמנא שמעשו
היו שלא לשמה . לכן ויען השטן ויאמר החכם ירא איוב אלקים
ומעשו' שלא לשמה . הלא אתה שכת' עמדו כאלו מעשו' היו לש' ש'
שהרי מקנהו פרץ בארץ פרנו גדרו של עולם וכו' לל מה שהוא חוץ
לטבע . וזה אינו ראוי להיות בעושי' שלא לש' וכו' לל ודוק :

פרק המזכיר את הספינה

שמכ' אל' תא אחוי לך הר' סיני היבא וכו' . שמעתי בת
קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו ששבעתי

מסכת בבא בתרא

בך על היוסנסק שהוציאו כלבו ולבא לפומא לאגלי והנה במדרש
אית שלכך באו המגדים אל חוך הוסכו בה קה נשבע שאינו מבי
מבול לעולם אבל הם באים ונפלים לתוך המים . וא"כ הטו
אשר דברו ה' ימלוך לעולם ועד בלשון עתיד כי ידעו מקרא מ
כי יוס נקם כלבי ובוים ההוא יהי ה' אחד ולא קודם לכן כי
מקרי שבעה מה כלבו של הק"ב אף כי לפומא לא גלי ומק
ופני מה מכלל הא . ומתוך כי בא סוס פרעה ברכבו וכפס
בוס וכל משוס השבעה שכבר נשבע הק"ב שהשני מביא מ
לעולם וצריך הוא להיתר זה שהס יבואו ויפלו אל תוך המים
ובאמת שבע המבול לאו לאו תרי זימני לא היה רק כמה ש
הק"ב אל לבו לדעת החכם בעל ד"כ הכלל אלא כל דגמר
אע"פ שאינו מוציא בשפתיו הוי שבעה וא"כ היום נקם
הוי ג"כ שבעה שאז ה' ימלוך לעולם ועד וא"כ להשתמו
מכח השבעה ודוק :

שגב כל מה שבא חקב בעולמו וכו' ונקבה בראם וכו'
ואם בהמות בהדרי אף וכו' ונקבה בראם וא"כ
בזקקין זה לזה מחריבי את כל העולם מה עשה הק"ב כיון שר
הזכר רצינו הנקבה ושורה לצדיקם לע"ל שנאמר הנקבה
במתני' זה הזכר ואינו כשרירי בטנו זו הנקבה

פרש"י וכל לעיל מיני כתיב הנה נא בהמות אשר עשיתי
וג' . זה דרכי מעולם לפרש המקרא לפי פשוטו לא גילה
הק"ב לאיוב מה שעל לבקב ולזכר מה ילמד מעניו מה הקורן
שבאו על איוב וקרא תגר והשיבו הק"ב הנה נא בהמות אשר
עשיתי עמן הנה נא כמו במתני' ואינו כשרירי בטנו כל דוא
ידוע לאיוב באו עליו יסורין לפי שה' גלגול תרח שהוא חותמת
רתח דרתח ק"ב עלי' ובאמת עשה תרח תשובה במינו של
אברהם שעליו אמר הק"ב הנה תבא אל אבותיך בשלו . אך
הא תליא כהא איניו דהתשובה מועילה לב"כ כמו בישראל
ומכפרת עון להיו' העון עבאנו נמחק א"כ כדון קרא תגר על
היסורין אחרי אשר כבר נחכר העון . אך איניו כי תשובת
ב"כ אינה מועלת רק להאריך אף ועון עבאנו אינו נמחק מהראוי
הוא לקבל יסורין עבור שגלגול שלו תרח ואף כי עבד תשובה
אינו רק שיאריכו לו אפים . והנה ב"כ מוכיח מזה שגבור מית'
על אל' הר' ואחרי כל התשובה לא נתבטלה גזירת מית' ש"מ שאף
אם לא חטא אל' הר' היה ראוי למות בשנים קצרות וא"כ האריכו
לו שני חייו אחר התשובה . ואם נא תשובת ב"כ אינה מועלת
לבעל הגזירה כולה רק להאריך אף לבד אובא לזימיר דאז לא
היה חטא אדם לא היה ראוי למות כלל . ומה שלא נתבטלה
הגזירה אחר התשובה לפי שתשובת ב"כ אינה רק להאריך אף
ולא לבעל הגזירה . והנה ביפה תואר ש' בראשית כחכ כונת
העסקן על אמירת אל' הר' האשם אשר נתת עמדי היא נתנה לי
מן העץ ואוכל' פי' הרב ז"ל שאמר אל' הר' שאינו חס כלל לגזירת
עץ הדעת שימות מזה בחשבו כי אחרי אשר ברא הק"ב אשה
לאיש ולא תהו בראה רק לשבת יצדק משום פ"ו ואם היה קיים
לעול' לא היה צרי' לפ"ו וא"כ מוכרח למות בלא עץ הדעת לכן
אמר האשה אשר נתתי עמדי היא נתנה לי מן העץ אפ"כ ואוכל'
א"כ אם כן אחרי אשר ברא הק"ב את האש' כל שמוכרח האדם
למות אף בלא עץ הדעת והחטא היה שימות בשנים קצרות
וכדעת ה"ח הכלל ואחרי ששנ נתבטל הגזירה ויהי שנים רבות
ע"מ דתשובה מועלת לב"כ ולכן קרא איוב תגר בחשבו כי מית'
הכרחיה אף קודם החטא וכדעת ה"ח הכלל וראיתו ה' ה' צוה
שברא הק"ב אשה לאיש אף קודם החטא לכן השיבו הק"ב
אור נא כגבר חלניך וגו' הנה נא כה ית' אף עשיתי עמן הנה
נא כמו במתני' ואינו כשרירי בטנו חלו בהו' כהדרי אף שהרג
את הזכר וזימן את הנקבה מטעם שאלמלא נוקקין זה לזה
מחריבין העולם וא"כ יפלא על יוצר הכל על תח' הכריא שכרא

שופרם ר"כ ששבעתי על הגל' הוא רחוק שלא מצינו שבעה
על הגל' איה' לעולם וכו' ע"ס . והנה בודאי לא נעלם מעיני
הגאון הכל מקרא מלא כי יוס נקם כלבי וא"כ אם השבעה היא
לזימן ליוס נקם ודאי צריך התרה לקודם הזמן . אלא כל' דהא
לאו שבעה היא למה שהוא כלבו למאי דק"ל בשמואל
דאמר גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו ואם כן יפה d
קמתמה הגאון הכל' וכי הייתה שבעת הגלות לעול' דאם תאמר
דנשבע לזמן הוא דוקא ליוס נקם . הלא היה בלבו ית' ודר' ל
לבי לפומא לא גלי וא"כ לאו שבעה היא כלל . וא"כ אי נימא
דשבעה בלב הוי שבעה . היתר נדרים פורחים באויר ואין
להם על מי שיסמכו . דמאן דמפיק ל' מדכתיב כל נדיב לב
פרש"י וכל' אם אינו מתחרט בלבו ש"ת דיש התרה לשבעתו איכא
למפרק דלמא לאפוקי מדשמואל דאמר גמר בלבו צריך שיוציא
בשפתיו אתי האי קרא דנדיב לב לאורוי לאפוקי מדשמואל
דשבעה בלב הוי שבעה ולעולם היתר נדרים פורחים באויר
ואין להם על מה שיסמכו . לכן אמירה נעושה בת קול שמתע
רבה אחי' לי ששבעתי ר"ל כי גם על הזמן נשבע ואף כי יוס
נקם כלבו ולבא לפומא לא גלי ע"מ שבעה מקרי לפי שכל נדיב
לב אתי לאורוי לאפוקי מדשמואל וגמר בלבו א"כ שיוציא בשפתיו
וא"כ עכשיו ששבעתי בלב אין שום פסוק על מה שיסמכו
בהיתר נדר' ד"ל מילף מכל נדיב לט' כפי הנה' הנל לכן עכשיו
ששבעתי מי מפר לי שאין להם שום קרא על מה שיסמכו . אך
לרבה' ח' אמרה הב"ק דחיי למית' מד' דהו' דמו כמאן דמיכסתי
וכל' דיש להם חלעה ב' ובאמת מקרא מלא הוא אשר נשבעתי
באפי אם יבואון אל מנחתו וכל' דהותר הנדר ובאפי נשבעתי
ו' דרגא ב' ומכאן להם על מה שיסמכו כדילי' במ"ד דלכ' למית'
דלמא באפי נשבעתי ולא הדרנא כי דהא עניו הרואים דיש
להם חלעה ב' . וא"כ יכול להיו' הוא המפור ובוה' כל לתרן
ד' יאור מדרש' תמוה ה' ימלוך לעולם ועד מפני מה כי בא סוס פרעה
המדרש כרכבו וכפרשו אל תוך הים כל' לפי אשר רגלו אנו על לשוני
ה' ימלוך לומר כונת ר"ל זה יתנו כל העובר על הפקודים שדר' כל
לעולם דעבר ביימא ית' שהוא תמוה מאד דבש"מ למ' כל דעבר על
פקודי' ית' נימא שאמר זה יתנו כל העובר לכפר על נפשותיכם
אבל למ' כל דעבר בימא ית' יפלא מאד ליקח מן כל דעבר
בימא כל' ע"פ מ"ש שפתי כהן על התור' טעם על מחצית השקל
לפי שקל הוא נחת ב"ש מספר כ"ו כמתן ע"ס הגדול וישראל
כעונותיה גרמו להיות גולי' כיון ה' אף ישתמשו עכשיו ב' אכאני
הס' עד כי יהי' מלחמה בעמק יהא ש"ס ר"ה רבא לכן הוצרכו
למחצית השקל שהוא חצי השל לכפר על נפשותם מה שחטבו
בגלות ע"י עובס וזה להדיא מצינו שאלמלא אמרו ה' מן לא
הי' חומה ולשון שולטת בס' רק כמה שאמרו ה' ימלוך גרס את
הגלות לכן יפה נדרש מנ"ל כל דעבר בימא ואמרו שירת הים
ה' ימלוך והיתנו כל העובר כל דע' ר' בימא ית' מחצית השקל
לכפר עון חצי השם אשר גרמו לחסר בעונם . והנה ראית'
שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים וידעו יוס הנקם אשר הוא
כמום וחתום באוצרותיו יתברך אף אם זה אינו שבעה כלל יפלא
על מה שאמרו ה' ימלוך בלשון עתיד כי אם היו מקבלין עול
מלכותו ויתברך מ' ה' אפסר להתבטל אף כל' כי לדידהו הוס
ס' אף שה' רק בלבו של הק"ב גמר בלבו א"כ שיוציא בשפתיו
וכן מדרש יב' ע"י הכיבו כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור
מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקנוף עליך כיו' זה אר' ל' לאו
לאו תרוי זימני הוס שבעה פי' החכם בעל ורע מוק' וכל' נמה
שכתוב ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל האדמה וגו' ולא
אוסיף עוד להכות אף כל מי ובאמת שבעה זאת היה אל לבו
וכל' לאפיקי מדשמואל וגמר בלבו א"כ שיוציא בשפתיו ולכן
מדרש' השני שבעות להדדי כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו'
בלאו לאו תרוי זימני שה' אל לבו כן נשבעתי מקנוף עליך ומגער

ה' ימלוך לומר כונת ר"ל זה יתנו כל העובר על הפקודים שדר' כל לעולם דעבר ביימא ית' שהוא תמוה מאד דבש"מ למ' כל דעבר על פקודי' ית' נימא שאמר זה יתנו כל העובר לכפר על נפשותיכם אבל למ' כל דעבר בימא ית' יפלא מאד ליקח מן כל דעבר בימא כל' ע"פ מ"ש שפתי כהן על התור' טעם על מחצית השקל לפי שקל הוא נחת ב"ש מספר כ"ו כמתן ע"ס הגדול וישראל כעונותיה גרמו להיות גולי' כיון ה' אף ישתמשו עכשיו ב' אכאני הס' עד כי יהי' מלחמה בעמק יהא ש"ס ר"ה רבא לכן הוצרכו למחצית השקל שהוא חצי השל לכפר על נפשותם מה שחטבו בגלות ע"י עובס וזה להדיא מצינו שאלמלא אמרו ה' מן לא הי' חומה ולשון שולטת בס' רק כמה שאמרו ה' ימלוך גרס את הגלות לכן יפה נדרש מנ"ל כל דעבר בימא ואמרו שירת הים ה' ימלוך והיתנו כל העובר כל דע' ר' בימא ית' מחצית השקל לכפר עון חצי השם אשר גרמו לחסר בעונם . והנה ראית' שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים וידעו יוס הנקם אשר הוא כמום וחתום באוצרותיו יתברך אף אם זה אינו שבעה כלל יפלא על מה שאמרו ה' ימלוך בלשון עתיד כי אם היו מקבלין עול מלכותו ויתברך מ' ה' אפסר להתבטל אף כל' כי לדידהו הוס ס' אף שה' רק בלבו של הק"ב גמר בלבו א"כ שיוציא בשפתיו וכך מדרש יב' ע"י הכיבו כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקנוף עליך כיו' זה אר' ל' לאו לאו תרוי זימני הוס שבעה פי' החכם בעל ורע מוק' וכל' נמה שכתוב ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל האדמה וגו' ולא אוסיף עוד להכות אף כל מי ובאמת שבעה זאת היה אל לבו וכל' לאפיקי מדשמואל וגמר בלבו א"כ שיוציא בשפתיו ולכן מדרש' השני שבעות להדדי כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו' בלאו לאו תרוי זימני שה' אל לבו כן נשבעתי מקנוף עליך ומגער

